NEW CHURCH
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL

A 13653

משניות

ששה סדרי משנה

עם נקודות על פי כללי דקדוק לשון הקדש

נציונים להקל קריאת המשנה כפי הענין וקשור המאמרים, ולהבדיל בין דברי השואל והמשיב, ובין האומר והחולק עליו, למען ירוץ הקורא בו;

ועם **תרגום אשכנזי** צח ונקי באר היטב;

והערות קצרות ומספיקות לפרש כל הדבר הקשה, וכל מלה זרה ונעלמה, אשר לא משפת עברית היא;

והקדמה בראש כל מסכת ומסכת, להודיע ענינה והדינים הנכללים בה ·

ומבוא המשנה אשר בו יבוארו דרכי לשון המשנה, להבין דברי חכמים וחדותם, ערך מלים על פי אלפא ביתא עם פירוש ענינם ותרגומם, וכל עניני חכמות החיצונות הנמצאים בהי ולהרבות תועלת המלאכה הזאת נוספו מפתחות המסכתות, והפרקים, והדינים, ותלופי הנוסחאות, ושמות התנאים, וגם רשימת ראשי תיבות, ועוד מעלות רבות כהנה ·

מאת

חברת אוהבי תורה ומדע בברלין הבירה יע"א

ונוסף על אלה פירוש מלא כף נחת, חברו הרב הגדול הר"ר שניאור פייבש ז"ל, אשר אסף ולקט מתוך פירושי הגאונים המפורסמים הר"ע מברטנורה ותי"ט, וכבר הסכימו עליו אנשי שם כי טוב הוא ·

סדר מועד

ברלין בשנת תק"צב לפק

Gedruckt und zu haben bei I. Lewent in Berlin.
Subscr. Preis 1¾ Rthlr., feine Ex. 2½ Rthlr.

NEW CHURCH THEOLOGICAL SCHOOL

Verzeichniss

der

geehrten Subscribenten,

(so weit uns die Namen bekannt geworden sind).

Altona.

Herr I. A. Haag.
— I. E. Hollaender.

Ballenstädt.

— Jac. Sieskind.

Berlin.

— Asher, Buchhändler.
— Baruch Auerbach, Vorsteher des N. Stifts und der jüd. Gem. Schule.
— Dr. J. J. Bellermann, Consist. R., Ritter des Rothen A. O.
— M. Benda.
— J. M. Beschütz.
— N. Brandes.
— M. Caspari 2*te*.
— R. L. Caspar.
— D. Lesser, Schulvorsteher.
— L. Davidsohn.
— Ed. Ebers I.
— K. Edelheim.
— H. J. Elkisch.
— L. Fernbach.
— H. Fränkel.
— J. Fraustadt.
— H. Fürstner.
— I. Gerhard.
— Joel Gerhard.
— S. Gerhard.
— B. Goldschmidt.
— Gumbinner.
— R. S. Gumperz. I.
— Haller.
— Hanff.
— Hertzberg.
— H. Hirschbach.
— Hold, Buchhändl. 2.
— Sal. Jakob.
— B. H. Jaretzky.
— A. Joseph.
— Sal. Leo,
— Ludw. Lessing. I.
— L. Lewinsohn.
— D. Levy.
— H. Liebmann.
— J. H. Lindnau.
— J. A. List, Buchhändl.
— L. A. Marcuse.
— Dr. Marheinecke, Cosist. R. u. Prof.
— Markstein, Justiz-Commiss.
— M. W. Meyer.
— Mittler, Buchhändl.
— J. Moser. I.
— Dr. A. Neander, Consist. R. u. Prof. I.
— Dr. Petermann.
— J. Philipp.
— M. Philippsthal. 12.
— Sam. Prausnitz.
— D. J. Riess. I.
— D. L. Riess.
— M. M. Riess.
— Is. Sachs.
— J. Sachs.
— Ed. Salomo.
— Dr. Schayer.
— D. H. Schlesinger.
— L. H. Schlesinger.
— S. Schlesinger.
— M. Schönlank.
— Stuhr, Buchhändl. 2.
— Dr. Uhlemann, Prof.
— L. Ury.
— Wagenführ, Buchhändler.
— H. A. Wolff, Antiquar. I.

Bernburg.

— Dr. Herxheimer, Landrabbiner.
— Carl Calm.
— Mayer Calm.
— Gottschalk.
— N. Reichenheim. I.

Beverungen.

— J. Mosenthal.

Braunsberg, in Pr.

— N. L. Cohen.

Braunschweig.

— I. S. Heinemann.

Breslau.

— I. Universitäts Bibliothek. I.
— Iac. I. Bloch.
— Gebr. Direnfurt. I.
— Gebr. Fränkel.
— Dr. Frankholm.
— M. B. Friedenthal. I.
— Jos. Holschau.
— L. Kroh. I.
— Jon. Lipmann.
— Jos. Mendel.
— Dr. Munk, Lehrer.
— Jos. L. Rabe. I.
— Jac. Schreiber.
— Schweitzer. I.
— H. Silberstein.
— A. Wenzel.

Bielefeld.

— F. Heine, Lehrer.
— I. Posner, Lehrer.

Brody.

— Is. Bisselches. 9.
— M. I. Kornfeld.

Cassel.

— M. Büding, Lehrer.
— I. Rosenzweig.

Coeten.

— B. Friedheim, Hofagent.

Copenhagen.

— Wolf Iac. Behrens.
— D. I. Iaccobson.

Czanz.

— J. Cantrowitsch.

Danzig.

— Davidsohn.
— N. L. Goldstein.
— E. Mankiewicz. I.

Dresden.

— A. Meyer.

Drossen.

— Sim. Blumenthal

Flatau.

— Dav. Berliner.

Frankfurt a. O.

— H. M. Basswitz, Rabbiner.
— H. C. Basswitz. I.
— Sam. Basswitz. I.
— Jos. Dewitz, Lehrer.
— M. Hohenstein.
— K. W. Horwitz.
— M. Löwenheim, Cantor. I.
— Tob. Marcus. I.
— M. L. Marcuse. I.

מַסֶּכֶת שַׁבָּת

דאס געזעטץ וועגען דהייליגונג דעס שבת בעפינדעט זיך אין דער תורה אן מעהרערען שטעללען; ערשטליך אלס פיערטער זאטץ דער צעהן גרונדגעזעטצע, שמות כ' ח' אונד דברים ה' י"ב; דאן אבער אפטמאלס, טהיילס גאנץ קורץ, טהיילס מיט בעצוגנאהמע אויף דיא שעפפונגסגעשיכטע ווידערהאלט, אדער אויך נעבענהער אלס הייליג אונד אונפערלעטצליך בערנהרט· מאן זעהע; שמות כ"ג י"ב, ל"א י"ד, ל"ד כ"א, ויקרא י"ט כ"ט, כ"ג ל"ב; שמות ט"ז כ"ה, במדבר ט"ו ט"ו א· ז· וו· דאס איינצעלנע אבער וואס אלס פערלעטצונג דער שבתרוהע בעטראכטעט ווערדען זאללע, וירד אים געזעטצע ניכט אויסגעפיהרט, אונד נור וועניגע שטעללען, פארציגליך שמות ל"ה, א' ב' ג', דינען דעם מינדליכען געזעטצע אלס גרונדלאגע פיר אויספיהרליכערע בעשטיממונגען· עס ווערדען נעמליך 39 הויפטארבייטען פעסטגעזעטצט, דערען אויסאיבונג איינע פערלעטצונג דעס שבתגעזעטצעס בעווירקט; אונד יעדע אנדערע טהעטיגקייט ווירד נור דאן עבענפאללס שטראפבאר, ווען זיא צו איינער דער 39 גערעכנעט ווערדען קאן· זא גילט אלס הויפטארבייט: דאס פפליגען, פאלגליך ווירד דאצו גערעכנעט, דאס גראבען, דאס אויסיעטען, דאס דינגען א· ז· וו· צום קארנשניידען ווירד עבען זא גערעכנעט דאס ווייגלעזען, פרוכטפפליקקען, א· ז· וו· איבריגענס גיכט עס אויסער דען ארבייטען אויך אנדערע פעררירכטונגען, דיא דער אנגבעפאלענען רוהע וועגען פערבאטען זינד· ענדליך פינדען פערשידענע גראדע אין דער געזעטצפערלעטצונג שטאטט, וויא דיס אויס דער משנה זעלבסט צו ערזעהען.

— דער טיטעל שבת בעשעפטיגט זיך נון מיט דען היראויס ענטוויקקעלטען זאטצונגען, אונד גיבט בעזאנדערס דיא פעללע אן, אין וועלכען איינע געזעטצפערלעטצונג שטאטט פינדע אדער ניכט. צום ריכטיגען פערשטענדניס דער משנה זינד איניגע אויס איהר ענטלעהנטע אללגעמיינע גרונדזעטצע פארהער אויפצופאססען·

איבעראלל ווא אין דיזעס אבשניטטע חייב (שולדיג) אדער פטור (פרייא) געזאגט ווירד, הייסט יענעס; דער מוטהוויללינע איבערטרעטער פערווירקע דאס לעבען, (אונה ווערדע, ווען צייגען דא זינד, געשטייניגט, אדער פערפאללע נען ער, נאך פערווארנונג, דעננאך, אבער אהנע צייגען געפעהלט האט, דער שטראפע דער אויסראטטונג) אונד דער אויס פערזעהען אדער אירטהום פעהלענדע מיססע דאס געזעטצליכע זינדאפפער דארברינגען; פטור אבער בעדייטעט; ער זייא פרייא פאן דיזען שטראפען, אבער ניכט פאן דער גערירכט צו פערפיגענדען גייסעלונג, זא דאס אלזא דיא האנדלונג זעלבסט (וועניגע פעללע אבגערעכנעט) דאדורך ניכט פיר ערלויבט ערקלערט ווירד· — ווען דורך פעררירכטונג איינער איבריגענס ערלויבטען האנדלונג אבזיכטסלאז איינע אונערלויבטע געשיהט, זא שאדעט עס ניכט; אבער מאן דארף לעטצטערע ניכט וויססענטליך אויסאיבען, ווען זיא אונמיטטעלבאר צו יענער נעטהיג איזט, וויא איבערהויפט ניכט, ווען אויך איין נעבענצוועק דאבייא בעאבזיכטיגט ווירד. — אויסערדעם גילט נאך דיא ריקזיכט, ווא פיעלערלייא שולד יעמאנד דורך איינע טהאט אויף זיך לאדען קאן, אינדעם זיא ביסווייילען מעהרערע פעררירכטונגען צוגלייך ענטהאלטען קאן· — דאגעגען ווירד אנדרערזייטס דיא ארט איינער פעררירכטונג אין זא פערן בעריקזיכטיגט, אב זיא זא געטהאן ווארדען, דאס זיא אלס פערגעהען אנגעזעהען ווערדע. זא גילט אלס רעגעל, דאס ווער דורך זיין טהון נור עטוואס פערניכטעט אדער פערדערבט, אנשטאטט צו פעררירכטען, ניכט שולדיג זייא; עבען זא נור איינען ניכט געניגענדען טהייל דער פעררירכטונג אויסאיבט, א· ז· וו· אללע דיזע ריקזיכטען געבען אנלאס צו נעהערען בעשטיממונגען פיר איינצעלנע, טהיילס אן אונד פיר זיך, טהיילס בייאשפיעלסווייזע אין בעטראכט געצאגענע פעללע: גאנץ בעזאנדערע אויפמערקזאמקייט פערדינט אין בעטרעף דער פעררוקקעלונג דער פעללע, דאס געזעטץ וועלכעס פערביעטעט, אירגענד עטוואס אם שבת פאן איינעם ארטע צו נעהמען אונד נאך איינעם אנדערן צו ברינגען, וועלכע פעררירכטונג פ' א' מ' א' יציאת השבת גענאננט ווירד, אונד אלס דיא ניין אונד דרייסיגסטע ארבייט אויפגעפיהרט איזט· מאן מוס היר דיא נאמען דער פערשידענען ארטע זעלבסט נעהער קעננען, אום דיא געזעטצע צו פערשטעהען. דיזע זינד; רשות הרבים, איין עפפענטליכער ארט, אן וועלכעם גלייכזאם יעדער איין רעכט

— L. Mende. I.
— M. Schmaja.

Gleiwitz.

— J. Steinitz, Lehrer.

Glogau.

— Köhler, Superintendent.
— L. A. Munk. 15.

Gnesen.

— M. Witkowsky.

Halberstadt.

— Susmann, Commerz. R.

Halle.

— Sal. Rochliten.

Hamburg.

— M. J. Adler.
— Hartw. Alexander.
— M. Aronsohn.
— W. Berend.
— L. B. Beyfuss.
— N. S. Brie.
— S. L. Cohn.
— Ph. Emanuel.
— Heim. Engel.
— A. B. Frank.
— Dr. M. Fraenkel.
— M. Sal. Fraenkel.
— J. W. Haarburger.
— Sams. Hamm.
— Sal. Jac. Hess.
— N. I. Heyne.
— Dr. Hinrichs, Collaborator am Johanneum.
— D. M. Hirsch.
— L. Lazarus.
Mad. L. Leo.
Herr Jac. Jos. Levy.
— Heimann Jos. Michael. I.
— J. L. Nathan.
— Dr. G. Riesser.
— Is. Joach. Samuel.
— R. J. Schiff, f. ein Ungen.
— Dav. M. Strelitz.
— Dr. Imm. Wohlwill.
— M. Wolffsohn.
— L. S. Woolfe.
— R. M. Zelle.

Hannover.

— Dr. Adler, Oberrabbiner.
— K. Berend.
— S. H. Cohen.
— Gebr. Lazarus.
— H. Levinsohn, Lehrer.
— M. Sternheim.
— Es. Samson.
— Raph. Sander.

Havelberg.

— H. Lohnstein.

Inowraclav.

— G. Salomonsohn.

Jülich.

— B. Meyer.

Kahlow.

— Meyer Ball.

Kempen.

— M. H. Jaroslaw.

Leipzig.

— Joh. Ambr. Barth. 100 u. X.
— Dr. Rosenmüller, Hofrath und Prof.
— K. Tauchnitz.

Lignitz.

— Raph. Prausnitzer. I.

London.

— Levyn Joseph. 10.

Magdeburg.

— E. Friedberg.
— M. Gaudchau.
— G. Lasch. 3.
— A. C. Max.
— S. G. Spir. I.
— M. Sussmann.

Malchin.

— M. Rabi, Lehrer.
— B. Salinger, Lehrer.

Neuenkirchen.

— A. Schoenbrunn.
— S. Lipmannssohn, Lehrer.

Nordhausen.

— C. Berens.

Oels.

— W. Bielschowsky.

Paris.

— M. Bolviller.
— S. Cahen, Dir. de l'école Consist.

Posen.

— Mor. Fraenkel, Antiq. 12.
— H. Sussmann, Lehrer. 12.
— B. J. Witkowsky.

Rendsburg.

— Dav. H. Reindorff.

Ribnick.

— J. Reich.

Ribnitz.

— M. Cohn, Lehrer.

Rüdersdorf.

— Ephr. Wolff.

Scherwind.

— W. Türk.

Schwerin a. W.

— Sal. Loewenthal.
— Dav. Panscher.

Seeburg in d. M.

— S. Friedländer.

Siegburg.

— J. Abraham.

Stavenhagen.

— M. Casper.
— J. Casper.
— Isr. Meyer.
— Magnus, Lehrer.

Stettin.

— P. A. Moritz.

Stralsund.

— J. Ebenstein, Lehrer.

Werther.

— W. Bretzfeld, Lehrer.

Wörl.

— S. Bretzfeld, Lehrer.

Wischegrod.

— Berl Bialistok.

Wolfenbüttel.

— S. M. Ehrenberg. 4.
— Samsonsche Freischule.
— Emanuel, Lehrer.
— Lippmann Reiss.
— J. Sonnenthal.

Wollstein.

— F. Cristeller.
— P. N. Nathan.

Wrietzen a. O.

— L. Baumann.

(Fortsetzung folgt.)

לַחוּץ וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל עָנִי אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהִכְנִיס, בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב וְהֶעָנִי פָּטוּר · פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים וְנָטַל בַּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהוֹצִיא, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים · פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנָטַל הֶעָנִי מִתּוֹכָהּ אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהִכְנִיס, שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין : (ב) לֹא יֵשֵׁב אָדָם לִפְנֵי הַסַּפָּר סָמוּךְ לַמִּנְחָה עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל · לֹא יִכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ וְלֹא לַבּוּרְסְקִי וְלֹא לֶאֱכוֹל וְלֹא לָדוּן, וְאִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין · מַפְסִיקִין לִקְרִיאַת שְׁמַע וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה : (ג) לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא · וְלֹא הַלַּבְלָר בְּקוּלְמוּסוֹ · וְלֹא יְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו · וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר · בֶּאֱמֶת אָמְרוּ, הַחַזָּן רוֹאֶה הֵיכָן תִּינוֹקוֹת קוֹרְאִים, אֲבָל הוּא לֹא יִקְרָא · כַּיּוֹצֵא בוֹ, לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵרָה :

ארמע שולדיג, אבער דער הויזהערר פרייא · רייכט דער הויז=הערר זיינע האנד הינויס אונד לעגט עטוואס אין דיא האנד דעס ארמען אדער נימםט אויס דיזער עטוואס אונד ברינגט עס העריין; — זא איזט דער הויזהערר שולדיג, אבער דער ארמע פרייא · רייכט דער ארמע זיינע האנד היניין אונד דער הויזהערר נימםט עטוואס אויס דערזעלבען, אדער לעגט עט=וואס היניין אונד יענער ברינגט עס צו זיך הערויס, זא זינדביידע שטראפלאז · רייכט דער הויזהערר זיינע האנד הינויס, אונד דער ארמע נימםט עטוואס דארויס, אדער לעגט עטוואס דאריין אונד יענער ברינגט עס צו זיך העריין, זא זינד ביידע שטראפלאז · (ב) מאן זאלל זיך קורץ פאר מנחה[1]) ניכט פאר דען בארט=שעערער נידערזעטצען, בעפאר מאן זיין געבעט פערריכטעט האט · עבען זא געהע מאן אום דיזע צייט ניכט אינס באד, ניכט אין דיא גערבערייא, ניכט צור טאפעל, ניכט צו געריכטע; האט מאן אבער שאן אנגעפאנגען, זא ברויכט מאן ניכט אבצוברעכען · מאן אונטערבריכט (דאס שטודיום אים געזעטצע) אום דאס שמע (צור רעכטען צייט) צו לע=זען, אבער ניכט דעס געבעטעס (דער אכטצעהן) וועגען · (ג) דער שניידער געהע בייא אייגברעכענדער דונקעלהייט ניכט מיט זיינער נאדעל אויס, דען ער קעננטע פערגעססען אונד (נאך איינטריטט דעס שבת) דאמיט אויסגעהען; אויך ניכט דער שרייבער מיט זיינעם ראהרע[2]) · מאן דארף ניכט בייםם לאמפענליכט קליידער פאן אונגעציפער רייניגען; אויך ניכט לעזען · דאך האט מאן געזעטצליך[3]) פעראָרדנעט, דאס דער שוללעהרער צוזעהען דירפע, וויא דיא קינדער לעזען, אבער זעלבסט ניכט לעזען דירפע · עבען זא דארף איין אייטערפלוס=קראנקער ניכט מיט איינער גלייך קראנקען פרויא צוזאממען שפייזען, בלאס וועגען (פערמיידונג) דער געלעגענהייט צור

הבית לקבל הצדקה : לתוך ידו · אף שלא עביד הנחה בארץ ; מתוכה · וידיו של אדם הוה כד' על ד' : ובע"הב פטור · ומותר מגד אסור שבת אבל אסור מגד ולפני עור וגו' : (ב) לא ישב · אפי' בחול ונקטו כאן משום דדמי ללא יצא ; למנחה · מנחה גדולה, דחיישינן שמא ישבר הזוג אחר שיתחיל להסתפר, ויעבור זמן המנחה קודם שיתקננה ; למרחץ · אפילו להזיע בעלמא, שמא יתעלף ; בורסקי · מקום עבוד עורות, ואפי' לעיוני בעלמא, דלמא חזי פסידא וימשוך במלאכתו ; לאכול · אפי' סעודה קטנה דלמא ימשוך ; לדין · אפי' גמר דין שכבר שמעו הטענות, דלמא חזו טעמא לסתור הדין שגמרו לפסוק ; התחילו · ודוקא שיש שהות ביום לגמור קודם זמן התפלה . והתחלת תספורת, משיניח הסודר בין ברכיו, ומרחץ משיתחיל לפשוט בגדיו, א"כ משיפשוט הבגד הסמוך לבשרו, ובורסקי משיתגור בתי זרועותיו להתעסק בעורות, ואכילה משיטול ידיו, והדין משיעטפו הדיינין, ואם היו מעוטפים ובא לפניהם דין אחר, התחלתו משיתחילו הבע"ד לטעון ; לק"ש · מלתא אחריתא נקט, חבירים העוסקים בתורה מפסיקים לק"ש בדליכא שהות, דזמנה קבועה מדאורייתא, ואין מפסיקין אפילו בדליכא שהות, ול"ש אלא כגון רשב"י וחביריו, שתורתן אומנתן : (ג) ויצא · משתחשך, אפילו תחובה בבגדו, דאומן דרך אומנתו חייב ; לבלר · סופר ; יפלה · יבער כנים ; יקרא · בספר ; הנר · אתרוייהו קאי, שמא יטה, ואפילו גבוה ב' או ג' קומות, אא"כ יש עמו אדם אחר לשמרו או אם הוא אדם חשוב, שאין רגיל לתקן הנר : החזן · מלמד תנוקות, לשון רואה שצריך לראות היאך תנוקות קוראים דבעיון מועט לא גזרו, אבל לא יקרא כל הפרשה, ושמירת התנוקות לא הוי שמירה, וכן שמירת אשתו לא הוי שמירה, ותנוקות קורים לפני רבן שאימת רבן עליהן ; כיוצא . לעשות הרקקה לעבירה : הזבה .

[1]) זיהע ברכות פ' ד' מ' א'. היער איזט ניכט בלאם פאם פארלאבענד נוס שבת דיא רעדע · [2]) לבלר ז' פאה פ'מ' ב' ו' קולמוס, גריכיש, καλαμος · [3]) ז' כלאים פ' ב' מ' ב' ·

שבת פרק א

האט, צ. ב. איינע לאנדשטראססע, יעדע מינדעסטענס 16 עללען ברייטע, אונבעדעקטע, אן ביידען זייטען אפּפֿענע גאַססע, אונד יעדער מארקטפלאטץ; רשות היחיד, איין פריפֿאַט-אָרט, יעדע צעהן האנדברייטען טיעפֿע אונד פֿיער ברייטע גרובע אדער פֿערטיפֿונג; איינע שטיינערנע עבען זא האהע אונד ברייטע מויער; איין פֿאן מינדעסטענס עבען זא האהען אונד בריי-טען ווענדען איינגעשלאססענער רוים אים פֿרייען אדער אויף שיפֿפֿען, טהירמען א. ז. וו. זא אויך איינע מיט מויערן אומ-געבענע אונד נעכֿטליך צוגעשלאססענע שטאדט; כרמלית[1]) איין אָרט, דער צו יענען ביידען ניכֿט געהערט, אינדעם ער ענטוועדער גאנץ פֿרייא ליגט, וויא: דאס מעער, איינע עבענע, אדער בייא געהעריגער ברייטע נור דיא העהע (אונד טיעפֿע) פֿאן דרייא ביס צעהן האנדברייטען האט, אדער נור פֿאן דרייא זייטען אומגעבען אונד אן דער פֿירטען אפּפֿען איזט. מקום פטור, איין געזעטצליך פֿרייער אָרט, איזט איין זאלכֿער, דער איבער דרייא האנדברייטען האך אדער טיעף איזט, אבער ניכֿט פֿיער האנדברייטען אים געפֿירט האט, אלזא איינע זיילע, אדער איין שמאלעס לאך א. ז. וו. — ווען נון פֿאן טראנס-פּאָרט אויס איינעם בערייכֿע אין איין אנדערעס דיא רעדע איזט, זא איזט דיס אויף איינען מקום פטור ניכֿט צו בעציהען, וויל דיזער דעם געזעטצע ניכֿט אונטערליגט. פֿערנער גילט דער לופֿטרוים (אויר) איבער דעם פריפֿאטאָרטע ביס אין אונ-ענדליכֿע העהע. אבער דער איבער דעם עפֿפֿענטליכֿען אדער אללגעמיינען, אונד דער כרמלית, נור ביס צו צעהן האנד-ברייטען העהע, איבריגענס איזט צו בעמערקען, דאס דער ערוועהנטע טראנספּארט אלס איינע פֿאללשטענדיגע האנדלונג נור דאן געדאכֿט ווירד, ווען איין אונד דערזעלבע דיא זאכֿע פֿאן איהרעם אָרטע וועגניממט (עקירה) אונד זיא אויף איינען אנדערן נידערלעגט. הירנאך ווערדען דיא דיזען געגענשטאנד בעטרעפֿפֿענדען געזעטצע פֿערשטענדליך זיין. — דיא איבער-זעטצונג פֿאלגט דעם אויסדרוק דער משנה מעגליכֿסט געטרייא. צור פֿערפֿאללשטענדיגונג אונד ערגענצונג דעס אויסדרוקס דער געזעטצע לעזע מאן שטעטס דען קאממענטאר, וועלכֿער אָפֿט גאנץ אונענטבעהרליך איזט.

פרק א

יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ, כֵּיצַד? הֶעָנִי עוֹמֵד בַּחוּץ וּבַעַל הַבַּיִת בִּפְנִים, פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים, וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא, הֶעָנִי חַיָּב וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר. פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ

(א) דאס פֿערבאט דעס אוס-אונד איינטראגענס אם שבת צערפֿעללט אין צווייא זאטצונגען דיא (מדרבנן אויך צווייא) פֿיער בילדען, פֿיר דען דער איננערהאלב, אונד אין ווידערום צווייא, דיא פֿיער בילדען, פֿיר דען דער אוי-סערהאלב זיך בעפֿינדעט. וויא צ. ב.? ווען איין ארמער דרויסען[2]) אונד דער הויזהערר אים איננערן איזט; רייכֿט דער ארמע זיינע האנד הינאיין אונד גיבט (עטווא זיינען קארב) אין דיא האנד דעס הויזהערן, אדער ער נימט עטוואס אויס דערזעלבען, אונד ציהט עס הערויס — זא איזט דער

פרק א יציאות השבת. אע"ג דמלאכה זו מכויה בסוף אבות מלאכות, הקדימוה לפי שהיא תדירא, וכה יכשלו ב"א על הרוב; יציאות. הוצאות מרשות לרשות האמורים אצל שבת, והכנסות כמי קרי הוצאות; ב'. מן התורה לבע"הב העומד בפנים, וב' לעני העומד בחוץ, שכל אחד עושה עקירה והנחה שחייבין על שגגתן חטאת, ועל זדונן כלא התראה כרת, ובהתראה סקילה; שהן ד'. לכל אחד שהוסיפו מדבריהם ב' לאסור לכתחילה שזה עוקר וזה מניח, דכל מלאכה שנעשית בשבת ע"י ב' פטורין אבל אסורים, ולא חשיב ב' שהן ו', דהיינו עקירה והנחה דפטור אבל כל אחד, כפשט העני את ידו לפנים וכן כפשט בע"הב ידו לחוץ, דלא חשיב אלא העקירות שיכול לבא לידי חיוב; העני. נקט לשון עני לא שמועינן, אע"ג דמצוה קעביד, אפ"ה חייב, דהוה מצוה הבאה בעבירה; ונתן. העני הכל או הקופה לתוך ידו של בעל

[1]) דאס וואָרט כרמלית לייטעט רש"י פֿאָן כרמל, וואלדיג, אב, אונד מיינט עס הייסע עטוואס אבגעלעגענעס, אומוועגזאמעס. רמב"ם העלט עס פֿיר קאנטראהירט אויס כארמלית, וויא איינע ווייטוווע, איינזאם. עטימאלאגיש איזט עס וואהל ריכטיגער פֿאָם גריכישען χηραμις איין ווינקעל, איינע העהלונג, ענטשטאנדען: [2]) דיזער אלזא אין רשות הרבים, יענער אין רשות היחיד. זיהע אבען. דאס בייספיעל איזט אבזיכטליך פֿאָן דער מילדטהעטיגקייט געוועהלט, אום צו צייגען, דאס אויך איין זאלכער פֿאלל קיינע אויסנאהמע מאכט.

שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה עַל פִּי הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא מְנַטֶּפֶת, אֲפִילוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס · וְר' יְהוּדָה מַתִּיר · אֲבָל אִם חִבְּרָהּ הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלִי אֶחָד · לֹא יְמַלֵּא אָדָם קְעָרָה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת · וְר' יְהוּדָה מַתִּיר: (ה) הַמְכַבֶּה אֶת הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מִפְּנֵי גוֹיִם, מִפְּנֵי לִסְטִים, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה, וְאִם בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן פָּטוּר · כְּחָס עַל הַנֵּר, כְּחָס עַל הַשֶּׁמֶן, כְּחָס עַל הַפְּתִילָה, חַיָּב · וְר' יוֹסֵי פּוֹטֵר בְּכֻלָּן, חוּץ מִן הַפְּתִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם: (ו) עַל שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵדָתָן · עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת, בְּנִדָּה, וּבַחַלָּה, וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר: (ז) שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, עִשַּׂרְתֶּם? עֵרַבְתֶּם? הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר · סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק אֵין חֲשֵׁכָה, אֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי, וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים,

לען אונד איבער דיא לאמפע זעטצען, דאמיט דאס עהל אבטרייפעלע; אויך ניכט איינע זאלכע שאלע פאן טהאן · ר' יהודה ערלויבט עס. — האט אבער דער טעפפער עס גלייך אנפאנגס דאראן בעפעסטיגט, זא איזט עס געשטאט⸗טעט, וועיל עס נור איין געפעס איזט · — מאן דארף ניכט איינע שאלע מיט עהל פיללען, דאן אן דיא זייטע דער לאמפע שטעללען, אונד דאס ענדע דעס טאכטעס היניין טהון, דאמיט ער דאס עהל אנציהע · ר' יהודה ערלויבט עס · (ה) ווער איין ליכט אויסלעשט, וועיל ער זיך פירכטעט פאר היידען [1], פאר רייבערן, פאר בעזעם גייסט [2], אדער אום איינעם קראנקען וויללען, דאמיט ער איינשלאפע, איזט פרייא; געשיהעט עס אבער, אום דיא לאמפע, דאס עהל, אדער דען טאכט צו שאנען, זא איזט ער שולדיג · ר' יוסי שפריכט איהן אין יעדעם פאללע פרייא, אויסער אין בעטרעף דעס טאכטעס, וועיל ער דאדורך גלייכזאם איינע קאהלע בערייטעט · (ו) אום דרייער פערגעהונגען וויללען שטערבען פרויען אין קינדעסנעטהען; ווען זיא נעמליך ניכט זארגפעל⸗טיג זינד אין בעטרעף דער רייניגונג, דער חלה⸗ענטריכטונג, אונד דער אנצינדונג דעם ליכטעס · (ז) דרייא דינגע מוס יע⸗דערמאן אין זיינעם הויזע אם פאראבענד דעס שבת, בייא איינברעכענדער דונקעלהייט אין עראיננערונג ברינגען, נעמ⸗ליך: האבט איהר פערצעהנטעט [3]? האבט איהר דיא פער⸗בינדונג דער ארטע (דורך עירוב [4]) בעווירקט? צינדעט דיא לאמפע אן! — איזט עס צווייפעלהאפט אב עס שאן נאכט זייא אדער ניכט [5], זא דארף מאן ניכט מעהר ודאי (דאס געוויס⸗אונפערצעהנטעטע) פערצעהנטען, אויך קיינע געפע⸗סע (צור רייניגונג) אונטערטויכען, אונד קיין ליכט אנצינדען

מתנה: אפילו היא. השפופרת. ור"י לא גזר, וצריכא בשפופרת וחרס וקערה, דאי אשמעינן שפופרת, אימא בהא גזרו רבנן, דלא מאיס, ואתי לאסתפוקי מניה, אבל חרס דמאיס אימא מודו רבנן לר"י, וא"א חרס, אימא בהא קאמר ר"י אבל בשפופרת דלא מאיס, ואין הפתילה בתוכה, אימא מודה לרבנן, וא"א בהנך ב', אימא בהאי קאמר ר"י, דמונחים בתוך חלל הנר ולא מפסיק מידי, וליכא למיגזר שיסתפק, אבל בקערה דמפסקה, אימא מודה ר"י, וא"א בקערה, ה"א בהא קאמרו רבנן לגזור אבל בהנך דלא מפסקא מודו לר"י, קמ"ל: היוצר · וה"ה אם חברה בע"הב בטיד כעין יוצר: (ה) גוים · פרקיים. שאין מניחים להדליק אור ביום אידם אלא בבית ע"ז שלהם: לסטים · שלא יראו שיש שם אדם: רוח · השורה עליו, ובשאינו רואה את הנר נוח לו: החולה · ויש בו סכנה איירי, וכן כולם יש בהם סכנה, דאלו אין בהם סכנה חייב להאי תנא דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ובדין הוא דלתני מותר, אלא משום סיפא דתני חייב, תני ברישא פטור: כחס · כשהוא חס, וי"מ דבא להשוות כחס כשחס על הפתילה חייב, דהא בי' מודה ר' יוסי, כך הוא חייב כשחס על הנר ושמן: עושה פחם · מתכוין לעשות פחם ככבוי זו, דמיירי בפתילה שצריכה להבהבה, ולא הבהבה מבע"י: (ו) נשים · שהיא כבתה נרו של עולם ושפכה דמים ואבדה חלתו של עולם אי נמי לפי שצרכי הבית הן והיא מצויה בבית: לדתן · שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: (ז) צריך · וצריך לממריכהו בניחותא כי היכא דלקבלי מניה: עם · ויש עדיין שהות ביום, ולא קודם, והא דתכן בסמוך דמערבין בספק חשיכה, דהיינו ב"השמ, התם איירי ערובי חצירות, דקומרא בעלמא הוא ושרי ב"השמ, והכא מיירי עירוב תחומין, דיש לה סמך מקרא, צריך מבע"י ולא קודם, דלמא פשעי ואמרי עדיין יש שהות: ספק חשיכה · היינו

[1] ווי ז. ב. דיא פערזער אן געוויססען פעסטטאגען דעם פעטישדינסטעס נירגענד אויסער אים טעמפעל ליכט צו ברענגען ערלויבטען · [2] נעמליך נערפענקראנקע אדער טיפזוכטיגע, דיא פאר יעדער ערשיינונג ערשרעקקען · [3] ז' מסכת מעשרות פ' ד' מ' ב' · [4] הירֿיבער אין מסכת עירובין · [5] ז. ב. ווען מאן נאך ניכט דרייא שטערנע זיהט; אדער אויך בייא אומוועלקטעס היממעל ·

בפתילת המדבר, ולא בירוקה שעל פני המים, לא בזפת, ולא בשעוה, ולא בשמן קיק, ולא בשמן שריפה, ולא באליה, ולא בחלב. נחום המדי אומר, מדליקין בחלב מבשל. וחכ"א אחד מבשל ואחד שאינו מבשל, אין מדליקין בו: (ב) אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב. ר' ישמעאל אומר, אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים, בשמן שמשמין, בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן פקועות, בעטרן, ובנפט. ר' טרפון אומר, אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: (ג) כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו, אלא פשתן, וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים, אלא פשתן. פתילת הבגד שקפלה ולא הבהבה, ר' אליעזר אומר, טמאה ואין מדליקין בה, ר' עקיבא אומר, טהורה ומדליקין בה: (ד) לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה

מיט נעססעלקרויט, מיט מאָז, דאס אויף דעם וואססער שווימט; ניכט מיט פעך, מיט וואכס, מיט עהל אויס דעם בוימוואללען־זאמען; פערנער ניכט מיט עהל, דאס פער־בראננט ווערדען מוס[1]), מיט שוואנצפעטט דער טהיערע, מיט אונשליטט. נחום דער מעדער זאגט: מאן דארף מיט צערלאססענעם אונשליטט ברעננען. דיא געלעהרטען זאגען: ווערער וואס צערלאססען נאך וואס אונצערלאססען איזט דארף מאן צום ברעננען געברויכען. (ב) מאן דארף דאס צום פערברעננען בעשטיממטע עהל אויך אן פעסטטאגען ניכט צום ברעננען געברויכען. — ר' ישמעאל זאגט: מאן דארף זיך דעם אבגאנגעס פאן פעך ניכט בעדינען, וועגען דער ווירדע דעם שבת[2]); דיא געלעהרטען ערלויבען אללע עהל־ארטען; אלס ליינ־עהל, נוס־עהל, ריב־עהל, פיש־עהל (טהראן), קאלאקווינטען־עהל, אבגאנג פאן פעך, אונד נאפטא. ר' טרפון זאגט; מאן דירפע נור מיט אליפענ־עהל ברעננען. (ג) אללעס וואס פאן ביימען קאממט, דארף מאן אם שבת ניכט צום ברעננען געברויכען, אויסער פלאכס[3]). — זא איזט אויך אללעס, וואס פאם בוימע קאממט, דער פער־אונרייניגונג אלס צעלט[4]) ניכט פעהיג, אויסער פלאכס. — איין לאפפען פאן איינעם געוואנדע[5]), דען מאן צוזאממענגע־ראללט, אבער ניכט אנגעזענגט האט, איזט נאך ר' אליעזר דער פעראונרייניגונג (אלס קלייד) פעהיג, אונד דארף ניכט צום ברעננען געברויכט ווערדען. ר"ע זאגט: עס איזט ריין, אונד מאן דארף דאמיט ברעננען. (ד) מאן דארף ניכט איינע אייערשאלע אונטען דורכלעכערן, דאן מיט עהל פיל־

שגדל בדופני ספינה ששהתה זמן רב במים. עד כאן איירי בפסול פתילות, וטעם פסולן שאין האור נכנס לתוך הפתילה: זפת ושעוה. שלא יתן זפת ושעוה כמו בנר במקום שמן, אבל לעשות כמין פתילה ארוכה שרי: קיק. שמן היוצא מגרעינים שבתוך הצמר גפן, וי"מ שמן היוצא מקיקיון דיונה: שריפה. שמן תרומה שנטמאה, דלשרפה עומד, וביו"ט שחל בע"ש עסקינן דכשמדליק הנר מבע"י, כמאן שורף קדשים בי"ט, ואנן קיימא לן דאין שורפין קדשים בי"ט: וחכ"א. ואיכא בין חכמים לת"ק, תערובות שמן עם חלב מבושל, דחד אוסר וחד שרי, ולא אתברר מי האוסר ומי המתיר, והטעם שאסרו חכמים להדליק בשמנים אלו, לפי שאינם נמשכים אחר הפתילות, וחיישינן שמא יטה השמן ע"פ הנר, ונמצא מבעיר, א"נ שמא יניח הנר ויצא, ואנן קיימא לן דנר שבת חובה: (ב) אין. מ"ט קאמר, מ"ט תני לעיל ולא בשמן שריפה, לפי שאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט: בעטרן. פסולת של זפת וריחו רע ביותר, ומיהו נמשך אחר הפתילה ואלמלא מפני כבוד השבת היה מדליקין בו: צנונות. שמן היוצא מזרע הצנון: פקועות. דלעת מדברית, א"נ אבטיחים קטנים ומרים: נפט. מין זפת לבן וריחו רע, וה"ה שאין מדליקים בשמן אפרסמון, דחיישינן שמא יסתפק ממנו ויהיה חייב משום מכבה: (ג) אהלים. שאם המת מונח תחת אוהל של פשתן, האוהל עצמו טעון הזאה וטבילה: הבגד. שיש בו ג' על ג' מצומצמות, וביו"ט שחל בע"ש עסקינן, ר"א סבר קפולה שקפלה כפתילה אינה מבטלה מתורת בגד, הואיל ולא הבהבה על השלהבת כדי שתדלק יפה, ודכ"ע ס"ל צריך המדליק להדליק רוב הפתילה היוצא מן הנר קודם שיסלק ידיו, וא"כ נעשה שבר כלי בי"ט מיד כשמתחיל להדליק, וכשמדליק רוב היוצא נמצא מדליק בשבר כלי שנשבר בי"ט, ורע"ס קפולה שקפלה מעי"ט בטלה מתורת כלי, הלכך אינה מקבלת טומאה ומדליקים בה: (ד) ביצה. הקליפה הקשה: מנטפת. טפה טפה. וטעם הגזרה שמא יסתפק

[1]) עהל פאן תרומה, וועלכעס פעראונרייניגט וואָרדען. [2]) וויל עס איבעל ריעכט. [3]) אבגלייך דיא שטענגעל אויך האָלץ (יהושע ב' ו') גענאננט ווערדען. [4]) הירפאן איז זעכסטען טהיילע דיזעס ווערקעס. [5]) דער איבריגענס דרייא פינגער לאנג, אונד ברייט זיין מוס. איבריגענס גילט דיזער זאטץ נור, ווען אם פרייטאג י"ט איזט.

חַמִּין · אָמְרוּ לָהֶן חֲכָמִים, אִם בַּשַּׁבָּת, כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בַשַּׁבָּת אֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּבִשְׁתִיָּה · וְאִם בְּיוֹם טוֹב, כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּמֻתָּרִין בִּשְׁתִיָּה · מוּלְיָאר הַגָּרוּף שׁוֹתִין הֵימֶנּוּ בַּשַּׁבָּת · אַנְטִיכִי, אַף עַל פִּי שֶׁגְּרוּפָה, אֵין שׁוֹתִין מִמֶּנָּה : (ה) הַמֵּיחַם שֶׁפִּנָּהוּ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ צוֹנֵן בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ · אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹכוֹ אוֹ לְתוֹךְ הַכּוֹס כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן · הָאִלְפָּס וְהַקְּדֵרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מְרוּתָּחִין, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, אוֹ לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לַכֹּל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר : (ו) אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאִם נְתָנוּ מִבְּעוֹד יוֹם מֻתָּר · וְאֵין נֵאוֹתִין מִמֶּנּוּ לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן · מְטַלְטְלִין נֵר חָדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִין חוּץ מִן

וואססערס דורך איינען קאנאל איהרעס הייסען וואססערס דורכ=צאָגען, דיא געלעהרטען ערקלערטען איהנען, דאס דיס וואס=סער אם שבת, וויא יעדעס אנדערע אם שבת געקאָכטע וואססער, ווערער צום וואשען נאך צום טרינקען ערלויבט זייא, אונד אן פעסטטאגען, וויא אם פעסטטאגע געקאָכטעס וואס=סער ניכט צום באדע, אבער וואהל צום טרינקען ערלויבט זייא · — אויס איינעם פאָן דען קאהלען גערייניגטען מוליאר (ווערמ=קעססעל מיט קאָהלענפאַנגע אן דער זייטע) דארף מאן אם שבת טרינקען; אויס איינעם אנטיכי*) (ווערמקעס=סעל מיט דאפפעלטעם באָדען צווישען וועלכען דיא קאָהל=לען ליגען) דארף מאן, זעלבסט ווען דיא קאהלען הערויס=גענאממען זינד, ניכט טרינקען · (ה) אין איינען פאָם פייער גענאממענען קעססעל מיט הייסעם וואססער דארף מאן (אם שבת) קיין קאלטעס שיטטען, דאמיט עס ווארם ווערדע; אבער וואהל דארף מאן אין דען קעססעל, אדער אין איינען בעכער זא פיעל צוגיעסען, אלס דאצו דיענט דאס הייסע לויא צו מאכען · אין איינען קעססעל אדער טאפף, דען מאן (אין דער דעממערונג) זידענד פאָם פייער גענאממען, דארף מאן נאכ=הער קיין געווירץ טהון; וואהל אבער אין איינע שיססעל אדער אויף איינען טעללער (מיט ווארמען שפייזען) · ר' יהודה זאגט: אן אללעס קאן מאן געווירץ טהון, אויסער וואס עסיג= אדער פיש=לאקע דארין איזט · (ו) מאן דארף אם שבת קיין געפעס אונ=טער דיא לאמפע שטעללען, אום (דאס אבטרייפעלנדע) עהל אויפצופאנגען; ווען מאן עס אבער נאך פאָרהער ביים טאגע הינגעזעטצט האטטע, מאג עס בלייבען, אבער מאן דארף דאס אויפגעפאנגענע עהל ניכט ווייטער אם שבת בענוטצען, וויל עס ניכט אייגענדס דאצו בעשטיממט וואר · איינע נייע לאמפע דארף מאן פאָן איינעם ארט צום אנדערן טראגען, אבער ניכט איינע אלטע (געברויכטע) · ר' שמעון

(ד) סלון · נהר היה משוקע בחמי טבריא, ודרך אותו נהר המשיכו מים צוננין, ונתחממו באותו סלון: בשבת · אפי' נכנסו בכיור מע"ש, דהוי כמטמין בדבר המוסיף הבל: מוליאר · יורה גדולה שבו נותנין חמים ויש לה בית קיבול קטן שנותנים בו הגחלים: הגרוף · שפינו הגחלים מבע"י: אנטיכי · כלי נחושת שיש לו ב' שוליים והאש בין ב' השוליים: אין · שמוסיף הבל · וי"מ לענין מזיגת הכוס בחמין איירי, דממוליאר, מוזגין המים חמין ביין שאין חומו כ"כ, ואין היין מתבשל, ומאנטיכי שחומו רב ומתבשל היין עם המים בשעת מזיגה, אסור: (ה) שפינוהו · מעל הכירה ויש בתוכו מים חמין: שיחמו · לא יתן מים צוננים מועטים שיתחממו מן המים החמים, אבל נותן לתוכו מים צוננים מרובים עד שישובו הכל פושרים: הכוס · אע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירם מותר, דהאי תנא סבר כלי שני מבשל: שהעבירן · בין השמשות; לא יתן, משתחשך, דכלי ראשון מבשל כל זמן שהוא רותח: הקערה · כלי שני ודוקא תבלין אסור ליתן לכלי ראשון אפי' לאחר שהעבירן מן האור, אבל מלח אינו מבשל אלא גבי האור: (ו) אין נותנין · בשבת, דשמן הנופל בכלי מוקצה הוא ואסור לטלטלו והוי מבטל כלי מהיכנו: מותר · להניח שם, וי"ג ומע"ש מותר ליתן תחתיו ולא חיישינן שמא יטלטל: ואין ניאותין · מן השמן המטפטף בשבת בכלי: ישן · דמוקצה מחמת מיאוס הוא: הדולק · גזירה שמא יכבה, דל"ל לר"ש מוקצה: הדולק · בעודו דולק: כנוגות, הנוטפות מן הנר שלא ידלק מה שתחתיו, דאין בהם ממש ואינו מבטל כלי מהיכנו ·

*) דיא בײדען ווערטער מוליאר אונד אנטיכי זינד שווער צו ערמיטטעלן, אבוואהל זיא אפפענבאר פרעמדען אורשפרונגס זינד · וואס זיא בעדייטען ווירד אין דער גמרא געלעהרט, אונד איהר אונטערשיעד בערוהעט אויף דער גערינגערן היטצע אים מוליאר אונד דער גרעסערן אים אנטיכי ·

ואין מדליקין את הנרות, אבל מעשרין את הדמאי, ומערבין וטומנין את החמין:

אבער מאן דארף דמאי (צווייפעלהאפטעס) פערצעהנטען, דיא דהאף־פערבינדונג בעווירקען, אונד ווארמע שפייזען אין ווער־מענדע שטאָפפע איינזעטצען ·

פרק ג

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא, נותנים עליה תבשיל · בגפת ובעצים, לא יתן עד שיגרוף, או עד שיתן את האפר, בש"א חמין אבל לא תבשיל, ובה"א חמין ותבשיל · בש"א נוטלין אבל לא מחזירין, ובה"א אף מחזירין: (ב) תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא, לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו · כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא, הרי הוא ככירים · בגפת ובעצים, הרי הוא כתנור: (ג) אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל, ולא יפקיענה בסודרים, ור' יוסי מתיר · ולא יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה: (ד) מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סלון של צונן לתוך אמה של

אויף איינען ווערמ־העערד צו צווייא טעפּפען [1]) דארף מאן, ווען ער מיט שטאפפעלן אדער רייזערן געהייצט וואר, (קורץ פאר שבת) געקאָכטע שפייזען זעטצען; וואר ער מיט עהלדריזען אדער מיט האלץ געהייצט, זא דארף מאן ניכטס אויפטהון, בעפאר מאן אונטען אויסגעקעהרט, אדער אשע דאריבער געטהאן האט · ב"ש זאגט, אויך דאן נור ווארמעס וואססער, אבער ניכט געקאָכטע שפייזען · ב"ה ערלויבט ביי־דעס · ב"ש זאגט, מאן דירפע זיא אבנעהמען, אבער דאן ניכט ווידער דארויף זעטצען, ב"ה ערלויבט, דאס אבגעהאבענע ווידער דארויף צו זעטצען · (ב) ווען מאן דען קאָכ־אָפען מיט שטאפפעלן אדער רייזערן געהייצט האט, דארף מאן ווערער אינוועגדיג, נאך אבענאויף עטוואס זעטצען · איין איינ־פאָכער ווערמ־העערד ווירד, ווען ער מיט שטאפפעלן אדער רייזערן געהייצט וואר, וויא איין צווייפאכער, אונד ווען מיט עהלדריזען אדער האלץ, וויא איין קאָכ־אָפען בעהאנדעלט · (ג) מאן דארף (אם שבת) ניכט איין איי נעבען איינען ווער־קעססעל לעגען, דאמיט עס גערינגע, אויך ניכט אין ווער־טיכער [2]) איינשלאגען · ר' יוסי ערלויבט דיס · מאן דארף עס אויך ניכט אין הייסען זאנד, אדער אין דען שטויב אם וועגע לעגען, דאמיט עס בראטע · (ד) עס געשאה איינסט דאס דיא איינוואהנער פאן טבריא איינע רעהרע [3]) פאלל קאלטען

ספק אין חשיכה, כ"ל דס"ק בע"ש הוי הספק אין חשיכה, ומו"ש הוי הספק אין חשיכה, ומשנראו ג' כוכבים בינונים לא הוי ספק; אין מעשרין · אף על גב דשבות הוא, סבר האי תנא דגזרו אשבות אף בין השמשות: הנרות · זו ואצ"ל זו קתני · א"נ אין אומרים לעכ"ום להדליק: וטומנין · בדבר שאינו מוסיף הבל, דאלו בדבר המוסיף הבל אפי' מבע"י אסור:

פרק ג. כירה · של חרס עשוי בארץ כדי שפיתות ב' קדרות והאש עוברת תחתיהן: גבבי · עצים דקים: נותני' · בע"ש להשהות שם בשבת: יגרוף · שיוציא הגחלים חוץ לתנור ומיירי שלא בדרך הטמנה אלא שהוי בעלמא דאי דרך הטמנה אף ע"ג דגרוף וקטום הוא, הוי דבר שמוסף הבל, ואין טומנין אפי' מבע"י: האפר · ע"ג הגחלים, דגזרינן שמא יחתה בגחלים בשבת למהר בשולו, ודוקא בתבשיל שלא בשל כל צרכו, או אפילו נתבשל כ"צ ומצטמק ויפה לו, אבל במצטמק ורע לו, או בשלא בשל כלל, לא גזרי אף ע"פ שאינה גרופה וקטומה, ואם השליך לתוך הקדירה אבר חי סמוך לבה"ש, נעשה הכל כלא בשל כלל, לפי שהקדירה אינה ממהרת להתבשל, ומסיח דעתו ממנה עד למחר ושוב לא יחתה, ואמר לספ"ק דאין צלין וכו' עד שיצלו מבע"י הכא בלא בישל שרי, דבלי אבל האש ממהר לצלות ואפשר לן לצלות בעוד לילה עד שיהיה ראוי לאכילה ואתי לחתויה: חמין · מים חמין נותנין לאחר שגרף דא"כ בשול: לא תבשיל · דה"א לגרוף כל הגחלים: אין מחזירין · אפי' חמין, דמחזי כמבשל בשבת: אף מחזירין · ואם הניחן ע"ג קרקע או ע"ג דבר אחר, אסור להחזיר אף לב"ה: (ב) תנור · צר למעלה ורחב למטה וקולט חומו יותר מכירה: על גביו · לסמוך אבל דופנו: כופח · מקום שפיתת קדירה א' והבלו רב מכירה ופחות מתנור: (ג) נותנין · בשבת: מיחם · קומקום של נחושת שהוחם ע"ג האש אפי' אינו עכשיו ע"ג האש: שתתגלגל · שתצלה קצת: בסודרים · לא ישברנה על הסודר שהוחם בחמה, דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור, ור"י לא גזר, ובחול ובאבק דרכים לא פליג ר"י, דגזר חול אטו רמץ · א"נ גזר שמא יזיז עפר ממקומו:

[1]) איין אונטען צו הייצענדער הערד ווארויף מאן צווייא טעפפע אין דאזו אייגעריכטעטע פארמען זעטצט · [2]) דיא פאן דער זאננע ערוואַרמטע זינד · [3]) ז' ברכות

לְכַסּוֹתוֹ · מְמַלֵּא אֶת הַקִּיתוֹן וְנוֹתֵן לְתַחַת הַכַּר, אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת :

אונטער איין קיססען אדער פאָלסטער זעטצען, (אום איהם דיא קעלטע צו בענעהמען) •

פ ר ק ה

בַּמֶּה בְּהֵמָה יוֹצְאָה, וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? יוֹצֵא הַגָּמָל בְּאַפְסָר, וְנַאֲקָה בַּחֹטֶם, וְלוֹ בְדָקִים בַּפְּרוֹמְבְּיָא, וְסוּס בַּשִּׁיר, וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִים בַּשִּׁיר, וְנִמְשָׁכִים בַּשִּׁיר, וּמַזִּין עֲלֵיהֶן, וְטוֹבְלִין בִּמְקוֹמָן : (ב) חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדַּעַת, בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה לוֹ, זְכָרִים יוֹצְאִין לְבוּבִין, רְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת שְׁחוּזוֹת, כְּבוּלוֹת, וּכְבוּנוֹת · הָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת · ר' יוֹסֵי אוֹסֵר בְּכֻלָּן, חוּץ מִן הָרְחֵלִין הַכְּבוּנוֹת · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ, אֲבָל לֹא לֶחָלָב : (ג) וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? לֹא יֵצֵא גָמָל בִּמְטוּטֶלֶת, לֹא עָקוּד וְלֹא רָגוּל, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת · לֹא יִקְשׁוֹר גְּמַלִּים זֶה בָּזֶה וְיִמְשׁוֹךְ, אֲבָל

וואמיט דארף מאן אם שבת דאס פיה אויסגעהען לאססען אונד וואמיט ניכט [1])? דאס קאמעל, דארף אויסגעהען מיט דער האלפטער, דאס קאמעל-וויבכען מיט דעם נאזענרינג, דיא ליבישען עזעל מיט דעם צוים [2]), דאס פפערד מיט דעם האלסגעשירר, אונד אללע טהירע דיא זאלכעס געשירר טראגען, קעננען מיט זאלכעם אויסגעהען, אונד דאראן געפיהרט ווערדען • דיזעלבען זאכען בעשפרענגט מאן (אים פאלל דער פעראונרייניגונג) אונד טויכט זיא אונטער, אן איהרעם ארטע (אהנע זיא אבצונעהמען) • (ב) דער עזעל קאן אויסגעהען מיט דער דעקקע, ווען זיא פֿאָרהער אנגעבונדען וואר • דיא בעקקע קעננען (מיט דעם לעדער אום דאס גליד) געבונדען אויסגעהען, אונד דיא שאפמיטטער מיט אויפ-אדער אונטער-געבונדענען שוואנצען, אונד בעדעקט מיט איינער היללע [3])! דיא ציגען מיט אונטערבונדענען אייטערן • ר' יוסי ערקלערט אללעס פיר אונערלויבט, אויסער דיא בעדעקטען שאפמיטטער • ר' יהודה זאגט : דיא ציגען הירפען גור דאן מיט אונטערבונדענען אייטערן געהען, ווען דיס צום אויסטראקנען דער מילך דינט, ניכט אבער ווען עס צור ערהאלטונג דער מילך געשיהט • (ג) וואמיט דארף עס ניכט אויסגעהען? דאס קאמעעל ניכט מיט איינעם אם שוואנצע האנגענדען לאפפען [4]), ניכט מיט געבונדענען פיסען, ניכט מיט איינעם אן דען שענקעל געבונדענען פוס! אונד זא אללע טהירע • מאן דארף ניכט קאמעעלע אן איינאנדער בינדען אונד פיה-

ואין מטלטלין · הע"פ שטמן לפי שעה, ואם יחדן להטמנה מטלטלין : כיצד יעשה · אם טמן בהן כיצד יטול קדירותיו? : וכוטל . התבשיל ומכיה הקדירה בגזות : ואינו יכול . בנעורות של פשתן, אבל בגבין מודה דשרי : הכסוי · ואיישינן שמא יטלטל הגיזות שכפלו, ורבנן לא חיישו שיחזור באיסור : קיתון · של מים זוכוכים שלא יתחמם בחמה, אבל לספוג ניכתן לא, וי"מ לספוג ניכתן : הכסת · שאין דרך הטמנה בכך •

פרק ה במה . שאדם מצווה על שביתת בהמתו ומדי דלא מכטרי הוי כמשאוי : נאקה · גמל נקבה לבנה : חטם · נוקבים חוטם של הנאקה ומכניסים טבעת של ברזל בתוכו : לובדקים · חמור הבא מלוד, וכל הני צריכן שמירה ביותר : פרומביא · רסן של ברזל : שיר · אצעדה סביב הצוואר וטבעת קבועה בה, ומכניסים בטבעת חבל ומושכים הבהמה : וטובלים · אם נטמאו במת, ואע"ג דכלי המיוחד לבהמה אין מקבל טומאה, מ"מ השיר הואיל ועשוי לאדם שינהג הבהמה כתשמיש אדם דמי : במקומן · מכנים בעל השיר עם השיר במים וטובלו, ובהזאה לא חיישינן שמא תפיל ההזאה על הבהמה והפסול משום מלאכה, כדתנן מ"ג פ' בתרא דפרה, ובטבילה לא חיישינן שמא לא ירפה : (ב) מרדעת · אוכף קטן שיתחמם : קשורה · מע"ש ואם עברו וקשרו בשבת אסור לצאת בו : לבובים · כנגד זכרות שלהם שלא יעלו על הנקבה : שחוזות · שקושרין האליה שלהן למעלה ; כבולות · קושרים האליה שלהן ברגליהן : כבונות · שקושרים בגד סביב הכבשים שלא יטנפו

[1]) עם קאממט דאהויף אן, אב דער געגענשטאנד איין זיכערהייטסמיטטעל אדער איינע בלאסע לאסט איזט • [2]) פרומביא גריכיש Φορβεια, היער אין דער בעדייטונג, נויס מיט אייזערנעם געביס • [3]) צור ריינהאלטונג דער פיינען וואללע • [4]) אלס צייכען אדער אלס שוטצמיטטעל • נאך אנדערן הייסט עס, איינע דעקקע •

הַנֵּר הַדּוֹלֵק בַּשַּׁבָּת · נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִצוֹצוֹת, וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה :

זאגט : אללע לאמפען דארף מאן וועגטראגען, נור ניכט דיא אם שבת ברעננט · — מאן דארף איין געפעס צום אויפפאנגען דער פונקען אונטער דיא לאמפע זעטצען, אבער ניכט וואססער היניין טהון, וויל מאן דאדורך לעשט ·

פרק ד

בַּמֶּה טוֹמְנִין וּבַמֶּה אֵין טוֹמְנִין? אֵין טוֹמְנִין לֹא בְגֶפֶת, וְלֹא בְזֶבֶל, לֹא בְמֶלַח, וְלֹא בְסִיד, וְלֹא בְחוֹל, בֵּין לַחִים בֵּין יְבֵשִׁים, לֹא בְתֶבֶן, וְלֹא בְזָגִים, וְלֹא בְמוֹכִים, וְלֹא בַעֲשָׂבִים, בִּזְמַן שֶׁהֵן לַחִים, אֲבָל טוֹמְנִין בָּהֶן כְּשֶׁהֵן יְבֵשִׁין · טוֹמְנִין בִּכְסוּת, וּבְפֵירוֹת, בְּכַנְפֵי יוֹנָה, וּבִנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁים, וּבִנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן (הַדַּקָּה) · ר' יְהוּדָה אוֹסֵר בְּדַקָּה וּמַתִּיר בְּגַסָּה : (ב) טוֹמְנִין בִּשְׁלָחִין וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן, בְּגִזֵּי צֶמֶר וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן · כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטֵל אֶת הַכִּסּוּי וְהֵן נוֹפְלוֹת · ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, קֻפָּה מַטֶּה עַל צִדָּהּ וְנוֹטֵל, שֶׁמָּא יִטּוֹל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר · וַחֲכָ"א נוֹטֵל וּמַחֲזִיר · לֹא כִסָּהוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לֹא יְכַסֶּנּוּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ · כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה, מֻתָּר

וואריין דארף מאן (ווארמעס צור ערהאלטונג דער ווערמע) איינזעטצען, אונד ווארין ניכט? מאן דארף (דיא טעפפע) ניכט איינזעטצען אין עהלדריזען, אין דינגער, אין זאלץ, אין קאלק אדער אין זאנד, זא זייען פייכט אדער טראקקען; ניכט אין שטראה, אין וויינ־הילזען, אין וואלל־פלאקקען [1]) אין קרייטער, ווען דיזע פייכט זינד, וואהל אבער ווען זיא טראקקען זינד · מאן דארף אבער איינזעטצען אין קליידער, אונטער פריכטע (אלס ווייצען, הילזענפריכטע), אונטער טויבענ־פעדערן, אונטער האבעל־שפעהנע, אונד אונטער (פיינעס) פלאקס־ווערג · ר' יהודה ערקלערט פיינעס פיר אונערלויבט, אונד געשטאטטעט נור גראבעס · (ב) מאן דארף שפייזען אין פעללע איינהיללען, אונד דיזע אבנעהמען, אויך אין געשארענע וואללע, אבער דיזע דארף מאן ניכט וועגנעהמען · וויא זאלל מאן עס מאכען? מאן נימט דען דעקקעל אב, זא דאס דיא וואללע אבפעללט · ר' אליעזר זאהן עזריה זאגט : דאס געפעס זעלבסט, ווארין דער טאפף שטעהט, נייגט מאן זייטווערטס אונד נימט שפייזע הערויס; דען נעהמע מאן דען טאפף הערויס, זא קעננטע מאן איהן פיללייכט ניכט ווידער איינזעטצען דירפען [1]) · דיא געלעהרטען זאגען : מאן קאן דען טאפף הערויס נעהמען, אונד (ווען עס אנגעהט) ווידער איינזעטצען · — האט מאן איהן בייא טאגע ניכט צוגעדעקט, זא דארף מאן איהן נאך איינטריטט דער דונקעלהייט ניכט צודעקקען! האטטע מאן איהן צוגעדעקט אונד ער ווארדע פאן זעלבסט ווידער אויפגעדעקט, זא דארף מאן איהן צודעקקען · מאן דארף איינען קרוג [2]) פיללען אונד

מים · אפי' מע"ש דגזרינן שמא יבא ליתן מים בשבת, וקודם גמר כתיכת המים יפלו שמה הכיצוצות, ונמצא מכבה בידים, ול"ד לשריית סממנים ודיו בפ"ק, דהתם איכא אב מלאכה, ליכא למיחש שיעשנה, אבל הכא דליכא איסור כ"כ, איכא למיחש :

פרק ד במה טומנים · שאסרו להטמין מבע"י בדבר המוסיף הבל, גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בו גחלים, ואתי לחתות בגחלים משתחשך, וכולהו חדא גזירה היא, ואסרו להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, שמא ימצא קדירתו שנצטננה וירתיחנה בשבת, ובין השמשות מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל, דליכא למיגזר, דסתם קדירות בין השמשות רותחות הן, ושואל איזהו דבר מוסף הבל ואסור : גפת · פסולת של זיתים ושומשמין כשהוא כנוס הם מאוד : לחין · יש בהן הבל יותר מיבשים : מוכים · כל דבר רך, כגון צמר גפן ותלישי צמר של בהמה, וגרירת בגדים בלויס, ולחין, אכולהו קאי, ודוקא בלחים מחמת עצמן, אבל מחמת משקים שנפלו עליהן לאחר שיבשו לא, וצמר לא מחמת עצמן כגון בצמר הסמוך לאליה או בין ירכותיו : ר"י אוסר בדקה במקום שהוא מגולה אע"פ שהן עליו : (ב) בשלחים · עורות בעודן בצמרן : ומטלטלים · אף שלא טמן בהן, דחזי למזגא עליהו, ומיירי בעור בהמה גסה · וי"מ דהכא ביבשין, ועיי' מ"ה פ"ק דביצה :

---

[1]) וויל דיא וואללע צוזאממענפעללט · דער שטרייט בערוהט דארויף, אב מן בשארגען זייא, דאס יעמאנד נאכהער דענגאך דען טאפף אונערלויבטער ווייזע איינזעטצען ווירדע · [2]) קיתון, גריכיש κυαθος ·

תִּטְבּוֹל בָּהֶן עַד שֶׁתְּרַפֵּם · לֹא בְּטוֹטֶפֶת, וְלֹא בְּסַנְבּוּטִין בִּזְמַן שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין, וְלֹא בְּכָבוּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְלֹא בְּקַטְלָא, וְלֹא בִּנְזָמִים, וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, וְלֹא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה · וְאִם יָצְאָה אֵינָהּ חַיֶּבֶת חַטָּאת : (ב) לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסַנְדָּל הַמְּסֻמָּר, וְלֹא בְּיָחִיד בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה, וְלֹא בִּתְפִילִּין · וְלֹא בְּקָמֵיעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּמְחֶה, לֹא בְּשִׁרְיוֹן, וְלֹא בְּקַסְדָּא, וְלֹא בְּמַגָּפַיִם · וְאִם יָצָא, אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת : (ג) לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּמַחַט הַנְּקוּבָה, וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְלֹא בְּכוֹלְיָאר, וְלֹא בְּכוֹבֶלֶת, וְלֹא בִּצְלוֹחִית שֶׁל פְּלְיָטוֹן · וְאִם יָצְאָה חַיֶּבֶת חַטָּאת · דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר · וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין בְּכוֹבֶלֶת וּבִצְלוֹחִית שֶׁל פְּלְיָטוֹן : (ד) לֹא יֵצֵא הָאִישׁ לֹא בְּסַיִף, וְלֹא בְּקֶשֶׁת, וְלֹא

דען זיא קאן מיט זאלכען ניכט באדען אהנע זיא לאזע צו מאכען; ניכט מיט איינעם שטירנבלאטטע אונד געהענגען דאראן, זוען זיא ניכט אן דיא הויבע גענעהט זינד, אויך ניכט מיט דער אונטערלאגע דעס שטירנבאנדעס, אן איינען עפפענטליכען ארט [1]; ניכט מיט איינער גאלדענען קראָנע אין פֿאָרם איינער שטאדט, ניכט מיט איינער ענגען האלסקעטטע[2], ניכט מיט נאזענ=רינגען, ניכט מיט פֿינגעררינגען, אויך ווען קיין פעטשאפט דארויף, ניכט מיט איינער אונגעלעכערטען נאדעל, — ווען זיא אבער דאמיט אויסגעגאנגען איזט, ברויכט זיא קיין זינדאפפער צו ברינגען · (ב) דער מאן דארף ניכט אין מיט נעגעלן בעשלאגענען זאנדאלען[3], אויך ניכט מיט איינעם זאלכען שוה אויסגעהען, עס ווערע דען, דאס ער אם אנדערן פֿוסע איינען שאדען העטטע, אויך ניכט אין תפלין[4]; אויך ניכט מיט איינעם שוטצבלאט, ווען עס ניכט פֿאן איינעם אנערקאננטען זאכקונדיגען איזט; ניכט מיט פאנצער, מיט העלם[5] אונד ביינשיגען; אבער ווען ער אויסגעגאנגען איזט, ברויכט ער קיין זינדאפפער צו ברינגען · (ג) איינע פֿרויא דארף ניכט אויסגעהען מיט איינער דורכלעכערטען נאדעל, ניכט מיט איינעם רינג[6] ווארויף איין פעטשאפט, ניכט מיט איינעם שנעקקענפֿערמיגען קאפפֿאויפֿזאטץ, מיט ריעכביקסכען, מיט באלזאמפֿלעשכען; אונד ווען זיא דאמיט אויסגעגאנגען, איזט זיא שולדיג איין זינדאפפער צו ברינגען · זא ר"מ · דיא געלעהרטען שפרעכען זיא דאפֿאן פֿרייא, בייא ריכביקסכען אונד באלזאם=פֿלעשכען · (ד) דער מאן דארף ניכט אויסגעהען

ודלמא מתרמי לה טבילה של מצוה בשבת ושריא להו ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר : שתרפם · שיהיו רפויין : טוטפת · ציץ מאוזן לאוזן : סנבוטין · תלויים בציץ : תפורין · בשבכה אבל תפורין לא שלפי מראשה שמגלה שערה : כבול · חתיכת בגד שכורכין תחת הציץ ולפעמים מתקשטת בכבול לבד : לר"ה · אבל לחצר שרי שלא אסרו כל התכשיטין שלא תתגנה על בעלה, ושאר תכשיטין אסרו אף בחצר : עיר · צורת ירושלים, וכמ"ד פ' בתרא דסוטה, לא גזרו אלא על הכלות ואפי' בקול ; קטלא · תכשיט שכורכות בצוארה בדוחק שתראה בעלת בשר : נזמין · נזמי האף, אבל נזמי האוזן שרי, דטריחא לה מילתא למשליף : אין עלי' חותם · וביש עליה חותם חייב חטאת דלאו תכשיט הוא, ואע"פי שמוציאה דרך מלבוש, וכן באין עליו חותם דלא הוה תכשיט לאיש אם הוציאו אפילו דרך מלבוש חייב חטאת : ואם יצאה · בכל הנך דמתניתין ; אינה · דתכשיטין נינהו ורבנן הוא דגזרו ; (ב) מסומר · של עץ ותוקעים בו מסמורים, ואסרוהו בשבת וי"ט משום מעשה שהיה, שהרגו זא"ז במסמורים שבסנדליהן, ומפני שמעשה זה בשבת היה אסרוה בשבת וי"ט שהוא יום כנופיא כשבת, ולא גזרו בכנופיא דתענית שעל הגשמים, דלא דמי דהאי היא כנופי' דהתירא בעשיית מלאכה ; ולא ביחיד · בסנדל אחד, וטעם שיחשדוהו שהסנדל הב' טמון תחת כנפיו, א"נ דלמא מחייכו עליו ושליף ליה ומייתי ליה, וכשיש ברגלו מכה המכה מוכיח עליו ולא חשדו ליה : ולא בתפילין · אפילו למ"ד שבת זמן תפילין, דלמא יצרך לפנות ושקיל להו מרישא ואתי לאתויינהו : מומחה · שריפא ג' ב"א אפילו בקמיעה אחרת, אע"ג דלא איתמחי קמיעה זו : קסדא · כובע של ברזל : מגפיים · בתי שוקיים של ברזל : אינהו · דלאו משאוי נינהו אלא כמלבוש : (ג) הנקובה · אע"פ שהוציאה במלבושים, דאומן דרך אומנתו חייב ואשה אומנתה לתפור ולתקן בגדי ביתה : בכולייאר · כמין טבעת שמסבב הראש והוא משאוי לפי שאין רוב נשים יוצאות בו ; כובלת · קשר של זהב שנקשר בו בושם : פוטרין · ולכתחלה לא' דלמא שלפה ; פלייטון · מור ; (ד) תריס · מגן משולש : אלה · מגן עגול ושכיסה של

[1]) בעציהט זיך, וויא מאן גלויבט, אויף אללע; נאך אנדערן נור אויף כבול. [2]) קטלא שיינט דאס לאטייניסע catena צו זיין. [3]) דיא פעראנלאססונג צו דיזעם פערבאט גאב איין אונגליק צור צייט דער פערפאלגונג, דא איינסט דיא היימליכע פערזאממלונג דורך איין געריש ערשרעקט ווארד, אונד, אוס דער הינריכטונג צו ענטגעהען, זיך איינאנדער מיט דען זאנדאלען ערשלוגען. [4]) זעלבסט נאך דער מיינונג דערער, וועלכע אויך אם שבת תפלין טראגען. [5]) קסדא לאטייניש cassis. [6]) כוליאר לאט' cochlear.

מַכְנִיסִין חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ וּמוֹשֵׁךְ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרוֹךְ: (ד) אֵין חֲמוֹר יוֹצֵא בְּמַרְדַּעַת בִּזְמַן שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה לוֹ, וְלֹא בְזוּג אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָקוּק, וְלֹא בְסֻלָּם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא בִרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלוֹ, וְאֵין הַתַּרְנְגוֹלִין יוֹצְאִין בְּחוּטִין, וְלֹא בִרְצוּעוֹת שֶׁבְּרַגְלֵיהֶם. וְאֵין הַזְּכָרִים יוֹצְאִין בָּעֲגָלָה שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה שֶׁלָּהֶן. וְאֵין הָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת חֲנוּנוֹת, וְאֵין הָעֵגֶל יוֹצֵא בַגִּימוֹן, וְלֹא פָרָה בְּעוֹר הַקֻּפָּד, וְלֹא בִרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ. פָּרָתוֹ שֶׁל ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הָיְתָה יוֹצְאָה בִרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ, שֶׁלֹּא בִרְצוֹן חֲכָמִים:

רען, אבער מעהרערע שטריקקע אין דיא האנד נעהמען אונד דיא קאמעעלע צוגלייך פֿיהרען, נור מוס מאן דיא שטריקקע ניכֿט פֿערוויקקעלן[1]. (ד) דער עזעל דארף ניכֿט אויסגעהען מיט איינער דעקקע, דיא ניכֿט פֿארהער פֿעסטגעבונדען וואר; ניכֿט מיט איינער שעללע, ווען דיזע אויך פֿערשטאָפּפֿט ווערע; ניכֿט מיט איינער לייטער=פֿערמיגען פֿאָרריכֿטונג[2]) אם האלזע; ניכֿט מיט איינעם רימען אם פֿוסע[3]); ניכֿט דיא היהנער מיט איהרען (אונטערשיידענדען) שנירען, אדער העממ=רימען צווישען דען פֿיסען. בעקקע ניכֿט מיט דעם ראָלל=וואגען אונטער דעם שוואנצע; דיא מוטטערשאפֿע ניכֿט מיט ניעז=האלץ[4]); דאס קאלב ניכֿט מיט דעם בינזענ=יאך[5]); דיא קוה ניכֿט מיט דער איגעלהויט[6]), אונד ניכֿט מיט דעם ריעמען צווישען דען הערנערן. דיא קוה דעס ראַבע[7]) גינג מיט דעם ריעמען צווישען דען הערנערן אויס, אהנע דיא צושטיממונג דער געלעהרטען.

פרק ו

בַּמָּה אִשָּׁה יוֹצְאָה, וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? לֹא תֵצֵא אִשָּׁה לֹא בְחוּטֵי צֶמֶר, וְלֹא בְחוּטֵי פִשְׁתָּן, וְלֹא בִרְצוּעוֹת שֶׁבְּרֹאשָׁהּ, וְלֹא

וואמיט דארף איינע פֿרויא אויסגעהען, אונד וואמיט ניכֿט? איינע פֿרויא דארף ניכֿט אויסגעהען, מיט וואללענען אדער לייגענען שנירען, אדער מיט ריעמען אויף דעם קאפּפֿע,

במרן ; גרורות · דדיהן פעמים ליבש החלב, ומהדקים בחוזק, ופעמים צוררים שלא יטפטף החלב לארץ : לא לחלב · דלאו כפל ואתי לאתויי דלא מהדקים שפיר : (ג) מטוטלת · חתיכה של מטלית לסימן : עקוד · רגלים עם הידים : רגול · שכופפים ידו על זרועו : וימשוך · הא' וכולן הולכים דרכאה כמוליכן לשוק : מכנים · והוא שלא יהיה ראשי החבלים תלוים מידו לארץ טפח דהוי כמו משאוי : יכרוך · ויקשור משום כלאים אם קטתן של צמר וקטתן של פשתן : (ד) בזוג · שנראה כמוליכה לשוק, אבל משום משאוי ליכא שבטל אגב אפסר : פקוק · במוכין ואין קולו נשמע : בסולם · שיש לו מכה בגבו נותנים בצווארו עצים כמין שתי וערב שלא יחזיר ראשו לחכך חבורתו : ברצוע · בין לנוי בין לשימור : שברגלו · בהמה שמכה רגליה זו בזו בהליכתה, עושין לה כמין טבעת של רצועה עבה, וקושרים במקום שמנקשות רגליה : בחוטין · לסימן : שברגליה · שקושרים ב' רגלים ברצועה קצרה שלא ידלגו : האליה · שהאליה שלהן גדולה ונגררת ע"ג אבנים וקושרים עגלה תחת האליה שלא תלקה באבנים : חנונות · עץ ששמו יוחני משימים בחוטמן שתתעטש ויפלו התולעים, ולזכרים א"נ לעשות מתוך שמנגחים זה בזה כופלין מאליהן : גימון · עול של גמי : קופד · שרץ שכימיו סדים וקושרים בדדי הפרה שלא ילקוה השרצים : ר"א · של שכנתו היתה, ועל שלא מיחה בה נקראת על שמו ;

פרק ו במה · דדבר שהוא משאוי אסור לצאת בו ודבר שהוא תכשיט מותר, ואיכא דהוי תכשיט וגזרו רבנן, דלמא משלפא ומחויא לחברתה ואתו לאתויי ד"א בר"הר : שבראשה · אכולהו קאי, ומה טעם לא תצא? משום דבעול לא תטבול

[1]) וויעל פיעללייכט בלאס דארין איזט. [2]) זאפן איינע וואונדע דאראן איזט, ווערדען העלבעד זא אנגעבראכט, דאס דער קאפף דיא וואונדע ניכט רייבען קאן. [3]) אוס דאס אנגייאנדערשלאגען דער פיסע צו הינדערן. [4]) אים תלמוד ווירד ערקלערט עס זייא איינע שטודיע נאמענס חנון, דאפאן מאן איינען שפליטטער אין דיא נאזע דער מוטטערשאפע שטעקט, דאמיט זיא אפט ניעזען אונד דאס אנגעליעפער אבשיטטעלן, וואס דיא בעקקע דורך שטאסען טהון. וואהרשיינליך איזט היער דאס אים ניכא שטאמפענדע veratrum געמיינט. — אנדערע ערקלערן, עס זייא חנוני (דאס מילדטהעטיגע) אין עהל געטויכטע בוימוואללע, דיא מאן עבענגעשארכען שאפען אויף דיא שטירן לעגט, אום זיא פאר ערקעלטונג צו שיטצען. [5]) וועלכעס צור אנגעוועהנונג דיענט. [6]) אן דער [illegible], צור אלטונג דער שלאנגען אונד ווירפען. [7]) נאך דעם תלמוד, דיא זייגער נאכבארין, וועלכער ער עס ניכט הינדערטע ;

יוֹצְאוֹת דְּעוּלוֹת, וּמָדְיוֹת פְּרוּפוֹת, וְכָל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהוֹוֶה: (ז) פּוֹרֶפֶת עַל הָאֶבֶן, וְעַל הָאֱגוֹז, וְעַל הַמַּטְבֵּעַ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִפְרוֹף לְכַתְּחִלָּה בַּשַּׁבָּת: (ח) הַקִּטֵּעַ יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ · דִּ״ר מֵאִיר · וְר״ יוֹסֵי אוֹסֵר · וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית קִבּוּל כְּתוּתִים טָמֵא · סְמוֹכוֹת שֶׁלּוֹ טְמֵאִין מִדְרָס, וְיוֹצְאִין בָּהֶן בַּשַּׁבָּת, וְנִכְנָסִין בָּהֶן בָּעֲזָרָה · כִּסֵּא וּסְמוֹכוֹת שֶׁלּוֹ טְמֵאִין מִדְרָס, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בַּשַּׁבָּת, וְאֵין נִכְנָסִין בָּהֶן בָּעֲזָרָה · אַנְקַטְמִין טְהוֹרִים, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן: (ט) הַבָּנִים יוֹצְאִים בִּקְשָׁרִים, וּבְנֵי מְלָכִים בְּזוּגִין, וְכָל אָדָם, אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהוֹוֶה: (י) יוֹצְאִין בְּבֵיצַת הַחַרְגּוֹל, וּבְשֵׁן שׁוּעָל, וּבְמַסְמֵר מִן הַצָּלוּב, מִשּׁוּם

טיפען שלייער, אונד דיא מעדערינגען מיט דעם קאפפטוכע אויסגעהען · איבריגענס איזט עס אללען ערלויבט, נור דאס דיא געלעהרטען דאס ביישפיעל אויס דער ווירקליכקייט גענאָמען · (ז) זיא דירפען אויך דאס קאפפטוך [1]) איבער דען שטיין, דיא נוס, אדער דיא מינצע וויקקעלן, נור דארף מאן לעטצטערעס ניכט אם שבת אייגענדס טהון · (ח) איין פערשטיממעלטער (דעם איין פוס פעהלט) דארף מיט זיינעם שטעלצפוס אויסגעהען, זא ר״מ · ר׳ יוסי העלט עס פיר אונערלויבט; אונד ווען דאראן איינע העהלונג צור אויפנאהמע פאן לאפפען איזט, זא ווירד דער שטעלצפוס דער אונרייניגקייט פעהיג · דיא לעדערנען שענקעל־קריקקען דעס אןביידען פיסען פערשטיממעלטען נעהמען דורך דען דרוק אונרייניגקייט אן [2]) אונד מאן קאן דארין אם שבת אויסגעהען, אויך מיט דענזעלבען אין דען טעמפעלפארהאף איינטרעטען · דער שטוהל אונד דיא שענקעל־לעדער איינעס פערקריפפעלטען [3]) זינד דער אונרייניגקייט דורך דען דרוק פעהיג, מאן דארף אבער מיט דענזעלבען ניכט אם שבת אויסגעהען, אונד ניכט אין דען טעמפעלפארהאף איינטרעטען · האהע האלצשוהע [4]) זינד ריין, אונד מאן דארף דאמיט ניכט אויסגעהען · (ט) זעהנע דירפען מיט דען בינדען [5]), אונד פירשטענקינדער מיט (גאלדענען) שעללען אויסגעהען · איבריגענס איזט עס יעדעם געשטאטטעט, נור דאס דיא געלעהרטען אויס דער ווירקליכקייט דאס ביישפיעל ענטלעהנען · (י) מאן דארף מיט איינעם היישרעקקען־איי [6]), אונד מיט איינעם פוכס־צאהן [7])

כופלת מעליה; פורפות · מחברת ולא נראה כמערמת דהכא ניכר דלכך צריכה, ודוקא שיחדה לכך מע״ש, ובמטבע לא מהני יחוד: (ז) ובלבד · אמטבע לחוד קאי אסור לטלטלו: (ח) הקיטע · שנקטע רגלו למטה במקום שמניח במנעל ועושה קב כעין מנעל שלא יראה חסר רגל ועיקר סמיכתו על המקל שבידו: בקב · דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקו ואם אין לו בית קבול כתותים אע״פי שיש לו בית קבול שוקיו ה״ל פשוטי כלי עץ: אוסר · דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוא משאוי: סמוכות · יש קטע ב׳ רגליו והולך גם על ארכבותיו ועושה סמוכות של עור בשוקיו: טמאין · טומאת ז׳ מדרס · אם הוא זב: לעזרה · דלאו מנעל הוא, דלאו בראש רגלו הוא: כסא · יש קטע שיבשו גידי שוקיו ועוש׳ כמו כסא נמוך וקושרו מאחוריו ויושב עליו, וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו ונדחף לפניו: ואין יוצאים · בסמוכ׳ דלא מתרגי, א״נ שאין צריכ׳ לו כ״כ, אבל בכסא וספסלין שבידו יוצא דה״ל כמקל: בעזרה · וה״ה להר הבית ואיידי רישא תני בסיפא בעזרה: אנקטמין · פרצוף אדם מתוקן להבעית התינוקת · א״נ חמור שהלצנים נושאין · וי״מ שהוא מין כלי של נגון עשוי כצורת רגל: (ט) בקשרים · רצועה של סנדל ימין של אב בשמאלו של בן להסיר הנגעועים שיש לבן

[1]) דאס קאפפטוך ווירד נעמליך זא אומגעשלאגען, דאס צווייא ציפפעל אם האלזע הערונטער האנגען, אן דערען איינעם איין שטיין אדער איינע נוס אונד דערגלייכען בעפעסטיגט איזט, זא דאס מאן דען אנדערן לייכט דאראן פעסטבינדעט · [2]) טומאת מדרס ווירד ערקלערט אין מסכת זבים פ׳ ב׳ מ׳ ד׳ · [3]) וועט ער נעמליך צוגלייך אן דען שענקעל קאנטראקט איזט, אונד דאהער איינע ארט שטוהל צום פארטבעוועגען האבען מוס · [4]) אנקטמין, אויך לוקטמין (אונד נוקטמין, כלים פ׳ ט״ו מ׳ ו׳) איזט נאך דעם תלמוד איין האלבשוה, אדער שטעלצשוה, דען מאן שטאטט איינעם אמפוטירטען פוסעס טרעגט, (אונד דאנאך איין עבען זא געשטאלטעטעס מוזיק־אינסטרומענט) · — אנדערע ניבט דער תלמוד אויך דיא בעדייטונג: מאסקע, לארפע. פערנער זאלל עס הייסען: איין זוס שטערן גע־נאנטער עזעלסריקקען, אויף וועלכעם מאן שייבאר רייטעט · אנדערע ערקלערען: שטעלצען · [5]) נאך דעם תלמוד זינד דיס שוהבענדער, וועלכע דער פאטער פאם רעכטען שוה אבלעזט אונד זיינעם זאהנע אום דען לינקען ארם בינדעט, אום דענזעלבען געגען דען שמערץ צו שיטצען, דען מאנכען נארטען דיא טרעננונג פאם פאטער פעראורזאכט · [6]) נאך אייניגען איס אהרע געגען זאהנוועה, נאך רי״ף געגען לענדענשמערץ · [7]) פאם לעבענדיגען פוכס, געגען שלאפזוכט, פאם טאדטען געגען שלאפלאזיגקייט ·

בתרים, ולא באלה, ולא ברומח · ואם יצא חיב חטאת · ר' אליעזר אומר, תכשיטין הן לו · וחכ"א אינן אלא לגנאי, שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה · בירית טהורה, ויוצאים בה בשבת · כבלים טמאין, ואין יוצאין בהן בשבת : (ה) יוצאת אשה בחוטי שער בין משלה, בין משל חברתה, בין משל בהמה · בטוטפת ובסנבוטין בזמן שהן תפורין, בכבול ובפאה נכרית לחצר · במוך שבאזנה, ובמוך שבסנדלה, ובמוך שהתקינה לנדתה, בפלפל ובגרגיר מלח, ובכל דבר שתתן לתוך פיה · ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת · ואם נפל לא תחזיר · שן תותבת ושן של זהב, רבי מתיר, וחכמים אוסרים : (ו) יוצאין בסלע שעל הצינית, הבנות קטנות יוצאות בחוטין, ואפילו בקסמין שבאזניהם · ערביות

מיט איינעם שווערטע, איינעם באגען, איינעם דרייעקקיגען אדער איינעם רונדען שילדע, אונד איינעם שפיסע; אונד ווען ער אויסגעגאנגען, איזט ער שולדיג איין זינדאפפער צו ברינגען · ר' אליעזר זאגט : זיא דינען איהם נור צום שמוקקע · דיא געלעהרטען אבער זאגען : זיא זינד נור צור אונציער, דען עס הייסט אין דער שריפט ; (ישעיה ב' ד') דאן ווערדען זיא איהרע שווערטע צו פפלוגשאארען אונד איהרע לאנצען צו זיכעלן אומשמידען, קיין פאלק ווירד מעהר געגען דאס אנדערע דאס שווערט העבען, אונד מאן ווירד ניכט מעהר אין קריג זיך איבען · — דאס קניעבאנד (האזענשפאנגע) איזט ריין [ז]), אונד מאן געהט דאמיט אם שבת אויס ; שריטט־קעטטכען זינד דער אונרייניגקייט פעהיג אונד מאן דארף ניכט אם שבת דאמיט אויסגעהען · (ה) איין פרויענצימער דארף אויסגעהען מיט בינדעשנירען אויס האאר, זייא עס אויס אייגענעם אדער פרעמדעם, אדער פאן טהירען פערנער מיט שטירנפלאטטע אונד געהענגען, וועלכע פעסטגענעהט זינד, מיט איינעם שטירנבאנד, אונד מיט פרעמדער לאקקע, אין דען הויזהאף ; מיט דער וויכען וואללע אים אהרע, אים שוהע, אדער פיר איהרע רייניגונג, מיט איינעם פפעפפער־אדער זאלצ־קארן אונד וואס זיא זאנסט אין דען מונד נוממט ; נור זאלל זיא עס ניכט אם שבת אייגענדס היניינטהון ; אונד ווען איינס פאן דיזען הערויספעללט, דארף זיא עס ניכט ווידער היניין טהון · מיט איינעם פאלשען צאהן אדער מיט איינעם פערגאלדעטען צאהן ערלויבט רבי אויסצוגעהען, דיא געלעהרטען ערקלערען עס פיר אונערלויבט · (ו) פרויענצימער דירפען מיט איינעם געלדשטיק אויף דער פוסשוויעלע אויסגעהען · קליינע מעדכען דירפען מיט שנירען, אויך מיט שפליטטערכען אין דען אהרלעכערן אויסגעהען · אראבערינגען דירפען מיט דעם

עך : וחכ"א · חכמים לפרושי טעמא דת"ק באו : בירית · אלעדה להחזיק בתי שוקיים שלא יפלו ויראו שוקיה, דכלי המשמש כלי הוא, ולשלופי לא חיישינן דמגלי שוקיה : כבלים · משפחה היתה בירושלים והיו פסיעותיהן גסות ובתוליהן נושרים, ועשו לה שלשלת בין בירית לבירית לקצר פסיעותיהן, ותשמיש דאדם הוא הלכך טמאים : ואין יוצאים · דלמא שלפה הכבלים שהן של זהב : (ה) בחוטי שער · תלושים והמים נכנסים בהם ; בהמה · צריכא דאי תנא משלה משום דלא מאיס, אבל משל חברתה דמאיס, דשמא יש לחברתה חולי מריעת הראש, אימא ניחוש דלמא שלפה, ואי תני חברתה ה"א משום דבת מינה היא ולא מייכי, אבל משל בהמה אימה ניחוש דלמא שלפה, צריכא : לחצר · אככוד ואפיאה נכרית קאי שאסרו לעיל לר"ה, והא דלא תני לעיל פאה נכרית אלא כבול, דהתם מלתא דפשיטא הוא לאסור דודאי משלפי, דמחייכי עלה : שבאזנה · לבלוע צואת האוזן ודוקא שהוא מקושר, וכן בסנדלה, אבל לנדתה אע"פ שאינו קשור, דמאיס : בפלפל · בתוך פיה משום ריח פה : מלח · לחולי השניים ; ובלבד · שנראה כמערמת להוציא : נפל · דוקא ע"ג קרקע ; תותבת · נושבת במקום השן שנפל לה : זהב · שן שנשתנה מראיתו מכסה אותו בזהב : מתיר · דלא שלפה שלא לגלות מומה : וחכמים אוסרים · דלמא מחייכי עלה : (ו) סלע · מטבע שיש עליו צורה : צינית · מכה שתחת פרסת הרגל, וקושר המטבע לרפואה : שבאזניהם · שלא יסתם הנקב : ערביות · בנות ישראל שבערביים : רעולות · מעוטפות ראשן ופניהם מכוסים חוץ מן העינים : פרופות · שמתעטפות בטלית, ותולה רצועה בשפת הא' כנגד צווארה ובשפת הב' כורכת אבן וקושרת בו רצועה ואין הטלית

[ז]) איזט ניכט אלס כלי דער אונרייניגקייט עמפפענגליך ·

והאורג שני חוטין, והפוצע שני חוטין, הקושר, והמתיר, והתופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור שתי תפירות· הצד צבי, השוחטו והמפשיטו, המולחו, והמעבד את עורו, והמוחקו, והמחתכו· הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות· הבונה, והסותר, המכבה, והמבעיר, המכה בפטיש, המוציא מרשות לרשות· הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת: (ג) ועוד כלל אחר אמרו, כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו, והוציאו בשבת, חיב עליו חטאת· וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת, אינו חיב אלא המצניעו: (ד) המוציא תבן כמלא פי פרה, עצה כמלא פי גמל, עמיר כמלא פי טלה, עשבים כמלא פי גדי, עלי שום ועלי בצלים, לחים כגרוגרת, יבשים כמלא פי גדי· ואין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשיעוריהן· המוציא אוכלין כגרוגרת חיב, ומצטרפין זה עם זה, מפני ששוו בשיעוריהן· חוץ מקליפיהן, וגרעיניהן, ועוקציהן, וסובן,

צווייא פֿעדען וועבען, צווייא פֿעדען (אים איינטראַג אדער צעטטעל) טרעננען, איינען קנאטען מאַכען, איינען קנאטען אויפֿלעזען· מיט צווייא שטיכען פֿעסטנעהען, צערייסען אום מיט צווייא שטיכען פֿעסטצונעהען· איין רעה פֿאנגען, עס שלאַכטען, דעססען הויט אבציהען, זיא זאלצען, דאס פֿעלל בערייטען, דיא האארע אבשאבען, עס צערשניידען· צווייא בוכשטאבען שרייבען, אויסלעשען אום צווייא בוכשטאבען צו שרייבען· בויען, איינרייסען (אום צו בויען)· פֿייער לעשען, אנצינדען; מיט דעם האממער גלאטט שלאגען; אויס איינעם בערייכע אין איין אנדערעס טראגען [*]·— דיס זינד דיא הויפטארבייטען, פֿירציג מינדער איינס· (ג) נאך איינע אנדערע רעגעל האט מאן פֿעסטגעשטעללט: ווען מאן ירגענד עטוואס, דאס זיך צור אויפֿבעוואהרונג אייגנעט, אונד אין דער קוואנטיטעט געוועהנליך אויפֿבעוואהרט ווירד, הינויס טרעגט, איזט מאן איין זינדאפּפֿער שולדיג· ווען עס אבער זיך ניכט צום אויפֿבעוואהרען אייגנעט, אדער אין דער קוואנטיטעט ניכט אויפֿבעוואהרט ווירד, זא איזט נור דעריעניגע שולדיג, דער זיא זאנסט אויפֿצובעוואהרען פֿפֿלעגט· (ד) צ״ב· ווען יעמאנד זא פֿיעל געשניטטענעס שטראָה הינויסטרעגט אלס איינע קוה אים מויל העלט; זאפֿיל שטענגעל אלס איין קאמעל אים מויל העלט; זא פֿיל שטאָפּפעלן אלס איין לעמכען אים מויל העלט; זא פֿיל קרייטער, אלס איינע ציגע אים מויל העלט; פֿרישע לויכשאפֿטע אדער צוויבעלבלעטטער, זאפֿיעל אלס איינע דירדע פֿייגע גראס איזט אדער טראקקענע, זא פֿיל דאס מויל איינער ציגע פֿאסט· זיא ווערדען אבער ניכט צוזאממענגערעכנעט, ווייל זיא אים מאאסע ניכט גלייך זינד·— ווער שפייזען זא פֿיעל איינע דירדע פֿייגע אויסמאכט, הינויסטרעגט, איזט שולדיג; אונד פֿערשידענע ווערדען צוזאממענגערעכנעט, ווייל זיא אים מאאסע גלייך זינד; אויסגענאממען דיא שאאלען, קערנע,

והמכער טליתו מגפס ושלג · וי"מ דאפילו כמכער טליתו חדש מאבק שעליו אקפיד : והמכפכו למר גפן ופשתן במסרק : המיסך · שמסך חוטי השתי ; הפוצע · השתי מן הערב לצורך אריגה · וי"מ שפותח ראש החוט ואח"כ שוזרן יחד כדרך הרצענים ; והמתיר · על מנת לקשור ; והתופר · והוא שקושרן, דאי לא קושרן לא קיימו התפירות, וחייב משום תופר, ומשום קושר, זהמותח תפירה שנתרווח ומהדקה : לבי וכל שכמיכו כלוד : המפשיט · העור לעשות קמיעה, והמחתך מן העור כמדם לכסות קמיע ; המוחק · אות א' כשתים או טשטוש דיו כב' אותיות ; והמעבד · הייכו מולח הייכו מעבד, אלא אפיק חד מכייהו ועייל שרטוט ; המוחקו · מגרר שערו ; והסותר · ע"מ לבנות ומכבה ע"מ להבעיר ; בפטיש · ואין מכה בפטיש · חייב אלא בשעת גמר מלאכה · ומכייכא דרישא אתי לאשמועינן דאם עשה כל מלאכות שבעולם בשבת אחת, איכו חייב אלא לט, ומכייכא דסיפא אשמעינן לאפוקי מדר"י דמוסיף, שובט, ומדקדק ; (ג) הכשר · דבר העשוי לצורך אדם : ומצניעין. פיש כו שיעור הראוי להצניע: איכו חייב · אם הוציאו ; (ד) עצה · תבן של קטניות ; גמל · גדול משל פרס, דעצה לא חזי לפרס : עמיר · קשים של שבלין ; טלה · כפים מפי הגדי, דעמיר לא חזי לגדי ; גרוגרות · דחזי לאדם ; ואין מצטרפין · זה ששיעורו גדול לזה ששיעורו קטן אבל איפכא מצטרפין ; אוכלין. הראוים למאכל אדם ; וסובן · ואף ע"ג דלעכין אלה מצטרפין

[*] ויהע איינליטונג.

דְּפוּאָה · דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין (נ״א דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי · וְר״ מֵאִיר אוֹמֵר) אַף בַּחוֹל אָסוּר, מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי :

אונד מיט איינעם נאגעל פֿאן איינעם געהענקטען [2]), אלס היילמיטטעל, אויסגעהען · זא ר״מ · דיא געלעהרטען זאגען: עס זייא אלס היידענזיטטען [1]), זעלבסט, אן אונהייליגען טאגען ניכט געשטאטטעט ·

פרק ז

כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשַּׁבָּת · כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת · הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת · הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה, חַיָּב עַל כָּל אַב מְלָאכָה וּמְלָאכָה · הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת : (ב) אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת · הַזּוֹרֵעַ, וְהַחוֹרֵשׁ, וְהַקּוֹצֵר, וְהַמְעַמֵּר, הַדָּשׁ, וְהַזּוֹרֶה, הַבּוֹרֵר, הַטּוֹחֵן, וְהַמְרַקֵּד, וְהַלָּשׁ, וְהָאוֹפֶה, הַגּוֹזֵז אֶת הַצֶּמֶר, הַמְלַבְּנוֹ, וְהַמְנַפְּצוֹ, וְהַצּוֹבְעוֹ, וְהַטּוֹוֶה, וְהַמֵּיסֵךְ, וְהָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי בָתֵּי נִירִין,

איינע הויפטרעגעל האט מאן אין בעטרעף דעס שבת פֿעסטגעשטעללט: ווער דאס גרונדגעזעטץ פֿאם שבת פֿערגעססען, אונד מעהרערע ארבייטען אן מעהרערען שבת פֿערריכֿטעט האט, איזט נור איין זינדאפפֿער שולדיג · ווער דאס גרונדגעזעטץ פֿאם שבת קעננט אונד מעהרערע ארבייטען אן מעהרערען שבת (זיך יעדעסמאל אין דעם טאגע איררענד) פֿערריכֿטעט האט, איזט איין זינדאפפֿער פֿיר יעדען שבת שולדיג · ווער זיך בעוואוסט איזט דאס דער טאג שבת איזט, אונד מעהרערע ארבייטען אן מעהרערען שבת פֿערריכֿטעט האט, איזט פֿיר יעדע הויפטארבייט איין זינדאפפֿער שולדיג · ווער מעהרערע ארבייטען פֿאן איינער הויפט־ארט פֿערריכֿטעט האט, איזט נור איין זינדאפפֿער שולדיג · (ב) דיא הויפטארבייטען זינד פֿירציג מינדער איינס, נעמליך: זעען, אקקערן, ערנטען, גארבען־בינדען, דרעשען, ווארפֿעלן, פֿריכֿטע זייבערן, מאהלען, זיבען, קנעטען, באקקען; וואללע שעערען, זיא וואשען, קלאפפֿען, פֿערבען, שפיננען; אנצעטטעלן, צווייא בינדע־ליטצען מאכֿען [2])

על האב, ודוקא בנים, אבל בנות אין נשענין על אביהן כמו לבנים ; וכל אדם · מותר לצאת בזוגין אם ארוגי' בכסותו, דלא כר״ש דסבר כ״י בני מלכים הם ; (י) החרגל · מין חגב תולין באוזן ומרפאים בו כאב האוזן : שועל ; למאן דכייס להקיצו תולין של שועל חי, ולמאן דלא כייס תולין של שועל מת : הצלוב · מסמר שנעץ התלוי להסיר הנפח . א״נ שמשימין בצואר לקדחת שלישית :

פרק ז השוכח · כסבור אין שבת בתורה, ולא נאסרו בו מלאכות, אע״ג דשמע מעיקרא : א' · על כל השבתות : עיקר שבת . ואינו יודע שהיום שבת ; על כל שבת · דימים בינתיים הווין ידיעה : שהוא שבת · שהיום שבת, אלא שאינו יודע שמלאכות אלו אסורות : על כל אב · והכא ליכא למימר דימים בינתים הווין ידיעה לחלק, דא״א לו לדעת אא״כ יושב לפני הרב ועוסק בהלכות שבת, ול״ד כל אב מלאכה ה״ה שתי תולדות משני אבות : (ב) חסר · ולא תני ל״ט משום דתופר שהיא אב מלאכה אינו חייב אא״כ קשר, א״נ כשעשה כולם בהעלם א' שיתחייב ל״ט חטאות, צריך לעשות מ' מלאכות, דהיינו ב' פעמים קושר ואינו חייב אלא מ' חסר א' : הזורע והחורש · ולא תנא חורש ברישא כדרך כל הארץ, ואשמעינן שאם הי' הקרקע קשה וזרע וחזר וחרש חייב אחרישה שניה ; הקוצר · והמלקט באילנות חייב משום קוצר : המעמר · אוסף כל דבר התלוש ; הדש · הזורה · והרוקק והפריחתו הרוח : הבורר · אפי' ב' מיני אוכלין א' מתוך חברו להניח, ואם לאכלן מיד מותר ; והמרקד · בנפה, ואע״ג דהכא כולהו חדא נינהו דלהפריש פסולת נינהו, משום דשלשתן הוו במשכן · א״כ לפי שאינו בבת א' : האופה · והמגים בקדירה והנותן בשר ע״ג קדירה העומדת ע״ג האש, והמשליך עצים בתנור לייבשם, חייב משום מבשל, לפי שמתרכך תחילה ואח״כ מתקשה ; הגוזז · צמר מע״ג בהמה וכן כל נטילת שער בזוג ; המלבנו ·

---

[1]) וויל עס אויך אבערגלויבען בערוהטע · [2]) זא ערקלערט רש״י, דורך בייפיגונג דעם פראנצויזישען ליצ׳ס, Lisse.

קְלָף כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִלִּין, שֶׁהִיא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל · דְּיוֹ כְּדֵי לִכְתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כָּחוֹל כְּדֵי לִכְחוֹל עַיִן אֶחָת : (ד) דֶּבֶק כְּדֵי לִתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁבְשֶׁבֶת, זֶפֶת וְגָפְרִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נֶקֶב, שַׁעֲוָה כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן, חַרְסִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּטְפּוּט · סוּבִּין כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב, סִיד כְּדֵי לָסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כִּלְכּוּל, ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר, כְּדֵי לָסוּד (נ"א לַעֲשׂוֹת) אַנְדִּיפִי : (ה) אֲדָמָה כְּחוֹתַם הַמַּרְצוּפִין, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא · וַחֲכָ"א כְּחוֹתַם הָאִגְּרוֹת · זֶבֶל וְחוֹל הַדַּק כְּדֵי לְזַבֵּל קֶלַח שֶׁל כְּרוּב, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא · וַחֲכָ"א כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרֵישָׁה · חוֹל הַגַּס כְּדֵי לִתֵּן עַל מְלֹא כַף סִיד · קָנֶה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קוּלְמוֹס, וְאִם הָיָה עָב אוֹ מְרוּסָּס, כְּדֵי לְבַשֵּׁל בּוֹ בֵּיצָה קַלָּה שֶׁבַּבֵּיצִים, טְרוּפָה וּנְתוּנָה בָּאִלְפָּס : (ו) עֶצֶם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְווד · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חָף · זְכוּכִית כְּדֵי לִגְרוֹר בּוֹ רֹאשׁ הַכַּרְכָּר, צְרוֹר אוֹ אֶבֶן כְּדֵי לִזְרוֹק בָּעוֹף, ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, כְּדֵי לִזְרוֹק

זא פֿיעל געניגט אום איינע מזוזה דארויף צו שרייבען), פערגאמענט אום דען קליינסטען אבשניטט דער תפלין דא־רויף צו שרייבען, דאס איזט: שמע ישראל; טינטע זא פֿיל געניגט אום צוויא בוכשטאבען צו שרייבען; שמינקע זא פֿיל געניגט אום איין אויגע צו שמינקען · (ד) לײם זא פֿיל געניגט אום עס אן דיא לײמרוטהע צו טהון; פעך אדער שוועפֿעל זא פֿיל געניגט אום איין לאך (אן איינער קוועק־זילבערערהרע) צו בערייטען¹); וואַכס זא פֿיל געניגט אום איין קליינעס לאך (אן איינעם וויינגעפֿעסע) צו פֿערשטאפּפֿען; לעהם זא פֿיל געניגט אום איינע מינדונג (פֿיר דען בלאזע־באלג) אן דעם טיגעל דער גאלדשמידע אנצובריינגען; — ר' יהודה זאגט, זא פֿיעל געניגט אום איינען פֿוס דאצו צו מאכען — קלייע זא פֿיל געניגט אום אויף דיא מינדונג דעס טיגעלס דער גאלדשמידע צו טהון; קאלק זא פֿיל געניגט אום איינען קליינען פֿינגער דעס מעדכענס צו בעדעקקען²), ר' יהודה זאגט, אום דיא שלעפֿע צו בעשטרייכען; ר' נחמיה זאגט, אום אונטער דען שלעפֿען צו שטרייכען³) · (ה) ראטהען טהאָן (לאַק) זא פֿיל געניגט צום זיגעל איינעס וואארענזאקקעס, זא ר"ע; דיא געלעהרטען זאגען צום בריף־זיגעל · מיסט אדער דיננען זאנד, זא פֿיל געניגט איינען קאָהל־שטענגעל צו דינגען; זא ר"ע · דיא געלעהרטען זאגען: זא פֿיל געניגט אום איינען לויך־שאפֿט צו דינגען; גראָבען זאנד זא פֿיל צו איינער מויער קעללע געהערט; ראָהר זא פֿיל געניגט איינען שרייבפֿעדער צו מאכען; אונד ווען עס דיק אדעס אויפֿגע־ריססען איזט, זא פֿיל געניגט אום איין קליינעס היהנער־איי דאס (מיט עהל) פֿערמישט, בערייטס אין איינער (ווארמען) שאַלע ליגט, צו קאכען · (ו) קנאכען זא פֿיל געניגט, אום איינען לעפֿפֿעל צו מאכען; — ר' יהודה זאגט, אום איינען צאהן צום שליססעל צו מאכען · גלאס זא פֿיל געניגט אום דאס ענדע דעס וועבער־שיפֿליינס צו בעשאבען; איינע ערד־שאללע אדער שטיין זא פֿיל מאן ברויכט אום נאך פֿעגעלן

ועפצים: לעשות · לכסות: קלף. העור בשעת עבודו מחלקים אותו לב' ואותו שכלפי הבשר קרוי דוכסוסטוס, ושכלפי השער קרוי קלף; (ד) השבשבת. הציידים נותנים דבק בכנף קטן, והעוף יושב עליו ונדבק בו: נקב קטן · כלי שיש בו כסף פי סותם בזפת או בגפרית ועושה בסתימה נקב קטן להוציא הכסף מי · א"נ לסתום נקב קטן שהיין זב: חרסית · לבנה כתושה; פי · שהמפוח נכנס בו: פטפוט · מושב הכור; צורפי · במקום שאין פחמין צורפין בקש של סובין · א"נ שרגילין לתת סובין על פי הכור כשמתיכים הזהב; שבבנות · שהגיעו לפרקן ולא בא האורח, וטופלים בסיד והאורח ממהר לבא, ומשיר כמי השער; כלכול · להשכיב את שער הצדעים; אנדיפי · למטה מן הצדעים; (ה) אדמה. טיט אדום: המרצופים · שקים גדולים שמשימים בהם פרקמטיה וחותמים אותן: האגרות · זוטר משיעור דר"ע: כרישה · זוטר יותר: כף סיד . כף של סיידן; קולמוס · המגיע לקשרים של אמצע אצבעותיו: מרוסס · שבור: קלה · ביצת תרנגולת קלה

---

¹) נעמליך דאסועלבע בים אויף איינע קליינע עפפנונג צו פערסטאפפען · ²) דיס געשיהט אום פארלייטיגע האארע צו פערטילגען ·
³) נאך איינגען, אום דיא האארע צו פערטילגען, נאך אנדערן, אום דיא הויט גלענצענד צו מאכען :

וּמוֹרְסָן. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, חוּץ מִקְּלִיפֵּי עֲדָשִׁים, שֶׁמִּתְבַּשְּׁלוֹת עִמָּהֶן:

שטיעלע, פיינע אונד גראבע קלייע. ר' יהודה זאגט; אויס־גענאממען יעדאך דיא הילזען דער לינזען וועלכע מיט געקאכט ווערדען.

פרק ח

הַמּוֹצִיא יַיִן כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס, חָלָב כְּדֵי גְמִיעָה, דְּבַשׁ כְּדֵי לִתֵּן עַל הַכָּתִית, שֶׁמֶן כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן, מַיִם כְּדֵי לָשׁוּף בָּהֶם אֶת הַקִּילוֹר, וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין בִּרְבִיעִית. וְכָל הַשּׁוֹפְכִין בִּרְבִיעִית. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֻּלָּן בִּרְבִיעִית. וְלֹא אָמְרוּ כָּל הַשִּׁיעוּרִין הַלָּלוּ אֶלָּא לְמַצְנִיעֵיהֶן: (ב) הַמּוֹצִיא חֶבֶל כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֹזֶן לְקֻפָּה, גֶּמִי כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּלַאי לְנָפָה וְלִכְבָרָה. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדֵי לִטּוֹל מִמֶּנּוּ מִדַּת מִנְעָל לְקָטָן. נְיָר כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכְסִין, וְהַמּוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין, חַיָּב. נְיָר מָחוּק, כְּדֵי לִכְרוֹךְ עַל פִּי צְלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פָּלְיָטוֹן: (ג) עוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ, (דּוּכְסוּסְטוֹס כְּדֵי לִכְתּוֹב מְזוּזָה)

ווען מאן וויין הינויסטרעגט, זא פיעל צור מישונג דעס בעכערס (ביים טישזעגען[1]) גענוגט; מילך זא פיל צו איי־נעם שלוק גענוגט; האניג זא פיל אלס מאן אויף איינע וואונדע (אדער געשוויר) לעגט; עהל זא פיל מאן איין קליי־נעם גליד צו זאלבען ברויכט; וואססער זא פיל נעטהיג איזט אום אויגענזאלבע[2] אנצופייכטען, אונד פאן אללען אנדרען נאססען זאכען, איין פירטעל (לוג), זא וויא פאן אללעס וואס מאן אויסשיטעט, איין פירטעל (לוג). ר' שמעון זאגט: ביא אללען איזט דאס מאאס איין פירטעל, אונד מאן האט נור דיא מאאסע נעהער בעשטיממט פיר זאלכע, דיא זיא געוועהנליך אויפבעוואהרען. (ב) ווען איינער זא פיעל שטריק הינויסטרעגט, אלס גענוגט אום איין אהר (האנדהאבע) אן איינער קיסטע (אדער קארב) צו מאכען, אדער בינזען זא פיעל גענוגט אום איין פיינעס אדער גראבעס זיב דראן אויפצוהענגען. ר' יהודה זאגט; זא פיעל ערפארדערליך איזט, אום איינעם קינדע דאס מאאס צום שוה צו נעהמען; פאפיר זא פיל דאס מאן דארויף איינען צאלל־צעטטעל שרייבען קאן, אדער ענדליך איינען צאלל־צעטטעל זעלבסט, זא איזט ער שולדיג. פאפיר, דאס ראדירט ווארדען, זא פיעל גענוגט אום איין קליינעס באלזאם־פלעשכען אבען צו בעוויקקעלן. (ג) פערגער, הויט זא פיעל גענוגט אום איין שוטצבלאטט דאמיט צו בערעקקען, (דוכסוסטוס[3]

שאני התם שכן עני אוכל פתו מעורבת בסובים, אבל גבי שבת מידי דחשוב בעינן: מורסן. הנשאר בנפה: חוץ. מקליפין שמצטרפים: שמתבשלות. לאפוקי הקליפות החיצונות שהן נושרות:

פרק ח הכוס. של ברכת המזון, שהוא רובע רביעית יין חי, שאם ימזגנו יעמוד רביעית הלוג שהוא שיעור כוס של ברכה: גמיעה. מה שבולע בבת אחת והיא פחות אפילו ממלא לוגמא, ואצ"ל מרביעית, וחלב בהמה טמאה דלא חזי לשתיה כדי לכחול עין אחת: כתית. המכה שע"ג הסוסים והחמורים, הבאים מחמת משאוי, כשמגיע להתבשל נעשה ראש למעלה וקרוי פי כתית, ואע"פ שהדבש עקרו לאכילה כיון דרפואתן מצוי אזלינן בתריה לחומרא: קטן. אצבע קטנה שברגל של תנוק ב"י: קילור. שנותנים על העין לרפואה דרפואתו מצויה: ושאר. שאין עושין מהן לרפואה: השופכין. מים סרוחין דחזו לגבל טיט: כולן. אפילו יין ודבש: למצניעהן. דלא ס"ל לר"ש שהמצניע כ"ש יהיה חייב: (ב) אוזן. לאחוז בו: תלאי. בציר משיעור אוזן: מדת. להראות לאומן והוא בציר מתלאי: מוכסין. ב' אותיות גדולות והן גדולות משלנו לסימן שנתן המכס: מחוק, שאינו ראוי לכתוב עליו: והמוציא כו'. אפילו כתוב על הקלף ושיעור קלף דדמיו יקרים ולא עביד מכיס קשר מוכסין כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, אפ"ה חיב: (ג) עור. מלוח ולא נעשה בקמח

[1]) דער בעכער העלט איין פירטעל לוג, אונד צוואר דרייא טהיילע וואססער אונד איין טהייל וויין, אלזא א/טז לוג וויין. [2]) קילור איזט colyrium. [3]) איזט גריכיש δυ-ξεστος, דאפפעלט געגלעטטעט, פיללייכט אייגענטליך δίξοος. דיא קאממענטאטארע וואללען, דאס דיס פערגאמענט זיך פאן קלף אין זא פערן אונטערשיידע, אלס יעדע הויט אין צוויא טהיילע געטהיילט ווירדע, דיא איננערע, נוס האארע געקעהרטע, היסע קלף, דיא דיקקערע, נוס פלייש געקעהרטע, היסע דוכסוסטוס. אללײן פאן זאלכער טהיילונג וויססען דיא ארבייטער ניכטס. וואהרשיינליך איזט קלף דיא אויף איינער זייטע געגלעטטעטע אונד דוכסוסטוס דיא אויף ביידען זייטען געגלעטטעטע הויט.

טְמֵאָה? שֶׁנֶּאֱמַר הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים · מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת? שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים · מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ? שֶׁנֶּאֱמַר אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ : (ד) מִנַּיִן לַסִּיכָה שֶׁהִיא כַשְּׁתִיָּה בַּיּוֹם הַכִּפּוּרִים? אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו : (ה) הַמּוֹצִיא עֵצִים כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה, תַּבְלִין כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה · קְלִיפֵּי אֱגוֹזִים, קְלִיפֵּי רִמּוֹנִים, אִסְטִים, וּפוּאָה, כְּדֵי לִצְבּוֹעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בַּסְּבָכָה · מֵי רַגְלַיִם, נֶתֶר, וּבוֹרִית, קִמוֹלְיָא, וְאֶשְׁלָג, כְּדֵי לְכַבֵּס בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן בַּסְּבָכָה · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כְּדֵי לְהַעֲבִיר עַל הַכֶּתֶם : (ו) פִּלְפֶּלֶת כָּל שֶׁהוּא, וְעִטְרָן כָּל שֶׁהוּא, מִינֵי בְשָׂמִים וּמִינֵי מַתָּכוֹת כָּל שֶׁהֵן · מֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, מֶקֶק סְפָרִים וּמֶקֶק מִטְפְּחוֹתֵיהֶם כָּל שֶׁהוּא · שֶׁמַּצְנִיעִים אוֹתָן לְגָנְזָן · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמּוֹצִיא

אונריין איזט? אויף דיא שטעללע: (שמות י"ט ט"ו) „זייד בערייט צום דריטטען טאגע, א· ז· וו·" — ווארויף דער זאטץ, דאס מאן איין בעשניטטענעס קינד, זעלבסט נאך אם דריטטען טאגע, ווען ער אויף איינען שבת פעללט, באדען דירפע? אויף דיא שטעללע: (בראשית ל"ג כ"ה)" עס וואר אם דריטטען טאגע, דא זיא שמערצען עמפפאנגען·" ווארויף, דאס מאן אן דען קאפף דעס פארטצושיקקענדען באקקעס איינע שנור פאן ראטהער וואללע בינדעט? אויף דיא שטעל-לע: (ישעיה א׳ י"ח) „ווען אײרע זינדען ראטה וויא פורפור זינד, זאללען זיא וויס וויא שנעע ווערדען". (ד) ווארויף דער זאטץ, דאס אם פערזעהנונגספעסטע דאס זאלבען דעם טרינ-קען גלייך זייא? ווען אויך ניכט אלס בעוויז, דאך אלס אנדייטונג, אויף דיא שטעללע: (תהלים ק"ט י"ח) „עס קאממע וויא וואססער אין זיין איננערעס, אונד דרינגע וויא עהל אין זיין געביין!" (ה) (שולדיג איזט פערנער) ווער זא פיל האלץ הינויסטרעגט אלס גענוגט איין לייכט צו קאכענדעס איי [1]) גאר צו מאכען; געווירץ זא פיל גענוגט אום איין זאל-כעס איי צו ווירצען, אונד ווערדען פערשידענע געווירצע צוזאממענגערעכנעט; נוס-שאאלען, גראנאט-שאאלען, איזא-טיס, קראפ, זא פיל גענוגט אום איין קליינעס טוך אן דער הויבע צו פערבען; אורין, אלוין, אל קאלי (לויגענזאלטץ) קימאליא-קריידע אונד אשלג [2]) זא פיל גענוגט אום איין קליינעס טוך אן דער הויבע צו וואשען· ר׳ יהודה זאגט: זא פיל גענוגט אום איבער איינען בלוט-פלעק (צור ער-פראבונג) צו שטרייכען [3]) (ו) (וואהלריכענדען) פפעפפער זא וועניג עס זייא; אבגאנג פאן פעך [4]) זא וועניג עס זייא; אללע ארטען וואהלגעריכע, אונד אללע ארטען מעטאללע, זא וועניג עס זייא; פאן אלטאר-שטיינען אדער אלטאר-ערדע אונד (פאן מאטטען) צערנאגטע שטיקקע פאן געזעטצראל-לען אונד דערען היללונגען, זא וועניג עס זייא, וויל מאן דיזע דינגע אויפבעוואהרט, אום זיא פעלליג צו פער-שטעקקען· ר׳ יהודה זאגט: אויך ווער פאם צובעהער דעס

הד׳ דכנר הסריח ומתניתין רבנן, דרמב"ע היא מ"ג פרק ח׳ דמקוואות · וי"ג שהיא טהורה ומתניתין כרמב"ע : את המילה · היינו הקטן, אפילו בחמין שהוחמו בשבת : ביום הג׳ · כ"ש ביום א׳ וב׳ שהתינוק מסוכן יותר וכנ׳ תליא יותר : (ד) כשתיה · לא לחייבו כרת, אלא לחייבו מכות מרדות : בי"ה · ל"ד וה"ה בתרומה ואסורי הנאה : (ה) תבלין · העשוין לתבל בהן את הקדירה יותר מלהריח דשעורו במ·ד· בכ"ש, ואיכן ראוין לאכלן בפ"ע כשום ובצלים דשעורן כגרוגרות : בסבכה · סבכה העשוים בקליעה כותנים מעט בגד ברחשה : נתר · מין אדמה שמזהיר : בורית · מין צמח שמנקה ומטהר · קמוליא · עשב שמייבשים וכותשים הדק ומנקים בעפרו הידים : הכתם · לבדוק אם דם נדה הוא : (ו) פלפלת · אין זה פלפל המצוי בינינו : כ"ש · דחזי לריח הפה : עטרן · ומרפאים באב חצי ראש : מתכת · דחזי לעשות מהן דרבן קטן :

[1]) זיהע אבען, פ. א. מ. ה. [2]) דיא לעטצטערן דרייא ווערטער זינד דען קאממענטאטארען אונבעקאננט. דיא האלטען זאלבע פיר פפלאנ-צען; אללײן בורית איזט געוויס לויגענזאלץ (וויא בור אין ישעיה) אונד פיללייכט אשלג פאן שלג, שנעע, אייגענ-ארט שוימזייפע, קימוליא איזט אפפענבאר creta cimolia, דערען מאן זיך צום וואשען בעדינטע, Plin. H. N. XXX. v. 57. [3]) זיהע כזפ פ. ס. מ. נ. [4]) מאן בעדינטע זיך דעסזעלבען געגען דיא מיגרענע.

בבהמה · (ז) חרס כדי לתן בין פצים לחבירו · ד"ר יהודה · ר' מאיר אומר, כדי לחתות בו את האור · ר' יוסי אומר, כדי לקבל בו רביעית · אמר ר' מאיר, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר ולא ימצא במכתתו חרש לחתות אש מיקוד · אמר לו ר' יוסי, משם ראיה? ולחשוף מים מגבא :

צו ווערפען; ר"א ב"י זאגט, נאך פיה צו ווערפען · (ז) שערבע זא גראס אלס מאן צווישען ברעטטער לעגט (אום זיא צו דיכטען) זא ר' יהודה, ר"מ זאגט: זא גראס אום פייער אויף צו שויפעלן; ר' יוסי זאגט, אום איין פירטעל (לוג) צו פאססען · ר' מאיר זאגטע: אבגלייך עס קיינען בעוויז פיר מיינע מיינונג גיבט, ווערע דאך איינע אנדייטונג דאצו אין דען ווארטען (ישעיה ל' י"ד) „אונטער זייגען צערמאלמטען דינגען ווירד זיך ניכט איין שערבען פינדען, אום פייער פאם העערדע אויפצושויפעלן"· איהם אנטווארטעטע אבער ר' יוסי; פאן דא זאלל איין בעלעג געלטען? (הייסט עס דאך זאגלייך דאנאך) „אונד וואססער אויס דער גרובע צו שעפפען".

פרק ט

אמר ר' עקיבא, מנין לע"א שמטמאה במשא כנדה, שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו · מה נדה מטמאה במשא אף ע"א מטמאה במשא : (ב) מנין לספינה שהיא טהורה? שנאמר דרך אניה בלב ים · מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין, ארבע בארבע רוחות הערוגה, ואחת באמצע? שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח · זרעה לא נאמר, אלא זרועיה : (ג) מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא

ר' עקיבא לעהרט: ווארויף שטיצט זיך דער זאטץ, דאס איין געטצענבילד, וויא איינע אין דעם מאנאטליכען שטעהענדע פרויא[1]) פעראונרייניגע ווען מאן עס טרעגט? אויף דיא שטעללע (ישעיה ל' כב'): „מאכע זיא דיר פרעמד וויא איינע ליידענרע, זאגע צו איהם (צום געטצען) געה פארט!" וויא אלזא איינע אים מאנאטליכען שטעהענדע פרויא געטראגען (דען טרעגער) אונריין מאכט, עבען זא פעראונרייניגט דאס געטראגענע געטצענבילד · (ב), ווארויף פערנער, דאס איין שיף קיינע אונרייניגהייט אננימממט? אויף דיא שטעללע: (משלי ל', י"ט) „דעס שיפפעס וועג דורך דאס מעער[2])" · — ווארויף דער זאטץ, דאס מאן אויף איינעם בעטטע פאן זעכס האנדברייטען לענגע אונד ברייטע פינפערלייא געזעמע אנברינגען קעננע, נעמליך איינע ארט אן דען פיער זייטען דעס בעטעס אונד איינע אין דער מיטטע[3])? אויף דיא שטעללע: (ישעיה ס"א י"א) „וויא דער ערדבאדען זיין געוועכס עמפאר טרייבט, אונד דער גארטען זיינע געזעמע אויפשיעסען לעסט"; ניכט זאמען הייסט עס, זאנדערן מעהרערע געזעמע · (ג) ווארויף פערנער, דאס זעלבסט איינע פרויא, וועלכער ערשט אם דריטטען טאגע זאמען אבגעהט,

להתבשל מאחר בילים ושיעור הוא לבשל כגרוגרות ממנה באלפס שהוקם ככר וממהר להתבשל : (ו) תרווד · כף ; קף · שן מאיכי המפתחות ; כרכר · של אורגין ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו ושובט בו הקוטים ; בבהמה · דעוף בקלא בעלמא סגי להבריחו ; (ז) פצים · כשמסדרים פצימים וקורות על הארץ, זכדי שלא יתעקמו סומך בחרס : לחשוף · לדלות : מגבא · גומא קטנה · ורמ"ם לא זו בלבד, דלחתות שהוא דבר חשוב לא יוציא, אפילו לחשוף מים דלא חשיב, כמי לא יוציא :

פרק ט אר"ע · איידי דאיירי לעיל גבי חרס באסמכתא דלא יוציא, נקט נמי האי דקרא דתזרם סמוך ליה ; במשא · אפילו לא נגע בה כגון שסיתה בקופה : תזרם · בעכ"ום משתעי קרא ; דוה · נדה ; (ב) טהורה · שאינה מקבלת טומאה ; בלב ים · כים, מה ים טהור אף ספינה טהורה אפילו היא של חרס, ואפילו טעונה ביבשה והורידוה לים : ערוגה · ע"ל מ"א פ"ג דכלאים ; (ג) טמאה · שעדיין ראוי להיות ולד כוכר ממנה : לשלשה · ולא חש אם יפלטו ביום

[1]) דיא אנדערע מיינונג דער געלעהרטען זיהע ע"א פ. ב. מ. ז. [2]) וואמיט אנגעדייטעט ווערדען זאלל, דאס דאס שיף אין בעטרעף דער ריינהייט דעם מעערע גלייך זייא. [3]) זיהע כלאים פ. ג. מ. א.

מלאכתו בבת אחת · קפה שהיא מליאה פירות ונתנה על אסקפה החיצונה, אף על פי שרוב הפירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקפה : (ג) המוציא בין בימינו, בין בשמאלו, בתוך חיקו, או על כתפו, חיב · שכן משא בני קהת · לאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרפקו, באזנו, ובשערו, ובפונדתו ופיה למטה, בין פונדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו, במנעלו, בסנדלו, פטור, שלא הוציא כדרך המוציאין : (ד) המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחוריו, פטור · לאחוריו, ובא לו לפניו, חיב · באמת אמרו, האשה החוגרת בסינר, בין מלפניה ובין מלאחריה, חיבת · שכן ראוי להיות חוזר · ר' יהודה אומר אף מקבלי פתקין : (ה) המוציא ככר לרשות הרבים, חיב · הוציאוהו שנים, פטורין · לא יכול אחד להוציאו, והוציאוהו שנים, חיבין · ור' שמעון פוטר · המוציא אוכלין, פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו · את החי במטה פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו · את המת במטה

יעמאנד אנדערס, זא איזט דערזעלבע פרייא, וויל ער דיא טהאט ניכט מיט איינעם מאלע פערריכטעט האט. עבען זא ווען ער איינען קארב פאלל פריכטע אויף דיא אייסערע שוועללע נידערזעטצט, אבגלייך דיא מייסטען פריכטע נאך אויסען זיך בעפינדען, איזט ער פרייא, זא לאנגע ער ניכט דען גאנצען קארב הינויס געטראגען האט. (ג) ווער עטוואס הינויסטרעגט, אין דער רעכטען אדער לינקען האנד, אדער אים בוזען, אדער אויף דער שולטער, איזט שולדיג, לעטצטערעס נעמליך ווארדיא ארט, וויא דיא זעהנע קהת [1]) טרוגען · ווער אבער אויף דער ריקזייטע דער האנד טרעגט, אדער מיט דעם פוסע, מיט דעם מונדע, מיט דעם עללענ־באגען, אם אהרע, אם האארע, אם גירטעלבייטעל [2]) מיט דער עפנונג נאך אונטען, צווישען דעם גירטעל אונד דעם העמדע, אם זוים דעם העמדעס, אם שוהע, אין דער זאנדאלע, איזט פרייא, וויל ער עס ניכט אויף געוועהנליכע וויזע טרעגט · (ד) ווען יעמאנד בעאבזיכטיגט עטוואס פארן צו טראגען, אונד עס שיבט זיך נאך דעם ריקקען, איזט ער פרייא; ווען ער בעאבזיכטיגט עס אויף דעם ריקקען צו טראגען, אונד עס שיבט זיך נאך פארן, איזט עס שול־דיג · פעסטגעשטעללט האט מאן אלס געזעטץ; דאס איינע פרויא וועלכע איינען קליינען גורט אומבינדעט, זיא מעגע דארין פארן אדער הינטען עטוואס טראגען, שולדיג איזט, וויל ער זיך געוועהנליך הערומדרעהט · ר' יהודה זאגט: אויך דיא בריפ־באטען [3]) · (ה) ווער איין גראסעס בראט אויף איינען עפפענטליכען ארט הינטרעגט, איזט שולדיג · האבען עס צווייא צוגלייך געטראגען, זא זינד זיא פרייא · קאננטע איינער עס ניכט הינויסטראגען, אונד עס טהאטען עס צווייא, זינד זיא שולדיג · ר' שמעון שפריכט זיא פרייא · ווען איינער עס־וואארען אונטער דעם בעשטימטען מאאס, אין איינעם געפעסע אויסטרעגט, איזט ער אויך וועגען דעם געפעסעס פרייא, דען דיזעס איזט נעבענזאכע צו יענען · טרוג ער איינען לעבענדען מענשען אויף איינער טראגע, זא איזט ער אויך וועגען דער טראגע פרייא וויל דיזע נע־בענזאכע צו יענעם איזט. טרוג ער איינען טאדטען אויף

בראשונה כל הקופה בלי הפסק, ול"ש אלא מליאה קשואים ודלועים שהן ארוכים, אבל מלאים חרדל שיש מהן הרבה כולם בחוץ, וכן קופת הרוכלים שהניח על האסקופה יש מהן בחוץ מינין הרבה, חייב ; (ג) קהת · בכתף וימין ושמאל וחיק ארחא דארעא · וי"מ שמן המאור ושמן המשחה, א' בימין וא' בשמאל, וקטורת בחיקו וחביתין בכתף : בפיו · המוציא אוכלין בפיו חייב ; מרפקו · פרק אמצעי שבזרוע ; בפונדתו · רגילים לעשות בו כיסים, וכשמהפכים אותו נמצא פי הכיס למטה ; (ד) ובא לאחריו · דנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה ; ובא לפניו חייב · וכ"ש לאחריו ובא לאחריו, דאתעבידא מחשבתו דחייב, ולא קשה דיוקא אהדדי ; סינר · מכנסיים קטנים : חייבת . אם תלתה בסינר שום דבר : חוזר · מתחלה ידעה שסופו להתהפך ; פתקין · נושאי אגרות אע"פ שאינו חגור כ"כ ; (ה) החי במטה · על החי אינו חייב אם אינו כפות לפי שהוא נושא א"ע, וה"מ אדם אבל בהמה חיה ועוף כמאן דכפות דמי ; מן המת · דהוצאה חשובה היא

---

[1]) זיהע במדבר ד׳ [2]) ז׳ ברכות פ׳ ט׳ מ׳ [3]) דיא קעניגליכען לייפער, וועלכע אקטען אין איינעס העלצערנען בעהעלטער אום דען האלז הענגענד צו טראגען פפלעגטען

מְמַשְׁמְשֵׁי ע״א כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם: (ז) הַמּוֹצִיא קֻפַּת הָרוֹכְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הַרְבֵּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. זֵרְעוֹנֵי גִנָּה פָּחוֹת מִכַּגְּרוֹגֶרֶת, ר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה. זֶרַע קִשּׁוּאִין שְׁנַיִם, זֶרַע דְּלוּעִין שְׁנַיִם, זֶרַע פּוֹל הַמִּצְרִי שְׁנַיִם, חָגָב חַי (טָהוֹר) כָּל שֶׁהוּא, מֵת כַּגְּרוֹגֶרֶת. צִפּוֹרֶת כְּרָמִים, בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה, כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה. ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמּוֹצִיא חָגָב חַי טָמֵא כָּל שֶׁהוּא. שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקָטָן לִשְׂחוֹק בּוֹ:

געטצענדינסטעס עטוואס הינויסטרעגט, דען עס הייסט: (דברים י״ג י״ז) „עס זאלל אן דיר ניכט דאס גערינגסטע פֿאס באנגעגוטע האפֿטען״. (ז) ווען איינער דען קאסטען איינעס געווירצקרעמערס הינויסטרעגט, זא איזט ער, אבגלייך מעהרערע ארטען דארין ליגען, נור איין זינדאפּפֿער שולדיג; גארטענגעזעמע, ביינאהע זאפֿיל וויא איינע דירדע פֿייגע; ר׳ יהודה זאהן בתירה זאגט: פֿינף זאמען; פֿאן גורקען-זאמען צוויא, פֿאן קירביס זאמען צוויא, פֿאן זאמען דער עגיפּטישען באָהנע צוויא, איינע לעבענדע (צום עססען ערלויבטע) היישרעקקע, זיא זייא נאך זא קליין; פֿאן טאדטען, זא פֿיל וויא איינע דירדע פֿייגע. פֿאן דעם פֿאגעל דער וויינבערגע[1]), לעבענד אדער טאדט, זא וועניג עס זייא, וויל מאן איהן אלס היילמיטטעל אויפֿבעוואהרט. ר׳ יהודה זאגט: אויך ווער איינע צום עססען אונערלויבטע לעבענדע היישרעקקע הינויסטרעגט, זא קליין זיא זייא, וויל מאן זיא פֿיר איין קינד צום שפּילען אויפֿצובעוואהרען פּפֿלעגט.

פרק י

הַמַּצְנִיעַ לְזֶרַע, וּלְדֻגְמָא, וְלִרְפוּאָה וְהוֹצִיאוֹ בְשַׁבָּת חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא, וְכָל אָדָם אֵין חַיָּב עָלָיו אֶלָּא כְשִׁעוּרוֹ. חָזַר וְהִכְנִיסוֹ, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא כְשִׁעוּרוֹ: (ב) הַמּוֹצִיא אֳכָלִין וּנְתָנָן עַל הָאַסְקֻפָּה, בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה

ווער עטוואס אויפֿבעוואהרט האטטע, צור זאאט, אדער אלס פּראָבע[2]), אדער אלס היילמיטטעל, אונד דאפֿאן אם שבת הינויסטרעגט איזט שולדיג, זייא עס נאך זא וועניג; יעדער אנדערע איזט אבער נור שולדיג, ווען עס דאס בעשטימטע מאאס האט. ווען יענער עס ווידער איינברינגט איזט ער עבענפֿאללס נור שולדיג, ווען עס דאס מאאס האט. (ב) ווען יעמאנד אים בעגריף עס-וואארען הינויסצוטראגען, זעלביגע אויף דיא שוועללע[3]) נידערזעטצט, מאג ער זעלבסט זיא נאכהער פֿעלליג הינויסגעבראכט האבען אדער

מקק. רקב: מאומה. ומדקפיד קרא אכ״ש תקון גדול הוא עושה כשמוציאו, ותק״ם כיון דלאו נורך אדם הוא לא מחייב: (ז) קופת הרוכלין. בהעלם אחת: אלא א׳. דס״א שיהיו המינין מתחלקין קמ״ל: גינה. אע״ג שראוים לאכילה כיון דלזריעה קיימי אפילו פחות מגרוגרות כמי מחייב; פחות. ושעורו כזית; חגב חי. שמצניעים לקטן לשחק בו: כגרוגרות. כדין שאר אוכלין: צפורת כרמים. עוף המצוי בין הדקלים הבחורים; לרפואה. להחכים: טמא כ״ש. ותק״ם טמא אין מצניעין לקטן דדלמ׳ מיית ואכיל ליה ואע״ג דאין מצווין להפרישו מ״מ בידים לא יהבינן ליה, ור״י סבר כיון דמצטער על מיתתו לא אכיל ליה:

פרק י המצניע. קודם שבת: לדוגמא. להראות שיש לו כזה, ושכח למה הצניעו, והוציא בשבת סתם חייב, שעל דעת ראשונה הוציאו וכ״ש אם הוציאו לזרע; בכ״ש. אפילו גרעין אחד; כשיעורו. המפורש בו; חזר. זה שהצניעו פחות מכשיעור כמלך במחשבתו שלא לזרעו והכניסו וזרקו לאוצר, ולא ערבו עם פירותיו, וכברים עדיין בפני עצמן, ועל הכנסה זו י״מ שחייב, לפי שאין בטול מחשבתו כברת עד אחר שזרקו, ואם חזר והוציאו סד״א דמלתא קמייתא קיימא כיון דעדיין כברים, קמ״ל דאינו חייב. ומדברי הרב המגיד נראה שאף על ההכנסה פטור, עיי׳ בהרמב״ם והרב המגיד פי״ט מה״ש; ואפשר שהלשון דחקו להרמב״ם מדקתני אינו חייב אלא כשעורו, דמשמע אם יעשה מכאן והלאה, ולא קתני סתם פטור דמשמע על ההכנסה אלא צריך לומר דעל הוצאה שנית קאי; (ב) אסקופה. שהיא כרמלית; כלומר, אלא א״כ הוציא

[1]) עס איזט בירגענד ערקלערט, וועלכער היר געמיינט זייא. [2]) דוגמא גריכיש δεῖγμα; [3]) זיא ווירד אלס כרמלית אנגענאמען פערגלייכע איינלייטונג.

פָּטוּר · הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בִּדְיֻטָּא אַחַת, הַמּוֹשִׁיט
חַיָּב, וְהַזּוֹרֵק פָּטוּר, שֶׁכַּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת
הַלְוִיִּם · שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים,
מוֹשִׁיטִין הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לְזוֹ, אֲבָל לֹא זוֹרְקִין ·
חוּלְיַת הַבּוֹר וְהַסֶּלַע שֶׁהֵן גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה
וְרָחְבָּן אַרְבַּע, הַנּוֹטֵל מֵהֶן, וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן,
חַיָּב, פָּחוֹת מִכָּן פָּטוּר : (ג) הַזּוֹרֵק אַרְבַּע
אַמּוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים,
כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר · לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים,
כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ · הַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת
חַיָּב · זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ
לְאַרְבַּע אַמּוֹת פָּטוּר · חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת
וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב : (ד) הַזּוֹרֵק
בַּיָּם אַרְבַּע אַמּוֹת פָּטוּר · אִם הָיָה רְקַק מַיִם
וּרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ
אַרְבַּע אַמּוֹת חַיָּב · וְכַמָּה הוּא רְקַק מַיִם?
פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים · רְקַק מַיִם וּרְשׁוּת
הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק בְּתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת
חַיָּב : (ה) הַזּוֹרֵק מִן הַיָּם לַיַּבָּשָׁה, וּמִן הַיַּבָּשָׁה
לַיָּם, וּמִן הַיָּם לַסְּפִינָה, וּמִן הַסְּפִינָה לַיָּם,
וּמִן הַסְּפִינָה לַחֲבֶרְתָּהּ, פָּטוּר · סְפִינוֹת
קְשׁוּרוֹת זוֹ בְזוֹ, מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ · אִם אֵינָן

אנדערן רייכט אדער ווירפט, פריא; זינד ביידע אין איינער
רייהע (אין איינעם שטאקווערק*) זא איזט דער עטוואס
רייכט, שולדיג, דער ווירפט, פריא; דען דאס (הינאיבער
רייכען) וואר דינסטארבייט דער לויים · עס שטאנדען געמליך
צוויא וואגען הינטעראיינאנדער אויף עפפענטליכעם פלאט=
צע, אונד מאן רייכטע דיא ברעטטער פאן איינעם צום אנדערן,
אבער מאןווארף זיא ניכט · — ווער פאן גרובען=שוטט,
אדער איינעם שטיינע, וועלכע פאן אונטען אן צעהן האנד=
ברייטען האך אונד פיער ברייט זינד, עטוואס נימט אדער
דארויף טהוט, איזט שולדיג; האבען זיא דיס מאאס ניכט,
איזט ער פריא · (ג) ווען יעמאנד עטוואס אויס פיער עללען
ענטפערנונג געגען איינע וואנד ווירפט, זא איזט עס, ווען
דיא זאכע אבערהאלב צעהן האנדברייטען קלעבען בלייבט,
וויא אין דיא לופט געווארפען, אונד ווען אונטערהאלב צעהן
האנדברייטען, וויא אויף דיא ערדע געווארפען אנצוזעהען ·
ווער אין פיער עללען ענטפערנונג עטוואס אויף דיא ערדע
ווירפט, איזט שולדיג; ווארף ער עס איננערהאלב פיער על=
לען, אונד עס וועלצטע זיך וויטער הינויס, איזט ער פריא;
ווארף ער עס וויטער הינויס אונד עס וועלצטע זיך אין דיא
פיער עללען צוריק, איזט ער שולדיג · (ד) ווען יעמאנד
אויף דעם מעערע פיער עללען וויט ווירפט, איזט ער פריא ·
ווען איין זייכטעס וואססער דא איזט, דורך ווערכעס איין
עפפענטליכער וועג פיהרט, זא איזט דער דארין פיער עללען
וויט ווירפט, שולדיג · וויא טיף דארף איין זאלכעס זייכטעס
וואססער העכסטענס זיין? אונטער צעהן האנדברייטען · בייא
יעדעם זייכטען וואססער, וואדורך אויך נור ביסווילען איין
עפפענטליכער וועג געהט, איזט דער פיער עללען וויט דא=
רין ווירפט, שולדיג · (ה) ווער אויס דעם מעערע אויפ'ס
לאנד, פאם לאנדע אין דיא זעע, אויס דער זעע אינס שיף,
אויס דעם שיפפע אין דיא זעע, אויס איינעם שיפפע אינס
אנדערע ווירפט, איזט פריא · זינד שיפפע אן איינאנדער גע=
בונדען, זא קאן מאן זאכען אויס איינעם אינס אנדערע ברינ=

עפר שמוציאין מתפירות הבור רגילים ליתן סביבות פי הבור, ואשמעינן דבור וחוליא מצטרפין ליה : מהן · ומניח
בר"ה או אפכא ; (ג) בכותל · מתחלת ד' לסוף ד' ונח בכותל, ומיירי בדבילה שמנה, ונדבקה בכותל בפני הכותל; למטה מעשרה ·
ואע"פ שאין ממקום עקירת החפץ לכותל אלא ד"א מצומצמים לא אמרינן דעובי הדבלה ממעט הד"א, כיון דלא מבטל הדבילה:
זרק לתוך · ומיירי שזרק ע"מ לנוח במקום שיפלו ונתגלגל, דאי נתכוון תוך ד"א מאי אריא נתגלגל? הא אפילו נתכוין
לזרוק ב' וזרק ד' פטור : לתוך ד"א · דנתכוון לזריקה של חיוב, והוא דנח משהו חוץ לד"א : (ד) שאינם גבוהים · כלומר
שאינם עמוקים ויש בהם רפש וטיט : וכמה · כמה היא עמוקה דנימא אכתי ר"ה היא ולא כרמלית, וכפלי תנא למלתא
לאשמועינן דאפילו רוחב ד', הואיל והוא פחות מי', כדון כר"ה, וכפל נמי ור"ה מהלכת, דאע"ג שאין מהלכים אלא ע"י
הדחק, שמיה הילוך, והא דצריך שיש בו ד' על ד' פחות מי' במשכה א' שהוא כרמלית, והכי ביש בו רפש וטיט הוא ר"ה,
אפשר לומר דסתם רקק יש במדרונו מכל צד שיפוע ונוח להלך, מה שאינו כן בחריץ : (ה) הים · כרמלית : מטלטלין ·
אם הם של ב' ב"א מטלטלין ע"י ערוב, דס"ד כיון שאינם קבועים שם לא יהנה ערוב : שמוקפת · סמוכות ואם דופני

*) דייטא אדער דיוטא, דאס ווארט איזט וואהל גריכיש δίαιτα, וואהנונג, אויפענטהאלטסארט ·

חַיָּב · וְכֵן כַּזַּיִת מִן הַמֵּת, וְכַזַּיִת מִן הַנְּבֵלָה וְכָעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ, חַיָּב · וְר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר : (ו) הַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו זוֹ בְזוֹ, אוֹ בְשִׁנָּיו, וְכֵן שְׂעָרוֹ וְכֵן שְׂפָמוֹ, וְכֵן זְקָנוֹ, וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת, וְכֵן הַכּוֹחֶלֶת, וְכֵן הַפּוֹקֶסֶת, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת · וְהַתּוֹלֵשׁ מֵעָצִיץ נָקוּב, חַיָּב · וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב, פָּטוּר · וְר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בָּזֶה וּבָזֶה :

דער בארהנע, זא איזט ער שולדיג; זא אויך בייא עטוואס פאם טאדטען וויא איינע אליפע גראס, פאן איינעם אאזע, וויא איינע אליפע גראס, אונד פאם געווירם וויא איינע לינזע גראס · ר' שמעון שפריכט איהן פרייא (ו) ווער זיך דיא נעגעל אבנימט, ענטוועדער איינען מיטטעלסט דעס אנדערן, אדער מיטטעלסט דער צעהנע; עבען זא ווער זיך דהויפטהאאר אויסציהט, אדער פאן דער ליפפע, אדער פאם בארטע; זא אויך איינע פרויא דיא זיך דאס האאר פליכט, דיא אויגענברויען שמינקט, דיא שייטעלהאארע טהיילט, איזט נאך ר' אליעזר שולדיג · דיא געלעהרטען ערקלערען עס נור דער שבת-רוהע וועגען פיר אונערלויבט · ווער עטוואס אבפפליקט אויס איינעם דורכ-לעכערטען בלומענטאפפע, איזט שולדיג; אויס איינעם גיכט דורכלעכערטען, איזט פרייא · ר' שמעון שפריכט דענ-זעלבען אין ביידען פעללען פרייא ·

פרק יא

הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, חַיָּב · מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע, ר' עֲקִיבָא מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין : (ב) כֵּיצַד? שְׁתֵּי גְזוּזְטְרָאוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הַמּוֹשִׁיט וְהַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ,

ווער עטוואס אויס איינעם פריפאט-ארט אין איינען עפפענטליכען, אדער אויס איינעם עפפענטליכען אין איינען פריפאטארט ווירפט, איזט שולדיג; אויס איינעם פריפאטארט אין איינען אנדערן פריפאטארט, וואצווישען נאך איין עפפענטליכער זיך בעפינדעט, איזט נאך ר"ע שולדיג; דיא געלעהרטען שפרעכען איהן פרייא · (ב) (וויא צ · ב ·)? צווייא אלטאנע[י]) ראגען איינאנדער געגענאיבער אין דען עפפענט-ליכען פלאטץ, זא איזט דער עטוואס אויס איינעם אין דען

להציל עצמו מן הטומאה : ור"ש פוטר · אפילו במת שלם דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא שא"צ למת כר"הר : (ו) צפרניו · אבל של חבירו ביד לכ"ע פטור : גודלת · קולעת שער ראשה : פוקסת · מחלקת שער ראשה שבאמצע הראש : ר"א מחייב · גודלת משום בונעת, וכוחלת ופוקסת משום בונה : משום שבות · ודוקא כשנוטל בידו שערו וצפרניו פטרו חכמים, אבל בכלי מודים דחייב, ומכי נטל ב' שערות חייב, והנוטל שער ראש חבירו אפי' ביד חייב, וצפורן שפרש רובה ושער שנתלש רובו ומצער אותו, מותר ליטלו ביד לכתחלה : נקוב · אפילו מן הצד :

פרק יא מר"הי · ר"הי הוא מקום מוקף מחיצות גבוהות י"ט, וביניהן ד' על ד' טפחים או יותר אפילו כמה מילין, אם הוקף לדירה, וכן מדינה שמוקפת חומה ודלתותיהן ננעלות בלילה, ומבואות שיש להן ג' כתלים ולחי ברוח הרביעית, וכן תל גבוה עשרה או חריץ עמוק י' ורוחב ארבע, ואפילו כלים כגון ספינה ומגדל, אם יש בהן ארבע על ארבע בגובה עשרה ואויר ר"הי עד לרקיע, וכן עובי הכתלים של ר"הי ור"ה, כגון שווקים, ורחובות, ומדברות, ודרכים המפולשים להם, והוא שיהיה רוחב הדרך טז"א, ולא יהי' עליו תקרה, ואיכא למ"ד שצריך נמי ס' רבוא בוקעים בו כל יום, ואויר ר"ה אינו כר"הר אלא עד י"ט, ומקום שאין בו ד' על ד' וגבוה מי' ולמעלה הוא מקום פטור, וכן מקום המוקף מחיצות ואין בהם ד' על ד', ומקום שהוקף מחיצות גבהן מג' עד י' ויש בו ד' על ד', או תל גבוה כנ"ל, ומבוי סתום מג' רוחות ואין לו לחי או קורה, והים, ובקעה, כל אלו כרמלית · ולשון כרמלית, אלמנה שאינה בתולה ואינה כאשה, ואויר כרמלית ככרמלית עד י"ט : ר"ע מחייב · למטה מי' דקלוטה כמי שהונחה דמי : (ב) כיצד · ל"ג כיצד דלא קאי אמתני' דלעיל, דאיירי למטה מי', וכאן איירי בלמעלה מי', ומתניתין אתי כב"ע : גזוזטראות · כתרים יוצאים על ר"הר והגזוזטראות עצמן הן רשות היחיד, בדיוטא אחת · באורך ר"הר ויש הפסק ר"הר ביניהם · המושיט חייב · אפי' למעלה מי"ט : לא זורקין · מפני כובדן : קוליות

[י]) גזוזטרא, וואהרשיינליך גריכיש ἐξώστρα ·

הַמְלַקֵּט עֲשָׂבִים, אִם לְתַקֵּן כָּל שֶׁהוּא, אִם לִבְהֵמָה כִּמְלֹא פִּי גְדִי: (ג) הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, בֵּין בִּימִינוֹ, בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד, בֵּין מִשְּׁתֵּי שֵׁמוֹת, בֵּין מִשְּׁתֵּי סַמְמָנִיּוֹת, בְּכָל לָשׁוֹן, חַיָּב · אָמַר ר׳ יוֹסֵי, לֹא חִיְּבוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם רוֹשֵׁם, שֶׁכָּךְ הָיוּ כוֹתְבִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, לֵידַע אֵיזוֹ בֶן זוּגוֹ · אָמַר ר׳, מָצִינוּ שֵׁם קָטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל, שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן, וּשְׁמוּאֵל · נֹחַ מִנָּחוֹר, דָּן מִדָּנִיאֵל, גָּד מִגַּדִּיאֵל: (ד) הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד, חַיָּב · כָּתַב בִּדְיוֹ, בְּסַם, בְּסִקְרָא, בְּקוֹמוֹס, וּבְקַנְקַנְתּוֹם, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם, עַל שְׁנֵי כוֹתְלֵי זָוִיּוֹת, וְעַל שְׁנֵי לוּחֵי פִנְקָס, וְהֵן נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה, חַיָּב · הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ חַיָּב, הַמְסָרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, ר׳ אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר: (ה) כָּתַב בְּמַשְׁקִין, בְּמֵי פֵירוֹת, בַּאֲבַק דְּרָכִים, בַּאֲבַק הַסּוֹפְרִים, וּבְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם, פָּטוּר · לְאַחַר יָדוֹ, בְּרַגְלוֹ, בְּפִיו, וּבְמַרְפְּקוֹ, כָּתַב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לַכְּתָב, וְכָתַב עַל גַּבֵּי כְתָב,

וועראום דען אָרט צו פֿערבעססערן נאך זא וועניג קרייטער פפֿליקט, אדער צום פֿיהפֿוטטער, זא פֿיל איינע ציגע אים מויל העלט. (ג) ווער צווייא בוכשטאבען שרייבט, מיט דער רעכטען אדער מיט דער לינקען, זיא זייען איינערלייא אדער צווייערלייא, אדער אויך מיט פֿערשידענען טינטען געשריבען, אדער אויס פֿערשידענען שפּראכען, איזט שולדיג. ר׳ יוסי זאגטע; מאן האט נור דעס־האלב וועגען צווייא בוכשטאבען פֿיר שולדיג ערקלערט, וויל זיא צור בעצייכנונג פֿאן דינגען דינען קעננען; דען זא שריב מאן צ. ב. אויף דיא ברעטטער דעס שטיפֿטצעלטעס, דאמיט מאן וויססע וויא זיא צוזאממען פאססען. רבי זאגט: וויר פֿינדען אויך אָפֿט איינען קליינען נאמען, דער צוגלייך איינען טהייל איינעס גרעסערן בילדעט, וויא שם פֿאן שמעון אונד שמואל, נח פֿאן נחור, דן פֿאן דניאל, גד פֿאן גדיאל. (ד) ווער איינמאל זיך פֿערגעססענד צווייא בוכשטאבען שריב, איזט שולדיג; ער מעגע נון מיט טינטע געשריבען האבען אדער מיט פֿארבע, מיט רעטהעל, מיט גוממי, מיט פֿיטריאָל [1]) אדער וואס אירגענד בלייבענדע צייכען מאכט; ווער פֿערנער אויף צווייא איינען ווינקעל בילדענדע ווענדע, אדער אויף צווייא טאפֿעלן דעס רעכענבוכעס [2]) שרייבט, זא דאס מאן זיא צוזאממענלעזען קאן, איזט שולדיג. ווער אויף זיינען קערפער שרייבט איזט שולדיג; ווען איינער אין זיינען קערפער בוכשטאבען איינקראטצט, זא ערקלערט איהן ר׳ אליעזר פֿיר איינעס אָפפֿערס שולדיג, ר׳ יהושע פֿיר פֿרייא. (ה) שרייבט איינער מיט דונקעלן פֿליססיגקייטען, מיט פֿרוכטזאפֿט, אדער אין וועגע־שטויב, אין שטרייזאנד, אדער איבערהויפּט אין עטוואס, ווארין דיא שריפֿט ניכט בלייבט, זא איזט ער פֿרייא. שרייבט איינער מיט פֿערקעהרטער האנד, מיט דעם פֿוסע, מיט דעם מונדע, מיט דעם עללענבאגען; פֿערנער ווען איינער איינען בוכשטאבען צו אנדרער שריפֿט צושרייבט, אדער אנדערע שריפֿט איבערציהט; פֿערנער ווען

לזרוע גרעין אחד של דלעת: לתקן · את האילן או את הקרקע: (ג) בשמאלו · בשולט בשתי ידיו מיירי, דאל״כ כתיבת שמאל איכה כתיבה: משם אחד · ב׳ אלפין: סממניות שכתוב א׳ לסימן אחד, וב׳ לסימן אחד, ומרישא דתני בין מב׳ שמות לא שמעינן לה, דה״א דוקא שכותבן לזווגן להיותן מלה א׳, אבל בכותב לסימן לא ליחייב, א״כ איפכא דה״א כיון שכותב לשם סימן באות אחד יחייב שכשלם כוונתו, קמ״ל · וי״מ סממניות שאינן אותיות: בכל לשון · וכתב כל אומה: רושם · ואפילו לא כתב שום אות אלא שרשם ב׳ רשימות חייב: שם קטן · אע״פ שלא גמר מלאכתו, ואע״פי שמ״ס זו פתוחה וזו סתומה חייב, דהוה כשתכווין לארוג בגד גדול וארג רק ב׳ חוטין, שהוא חייב אע״פ שלא גמר מלאכתו: (ד) סיקרא · אבן שצובע אדום: קומוס · עפר שצובע שחור · א״כ שרף האילן שקורין גומ״א: וכל דבר שרושם · לאתויי מים שנשרה בהם עפצים; רושם · שרשומו מתקיים; זויות · במקצוע מזרחית לצפונית; פנקס · ב׳ שפתי הלוחות סמוכים זה לזה: הכותב · בדיו; והמסרט · אפילו הוציא דם; כותריקון · בלשון רומי סופר, כאטריום, שדרך הסופרים לכתוב לשון קצר: (ה) במשקין · שמשחירים: דרכים. שסרט באצבעו צורת אותיות על החול: אות א׳ · שעושה סימן נקודה עליה ומכיון מאותה האות תיבה שלימה כגון ק׳ קרבן; ב׳זויגי״ן · ומיירי שנתכוין לכתוב ח׳ ועוד אות א׳, דכנתכוין לאות ח׳ לבד וכתב ב׳ זייני״ן לא מחייב,

[1]) קומוס איזט Gummi, קלקנתוס אדער קנקנתום איזט דאס גריכישע Χαλκανθον. [2]) פנקס גריכיש πιναξ, פיר איממער אלס רעכענבוך דער האנדלונגסהייזער געברויכט.

קְשׁוּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּקֻפּוֹת, אֵין מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ: (ו) הַזּוֹרֵק וְנִזְכַּר לְאַחַר שֶׁיָּצְתָה מִיָּדוֹ, קְלָטָהּ אַחֵר, קְלָטָהּ כֶּלֶב, אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה, פָּטוּר. זָרַק לַעֲשׂוֹת חַבּוּרָה בֵּין בָּאָדָם וּבֵין בִּבְהֵמָה, וְנִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית חַבּוּרָה, פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל, כָּל חַיָּבֵי חַטָּאת אֵינָן חַיָּבִין, עַד שֶׁתְּהֵא תְחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. תְּחִלָּתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן זָדוֹן, תְּחִלָּתָן זָדוֹן וְסוֹפָן שְׁגָגָה, פְּטוּרִין, עַד שֶׁתְּהֵא תְחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה:

גען; זינד זיא ניכט פערבונדען, וועז גלייך אן איינאנדער שטאָסענד, דארף מאן ניכטס אויס איינעם איגס אנדערע בריגגען. (ו) ווען יעמאנד עטוואס ווירפט אונד זיך, נאכדעם עס אויס דער האנד געקאממען, עראיננערט (דאס שבת איזט), אדער ווען איין אנדערער דאס געווארפענע אויפפענגט, אדער איין הונד עס אויפפענגט, אדער ווען דער געגענשטאנד אין דער לופט פערברענגט, — זא איזט דער ווערפענדע פרייא. ווארף יעמאנד אום איינעז מענשען אדער איין טהיער צו פערוואונדען, אונד עראיננערט זיך בעפאר דיא פערוואונדונג געשעהען, זא איזט ער פרייא. דיס איזט דיא רעגעל: אללע, וועלכע איין זינדאָפפער שולדיג ווערדען, זינד עס נור ווען דער אנפאנג אונד דאס ענדע דער האנדלונג אים אירטהום פעראיבט זינד; איזט אבער דער אנפאנג פערזעהען אונד דאס ענדע מיט וויססען, אדער דער אנפאנג מיט וויססען אונד דאס ענדע פערזעהען, זא זינד דיא אויסאיבענדען פרייא; דען עס גילט נור ווען אנפאנג אונד ענדע אים אירטהום פעראיבט זינד.

פרק יב

הַבּוֹנֶה כַּמָּה יִבְנֶה וִיהֵא חַיָּב? הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא, וְהַמְסַתֵּת, וְהַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ, וּבַמַּעֲצָד, וְהַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. זֶה הַכְּלָל, כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת בַּשַּׁבָּת, חַיָּב. ר' שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אַף הַמַּכֶּה בְקוּרְנָס עַל הַסַּדָּן בִּשְׁעַת מְלָאכָה, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִמְתַקֵּן מְלָאכָה: (ב) הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, הַמְנַכֵּשׁ, וְהַמְקַרְסֵם, וְהַמְזָרֵד כָּל שֶׁהוּא, חַיָּב. הַמְלַקֵּט עֵצִים, אִם לְתַקֵּן, כָּל שֶׁהֵן. אִם לְהַסִּיק, כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה:

וויא פיל מוס איינער מינדעסטענס בויען, אום שולדיג צו זיין? ווער נור דאס מינדעסטע בויעט; פערנער ווער נאך זא וועניג שטיינע בעהויעט, גלאטט שלעגט, האבעלט אונד באהרט, איזט שולדיג. דיס איזט דיא רעגעל: ווער איינע ארבייט אם שבת פערריכטעט, דיא זיך זא בלייבענד ערהעלט, איזט שולדיג. ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט: אויך ווער מיט דעם האממער וועהרענד דער ארבייט אויף דען אמבאס שלעגט, איזט שולדיג, וויל ער גלייכזאם איינע ארבייט אין שטאנד זעטצט. (ב) ווער נור דאס מינדעסטע אקקערט, אויס־יעטעט, בעשניידעט, ליכטעט, איזט שולדיג. ווער אום דען אָרט בעססער צו בענוטצען, נור איין וועניג האלץ זאממעלט*), אדער צום ברעננען, זא פיל געניגט אום איין לייכטעס איי צו קאכען.

הספינות גבוהות למעלה מן המים עשרה ט', מטלטלין, דמקום פטור הוא: (ו) ונזכר. אחר שיצא האבן מידו קודם שתנוח, אפילו לא קלטה אחר אלא נחה כדרכה, א"נ לא נזכר וקלטה אחר, וכגון שנעקר ממקומו וקיבל דה"ל שנים שעשאוה. א"נ ס"ק וקלטה א' פטור, הא נחה חייב, בד"א כשחזר ושכח, וקמ"ל דאין הידיעה שבינתיים מחלק באין בידו להחזיר, אבל לא חזר ושכח פטור: כלב. בפיו ואם נתכוין שילקוט הכלב בפיו, מחשבתו משווי ליה מקום; זה הכלל. לאתויי מעבר ממקום למקום, שאם עקר בשגגה ונזכר קודם שהניח פטור:

פרק יב מסתת. מרבע או מחליק והיא תולדה דמכה בפטיש, וה"ק מסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש, בכ"ש חייב: בפטיש. לאחר שתגב האבן מן ההר סביב והבדילה, מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת, וכל הגומר מלאכה בשבת תולדה דמכה בפטיש הוא: מעצד. קופץ קטן: הקודח. נוקב: כ"ש. אכולהו קאי: מקיימת בשבת. ה"ק העושה מלאכה בשבת ומתקיימת, וא"נ להוסיף עליו: על הסדן. שאינו מכה על המלאכה, ומתקן הוא להחליק הקורנס שלא יבקע הטס: הכלל. לרבות שחקק ג' לוגין בגולם גדול שעתיד לחוק בו קב, דחייב שיש מקיימין כן: (ב) החורש כ"ש. ראוי

*) ד׳ ה׳ שעמלינגע אדער שטרויך, שעפטע אבריסענד אדער אויסציהענד.

בקירוס, בנפה, בכברה, ובסל, חייב · והתופר שתי תפירות, והקורע על מנת לתפור שתי תפירות : (ג) הקורע בחמתו, ועל מתו, וכל המקלקלין, פטורין · והמקלקל על מנת לתקן, שיעורו כמתקן · (ד) שיעור המלבן, והמנפץ, והצובע, והטווה, כמלא רוחב הסיט כפול · והאורג שני חוטין, שיעורו כמלא הסיט : (ה) ר' יהודה אומר, הצד צפור למגדל, וצבי לבית, חייב · וחכ"א, צפור למגדל, וצבי לבית, ולחצר, ולביברין · ר' שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הביברין שוין · זה הכלל, כל המחסר צידה פטור, ושאינו מחסר צידה חייב : (ו) צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו, חייב · נעלו שנים פטורין, לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים, חייבין · ור' שמעון פוטר : (ז) ישב האחד על הפתח ולא מלאהו, ישב השני ומלאהו, השני חייב · ישב הראשון על הפתח ומלאהו, ובא השני וישב בצדו, אף על פי שעמד הראשון והלך לו, הראשון חייב, והשני פטור · הא למה זה דומה? לנועל את ביתו לשומרו, ונמצא צבי שמור בתוכו :

אן דער מאטטע, אדער אם פיינען אדער אם גראבען זיבע, אדער אם קארבע, זא איזט ער שולדיג. [illegible] צוויא שטיכע נעהעט אונד ווען זא פיל אויפרייסט, אום עס מיט צוויא שטיכען צו נעהען · (ג) ווער עטוואס אים צארנע צעררייסט, אדער אויס גראם וועגען איינעס פערשטארבענען, אונד איבערהויפט אללע דיא עטוואס פערדערבען, זינד ניכט שולדיג · ווען אבער יעמאנד אין דער אבזיכט עס ווידער הערצושטעללען, עטוואס צערשטערט, זא ווירד דאס מאאס נאך דעם דער ווידערהערשטעללונג בעשטיממט · (ד) דאס מאאס דער וואללע ביים וואשען, קלאפפען, פערבען, שפינ־נען, איזט דיא פאדענ־לענגע איינעס דאפפעלטען סיט [1]) ; ביים וועבען צווייער פעדען איזט דאס מאאס איין סיט אין דער ברייטע · (ה) ר' יהודה זאגט: ווער איינען פאגעל אין איינען פאגעלטהורם, אדער איין רעה אין איין הויז יאגט, איזט שולדיג ; דיא געלעהרטען זאגען: איינען פאגעל אין איי־נען פאגעלטהורם, איין רעה אין איין הויז, אין איינען האף, אדער אין איין טהיערגעהעגע [2]) · רשב"ג זאגט ; ניכט אללע טהיערגעהעגע זינד גלייך · פאלגענדעס איזט דיא רעגעל: וואו נאך איינע אבערמאליגע אויפיאגונג נעטהיג איזט, איזט דער עס אייניאגט ניכט שולדיג, וואו אבער קיינע זאלכע מעהר נעטהיג, איזט ער שולדיג · (ו) ווען איין רעה אין איין הויז געלויפען אונד יעמאנד פאר דעמזעלבען צו שליסט, איזט ער שולדיג ; שליסען צוויא פערזאנען צו, זינד ביידע פרייא ; קאן איינער ניכט צושליסען אונד עס פערריכטען עס צוויא, זא זינד זיא שולדיג · ר' שמעון שפריכט זיא פרייא · (ז) זעטצט זיך איינער אין דען איינגאנג אהנע איהן אויסצופיללען, אונד איין צווייטער זעטצט זיך הינצו אונד פיללט דיא ליקקע, זא איזט דיזער שולדיג · זעטצט זיך דער ערשטע אין דען איינ־גאנג אונד פיללטע איהן אויס, אונד איין צווייטער זעטצט זיך דאן נעבען איהן, זא איזט דער ערשטע, זאגאר ווען ער ווידער אויפגעשטאנדען אונד פארטגעגאנגען איזט, שולדיג, אונד דער צווייטע פרייא · דען דיס איזט עבען זא, אלס ווען יעמאנד זיין הויז אום דאס איננערע צו בעוואהרען צושליסט, אונד זיך איין רעה דארין בעפינדעט ·

המסרק עשוי ג"כ משני קנים, אחד למעלה מן השתי ואחד למטה, מחוברים יחד בענים דקים תכופים וסמוכים, ומעט ריוח בין הענים הדקים, שבין כל ב' ענים דקים הולכים ב' חוטי שתי, ופעולת המסרק שאחר שהלך הערב מכה במסרק, שתחבר חוטי הערב לדבקן היטב : א"כ קירוס יריעה ארוגה מסיב של דקל : והתופר . איידי הקורע בחמתו, תני לסכך, אף דכבר תני להו באבות מלאכות : (ג) בחמתו . והא מתני' אדחי להא משום דאע"פ דמקלקל הוא אצל בגד, מתקן הוא אצל יצרו ; מתו . במת שאינו חייב לקרוע עליו הוא פטור, אבל במת שחייב לקרוע עליו מתקן הוא : (ד) סיט . הוא ההפסק שיש בין אמה לאצבע, כל מה שיוכל להרחיב, והכפול הו' שבין אגודל לאצבע : ב' חוטין . שעורן ברוחב הבגד כמלא סיט אע"פ שלא ארגן ע"פ כל רוחב הבגד : (ה) למגדל . עד שהכניסו למגדל : לבית . ונעל לפניו : ביברין . קרפיפות המוקפות חומה והחיות נשמרים שם : מחוסר . שאינו מגיע לו בשחיה א' שצוחה לתופסו ; (ו) שנכנס . מאליו : לא יכול.

כאך ת"ט איזט קירוס דער קאס אס וועבערשטוהלע . [1]) זיהע ערלה פ' ג' מ' ב' [2]) ביבר לאטייניש vivarium ·

נִתְכַּוֵּן לִכְתּוֹב חֵי"ת, וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִי"ן, אַחַת בָּאָרֶץ וְאַחַת בַּקּוֹרָה, כָּתַב עַל שְׁתֵּי כוֹתְלֵי הַבַּיִת, עַל שְׁנֵי דַפֵּי פִנְקָס, וְאֵין נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה, פָּטוּר · כָּתַב אוֹת אַחַת נוֹטָרִיקוֹן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָה מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין · (ו) הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בִּשְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת, אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין ·

איינער איין ח צו שרייבען בעאבזיכטיגט אונד נור צווייא ז ז שריב; אדער ווען יעמאנד איינען בוכשטאבען אן דיא ערדע אונד איינען אן דיא וואנד שריב; אדער אויף צווייא ווענדע דעס הויזעס, אדער אויף צווייא בלעטטער דעס בוכעס, זא דאס זיא ניכט מיט איינאנדער געלעזען ווערדען קעננען, זא איזט ער פרייא · שרייבט איינער איינען בוכשטאבען אלס אנפאנגסבוכשטאבע צור אבקירצונג [1]), זא ערקלערט איהן ר' יהושע זאהן בתירא פיר שולדיג, דיא געלעהרטען שפרעכען איהן פרייא · (ו) ווען איינער אין צווייען מאלען פערגעססענד צווייא בוכשטאבען שרייבט, עטווא איינען דעס מארגענס אונד דען אנדערן געגען אבענד, זא ערקלערט איהן ר' גמליאל פיר שולדיג, דיא געלעהרטען שפרעכען איהן פרייא ·

פרק יג

ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִלָּה, וְאַחַת עַל הָאֲרִיגָה, חַיָּב · וַחֲכָ"א בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף שִׁיעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין : (ב) הָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי בָתֵּי נִירִין, בַּנִּירִין,

ר' אליעזר זאגט: ווער וועבט אם שבת, איזט, זאבאלד ער צום אנפאנגע דעס געוועבעס דרייא פעדען איינגעוועבט, אונד בייא איינעם שאן אנגעפאנגענען געוועבע דורך איינשלאגונג איינעס פאדענס שולדיג · דיא געלעהרטען זאגען: זאוואהל ביים אנפאנגען אלס ביים פארטזעטצען גילט אלס מאאס צווייא פעדען · (ב) ווען יעמאנד צווייא ליטצען [2]) אם געוועבע בעפעסטיגט, ענטוועדער אן דען צעטטעל-פעדען, אדער

דה"ל כמתכוין לזרוק ב' וזרק ד' דפטור · וכשכתב השני זייני"ן לעשותם ח', כמלך וסניחם ב' זייני"ן, ונתקיים מחשבתו לגבי אותיות, מ"מ פטור משום דחסר תגין : (ו) אחת שחרית · וידע בינתיים, ורבותא נקט, דאע"ג דיש שם הפסק גדול עם הידיעה מחייב ר"ג, דאין ידיעה לחצי שיעור :

פרק יג בתחילה · בהתחלת אריגתו של בגד אינו חייב עד שיארג ג' חוטין ואם מוסיף על האריגה שיעורו באחד, ומתניתין דכתב אות אחד סמוך לכתב דפטור דלא כר"א: בסוף · במוסיף על האורג, דאי בסוף ממש אפילו לרבנן באחד מחייב דמשלים הבגד בחוט זה; (ב) נירין · ב' קנים ארוכים ברוחב הבגד שרוצה לארוג תלויים זה אצל זה ממעל לשתי העומד לארוג, וכנגדן תחת השתי תלוין ג"כ שני קנים ארוכים העליונים · וכ"א מהתחתון משני קנותיו חובר למעלן שכנגדו בחוט או במשיכה · ויש ריוח בין התחתונים לעליונים בכדי שיעלו חצי חוטי השתי למעלה וחצי חוטי השתי ירדו למטה · ועל כל קנה העליון מורכבים ומחוברים חוטים כמנין חצי חוטי השתי: דרך משל אם חוטי השתי הם ק' מרכיבים על כל קנה מהעליונים נ' חוטין, ומכל חוט המורכב מאחד נעשה ב' ואלו החוטין נקראים נירין · ויש קשר בכ' החוטי' הנעשין מאחד סמוך לאמצעותן וקנת ריוח מן הקשר הזה יש עוד קשר, וזה נקרא בית ניר, ובין הב' קשרים האלו הולך חוט אחד של שתי, וכן נעשים הב' נירין בקנה העליון הב' · נמצא שכל חוט שתי יש לו בית ניר שלו, והשתי שהולך בין הקשרים שבקנה האחד הולך בין החוטין שבין הנירים שבקנה הב' וההולך בין הקשרים שבקנה הב' הולך בין החוטים שבין הנירים שבקנה האחד · והנירים הקשורים הללו בתחתיתן מחוברים לקנה התחתון שתחת לשתי המחובר לקנה העליון, וב' חבלים ארוכים קנת נתונים על ב' גלגלים קטנים כמו החבל של שני דליים התלויים בבארות, וראשי החבלים קשורים לאלו ב' הקנים אשר בהם נעשים הבתי נירין ראש אחד לקנה אחד וראש אחד לקנה הב' בשליש' מן הקנה האחד, וכן החבל השני קשור להקנים בשלישתן בקנה הב', והקנים שתחת השתי קשור ג"כ בכל אחד באמצע חבל, ותלוי עד סמוך לארץ, ובראש כל חבל קשור דף קטן, וכשידרוס האורג על הדף האחד, ירד אחד מהקנים אשר בהם הבתי נירים למטה, ויוריד עמו חוטי השתי שבתוך הב"נ, ויעלה הקנה הב' עם כ' חוטי השתי האחרים למעלה, ובין חוטי השתי העליונים והתחתונים ילך הערב; וכן כשידרוס על הדף הקשור בקנה השני · וקירום הוא

[1]) נוטריקון איזט לאטייניש notaricon · [2]) בתי נירין זינד דיא בינדעליטצען נאך רש"י · — איבער דיא גענויערע בעדייטונג דיזער ווערטער, וועלכע תי"ט אם בעסטען אבער דאך ניכט פאללשטענדיג ערקלערט האט, ווירד אין דער אללגעמיינען איינליי-טונג אויספיהרליך געשפראכען · קירום איזט דאס גריכישע καῖρος, געוועבע, אונד ניכט פאן [illegible] ·

הוא מי דקלים לצמאו, וסך שמן עקרין שלא לרפואה : (ד) החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ, אבל מטבל הוא כדרכו, ואם נתרפא נתרפא · החושש במתניו, לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן, ולא שמן ורד · בני מלכים סכים שמן ורד על מכותיהן, שכן דרכם לסוך בחול · ר' שמעון אומר, כל ישראל בני מלכים הם ·

בוימוואססער געגען דען דורשט טרינקען, אונד זיך מיט וואר־צעל־עהל אויך ניכט צור היילונג זאלבען · (ד) ווער אן דען צעהנען לײדעט, דארף ניכט עססיג דאגעגען איינשליר־פען, אבער מאן קאן עטוואס אין עססיג טונקען, אונד ווען דאפאן דער שמערץ געהיילט ווירד, זא איזט קיין בעדענקען דאבייא · ווער לענדענ־שמערצען האט, דארף זיך ניכט מיט וויין אדער עססיג איינרייבען, אבער וואהל מיט עהל זאלבען, נור ניכט מיט ראזענעהל · פירשטענקינדער דירפען זיך אויך מיט ראזענעהל איהרע וואונדען בעשטרייכען, וויל עס איהרע געוואהנהייט אויך אן אנדערן טאגען איזט, זיך צו זאלבען · ר' שמעון זאגט: אללע ישראלים זינד אלס פירשטענקינדער אנצוזעהען ·

פרק טו

אלו קשרים שחיבין עליהן, קשר הגמלין וקשר הספנין · וכשם שהוא חיב על קשורן, כך הוא חיב על התרן · ר' מאיר אומר, כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו אין חיבין עליו : (ב) יש לך קשרים שאין חיבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין · קושרת אשה מפתח חלוקה, וחוטי סבכא, ושל פסקיא, ורצועות מנעל וסנדל, ונודות יין ושמן, וקדרה של בשר · ר' אליעזר בן יעקב אומר, קושרין לפני הבהמה בשביל

פאלגענדעס זינד דיא קנאטען, איבער דערען אנפער־טיגונג מאן שולדיג ווירד; דער קנאטען דער קאמעלטרייבער (דען זיא אם לייטרינג מאכען), אונד דער דער שיפפער (אם שנאבעל); אונד זא וויא מאן שולדיג איזט וועגען דערען שירצונג, זא איזט מאן אויך שולדיג וועגען דערען לע־זונג · ר' מאיר זאגט: וועגען יעדעס קנאטענט דען מאן מיט איינער האנד לעזען קאן, איזט מאן ניכט שולדיג · (ב) עס גיבט קנאטען, וועגען וועלכער מאן ניכט וויא בייא דעם קאמעלטרייבער־ אונד שיפפער־קנאטען שולדיג ווירד · — איין פרויענצימער דארף דען שליטץ איהרעס העמדעס צו־קניפפען, זא אויך דיא בענדער דער הויבע, דיא איינער לייב־בינדע [*]), דיא ריעמען דער שוהע אונד זאנדאלען; שלייכע מיט וויין אדער עהל, איינען טאפף מיט פלייש · ר' אליעזר זאהן יעקב זאגט: מאן דארף פאר דאס פיה איינען שטריק

ועשב אלס"דור וכרכום, וכותשים וכותנין העפר לתוך היין, ואשה זכה ששותה מהן ג' כוסות תרפא, ובעל חולי הנקרא ירקון השותה מהן ירפא, אבל ישאר עקר : לצמאו · אם אינו חולה ; (ד) יגמע · ויפלוט, דמוכחא דלרפואה עביד ואם בולען שפיר דמי, והא דקתני אבל מטבל ולא קתני אבל בולע אורחא דמלתא נקיט ; יין · דאין סכין אלא לרפואה : ורד · דיקרים ומוכחא דלרפואה עביד ; דרכן · לסוך בלא מכה :

פרק טו הגמלים · נוקבים חוטמו וקושרים בו רצועה קשר עולם, וכן נוקבים בראש הספינה וקושרין בו חבל קשר עולם, וצריך דוקא קשר קיימא ומעשה אומן וכחד מנייהו פטור אבל אסור ; מידיו · דלא הדקיה : אין חייבים ואפילו עשאו לקיימא ; (ב) יש לך · ואינם נזכרים כגון רצועה הקושרים בטבעת שבחוטם האנקה, וחבל שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת ותלוי בנקב שבראש הספינה, ואינם עשוים לעמוד שם לעולם ופטורין אבל אסורים : קושרת · ת"מ וה"ק ואלו הן מותרין לכתחלה קושרת : מפתח חלוקה · כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרין של ימין בכתף שמאל, ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרי ליה לא דמי לקשר של קיימא, ואיצטרך לאשמועינן כגון שיש לחלוק ב' מפתחות, ויכול להפשיט החלוק וללבוש, כשמתיר מפתח א', מ"ד בטולי מבטל להקשר הב' והו' קש"ק, וכיון דלא ידעינן הי מנייהו תרוייהו ליתסרי, קמ"ל ; פסקיא · אזור רחב וחוטין תלוין בראשו לקשור בהן : מנעל · שקושרים אותו על הרגל בשעת מלבוש, שאלו ודאי אינם מעשה אומן ולא של קיימא : ונודות · ואע"ג דאית לה תרתי איסורי, ולא אמרינן חד מניהו בטולי מבטל והוי קשר

[*]) פסקיא בלטיין fasciae ·

פ ר ק יד

שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הַצָּדָן וְהַחוֹבֵל בָּהֵן חַיָּב, וּשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַחוֹבֵל בָּהֵן פָּטוּר, הַצָּדָן לְצוֹרֶךְ, חַיָּב, וְשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ פָּטוּר · חַיָּה וָעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, הַצָּדָן, פָּטוּר · וְהַחוֹבֵל בָּהֶן, חַיָּב: (ב) אֵין עוֹשִׂין הִלְמֵי בְּשַׁבָּת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מֵי הַמֶּלַח, וְטוֹבֵל בָּהֵן פִּתּוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל · אָמַר ר׳ יוֹסֵי, וַהֲלֹא הוּא הִלְמֵי, בֵּין מְרֻבָּה, וּבֵין מוּעָט? וְאֵלּוּ הֵן מֵי מֶלַח הַמֻּתָּרִין, נוֹתֵן שֶׁמֶן בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַמֶּלַח: (ג) אֵין אוֹכְלִין אֵזוֹב יָוֵן בְּשַׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל בְּרִיאִים, אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֶזֶר, וְשׁוֹתֶה אַבּוּב רוֹעֶה · כָּל הָאוֹכְלִין אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה · וְכָל הַמַּשְׁקִין שׁוֹתֶה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים, וְכוֹס עִקָּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לַיְּרוֹקָה · אֲבָל שׁוֹתֶה

ווער איינס פאן דען אכט געווירמארטען, דיא אים געזעטצע (ויקרא י״א כ״ט) גענאננט זינד, אם שבת איינפֿענגט אדער פֿערוואונדעט, איזט שולדיג; פֿאן אנדערן אלס עקעלהאפֿט בעצייכֿנעטען אדער קריכֿענדען טהיערען, איזט דער זיא פֿערוואונדעט פֿרייא, דער זיא צו איינעם געברויכֿע פֿענגט, שולדיג, דער עס אהנע זאלכֿע אבזיכֿט טהוט, פֿרייא · ווער טהיערע אונד געפֿליגעל דיא ער שאן אין זיינעם בערייכֿע האט, עריאַגט, איזט פֿרייא, ווער זיא פֿערוואונדעט, שולדיג · (ב) מאן דארף קיינע זאלצלאַקע[1]) אם שבת מאכֿען, אבער וואהל זאלצוואססער, ווארין מאן זיין בראט טונקע, אדער וואס מאן אן געריכֿטע טהוע · ר׳ יוסי זאגטע הירויף: דאס איזט יאַ איינע זאלצלאַקע, זייא עס מעהר אדער מינדער? נור פֿאלגענדע ארט זאלצוואססער איזט געשטאטטעט, ווען מאן ערשט עהל אינס וואססער אדער אינס זאלץ טהוט · (ג) מאן דארף ניכֿט גריכֿישען איזאָפ[2]) אם שבת עססען, וויל עס קיינע שפייזע פֿיר געזונדע מענשען איזט; אבער וואהל דארף מאן יועזר (ווילדען ראָזמארין) עססען אונד הירטענבליטהע[3]) טרינקען · אללע געוועהנליכֿען שפייזען אונד געטרענקע דארף מאן אויך אם שבת אלס היילמיטטעל איננעהמען, אויסגענאממען בוימוואססער[4]) אונד וואורצעלטראנק[5]), וויל זיא נור געגען דיא געלבזוכֿט דינען; אינדעס דארף מאן

דאורחיה לכעלו בכ׳: (ז) והלך לו · לפניס, דאם הלך לחוץ א״כ היה לבני מקום פנוי לנאת, וכשהב׳ ממלא הפתח ה״ס כיגוד מתחת הב׳; פטור · ומותר: לכועל. שיש לבי שמור בביתו והדלת מגופה, וכא זה וכעל עוד במכעול:

פרק יד הצדן · שאין דרכן להזיק לפיכך כל צידתו לצורך: ושאר שקצים שדרכן, להזיק פעמים שצודן שלא יזיקו והוי מלאכה שא״צ לגופן ופטור: והחובל חייב · משום מפרק, א״כ משו׳ צובע, דכיון שיש להן עור, ואפי׳ לרבנן, דריב״ן מ״כ פ״ט דחולין לענין שבת מודה, ואין החובל חייב אלא בצריך לדם, אבל אם נתכוין להזיק, ה״ל מקלקל ופטור: (ב) הלמי · מי מלח מרובין ליתן לתוך ירקות לכובשן; מי מלח · מעוטים לטבל בהן פתו: ובין מועט · כלומר אם שמרובים אסורין אף המעוטים אסורים, יאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת: שמן · שהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים: (ג) אין · כל אלו הדיכין הן בבריאה שאינו נופל למשכב: בריאים · ומוכחא מילתא דלרפואה אכיל להמית התולעים שבבטן, ואסור משום שחיקת סממנין שהיא תולדה דטוחן: יועזר · הרבה אוכלין אותו כשהן בריאין לכלות התולעים שבכבד: אבוב רועה · למי ששתי מים מגולים: כל · כל דבר שהוא אוכל והבריאים אוכלים אותו יכול אדם לאכול בשבת אע״פ שהוא מתכוון לרפואה: וכל · לאתויי טחול שקשה לשניים, וכרשין שקשין לבני מעים דלאו אורחייהו למכלינהו, וסד״א ליתסר דודאי לרפואה מכוין קמ״ל: דקלים · ב׳ אילנות בא״י וביניהן מעין והשותה מהן כוס א׳ מרפה הזבל שבמעיו, וכוס ב׳ משלשל וכוס ג׳ יוצאים נלולים כדרך שהכניסן; וכוס עקרים · שלוקחים שרף אילן

[1]) הלמי, גריכיש ἅλμη · [2]) זאלל איין מיטטעל געגען דיא ווירמער זיין · [3]) איינע פפלאנצע דיא אויף איינעם איינצעלנען שאפט וועכסט, אונד איין געגענגיפט געגען אונגעזונדע געטרענקע זיין זאלל · [4]) עס ווירד אים תלמוד אלס דאס וואססער איינער בעזאנדערן קוועללע ערקלערט, וואפאן איין גלאז דיא פערדויאונג פערדערטע, דאס צווייטע דורכפלוס, אונד דאס דריטטע גאנץ אונד גאר ווידער אבגינג. — פיללייכט איזט אויך יעדעם בוימוואססער צו פערשטעהען · [5]) איין געמיש פאן גוממי, איינעס קרויטעס אונד איינעס וואורצעל־פולפער ·

הראוי לאדם, הראוי לבהמה לבהמה · כיצד? נפלה דליקה בלילי שבת, מצילין מזון שלש סעודות · בשחרית, מצילין מזון שתי סעודות · במנחה מזון סעודה אחת · ר' יוסי אומר, לעולם מצילין מזון שלש סעודות : (ג) מצילין סל מלא ככרות, ואף על פי שיש בו מאה סעודות · ועגול של דבילה, וחבית של יין · ואומרים לאחרים בואו והצילו לכם · ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת · להיכן מצילין אותן? לחצר המעורבת · בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת : (ד) ולשם מוציא כל כלי תשמישו, ולובש כל מה שיכול ללבוש, ועוטף כל מה שיכול לעטוף · ר' יוסי אומר, שמונה עשר כלים · וחוזר ולובש ומוציא, ואומר לאחרים, בואו והצילו עמי : (ה) רבי שמעון בן ננס אומר, פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור, מפני שהוא מחרך · ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים, בשביל שלא

רעטטען · וואס פיר מענשען זיך אייגנעט, דארף מאן פיר מענשען, אונד וואס פיר'ס פיה דארף מאן פיר'ס פיה רעטטען · — וויא איזט אביגעס צו פערשטעהען? קאממט אם אבענד דעס שבת איינע פייערסברונסט אויס, זא רעטטעט מאן שפייזע פיר דרייא מאהלצייטען; פינדעט זיא פארמיטטאגס שטאטט, זא רעטטעט מאן פיר צווייא מאהלצייטען; פינדעט זיא נאכמיטטאגס שטאטט, נור פיר איינע מאהלצייט · ר' יוסי אבער זאגט: איממער קאן מאן פיר דרייא מאהלצייטען רעטטען · (ג) מאן דארף פערנער רעטטען איינען קארב פאלל ברָאטע, ווערע עס אויך פיר הונדערט מאהלצייטען; איינען פייגענקוכען, איין פאס וויין; אונד דארף אנדערן צורופען, קאממט אונד רעטטעט פיר אייך! ווען דיא רעטטענדען איהרען פארטהייל פערשטעהען, האלטען זיא מיט דעם אייגענטהימער נאך דעם שבת איינע אבּרעכנונג [*] · וואהין דארף מאן דיזע געגענשטענדע רעטטען? אין איינען האף דער דורך עירוב פערבונדען איזט · בן בתירא זאגט: אויך אין איינען ניכט פערבונדענען · (ד) דארטהין דארף מאן אללע שפייזע=גערעטהע דיא (דענזעלבען טאג) געברויכט ווערדען, ברינגען, אונד אנציהען דארף מאן אללעס וואס מאן אנציהען קאן, אונד אומנעהמען אללעס וואס מאן אומנעהמען קאן · ר' יוסי זאגט: נור אכטצעהן געוועהנליכע קליידונגסשטיקקע · אבער מאן קאן איממער ווידערקאממען אונד פאן נייעם אנציהען אונד וועגברינגען; אויך אנדערן צורופען: קאממט אונד רעטטעט מיט מיר! (ה) ר' שמעון זאהן ננס זאגט: מאן דארף איין ציגענפעלל איבער איינען קאפּטען, איינע קיסטע, אונד איינען שראנק, וועלכע דאס פייער ערגריפפען האט, אויסברייטען, דא עס נור פערזענגט וויְרד; אויך דארף מאן מיט יעדעם געפעסע, עס זייא פאלל מיט וואססער אדער ניכט, איינע שיידעוואנד

מלשמוע הדרשה : בכל לשון · ואיכא למ"ד דלא נתנו לקרות בהן ואין מצילין אותן בשבת, אפילו הכי טעונים גניזה : שאיכה מפולש : שיש לה ג' מחיצות ולאי ברות הד', זהו שאינו מפולש האמור כאן : (ב) שלש סעודות · ואע"ג דלחצר המעורבת הוא מציל, לא שרו ליה להציל יותר, דאדם בהול על ממונו ומתוך בהילתו ישכח שהוא שבת ואתי לכבויה, הלכך אמרו שלא יציל ולא היה בהול : (ג) מלא · הואיל ובבת אחת הוא מציל : פקחים · שיודעים שאם שאלו שכר לא שכר שבת שקלי, דלאו אדעתיה דשכר פעולה באו : חשבון · בירא שמים עסקינן, דאע"ג דזכו מן ההפקר, מ"מ לא ניחא להו דלתהנו מאחרים דידעי דע"כ אפקריה, ובהכס נמי לא ניחא ליה דלטרח : (ד) ולשם . לת"ק לחצר המעורבת, ולר"י אף לשאינה מעורבת : תשמישו · לאותו היום לסעודה ; י"ח כלים · שרגיל ללבוש בחול בבת אחת, ואפ"ה י"ח וטפי לא, דכיון דמטריד חיישינן דלמא כפק בהו לר"הר, והואיל ואין רגיל בהן בחול הוו משאוי : וחוזר · והא דלא שריכן לעיל במזון כמו כאן להציל ולחזור ולהציל, דכיון דלא התירו לו כאן אלא דרך מלבוש רמי אכפשיה ומדכר : עמי . ולעיל אומר לכם, שאם כבר סעדו והוא עדיין לא סעד או אפכא, איכן יכולין להציל כמותו · א"כ לעיל שאין ראוי לו אלא ג"ס והמותר הוא הפקר, הוא אומר לכם, שלכם הוא, אבל הכא דלובש וחוזר ולובש ויכול לעצמו אפילו כל היום, הלכך הוא אומר עמי, כלומר תסייעו עמי : (ה) גדי · שיקדו ליסיבה ; שידה · העשוי כמין ארון ; תיבה · קטכה של עולחני ; ומגדל · ארמי"רי,

[*]) ויא פערקויפען איהס גלייכזאם וואהלפייל דאם פרייזגעגעבנע, אונד ערהאלטען זא איינען לאהן, דער איהנען פיר איינע אם שבת געלייסטעטע ארבייט אייגענטליך ניכט זוקטעהט ·

שלא תצא · קושרין דלי בפסקיא, אבל לא בחבל · ר' יהודה מתיר · כלל אמר רבי יהודה, כל קשר שאינו של קימא, אין חיבין עליו : (ג) מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים, ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי שבת · ר' ישמעאל אומר, מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכפורים לשבת, וחלבי שבת קרבין ביום הכפורים (נ"א אבל לא של יום הכפורים בשבת) · ר' עקיבא אומר, לא של שבת קרבין ביום הכפורים, ולא של יום הכפורים בשבת :

פארבינדען, דאמיט עס ניכט הערויסגעהע · — מאן דארף איינען איימער (איבער דען ברוננען) מיט דער לייבבינדע פעסטקניפפען אבער ניכט מיט איינעם שטריקקע · איינע רעגעל גאב ר' יהודה; וועגען יעדעס קנאטענס דער ניכט בלייבענד איזט, איזט מאן ניכט שולדיג · (ג) מאן דארף זיינע (עבען אויסגעצאגענען) קליידער זעלבסט פיער אונד פינף מאל צוזאממען פאלטען · אם אבענד צום שבת דארף מאן דיא בעטטען צום שבת בערייט מאכען, אבער ניכט פאם שבת צום געברויכע נאך אויסגאנגע דעס שבת · ר' ישמעאל זאגט; מאן דארף דיא קליידער צורעכטלעגען אונד דיא בעטטען בערייטען אם פערזעהנונגסטאגע אויף שבת [1]; פערנער דארף מאן דאס אפפערפעטט פאם שבת אם פערזעהנונגסטאגע (אבער ניכט דאס פאם פערזעהנונגסטאגע אם שבת) דארברינגען · ר"ע זאגט; ווערער דאס פאם שבת דארף אם פערזעהנונגסטאגע, נאך דאס דער פערזעהנונגסטאגע אם שבת דארגעבראכט ווערדען ·

פרק טז

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה, בין שקורין בהן, ובין שאין קורין בהן · ואף על פי שכתובים בכל לשון טעונים גניזה · ומפני מה אין קורין בהם? מפני בטול בית המדרש · מצילין תיק הספר עם הספר, ותיק התפלין עם התפלין, ואף על פי שיש בתוכן מעות · ולהיכן מצילין אותן? למבוי שאינו מפלש · בן בתירא אומר אף למפלש : (ב) מצילין מזון שלש סעודות,

אללע הייליגען שריפטען דארף מאן אוים איינער פייערסברונסט רעטטען; מאן מעגע דארין אם שבת לעזען אדער ניכט לעזען דירפען · זיא מעגען געשריבען זיין אין וועלכער שפראכע עס זייא, זא מוס מאן זיא [2]) אין זיכערהייט ברינגען · — וועסהאלב אבער ליזט מאן אין אייניגען ניכט? אום ניכט דיא פארטרעגע דער שולע צו פערזיימען · מאן דארף דאס פוטטעראל [3]) דעס בוכעס מיט דעם בוכע, דאס דער תפלין מיט דען תפלין רעטטען, זאגאר ווען געלד דארין ליגט · — וואהין דארף מאן זיא רעטטען? אין איינע ניכט אפפענען פאן ווענדען אומגעבענען רוים · בן בתירא זאגט: אויך אין איינען רוים דעססען פיערטע זייטע אפפען איזט · (ב) מאן דארף שפייזע פיר דיא דרייא שבת־מאהלצייטען

של קיימא : בפסיקיא · דלא מבטל להו : ר"י מתיר · לא התיר ר"י אלא בחבל של גרדי, דצריך למלאכתו ולא מבטלו, ורבנן אסרו דחבל בחבל מחליף : שאינו · הא של קיימת אפי' עניבה חייבין עליו, לאפוקי מדרבנן דאמרי עניבה לא קשירה היא, א"כ ארישא קאי, דקתני ברישא אין חייבין עליהם, קאמר ר"י דוקא כשאינם של קיימא : (ג) מקפלים · שפושטין ומקפלין כדי לחזור וללבשם בו ביום, ול"ש אלא באדם אחד אבל בב' ב"א לא, דנראה כמתקן, ובאדם אחד נמי לא שנו, אלא בחדשים שהן קשים ואין ממהרים לקמוט, ובחדשים נמי ל"ש אלא בלבנים, אבל בצבועים לא, ובלבנים נמי ל"ש אלא שאין לו בגדים אחרים להחליף : לא של שבת · ופ"ש קיפול דצורך הדיוט :

פרק טז מצילין · לחצר האחרת שבאותו מבוי, ואפילו לא ערבו ולא נשתתפו, והוא שיהיו כתובים בכתב אשורית ובל"הק ; בין שקורין · כגון נביאים, שמפטירין בהן בבה"כ : שאין קורין בהן · כתובים, דאף יחיד אין קורא בהם משום בטול בה"מד, שהיו דורשין ומורין לעם בשבת הלכות אסור והיתר, ואסרו לקרות בכתובים דמשכי לבא ואתי לאמטוי

---

[1]) וועןְ נעמליך ביידע היגטערלייגענדער זינד, אונד זא נאכהער · [2]) וועןְ זיא אונברויכבאר זינד · [3]) תיק גריכיש θήκη ·

שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְדַלְתוֹת הַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּכָן: (ב) נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִים, וְקוֹרְדּוֹם לַחְתּוֹךְ בּוֹ אֶת הַדְּבֵלָה, מְגֵרָה לִגְרוֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה, מַגְרֵפָה לִגְרוֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגְרוֹת, אֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּזְלֵג לָתֵת עָלָיו לַקָּטָן, אֶת הַכּוּשׁ וְאֶת הַכַּרְכָּר לִתְחוֹב בּוֹ, מַחַט שֶׁל יָד לִטּוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ, וְשֶׁל סַקָּאִים לִפְתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת: (ג) קָנֶה שֶׁל זֵיתִים אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאִם לָאו אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה · בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִטָּל בַּשַּׁבָּת: (ד) ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין, חוּץ מִן הַמַּסָּר הַגָּדוֹל, וְיָתֵד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה · כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין לְצוֹרֶךְ וְשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ · ר' נְחֶמְיָא אוֹמֵר, אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצוֹרֶךְ: (ה) כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בַּשַּׁבָּת · שִׁבְרֵיהֶן נִטָּלִין עִמָּהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה, שִׁבְרֵי עֲרֵיבָה לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית, שִׁבְרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפָּךְ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ עוֹשִׂים מֵעֵין מְלַאכְתָּן, שִׁבְרֵי עֲרֵיבָה לָצוּק לְתוֹכָן מִקְפָּה, וְשִׁבְרֵי זְכוּכִית לָצוּק לְתוֹכָן

ניכט גלייך דען הויז־טהירען, ווערכע ניכט צום פארטבריגנגען פארבערייטעט זינד · (ב) מאן דארף איינען האממאר נעה־מען אום ניססע אויפצושלאגען, אדער איין בייל אום איינען פייגענקוכען צו צערהויען, איינע האנדזעגע אום קעזע דורכ־צושניידען, איינע שויפעל אום דירע פייגען אויסצונעהמען, איינע שווינגע אונד איינע גאבעל אום דעם קינדע עטוואס פארצולעגען, איינע שפינדעל אונד איין וועבער־שיפליין, אום (אין פריכטע) איינצושטעכען; איינע נעה־נאדעל אום איינען שפליטטער הערויסצונעהמען, אונד איינע פאקנאדעל אום דיא טהירע צו עפנען · (ג) דאס האהלע אליפענראהר [1]) אייגנעט זיך, ווען עס אבען איינען קנאטען האט, אונריינהייט אנצונעה־מען [2]), ווא ניכט איזט עס פיר אונריינהייט ניכט עמפפענג־ליך · יעדענפאללס דארף מאן עס אם שבת פאם ארט נעהמען · (ד) ר' יהודה זאגט, מאן דארף יעדעס געראטה פאן זיינעם ארטע נעהמען, נור ניכט דיא גראסע האלצזעגע, אונד דיא פפלוגשאאר · אויך דארף מאן זיא זאוואהל צו איינעם גע־ברויכע (עטווא בייא טישע, אדער אום דען פלאטץ צו בע־נוטצען) אדער אויך אהנע זאלכען צוועק (עטווא צור פער־וואהרונג) וועגנעהמען · ר' נחמיא זאגט; נור צום געברויכע דארף מאן זיא וועגנעהמען · (ה) בייא אללען געראטהען דיא מאן אם שבת פאן דער שטעללע נעהמען דארף, גילט דיס אויך פאן דערען שטיקקען, נור מיססען זיא זיך צו איינעם געברויכע אייגנען, אלס: דיא שטיקקע איינעס באקטראגעס, אום דיא עפנונג איינעס פאססעס צו בעדעקקען; דיא שערבען איינעס גלאזעס, אום דיא עפנונג איינעס קרוגעס צו בעדעקקען · ר' יהודה זאגט: זיא מיססען זיך צו דעמזעלבען געברויכע אייגנען (וויא דאס גאנצע); אלס דיא שטיקקע איינעס באק־טראגעס אום איינען בריי הינייז צו שיטטען, אונד דיא שטיקקע איינעס גלאזעס, אום עהל דאריין צו שיטטען ·

פרק יז הנטלין . כה"א גרסינן דהא יש כלים שאינן נטלין ; שנתפרקו · מן הכלים קודם שבת נטלים בשבת אגב הכלים ; הבית · אפילו נתפרקו בשבת אסורים לטלטלן ; לפי · שלא נעשו לטלטול : (ב) קורנס · פטיש : לגרור · לחלקה לחלקים ; לגרוף · מן התבית : רחת · שזורין בו התבואה : מזלג . כלי שיש לו שינים ומהפכין בו הקש בגורן ; לקטן . מזוכות ; כוש · פלך : כרכר . עץ של אורגים ודומה למחט של סקאים : לתחוב · פרי רך ; הקוץ · שנכנס בבשרו ; סקאים · גדולה ; לפתוח · מי שאבדה לו מפתח ; (ג) קנה · שעשו לבדוק הזיתים אם ראוים לבית הבד : קשר · פקק שע"י שהוא פקוק משתייר בו שמן וה"ל בית קיבול : בין כך · דכלי הוא ; בשבת · לצורך גופו ומקומו ; (ד) מסר · מגרה גדולה : ויתד . דלא חזי למלאכה אחרת ; לצורך · כל הכלים שמלאכתם להתיר, נטלים בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, היינו לצורך · ושלא לצורך הוה מחמה לצל, או שלא יגנבוהו, ושמלאכתו לאסור אינם נטלים אלא לצורך גופו ומקומו, ולא מחמה לצל ומפני הגנבים : אלא לצורך · תשמיש המיוחד לו בלבד מותר, אבל לא לצורך ד"א, אפילו לצורך גופו, כגון סכין לסמוך בו הקערה : (ה) רי"א · ול"פ אלא כשנשברה בשבת, אבל אם נשברה מע"ש מודים דנטלים, אפילו אינם עושין מעין מלאכה הראשונה, ולא דמי לר"פ דמשמע דנתפרקו בשבת שרי יותר משנתפרקו מע"ש דהתם עדיין עומד למלאכה הא',

[1]) וואמיט מאן פראבירט אב דיא אליפען שאן צור פרעססע גוט זינד · [2]) ווייל עס דאדורך איין געפעס ווירד ·

תַעֲבוֹר הַדְּלֵיקָה · ר' יוֹסֵי אוֹסֵר בִּכְלֵי חֶרֶשׂ חֲדָשִׁים מְלֵאִין מַיִם, לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הָאוּר · וְהֵן מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין אֶת הַדְּלֵיקָה : (ו) נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין אוֹמְרִים לוֹ, כַּבֵּה וְאַל תְּכַבֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן · אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן : (ז) כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֶּאֱחוֹז בַּקּוֹרָה, וְעַל צוֹאָה שֶׁל קָטָן, וְעַל עַקְרָב שֶׁלֹּא תִשּׁוֹךְ · אָמַר ר' יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בָא לִפְנֵי ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת : (ח) נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר, מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל · וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר · מִלֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ, מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל · אִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר · עָשָׂה נָכְרִי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ, יוֹרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל · וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר · מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ בָאִין בַּסְּפִינָה, וְעָשָׂה נָכְרִי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ, וְיָרְדוּ בוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים :

מילדען, דאס דער בראנד ניכט פארטשרייטע · ר' יוסי העלט עס פיר אונערלויבט מיט נייען אירדענען מיט וואססער געפיללטען געפעסען, וויל זיא דאס פייער ניכט פערטראגען, זאנדערן צערשפרינגען אונד דאס פייער לעשען · (ו) ווען איין ניכט־ישראל צום לעשען הערבייאקעמטט, זא זאגט מאן ווערער צו איהם: לעשע! נאך: לעשע ניכט! אונד צוואר וויל מאן ניכט פערבונדען איזט איהן צום רוהען אנצוהאלטען; אבער ווען איין מינדעריעהריגער לעשען וויל, דארף מאן עס ניכט צוגעבען, וויל מאן פערפפליכטעט איזט איהן צור רוהע אנצוהאלטען · (ז) מאן דארף איבער דיא לאמפע איינע שאלע דעקקען, דאמיט דאס ליכט ניכט דיא שטובענדעקקע אנצינדע, אויך איבער אונראטה (דער היהנער אויף דעם האפע) דער קינדער וועגען, אונד איבער איינען שקארפיאן, דאמיט ער ניכט בייסע · ר' יהודה זאגטע: עס קאם איינסט איין זאלכער פאלל פאר ר' יוחנן בן זכאי אין ערב, אונד ער שפראך: איך בין אונגעוויס, אב ער ניכט איין זינדאפפער שולדיג זייא (וועגען דעם פאנגענס) · (ח) ווען איין ניכט־ישראל דיא לאמפע אם שבת אנגעצינדעט האט, קאן דער ישראל זיך דעם ליכטעס בעדינען; טהאט ער עס אבער פיר איינען ישראל זא איזט עס ניכט ערלויבט · פיללטע ער וואססער איין אום זיין פיה צו טרענקען, זא קאן דער ישראל דאס זיינע נאך איהם טרענקען; טהאט ער עס פיר איינען ישראל, זא איזט עס ניכט ערלויבט · האט איין ניכט־ישראל איינע טרעפפע געמאכט אום דאראן אויס דעם שיפפע צו שטייגען, זא קאן דער ישראל נאך איהם העראבשטייגען; טהאט ער עס פיר דען ישראל, זא איזט עס ניכט ערלויבט · — איינסט קאמען ר"ג אונד מעהרערע עלטעסטע אין איינעם שיפפע אן, אונד איין ניכט־ישראל מאכטע איינע טרעפפע אום אויסצושטייגען, דא שטיגען אויך ר"ג אונד דיא עלטעסטען דאראן אויס ·

פרק יז

כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין בְּשַׁבָּת, וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת,

צו אללען גערעטעטן *) דיא אם שבת פאן איהרער שטעללע גענאממען ווערדען דירפען, דארף מאן צוגלייך דערען טהירען, ווען זיא אויסגעהאבען זינד מיטנעהמען; דען זיא זינד

וכולן של עץ : מחרך · ואין אור כאחוז בו ומכלת אותן : (ו) אין · דאמירה לנכרי שבות : ואל · א"נ לאמות : קטן · שיודע שהכבוי נוח לאביו משום הכי אסור, דאל"כ הא ק"ל קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווים להפרישו, ועכ"ז אע"ג שיודע דנוח לישראל, אפ"ה אדעתיה דנפשיה עביד, שיודע שלא יפסיד : (ז) קערה · ובלבד שלא יכבה וכגון שצריך למקומו של כלי · דאל"כ אסור דאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל : ועל צואה · של תרנגולים המונחת באשפה, דבבית הוא גרף של רעי; מפני קטן שלא יטפח, דאלו צואה של קטן מותר לטלטל לעולם אפילו במונח באשפה מפני שראוי לאכילת כלבים : מעשה · בכפיית כלי על עקרב : בערב · שם מקום ; מחטאת · כיון שלא היה העקרב רץ אחריו : (ח) מים · מבור בר"ה, ואצטריך לאשמועינן נר ומים, דאי תנא נר ה"א נר הוא דמותר, דנר לא' נר למאה, אבל מים דאיכא למיגזר שירבה בשביל ישראל ה"א דאסור, וא"א מים ה"א מים הוא דבשביל ישראל אסור לכל ישראל דחיישינן שמא ירבה בשבילו, אבל נר דלא שייך שמא ירבה, אפילו בשביל ישראל מותר כיון דאיהו נמי צריך ליה, וכבש אף ע"ג דדמי לנר משום מעשה דר"ג תני :

*) דייטליכער ווערע דיא פאן אייניגען אנגעגעבענע לעזעארט הנטלין אונד דלתותיהן ·

אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְלֹא אֶת הַלּוּף, וְלֹא אֶת הַחַרְדָּל · רשב״ג מַתִּיר בַּלּוּף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל עוֹרְבִין: (ב) חֲבִילֵי קַשׁ, וַחֲבִילֵי עֵצִים, וַחֲבִילֵי זְרָדִים, אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן · כּוֹפִין אֶת הַסַּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ וְיֵרְדוּ · תַּרְנְגוֹלֶת שֶׁבָּרְחָה, דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס · מְדַדִּין עֲגָלִין וּסְיָחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים · אִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ · א״ר יְהוּדָה אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁהוּא נוֹטֵל אֶחָד וּמַנִּיחַ אֶחָד, אֲבָל אִם הָיָה גּוֹרֵר אָסוּר: (ג) אֵין מְיַלְּדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב אֲבָל מְסַעֲדִין, וּמְיַלְּדִין אֶת הָאִשָּׁה בַּשַּׁבָּת, וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, וְקוֹשְׁרִין אֶת הַטַּבּוּר · רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף חוֹתְכִין, וְכָל צָרְכֵי מִילָה עוֹשִׂין בַּשַּׁבָּת:

מעז, ניכט צווייטען צעהנט אדער געהייליגטעס, דיא ניכט געהעריג אויסגעלעזעט זינד, אויך ניכט ארום אונד זענף · ר׳ שמעון זאהן גמליאל ערלויבט דען ארום, וויל ער דען (הויז) ראבען אלס פוטטער דינט · (ב) בינדעל שטראה, בינדעל פאן קרויטשעפטען אונד בינדעל פאן ראהר, דארף מאן, ווען זיא צום פיהפוטטער בעשטיממט זינד, פאן איהרעם ארטע בעוועגען, וואֹ ניכט, זא דארף עס ניכט געשעהען · — מאן דארף איינען קארב אומלעגען, פאר קיכליין, דאס זיא דאראן אויף אונד אב לויפען · איינע ענטלויפענע הענע דארף מאן דרענגען, ביס זיא ווידער היניינגעהעט · — מאן דארף קעלבער אונד יונגע עזעל אים פרייען צור בעוועגונג הערומציהען *) · איינע פרויא דארף איהרען זאהן צור בעוועגונג הערומציהען; ר׳ יהודה זאגט: וואן דיס? ווען דאס קינד איינען פוס אויפהעבט אונד דען אנדערן זעטצט; אבער ווען עס בלאס נאכשלעפפט דארף עס ניכט געשעהען · (ג) מאן דארף אם פעסטטאגע דעם ווערפענדען פיה ניכט דאס יונגע הערויסנעהמען, אבער זאנסט וואהל בעהילפליך זיין; איינער פרויא דארף מאן אללען ביישטאנד אם שבת לייסטען, איהר אויך פאן פערנע הער איינע העבאממע האלען; מאן דארף איהרעטוועגען דען שבת פערלעטצען, אונד דען נאבעל בינדען · ר׳ יוסי זאגט; מאן דארף דיא שנור אויך אבשנידען · ענדליך דארף מאן אללעס וואס צור בעשניידונג געהערט אם שבת פערריכטען ·

פרק יט:

ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מְבִיאוֹ בַּשַּׁבָּת מְגֻלֶּה, וּבַסַּכָּנָה

ר׳ אליעזר זאגט: ווען מאן דאס בעשניידונגס-מעססער ניכט שאן אם טאגע פאר שבת הינגעבראכט האט, זא טרעגט מאן עס אם שבת אפפען הין; צור צייט דער

גומות: טהורה · ואפילו ישראלים: ודמאי · דחזי לעניים, ואי בעי מפקיר לנכסיה וכוה עני וחזי ליה: לוף · שאינו ראוי אי אפילו לבהמה: מתיר · ותק״ק דאין מטלטלין מאכל לחיה ולעוף שאינם ברשותו, אא״כ דרך ב״א לגדל אותן: (ב) התקינן · דסתמייהו להסקה קיימי: זרדים · לפעמים מזרדין אותן למאכל בהמה: כופין · ומבטל כלי מהיכנו לא הוי, שאין האפרוחים עומדין עליו, והאומר אין כלי ביטל אלא לצורך דבר הניטל, מוקי למתניתן בצריך למקומו של כלי: דוחין · אם יש להם נער וצריכים לכך: אבל לא מדדין · לפי שמגבהת א״ע, אבל שאר עופות כגון אווזין אף מדדין: מדדים · מסייעים ומכעכעים רגליו: אר״י · ר״י לא בא לחלק אלא לפרש: אסור · ולא אמרינן חי נושא א״ע כיון שהוא קטן כ״כ שאינו אלא גורר: (ג) מילדין · אין מושכין הולד מן הרחם: מסעדין · שלא יפול: ומחללין · אפילו להדליק לה את הנר, אפילו היא סומא דמיתבה דעתה שחברתה רואה אותה אם צריכה איזה דבר, ומשעה שיושבת על המשבר ומתחיל הדם להיות שותת עד ג״י אחר הלידה בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה מחללין, מג׳ עד ז׳, אמרה מחללין, לא אמרה אין מחללין, מז׳ עד ל׳, אפי׳ אמרה, אין מחללין, אבל עושין ע״י עכ״ום: וקושרין · שלא יצאו מעיו אבל אין חותכין:

פרק יט כלי · אזמל: מגולה · להודיע שחביבה מצוה בשעתה שמחללים עליה השבת: ובסכנה · שגזרו גזירה

*) מאן פאסטע זיא אם האלזע אונד לעטהיגטע דיא יונגען טהירע צום שפרינגען אדער לויפען ·

שֶׁמֶן: (ו) הָאֶבֶן שֶׁבַּקְּרוּיָה, אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת, מְמַלְּאִין בָּהּ, וְאִם לָאו, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ · זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטֶפַח, מְמַלְּאִין בָּהּ בַּשַּׁבָּת: (ז) פְּקַק הַחַלּוֹן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר בִּזְמַן שֶׁהוּא קָשׁוּר וְתָלוּי פּוֹקְקִין בּוֹ, וְאִם לָאו, אֵין פּוֹקְקִין בּוֹ · וַחֲכָ"א בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ פּוֹקְקִין בּוֹ: (ח) כָּל כִּסּוּיֵי הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה, נִטָּלִים בַּשַּׁבָּת · א"ר יוֹסֵי, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִסּוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, אֲבָל בְּכִסּוּיֵי הַכֵּלִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִטָּלִים בַּשַּׁבָּת:

(ו) מאן דארף אין איינען האָהלען קירביס [1]) מיט איינעם שטיינע דראן, וואססער שעפּפען, ווען דאדורך דער שטיין ניכט אבפעללט, זאנסט דארף מאן ניכט דאמיט שעפּפען · מיט איינער וויינרעבע אם קריגליין בעפעסטיגט דארף מאן אן שבת וואססער שעפּפען · (ז) צום פערהענגען [2]) דער פענסטער דארף מאן נאך ר' אליעזר, עטוואס נור דאן פארמאכען, ווען עס אנגעבונדען איזט אונד האנגט, זאנסט אבער ניכט · דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף עס יעדענפאללס פארמאכען · (ח) אללע דעקקעל פאן גערעטהען (דיא אם באָדען האפטען) דארף מאן ווען איינע האנדהאבע דראן איזט, אבנעהמען · ר' יוסי זאגט: וואבייא איזט דיס בעשטיממט? בייא דעקקעלן איבער עפנונגען אין דער ערדע (אלס ציסטערנען, גרובען) אבער דעקקעל פאן געפעסען (אם באָדען) דארף מאן יעדענפאללס אבנעהמען ·

פרק יח

מְפַנִּין אֲפִילוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ קֻפּוֹת שֶׁל תֶּבֶן וְשֶׁל תְּבוּאָה מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים וּמִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל לֹא אֶת הָאוֹצָר · מְפַנִּין תְּרוּמָה טְהוֹרָה, וּדְמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַתּוּרְמוֹס הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לָעֲנִיִּים (נ"א לָעִזִּים), אֲבָל לֹא אֶת הַטֶּבֶל, וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וְלֹא

מאן דארף זאגאר פיער ביס פינף קאַסטען מיט שטראה אדער געטריידע וועגרייםען, אום פלאטץ פיר אויפנאהמע פאן געסטען צו געווינגען, אונד אום הינדערניססע דעם אונטעררי֊כטעס צו ענטפערנען; אבער ניכט איינע גאנצע שיינע אויסרייםען · פערנער דארף מאן וועגרייםען: ריינע תרומה, דמאי, ערשטען צעהנט דעססען תרומה אבגענאממען איזט, צווייטען צעהנט אונד געהייליגטעס וועלכע אויסגעלעזט זינד, אונד טראָקקענע פייגבאָהנען וועלכע מאנכמאל דען אַרמען (נאך אנדערן: דען ציגען) צור שפייזע דיענען; אבער ניכט טבל (געמישטע, נאך ניכט געאָרדנעטע), ניכט ערשטען צעהנט דעססען תרומה נאך ניכט אבגענאמ־

אבל הכי איכן עומדות למלאכה הא' אלא למלאכה אחרת, וה"ל מולד בשבת: (ו) שבקרויה · דלעת יבשה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה איכה שוקעת עד שנותנין בה אבן להכבידה: ואיכה נופלת · האבן שבקרויה שהדקוה יפה: וא"ל · הוה הקרויה בפים לאבן ואין מטלטלים הקרויה אבל איכה קשורה, אע"פ שתקנה מע"ש לא, שמא תפיה לו ארוכה ויתקננה בשבת: טפיח · פך קטן: (ז) פקק · לוח שסותמין בו החלון: ותלוי · שאין נגרר בארץ: וא"ל · שנגרר על הארץ וכשסומטו מעל הארץ לסתום בו מחזי כמוסיף על הבנין, ורא"ם שאין מוסיפין על אוהל עראי, ורבנן סברי מוסיפין · ושאני נגר הנגרר תו"א פ"ב דערובין, דאין נועלין בו במדינה אע"פ שהוא קשור משום דדומה טפי לבנין: (ח) בית אחיזה · דמוכח דלמשקליה ולהדוריה עביד, ואם לאו מחזי כבונה ובכסוי כלים כ"ע ל"פ, אע"ג דלית להו בית אחיזה דשרי, ובכסוי קרקעות כגון כסוי בור ודות ל"פ דאסור, אי לית להו בית אחיזה, כי פליגי בכסוי כלים המחוברים לקרקע, מר סבר כקרקע דמי, ומר סבר לאו כקרקע דמי:

פרק יח קופות · של ג' ג' סאין: האורחים · להסב בסעודה ודוקא לצורך מצוה: ב"המד · להושיב שם תלמידים: האוצר · כלומר ד' וה', כ"ד דאפילו טובא כמי שרי, ובלבד שלא יגמור האוצר עד הקרקע, דלמא אתי לאשווי

---

[1]) קרויה האלטען איינינע פיר cucurbita; דאך שיינט עס עהער אויס σικύα געבילדעט, אונד אללעם האהלע אונד לייכטע צו בעצייכנען · [2]) דאסועלבע גילט פאן פענסטערלאדען ·

אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת, חַיָּב · אֶחָד לָמוּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת · וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת · ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת · וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר : (ה) קָטָן נִמּוֹל לִשְׁמֹנָה וּלְתִשְׁעָה וְלַעֲשָׂרָה וּלְאַחַד עָשָׂר וְלִשְׁנֵים עָשָׂר, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, הָא כֵּיצַד? כְּדַרְכּוֹ לִשְׁמֹנָה · נוֹלַד לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת נִמּוֹל לְתִשְׁעָה · בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת נִמּוֹל לַעֲשָׂרָה · יוֹם טוֹב לְאַחַר הַשַּׁבָּת נִמּוֹל לְאַחַד עָשָׂר · שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִמּוֹל לִשְׁנֵים עָשָׂר · קָטָן הַחוֹלֶה, אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּבְרִיא : (ו) אֵלּוּ הֵן צִיצִין הַמְעַכְּבִין אֶת הַמִּילָה, בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רוֹב הָעֲטָרָה · וְאֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה · וְאִם הָיָה בַעַל בָּשָׂר, מְתַקְּנוֹ מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן · מָל וְלֹא פָרַע אֶת הַמִּילָה, כְּאִלּוּ לֹא מָל :

האט, איינס נאך שבת אונד איינעס אם שבת, אונד ער פערגאס זיך אונד בעשניטט ערשטערעס אם שבת, זא איזט ער שולדיג; ווען אבער איינס אם טאגע פאר שבת אונד דאס אנדערע אם שבת צו בעשניידען איזט, אונד ער פערגאס זיך אונד בעשניטט ערשטערעס אם שבת, זא ערקלערט איהן ר' אליעזר פיר שולדיג איין זינדאפפער צו ברינגען, ר' יהושע שפריכט איהן דאפאן פרייא · (ה) איין קינד קאן (געזעטצמעסיג) אם אכטען, נייגטען, צעהנטען, איילפטען אדער צוועלפטען טאגע בעשניטטען ווערדען, אבער וועדער פריהער נאך שפעטער · וויא זא דיס? געוועהנליך אם אכטען, איין אין דער אבענדדעממערונג געבארנעס, אם נייגטען, איין אין דער אבענדדעממערונג פאר שבת געבארנעס, אם צעהנטען, אונד איזט אלסדאן איין פעסטטאג נאך שבת, זא ווירד עס אם איילפטען, פאללען דיא ביידען נייאהרספעסטטאגע דאהינטער, אם צוועלפטען בעשניטטען · — איין קראנקעס קינד דארף ניכט בעשניטטען ווערדען, ביס עס פעלליג געזונד געווארדען *) · (ו) פאלגענדע הויטפאזערן מאכען דיא בעשניידונג אונגילטיג: פלייש דאס דען גרעסטען טהייל דער אייכעל בעדעקט · איין זאלכער דארף (ווען ער איין פריסטער איזט) קיינע תרומה עססען · ווען איינער זעהר פעטט איזט (אונד עס דאדורך ענטשטעהט), זא מוס מאן עס, דעס שיינעס וועגען, וועגשניידען · ווער בעשניטטען ווירד, אהנע דאס דיא הויט אויפגעריססען װארדען, ווירד אלס אונבעשניטטען אנגעזעהען ·

פרק כ

ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תּוֹלִין אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב וְנוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת · וַחֲכָ"א אֵין תּוֹלִין אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת · אֲבָל נוֹתְנִין

ר' אליעזר זאגט: מאן דארף אם פעסטטאגע איינען וויינדורכשלאג איבער איין געפעס שפאננען, אונד אם שבת דארף מאן אין דענזעלבען, ווען ער שאן הענגט, וויין שיטטען · דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף איהן אם פעסטטאגע ניכט איבערשפאננען, אונד אם שבת ניכט היינישיט-

דקתני אמכשירין קאי, דכספיקא אפילו ר"א מודה שאין מחללין ; (ד) של אחר שבת · דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה : ר"א · דסבר דטעה בדבר מצוה אף שעשה מצוה חייב ; ור"י פוטר · ואם כבר מל של שבת בע"ש דלא ניתן שבת לדחות אצל האי גברא, מודה דחייב ; (ה) שיבריא · ויעברו עליו ז' שלמים מיום שהבריא ואח"כ מלין אותו ; (ו) עטרה · ול"ת רוב הקפה אלא אפילו רוב גובהו במקום א' : בתרומה · אם הוא כהן : בשר · ונראה כאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד : מתקנו · באיזמל : ולא פרע · ואע"ג דכבר תני לה ברישא אלו הן החופה את רוב, י"ל דרישא איירי ברוב הקפה ובסיפא אשמעינן אפי' רוב גבהו במקום א' א"כ רישא איירי בנשארין מן הערלה וסיפא איירי בנשארין מן הפריעה : כאלו לא . וישוב ויפרע ואפילו סילק ידיו וכ"ז שהוא מתעסק במילה חוזר אפילו אציצין שאין מעכבין, לאחר שסילק ידו דוקא על ציצין המעכבין חוזר :

פרק ב משמרת. שמסננים בה שמרי יין מותח את פיה בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי, דמכשירי אוכל נפש

*) פאן דא אן ווערדען ערסט דיא אכט טאגע גערעכנעט ·

מכשירו על פי עדים · ועוד א"ר אליעזר, כורתים עצים לעשות פחמין ולעשות כלי ברזל · כלל א"ר עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת: (ב) עושין כל צרכי מילה בשבת, מוהלין, ופורעין, ומוצצין, ונותנין עליה איספלנית, וכמון · אם לא שחק מערב שבת, לועס בשניו ונותן · אם לא טרף יין ושמן מערב שבת, ינתן זה בעצמו וזה בעצמו, ואין עושין לה חלוק בתחילה, אבל כורך עליה סמרטוט · אם לא התקין מערב שבת, כורך על אצבעו ומביא, ואפילו מחצר אחרת: (ג) מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה, ומזלפין עליו ביד, אבל לא בכלי · ראב"ע אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת · שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים · ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת, ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס: (ד) מי שהיו לו שתי תנוקות, אחד למול

געפאהר[1]) פערדעקט מאן עס פאר צייגען · אויסערדעם זאגט ר' אליעזר: מאן דארף זאגאר האלץ שניידען אום קאהלען צו ברעננען אונד דאראן איין אייזערנעס גערעהט (צום בעשניידונגסמעססער) צו שמידען · אלס רעגעל זעטצטע ר"ע פעסט; יעדע ארבייט, דיא מאן אויך העטטע אם טאגע פאָרהער פערריכטען נעננען, פערדרענגט דיא שבת־געזעטצע ניכט; אבער דיא מאן ניכט העטטע פארהער אויסאיבען קעננען, פערדרענגט דען שבת · (ב) מאן דארף אללעס צור בעשניידונג נעטהיגע אם שבת פערריכטען, אלס בעשניידען, אויפרייסען, דאס בלוט אבזויגען, אונד איין פפלאסטער[2]) אונד קיממעלן אויפלעגען · ווען מאן לעטצטערן ניכט שאן פאר שבת צערשטאססען האטטע, זא קייעט מאן איהן מיט דען צעהנען אונד לעגט איהן אויף · האטטע מאן ניכט שאן פאר שבת וויין אונד עהל געמישט זא ווערדע יעדעס פיר זיך אויפגעטהאן · מאן דארף קיינען אייגענטליכען גליד־פערבאנד ערשט פערפערטיגען, אבער וואהל איין אלטעס שטיקכען ליינענוואנד אומבינדען, אונד ווען איין זאלכעס ניכט פאר שבת פארבערייטעט וואר, קאן דער בעשניידער עס, אום זיינען פינגער געוויקקעלט, מיטברינגען, אונד זאגאר פאן איינעם פרעמדען האפע · (ג) מאן דארף דאס קינד זאוואהל פאר אלס נאך דער בעשניידונג וואשען אינדעם מאן עס מיט דער האנד בעשפרענגט, אבער ניכט מיט איינעם געפעסע בעגיסט · ר' אליעזר זאהן עזריה זאגט: מאן דארף דאס קינד אם דריטטען טאגע (נאך דער בעשניידונג) ווען זאלכער אויף איינען שבת פעללט, באדען; וויל עס הייסט; (בראשית ל"ד כ"ה) „עס וואר אם דריטטען טאגע דא זיא שמערצען עמפפאנדען[3])" · וועגען איינעס צווייפעלהאפטען קינדעס[4]), אדער איינעס צוויטטערס פערלעטצט מאן דיא שבת־רוהע ניכט · ר' יהודה ערלויבט עס ביים צוויטטער · (ד) ווען איינער צוויא קינדער צו בעשניידען

על המילה: עדים · שלא יחשדוהו שנושא שאר חפציו: ברזל · כדי לעשות אזמל: ושא"א · מילה עצמה, ור"ע פליג אר"א: (ב) כ"צ · לאתויי כל זמן שלא סילק את ידיו חוזר אף אציצין שאין מעכבין: מוהלין · חותך הערלה: ופורעין · העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין · הדם אע"פ שע"י המציצה הדם נתק מחיבורו ועושה חבורה: אספלנית · תחבושת: ולועס · כדי לשנות: יין · לרפואה: חלוק · בגד נקוב ומכניסים המילה באותו נקב שלא יכסה העור את הגיד: התקין · הזמין: כורך · כדי לשנות מהוצאה דחול: אחרת · שלא ערבו יחד: (ג) בין · שאומר לעכ"ום שיביא חמין שהחם לעצמו אבל לא יאמר לו להחם: לאחר המילה · וביום הג' נמי אפילו בחמין שהוחמו בשבת אפילו ע"י ישראל: ומזלפין · ה"ק כיצד מרחיצים, מזלפין ביד אבל לא בכלי, וכ"ש שאין מרחיצין כדרכו: ראב"ע · פליג את"ק וסבר מרחיצין כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה, וביום הג' אפילו בחמין שהוחמו בשבת דסכנת נפשות הוא: ספק · בן ח' חדשים ואין מילתו דוחה שבת ואיכא למ"ד דמהלינן ממ"נ אי בר קיימא הוא מוטב, ואם לאו הוי כחותך בשר בעלמא, ואין מחללין

---

1) נעהמליך דער רעליגיאנספערפאלגונגען. 2) איספלנית גריכיש σπληνιον · 3) זיהע אבען פ׳ ט מ׳ ג׳. 4) איין זאלכעס איזט איין קינד, פאן וועלכעם ניכט בעשטיממט ערמיטטעלט איזט, אב עס ניכט אים אכטען מאנאט געבאהרען װארדען; איין זאלכעס ווירד פיר אונפעהיג געהאלטען פארטצולעבען, אונד דאהער אם שבת ניכט בעשניטטען ·

כּוֹבְשִׁין, וְשֶׁל כּוֹבְסִין לֹא יִגַּע בּוֹ · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הָיָה מֻתָּר מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מַתִּיר אֶת כֻּלּוֹ וְשׁוֹמְטוֹ (נ״א מַתִּיר אֶת כֵּלָיו וְשׁוֹמְטָן):

ניכט אנריהרען · ר׳ יהודה זאגט; ווען זיא שאן פאר שבת צום טהייל אָפפען וואר, זא דארף מאן זיא גענצליך (נאך אנדערן: דיא קליידער) אויפמאכען אונד הערויסציהען ·

פ ר ק כא

גּוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ, וְכַלְכָּלָה וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ, וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה וְעִם הַחוּלִּין · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף מַעֲלִין אֶת הַמְדֻמָּע בְּאֶחָד וּמֵאָה: (ב) הָאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית מַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת · הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת, מַגְבִּיהָהּ וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת · מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר נוֹעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת · הָיְתָה עָלָיו לִשְׁלֶשֶׁת, מְקַנְּחוֹ בִּסְמַרְטוּט · הָיְתָה שֶׁל עוֹר, נוֹתְנִין עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה: (ג) בֵּשׁ״א מַגְבִּיהִין מִן הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִיפִּין · וּבֵה״א נוֹטֵל אֶת הַטַּבְלָא כֻּלָּהּ וּמְנַעֲרָהּ · מַעֲבִירִין

מאן דארף איין (פערצערטעלטעס) קינד, דאס איינען שטיין אין דער האנד האט, אויפהעבען, אויך איינען קארב ווארין איין שטיין ליגט · מאן דארף אויך אונרייניע תרומה מיט רייגער אונד מיט חולין צוזאממען פאן דער שטעללע ברינגען · ר׳ יהודה זאגט: מאן דארף אויך אויס מדומע אונטער הונדערט אונד איינעם [I]) דיא תרומה הערויסנעהמען · (ב) ווען איין שטיין אויף דער מינדונג איינעם פאססעס ליגט, דארף מאן דיזעס אן דיא זייטע ביגען דאס דער שטיין הערונטערפאללע · שטעהט דאסזעלבע אונטער מעהרערן פעססערן, זא דארף מאן עס אויפהעבען אונד זייטווערטס נייגען, דאס דער שטיין נידערפאללע · ליגט געלד אויף איינעם פאָלסטער, זא דארף מאן דען פאלסטער אומלעגען זא דאס דאס געלד הערונטערפעללט; בעפינדעט זיך שמוטץ דארויף, דארף מאן איהן מיט איינעם לעפפכען אבווישען, אונד ווען דער איבערצוג פאן לעדער איזט, דארף מאן וואססער דארויף טהון ביס דיא אונרייניגקייט אבגעשפילט איזט · (ג) ב״ש לעהרט: מאן דארף קנאכען אונד שאַלען פאם טישע אבנעהמען, ב״ה דאגעגען לעהרט: מאן דארף נור דיא גאנצע טאַפעל אויפהעבען

לשכיבס: מכבש · ב׳ לוחות שכובשין בהן הבגדים אחר כבוסן, מתירין ליטול הבגדים לצורך שבת: לא יגע · דמהדק טפי, והתרתו דומה לסתירה:

פרק כא נוטל · בחסר בתינוק שיש לו געגועין על אביו, שאם לא יטלנו יחלה, ואם יזרק האבן יבכה, ולא אמרינן תבטל האבן לגבי התינוק כמו דבטיל אגב הפירות· ואמאי בעינן שיש לו געגועים י״ל דא״כ כ״כ טלטול התינוק: והאבן · דוקא אבן, אבל מטבע לא, דלמא נפיל ואתי לאתויה: בתוכה · וכוא שיהיו פירות בסל, שאם אין פירות בסל נעשה הסל בסיס לדבר האסור, לכד נריך נמי שיהיו הפירות שאם ישליכן ימאסו, אבל פירות שאינם נמאסין מנער הפירות והן נופלין עם האבן וילקט הפירות ויחזירם לכלכלה, ואם אפשר לסלק הפירות לצד אחר ולנער האבן לבדו להשליכה אסור לטלטלה, א״כ אפי׳ פירות שאינם נמאסים בהשלכתן איירי, ומתניתין שנפחת הסל והניח האבן לדופן הסל, שא״א לנמש בכלכלה בלא אבן, וכל זה כשצריך הפירות או הכלכלה, דוקא או כשיצטרכה במקומו יכול ליטול הפירות או הכלכלה, אבל אם נריך למקום הכלכלה מטלטלה כמות שהיא, וכן הדין בתרומה, ואם הטהורה למעלה והטמאה למטה שקיל לטהורה ומניח לטמאה, כשמונחים כל אחד בפני עצמו: עם · אגב; מעלין · דנחשבת התרומה כמוכנת בפ״ע; (ב) בין החביות · ומתיירא שלא השבר החביות האחרות; מעות. קמ״ל אע״ג דחשיבי לא נעשה הכר בסיס בשוכח; נוער · ודוקא שצריך לכר ואין נריך למקום הכר, אבל אם נריך למקום הכר מגביה הכר עם המעות, ודוקא ששכח המעות מע״ש אבל הניחו במתכוין להיות שם כל השבת, נעשה הכר בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלו ולא יכער המעות, וכן הדין באבן שע״פ החבית, ובאם נריך למקומה; לשלשת · דבר של טנוף; בסמרטוט · אלא יתן מים דסתם כר של בגד הוא, וסרייתן היא כבוסן, אבל של עור דלאו בר כבוס הוא נותן עליו מים עד שתכלה, אבל כיבס ממש לא דרכיך הוא, ומיהו סרייתן לאו הייני כבוסן;

[I]) זיהע מסכת תרומות ·

לַתְּלוּיָה בְּיוֹם טוֹב : (ב) נוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי שְׁמָרִים בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצֹּלוּ, וּמְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָרִין וּבִכְפִיפָה מִצְרִית, וְנוֹתְנִין בֵּיצָה בִּמְסַנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל, וְעוֹשִׂין אֲנוֹמָלִין בַּשַּׁבָּת · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בַּשַּׁבָּת בַּכּוֹס · בְּיוֹם טוֹב בַּלָּגִין · וּבַמּוֹעֵד בֶּחָבִית · ר' צָדוֹק אוֹמֵר, הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין : (ג) אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית בְּפוֹשְׁרִין, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַחוֹמֶץ · וְאֵין שׁוֹרִין אֶת הַכַּרְשִׁינִין, וְלֹא שָׁפִין אוֹתָן, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַכְּבָרָה, אוֹ לְתוֹךְ הַכַּלְכָּלָה · אֵין כּוֹבְרִין אֶת הַתֶּבֶן בַּכְּבָרָה, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ, אֲבָל נוֹטֵל הוּא בַּכְּבָרָה, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאֵבוּס : (ד) גּוֹרְפִין מִלִּפְנֵי הַפְּטָם, וּמְסַלְּקִין לַצְּדָדִין מִפְּנֵי הָרְעִי · ד"ר דוֹסָא, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים · נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי בְהֵמָה זוֹ, וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְהֵמָה זוֹ בַּשַּׁבָּת : (ה) הַקַּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּטָּה לֹא יְנַעְנְעֶנּוּ בְיָדוֹ, אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְגוּפוֹ · וְאִם הָיָה מַאֲכַל בְּהֵמָה, אוֹ שֶׁהָיָה עָלָיו כַּר, אוֹ סָדִין, מְנַעְנְעוֹ בְיָדוֹ · מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים מַתִּירִין, אֲבָל לֹא

טען, זאנדערן נור אם פעסטטאגע איזט לעטצטערעס ערלויבט · (ב) מאן דארף וואססער אויף העפען גיסען, אום זיא צו פערדיננען; אונד וויין דורך איין זייהעטוך, אדער איינען עגיפטישען ווייןקארב זייהען; איין אויפגעשלאגענעס איי אין איינען זענפדורכשלאג טהון; מאן דארף אויך האניגוויין אם שבת מאכען · ר' יהודה זאגט אם שבת נור אים בעכער, אם פעסטטאגע זאגאר אים לגג (קוממע) אונד אין דען צווישענטאגען זאגאר אים פאססע · ר' צדוק זאגט: אללעס נאך דער צאהל דער געסטע · (ג) מאן דארף ניכט ווייסען ענציאן אין לויעס וואססער צום וויכען איינלעגען [z], אבער וואהל אין עססיג טהון; מאן דארף ניכט וויקקען איינווייכען אויך ניכט רייבען, אבער וואהל אין איין זיב אדער אין איינען קארב טהון · מאן דארף ניכט פוטטער-שטראה אים זיבע זיבען, אויך ניכט אויף איינען האהען אָרט זא לעגען דאס דער שפרייא אבפעללט, אבער מאן דארף עס אים זיבע אויפנעהמען אונד אין דיא קריפפע שיטטען · (ד) מאן דארף (דיא קריפפע) פאר דעם מאסט-אָכסען רייניגען, אונד (דאס איבערפליססיגע פוטטער) איבער דיא זייטע שאפפען, דאמיט עס ניכט פעראונרייניגט ווערדע · זא ר' דוסא · דיא געלעהרטען ערקלערען ער פיר אונערלויבט · מאן דארף אם שבת פאר איינעם פיה דאס פוטטער וועגנעהמען אונד איינעם אנדערן פארלעגען · (ה) שטראה אויף דעם בעטטע דארף מאן ניכט מיט דער האנד אומשיטטעלן אבער וואהל מיט דעם קערפער · איזט עס אבער צום פוטטער בעשטיממט, אדער ליגט איין קיססען אדער טוך דאריבער, זא דארף מאן עס מיט דער האנד אומשיטטעלן · איינע וועש-פרעססע, דיא מאן אים הויזע העלט, דארף מאן אויפמאכען, אבער מאן דארף ניכט דאמיט פרעססען; דיא דער וועשער דארף מאן

שהי' אפשר לעשותן מע"ש מותר לעשותן בי"ט ; ונותנים · לתלויה דאין דרך בורר בכך אבל אין תולים לכתחילה : (ב) נותנים · בשבת שיוצלו ויהיו השמרים צלולין ויזובו כל יינם, א"נ ע"ג שמרים שנשארו בחבית שיקלוטו טעם היין ומוציאין בשבת לשתות ואין בזה משום בורר היין, מפני שנשארו הקמחים לכנים ; היין · דוקא יין אבל מים אסור, דשריית בגד במים זהו כבוסו : בסודרין · המיוחדין לכך, ולא גזרו שמא יסחוט והוא שלא יעשה גומא בסודר בפי הכלי כדי שירד היין במדרון : מצרית · והוא שלא תהא הכפיפה גבוה מקרקעית הכלי התחתון טפח משום אוהל ; במסננת · שיתלבנו ויזדככו : אנומלין · יין ודבש ופלפלין : בלגין · גדול מכוס וקטן מחבית ; (ג) חלתית · היא חמה ואוכלין אותה במקומות הקרים : כרשינין · מציף עליהן מים בכלי לברור פסולתן למעלה : שפין · ממרחין ביד להסיר הפסולת ; תבן · שעושין מקש ; מוץ · זקן של שבולת ואינו ראוי למאכל בהמה : האבוס · דדבר שאינו מתכוין מותר : (ד) גורפין · בשבת העפרורות שבאבוס שלפני השור שמפטמין שלא יתערבו בשעורים, ומסלקים התבן כשהוא רב לפניו שלא ידרסנו ; וחכ"א · אתרוויהו קאי ולא נחלקו אלא באבוס של כלי, דרבנן גזרו אבוס של כלי אטו אבוס דקרקע, ואבוס דקרקע ב"ע מודים דאסור, דודאי אתי לאשווי גומות ולא הוה גזירה לגזירה : נוטלין · דוקא מלפני החמור ונותנין לפני השור אבל איפכא לא, שמאכל השור נמאס בריירין ואין החמור אוכל ; (ה) הקש · סתמא להסקה ומוקצה הוא : בגופו · בכתפיו, דטלטול מן הצד הוא : או סדין · דגלי דעתיה דאקצייה

[z]) חילתית ווירד פאן אללען ערקלערערן פיר Laserpitium געהאלטען · אין מעהרערעס דאריבער אין דער איינלייטונג ·

הֶחָבִית, לֶאֱכוֹל הֵימֶנָּה גְרוֹגְרוֹת, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת כֶּלִי · וְאֵין נוֹקְבִים מְגוּפָה שֶׁל חָבִית, דִּ"ר יְהוּדָה · וַחֲכָמִים מַתִּירִין (נ"א רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר) · וְלֹא יִקְבֶנָּה מִצִּדָּהּ, וְאִם הָיְתָה נְקוּבָה, לֹא יִתֵּן עָלֶיהָ שַׁעֲוָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמָרֵחַ · א"ר יְהוּדָה מַעֲשֶׂה בָא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת: (ד) נוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר, וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצֹּנוּ · וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמִּין, בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ · מִי שֶׁנָּשְׁרוּ כֵלָיו בַּדֶּרֶךְ בַּמַּיִם, מְהַלֵּךְ בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ · הִגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה · אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם: (ה) הָרוֹחֵץ בְּמֵי מְעָרָה וּבְמֵי טַבֶרְיָא · וְנִסְתַּפֵּג אֲפִילוּ בְּעֶשֶׂר אֲלוּנְטִיאוֹת, לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ · אֲבָל עֲשָׂרָה בְנֵי אָדָם מִסְתַּפְּגִין בַּאֲלוּנְטִית אַחַת, פְּנֵיהֶם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם · וּמְבִיאִים אוֹתָן בְּיָדָן: (ו) סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין

(הערויסצונעהמען אונד) צו עססען, נור דארף מאן ניכט בעאבזיכטיגען איין ברויכבארעס געפעס צו בילדען · מאן דארף דען שפונד דעס פאססעס ניכט דורכבאה־רען, זא ר' יהודה; דיא געלעהרטען ערקלערען עס פיר ערלויבט (נאך אנדערן; ר' יוסי ערלויבט עס) · מאן דארף עס ניכט פאן דער זייטע אנבאהרען; אונד ווען עס אנגע־באהרט איזט, דארף מאן ניכט וואכס דארויף מאלען, וויל מאן עס שטרייכט. ר' יהודה זאגט: איין פאלל דער ארט קאם איינסט פאר ר' יוחנן זאהן זכאי אין ערב, אונד ער זאגטע: איך בין אים צווייפעל וועגען דער פערשול־דונג איינעס זינדאפפערס · (ד) מאן דארף געקאכטע שפייזען אין איינע גרובע זעטצען, דאמיט זיא דאזעלבסט פערוואהרט בלייבען; אויך גוטעס וואססער אונטער אונגע־ניסבארעס (אים געפעסע) זעטצען, אום עס קיהל צו ערהאלטען; אויך קאלטעס אין ווארמעס אום עס צו ער־ווערמען · — וועם דיא קליידער אונטערוועגעס אין וואססער געפאללען זינד, דער דארף ווייטער אהנע בעדענקען דארין געהען · זאבאלד ער אן דען אייסערסטען האף (דער שטאדט) אנלאנגט, דארף ער זיא אין דער זאננע אויסברייטען, דאך ניכט פאר דעם פאלקע (ניכט עפפענטליך) · (ה) ווער אים וואססער איינער העהלע, אדער אין דען ווארמען בעדערן צו טבריא געבאדעט אונד זיך אבגעטראקנעט האט, זעלבסט ווען עס מיט צעהן טיכערן [2] געשעהען, דארף זיא ניכט זעלבסט וועגברינגען. אבער ווען צעהן פערזאנען זיך מיט איינעם טוכע געזיכט, הענדע אונד פיסע געטראקנעט האבען, זא דירפען זיא עס וועגברינגען · (ו) מאן דארף זיך זאלבען,

משנה שנמלא: קוניס שקליפתו דקה: שהדחתן · בחמין · (ג) שובר. מפני שהוא מקלקל ואע"ג דכל המקלקלים פטורין אבל אסורין, הכא מותר לכתחילה מפני צורך שבת: לעשות כלי. פה נאה ודוקא בכלי קטן שאינו מחזיק מ' סאה, דלא שייך ביה בנין וסתירה, אבל כלי גדול לא. א"נ מיירי בחבית שנשברה ודיבק שבריה בזפת: אין נוקבין · אבל נוטל כולו דכי נקיב מתקן פתחא: מגופה · הא דשרי ר"י לנקוב דוקא בראש המגופה דלאו אורחא למעבד פתחא למעלה שלא יפלו לתוכה עפר אבל לא מצדה דזימנין דעביד פתחא שם: ממרח · ויש בו משום ממחק: (ד) הבור · שאין בו מים: שמור · שלא יסריח מחמת החום ולא חיישינן דלמא אתי לאשווי גומא: היפים. כלי מלא מים הראויה לשתיה ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקיט לה בשביל שיחמו, מהו דתימא נגזור דלמא אתי לאטמוני' ברמץ קמ"ל: ואין חושש · שמא יסחטום שכבסן, ולשמא יסחוט לא גזרו דמשום כבוד הבריות לא הצריכוהו להסיע הבגדים מעליו ואפילו בגד אחד אל ישנה, משא"כ באלונטיות שאינם לשום מלבוש: כנגד העם · ומשנה זו דחזיה היא, דכל מה שאסרו חכמים מפני מראית עין אפילו בחדרי חדרים אסור: (ה) הרוחץ · אפילו לכתחילה שרי דמי טבריא מגולין הן ואין בהן משום זיעה ותני הרוחץ לשון דיעבד · משום דתני מי טבריא לגלוים דמי מערה בחמין מחמת מערה איירי, והתם לכתחילה אסור משום הכי תני הרוחץ דיעבד, וי"מ דמי מערה בחמי אור מיירי, ומש"ה אסור לכתחילה: ונסתפג · ואפי' לכתחלה מותר להסתפג: בעשר. דלא נפיש: לא יביאם · אפי' ע"י ערוב גזירה שמא יסחוט: עשרה בנ"א · אף ע"ג דנפיש מיא הואיל ומרובין הן מדכרי אהדדי ולא אמרינן שרייתו זהו כבוסו כמו בפ' דלעיל משנה ג', דהתם בבגד מטונף והכא בנקי: פניו · אורחא דמלתא נקט וה"ה כל גופו: (ו) סכין · שמן: וממשמשין · בידים בכח א' כל הגוף להנאה אבל לא יסוך ואח"כ ימשמש: מתעמלים · לשפשף

[2]) אלונטיות לאטייכים · lintea

מֵעַל הַשֻּׁלְחָן פֵּירוּרִין פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, וְשֵׂעָר שֶׁל אֲפוּנִין וְשֵׂעָר עֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה · סְפוֹג אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אֲחִיזָה מְקַנְּחִין בּוֹ, וְאִם לָאו אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ · (וַחֲכָ"א) בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִטָּל בַּשַּׁבָּת וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה :

אונד אבשיטטעלן [1]) — מאן דארף פאם טישע אבנעהמען, אללע בראקקען קליינער אלס איינע אָליפע, אויך דיא שעלפען פאן באהנען אונד לינזען, ווייל זיא צום פיהפוטטער דינען. — מיט איינעם שוואממע דארף מאן, ווען ער איינע האנדהאבע פאן לעדער האט, אבווישען, וואָ ניכט, דארף מאן ניכט דאמיט ווישען. יעדענפאללס דארף מאן איהן אם שבת פאן זיינעם אָרטע נעהמען, אונד איזט ער צור אננאהמע דער אונרייניגקייט ניכט געאייגנעט.

פ ר ק כ ב

חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מַצִּילִין הֵימֶנָּה מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם · וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפּוֹג · אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפֵּירוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין, וְאִם יָצְאוּ מֵעַצְמָן אֲסוּרִים · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לָאוֹכָלִים, הַיּוֹצֵא מֵהֶן מֻתָּר · וְאִם לְמַשְׁקִין הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר · חַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁרִסְּקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵעַצְמָן אֲסוּרִים · וְר' אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר : (ב) כָּל שֶׁבָּא בְּחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת · שׁוֹרִים אוֹתוֹ בְּחַמִּין בַּשַּׁבָּת · וְכָל שֶׁלֹּא בָא בְּחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בַּשַּׁבָּת · חוּץ מִן הַמָּלִיחַ הַיָּשָׁן (נ"א וְדָגִים מְלוּחִים קְטַנִּים), וְקוֹלְיָס הָאִסְפָּנִין, שֶׁהֲדָחָתָן זוֹ הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן : (ג) שׁוֹבֵר אָדָם אֶת

ווען איין פאס צערבריכט, דארף מאן דארויס פיר דרייא מאהלצייטען רעטטען; אויך אנדערן צורופען: קאממט אונד רעטטעט פיר אייך! אבער מאן דארף ניכט דען וויין מיט שוואם אויפנעהמען. — מאן דארף ניכט פריכטע דריקקען אום זאפט הערויסצוציהען, אונד ווען ער פאן זעלבסט הערויסגעלויפען, דארף מאן איהן ניכט געניסען. ר' יהודה זאגט: ווען דיא פריכטע צום עססען בעשטיממט וואַרען, דארף מאן וואס הערויספליסט געניסען; ווען זיא אבער צום געגוססע דעס זאפטעס בעשטיממט ווארען, איזט וואס הערויספליסט אונערלויבט. ווען מאן קוכען פאן האָניג פאר שבת צערברעקקעלט האטטע, אונד עס פליסט דער האניג פאן זעלבסט, זא איזט ער אונערלויבט; ר' אליעזר ערקלערט איהן פיר ערלויבט. (ב) אללעס וואס שאן פאר שבת אין הייסעם וואססער (געקאכט) ווער, דארף מאן אן שבת ווידער אין הייסעם וואססער איינווייכען, וואס אבער נאך ניכט אין הייסעם וואססער ווער, דארף מאן נור מיט הייסעם וואססער וואשען; אויסגענאממען פאָריעהריגע זאלצפישע (אונד איינגעזאלצענע קליינע פישע) אונד שפאנישע קוליאס [2]), דען איהרע וואשונג איזט איהרע פעלליגע צוריכטונג. (ג) מאן דארף איין פאס אנברעכען אום דירדע פייגען

(ג) בש"א · בש"ס קאמר דמטלטלת השטה, דבש"א מגביה ולא שרי ב"ס אלא בעצמות וקליפין דחזו למאכל, בהמה אע"ג דלא חזו למאכל אדם אבל אי לא חזו אף לבהמה אסור לטלטלה; אין מקנחין · דכשאוחזו בסחט בין אצבעותיו והוא פסיק רישא; ניטל בשבת · כשהוא נגוב; ואינו · דאינו כלי ולא בגד:

פרק כב ג"ס · אפי' בכלים סרבה דאי בכלי א' אמרינן בפ' ט"ז מאי דבעי מציל: יספוג · ואפי' שיש לו בית אחיזה, שלא יעשה כדרך שעושה בחול, ואפילו ליקח בידו שמן ודבש הנדבקין ולכנסם בשפת הכלי, אסור, שלא יעשה כמעשה חול: לאוכלין · בזיתים וענבים מודה ר"י לחכמים אע"ג דהכניסן לאוכלין היוצא מהן אסור, ובשאר מיני פירות מודים חכמים לר"י, לא נחלקו אלא בתותין ורמונים; חלת דבש · אין דרכן לסחוט, דכשהן מרוסקים הדבש זב מעצמו וחכמים גזרו מרוסקים אטו שאינן מרוסקים: (ב) שבא בחמין · שנתבשל ואין בו שום שומן שנתקרר: מליח · דג מליח שעברה עליו

[1]) נאך דעם תלמוד איזט דיזע משנה ניכט ריכטיג געשטעללט, אונד זינד דיא מיינונגען דער שולען פערוועכסעלט. איבריגענס איזט נור פאן זאלכען איבערבלייבזעלן דיא רעדע, וועלכע אלס פוטטער פיר דאס פיה דיענען קעננען. [2]) קוליאס גריכיש κολιας בייא אטהע־נעאוס אונד אנדערן נאטורבעשרייבערן, איין פיש דער געוועהנליך איינגעזאלצען וואורד.

חֲלָשִׁים עַל הַקָּדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא עַל הַמָּנוֹת: (ג) לֹא יִשְׂכּוֹר פּוֹעֲלִים בַּשַּׁבָּת · וְלֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ לִשְׂכּוֹר לוֹ פּוֹעֲלִים · אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לִשְׂכּוֹר פּוֹעֲלִים, וּלְהָבִיא פֵּירוֹת, אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר, וּמֵבִיא פֵּירוֹת בְּיָדוֹ · כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל, כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ, רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו: (ד) מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת, לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין · גּוֹי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בַּשַּׁבָּת לֹא יִסְפּוֹד בָּהֶן יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ מִמָּקוֹם קָרוֹב · עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר, יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל · וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, לֹא יִקָּבֵר בּוֹ עוֹלָמִית: (ה) עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת, סָכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיזוּ בוֹ אֵבֶר · שׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו, וּמַטִּילִין אוֹתוֹ עַל הַחוֹל בִּשְׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין · קוֹשְׁרִין אֶת הַלֶּחִי, לֹא שֶׁיַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף · וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה סוֹמְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל, אוֹ בַּאֲרוּכוֹת

צו געשטאטטען איזט · אויך דארף מאן אויף דיא אפפער־טהיילע אם פעסטטאגע לאאזע לעגען, נור ניכט אויף דיא אפפערטהיילע פאם טאגע פארהער · (ג) מאן דארף ניכט ארביי־טער אם שבת דינגען, אונד אויך ניכט איינען אנדערן ארבייטער צו דינגען הייסען · מאן דארף ניכט אן דער שבת־גרענצע דיא דונקעלהייט אבווארטען, אום דאן זאגלייך יענזייטס ארבייטער צו דינגען אונד פריכטע צו פפליקקען; אבער וואהל דארף מאן דאזעלבסט דיא דונקעלהייט אבווארטען, אום פריכטע צו היטען אונד דארף אלסדאן זאגלייך אויך פריכטע פאן דארט מיטברינגען · — אלס רעגעל זעטצטע אבא שאול פעסט; אללעס וואס מיר געשטאטטעט איזט אם שבת פיר דען פאלגענדען טאג צו בעשטעללען, דארף איך מיך אנשיקקען זאגלייך נאך איינברעכענדער דונקעלהייט זעלבסט צו טהון · (ד) מאן דארף אן דער שבת־גרענצע דיא דונקעלהייט אבזווארטען, אום זאגלייך דיא אנגעלעגענהייטען איינער ברויט וואהרצונעה־מען; אונד דיא אום איינען טאדטען נעטהיגען געשעפטע צו בעזארגען, איהם איינען זארג אונד טאדטענ־געווענדער צו ברינגען · ווען איין ניכט־ישראל טרויער־פפייפען אם שבת געבראכט האט, דארף דער ישראל דאמיט קיינע טרויער־מוזיק מאכען, עס זייא דען דאס זיא פאן איינעם נאהען (ניכט איבער דיא שבת־גרענצע הינויס געלעגענען) ארטע געבראכט ווארען · האטטע מאן פיר איינען ניכט־ישראל איין זארג געמאכט אונד איהם איין גראב געגראבען, זא דארף איין ישראל דארין בעגראבען ווערדען; וואר עס אבער פיר איי־נען ישראל געמאכט ווארדען, זא דארף ער נימאלס דא־רין בעגראבען ווערדען · (ה) מאן דארף (אם שבת) אללעס וואס אם טאדטען נעטהיג איזט, פערריכטען · מאן דארף איהן זאלבען אונד וואשען, נור דארף מאן איהם קיין גליד פערריקקען · מאן דארף דאס קיססען אונטער איהם וועג־ציהען, דאס ער אויף דעם זאנדע ליגע דאמיט ער לענגער אויסדוירע · מאן דארף דאס קינן אונטערבינדען, ניכט דאס עס מעהר אנשליסע, זאנדערן דאס עס ניכט וייטער וויכע · עבען זא דארף מאן איינען צערבראכענען באלקען דורך

דהדרי בעינן,' ולווים ופורעים גזרו רבנן שמא יכתבו : ובלבד · מ"מ וס"ק עם כנגדו ואפי' מנה קטנה כנגד גדולה, אבל עם אחר בשבת לא, אבל בחול שרי באינן מתכוונין לעשות מנה גדולה ואם נתכוונין אפי' בחול אסור, משום קוביא דהוא אסמכתא : חלשים · גורלות : על הקדשים · שנשחטו בי"ט : מנות · קדשים של אתמול : (ג) יאמר · אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב וע"פ שמבינים יודעים שע"מ לשכור הוא מזהירו דדבור אסור הרהור מותר : מחשיכין · לקרב עצמו לסוף התחום ולהחשיך דכל שאסור לעשותו אסור להחשיך עליו : ולהביא · מן המחובר אבל מן התלוש מותר : לשומרן · שזה מותר בשבת והואיל ועיקר מחשבתו לדבר המותר מביא אפילו מן המחובר : (ד) לא יספוד · עולמית וי"מ בכדי שיבאו ; כלל אמר אבא שאול · את"ק פליג דאסר כל החשכה ואתא אב"ש ואמר דהחשכה של מצוה שרי, וסיפא דתנן מחשיכין אב"ש היא : (ה) אא"כ · נודע בבירור שהובא מתוך התחום, וצריך להמתין עד כדי שיבאו דרך ר"ה ממקום שבאו, אם הביאם בצנעה · וי"מ אפילו בפרהסיא דחלילין לא הובאו לאדם ידוע אלא לכמה ב"א : לו · לעצמו : יקבר · מיד, ומיירי שהקבר עומד במקום שאין דרך ישראל לקבור שם, דודאי לא עשה בשביל ישראל, והארון מונח על קבר עכ"ום : עולמית · אותו המת,

בִּבְנֵי מֵעַיִם, אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִים, וְלֹא מִתְגָּרְדִין· אֵין יוֹרְדִין לַקּוֹרְדִּימָה, וְאֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטוִזִין, וְאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן, וְאֵין מַחֲזִירִים אֶת הַשֶּׁבֶר· מִי שֶׁנִּפְרְקָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, לֹא יִטְרְפֵם בְּצוֹנֵן, אֲבָל רוֹחֵץ הוּא כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא:

אונד דען לייב (מיט דען הענדען) רייבען, אבער זיך ניכט ערמידען· מאן דארף זיך ניכט דען קערפער בירש־טען· מאן דארף ניכט אין קורדימא[1]), הינאבשטייגען· מאן דארף קיינע ברעכמיטטעל נעהמען· מאן דארף קיינעם קינדע דיא גלידער געוואלטזאם ריכטען; מאן דארף ניכט איינען ברוך ווידער איינריכטען· ווער זיך דיא האנד אדער דען פוס פעררענקט האט, דארף זיא ניכט מיט קאלטעם וואס־סער בעגיסען, זאנדערן וויא געוועהנליך וואשען אונד ווען עס דאפאן היילט, זא מאג עס זיין·

פרק כג

שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ הַלְוֵינִי· וְכֵן הָאִשָּׁה מֵחֲבֶרְתָּהּ כִּכָּרוֹת, וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ, מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ, וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר שַׁבָּת· וְכֵן עֶרֶב פֶּסַח בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ, וְנוֹטֵל אֶת פִּסְחוֹ, וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר יוֹם טוֹב: (ב) מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פַּרְפְּרוֹתָיו מִפִּיו אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב· וּמֵפִיס עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת מָנָה גְדוֹלָה כְּנֶגֶד קְטַנָּה, מִשּׁוּם קוּבְיָא· וּמַטִּילִין

מאן דארף זיך פאם נאכבאר קריגע מיט וויין אדער עהל אם שבת בארגען, נור דארף מאן דאבייא ניכט אויס־דריקליך זאגען: לייהע מיר (נעמליך אויף לענגערע צייט)· עבען זא דארף זיך דיא פרויא פאן דער נאכבארין בראטע בארגען; אונד מאן דארף, ווען יענער איינעם ניכט טרויט, זיין אבערטוך ביים פערלייהער צוריקצולאססען, אונד מיט איהם נאך שבת אברעכנונג האלטען· עבען זא ווען דער טאג פאר דעם פסח־פעסטע אויף איינען שבת פעללט, קאן מאן געגען צוריקלאססונג זיינעס אבערטוכעס איין פסח־לאמם אויסנעהמען, אונד נאך דעם פייערטאגע מיט דעם פערקייפער אברעכנען· (ב) מאן דארף זיינע געסטע אונד דיא נעבענגעריכטע מינדליך איבערצעהלען, אבער ניכט אויס איינער שריפט[2]) — מאן דארף זיינע קינדער אונד הויזלייטע אם טישע לאָזען לאססען (ווער איין טהייל דעס געריכטס אדער דאס אנדערע האבען זאלל)· דאך דארף מאן ניכט (בייא פרעמדען) אבזיכטליך גראסע גאבען געגען קליינע זעטצען, וועלכעס זועגען גליקס־שפילעס[3]) ניכט

בכח א"כ שדורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע, ואסור מפני שהיא רפואה: קורדימה. בקעה מלאה מים וטיט והנכנס לשם אינו יכול לעלות עד שיעלוהו בקושי ע"י אנשים הרבה, א"כ שמא יחליק ויסורו בגדיו במים ויבא לידי סחיטה: אפיקטויזין. להקיא רבוי המאכל, ודוקא ע"י משקה אסור, אבל ליתן אצבעו בפיו להקיא מותר, ואם יש לו צער אפילו ע"י משקה מותר: ואין מעצבין. ליישב עצמותיו ושדרתו ודוקא אחר זמן, אבל ביום לידתו מותר: השבר. שנשבר עצמו: שנפרקה. שיצאה העצם מן הפרק: לא יטרפס. על השבר דמחזי דלרפואה קעביד:

פרק כג הלויני. דסתם שאלה לא יותר מל' יום וסתם הלואה לא פחות מל' יום ואתי מלוה לכתוב על פנקסו: ככרות. אבל בחול שרי ולא חיישינן שמא יוקרו ובאות לידי ריבית ומתניתין דלא כהלל: שחל. ושכח מע"ש לקנות: ונוטל. ומקדישו בשבת דנדבות שזמנן קבוע יכול להקדישן בשבת: (ב) מן הכתב. גזירה שמא לא הכין לצורך כל הנקראי' ויבא למחוק מן הקרואים, א"נ לפי שאסור לקרות בשטרי הדיוטות: פרפרותיו. מיני מעדנים: ומפיס. מטיל גורל ועל שם שעי הגורל מתרצים ומתפייסים וע"ז נקרא הגורל פיים: בניו. הסמוכי' על שולחנו שאין כאן קפידא, אבל אחר בני חבורה מקפידים זה ע"ז קרובים ויעברו משום משקל ומכין ומשום לווין שיזכירו לשון הלואה ולשון שאלה לא יזכירו, דשאלה משמע

[1]) איינע שלאממיגע געגענד וואו דער באדענדע לייכט שטעקקען בלייבט אודר נור מיט מיהע הערויסגעצאגען ווירד· [2]) אוס ניכט ווען עס עטווא ניכט גענינגטע, איינגע נאמען אויסצוסטרייכען· — וועגען פרפרת זיעה ברכות פ׳ ד׳· [3]) קוביא ווירפעל, ווירפעל־שפיעל· גריכיש κύβος κυβεία·

מְמָרִים אֶת הָעֲגָלִין, אֲבָל מַלְעִיטִין, וּמַהַלְקִטִין לַתַּרְנְגוֹלִים, וְנוֹתְנִין מַיִם לַמּוּרְסָן, אֲבָל לֹא גוֹבְלִים · וְאֵין נוֹתְנִין מַיִם לִפְנֵי דְבוֹרִים, וְלִפְנֵי יוֹנִים שֶׁבַּשּׁוֹבָךְ, אֲבָל נוֹתְנִין לִפְנֵי אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים, וְלִפְנֵי יוֹנֵי הֲרְדִּיסִיּוֹת: (ד) מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה, וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר אִם לֹא הָיְתָה נְבֵלָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֲסוּרָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּכָן: (ה) מְפִירִין נְדָרִים בַּשַּׁבָּת, וְנִשְׁאָלִין לִנְדָרִים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת · פּוֹקְקִין אֶת הַמָּאוֹר, וּמוֹדְדִין אֶת הַמַּטְלִית, וְאֶת הַמִּקְוֶה · וּמַעֲשֶׂה בִּימֵי אָבִיו שֶׁל ר׳ צָדוֹק וּבִימֵי אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, שֶׁפָּקְקוּ אֶת הַמָּאוֹר בְּטָפִיחַ, וְקָשְׁרוּ אֶת הַמְּקֵידָה בְּגֶמִי לֵידַע אִם יֵשׁ בַּגִּיגִית פּוֹתֵחַ טֶפַח אִם לָאו · וּמִדִּבְרֵיהֶם לָמַדְנוּ, שֶׁפּוֹקְקִין, וּמוֹדְדִין, וְקוֹשְׁרִין בַּשַּׁבָּת:

דיא קעלבער ניכֿט שטאָפּפֿען, אבער וואהל דאס פֿוטטער אינס מויל שטעקקען; זא אויך דען היהנערן פֿוטטער איינ-געבען · מאן דארף וואססער אויף קלייע גיסען, אבער ניכֿט זיא קנעטען · מאן דארף דען ביענען אונד דען טויבען אים טויבענ-שלאגע ניכֿט וואססער פֿארזעטצען, אבער וואהל דען געגזען אונד היהנערן אונד דען הויזטויבען [1] · (ד) מאן דארף דעם פֿיהע (אבגעבראכֿענע) קירביסע פֿארשניידען, אונד אַאס דען הונדען · ר׳ יהודה זאגט; ווען דאס אאס ניכֿט שאן פֿאר שבת געפֿאללען וואר, איזט עס אונערלויבט ווייל עס ניכֿט דאצו פֿארבע-רייטעט וואר · (ה) מאן דארף אם שבת געליבדע (דער פֿרויא אדער טאכֿטער [2]) אויפֿהעבען, אויך געליבדע דערען גע-גענשטאנד אם שבת נעטהיג איזט, פֿאן איינעם געלעהרטען לעזען לאססען · מאן דארף פֿאר איין פֿענסטער עטוואס פֿארזעטצען · מאן דארף איין שטיק צייג (וועגען עמ-פפֿענגליכֿקייט פֿיר אונריינהייט) מעססען [3], אויך דארף מאן דאס געזעטצליכֿע טויכֿבאד מעססען · — צור צייט דעם פֿאטערס דעס ר׳ צדוק אונד דעס אבא שאול זאהן בטנית געשאהע עס, דאס מאן אם שבת איינע פֿענסטערעפֿנונג מיט איינעם אירדענען געפֿעסע צו מאכֿטע [4], אונד דאן איין אנדערעס אירדענעס געפֿעס מיט באסט אן איינע שטאנגע באנד אום צו אונטערזוכֿען, אב אין איינער (איבער דען צווישען דיזעם הויזע אונד דעם אנדערן לויפֿענדען גאנג) גע-דעקטען אירדענען קופֿע איינע עפֿנונג פֿאן איינער האנד-ברייטע זייא, אדער ניכֿט · הירויס לערנען וויר, דאס מאן נאך אומשטענדען אם שבת דיא פֿענסטער פֿערשטאָפּפֿען, אונד מעססען, אונד לייכֿט בינדען דירפֿע ·

קמח: דבורים · שאין מזונותיהן עליו שיוצאים ואוכלין בשדות ומים מצוי להם באגמים: הרדיסיות · שגדלים בבתים ונקראים ע"ש הורדוס המלך שגדלם בארמונו: (ד) הדלועים · התלושים, אע"ג דסתמן למאכל אדם קיימו: הנבילה · שנתנבלה היום, ואע"ג דבין השמשות היתה קיימת לאדם, ומשום איסור שחיטה ליכא מוקצה, דאיכא למימר שהיה אדם חולה ויכול לשחוט בשבילו, וכאן לא בעינן שתהא מסוכנת ב"הש, דשבת חמירא ולא אתי לזלזולי, אבל בי"ט דקיל בעינן שתהא מסוכנת ב"הש: רי"א · דכל מידי דחזי לאדם לא מקצי לבהמה ואפילו חולה מע"ש סובר שתתרפא: (ה) לצורך · אנשאלין קאי דוקא, ואף שהיה לו פנאי להשאל קודם שבת, דאלו בעל או אב מפיר בין לצורך ובין שלא לצורך, דביום שמעו צריך להפר ולשון שאלה שייך אצל חכם שצריך לשאול על החרטה ועל הפתח, והאב אינו צריך לשאול, הניחו בלשון הכתוב: המאור · חלון שממנו האורה נכנס סותמים בדבר שרגילים בו: מטלית · אם היתה ג"ע ג' ונטמאת ונגעה בטהרות, מודדין אם עדיין יש בה ג' על ג': מקוה · אם יש בה אמה על אמה ברום ג"א: לידע · שביל קטן היה בין שני בתים שלא היה מקורה אלא שגיגית מונחת על גבו וחלונות מהבתים אל השביל, והיה חוששין שמא ימות מת בבית אחד ותהא טומאה באה מן החלון אל השביל, ומהשביל אל הבית השני דרך חלון, לפיכך פקקו את החלון הפתוח לבית, שהטומאה בתוכו בטפיח של חרס, וגבו לצד השביל, דכ"ח אינו מטמא מגבו ותוכו, שחששו שאין בסדק הגיגית פותח טפח ומאהלת על השביל, אא"כ הוצרכו ליטול הטפיח, ובאו לידע אם יש באותו סדק שבגיגית פותח טפח ואין שם אוהל, שהטומאה יוצאת דרך סדק שבגיגית כלפי מעלה, ומדדו מקידה של חרס וקשרוה בגמי שראוי למאכל בהמה, ואינו מבטלו להיות קשר של קיימא, והושיטו כלפי מעלה למדוד אם יש בסדק פותח טפח: שקושרים · ובלבד שלא יהא קשר של קיימא: ומודדין · מדידה של מצוה או לשתלמד דבר הוראה:

[1]) הרדסיות לייטעט מאן פאן קעניג הורודעס (Herodes) הער, דער פיל טויבען הילט · [2]) ז׳ מסכת נדרים · [3]) ז׳ מסכת כלים פ׳ כ"ז ע׳ ח׳ ·
[4]) דיזער געגענשטאנד פינדעט זיינע ערלייטערונג אין דעם זעכסטען טהיילע דיזעם ווערקעס אונד אין דער אללגעמיינען איינלייטונג ·

הַמִּטָּה, לֹא שֶׁתַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא תוֹסִיף · אֵין מְעַמְּצִין אֶת הַמֵּת בַּשַּׁבָּת, וְלֹא בַחוֹל עִם יְצִיאַת נֶפֶשׁ · וְהַמְעַמֵּץ עִם יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים:

איינען שעמעל אדער מיט דער בעטטשטעללע שטיטצען, ניכט זא דאס ער זיך אויפריכטע, זאנדערן דאס ער ניכט ווייטער זינקע · — מאן דארף דעם טאדטען ניכט אם שבת דיא אויגען צודריקקען; אויך אן וואכענטאגען ניכט, אים אויגענבליק דעס אויסהויכענס· ווער יעמאנדען אים שטערבען דיא אויגען צודריקט איזט אלס איין מערדער צו בעטראכטען ·

פרק כד

מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ לוֹ בַדֶּרֶךְ, נוֹתֵן כִּיסוֹ לַנָּכְרִי, וְאִם אֵין עִמּוֹ נָכְרִי, מַנִּיחוֹ עַל הַחֲמוֹר · הִגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בַּשַּׁבָּת, וְשֶׁאֵינָן נִטָּלִין בַּשַּׁבָּת, מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים וְהַשַּׂקִּים נוֹפְלִין מֵאֲלֵיהֶם: (ב) מַתִּירִין פְּקִיעֵי עָמִיר לִפְנֵי בְהֵמָה, וּמְפַסְפְּסִין אֶת הַכִּיפִּין, אֲבָל לֹא אֶת הַזִּירִין · אֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשַּׁחַת, וְלֹא אֶת הֶחָרוּבִין לִפְנֵי בְהֵמָה, בֵּין דַּקָּה וּבֵין גַּסָּה, ר׳ יְהוּדָה מַתִּיר בֶּחָרוּבִין לַדַּקָּה: (ג) אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמָל, וְלֹא דוֹרְסִין, אֲבָל מַלְעִיטִין, וְאֵין

ווען איינען רייזענדען (אם פאראבענד צום שבת) דיא דונקעלהייט איבערפעללט, זא דארף ער זיינען געלדבייטעל איינעם ניכט־ישראל געבען, אונד ווען קיין זאלכער בייא איהם איזט, אויף דען עזעל לעגען · זאבאלד ער אן דען אייסערסטען האף איינער שטאדט אנלאנגט, דארף ער אללע אם שבת צו נעהמען ערלויבטען געגענשטענדע הערונטער נעהמען, אונד דיא ניכט אויפצונעהמען ערלויבטען, אינדעם ער דיא שטריקקע אויפלעזעט, פאן זעלבסט העראבפאללען לאססען · (ב) מאן דארף בינדעל שטראה אויפמאכען אום עס דעם פיה פארצולעגען; אויך גרינע צעדער צווייגליין פארשטרייען, אבער ניכט דרייפאך געבונדענעס שטראה · מאן דארף ניכט פוטטער קרייטער פארשניידען, אויך ניכט שאטען, וועדער פיר קליינעס נאך פיר גראסעס פיה · ר׳ יהודה ערקלערט שאטען פירס קליינע פיה צו שניידען פיר ערלויבט · (ג) מאן דארף ניכט איין קאמעעל שטאפפען, אונד ניכט פוטטער איינצווינגען, אבער וואהל אינס מויל שטעקקען · מאן דארף

ואם נעשה בכוונה או לישראל אחר, מותר לערב בכדי שיעשה: (ה) סכין · בשמן: ומדיחין · במים וסותמים נקבים העליונים והתחתונים שלא יכנוס הרוח ויפתח: יזיז · משום מוקצה וכל מוקצה מותר בנגיעה ואסור בטלטול, וביצה שנולדה בשבת או בי"ט אסורה בנגיעה, שמפני כדרותא כנגיעתה היא טלטולה: שימתין · שיתלחלח שלא יסריח: הלחי · של מת שהיה פיו פותח והולך: שיעלה · דהיינו מזיז אבר: סומכים · שהרי תורת כלי עליו: מעמצין · סתימת עינים: שופך דמים · שמקרב מיתתו:

פרק כד ביסו · מנע"י, וי"מ אף משתחשך: לעכו"ם · ואע"ג דשלוח של ישראל הוא, קים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, ואתי לאתויי ד"א בר"ה, ולהכי כי לית ליה עכו"ם ולא חמור עשו חז"ל עוד תקנה אחרת, שמוליכין פחות פחות מד"א, וחכמי המשנה לא רצו לגלותה, דדלמא אתי לאתויי ד"א בר"ה: ואם אין · הא יש עמו נכרי, לנכרי יהיב ליה, דחמור אתה מצווה על שביתתו, וכשמניחם על החמור משתחשך, מניחו אחר שעקרה רגליה, וכשרוצה החמור לעמוד, קודם שתעמוד נוטל הכיס מעליו, כי היכי דלא תעביד הבהמה עקירה והנחה והוא מחמר אחריה ומנהיגה, ומשום שביתת בהמתו ליכא, דאיסור שביתת בהמתו קל ובמקום הפסד או מצוה התירו, אבל מחמר איכא חטאת וסקילה, וכשמגיע לפתח ביתו יטלנו מעליה כשהיא מהלכת, ויזרקנו לביתו כלאחר יד, שלא יהיה מכניס מר"ה לרשות היחיד, וה"ה כשנושא פחות פחות מד"א צריך לעשות כן כשמגיע לביתו: הגיע · לא בדין כיסו קמיירי, אלא מלתא באפי נפשה הוא: (ב) מתירין · שאגדן בקשר שאינו אסור להתיר בשבת, וכ"ז שאין מתירין לאו אוכלא הוא, אבל פספוס דהיינו לפזרן כדי שתריח הבהמה לא, דתענוג בעלמא הוא: כיפין · ענפים לחים בלא פספוס לאו אוכלא הוא: זירין · הן הן פקיעי עמיר, אלא שקשורין בג׳ קשרים, ופקיעות קשורין בב׳: מרסקין · מחתכין: חרובין · לחים אבל קשין מותר דשוי אוכלא היא, ולקטנים אפילו שחת מותר, וכן בנבלה לפני הכלבים מיירי בכלבים קטנים דשוי אוכלא הוא: לדקה · ששיניה דקות: (ג) אובסין · תוחבים לו בגרונו: דורסין · ג"כ לתוך גרונה ומיהו לא הוי כאובסין: מלעיטין · שתוחב לו המאכל למקום שאינו יכול להחזיר: מהלקטים · שתוחב למקום שיכול להחזיר, וטעם האיסור שלא יבא לידי כתישת קטניות, או לידי לישת

וְהָרָחָב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת יְמַעֵט · וְאִם יֵשׁ לוֹ צוּרַת פֶּתַח, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רָחָב מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת אֵין צָרִיךְ לְמַעֵט : (ב) הֶכְשֵׁר מָבוֹי, בֵּשַׁ"א לֶחִי וְקוֹרָה, וּבֵה"א לֶחִי אוֹ קוֹרָה · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְחָיַיִן · מִשּׁוּם ר' יִשְׁמָעֵאל אָמַר תַּלְמִיד אֶחָד לִפְנֵי ר' עֲקִיבָא, לֹא נֶחֶלְקוּ בֵּ"שׁ וּבֵ"ה עַל מָבוֹי שֶׁהוּא פָּחוּת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא נִתָּר אוֹ בַּלֶּחִי אוֹ בַּקּוֹרָה · עַל מַה נֶּחֶלְקוּ? עַל רָחָב מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד עֶשֶׂר, שֶׁבֵּשַׁ"א לֶחִי וְקוֹרָה, וּבֵה"א אוֹ לֶחִי אוֹ קוֹרָה · אָ"ר עֲקִיבָא עַל זֶה וְעַל זֶה נֶחֶלְקוּ : (ג) הַקּוֹרָה שֶׁאָמְרוּ, רְחָבָה כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ · וְאָרִיחַ חֲצִי לְבֵנָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים · דַּיָּהּ לַקּוֹרָה שֶׁתְּהֵא רְחָבָה טֶפַח, כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ לְאָרְכּוֹ : (ד) רְחָבָה כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ, וּבְרִיאָה כְּדֵי לְקַבֵּל אָרִיחַ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר רְחָבָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ בְּרִיאָה : (ה) הָיְתָה שֶׁל קַשׁ אוֹ שֶׁל קָנִים, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שֶׁל

איזט ניכט נעטהיג · וועןן ער ברייטער אלס צעהן עללען איזט, מוס ער פערמינדערט ווערדען · וועןן ער דיא פארם איינעס טהארעס האט, זא ברויכט ער, אויך ברייטער אלס צעהן עללען, ניכט פערמינדערט צו ווערדען · (ב) צור גע- שטאטטונג דעס געברויכעס (איינעס פאן דרייא זייטען אומגעבענען מבוי *) געהערט, נאך ב"ש, איין פפאסטען אונד איין באל- קען; נאך ב"ה ענטוועדער איין פפאסטען אדער איין באלקען; ר' אליעזר זאגט: צווייא פפאסטען · אים נאמען דעס ר' ישמעאל שפראך איין שילער פאר ר' עקיבא אלזא: ב"ש אונד ב"ה זינד ניכט פערשיעדענער מיינונג איבער איינען איינ- גאנג, וועלכער אונטער פיער עללען ברייט איזט, וועלכער (נאך ביידען שולען) ענטוועדער דורך איינען פפאסטען אדער איינען באלקען ערלויבט איזט; איהר שטרייט טריפט נור איינען פיער ביס צעהן עללען ברייטען, בייא וועלכעם ב"ש איינען פפאסטען אונד איינען באלקען, ב"ה אבער נור איינס פאן ביידען פיר נעטהיג עראכטעט · ר"ע שפראך דארויף: זיא זינד איבער דען איינען וויא איבער דען אנדערן פאלל אונ- איינס · (ג) דער באלקען וואפאן היר דיא רעדע איזט, מוס ברייט גענוג זיין אום איינען אריח (לענגליכען בוישטיין) צו האלטען; דער אריח איזט איינע האלבע ציגעל פאן דרייא האנדברייטען (לענגע אונד ברייטע); עס ברויכט אלזא דער באלקען נור איינע האנד ברייט צו זיין אום איינען אריח דער לענגע נאך צו טראגען · (ד) ברייט אלזא אום איינען אריח צו האלטען, אבער אויך שטארק גענוג אום איינען אריח צו טראגען · ר' יהודה זאגט: ברייט, וועןן אויך ניכט שטארק · (ה) (אונד) וועןן ער אוים שטראה אדער ראהר געמאכט איזט, בעטראכטעט מאן איהן, אלס ווערע ער

סתום, ומן התורה שרי לטלטולי ביה כדין כרמלית, ורבנן הוא דגזרו, דלמא אתו לטלטולי כרה"ר גמור, ושריוה בלחי או קורה משום היכרא, אם הנית הקורה למעלה דהיינו שגובה חלל המבוי הוא יותר מכ', שאם גובה החלל מצומצם כ' אף שהקורה למעלה מכ' כשר: ימעט · ישפיל דלא שלטא בו עינא, ואם יש לקורה זו אמלתרא, פירש ציורים, אפי' למעלה מכ' אמה אינו צריך למעט: ר"יא · דסבר דקורה משום מחיצה דפי תקרה יורד וסותם, ולר"י אפי' ברחב מיל א"צ למעט: צורת · קנה מכאן וקנה מכאן גבוהים י"ט או יותר וקנה ע"ג, ואפי' שאינו נוגע וגבוה מן הקנים יותר מג"ט, וכל האמות דכאן וסוכה וכלאים בת ו"ט, וכל טפח ד' גודלין, אלא שפעמים מודדים בטפח שוחק ופעמים בטפח עצב, והכל לחומרא לפסול מודדים עצב, ולהכשיר שאין גבוה י"ט מודדים שוחק: מעשר · וגבוהים יותר מכ': (ב) הכשר · הזמנתו לטלטל בתוכו ע"י שתופי מבואות: בש"א · ומבוי דאיירי בה הכא הוא מבוי סתום מג' רוחות והד' פתוח לר"ה, וארכו יותר על רחבו, דאי ארכו כרחבו הוי כחצר שנפרצה לר"ה וצריך פס ד' ומשהו, או ב' פסין של כל שהן, וחצר שנפרצה לר"ה וארכה יותר מרחבה כדוכת כמבוי ונתרת בלחי או בקורה, ומבוי שהוכשר בקורה אע"פ שמותר לטלטל בתוכה ע"י שיתוף לא הוי כר"ה גמורה, והזורק מר"ה לתוכה פטור, דקורה משום היכרא ולחי משום מחיצה, והזורק מר"ה למבוי חייב: תלמיד א'. הוא ר"מ: מד"א · רוחב פתחו: אר"ע · ות"ק נמי ה"ק דלא מפליג בין רחב לקצר, ואיכא ביניהו מבוי שאין ברוחב פתחו ד"ט, דחד מנייהו סבר א"צ לא לחי ולא קורה ואידך סבר צריך לחי או קורה ולא איתברר הי מינייהו צריך: (ג) דיה · ה"ק כיון שהקורה רחב טפח, אגב טפח היותר יכלו למרוח בטיט אצבע מכאן ואצבע מכאן ותהיה יכולה לקבל אריח: (ד) בריאה. חזקה: (ה) קש · ואתי ר"י להוסיף אע"פ שהוא ממין שאינה בריאה: עקומה · ועקמימותה חוץ למבוי, ואלו ינטל עקמימותה

*) זיהע איינלייטונג.

מַסֶּכֶת עֵרוּבִין

ערוב הייסט פערמישונג אונד ווירד היר אין דעם זיננע געברויכט, אין וועלכעם ער איינען אויסוועג דארף ביטעט אום דאס געזעטץ דער שבת־רוהע דורך בעזאנדערע פארקעהרונגען צו ערלייכטערן, מיטטעלסט וועלכער מאן ערטער פערבינדעט, וועלכע אלס געטרעננט בעטראכטעט ווערדען, אונד פאן דענען מאן ניכטס אם שבת אויס־אונד איינטראגען דארף, אדער גרענצען וועלכע מאן זאנסט ניכט פערלאססען דארף; זא דאס אלזא איינע פערמישונג דער ערטער אונד זאמיט איינע ערוויטערונג דער בעפוגניססע ענטשטעהט. אויסערדעם גיבט עס נאך איינען ערוב, נעמליך ערוב תבשילין פאן וועלכעם אין מסכת ביצה דאס נעהערע געזאגט ווירד. היער ווירד געהאנדעלט פאן ערובי חצרות, פערמישונג דער העפע, ערוב תחומין, פערמישונג דער גרענצען, אונד ערוב מבוי פערבינדונג דער שטראססע אויך שתוף, פעראייניגונג, גענאננט · ערוב חצרות איזט דיא מאאסרעגעל, וואדורך מאן פיעלע אין איינעם האפע שטעהענדע הייזער, דערען יעדעס איין רשות היחיד (פריפאטארט) איזט, פערגעמיינשאפטליכט. עס געשיהט, אינדעם זעממטליכע בעוואהנער פאר שבת אדער איינעם פעסטטאגע עטוואס שפייזע צוזאממענלעגען, אונד זאלכע אן איינען בעשטיממטען ארט היגזעטצען, אום דאמיט צו בעצייכנען, דאס זיא דען גאנצען האף מיט אללען וואהנונגען דארין אלס איין געמיינשאפטליכעס גאנצעס בעטראכטען אונד דאדורך ווירד עס זעממטליכען בעוואהנערן געשטאטטעט איננערהאלב דיזעס בערייכעס אם פייערטאגע איין אונד אויסצוטראגען·

ערוב תחומין איזט דיא מאאסרעגעל, וואדורך מאן דיא שבת־גרענצע ערוויטערט · עס איזט נעמליך נור געשטאטטעט פאן דעם אויפענטהאלטסארטע זיך צוויא טויזענד שריטט צו ענטפערנען· ווער נון וויטער צו געהען בע־אבזיכטיגט, לעגט פאר איינטריטט דעם רוהעטאגעס איננערהאלב דיזער גרענצע אירגענדווא שפייזע פיר צווייא מאהלצייטען נידער, אונד ערקלערט גלייכזאם דאמיט, דאס היר זיין אויפענטהאלטסארט זיין ווערדע; ער דארף אלסדאן נאך פאן דיזעם ארטע אויס צווייטויזענד שריטטע וויט געהען·

ערוב מבוי אדער שתוף מבוי איזט דיא שפעררונג איינער ענגען גאססע דיא זאנסט אלס רשות הרבים בעטראכטעט ווירד, אדער איינעס פאן דרייא זייטען אומגעבענען רוימעס, וועלכער אלס כרמלית אנצוזעהען וועהרע, מיט־טעלסט איינעס קווערבאלקענס, איינעס דראטהעס, אדער איינעס שטריקקעס, וואדורך זיא פריפאטארטע ווערדען·

אללע דיזע פונקטע ערפארדערן אין דער אויסאיבונג פיעל אויפמערקזאמקייט, אונד עס ענטשטעהען פילע פעללע דיא שטרייטפראגען פעראנלאססען. אין צעהן אבשניטטען ווערדען היר איינע גראססע מענגע דערזעלבען דורך נעהערע בעשטיממונגען בעזייטיגט · צור גענויען בעגרינדונג דער משנה איזט עס אבער וויא איבעראלל, אונד אין דיזעם טיטעל גאנץ בעזאנדערס נעטהיג דיא קאממענטארע צו לעזען·

פ ר ק א

מָבוֹי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, יְמַעֵט · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ ·

ווען איין איינגאנג העהער איזט אלס צוואנציג עללען, זא פערמינדערע מאן דיא העהע*) · ר' יהודה זאגט: דאס

פרק ב ערובין · לשון ערבוב, שמערב הרשויות שיכול לילך ולהוציא מן הערוב למקום שלא היה יכול קודם שערב: מבוי · לשון מבוא העיר, מבוא שאינו רחב טו"א, אע"פ שהוא פתוח מב' ראשיו לר"הר, א"כ רחב טו"א וראש א'.

*) דורך טיעפערלעגען דעם קווערבאלקענס, צור פערמיידונג דעם אבטייכעס·

וחכ"א, לא דברו בשיירא אלא ברווח· כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה· ד"ר יוסי בר יהודה· וחכ"א אחד משני דברים· ארבעה דברים פטרו במחנה, מביאין עצים מכל מקום, ופטורים מרחיצת ידים, ומדמאי, ומלערב:

קאראוואנע· זא זאגט ר' יהודה· דיא געלעהרטען זאגען: מאן האט דען אויסדרוק קאראוואנע נור אלס (ביישפיעל אויס דער) ווירקליכקייט אנגעפיהרט[1]·— יעדע שיידעוואנד דיא ניכט וויא דורכוואורף אונד צעטטעל געבילדעט איזט גילט ניכט אלס שיידעוואנד, זא לעהרט ר' יוסי זאהן דעס ר' יהודה· דיא געלעהרטען זאגען, עס בעדארף נור איינעס פאן ביידען·— פיער דינגע האט מאן דעם קריגסלאגער נאכגעלאססען: זיא דירפען זיך האלץ פאן יעדעם ארטע (אהנע ריקזיכט אויף אייגענטהומסרעכט) הערבייא האלען; זיא ברויכען פאר טישע זיך ניכט דיא הענדע צו וואשען; זיא קעננען דמאי-פריכטע עססען, אונד זינד פרייא פאן דער פפליכט דעס ערוב[2]·

פרק ב

עושין פסין לביראות· ארבעה דיומדין נראין כשמנה· ד"ר יהודה· ר' מאיר אומר, שמנה נראין כשנים עשר, ארבעה דיומדין וארבעה פשוטים· גובהן עשרה טפחים, ורחבן ששה, ועוביין כל שהוא· וביניהן כמלא שתי רבקות של שלש שלש בקר, ד"ר מאיר· ר' יהודה אומר, של ארבע ארבע· קשורות ולא מותרות,

מאן מאכט אום דיא ברוננען איינען ברעטטער-פערשלאג[3], (מיט צווישענריימען) אונד צוואר פיער דאפפעלברעטטער[4] (אין ווינקעלן) דיא וויא אכט אויסזעהען· זא ר' יהודה· ר' מאיר זאגט: אכט, דיא וויא צוועלף אויסזעהען, נעמליך פיער דאפפעלברעטטער אונד פיער גראדע ברעטטער (אין דען מיטטען דער זייטען)· דיא העהע דערזעלבען מוס צעהן האנדברייטען בעטראגען, איהרע ברייטע זעכס, אונד איהרע דיקקע קאן נאך זא גערינגע זיין· דער צווישענרוים דארף העכסטענס פיר צווייא רינדערגעשפאננע פאן יע דרייא רינדערן גענינגען, זא ר"מ· ר' יהודה זאגט פאן יע פיער רינדערן[5];— נעמליך פאן צוזאממענגעשפאננטען, ניכט פרייא געהענדען, דאך זא דאס איין געשפאנן איינ-

קמאי דרבנן בתראי, דרבנן קמאי לא שרי יחיד אלא בדרך דומיא דשיירא, ורבנן בתראי אמרו אפי' ביחיד אפי' בישוב: במחנה· ליוצאים למלחמה אפילו מלחמת רשות: עצים· ואינם חוששין משום גזל ואפילו כרתו אותם הבעלים: מרחיצת ידים· שלפני סעודה ושל אחר הסעודה חייבי' דאמירא סכנתא מאסורא: דמאי· עיין בתי"ט שמביא קושית הר"ש ומתרץ, עיין שם, ולי נראה דלק"מ, דרש"י די"ן ע"ב נשמר מזה, וכתב ז"ל דמאי ספק מעושר ספק אינו מעושר, דרוב ע"ה מעשרין הן וחומרא דרבנן הוא וגבי הנך הקילו רבנן עכ"ל· ובברכות דמ"ז ע"א כתב דמאי דרוב ע"ה מעשרים הם וחומרא דרבנן בעלמא היא עכ"ל, וכן כתוב בכמה מקומות, ולמה שינה בכאן בערובין לכתוב האי גבי הנך הקילו, אלא ודאי לאשמועינן דבמחנה שאינם במקום ישוב, הקילו אפילו בעומדים שם זמן הרבה, וראיה שהרי ברחיצת ידים ושאר קולות לא מנינו בשום מקום שהקילו, והכי הקילו: ומלערב· ערובי חצירות כגון מאוהל לאוהל במחנה מוקף מחיצות, אבל ערובי תחומין חייבין:

פרק ב לביראות· שבר"הר שעמוקים עשרה, והם ר"הי ואסור להוציא הדלי עם המים להשקות בהמתו, עושין ד' פסין, וכל פס כמין גם, רוחב לכל צד אמה א' והן הדיומדין, בלשון יון שנים עמודין, ומעמידין בד' פאות הבאר ברחוק, שיהי' החלל שבין הדיומדין לבאר בכדי שתכנס הבהמה ראשה ורובה ותשתה, וכשנועץ דיומד א' לפאת דרומית מערבית, נמצא נוטה אמה א' למזרח ואמה א' לצפון, וכן לכל הד' רוחות, נמצא כותל לכל רוח ב"א, והא דבמחיצות חסר סגי בפס ד' דהתם איכא ג' מחיצות שלימות, ובפסי ביראות רובו פרוץ מכל צד: ד' פשוטין· לא נחלקו אלא אם יש בין פס לפס מעשר עד י"ג ושליש, דר"מ סבר צריך פשוטים, ורי"ם א"צ: רבקות·: קבוצות, וכל קבוץ ג' בקר שרוחב כל בקר

---

[1]) דיא לעהרשטעלע זינד אלזא אויך אויף איינצעלנע רייזענדע אנצווענדען· [2]) נעמליך פאן ערובי חצרות, אין בעטרעף דער צעלטע; זיהע איינלייטונג· [3]) אום דאס וואססער אם שבת הערויסהאלען אונד דאס פיה אויף דעם עפפענטליכען ארטע טרענקען צו דירפען· [4]) דיומדין איזט גריכיש, פיללייכט אויס · [5]) דיא ברייטע איינעס רינדעס ווירד $1\frac{2}{3}$ עללען גערעכנעט·

מַתֶּכֶת · עֲקוּמָה, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא פְּשׁוּטָה · עֲגוּלָה, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא מְרֻבַּעַת · כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּיפוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, יֶשׁ בּוֹ רוֹחַב טֶפַח: (ו) לְחָיַיִן שֶׁאָמְרוּ, גָּבְהָן עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְרָחְבָּן וְעָבְיָן כָּל שֶׁהוּא, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, רָחְבָּן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים: (ז) בַּכֹּל עוֹשִׂין לְחָיַיִן, אֲפִילוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים · וְר' יוֹסֵי אוֹסֵר · וּמְטַמֵּא מִשּׁוּם גּוֹלֵל, וְר' מֵאִיר מְטַהֵר · וְכוֹתְבִין עָלָיו גִּטֵּי נָשִׁים, וְר' יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל: (ח) שַׁיָּרָא שֶׁחָנְתָה בְּבִקְעָה וְהִקִּיפוּהָ בִּכְלֵי בְהֵמָה, מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ · וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא גָדֵר גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים · וְלֹא יְהוּ פְרָצוֹת יְתֵירוֹת עַל הַבִּנְיָן · כָּל פִּרְצָה שֶׁהִיא כְעֶשֶׂר אַמּוֹת מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפֶתַח, יָתֵר מִכַּאן אָסוּר: (ט) מַקִּיפִין שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים · שִׁיעוּר חֲבָלִים וְעָבְיָן יָתֵר עַל טֶפַח · כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַכֹּל עֲשָׂרָה טְפָחִים: (י) מַקִּיפִין בְּקָנִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים · בְּשַׁיָּרָא דִּבְּרוּ · ד"ר יְהוּדָה ·

פֿאן מעטאלל; איזט ער (נאך אויסען) געקריממט, זא בעטראכטעט מאן איהן אלס ווערע ער געראדע; איזט ער וואלצענפֿערמיג, זא בעטראכטעט מאן איהן אלס ווערע ער פֿיערעקקיג, אונד וואס אים אומפֿאנגע דרייא האנדברייטען האט, איזט איינע האנד ברייט [1]). (ו) דיא זייטענפֿאָסטען, וואפֿאן היר דיא רעדע איזט, מיססען איינע העהע פֿאן צעהן האנדברייטען האבען; איהרע ברייטע אונד דיקקע זייא נאך זא גערינג · ר' יוסי זאגט; זיא מיססען דרייא האנדברייטען ברייט זיין · (ז) מיט אללעם קאן מאן פֿפֿאָסטען בילדען, זאגאר מיט איינעם לעבענדען טהיערע [2]) · ר' יוסי (אנדערע לעזארט: ר' מאיר) ערקלערט לעטצטערעס פֿיר אונצולעססיג; — זא פֿעראונרייניגט איין טהיער אלס דעקקעל דעס גראבעס [3]) — ר' מאיר יעדאך ערקלערט עס פֿיר ריין; — אונד מאן קאן אויף איין טהיער איינען שיידעבריף [4]) שרייבען · — ר' יוסי דער גלילעער ערקלערט איינען זאלכען פֿיר אונגילטיג · (ח) ווען איינע קאראַוואַנע אין איינעם טהאלע [5]) לאגערט, אונד מאן זיא מיט דען גערעטהשאפֿטען, דיא מאן פֿיר דאס פֿיה ברויכט, אומגיבט, זא דארף מאן דארין אם שבת זאכען הערומטראגען, נור מוס דיא אומציינונג צעהן האנדברייטען האך זיין, אונד דירפֿען צווישענריימע ניכט מעהר אלס דער געבויעטע צוין בעטרעגט, זיך דארין בעפֿינדען; פֿערנער איזט איינע ליקקע פֿאן נור אונגעפֿעהר צעהן עללען צולעססיג, וויל זיא איינער טהירעפֿנונג גלייכט; איינע גרעססערע אבער ניכט צולעססיג. (ט) מאן קאן אויך דיזעלבע מיט דרייא שטריקקען איבער אייננאנדער אומגעבען, נור דארף צווישען איינעם שטריקקע אונד דעם אנדערן ניכט פֿאָלל דרייא האנדברייטען רוים זיין, אונד מיססען דיא שטריקקע צוזאממען אין דער דיקקע איבער איינע האנדברייטע בעטראגען, זא דאס דאס גאנצע צעהן האנדברייטען (העהע) אויסמאכע · (י) מאן קאן אויך דיזעלבע מיט ראָהרשטעבען אומשטעללען, נור דארף ניכט צווישען איינעם ראָהרע אונד דעם אנדערן דרייא האנדברייטען צווישענרוים זיין · — דיס אללעס גילט נור פֿאָן איינער

יש בין זה לזה ג"ט אפ"ה אמרינן רואין, ולא אמרינן דלמא אתי לאמשוכי בתרה, וי"א שצריך שלא יהיה בין זה לזה ג"ט; כל · ה"ק ואיזה מידת העגולה להכשיר; (ו) שאמרו · שנחלקו בה ר"א וחכמים: גבהן · גובה המבוי ואפי' המבוי גבוה הרבה וה"ה הקורה לא תהיה למטה מי"ט; (ז) חיים · ולא חיישינן למיתה דמיתה לא שכיח, ולשמא תברח לא חיישי' דבקשורה איירי, ושלא תרביץ לא חיישינן דקשרה למעלה לקורה; ור"י אוסר · דחייש שמא תמות ותכווץ: משום גולל · אם עשאו כסוי לקבר ונגע בו אדם או כלים אפילו אחר שביטל משם: מטהר · וה"ה ברישא אוסר ר"מ; (ח) והקיפוה · מע"ש: בכלי · כגון מרדעות ואוכפין: פרצות · ואפי' הן פחותות מי"ט, אם הפרוץ מרובה על העומד, אף כנגד העומד אסור: כל · ובלבד שיהא עכ"פ פרוץ כעומד, ואז אפילו כנגד הפרוץ מותר: (ט) מקיפים · שיירא הנ"ל: למעלה · ע"ג יתידות סביב מן הקרקע לחבל האחד פחות מג"ט ומן החבל הא' לשני פחות מג"ט, ומן השני לג' פחות מג"ט הרי ט"ט עומד פחות ג' משהויין: יתר · שיעור עובי החבלים יתר על טפח ג' משהויין כדי כו': (י) בקנים · וזו היא מחיצה של שתי, ושל חבלים הוי מחיצה של ערב: בשיירא · וג' ב"א הן שיירא: אינה · ר"י סבר דאפי' לשיירא בעי שתי וערב; משני דברים · ואיכא בין רבנן

[1]) דער דורכמעססער איזט היר נור נאך דעם אונגעפעהר גענאממען. ער פערהעלט זיך בעקאננטליך וויא...314: 100 · [2]) אינדעם מאן עס אנבינדעט · [3]) ז· מסכת אהלות פ· ט· מ· ט· [4]) ז· מסכת גטין פ· ב· מ· ג· [5]) ז· איינלייטונג צו מסכת שבת ·

בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שׁוֹמֵרָה אוֹ בֵית דִּירָה · אוֹ שֶׁתְּהֵא סְמוּכָה לָעִיר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִילוּ אֵין בָּהּ אֶלָּא בוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר אֲפִילוּ אֵין בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בָהּ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים עַל שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם הָיְתָה אָרְכָּהּ יָתֵר עַל רָחְבָּהּ אֲפִילוּ אַמָּה אַחַת, אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר אֲפִילוּ אָרְכָּהּ פִּי שְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָהּ : (ו) אָ"ר אֶלְעַאי, שָׁמַעְתִּי מֵר' אֱלִיעֶזֶר אֲפִילוּ הִיא כְבֵית כּוֹר · וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ, אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב, בֵּיתוֹ אָסוּר מִלְּהַכְנִיס וּמִלְּהוֹצִיא לוֹ, אֲבָל לָהֶם מֻתָּר · וְכֵן שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ, שֶׁיּוֹצְאִין בְּעַקְרַבְנִין בְּפֶסַח · וְחִזַּרְתִּי עַל כָּל תַּלְמִידָיו וּבִקַּשְׁתִּי לִי חָבֵר, וְלֹא מָצָאתִי ·

שטעללע ברינגען, יעדאך מוס דארין איינע וואכ=היטטע אדער איין וואהנהויז שטעהן, אדער דער פלאטץ נאהע אן איינער שטאדט זיך בעפינדען · ר' יהודה זאגט : ווען אויך נור איינע ציסטערנע אדער איין וואססער בעהעלטער אדער איינע העהלע דארין איזט, דארף מאן דארין זאכען פאן דער שטעללע ברינגען · ר' עקיבא זאגט : מאן דארף עס, ווען אויך פאן אללעם דיזעם ניכטס דארין איזט, ווען נור דער רוים ניכט מעהר אלס עטוואס איבער זיבענציג עללען אים קוואדראט בעטרעגט [1]) · ר' אליעזר זאגט : ווען דיא לענגע אויך נור אום איינע עללע מעהר איזט אלס דיא בריטע, דארף מאן דארין ניכטס פאן דער שטעללע ברינגען · ר' יוסי זאגט : מאן דארף עס זאגאר ווען דיא לענגע דאס צווייפאכע דער בריטע בעטריגע · (ו) ר' אלעאי בעמערקט : איך האבע אים נאמען דעס ר' אליעזר געהערט ; זיא קענען זאגאר דען רוים פאן איינעם כור אויסזאאט האלטען ; אויך האבע איך פאן איהם געהערט : דאס ווען איינער דער בעוואהנער איינעם האפעס פערגעססען האט דען ערוב צו בעזארגען, ער ווערער אין זיין הויז איינ=נאך אויס דעמזעלבען אויסטראגען דירפע, וואהל אבער זייא דים דען איבריגען געשטאטטעט [2]) · פערנער האבע איך פאן איהם געהערט ; דאס מאן אם פסח דורך הירשצונגע [3]), (שטאטט דער ביטטערן קרייטער) זיינער פפליכט גענוגען קעננע ; איך האבע אינדעס בייא אללען זיינען שילערן אנגעפראגט, אונד איינען געפעהרטען (דער דאס= זעלבע פאן איהם פערנאממען העטטע) געזוכט, אבער קיינען געפונדען ·

במ"ז ועוד אר"א עומד וכו', י"ל דהתם הוו תרי קולא וכח דהתירא עדיף שייך למתנא ועוד, אף שמפסיק במלתא אחריתא : שומירה · סוכה של שומרי הצאן או השדות בקביעות כל השנה : בית דירה · לבע"הב · אע"פ שאינה תדירה אלא לפרקים סמוכה · בתוך אלפים אמה : ושיח או שיח : ובלבד · ות"ק דאמרו לו דמשנה ב' כר"ע קאמרו, דהיכא דאיכא בית דירה אפי' טובא נמי, וכשלא הוקף לדירה יותר מב"ס לא, ואיכא בינייהו דבר מועט שבית סאתיים יותר על ע"א ושיריים רבועים, דר"ע. וכיצד ידענו שבית סאתיים יותר דאמרינן בש"ס וכמה ב"ס כחצר המשכן ובחצר המשכן כתיב, אורך החצר ק' אמה ורוחב נ' בנ' ודרשין מאי נ' בנ' אמרה תורה טול נ' שארכו יותר על רחבו וסבב הנ' הנותרים לשיעור שבת, עשה כן, קח הנ' על נ' ועשה מהן ה' רצועות, כמנא כל רצועה היא נ' אורך וי' רוחב, תן ד' רצועות לד' רוחות הנ' השלמים, כמנא בידך ע' על ע' מלבד הקרנות הפגומות י' על י', ועתה קח הרצועה נ' אמות אורך וי' רוחב, עשה מהן ה' רצועות של עשר על עשר ותן ד' מהן לד' קרנות, כמנא כתמלאו הקרנות, קח הרצועה עשר על עשר הנשארת ועשה מהן ל' רצועות כמנא כל רצועה אורך עשר אמות ורוחב ב"ט, סך הכל ג' מאות אמות אורך, תן ע' לכל רוח הם ר"פ אמות, נשארו בידך כ"א אורך ברוחב ב"ט, קח מהן ח"ט אורך למלאות הקרנות לכל קרן ב"ט על ב"ט, נשאר בידך ק"י אמות וד"ט על רוחב ב"ט, כמנא כל הרבוע ע"א וד"ט, ואם באת לחלק הי"ח אמות וד"ט אורך ברוחב טפחיים ולהקיף הע"א וד"ט הנ"ל, אינו מגיע לרוחב ב' שלישי אצבע ; אפי' אמה אחת · בגמ' מוקי לה דר"א ה"ק אם היתה ארכ' פי שנים ברחבה אפי' אמה א אין מטלטלין, ואיכא בין ר"א לר' יוסי · דרא"מ דאם הפי שנים בארכו הם מרובעים א"כ האלכסון הוא יותר ארוך מפי ב ברחבו אסור לטלטל בתוכו, דעגולים בעינן שאף האלכסון לא יהי' יותר מפי שנים ברחבו, כרחב"א בפ"ד מ"ה, ולר"י כשהר הזויות כחכמים דהתם : (ו) אפי' · אגינא וקרפף קאי, ואע"ג דלא הוקף לדירה ולא דמי לבקעה שאין לה מחיצות, אבל הכי יש להן מחיצות אך שלא נעשו לדירה ; ששכח · ולמחר בטל לחביריו רשות חבירו אף רשות ביתו בטל להם אף שלא פירש והוא אסור להוציא מביתו דחוזר מחזיק ברשותו : בעקרבנין · משום מרור ; חבר · מי ששמע ג"כ מפיו הנ' דברים :

[1]) זיהע דיא קאממענטארע · [2]) ז. איילייטונג · [3]) איין קרויט, ז. שביעית פ. ז. מ. ב.

אחת נכנסת ואחת יוצאה: (ב) מותר להקריב לבאר, ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה. מותר להרחיק כל שהוא, ובלבד שירבה בפסין: (ג) ר' יהודה אומר, עד בית סאתים. אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגנה, ולקרפף, אבל אם היה דיר או סהר או מוקצה או חצר, אפילו בית חמשת כורין, אפילו בית עשרה כורין מותר. ומותר להרחיק כל שהוא, ובלבד שירבה בפסין. (ד) ר' יהודה אומר, אם היתה דרך הרבים מפסקתן, יסלקנה לצדדין. וחכ"א אינו צריך. אחד בור הרבים, ובאר הרבים, ובאר היחיד, עושין להן פסין. אבל לבור היחיד עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, ד"ר עקיבא. ר' יהודה בן בבא אומר, אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד, ולשאר עושין חגורה גבוהה עשרה טפחים: (ה) ועוד א"ר יהודה בן בבא, הגנה והקרפף שהיא שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים מוקפת גדר גבוהה עשרה טפחים, מטלטלין

אונד דאס אנדערע דאגעגען הערויסגעהען קאן. (ב) מאן קאן דיזען פערשלאג נאהע אם ברוננען אנברינגען, נור מוס דיא קוה מיט דעם קאפפע אונד דעם גרעסטען טהיילע דעס קערפערס איננערהאלב זיין ביים טרינקען; מאן קאן איהן אויך זא וויט מאן וויללי ענטפערנען, נור מוס מאן אלסדאן מעהר ברעטטער נעהמען. (ג) ר' יהודה זאגט: העכסטענס אום איינען רוים פאן צווייא סאה אויסזאאט*), מאן ערווידערטע איהם; דיזע בעשטיממונג האט מאן נור פיר גערטען אדער האלצפלעטצע געמאכט; אבער ווען מאן איינע פערכונג אדער הירדע אדער איינען טראקקענפלאטץ (הינטער דעם הויזע) אדער איינען פארהאף זעלבסט פאן דעם אומפאנגע פאן פינף אדער גאר צעהן כור אויסזאאט האט, איזט עס ערלויבט (דארין אם שבת צו טראגען). עס איזט אלזא אויך ביים ברוננען ערלויבט דען פערשלאג וויטער צו מאכען, נור מוס מאן מעהר ברעטטער נעהמען. (ד) ר' יהודה זאגט: ווען איין עפפענטליכער וועג דורך דען ברוננענפערשלאג געהט מוס מאן דענזעלבען נאך אויסערהאלב פערלעגען. דיא געלעהרטען זאגען: דיס זייא ניכט נעטהיג. — זאוואהל אום איינע עפפענטליכע ציסטערנע אלס איינען עפפענטליכען ברוננען אונד איינען פריפאטברוננען קאן מאן זאלכע ברעטטער אנברינגען: אבער אום איינע פריפאטציסטערנע מוס מאן איינע צעהן האנדברייטען האהע וואנד ערריכטען. זא ר"ע. ר' יהודה בן בבא זאגט: נור אום איינען עפפענטליכען ברוננען דארף מאן איינען ברעטטערפערשלאג מאכען; פיר אללע אנדערן מאכט מאן איינע שטריק-אומציינונג פאן צעהן האנדברייטען העהע. (ה) אויך לעהרט ר' יהודה זאהן בבא: ווען איין גארטען אדער האלצפלאטץ זיבענציג עללען אונד דאריבער אים קוואדראט האט אונד פאן איינער צעהן האנדברייטען האהען מויער אומגעבען איזט, דארף מאן דארין זאכען (אם שבת) פאן דער

אמתיים פחות שליש אמה, כמלא כל הרוחב י"א, ואם יש ריוח יותר צריך שירבו בפסין לר"מ: קשורות. ממש למעט הריוח: יוצאות. דלא בעינן מכוונות כ"כ: (ב) להקריב. הפסין: בפנים. שהם ב' אמות כדי שלא ימשוך עם הדלי חוץ למחיצה אחר פרתו: כל שהוא. לעשות היקף גדול: בפסין שלא יהיה בין פס לפס כשיעור הנזכר במשנה דלעיל: (ג) בית סאתים וטפי לא יעשה לבאר: ולקרפף. שאין הקפן לדירה, דקרפף מוקף להכניס לשם עצים: דיר. של בהמות לזבל השדות: סהר. היקף מחיצה לבהמות העיר, וי"ג סהר בית האסורין: חצר. שלפני הבתים: מוקצה רחבה שאחורי הבתים דכל הני הקיפם לדירה: ומותר. כלומר כמו שכל אלו שהוקפו לדירה מותר לטלטל אפילו עד י' כורין, כך מותר להרחיק פסי בירא‍ות, דמימיהן ראוים לשתיית אדם: (ד) מפסקתן. שרבים בוקעים בין הפסין יסלקנה דמבטלים המחיצות: לצדדין. חוץ לפסין דדרך הרבים מבטל המחיצות: בור. מים מכונסין: הרבים. דאי פסקי מיא מדכרי אהדדי: ובאר היחיד. כמי דבאר מים חיים ולא פסקי מיא, ואין מותר למלאות מים ולהוציא מן הבאר אלא לבהמות עולי רגלים ובא"י בלבד, אבל לאדם עצמו אסור, אלא יורד לבור ושותה או עושה מחיצה י"ט, ואם א"א לו לירד מותר: מחיצה. גבוה י"ט: חגורה. מחיצה של ערב: (ה) ועוד. משום דתני חדא לחומרא דאין עושין פסין אלא לבאר הרבים, השתא קאמר חומרא אחרית' דאף במוקף לדירה לא שרי טפי, והא דתני ר"י במ"ג חדא לחומרא ותני אחריתא במ"ד ולא תני ועוד, משום דאפסקוהו רבנן במלתא אחריתא, ואע"ג דבמ"ג פ"ד דביצה תנא ר"א, נוטל אדם קיסם ומפסיק במלתא אחריתא, וקתני בתר הכי

*) זיהע שביעית מ. א. פ. א.

טְפָחִים, אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב · לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, עֵירוּבוֹ עֵירוּב · נְתָנוֹ בַבּוֹר אֲפִילוּ עָמוֹק מֵאָה אַמָּה, עֵירוּבוֹ עֵירוּב · נְתָנוֹ בְרֹאשׁ הַקָּנֶה אוֹ בְרֹאשׁ הַקּוֹנְדָּס, בִּזְמַן שֶׁהוּא תָלוּשׁ וְנָעוּץ, אֲפִילוּ גְבוֹהָה מֵאָה אַמָּה, הֲרֵי זֶה עֵירוּב · נְתָנוֹ בַמִּגְדָּל וְנָעַל בְּפָנָיו וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ, הֲרֵי זֶה עֵירוּב · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַמַּפְתֵּחַ בִּמְקוֹמוֹ אֵינוֹ עֵירוּב :
(ד) נִתְגַּלְגֵּל חוּץ לַתְּחוּם, וְנָפַל עָלָיו גַּל, אוֹ נִשְׂרַף, אוֹ תְרוּמָה וְנִטְמֵאת, מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ עֵירוּב · מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה, הֲרֵי זֶה עֵירוּב · אִם סָפֵק, ר' מֵאִיר וְר' יְהוּדָה אוֹמְרִים, הֲרֵי זֶה חַמָּר גַּמָּל · ר' יוֹסֵי וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, סְפֵק עֵירוּב כָּשֵׁר · אָמַר ר' יוֹסֵי, אַבְטוֹלְמוֹס הֵעִיד מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה זְקֵנִים, עַל סְפֵק עֵירוּב

צעהן האנדברייטען לעגט, איזט ער אונגילטיג[1]; אונטערהאלב צעהן האנדברייטען, איזט ער גילטיג · האט ער איהן אין איינע, וועז אויך הונדערט עללען טיפע ציסטערנע (אדער גרובע) געלעגט, זא איזט ער גילטיג · האט ער איהן אויף דיא שפיטצע איינעס ראָהרס אדער איינער שטאנגע[2], זא־ פערן דיזע ניכט היר אנגעוואכסען זאנדערן איינגעשטעקקט ווארדען, זא גילט דער ערוב, וועז ער אויך הונדערט עללען האך אנגעבראכט ווערע · — וועז מאן איהן אין איינען שראנק געטהאן אונד צוגעשלאססען, אונד דאן דען שליססעל פער־ לארען האט, זא גילט דער ערוב · ר' אליעזר זאגט : וועז מאן ניכט וייס, ווא דער שליססעל איזט, גילט ער ניכט[3]
(ד) וועז דער ערוב איבער דיא גרענצע הינויס פאָרטבע־ וועגט ווארדען, אדער איין הויפען ערדע דארויף געקאממען, אדער ער פערבראננטע, אדער ער אויס העבע בעשטאנד אונד פערונרייניגט ווארדען, — געשאה עס נאָך בייא טא־ גע (פאר שבת) זא איזט ער ניכט גילטיג; געשאה עס נאך איינברוך דער דונקעלהייט, זא איזט ער גילטיג · איזט עס צווייפעלהאפט, זא זאגען ר' מאיר אונד ר' יהודה ; עס זייא דיס איין עזעלטרייבער דער אויך איין קאמעל ציהט[4] · ר' יוסי אונד ר' שמעון זאגען ; איין צווייפעלהאפטער ערוב זייא גילטיג · ר' יוסי זאגטע : אבטולמוס האט אים נאמען פאן פינף געלעהרטען בעצייגעט, דאס איין צווייפעל־

לד"א מן הבור, דאל"כ ל"ל לאוקמא בבור שבכרמלית הא אפי' בבור שבר"ה נמי הוי ערוב דהא בור ר"הי היא וד' אמותיו נמי רה"י נינהו, ובאילן לא רצה לאוקמא בנתכוין לשבות חוץ לד"א דרגילות היא לשבות בעקרו של אילן: תלוש · דקיימינן אליבי דרבין שמא יקטום · א"נ קנה וקונדס הרבה תלושים ונעוצים ונראים כמחוברים איכא למגזר שמא יקטום, שיחשוב שהם תלושים, אבל באילן לא אתי למטעה: מאה אמה · ואין למטה רחב ד"א ולמעלה רחב ד' דערוב על מקום ד' בעינן: המפתח · ואיירי שקשור המנעול ע"י חבלים ומצי לחתכיה בסכין, תק"מ דחתיכת סכין הוי שבות והוי ערוב, ורא"ס אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו, והואיל ואיכא תרתי, טלטול הסכין וחתיכת החבלים, גזרו: (ד) נתגלגל · והוא שנתגלגל ב' אמות ממקום ערובו, דכל אדם יש לו ב' אמות ממקום ערובו למזרח וב"א למערב · וי"מ דוקא אם נתגלגל חוץ לכל הד' אמות ממקום הערוב ולא דמי למי שיצא חוץ לתחום אפי' אמה א' לא יכנס, דהתם נתכוין לשבות בעיר שהיא לו כד"א שוב אין ראוי ליתן לו עוד ד"א, אבל הכא שהוא רוצה לעקור עצמו מן העיר ראוי לתת לו במקום הערוב ד"א כי שם ביתו: גל · והוא דבעי מרא וחצינא, ואצטריך לאשמועינן נתגלגל וגל, דא"א נתגלגל דליתא גבי, אבל גל דאיתא גבי, אימא ליהוי ערוב, וא"א גל דלא מצי שקיל לי' אלא ע"י מלאכה אבל נתגלגל דאפשר דנשיב זיקא ומהדר ליה לתוך התחום, ותנא נשרף להודיעך כחו דר' יוסי, אף דאינו בעולם כשר, משום ספק לא מתסר, ותני תרומה ונטמאת להודיעך כחו דר"מ, דאע"ג דישנו בעולם וה"ל העמדנו על חזקתו בין השמשות וטהורה היתה, אפ"ה לא אמרינן חזקה לקולא: חמר גמל · שדרך החמור להוליכו לפניו וגמל דרכו למשוך מאחריו וצריך לפנות לפניו ולאחריו, כן זה אין לו אלא האלפים אמה מביתו לערוב, דשמא לא קנה הערוב ויש לו מביתו ב"א לכל רוח ואינו יכול לילך להלאה מערובו, ומביתו להלאה אינו יכול לילך דשמא קנה הערוב, והא דמטהר ר"מ מ"ז פ"ה דטהרות בנגע בא' בלילה ובשחר מצאו מת, דהתם ב' חזקות לקולא שהמת הי' חי והנוגע היה טהור:

[1]) דער אנדערע טהייל איזט נעמליך, וועז דער בוים פיער האנדברייטען דיק איזט, איין פריפאטארט, פאן וועלכעם מאן אם שבת ניכטס הערונטערנעהמען דארף. [2]) קונדס גריכיש κοντος. [3]) דיא שרענקע ווארדען דורך שלעססער דיא אן שטריקקע אנגעבראכט ווארען, פערשלאססען, אונד מאן קאננטע זיא דורך צערשניידען דער שטריקקע עפנען. דיס איזט נאך דער ערסטען אנזיכט ערלויבט, נאך ר' אליעזר פערבאטען. [4]) שפריכווערטליכע רעדענסארט, וועלכע זאגען וויל: מאן זייא פאן ביידען זייטען געהעממט. נעמליך דער ערוב הינדערט נונמעהר דעניעניגען דער איהן געלעגט האט, פאם הויזע יענזייט זיך צו ענטפערנען, אונד דעננאך ווירד איהם דעם צווייפעלס וועגען אויך ניכט געשטאטטעט, פאם ערוב ווייטער צו געהען.

פרק ג

בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים ומן המלח, והכל נקח בכסף מעשר, חוץ מן המים ומן המלח · הנודר מן המזון מתר במלח, ובמים · מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה · סומכוס אומר, בחולין · ולכהן בבית הפרס · ר' יהודה אומר, אפילו בבית הקברות מפני שיכול לילך לחוץ ולאכול : (ב) מערבין בדמאי, ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה, אבל לא בטבל · ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו · השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן, או ביד מי שאינו מודה בעירוב, אינו עירוב · ואם אמר לאחר לקבלו ממנו, הרי זה עירוב : (ג) נתנו באילן למעלה מעשרה

מאן קאן מיט אללען נאהרונגסמיטטעלן דיא פערמי־שונג אונד פערבינדונג בעווירקען, אויסער מיט זאלצע אדער וואססער · זא דארף מאן אויך אללע שפייזען פיר געלד פאם צווייטען צעהנט קויפען, נור ניכט זאלץ אונד וואססער· אויך איזט דעם וועלכער איין געליבדע געגען אננאהמע פאן שפייזע געטהאן האט, זאלץ אונד וואססער געשטאטטעט · מאן דארף פיר איינען נזיר וויין צום ערוב נעהמען, אונד העבע פיר איינען ישראל; — סומכוס זאגט; נור חולין פיר דיזען · פערנער, פיר איינען פריסטער דארף מאן דען עירוב אויף איינען געוועזענען טאדטענ־אקקער לעגען; ר' יהודה זאגט; זאגאר אויף איינען טאדטענ־אקקער, דען ער קעננע הינגעהען אונד עס פאם גראבע דורך איינע וואנד געשיע־דען ז) עססען · (ב) צום ערוב געברויכען דארף מאן דמאי, ערשטען צעהנט דעססען העבע אבגענאממען איזט, צווייטען צעהנט אונד געהייליגטעס דיא אויסגעלעזעט ווארדען, אונד פיר פריסטער אויך חלה אונד העבע; אבער ניכט טבל, ערשטען צעהנט דעססען העבע ניכט אבגענאממען איזט, צווייטען צעהנט אונד געהייליגטעס דיא ניכט אויסגעלעזט זינד · — ווען יעמאנד זיינען ערוב (צור גרענצע) דורך איינען טויבשטוממען, בלעדזינניגען אדער מינדעריעהריגען, אדער דורך איינען דער דאס ערוב־געזעטץ ניכט אנערקעננט זענדעט, גילט ער ניכט; ווען ער אבער יעמאנדען בעאויפטראגט האט איהן פאן דיזען אין עמפפאנג צו נעהמען, איזט ער גילטיג · (ג) ווען יעמאנד דען עירוב (אויף איינעם עפפענטליכען ארטע) אויף איינען בוים אבערהאלב

פרק ג מערבין · ע' תחומין, דע"ח חין מערבין חלח בפת : ומלח · וחס ערוב מים ומלח יחד מערבין, וי"ח עד שיתן כהן שמן, וחין למדין מן הכללות דהח חין מערבים בכמהין ופטרים : המזון · לח דחמר יחסר עלי מזון דלח נקרח מזון חלח ה' מיני דזייני, חלח דחמר כל הזן עלי קונס, וכל מילי זייני לפי שעה חוץ מן המים ; ביין · דחזי לחחריכח : סומכוס · דחזי ליה בעינן, ובנזיר לח פליג, משום שחפשר שישחל לנזירתו ויהי' מותר לו, חבל תרומה חם ישחל עליה חוזרת לטבלה וצריך להפריש תרומה חחרת וחין מפרישים תרומה חפי' בי"הש : הפרס · דמותר לכהן ליכנס לשם חם מנפח וחינו נוגע בעצם כשעורה שנדחה העצם בנפיחה, וחם יהיה שם עצם גדול יזהר מליגע, וחם העצם מכוסה בעפר חינו מטמח שחין עצם כשעורה מטמח חלח בנגיעה, וחי משום בשר שעליו שמטמח בחוהל כבר נרקב : לחוץ · לעשות מחיצה ויכנס לשם מבע"י בשידת תיבה ומגדל שמחזיקה מ' סחה, והיכי חייתי לי' שלח יחהילנו על הקבר מביחו בפשוטי כ"ע שחינו מקבל טומחה, וחין ברוחבו טפח שחין מביחי' חת הטומחה, ופלוגתייהו חפי' בישרחל סברי רבנן דחין מניחין בבה"ק, ונקט כהן להודיעך כחו דר"י, דחפילו כהן שרי, דסבר ר"י חף ע"ג דחסור להנות מבה"ק, מ"מ מותר דחין מערבין חלח לדבר מצוה, ומצות לחו להנות נתנו, וחע"ג דמשתמר חחר קנייתו ונכר נעשית המצוה, סבר ר"י דחין חדם מקפיד על ערובו חם נחכל חו נגנב, ורבנן סברי חדם מקפיד : (ב) בדמחי · וחפי' חין בו רק ב"ס מצומצמת, דחי יש בו יותר פשיטח דיכול לערב דהח מעשרין חת הדמחי בי"הש : ובתרומה · כסומכוס : השולח · ודוקח בערובי תחומין, חבל ערובי חצירות קי"ל קטן גובה חת הערוב · וי"מ לפי שצריך לומר במקום הזה תהיה שביתת פלוני, וקטן לחו בר דעת הוח, חבל ע"ח ח"צ לומר כלום : מודה · כגון כותי וצדוקי ; לחחר · שיהי' הוח עומד ורוחה בשעה שהשליח מקבלו חע"פ שחינו רוחה שמוליכו, דחזקה שליח עושה שליחותו : (ג) בחילן · העומד בר"הר ויש בו ד' על ד' דהוה ר"הי והוח עומד בר"ה ; למטה · דהוה כרמלית ומצי שקיל לי' בה"ש, דלח הוי חלח שבות ולח גזרו עליו בי"הש : בבור · שהוח ר"הי שבכרמלית, וכגון שנתכוין לשבות חוץ

ז) זיהע חהלות פ. ח. מ. ח.

וּבָא לוֹ בַּשֵּׁנִי מַחֲשִׁיךְ עָלָיו וְאוֹכְלוֹ, וְנִמְצָא מִשְׂתַּכֵּר בַּהֲלִיכָתוֹ וּמִשְׂתַּכֵּר בְּעֵירוּבוֹ, נֶאֱכַל בָּרִאשׁוֹן, עֵירוּב לָרִאשׁוֹן וְאֵינוֹ עֵירוּב לַשֵּׁנִי · אָ״ר אֱלִיעֶזֶר, מוֹדִים אַתֶּם לִי שֶׁהֵם שְׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת · (ז) ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תִתְעַבֵּר, מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין, וְאוֹמֵר, עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן לַמִּזְרָח, וּבַשֵּׁנִי לַמַּעֲרָב · בָּרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב, וּבַשֵּׁנִי לַמִּזְרָח · עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי כִּבְנֵי עִירִי · עֵירוּבִי בַּשֵּׁנִי, וּבָרִאשׁוֹן כִּבְנֵי עִירִי · וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים : (ח) וְעוֹד אָ״ר יְהוּדָה מַתְנֶה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וְאוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי · וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּרִאשׁוֹן תֵּאָכֵל בַּשֵּׁנִי · וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים : (ט) ר׳ דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס אוֹמֵר, הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אוֹמֵר, הַחֲלִיצֵנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, אִם הַיּוֹם אִם לְמָחָר, וּלְמָחָר הוּא אוֹמֵר, אִם הַיּוֹם אִם אֶמֶשׁ · וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים :

מיט, אונד אם צווייטען טאגע געהט ער ווידער דאהין, ווארטעט ביס עס פינסטער ווירד אונד קאן איהן עססען; אויף דיזע וייזע געווינט ער דיא ערלויבניס וייטער צוגעהען, אונד צוגלייך דארין דאס ער דען עירוב געניסט · ווען דער עירוב אם ערשטען טאגע פערצעהרט ווארדען, גילט ער נור פיר דען ערשטען, אבער ניכט פיר דען צווייטען טאג · — ר׳ אליעזר ווענדעטע אבער איין: איהר געשטעהט מיר הירדורך, דאס עס צווייא געזאנדערטע הייליגע טאגע זייען (פאלגליך זינד אויך צווייא עירובין צולעססיג) · (ז) ר׳ יהודה זאגט: ווען איינער פאר דעם נייאהרספעסטע בעפירכטעט, דאס דער מאנאט אלול אום איינען טאג פערלענגערט ווערדע¹), קאן ער צווייא עירובין לעגען אונד שפרעכען: איין עירוב פיר דען ערשטען טאג זייא אן דער מארגענזייטע, אונד פיר דען צווייטען אן דער אבענדזייטע, אדער אומגעקעהרט; אויך קאן מאן (פאן איינעם עירוב) זאגען: מיין עירוב געלטע פיר דען ערשטען טאג אונד אם צווייטען וויל איך דען מיטבעוואהנערן מיינער שטאדט גלייך זיין, אדער אומגעקעהרט · אבער דיא געלעהרטען שטימטען איהם ניכט בייא · (ח) פערנער לעהרט ר׳ יהודה: מאן דארף בעדינגונגסווייזע²) אם ערשטען נייאהרסטאגע פיר איינען קארב מיט פריכטען תרומה בעשטיממען, אונד אם צווייטען (דיזעלבע בעדינגונג ווידערהאלענד) דיא פריכטע עססען; אויך לעהרט ער; דאס איין אם ערשטען טאגע געלעגטעס איי, אם צווייטען געגעססען ווערדען דירפע · אבער דיא געלעהרטען שטימטען איהם ניכט בייא · (ט) ר׳ דוסא זאהן הרכינס זאגטע; ווער אם ערשטען נייאהרספעסטע פארבעטעט, מוס שפרעכען: פערלייהע אונס קראפט, א׳ העדר אונזער גאטט; אן דיזעם טאגע דעס נייאמאנדעס, עס זייא דער ריכטיגע הייטע אדער מארגען"; אונד אם פאלגענדען טאגע מוס ער שפרעכען: „עס זייא דער ריכטיגע הייטע אדער געסטערן" · אללײן דיא געלעהרטען שטימטען איהם ניכט בייא ·

אחר בין השמשות : וכותלו · שמא יאבד ושוב אין לו ערוב לשני : (ז) תתעבר · ויהיה ר״ה ב׳ ימים והוא צריך לילך ביום א׳ לצד אחד וביום ב׳ לצד אחר ; חכמים · דחכמים סברו דב׳ ימים של ר״ה קדושה אחת היא, לאו משום ספיקא דיומא לבד, אלא שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה ונוהגין אותו היום קודש : (ח) כלכלה · של פירות טבל מתנה עליו בי״ט א׳ של ר״ה, ואומר אם היום חול תהא זו תרומה על אלו, ואם היום קודש אין בדברי כלום, ולמחר הוא אומר אם אתמול היה חול והיום קודש הרי כבר היא תרומה, ואם אתמול קודש תהא זו שאמרתי אתמול תרומה, וצריכין דא״א ערוב דלא עביד מידי, אבל כלכלה דמחזי כמתקן אימא מודה ר׳ יהודה לרבנן, וא״א הכי ב׳ משום דליכא למיגזר, אבל ביצה דאיכא למיגזר משום פירות הנושרין ומשקין שזבו, אימא מודה להו לרבנן, קמ״ל : (ט) והחליצנו · זרזנו והחליצנו כח, א״נ הצילנו ומלטנו אם היום הלכינו היום ואם למחר הלכינו למחר; ולא הודו · לא להזכיר ר״ח בר״ה דזכרון של ר״ה כמי לר״ח ולא לסתכות :

¹) וואדורך דעם פעסט צווייא טאגע געפייערט ווירד · ²) ז׳ דיא אללגעמיינע איינלייטונג · תרומה דארף ניכט אם פייערטאגע בעשטיממט ווערדען · דיא בעדינגונג איזט היער זאפערן דער ערסטע אדער דער צווייטע ניכט פייערטאג איזט, דען נור איינער איזט הייליג ·

שֶׁכָּשֵׁר: (ה) מַתְנֶה אָדָם עַל עֵירוּבוֹ וְאוֹמֵר, אִם בָּאוּ נָכְרִים מִן הַמִּזְרָח, עֵירוּבִי לַמַּעֲרָב. מִן הַמַּעֲרָב, עֵירוּבִי לַמִּזְרָח. אִם בָּאוּ מִכָּאן וּמִכָּאן, לְמָקוֹם שֶׁאֶרְצֶה אֵלֵךְ. לֹא בָאוּ לֹא מִכָּאן וְלֹא מִכָּאן, הֲרֵינִי כִּבְנֵי עִירִי. אִם בָּא חָכָם מִן הַמִּזְרָח, עֵירוּבִי לַמִּזְרָח. מִן הַמַּעֲרָב, עֵירוּבִי לַמַּעֲרָב. בָּא מִכָּאן וּמִכָּאן, לְמָקוֹם שֶׁאֶרְצֶה אֵלֵךְ. לֹא מִכָּאן וְלֹא מִכָּאן הֲרֵינִי כִּבְנֵי עִירִי. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן רַבּוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ. וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם רַבּוֹתָיו, לְמָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה יֵלֵךְ: (ו) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת בֵּין מִלְּפָנֶיהָ וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ, מְעָרֵב אָדָם שְׁתֵּי עֵרוּבִין, וְאוֹמֵר, עֵירוּבִי הָרִאשׁוֹן לַמִּזְרָח וְהַשֵּׁנִי לַמַּעֲרָב. הָרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב וְהַשֵּׁנִי לַמִּזְרָח. עֵירוּבִי הָרִאשׁוֹן, וְהַשֵּׁנִי כִּבְנֵי עִירִי. עֵירוּבִי הַשֵּׁנִי, וְהָרִאשׁוֹן כִּבְנֵי עִירִי. וַחֲכָ"א מְעָרֵב לְרוּחַ אַחַת אוֹ אֵינוֹ מְעָרֵב כָּל עִקָּר. אוֹ מְעָרֵב לִשְׁנֵי יָמִים, אוֹ אֵינוֹ מְעָרֵב כָּל עִקָּר. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? מוֹלִיכוֹ בָּרִאשׁוֹן וּמַחֲשִׁיךְ עָלָיו וְנוֹטְלוֹ,

האפטער ערוב גילטיג זייא. (ה). מאן דארף אויך אים בע־טרעף דעם ערוב איינע בעדינגונג פעסטזעטצען אונד (איני־דעם מאן צו פערשידענען זייטען איינען ערוב לעגט) שפרעכען: ווען פיינדע פאן דער מארגענזייטע קאממען (אונד איך פליהען מוס) זא זאלל מיין ערוב אן דער אבענדזייטע געלטען, אונד קאממען זיא פאן דער אבענדזייטע, זא געלטע דער אן דער מארגענזייטע; קאממען זיא פאןביידען זייטען, זא זאלל מיר'ס געשטאטטעט זיין צו געהען, וואהין איך ווילל; קאממען זיא ווערער היר נאך דא, זא וויל איך מיינען מיטבעוואהנערן דער שטאדט גלייך זיין. אדער: קאממט איין געלעהרטער פאן דער מארגענזייטע, זא געלטע מיין ערוב אן דער מארגענזייטע (אום איהן איינצוהאלען); קאממט ער פאן דער אבענדזייטע, זא געלטע דער אן דער אבענדזייטע; קאממט איינער פאן דא אונד איינער פאן דארט, זא זאלל מיר'ס געשטאטטעט זיין צו געהען וואהין איך ווילל; קאממט קיינער, ווערער היר נאך דארט, זא ווילל איך מיינען מיטבעוואהנערן דער שטאדט גלייך זיין. ר' יהודה זאגט; ווען איינער דערזעלבען זיין לעהרער וואר, געהע ער צו דיזעם; ווארעןביידע זיינע לעהרער, זא געהע ער צו וועלכעם ער ווילל. (ו) ר' אליעזר זאגט: ווען איין פעסט־טאג אונמיטטעלבאר זיך אן דען שבת, ענטוועדער פארהער אדער נאכהער אנשליסט, זא קאן מאן צווייא עירובין לע־גען, אונד שפרעכען: מיין ערשטער עירוב זייא אן דער מארגענזייטע אונד מיין צווייטער אן דער אבענדזייטע; אדער אומגעקעהרט; (ער קאן אויך בייא איינעם עירוב בעשטימ־מען): מיין ערוב געלטע פיר דען ערשטען טאג, אם צווייטען ווילל איך דען מיטבעוואהנערן מיינער שטאדט גלייך זיין, אדער אומגעקעהרט. דיא געלעהרטען זאגען: מאן דירפע דען עירוב נור אן איינער זייטע פיר גילטיג ער־קלערען, אדער ער גילט גאר ניכט; פערנער דירפע מאן איהן נור פיר ביידע טאגע לעגען, אדער ער גילט גאר ניכט. וויא זאלל ער עס אבער מאכען? ער לעגט איהן אם פאר־אבענד דעם ערשטען טאגעס היגבריגנגען, אונד בלייבט נאכ־הער דאבייא ביס עס פינסטער ווירד, דאן ניממט ער איהן

שכשר • דאמרינן העמד ערובו על חזקתו כ"הש : (ה) מתנה מניח ב' ערובי' א' למזרח וא' למערב ומתנה : באו • וצריך אני לברוח מפניהם ואע"ג דלא אתו העכ"ום עד למחר דיש ברירה : רבו • דקים לן דדעתיה דלקניה לו הערוב דלגב רבו : שניהם • אפילו אחד מהם רבו מובהק : (ו) ב' ערובין • אם צריך לילך יום ראשון למזרח ויום ב' למערב ומיירי דמנח סוף אלף אמה מכאן וסוף אלף אמה מכאן, דאי מנח הא' בסוף אלפים כמלא דאינו יכול לילך על מקום הערוב דיום השני להיות הוא וערובו במקום א' : כבני עירי • כלומ' ואם לא היה צריך לילך אלא ביום אחד ובשני א"נ לזוז ממקומו ואינו רוצה להפסיד הב"א אמה שמצד ביתו לצד האחר : לשני הימים • היינו לרוח א' ס"ק רבנן א"א מודה ליום אחד שאינו יכול לערוב ב' ערובין חצי יום לרוח אחד וחצי היום לרוח הב', ה"ה לשני ימים, דמספקא לרבנן אי קדושה א' היא אי ב' קדושות, ועבדי הכי לחומרא דאינו יכול לערוב ב' ערובין, והכי לחומרא דאם נאכל בראשון אינו ערובו לשני : מוליכו • השליח דאלו הוא עצמו א"נ פת דקי"ל עיקר ערוב ברגל : עליו • דצריך לערב באותו פת בשני דאי מערב בפת אחר בעי למקרא שם והוי מכין מי"ט לשבת, וי"ט שלאחר שבת דלא אפשר בשני אינו אוכלו בראשון והולך בשני לראות אם קיים ואם רוצה יאכלנו שם

מֵאִיר · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, יִכָּנֵס · אָ״ר יְהוּדָה מַעֲשֶׂה הָיָה וְנִכְנַס ר׳ טַרְפוֹן בְּלֹא מִתְכַּוֵּין : (ה) מִי שֶׁיָּשַׁן בַּדֶּרֶךְ וְלֹא יָדַע שֶׁחֲשֵׁכָה, יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, ד״ר יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי · וַחֲכָ״א אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, וְהוּא בְּאֶמְצָעָן : ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר לְאֵיזֶה רוּחַ שֶׁיִּרְצֶה יֵלֵךְ, וּמוֹדֶה ר׳ יְהוּדָה שֶׁאִם בֵּירַר לוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ : (ו) הָיוּ שְׁנַיִם מִקְצָת אַמּוֹתָיו שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ אַמּוֹתָיו שֶׁל זֶה מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בָּאֶמְצַע, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שֶׁלּוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ · הָיוּ שְׁלֹשָׁה וְהָאֶמְצָעִי מוּבְלָע בֵּינֵיהֶן, הוּא מֻתָּר עִמָּהֶן · וְהֵם מֻתָּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה · אָ״ר שִׁמְעוֹן לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְשָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת זוֹ לָזוֹ וּפְתוּחוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים · עֵירְבוּ שְׁתֵּיהֶן עִם הָאֶמְצָעִית הִיא מֻתֶּרֶת עִמָּהֶן וְהֵם מֻתָּרוֹת עִמּוֹ, וּשְׁתַּיִם הַחִיצוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ · (ז) מִי שֶׁבָּא בַדֶּרֶךְ וַחֲשֵׁכָה לוֹ, וְהָיָה מַכִּיר אִילָן אוֹ גָּדֵר, וְאָמַר שְׁבִיתָתִי תַּחְתָּיו, לֹא אָמַר כְּלוּם ·

איינמאל זיינע אבזיכט ניכט וואר, אויך ניכט הינייגגעהען· זאָ ר״מ · ר׳ יהודה זאגט : ער דארף היניינגעהען · ר׳ יהודה זעטצט הינצו : איינסט גינג ר׳ טרפון, אבגלייך ער פארהער עס ניכט בעאבזיכטיגטע, אין דיא שטאדט הינײן · (ה) ווען יעמאנד אונטערוועגעס איינשלעפט, אונד ניכט בעמערקט דאס עס דונקעל געווארדען, זא האט ער נאכהער צווייטויזענד עללען נאך יעדער זייטע; זא ר׳ יוחנן זאָהן נורי · דיא געלעהרטען זאגען: עס שטעהען איהם נור פיער עללען צו · ר׳ אליעזר זאגט : אונד צוואר בעפינדעט ער זיך אין דער מיטטע *) · ר׳ יהודה זאגט : ער קאן נאך יעדער ריכטונג פיער עללען וויט געהען; יעדאך גיבט ר׳ יהודה צו, דאס ער, ווען ער איינע ריכטונג געוועהלט האט, ניכט ווידער זיינען ענטשלוס ענדערן דארף · (ו) ווען צווייער פערזאנען ערלויבטע עללענצאהל צום טהייל אין איינאנדער פאללען, זא דירפען זיא אירהרע שפייזע אין דיא מיטטע ברינגען אונד צוזאממענשפייזען; יעדאך דארף ניכט איינער אין דעם אנדערן געביעט הינײנטראגען · זינד עס דרייא, דערען מיטטעלסטער מיט ביידען אין זאלכער פערבינדונג שטעהט, זא קאן ער אויף געדאכטע ווייזע מיט יעדעם פאן ביידען, אונד דיזע מיט איהם צוזאממען טרעטען; אבער דיא ביידען אייסערן דירפען ניכט צוזאממען קאממען · ר׳ שמעון זאגט: דיזער פאלל גלייכט פאלגענדעם: ווען דרייא העפע אין איינאנדער אָפפען שטעהען, אונד צוגלייך יעדער צום עפפענטליכען פלאטצע הין אפפען איזט; האבען נון דיא ביידען אייסערן מיט דעם מיטטעלסטען דען ערוב געלעגט, זא איזט דיזער מיט יעדעם דער אייסערן, אונד דיזע מיט יענעם פעראייניגט; אבער דיא ביידען אייסערן זינד פאן איינאנדער געטרעננט · (ז) ווען יעמאנד אויף דעם וועגע איזט דא עס פינסטער ווירד, אונד ער זיהט איינען בוים אדער איינע שטיינמויער אונד רופט אויס: „דארונטער זאלל מיין אייגענטליכער שבת־זיטץ זיין“! זא גילט דיס ניכט · זאגט

לו ולא ידע שהוא בתוך התחום : לא יכנס · להיות כאנשי העיר אלא עד מקום שיכלה לו ב׳ אלפים פסיעות ביבונות בתוך העיר : יכנס · והוי ככני העיר : ר״ט · שלא ידע כשחשיכה לו שהוא בתוך התחום ולא נתכוין לשבות בעיר : (ה) ר׳ יוחנן · דסבר חפצי הפקר שאין להם דעת בעלים קונין שביתה במקומם ויש להם אלפים אמה לכל רוח, ויסן דיכו כחפצי הפקר וחכ״ם אין קונין : ד״א · ג״א קומת אדם ביכוכי בלא ראשו, והראש ככנס בפשוט ידיו : באמצען · חכ״ם ד״א לכל רוח, ורא״ם ב״א לכל רוח : (ו) מקצת · שהי׳ ו״א בין זה לזה ; באמצע · בכ׳ אמות האמצעיים דשייכין לשניהם : אר״ש · דרבנן אפליגהו אר״ש בג׳ חצרות ואמרו כלן אסורין, ואר״ש להם הלא דבר זה דג׳ ב״א שוה לג׳ חצרות, ואתם מודים בג׳ ב״א שהחצונים מותרין עם האמצעי, ואמרי רבנן ל״ד ג׳ ב״א לג׳ חצירות, דג׳ ב״א האמצעי יהיב אדעתיה ומדכר אי אתי חד מהחיצונים להוציא לב״א של החיצון, אבל בג׳ חצרות לא יהבי אדעתייהו שמרובין הם, ואמרי שמא מאותן האמצעים הוא שמוציא : (ז) וחשיכה לו · ואינו יכול להגיע לביתו אבל לאילן יכול להגיע, וא״ד אם ילך מעט מעט איכו יכול להגיע לביתו וכי רהיט יכול להגיע ; מכיר · ויכול להגיע שם קודם שתחשך אלא שהוא עיף : כלום · ואין לו אלא ד״א במקום שהוא שם, שבכאן לא קנה שביתה כיון שעקר דעתו מלשבות כאן, ותחת האילן לא קנה דלא פירש איזה ד״א בחר, והא

*) ער האט אלזא נור צווייא עללען צו געהען ·

פרק ד

מי שהוציאוהו נכרים, או רוח רעה, אין לו אלא ארבע אמות · החזירוהו, כאלו לא יצא · הוליכוהו לעיר אחרת, נתנוהו בדיר, או בסהר, רבן גמליאל ור' אלעזר בן עזריה אומרים, מהלך את כלה · רבי יהושע ור' עקיבא אומרים, אין לו אלא ארבע אמות · מעשה שבאו מפרנדיסים והפליגה ספינתם בים · רבן גמליאל ור' אליעזר בן עזריה הלכו את כלה · ר' יהושע ור' עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן: (ב) פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה · אמרו לו לרבן גמליאל, מה אנו לירד? אמר להן, מתר, שכבר הייתי מסתכל והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה: (ג) מי שיצא ברשות ואמרו לו, כבר נעשה מעשה, יש לו אלפים אמה לכל רוח · אם היה בתוך התחום, כאלו לא יצא, שכל היוצאים להציל חוזרין למקומן: (ד) מי שישב בדרך ועמד וראה והרי הוא סמוך לעיר, הואיל ולא היתה כונתו לכך, לא יכנס · ד"ר

ווען פיינדע אדער איין אנפאלל פאן וואהנזין יעמאנדען איבער דיא שבת-גרענצע געפיהרט האבען, זא דארף ער נאכהער נור פיער עללען וויט געהען · איזט ער אויף דיזעלבע ווייזע ווידער צוריקגעבראכט ווארדען, זא איזט עס אלס אב ער ניכט איבער דיא גרענצע געגאנגען ווערע · ווארדע ער נאך איינער אנדערן שטאדט, אדער אין איינען פפערך, אדער אין איינע הירדע געבראכט, זא דארף ער, נאך ר' גמליאל אונד רא"בע איננערהאלב דער גאנצען אומגעבונג זיך בעוועגען; ר' יהושע אונד ר"ע זאגען: ער האבע נור פיער עללען רוים · — איינסט קאמען דיזע געלעהרטען אוס פרנדיסין[1]) אונד איהר שיף טריעב אם שבת אויף האהער זעע; ר"ג אונד רא"בע גינגען אויף דעם גאנצען שיפפע אומהער, ר' יהושע אונד ר"ע אבער גינגען ניכט איבער פיער עללען, וויל זיא עס שטרענגע נעהמען וואללטען · (ב) איינסט ליפען זיא, אם אבענד צום שבת, ערשט נאך איינטריטט דער דונקעלהייט אין דיא בוכט איין, דא פראגטען זיא דען ר"ג: דירפען וויר וואהל אויסשטייגען? ער ערווידערטע: עס איזט געשטאטטעט: דען איך האבע בעאבאכטעט, דאס וויר פאר איינטריטט דער דונקעלהייט שאן איננערהאלב דער גרענצע ווארען · (ג) ווען יעמאנד ערלויבטער ווייזע אין וויכטיגער אנגעלעגנהייט[2]), הינאיבערגעהט, אונד מאן זאגט איהם, דיא זאכע זייא בערייטס אבגעטהאן, זא האט ער צווייטויזענד עללען נאך אללען זייטען · וואר ער אננאך איננערהאלב דיזער גרענצע, זא איזט עס אלס ווערע ער ניכט וועגגעגאנגען; דען אללע וועלכע אום עטוואס צו רעטטען אויסגעהען, דירפען אם שבת ווידער נאך איהרעם ארטע צוריקגעהען · (ד) ווען איינער זיך אויף דער רייזע נידערגעזעטצט האטטע, אונד ער ביים אויפשטעהען (אין דער דעממערונג) בעמערקט, ער זייא גאנץ נאהע בייא דער שטאדט, זא דארף ער, וויל עס

פרק ד עב"ום · לאנסו; רוח · שנטרפה דעתו ויצא חוץ לתחום וחזרה ונשתפה והרי הוא חוץ לתחום: החזירוהו · דוקא הוציאוהו והחזירוהו בע"כ אבל אם היתה היציאה או החזרה לדעתו אין לו אלא ד"א: לעיר · שמוקפת, ודיר וסהר, שהקיפן גדול, הואיל ולא שבת מבע"י באויר מחיצות. א"כ דגזרו עיר דיר וסהר אטו בקעה דלית לה מחיצות; כלה · אע"פי שהלכה הספינה ויצאו חוץ לתחום בשבת הוי כהוציאוהו, דספינה מוקפת מחיצות; להחמיר · דלדידהו דגזרו מ"מ שרי בספינה, דכל זמן שמהלכת ליכא למיגזר אטו נמל ועוד ששרי שבתו, אלא שרצו להחמיר; (ב) נמל · מקום שהספינות חונות שם. מה אנו · כלום באנו מחוץ לתחום משחשיכה והאי נמל לא היה מוקף מחיצות דאי הוה מוקף מחיצות הוה כנתנוהו בדיר או בסהר מהלך את כלה; מסתכל · בשפופרת המתוקנת למדת נפיית אלפיים אמה; (ג) ברשות · לעדות החודש או להציל מן הגיים ומן הנהר: לכל רוח · ממקום שנאמר לו; לא יצא · פי' אם נאמר לו קודם כלות ד' אלפים אמה מביתו דנמצא ב"א אמה שיש לו לכל רוח נכנסות לתוך ב"א של תחום ביתו כאלו לא יצא מביתו: שכל · כלומר שכן מצינו קולא אחרת שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן שנתנו להן חכמים שהוא עד אלפים אמה בכלי זיינן. א"כ אם נצחו האויבים ומפחדים לשבות שם רשאין לחזור למקומן ממש בכלי זיינן; (ד) מישב · והיה דעתו לכנוס לעיר אלא שישב לנוח וחשיכה

[1]) דים האלטען איינע פיר Brundusium · [2]) ז' מסכת ראש השנה פ' ב' מ' ה'

יִכָּנֵס · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, שְׁתַּיִם, יִכָּנֵס, שָׁלֹשׁ, לֹא יִכָּנֵס · מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ לוֹ חוּץ לַתְּחוּם אֲפִילוּ אַמָּה אַחַת, לֹא יִכָּנֵס · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילוּ חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמּוֹת יִכָּנֵס, שֶׁאֵין הַמְשׁוֹחוֹת מְמַצִּין אֶת הַמִּדּוֹת מִפְּנֵי הַטּוֹעִין:

ר' אליעזר זאגט: ווען ער צווייא עללען דאריבער היגויס איזט, קאן ער צוריקגעהען, אבער בייא דרייען ניכט · — בעפינדעט זיך יעמאנד אין דער דונקעלהייט נאך אויסערהאלב דער גרענצע אויך נור איינע עללע וויט, זא דארף ער ניכט איך דיא שטאדט איינטרעטען; ר' שמעון זאגט: זעלבסט ווען ער נאך עטווא פונפצעהן עללען דאפאן איזט, דארף ער איינטרעטען, דען דיא פעלדמעססער (וועלכע דיא גרענצע בעצייכנען) נעהמען עס מיט דעם מאאסע ניכט גענויא, אינדעם זיא דיא לייטע, וועלכע זיך אירען קעננטען, בעריקזיכטיגען [x]) —

פרק ה

כֵּיצַד מְעַבְּרִין אֶת הֶעָרִים? בַּיִת נִכְנָס בַּיִת יוֹצֵא, פָּגוּם נִכְנָס פָּגוּם יוֹצֵא, הָיוּ שָׁם גְּדוּדִיּוֹת גְּבוֹהוֹת עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּגְשָׁרִים וּנְפָשׁוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, מוֹצִיאִין אֶת הַמִּדָּה כְּנֶגְדָּן וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ כְּמִין טַבְלָא מְרֻבַּעַת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִשְׂכָּר אֶת הַזָּוִיּוֹת:
(ב) נוֹתְנִין קַרְפָּף לָעִיר ד"ר מֵאִיר · וַחֲכָ"א לֹא אָמְרוּ קַרְפָּף אֶלָּא בֵּין שְׁתֵּי עֲיָרוֹת · אִם יֵשׁ לָזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים וְלָזוֹ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִים, עוֹשֶׂה קַרְפָּף לִשְׁתֵּיהֶן לִהְיוֹתָן

אויף וועלכע וויזע בעווירקט מאן איין איבערמאאס דער שטאדטגרענצען? ווען איין הויז אן דער שטאדטמויער מעהר איינווערטס דאס אנדערע מעהר אויסווערטס שטעהט אדער איינע ליקקע (אדער איינע רואינע) איינווערטס, איינע אנדערע אויסווערטס ליגט, אדער מויער־שטיקקע צעהן האנד־ברייטען האך אויסערהאלב שטעהען, אדער בעוואהנטע בריקקען, אדער גראבמעהלער, בייא וועלכען איין וואהנ־הויז איזט, זא נימנט מאן אן איהנען דאס מאאס דער שטאדט אונד בילדעט מיט דעמזעלבען איינע פיערעקקיגע פלעכע, דאמיט מאן צוגלייך דיא ווינקעל געווינגע · (ב) מאן גיבט צור שטאדט איינען פלאטץ פאן 70⅔ עללען צו; זא לעהרט ר"מ · דיא געלעהרטען זא־גען: מאן האט נור פאן איינעם זאלכען פלאטץ צווישען צווייא שטעדטען גערעדעט; נעמליך ווען יעדע זעלבען נור נאך זיבענציג עללען אונד עטוואס דאריבער רוים האט, זא קאן מאן פיר יעדע איינען זאלכען פלאטץ צו רעכנען,

עומד באמה השנית יכנס דהבלעת תחומים מילתא היא, ול"ד לנתגלגל חוץ לד"א דהכא יצא במזיד ובמ"ג דמשמע דהבלעת תחומין מלתא, דהתם לדבר מצוה שרי אפי' לרבנן דהכא: שהחשיך · ושבת סמוך לתחום העיר אמה א' לא יכנס להיות בבני העיר אלא יש לו אלפים אמה ממקום שביתתו: טו"א · לפי שאין מודדים אלא בחבל של נ' אמה וכל חבל מתמעט ב' אקיזות שזה תופס מכאן וזה תופס מכאן, וכל אחיזה טפח וחצי אצבע כמלא במ' חבלים מתמעטים נ"ט שהם טו"א: המשוחות מודדי התחומים: ממצין · לעשות הסימן סוף אלפים ממש: הטועין · שאין מכירין הסימן ולא מחמרינן ליה כלמי שיצא חוץ לתחום, דהתם היה לו להזהר:

פרק ה מעברין · כאשה עוברת שכריסה בולט, ולא היתה חומה חלקה אלא הבתים מחוברים ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו: פגום · מגדלים בולטים בחומה ובא למדוד אלפים אמה: נכנס · ה"ק אם בית נכנס ובית יוצא: גדודיות · שברי חומה של בתים וישנן בתוך ע"א ושריים: וגשרים · שיש להם כתלים ומכוסה בגשר ויש שם דירה למוכס: נפשות · בנין שעל הקבר ויש בהן בית דירה: מוציאים · אם הבליטה במקום א' כגון אצל קרן מזרחית צפונית רואין כאלו בליטה אחרת כנגדו בקרן מזרחית דרומית וחוט מתוח מזו לזו, וכן לכל ד' הקרנות: אותן. התחומים זי"ג אותה דהיינו העיר אם היתה עגולה מרבעים אותה; (ב) נותנים כל הבא למדוד התחומים, מניח אויר של ע"א וב' שליסים אמה ומשם מתחיל למדוד ב"א אמה: ב' עיירות. הסמוכות כדי לחברן ע"י קרפיפות הללו והבא ללכת מאחת מהן דרך חברתה מודדים לו ב"א

[x]) דים ערקלערט ר"שי זא: דיאיעניגען וועלכע מיט דעם פונפציג עללען לאנגען מעססטריקקע מעססען, בריגגען דיא שטעללען, וואו זיא דען שטריק אנפאססען, ניכט מיט אין אנשלאג, וואס איינע פערקירצונג פאן אונגעפעהר פונפצעהן עללען אויף 2000 אויסמאכט · — אנדערע זאגען: מאן האבע דיא גרענצע ענגער געצאגען, אום דער עטווא אוים פערזעהען צו וויט היניום געהענדען וויללען ·

שְׁבִיתָתִי בְּעִקָּרוֹ, מְהַלֵּךְ מִמְּקוֹם רַגְלָיו וְעַד עִקָּרוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמֵעִקָּרוֹ וְעַד בֵּיתוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה · נִמְצָא מְהַלֵּךְ מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה אַרְבַּעַת אַלְפַּיִם אַמָּה: (ח) אִם אֵינוֹ מַכִּיר, אוֹ שֶׁאֵינוֹ בָקִי בַּהֲלָכָה, וְאָמַר שְׁבִיתָתִי בִּמְקוֹמִי, זָכָה לוֹ מְקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ · עֲגוּלוֹת, דִּ"ר חֲנִינָה בֶּן אַנְטִיגְנוֹס · וַחֲכָ"א מְרֻבָּעוֹת, כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִשְׂכָּר אֶת הַזָּוִיּוֹת: (ט) זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ, הֶעָנִי מְעָרֵב בְּרַגְלָיו · אָ"ר מֵאִיר, אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא עָנִי · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִׁיר · שֶׁלֹּא אָמְרוּ מְעָרְבִין בְּפַת, אֶלָּא לְהָקֵל עַל הֶעָשִׁיר, שֶׁלֹּא יֵצֵא וִיעָרֵב בְּרַגְלָיו · (י) מִי שֶׁיָּצָא לֵילֵךְ לְעִיר שֶׁמְּעָרְבִין בָּהּ וְהֶחֱזִירוֹ חֲבֵרוֹ, הוּא מֻתָּר לֵילֵךְ וְכָל בְּנֵי הָעִיר אֲסוּרִין · דִּ"ר יְהוּדָה · ר' מֵאִיר אוֹמֵר כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לְעָרֵב וְלֹא עֵרַב, הֲרֵי זֶה חַמָּר גַּמָּל: (יא) מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִילּוּ אַמָּה אַחַת, לֹא

ער אבער: „מיין שבת־זיטץ זייא אן דעססען שטאממע!“ זא קאן ער פֿאן זיינעם שטאנדפונקטע דאהין צווייטויזענד עללען געהען, אונד ווידער פֿאן דא נאך זיינעם הויזע צווייטויזענד עללען · אויף דיזע וויזע קאן ער נאך איינטריטט דער דונקעלהייט פֿיער טויזענד עללען ווייט געהען · (ח) ווען ער אבער ניכֿטס וואהרנימֿמט אדער דאס געזעטץ ניכֿט גענויא ווייס, אונד שפריכֿט: „היר וויל איך מיינען שבת־זיטץ האלטען!“ זא ערווירבט איהם דיזער אָרט דיא געשטאטטונג פֿאן צווייטויזענד עללען נאך אללען זייטען; אונד צוואר אים קרייזע, נאך ר' חנינא זאהן אנטיגנוס; אבער דיא געלעהרטען זאגען: אים פֿיערעק וויא איינע פֿיערעקקיגע פֿלעכֿע, דאמיט ער דיא ווינקעל געווינגע · (ט) דיס הענגט צוזאממען מיט דער לעהרע, דאס דער ארמע מיט זיינעם פֿוס דען ערוב בעווירקען קעננע· ר' מאיר מיינט: וויר האבען עס היר נור מיט דעם ארמען צו טהון · ר' יהודה זאגט: גלייכֿפֿיעל ארם אדער רייך; דען מאן האט נור דעסהאלב פֿעסטגע־זעטצט, דען ערוב מיט בראד צו בעווירקען, אום עס דעם בעמיטטעלטען לייכֿט צו מאכֿען, דאס ער ניכֿט ברויכֿט זעלבסט הינצוגעהען אום דען ערוב צו בעווירקען · (י) ווען יעמאנד (פֿאר דעם פֿייערטהגע) אויסגינג, אום נאך איינער שטאדט, מיט וועלכֿער מאן זיך פֿערבינדען קאן, (אים נאמען זיינער מיטבעוואהנער) דיא גרענצ־פֿערבינדונג צו בעווירקען, איין אנדערער אבער איהן אונ־טעוועגס מיט צוריקברינגט; זא דארף ער זעלבסט אם שבת הינגעהען, דיא שטאדט בעוואהנער אבער ניכֿט; זא ר' יהודה· ר' מאיר זאגט: יעדער וועלכֿער דען ערוב בע־ווירקען קאננטע, אונד עס ניכֿט געטהאן, איזט איין עזעל־טרייבער דער אויך איין קאמעל נאכֿציהט *) · (יא) ווען יעמאנד אם שבת אויך נור איינע עללע איבער דיא גרענצע הינויס געגאנגען איזט, זא דארף ער ניכֿט ווידער גאנץ צוריקגעהען ·

דכפ"ג מ"ד בספק ערוב שאינו ערוב ויש לו בא"מ מביתו דהתם לא עקר דעתו מביתו ודעתו שאם לא יקנה לו העירוב, יהיה לו תחום ביתו, ואם אין תחת האילן כ"א ז"א, א"כ האמה האמצעית ממ"כ מד' אמותיו, קנה שם שביתה: בעקרו · שסיים מקומו: (ח) בהלכה · ואינו יודע שיועיל לו כשיאמר שביתתי במקום פלוני: ואמר · אפילו אם לא אמר, יש לו אלפים לכל רוח: עגולות · דאלפים אמה ילפינן מערי מקלט והם כאמר, וזה, משמע לזה אתה נותן פאות ולא לשובתי שבת, ורבנן סברי זה כזה: לזויות · האלכסון ת"ת אמות שנותנים לו לכל נד אלפיים ות"ת כשיעור אלכסון: (ט) זו היא · אתאן לר"מ דר"מ סבר עקר ערוב בפת וקולא הוא דאקילו גבי עני או מי שבא בדרך ואין עמו פת · ור' יהודה סבר עקר ערוב ברגל וקולא דאקילו בעשיר לשלוח ערובו ע"י שליח, ולכ"ע האומר שביתתי במקום פלוני אין קונה באותן מקום, אלא א"כ הוא עני או בא בדרך, הוי כמו שאין עמו פת, והאומר שביתתי במקום פלוני אינו קונה אלא א"כ יש שהות ביום, שיכול להגיע שם קודם שתחשך: (י) שילא · ששלחוהו אנשי עירו להוליך להם עירוב לסוף אלפים אמה כדי שיוכלו לילך מחר לעיר שהיא לסוף ד"א אמה: שמערבים, להיותן מעורבים בה: והחזירו · שאמר עת ניכה, עת חמה היא ופזר מלכת היום, אבל דעתו לילך למחר: מותר · דהוי כעני שאומר שביתתי במקום פלוני, כיון שהחזיק בדרך: ר"מ · מספקא לי' אי עני הוא הואיל ויצא מביתו א"ד כיון שהיה יכול לערב בפת לאו עני הוא: גמל · ואין לו אלא הב"א אמות מביתו למקום ערוב: (יא) לא יכנס · ואע"ג דמובלעים הד"א בתוך תחום העיר דהבלעת תחומים לאו מילתא היא ור"א דאמר והוא באמצע אם

*) זיהע אבען פ׳ ג׳ מ׳ ד׳

תחום שבת · שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל: (ו) עיר של יחיד ונעשית של רבים, מערבין את כלה · ושל רבים ונעשית של יחיד, אין מערבין את כלה · אלא אם כן עשה חוצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיורים · ד"ר יהודה · ר' שמעון אומר, שלש חצרות של שני בתים: (ז) מי שהיה במזרח ואמר לבנו ערב לי במערב, במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח, אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן, מותר לביתו ואסור לעירובו · לעירובו אלפים אמה ולביתו יותר מכאן, אסור לביתו ומותר לעירובו · הנותן את עירובו בעבורה של עיר, לא עשה ולא כלום · נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת, מה שנשכר הוא מפסיד: (ח) אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה, ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה · כיצד?

זיא זאגען: ביס היהער געהט דער שבת־וועג; דען דיא געלעהרטען האבען דיזע אנגעלעגענהייט ניכט צום ערשווערען, זאנדערן צום ערלייכטערן אנגעארדנעט · (ו) ווען איינע שטאדט ערשט איינעם איינצעלנען געהערטע, אונד דאן מעהרערען אנגעהערט [1]), זא מאכט מאן דען ערוב פיר דיא געזאממטע שטאדט; געהערטע זיא ערשט מעהרערען, אונד נאכמאלס איינעם, זא דארף מאן ניכט פיר דיא געזאממטע שטאדט דען ערוב מאכען, (זאנדערן מאן מוס דאפאן אייניגע אויסשליסען) עס זייא דען דאס מאן נאך אויסערהאלב זא פילע בעוואהנער אויסשלאס, וויא דיא שטאדט חדשה אין יהודה, ווארין פונפציג וואהנונגען זינד, ענטהעלט · זא ר' יהודה · ר' שמעון זאגט: ווען אויך נור דרייא העפע צו יע צווייא הייזערן · (ז) ווען זיך יעמאנד (פאר דעם פייערטאגע) אן דער מארגענזייטע זיינעס וואהנארטעס בעפינדעט, אונד צו זיינעם זאהנע שפריכט: לעגע דען ערוב פיר מיך אן דער אבענדזייטע נידער, אדער אומגעקעהרט, זא דארף ער, ווען פאן איהם צום הויזע צווייא טויזענד עללען זינד אונד צום ערוב היז מעהר, נור אין זיינעם הויזע אבער ניכט אם ערוב; ווען אבער צום ערוב היז צווייטויזענד עללען זינד, אונד צום הויזע היז מעהר, דארף ער ניכט אים הויזע, אבער וואהל אם ערוב זיינען שבת־זיטץ געלטענד מאכען [2]) · — ווען איינער זיינען ערוב אים שטאדטבעצירק נידערלעגט, האט ער אייגענטליך ניכטס געטהאן; האט ער איהן אבער אויסערהאלב דעם שטאדטבעצירקס, אויך נור איינע עללע וויט געלעגט, זא פערלירט ער (אן דער ענטגעגענגעזעטצטען) זייטע, וואס ער היער געווינגט [3]) · (ח) דיא בעוואהנער איינער גראסען שטאדט דירפען דורך איינע (איננערהאלב צווייאטויזענד עללען ליגענדע) קליינע שטאדט גאנץ דורכגעהען [4]), ניכט אבער דיא בעוואהנער דער קליינען דורך דיא גאנצע גרע־

כנגד רגלו וכן מודדין כולו ד"א ד"א: (ה) מומחה · בקי במדידה, א"כ ממקום הישר ושוה שלא יהיה צריך לקדר: ריבה: שכשהוא ב' סימני תחומין וא' מסימניהם בולט וארוך יותר מסימן התחום שכנגדו: למקום שריבה · ומוציאין מדת הקצרה כנגדה, שזה לא מתח החבל כל צרכו: וי"מ שמודדין באלכסון ממקום הקצר למקום הארוך, ומפרשין למקום שריבה אף למקום שריבה שומעין · ריבה לא' · ה"ק שמדדו ב' ב"א מומחין ומיעט א': (ו) של יחיד · והוא משכיר כל בתים לב"א הדרים שם ואח"כ נעשית של רבים: כולה · כבתחלה וא"צ שיור: אין מערבין · דשיור משום היכר דטעמא משום ערוב הוא ולא תשתכח תורת ר"הר, ואף ע"ג דעכשיו הוא של יחיד דלמא הדרה ומתעבדת של רבים · ועיר שאין לה אלא שער אחד א"צ שיור: חוצה · רבותא קמ"ל שאפילו חוץ לה מועיל שיור: חדשה · שמה חדשה, ולא היה בה אלא נ' דיורין והיא היתה לעיר גדולה הסמוכה לה והוא שיור שצריך: (ז) במזרח · בשדה וקדש עליו היום שם ואמר מבע"י: במערב · רחוק יותר מאלפים אמה: מותר · לביתו למכות מביתו אלפים אמה לכל רוח, דמסתמא לביתו ניחא ליה כשאין ערובו ערוב: ולביתו · יותר כגון שעומד במזרח ביתו באלכסון וערובו מושך למערב ביושר יותר מביתו ואע"פ כן האלכסון לביתו רחוק ממנו יותר מערובו: בעבורה · בתוך ע"א ושירים: חוץ לתחום · חוץ לעבורה של עיר: מה שנשכר · שאם הניח הערוב סוף אלף למזרח נמצא שכלו ב"א למזרח בסוף ג"א לעיר, ומשתכר אלף למזרח, כנגד זה מפסיד אלף למערב שאין לו למערב העיר

[1]) דורך אנקויף דער הייזער. [2]) אום צווייטויזענד עללען פאן דא נעהמען צו דירפען. [3]) זא ווייט וויא דער ערוב היכויסגעריקט ווירד, דארף ער אויף דער אנדערן זייטע וועניגער געהען. [4]) דיא שטאדט זעלבסט ווירד נור אלס פיער עללען לאנג אנגעזעהען.

באחת: (ג) וכן שלש כפרים המשלשין אם יש בין שנים החיצונים מאה וארבעים ואחד ושליש, עשה אמצעי את שלשתן להיותן כאחד: (ד) אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יותר · ולא ימדוד אלא כנגד לבו · היה מודד והגיע לגיא או לגדר, מבליעו וחוזר למדתו · הגיע להר, מבליעו וחוזר למדתו, ובלבד שלא יצא חוץ לתחום · אם אינו יכול להבליעו, בזו א"ר דוסתאי בר ינאי, משום ר' מאיר שמעתי, שמקדרין בהרים: (ה) אין מודדין אלא מן המומחה · רבה למקום אחד, ומעט למקום אחר, שומעין למקום שרבה · רבה לאחד ומעט לאחר, שומעין למרבה · אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר, עד כאן

זא דאס ביידע דאדורך איין גאנצעס בילדען · (ג) עבען זא ווען דרייא דערפער אים דרייעק ליגען, זא קאן דאס (איננער־האלב צווייטויזענד עללען צו יעדעם ליגענדע) מיטטלערע, ווען (מאן עס אין געדאנקען איינשיבט אונד) צווישען דען ביידען אייסערן נור יע הונדערט איין אונד פירציג אונד צווייא דריטטעל עללען בלייבען, אללע דרייא צו איינעם גאנצען פעראייניגען[1] · (ד) מאן דארף דיא שבת־גרענצע נור מיט איינעם פונפציג עללען לאנגען, ניכט קירצערן אדער לענ־גערן שטריק מעססען, אונד מוס דענזעלבען שטעטס געגען דאס הערץ[2] האלטען · קאממט דער מעססענדע קווער דורך איין ענגעס טהאל, אדער איבער איינען שטיינהויפען, זא ציהט ער איבער דיזעלבען מיט דעם מאאסע (אין גראדער ליניע), קאממט ער אן איינען (נידערן) בערג, זא מאכט ער עס עבען זא, נור דארף ער ניכט הירבייא דיא גרענצע איבער־שרייטען · ווען עס ניכט מעגליך איזט, דען מעסשטריק דאריבער צו ציהען, זא איזט דיס דער פאלל, וואפאן ר' דוסתאי זאהן דעס ר' ינאי זאגט, אים נאמען דעס ר' מאיר געהערט צו האבען, דאס מאן דיא בערגע (אין געדאנקען) גראדע דורכשטיכט[3] · (ה) מאן לעסט שטעטס נור פאן איינעם ערפאהרענען מעססען[4] · — האט מאן אן איינער שטעללע ווייטערהין אלס אן דער אנדערן דיא גרענצע בע־צייכנעט, זא ריכטעט מאן זיך נאך דעם ענטפערנטערן[5]; ווען איינער ווייטערהין דיא גרענצע געזעטצט אלס דער אנ־דערע, ריכטעט מאן זיך נאך דעם ענטפערנטערן · זעלבסט איין שקלאפע אונד איינע שקלאפין זינד בעגלויבט, ווען

חוץ לתחומה: (ג) המשולשים · לאו משולשין ממש אלא עיר הג' עומדת ברחוק אלפים אמה שיכולים לבוא אלו לאלו אם יש אויר בין ב' החיצונים כדי שאם יכניס האמצעית ביניהם לא ישאר אויר כ"א קמ"א אמה ושליש לכאן וקמ"א ושליש לכאן אמרינן, רואין, אם לאו, לא אמרינן רואין: (ד) אין מודדין · תחום שבת: בחבל · של פשתן: פחות · שמתוח הרבה: יותר · מחמת כובדו מתקצר: לבו · קבעו חכמים מקום שלא יתן זה זה כנגד צוארו וזה כנגד רגלו והחבל מתקצר: גדר, חומת אבנים שנפלו ונעשית גל גבוה ומשופע: מבליעו · ואם הוא רוחב מלמעלה נ"א נ"א או פחות משפתו אל שפתו אף ע"פ שיש במדרונו עד אלפים אמה אין עולה מדת מדרונו למדת התחום: וחוזר למדתו · שאם היה רחבה כנגד העיר יותר מנ' ואינו יכול להבליעו שם והא' מראשו שלא כנגד העיר יכול להבליעו הולך ומבליעו שם וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים מדתו: להר · והוא שלא יהיה זקוף הרבה אלא משופע שההולך ד"א לא יגבה אלא י"ט, אבל אם זקוף יותר אינו מבליעו אלא דאומדו, ודוקא כשהאומד עד נ"א שהו' דין הבלעה, אבל אם יש באומד יותר מנ"א מקדרין: מבליעו · כמו שמבליע בגיא משפתו אל שפתו וכיצד הוא עושה, זוקף שני עצים גבוהים בשני שפתי רגלי ההר מזה ומזה ומותח החבל שמודד בו למעלה מזה לזה: לא יצא · למקום שיכול להבליעו שהו' חוץ לתחום, שלא יאמרו מדת התחומין של העיר באה עד כאן: חוץ · לנדדין: אינו יכול · בחבל של נ"א: בזו · ולא בערי מקלט ועגלה ערופה מפני שהן תורה, ואף ע"ג דבמ"ד פ"ג משמע דר"מ ס"ל דתחומין כמי דאורייתא, משני בגמ' הא דלעיל דיחיד והא דהכא דרבים דס"ל דתחומין לאו דאורייתא: מקדרין · רואין אותו כאילו נקבו אותו ומודדין דרך הנקב בחבל של ארבע אמות, והתחתון מניח את החבל נגד לבו והעליון מניח

---

[1]) זא ווירד דיא משנה אים תלמוד ערקלערט · [2]) נעמליך אללע זאללען אויף גלייכע ארט מעססען · דאהער דיזע בעשטיממונג · היעלט איינער דאס ענדע אם לייבע, דער אנדערע אם האלזע, זא ענטשטינדע איינע אונגלייכהייט דעם מאאסעס · [3]) דאן ווירד דיא מעס־סונג מיט איינעם שטריקקע פאן פיער עללען געמאכט, אינדעם דער אונטערע איהן אן זיך העלט, דער אבערע איהן אן דען פוס לעגט אום איהן וואגערעכט צו האלטען, אונד ביידע זא פארטפאהרען · [4]) פאסט אללע קאממענטאטארען שטיממען היער איבעראיין, נור ר"ת ערקלערט: נור איין גערדער ליניע דירפע מאן מעססען · [5]) נאך אנדערן נימט מאן דאס מיטטלערע מאאס ·

בִּירוּשָׁלַיִם, וְאָמַר לָנוּ אַבָּא, מַהֲרוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַכֵּלִים לַמָּבוֹי, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וְיֶאֱסוֹר עֲלֵיכֶם · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בְּלָשׁוֹן אַחֵר, מַהֲרוּ וַעֲשׂוּ צָרְכֵיכֶם בַּמָּבוֹי עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וְיֶאֱסוֹר עֲלֵיכֶם : (ג) אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב, בֵּיתוֹ אָסוּר מִלְּהַכְנִיס וּמִלְּהוֹצִיא לוֹ וְלָהֶם, וְשֶׁלָּהֶם מֻתָּרִין לוֹ וְלָהֶם · נָתְנוּ לוֹ רְשׁוּתָן, הוּא מֻתָּר, וְהֵן אֲסוּרִין · הָיוּ שְׁנַיִם, אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה · שֶׁאֶחָד נוֹתֵן רְשׁוּת וְנוֹטֵל רְשׁוּת · שְׁנַיִם נוֹתְנִים רְשׁוּת, וְאֵין נוֹטְלִין רְשׁוּת · (ד) מֵאֵימָתַי נוֹתְנִין רְשׁוּת? בֵּשׁ"א מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵה"א מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ · מִי שֶׁנָּתַן רְשׁוּתוֹ וְהוֹצִיא בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר, דִּ"ר מֵאִיר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר בְּמֵזִיד אוֹסֵר, בְּשׁוֹגֵג אֵינוֹ אוֹסֵר : (ה) בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה שֻׁתָּף לִשְׁכֵנָיו, לָזֶה בְּיַיִן, וְלָזֶה בְּיַיִן, אֵינָם צְרִיכִין לְעָרֵב · לָזֶה

צדוקי (זאדדוקעער) אין איינעם מבוי [1]) מיט אונס, דא שפראך מיין פאטער צו אונס: ברינגט איילינ אללע גערעטהע אין דען געמיינשאפטליכען גאנג, עהע דער צדוקי עטוואס דאהין ברינגע אונד איהן פיר אונס אונערלויבט מאכע · ר' יהודה פיהרט דען אויסדרוק אנדערס אן: טהוט איילינ אים גאנגע פאר שבת וואס איהר צו טהון האבט, עהע דער טאג צו ענדע געהע אונד ער איהן אייך אונערלויבט מאכע [2]) · (ג) ווען איינער דער בעוואהנער איינעס האפעס פערגעססען האט דען עירוב צו מאכען [3]), זא איזט עס אונערלויבט זאוואהל פיר איהן אלס פיר דיא איבריגען אין זיין הויז אדער אויס דעמזעלבען עטוואס צו טראגען; אבער איהרע הייזער זינד איהם אונד איהנען געשטאטטעט · האבען איהם דיא איבריגען איהר רעכט אן דען האף אבגעטרעטען, זא דארף ער עטוואס אין דען האף טראגען, זיא אבער ניכט · פערגאבזיימען עס צווייא, זא העממען זיא איינאנדער; דען איינער קאן דאס רעכט אבגעבען אדער עמפאנגען, צווייא אבער דירפען וואהל פערציכטען, אבער ניכט צוזאממען עמפפאנגען · (ד) צו וועלכער צייט קאן מאן זיין רעכט אבגעבען? ב"ש זאגט: בייא טאגע; ב"ה זאגט: אויך נאך דעם איינטריטט דער דונקעלהייט · ווער זיין רעכט אבגעגעבען, נאכהער אבער דעננאך זאכען אין דען האף גייבראכט האט, עס געשעהע אויס פערזעהען אדער מיט אבזיכט, זא מאכט ער דען איבריגען דען האף אונערלויבט; זא לעהרט ר"מ · ר' יהודה זאגט: נור ווען עס מיט בעדאכט (עהע דיא אנדערן פאן איהרעם רעכטע געברויך מאכטען) געשעהען איזט, שליסט ער דיא איבריגען אויס, ניכט אבער, ווען ער עס אויס פערזעהען געטהאן · (ה) ווען איין הויזבעזיטצער מיט זיינען נאכבארען (אין איינעם מבוי) געמיינזאמען טהייל מיט יעדעם אן וויין (אין איינעם פאססע) האט, זא ברויכען זיא קיינען ערוב

כעכ"וס, דאמר לו אבא הוציא את הכלים עד שלא יוציא ויאסר, ואי כעכ"וס הוא ואיכו יכול לבטל עד שישכור לא מצי לאסור עליהס, מאחר דאגר ושקיל דמי, ור"י אומר לדוקי ה"ה כעכ"וס, ומעשה בע"ש היה, וכך אר"ג עד שלא יצא היוס ויאסר עליכס: (ג) ביתו אסור · וכגון שביטל רשות חבירו ולא ביטל להס הלכך ביתו אסור להס: ושלהס · דהוא הוי אורח גביה: הן אסורין · דרבים לגבי יחיד לא הוו אורחים: שאחד נותן · אע"ג דמרישא שמעינן לה נקט לה משום שנים נותנין רשות לאשמעינן דלא גזרינן שלא יתנו שמא יטלו נמי ואין נותנין, אשמעינן אע"ג דאמר לא' שקנה ע"מ לקנות לשני, דמ"ד שליח שוין קמ"ל: שנים · שלא ערבו ובני החצר בטלו להס רשותן אפ"ה אסורין דאוסרין זע"ז, ואף ע"ג דהדר חד מיניה ובטל לחבירו, דהמבטל רשות לבני חצר צריך שיבטל לכל א' וא': (ד) מבע"י · דאקנוי' רשות הוא ואסור בשבת: משתחשך · דאסתלוקא מרשות הוא ומצי לאסתלוקא בשבת: בין שוגג · דקנסינן שוגג אטו מזיד: רי"א · אוסר אם לא החזיקו בו כבר עד שיחזור ויבטל: (ה) א"צ לערב · לשתף, והוא שיהיה כולן שותפים בכלי א', ודוקא שתופי מבואות הוי ביין, אבל ערובי חצירות דוקא

[1]) זיהע איינלייטונג · מאן מוס היער הינלודענקען: דער לדוקי בעגאב זיך זיינעס רעכטעס אויף דען געברויך דעס האפעס אם שבת ·
[2]) נאך דער ערסטען לעזארט העלט ר"ג איינען לדוקי פיר גלייך מיט איינעם ישראל, דעס עס פרייא שטעהט, זיך זיינעס רעכטעס צו בעגעבען; נאך דער אנדערן איזט דער לדוקי דעם היידען גלייך געאכטעט · איבריגענס זינד דיא קאממענטאטארע אונד זעלבסט דיא גמרא שאן אונאיינס איבער דיא ערקלערונג דיזער משנה, זא וויא אויך איבער שלא יוציא, וואפיר דיא ברייתא ליזט שתחשך וועלכעס לייכטער צו פערשטעהען איזט · [3]) אבער זיין רעכט שאן אבגעטרעטען האטטע ·

מִי שֶׁהָיָה בְּעִיר גְּדוֹלָה וְנָתַן אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר קְטַנָּה, בְּעִיר קְטַנָּה וְנָתַן אֶת עֵירוּבוֹ בְּעִיר גְּדוֹלָה · מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה · ר"עַ אוֹמֵר, אֵין לוֹ אֶלָּא מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה : (ט) אָמַר לָהֶן ר"ע אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּנוֹתֵן עֵירוּבוֹ בִּמְעָרָה שֶׁאֵין לוֹ מִמְּקוֹם עֵירוּבוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה? אָמְרוּ לוֹ, אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ דִּיּוּרִין, אֲבָל יֵשׁ בָּהּ דִּיּוּרִין מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה · נִמְצָא קַל תּוֹכָהּ מֵעַל גַּבָּהּ · וְלַמּוֹדֵד שֶׁאָמְרוּ נוֹתְנִין לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, שֶׁאֲפִילוּ סוֹף מִדָּתוֹ כָּלָה בִּמְעָרָה :

סערע, (ווען זיך דיא צווייאטויזענד עללען שאן אין דערזעלבען ענדיגען) · ווען אבער איינער אויס דער גראסען שטאדט אין דער קליינען זיינען ערוב געלעגט, אדער אומגעקעהרט, זא דארף ער זיא גאנץ דורכגעהען, אונד דאריבער היניוס נאך צווייטויזענד עללען · ר"ע זאגט, ער האט נור פאם אָרטע זיינעס ערוב צווייטויזענד עללען · (ט) ר"ע מאכטע דיא איינווענדונג, געשטעהט איהר מיר ניכט צו, דאס ווער זיינען ערוב אין איינער העהלע לעגט, נור פאן דעם אָרטע דעם ערוב צווייטויזענד עללען האבע? זיא ערווידערטען: אללערדינגס, דאך נור ווען קיינע וואהנונגען אין דער העהלע זינד, אבער ווען זיא צו וואהנונגען [I]) איינגעריכטעט איזט, קאן ער זיא גאנץ דורכגעהען, אונד דרויסען נאך צווייטויזענד עללען · עס איזט פאלגליך דאס געזעטץ ערלייכטערנדער פיר דאס איננערע דער העהלע אלס פיר דען אָרט אָבערהאלב דערזעלבען · — וואס אבער דעניעניגען אנלאנגט דער (פאן זיינעם רוהעפונקטע אויס) דאס שבת-מאאס געהט, זא געוועהרט מאן איהם נור צווייטויזענד עללען, זעלבסט ווען דאס ענדע דיזעס מאאסעס איננערהאלב איינער העהלע איזט ·

פ ר ק ו

הַדָּר עִם הַנָּכְרִי בֶּחָצֵר, אוֹ עִם מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּעֵירוּב, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עָלָיו · (דִּ"ר מֵאִיר), ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שֶׁיְּהוּ שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה : (ב) אָמַר ר"ג מַעֲשֶׂה בִּצְדוּקִי אֶחָד שֶׁהָיָה דָּר עִמָּנוּ בַּמָּבוֹי

ווען יעמאנד מיט איינעם ניכט-ישראל אדער מיט יעמאנד דער דאס געזעטץ פאם ערוב ניכט אנערקעננט, אין איינעם האפע וואהנט, זא בעווירקט דיזער, דאס יענעם (אם שבת) ניכט געשטאטטעט איזט, (זאכען אויס זיינעם הויזע אין דען האף צו טראגען) · זא לעהרט ר"מ · ר' אליעזר זאהן יעקב זאגט: ער בעווירקט קיין פערבאט, אויסער ווא צווייא ישראלים איינאנדער הממען קעננען · (ב) ר' גמליאל ערצעהלט, איינסט וואהנטע בייא אונס איין

אלא אלף שאם כלו לו האלפיים מן הערוב וקמ"ל דעיר כלה לו כד"א, וה"מ כשאין כלות האלפיים אלא בסוף העיר או חוצה לה, אבל אם כלו כתוך העיר אינו יכול לילך בתוך העיר אלא עד מקום כלות האלפים של ערוב : (ח) עיר גדולה · שהיתה לה עיר קטנה בתוך ב"א אמה והאלפיים של עיר הגדולה כלים בסוף העיר קטנה או חוצה מוכין העיר הגדולה אלף תתקנ"ו אמות, והעיר הקטנה איכה כחשבת אלא כד"א ; ואין · לפי שכלתה להם האלפים אמה בתוך העיר הגדולה ; כיצד · ק"מ וה"ח אנשי העיר כו' כד"א במודד אלפים אמה אבל בכותן ערובו בתוך העיר בין אנשי ע"ג שנתנו בע"ק או אפכא הוי כל העיר כד"א, ור"ע חולק ; (ט) שאין בה דיורין · שכפרנו המחיצות ואינה ראויה לדיורין שאם ראויה ואף שאין בה עכשיו דיורין כחשבת כד"א וכן עיר שאין בה יושב ויש לה חומה וכתן בה ערובו כחשבת כד"א ואפי' היא גדולה כאנטוכיה: כע"ג · לפי שאין ראויה לדירה ; למודד שאמרו · אע"פ שחולקין חכמים על ר"ע בכותן ערובו בתוך העיר, אבל במודד וכלתה מדתו בתוך המערה, אפי' יש בה דיורין, מודים שאין ככנס להלן ממדתו כלום :

פרק ו מודה · כותי : אוסר · עד שישכר ממנו רשותו, ואע"ג דלכ"ע דירת עכ"ום לאו שמיה דירה, מ"מ אוסר, דרבנן גזרו שלא ידור ישראל עם עכ"ום שלא ילמוד ממעשיו, ואע"ג דעכ"ום חשוד אשפיכת דמים ואסור להתיחד עמו זמנין דמקרי ודייר וגזרו שישכור רשותו, והעכ"ום לא ישכור דחייש לכשפה ור"א, בן יעקב סבר כיון דעכ"ום חשוד אש"ד תרי דשכיחי דדיירי גזרו, חד דלא שכיח לא גזרו ואע"ג דבכותי דלא חשיד אש"ד שכיח דדייר, מ"מ לא הקמירו בכותי יותר מבעכ"ום ; (ב) בצדוקי · שביטל לנו רשותו, חסורי מחסרא וה"ק, צדוקי הרי הוא כעכ"ום, רג"א אינו כעכ"ום ומייתי ראייה דאינו

[I]) דים איזט הייפיג אין ארץ ישראל·

אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר וְלֹא עֵרַב, מֻתָּרִין כָּאן וְכָאן · שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף, מֻתָּרִין בַּחֲצֵרוֹת וַאֲסוּרִין בַּמָּבוֹי, שֶׁהַמָּבוֹי לַחֲצֵרוֹת כֶּחָצֵר לַבָּתִּים: (ט) שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, עֵרְבָה הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרְבָה הַחִיצוֹנָה, הַפְּנִימִית מֻתֶּרֶת, וְהַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה · הַחִיצוֹנָה וְלֹא הַפְּנִימִית, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת · עֵרְבָה זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, זוֹ מֻתֶּרֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְזוֹ מֻתֶּרֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ · ר' עֲקִיבָא אוֹסֵר אֶת הַחִיצוֹנָה, שֶׁדְּרִיסַת הָרֶגֶל אוֹסַרְתָּהּ · וַחֲכָ"א אֵין דְּרִיסַת הָרֶגֶל אוֹסַרְתָּהּ: (י) שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרַב · הַפְּנִימִית מֻתֶּרֶת, וְהַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה · שָׁכַח אֶחָד מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרַב, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת · נָתְנוּ עֵירוּבָן בְּמָקוֹם אֶחָד וְשָׁכַח אֶחָד בֵּין מִן הַפְּנִימִית בֵּין מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרַב, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת · וְאִם הָיוּ שֶׁל יְחִידִים, אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב:

בעוואהנער דער העפֿע דען ערוב פֿעראבזיימט, זא בלייבט דאךביידעס אללען ערלויבט · האט אבער איינער דער בעוואהנער דעס מבוי פֿערזבזיימט, אן דער פֿערבינדונג טהייל צו נעהמען, זא זינד נור דיא העפֿע געשטאטטעט, ניכֿט אבער דער מבוי, וויל דער מבוי זיך צו דען העפֿען פֿערהעלט, וויא דיזע צו דען הייזערן · (ט) ווען צוויא העפֿע איינער אינגערהאלב דעס אנדערן ליגען, אונד דער אינגערע דען עירוב געמאכֿט האט, דער אייסערע אבער ניכֿט, זא איזט דער אינגערע האף געשטאטטעט, דער אייסערע אבער ניכֿט · טהאט עס נור דער אייסערע אונד ניכֿט דער אינגערע, זא זינד ביידע פֿערבאטען · טהאט עס יעדער האף פֿיר זיך, זא איזט יעדער פֿיר זיך געשטאטטעט · ר"ע העלט דען געברויך דעס אייסערן פֿיר פֿערבאטען, וויל דאס דורכֿגאנגסרעכֿט דער בעוואהנער דעס אינגערן איהן אונערלויבט מאכֿט · דיא געלעהרטען זאגען; דאס דורכֿגאנגסרעכֿט בעווירקט דיס ניכֿט · (י) האט איינער אויס דעם אייסערן דען ערוב פֿעראבזיימט, זא איזט דער אינגערע ערלויבט, דער אייסערע פֿערבאטען · האט איינער דעם אינגערן דען ערוב פֿעראבזיימט, זינד ביידע פֿערבאטען · האבען ביידע העפֿע איהרען ערוב אן איינען אָרט (דעס אייסערן) געטהאן, אונד איין בעוואהנער דעס אינגערן אדער דעס אייסערן האט עס פֿעראבזיימט, זא זינד ביידע פֿערבאטען · — געהערט יעדער האף נור איינעם בעוואהנער, זא ברויכען זיא קיינען ערוב ·

פרק ז

חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אַרְבַּע עַל אַרְבַּע בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם · וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד · פָּחוֹת מֵאַרְבַּע עַל

איזט איינע עפֿנונג צווישען צוויא העפֿען, פֿיר האנדברייטען אים קוואדראט, אונד ניכֿט פֿאללע צעהן האנדברייטען פֿאן דער ערדע, זא קעננען דיא העפֿע יעדער פֿיר זיך דען ערוב מאכֿען אדער אויך ביידע צוזאממען; איזט זיא אבער ניכֿט פֿיר האנדברייטען אים קוואדראט, אדער איבער

בפת סומכין לעולם: ולא נשתתף · אסורין במבוי דלא שייך למימר שנסמוך על הערוב במקום שיתוף, שהרי אפילו מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסורים לטלטל, וי"מ א' מבני מבוי, ששכחו כל בני חצר א' לישתתף ביין אבל בפת נתנו חלקן, אסורין דאין סומכין, אבל א' אחד לבדו שכח מותר גם במבוי דתו לא אתו לאשתכוחי שתוף כיון דרובא שתפו: לחצירות · שאסור להוציא מן החצירות למבוי בלי שיתוף אע"ג דשניהן ר"הר הוין כחצר לבתים שזה ר"הי וזה ר"הר: (ט) לפנים מזו · ודריסת הרגל הפנימית לר"הר על החיצונה: אסורות · דהוי רגל האסורה במקומה: בפ"ע · דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת: ורע"ס · דאף רגל המותרת במקומה אוסרת, וחכ"ס דאף רגל האוסרת במקומה אינו אוסרת: שכח · אע"ג דכבר תני לה לעיל נקיט לה משום סיפא: במקום אחד · בחיצונה הלכך שניהם אסורין אפילו אם שכח א' מן הפנימים, אבל אם נתנו בפנימית ושכח אחד מן החיצונים, הפנימית מותרת דעירובה גבה, דהא אחדא לדשא ומשתמשא, ואין החיצונים יכולים לעכב דיכולה לומר: להן לתקוני שתפותיך ולא לעוותי: יחידים · שאין בכל חצר אלא אחד, דסתם מתניתין כת"ק דלעיל:

פרק ז שתי חצירות · וה"ה בין ב' בתים בלא חצר אינו יכולין לטלטל בלא עירוב: בתוך עשרה · סמוך לקרקע

ביין, ולזה בשמן, צריכין לערב · ר' שמעון אומר, אחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב : (ו) חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד, בש"א ערוב לכל חבורה וחבורה · ובה"א ערוב אחד לכלן · ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות, שהן צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה : (ז) האחין (השתפים) שהיו אוכלין על שלחן אביהם, וישנים בבתיהם, צריכין עירוב לכל אחד ואחד, לפיכך אם שכח אחד מהם ולא ערב · מבטל את רשותו · אימתי? בזמן שמוליכין עירובן למקום אחר, אבל אם היה עירוב בא אצלן, או שאין עמהן דיורין בחצר, אינן צריכין לערב : (ח) חמש חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי, ערבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי, מתרין בחצרות ואסורין במבוי · ואם נשתתפו במבוי, מתרין כאן וכאן· עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי ושכח

צו מאכען; ווען ער אבער מיט איינעם ווין, מיט דעם אנ⸗דערן עהל געמיינשאפטליך בעזיטצט, זא מיססען זיא איינען ערוב מאכען · ר' שמעון זאגט : ווערער אים איינען נאך אים אנדערן פאללע ברויכען זיא דען ערוב צו מאכען · (ו) ווען פינף געזעללשאפטען אין איינעם לאנגען זאאל[1]) איהרען שבת⸗זיטץ האלטען, זא העלט ב"ש איינען ערוב פיר יעדע געזעללשאפט פיר נעטהיג, ב"ה אבער נור איינען פיר אללע · זיא שטיממען אבער דארין איבעראיין, דאס ווען איניגע דערזעלבען ארדענטליכע צימער אדער באדענ⸗ארטיגע קאממערן דארין בעוואהנען, פיר יעדע געזעללשאפט איין ערוב נעטהיג זייא · (ז) ברידער[2]) דיא פאן איהרעס פאטערס טישע געשפייזט ווערדען, אבער אין איהרען הייזערן (אין דעמזעלבען האפע) שלאפען, מיססען יעדער איי⸗נען ערוב האבען; ווען אלזא איינער דערזעלבען דען ערוב פערזאבזיימט, מוס ער זיך זיינעם רעכטעס בעגעבען · אין וועלכעם פאללע? ווען זיא אללע איהרען ערוב אין איין הויז דער מיטבעוואהנער געלעגט האבען; ווען אבער דער ערוב דער איבריגען אין איהרעס פאטערס הויז געבראכט ווירד, אדער קיינע אנדערע בעוואהנער אים האפע זינד, זא ברויכען זיא קיינען ערוב צו לעגען · (ח) ווען פינף העפע אין איינאנדער אויסגעגנגע האבען[3]) אונד אין איינען מבוי אפפען זינד — זא איזט ווען דיא בעוואהנער דען ערוב דער העפע בעווירקט, דיא פערבינדונג דעם מבוי אבער פערזאבזיימט האבען, דער געברויך דער העפע ערלויבט, אבער דער דעם מבוי פערבאטען; האבען זיא אויך דיא פערבינדונג דעם מבוי בעווירקט, זא שטעהט איהנען דאס רעכט צוביידען צו · האבען זיא דען עירוב דער העפע אונד דיא פערבינדונג דעם מבוי בעווירקט, אונד איינער דער

בפת, ואם שיתף שתופי מבואות בפת כ"ש דחשיב טפי, וא"צ לערב ערובי חצירות : בשמן · וה"ה יין ויין בשני כלים, אלא אורחא דמילתא נקט ; (ו) בטרקלין · בית גדול ורחב וחלקוהו לה' חלקים וכל א' יש לו פתח לחצר, דאל"כ לא הי' צריכין לערב אלא ב' הפנימות והחצונים הוו כבית שער שלהם : וצריכין · לערב עם שאר בני החצר שאם היו שם דיורין אחרים א"צ ערוב כלל, וגם אין נותנין הערוב בטרקלין זה, ואם המחיצות מגיעין לתקרה כ"ע לא פליגי דהוי חלוק רשות, כי פליגי דחלקו במחיצות כמוכין ; בחדרים · כעין חדרים שהמחיצות מגיעות לתקרה : (ז) האחין השותפין · ה"ק האחין האוכלין על שולחן אביהם או שותפין פועלים האוכלין על שולחן א', ול"ד על שולחן אביהן או שותפין על שולחן אחד אלא שנוטלין מזונותיהן מבית אביהן או מבע"הב ומוליכין לבתיהם שישנים שם, והם ואביהם ואחרים דרים בחצר אחד ; למקום א' · לאחד מבתי שאר בני החצר, אבל אם היה ערוב כל החצר בא לבית אביהן לא הוזקקו לערוב, שבבית שמניחין בו הערוב א"צ ליתן פת : (ח) פתוחות · בגמ' מוכח דלא תיכנן פתוחות זו לזו דקי"ל שאין מבוי ניתר בלחי או קורה עד שיהיה ב' בתים לכל חצר וב' חצירות פתוחות לתוכה, והכא כיון דכולן פתוחות זו לזו ומעורבות יחד כחד חשיב להו ; בחצירות · כ"א לעצמה ; ואם נשתתפו · לאחר שערבו בחצירות : ולא ערב · אבל בשיתוף היה לו חלק ; מותרין · דטעמא מאי אין סומכין על שיתוף במקום ערוב כדי שלא תשתכח תורת ערוב מן התנוקות, והכי דרוב בני החצר ערבו לא תשתכח, ומיירי שנשתתפו ביין דאלו

[1]) טרקלין לאטייניש triclinium, ער ווירד היער מיט שפייזעזאאל פיר יעדע געזעללשאפט אונד מיט עבען זאפיעל אויסגעגנגען אין דען האף געדאכט · [2]) נאך דער לעזארט השותפים ווירד דאמיט געמיינט : געמיינשאפטליכע ארבייטער, דיא איהרע נאהרונג פאן איי⸗נעם הערדן האבען · [3]) נאך דער גמרא גילט דיזער זאאטץ ניכט ·

ואומר, הרי זו לכל בני מבוי, ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העברים, ועל ידי אשתו · אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו : (ז) נתמעט האוכל, מוסיף ומזכה ואין צריך להודיע · נתוספו עליהן, מוסיף ומזכה וצריך להודיע : (ח) כמה הוא שעורו? בזמן שהן מרובין, מזון שתי סעודות לכלם · בזמן שהן מועטין, כגרוגרות להוצאת שבת לכל אחד ואחד : (ט) א"ר יוסי, במה דברים אמורים? בתחלת עירוב, אבל בשירי עירוב, כל שהוא · ולא אמרו לערב בחצרות, אלא כדי שלא לשכח את התינוקות : (י) בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים ומן המלח · ד"ר אליעזר · ר' יהושע אומר, ככר הוא עירוב · אפילו מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה · ככר באיסר והוא שלם מערבין בו : (יא) נותן אדם

ער זעטצט צ. ב. איין פֿאס וויין נידער אונד שפריכט : דיס זאלל פֿיר אללע בעוואהנער דיזעס גאנגעס זיין · מאן קאן דיא טהיילנאמע דאראן (מיטטעלסט איפֿהעבונג) ערוועֿרבען לאססען, דורך זיינע ערוואכסענע זעהנע אונד טעכטער, דורך עברעאישע קנעכטע אדער מעגדע, אדער דורך זיינע פֿרויא ; ניכט אבער דורך זיינען מינדעריעהריגען זאהן אדער טאכטער, אונד דורך כנעניטישע שקלאפֿען אדער שקלאפֿיננען, וויל איהר בעזיטצטהום פֿאן איהם אבהענגיג איזט · (ז) ווירד דיא שפייזע (דיא צום שתוף געברויכט װאָרדען) פֿערמינדערט, זא קאן ער זעלבסט דאס נעכסטע מאל דאס פֿעהלענדע ערגענצען, אונד דען איבריגען דאס אנרעכט דאראן צושפרעכען, אהנע עס איהנען אנצוצייגען · קאממען אינדעס מעהרערע בעוואהנער צו, זא מוס ער עטוואס צו לעגען, איהנען דאס רעכט דאראן צושפרעכען אונד איהנען זאלכעס פֿארהער אנצייגען · (ח) וועלכעס איזט דאס מאאס דיזער שפייזען? וועןַ פֿילע צוזאממענטרעטען, שפייזע פֿיר צווייא שבת־מאהלצייטען פֿיר אללע ; זינד דערען וועניגע, זא פֿיעל וויא איינע דירדע פֿייגע אויסמאכט, פֿיר יעדען ; וועלכעס אויך דאס מאאס דעם פֿערבאטענען הינויסטראגענס אם שבת איזט · (ט) ר' יוסי זאגט ; וואבייא איזט דיס בעשטיממט? ביים ערשטען הינלעגען איינעס ערוב, אבער בייא דען נאכמאליגען איבערבלייבזעלן פֿאם ערוב, איזט איינע קלייניגקייט גענינגענד · אויך האט מאן נור פֿעראדדנעט (נאך פֿערבינדונג דעס מבוי) אויך נאך פֿיר דיא העפֿע דען ערוב צו לעגען, אום עס בייא דען קינדערן ניכט אין פֿערגעססענהייט קאממען צו לאססען · (י) מיט אללעס קאן מאן דען ערוב אונד דען שתוף בעווירקען אויסער מיט וואססער אונד זאלץ · זא ר' אליעזר · ר' יהושע זאגט : נור איין גאנצעס בראט קאן ערוב זיין ; זעלבסט איין געבעק אוס איינעס סאה מעהל, גילט צערבראכען ניכט אלס ערוב, דאגעגען קאן איין קליינעס ברעדכען פֿיר איינען איסר, זוען עס גאנץ איזט, צום ערוב געברויכט ווערדען · (יא) עס

תירץ הר"אש דמתניתין איירי בחול ואסור בידים, דקיימינן דלמא ממעט בע"ש סמוך לחשיכה תשלום עשרה אמות ; (ו) מניח · משלו אם ירצה ואז צריך לזכות : ומזכה · שאומר קבלו וזכו לשם כל בני המבוי והזוכה מגביה הערוב בידו טפח מן הקרקע ואומר זכיתי להם ; העברים · אע"ג דלא תמצא שפחה עברית אלא קטנה דהא אמה עבריה קונה א"ע בסימנים, מ"מ בשתופי מבואות דרבנן אמרו שתזכה אף לאחרים, ולא אמרינן ידה כיד רבה שאין קנינו קנין גמור כמו בנתו ; אשתו · כשאינו זנה ; הקטנים · ואפילו אינם סמוכין על שולחנו של אביהם ; (ז) נתמעט · מע"ש הפני : מוסיף ומזכה · אם בא להוסיף משלו אפילו אינו ממין השיתוף הראשון, ואם נותן ממין הראשון אפילו כלה לגמרי, מביא מאותו המין ומזכה וא"צ להודיע, וה"ה אם מוסיף ונותן משלהם אף ממין אחר א"צ להודיע : נתוספו · וצריך להודיע ודוקא שיש לחצר ב' פתחים לב' מבואות, דלמא לא ניחא להו לשמש גם באותו מבוי, אבל אם אין להם אלא פתח א' א"צ להודיע : (ח) מרובין · י"ח בעלי חצירות למבוי או י"ח בעלי בתים לחצר ; מועטים · פחות מי"ח : ב' סעודות · הן י"ח גרוגרות ; להוצאות · שיעור הוצאת שבת לחייב ; (ט) לערב בחצירות · אחר שנשתתפו במבוי, הלכך מקילין ביה ; התינוקות · שאינן יודעין שנשתתפו במבוי : (י) בכל · ערובי תחומין דאלו ערובי חצרות אין מערבין אלא בפת, ומיהו בכל אתי לאתויי פת פרוסה ופליג עליה ר"י ואומר דוקא ככר שלם ; אין מערבים · שלא יבואו לידי מחלוקות לומר אני נותן שלימה ; באיסר · ונותנים אותו עם שאר

אַרְבַּע, אוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד : (ב) כּוֹתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרֹחַב אַרְבַּע, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד, הָיוּ בְרֹאשׁוֹ פֵּירוֹת, אֵלּוּ עוֹלִין מִכָּאן וְאוֹכְלִין, וְאֵלּוּ עוֹלִין מִכָּאן וְאוֹכְלִין · וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹרִידוּ לְמַטָּה · נִפְרַץ הַכּוֹתֶל עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד · מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְפֶתַח · יוֹתֵר מִכָּאן, מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם : (ג) חָרִיץ שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרֹחַב אַרְבַּע, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד · אֲפִילּוּ מָלֵא קַשׁ אוֹ תֶבֶן · מָלֵא עָפָר אוֹ צְרוֹרוֹת, מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם : (ד) נָתַן עָלָיו נֶסֶר שֶׁהִיא רְחָבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים, וְכֵן שְׁתֵּי גְזוֹזְטְרָאוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, מְעָרְבִין שְׁנַיִם, וְאִם רָצוּ מְעָרְבִין אֶחָד · פָּחוֹת מִכָּאן, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד : (ה) מַתְבֵּן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, מְעָרְבִין שְׁנַיִם וְאֵין מְעָרְבִין אֶחָד · אֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכָּאן, וְאֵלּוּ מַאֲכִילִין מִכָּאן · נִתְמַעֵט הַתֶּבֶן מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, מְעָרְבִין אֶחָד וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם : (ו) כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בַּמָּבוֹי? מַנִּיחַ אֶת הֶחָבִית

צעהן האנדברייטען פֿאָן דער ערדע, זא קענגען דיא העפֿע נור יעדער פֿיר זיך, ניכֿט אבער געמיינשאפֿטליך דען ערוב מאכֿען · (ב) ווען איינע מויער צווישען צווייא העפֿען צעהן האנדברייטען האך אונד פֿיער דיק איזט, זא קענגען נור דיא העפֿע יעדער פֿיר זיך, ניכֿט אבער געמיינשאפֿטליך דען ערוב מאכֿען · ליגען פֿריכֿטע דארויף, זא קענגען דיא בעוואהנער יעדעס האפֿעס דארויף שטייגען אונד עססען, דירפֿען אבער ניכֿטס הערונטער אין דיא הייזער ברינגען · — איזט אין דער מויער איינע ביס צעהן עללען ברייטע ליקקע, זא קענגען זיא יעדער פֿיר זיך, אדער ווען זיא וואללען געמיינשאפֿטליך דען ערוב לעגען; וויל עס איינער טהירעפֿנונג גלייכֿט · איזט דיא ליקקע גרעסער, זא מיססען זיא געמיינשאפֿטליך דען ערוב מאכֿען, אונד ניכֿט יעדער פֿיר זיך · (ג) שיידעט צווישען צווייא העפֿען איין גראבען, צעהן האנדברייטען טיעף אונד פֿיער ברייט, זא מוס מאן פֿיר יעדען בעזאנדערס איינען ערוב מאכֿען, ניכֿט אבער איינען געמיינשאפֿטליך; זעלבסט ווען ער מיט שטאָפפעלן אדער שטראה אנגעפֿיללט איזט · איזט ער אבער מיט ערדע אדער שטיינען אנגעפֿיללט, זא מוס מאן איינען געמיינשאפֿטליכֿען עירוב מאכֿען, ניכֿט אבער פֿיר יעדען בעזאנדערס · (ד) האט מאן איין פֿיער האנדברייטען ברייטעס ברעטט דאריבער געלעגט, אונד עבען זא (ווען מאן) צווייא פֿארשפריגגע פֿאָן הייזערן (דורך איין זאלכֿעס ברעטט פֿערבינדעט), זא מאכֿט יעדער דען ערוב פֿיר זיך אונד ווען זיא וואללען איינען געמיינשאפֿטליך · איזט דאס ברעט שמאלער, זא מיססען זיא צווייא פֿערשידענע ערוב מאכֿען, ניכֿט אבער איינען געמיינשאפֿטליך · (ה) איזט איינע שטראָהשיכֿטע צווישען צווייא העפֿען צעהן האנדברייטען האך, זא מאכֿט יעדער פֿיר זיך דען ערוב, ניכֿט אבער ביידע געמיינשאפֿטליך · דאך דירפֿען דיזע פֿאָן דער זייטע אונד יענע פֿאָן דער אנדערן איהר פֿיה דאפֿאָן פֿרעססען לאססען · איזט דיא שיכֿטע מידריגער אלס צעהן האנדברייטען געווארדען, זא לעגט מאן נאכֿהער איינען ערוב געמיינשאפֿטליך, ניכֿט אבער צווייא · (ו) אויף וועלכֿע וויזע בעווירקט איינער דיא פֿערבינדונג איינעס מבוי?

שנים · אלו לעצמן ואלו לעצמן : למעלה · דוקא בחצר שאינו מקורה, אבל בבית המקורה אפילו למעלה מעשרה מערבין אחד, שדרך לשום שם ספסלים וניחא תשמישיה : (ב) רחב ד' · כקט רחב ד' משום קיפא, ובלבד שלא יורידו למטה, דרשות בפני עצמה ולהאי דינא צריך רחב ד' : למטה · לדיורין שבבתים, אבל לחצר שרי, ואם אינו רחב ד' מותר אף לבתים : בפרצה . ונשאר מהכותל משהו ולא בפרצה במלואה ; (ג) חריץ · ומפסיק ע"פ כל החצר : ורחב ד' · טפחים דפחות מכאן כות לפסעו משפתו : קש · דלא מבטל ליה התם ובקש הכיטל בשבת איירי לאפוקי שהקצוהו ללבן בו לבנים או לגבל טיט דאין בטלים, מערבין א' : מלא · במשך ד"ט לרוחב · וי"מ דוקא שמלא יותר מעשרה אמות, אבל מעשר ולמטה הוה כפתח, רצו מערבין א' : (ד) נסר · משפתו לשפתו כעין גשר : גזוזטראות · ונתן נסר רחב ד' מזו, דפחות מכאן לא ניחא תשמישיה, דירא לעבור, או שאינם רחוק זה מזה ד' דיכול לפסוע משפתו אל שפתו : (ה) מתבן · גדיש של תבן מפסיק ע"פ כל החצר : מאכילין · מניחין בהמתן לאכול ולא חיישינן דלמא ממעיט התבן מי', ואסרי אהדדי דבהמה אינה ממעטת כל כך בשבת א' אבל בידים לא, דחיישינן דלמא משקיל טובא וממעט, ואע"ג דקי"ל מאינה שכפרגה בשבת לא בטיל ערוב,

סְאִין בְּסֶלַע · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר שְׁתֵּי יָדוֹת לַכִּכָּר מִשָּׁלֹשׁ לַקַּב, חֶצְיָהּ לְבֵית הַמְּנֻגָּע, וַחֲצִי חֶצְיָהּ לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה: (ג) אַנְשֵׁי חָצֵר וְאַנְשֵׁי מַרְפֶּסֶת שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ, כָּל שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים לַמַּרְפֶּסֶת, פָּחוֹת מִכָּאן לֶחָצֵר · חוּלְיַת הַבּוֹר וְהַסֶּלַע שֶׁהֵן גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים לַמַּרְפֶּסֶת, פָּחוֹת מִכָּאן לֶחָצֵר · בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? בִּסְמוּכָה, אֲבָל בְּמוּפְלֶגֶת אֲפִילוּ הִיא גָבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים לֶחָצֵר · וְאֵיזוֹ הִיא סְמוּכָה? כָּל שֶׁאֵינָהּ רְחוֹקָה אַרְבָּעָה טְפָחִים: (ד) הַנּוֹתֵן אֶת עֵירוּבוֹ בְּבֵית שַׁעַר, אַכְסַדְרָה, וּמַרְפֶּסֶת, אֵינוֹ עֵרוּב · וְהַדָּר שָׁם אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו · בְּבֵית הַתֶּבֶן וּבְבֵית הַבָּקָר, וּבְבֵית הָעֵצִים, וּבְבֵית הָאוֹצָרוֹת, הֲרֵי זֶה עֵירוּב · וְהַדָּר שָׁם אוֹסֵר עָלָיו · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם

פֿיר איין פונדיון, בייא דעם פרייזע פֿאן פֿיער סאה פֿיר איינען סלע · ר' שמעון זאגט: צווייא דריטטעל איינעס בראטעס דערען דרייא אויס איינעס קב [1]) מעהל געמאכֿט ווערדען · — דיא העלפֿטע דיזער בראטע גילט אלס מאאס בייא איינעם אויסזעטציגען הויזע [2]), אונד דיא העלפֿטע דער העלפֿטע צור פֿעראונרייניגונג דעס קערפערס [3]): (ג) ווען דיא בעוואהנער איינעס האפֿעס אונד דיא איינער גאללעריא אין דעמזעלבען האפֿע פֿעראבזיימט האבען מיט איינאנדער דען ערוב צו מאכֿען, זא רעכֿנעט מאן אללעס וואס צעהן האנדברייטען האך ליגט צור גאללעריא, אונד אללעס וואס נידריגער איזט קאן אויך צום האָפֿע גערעכֿנעט ווערדען · דער שוטט איינער גרובע אדער איין שטיין, וועלכֿע צעהן האנדברייטען האך זינד, געהערען צור גאללעריא, נידריגערע אבער קאן מאן אויך צום האפֿע רעכֿנען · דיזע רעגעלן געלטען יעדאך נור, ווען דיא ערהעהונג דיכֿט אן דער גאללעריא איזט, אבער ווען אבגעזאנדערט, זא געהערט זעלבסט דאס צעהן האנדברייטען האָהע צום האפֿע · אונד וועלכֿעס נעננט מאן דיכֿט דאראן? וואס ניכֿט אום פֿיער האַנדברייטען אבשטעהט · (ד) ווען איינער דען ערוב (פֿיר דען האף אין דאס טהאָרגעביידע [4]), אדער אין איינע פֿאָרהאַללע, אדער אויף איינע גאללעריא לעגט, זא גילט ער ניכֿט; אונד ווער עטווא דא צופֿעלליג וואהנט האט קיינען איינפֿלוס, אום דען האף פֿערבאטען צו מאכֿען · לעגט ער איהן אין דאס שטראָההויז, אין דען פֿיה-אדער האלץ-שטאלל, אדער אין דיא קאָרנ-שפייכֿער, זא גילט דער ערוב, אונד ווער עטווא דארין וואהנט, קאן דעם אייגענטהימער איין פֿערבאט, פֿאם האפֿע געברויך צו מאכֿען, צוציהען · ר' יהודה זאגט: זאבאלד דער אייגענטהימער

מתוך שקונה שביתתו שם נריך להכיח שם מזונו לשבת, ואע"ג דחייב בשלש סעודות בשבת, מ"מ כיון דאכילה אדם דבר יום ביומו ב"ס, לא אמרו הדבר להחמיר: להקל · רמ"ס בשבת דבסים תבשילים אכיל טפי, ור"י סבר בשבת אכיל ג"ס איכו מרבה באכילה וב"ס דחול הוי טפי: מככר בפונדיון · עיין פירש משנה זו סוף מסכ' פאה מ"ז, ואע"פ שמשנה זו בכויה על ע"ת, דהא קתני מכיח את הסביות, סיים ר"י בפת, לאשמעינן דל"ת פת שהוא חשוב לא הצריכו שיעורו כ"כ קמ"ל: ר"ש · מיעט לענין ערוב בלבד וסבר דה' ביצים ומעט יותר הוי ב"ס, אבל בשאר דוכתא ס"ל דאין סעודה פחות מד' ביצים: חציה · לכל חד כדאית ליה: (ג) מרפסת · מקום גבוה בחצר ומוקפת בבנין ודרין בה, והרבה פתחי עליות פתוחים לה וכולן יוצאים בסולם אחד לחצר, אפ"ה אין בני המרפסת שאין גבוהות מן העמוד י' אוסרין ובלבד שיערבו בני המרפסת לעצמן במרפסת, דהוי רגל המותרת: ולא ערבו · אלו עם אלו: פחות מכאן · או שהמרפסת גבוה מן העמוד עשרה: לחצר · אף לחצר וכן בחוליות ואסורין לטלטל כלים ששבתו בבית אם לא ערבו יחד, דאלו כלים ששבתו בחצר אפילו לא ערבו כלל מותר לטלטל מן החצר למרפסת: חולית · ודוקא שהבור מלא מדברים שאסור לטלטל בשבת, שאז א"א שתתסר בשבת מגובהה דומיא דסלע: בד"א · אכלהו קאי: ערובו · ערובי חצרות: ומרפסת · הכי מיירי במרפסת שאיכו עשוי לדירה אלא שאירע ודר שם · וי"מ דגם מרפסת דלעיל איכה ראויה לדירה אלא דלעיל ה"פ, אכשי מרפסת דהייכו אותן הדרין בעליה

[x]) איין קב גוס בעטראגע פאן 24 אייערן גערעכנעט, אלזא היער $5\frac{1}{3}$ · דאס ערסטערע מאאס ז· פאה פ· ו· מ· ז· [2]) נעמליך ווער זא לאנגע אין זאלכעס הויזע פערוויילט, דאס ער איין זאלכעס ברעטכען עססען קעננטע, פעראונרייניגט זייגע קליידער אונד מוס זיא וואשען · [3]) ווער זא פיעל פאן אייכער אונרייכען ספייזע גענישט, גילט נאך פארשריפט דער רבנן פיר אונריין, אונד דארף קייגע תרומה עססען בים ער געבאדעט האט · [4]) זא רש"י, נאך אנדערן דאס הייזכען דעם טהירהיטערס ·

מָעָה לַחֶנְוָנִי וְלַנַּחְתּוֹם כְּדֵי שֶׁיִּזַכֶּה לוֹ בָּעֵרוּב, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא זָכוּ לוֹ מְעוֹתָיו, וּמוֹדִים בִּשְׁאָר כָּל הָאָדָם שֶׁזָּכוּ לוֹ מְעוֹתָיו, שֶׁאֵין מְעָרְבִין לָאָדָם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ · אָמַר ר' יְהוּדָה בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵירוּבֵי תְחוּמִין, אֲבָל בְּעֵירוּבֵי חֲצֵרוֹת מְעָרְבִין לְדַעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ · לְפִי שֶׁזָּכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, וְאֵין חָבִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו :

קאן איינער דעם מיט איהם אינ-וואהנענדען וויינשענקער אדער בעקקער געלד געבען, אום דאדורך טהיילנאהמע אם ערוב צו ערווערבען · זא לעהרט ר' אליעזר · דיא געלעהרטען זאגען: זיין געלד קאן איהם זא דיזע ניכט ערווערבען · דאך ריימען זיא איין, דאס מאן דורך אנדערע לייטע (דיא ניכט מיט שפייזען האנדעלן) מיטטעלסט דעם געלדעס זיא ערווערבען קעננע; דען בייא יענען גילט עס נור דעסהאלב ניכט, וויל מאן ניא פיר יעמאנד דען ערוב מאכען קאן, אהנע דעססען פערמליכען אויפטראג[x] · ר' יהודה זאגט: וואבייא גילט דיס? ביים ערוב דער גרענצען, אבער בייא דעם דער העפע קאן עס מיט אדער אהנע מיטוויססען געשעהען; וויל מאן יעמאנדען אין זיינער אבוועזענהייט וואהל איינען פארטהייל ערווערבען, ניכט אבער איין רעכט ענטציהען דארף ·

פרק ח

כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בַּתְּחוּמִין? מַנִּיחַ אֶת הֶחָבִית וְאוֹמֵר הֲרֵי זוֹ לְכָל בְּנֵי עִירִי, לְכָל מִי שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה · כָּל שֶׁקִּבֵּל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, מֻתָּר · מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, אָסוּר · שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ : (ב) כַּמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ? מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד, מְזוֹנוֹ לַחוֹל וְלֹא לַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר לַשַּׁבָּת וְלֹא לַחוֹל · וְזֶה וָזֶה מִתְכַּוְּנִין לְהָקֵל · רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן מֵאַרְבַּע

וויא פערבינדעט מאן זיך מיט איינאנדער אן דען גרענצען? מאן זעטצט איין פאס וויין הין אונד שפריכט: דיס איזט פיר אללע בעוואהנער מיינער שטאדט, פיר יעדען דער אין איין הויז דער טרויער אדער איינעס פריידענפעסטעס פפליכטמעסיג געהען וויל · ווער דיס רעכט נאך בייא טאגע מיטצוגעניסען זיך פארנימט, דארף דאפאן געברויך מאכען; ווער עס אבער נאך איינטריטט דער נאכט טהוט, דארף עס ניכט; וויל מאן אלסדאן קיינען ערוב לעגען דארף · (ב) וועלכעס איזט דאס מאאס? שפייזע פיר צווייא מאהלצייטען פיר יעדען · ר' מאיר זאגט: מאהלצייטען וויא זיא אן ווערקטאגען איבליך זינד, ניכט וויא אם שבת; ר' יהודה הינגעגען זאגט: וויא אם שבת, ניכט וויא אן ווערקטאגען; בײדע אבער מיינען דאמיט איינע ערלייכטערונג צו מאכען[2] · ר' יוחנן זאהן ברוקא זאגט: נור איין בראט

ככרות עד שיהיה לכל א' כגרוגרות, ורמב"ם פי' שלש כמדת איסר די לכל בני החצר: (יא) לחנווני · המוכר יין ודר עמו במבוי; ולנחתום. המוכר ככרות ודר עמו בחצר שיזכה לו בערוב עם חביריו אם יבואו בני מבוי לקנות יין לשיתוף או בני החצר לקנות פת לערוב אע"פ שלא משך העמידו חכמים דבריהם על ד"ת שיהיו מעות קונות מפני תיקון שבת: לא זכו · דמעות אינם קונות ואפילו ערב זה החנוני וזיכה לו עם אחרים אינו ערוב, דמתחלה הם לא נתכוונו ליתן לו ומעות אינם קונות: בשאר כל אדם. שאינו חנוני, דהואיל שאינו רגיל למכור ככרות הוי שלוחו: שאין מערבין · הלכך חנוני לא נעשה שלוחו והוי שלא מדעתו ואם אמר לחנווני ערוב עלי קני; ע"ת · הוי חוב דמפסיד לגד האחר ושמא לא ניחא ליה:

פרק ח מניח · ואי משלו הוא כדמשמע צריך לזכות ע"י אחר: האבל. קמ"ל דאין מערבין ע"ת אלא לדבר מצוה: משתחשך אסור · ואם הודיע מבע"י אפילו לא קיבל עליו לסמוך על ערוב זה אלא משתחשך מותר: (ב) ב' סעודות ·

---

[x]) דיא גענויערע פערבינדונג דיזער שטעללע מיט דעם צוזאממענהאנגע דער משנה מוס מאן דורך דיא פיעלען, ניכט אונטער זיך איינינגען קאממענטאטארע צו געווינגען זוכען · [2]) יעדער העלט זייניע אנגאבע פיר קלייבער, ר"מ וויל מאן אן וואכענטאגען גראבע שפייזע געניסט, וואפאן מאן נור זאפיעל איססעט אלס צור זעטטיגונג נעטהיג איזט; ר' יהודה בעדענקט דאס אם שבת דרייא מאהלצייטען שטאטט פינדען, מאן פאלגליך וועניגער איססעט אלס זאנסט ·

הימנה בשבת אלא אם כן עשה לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה · וכן שתי גזוזטראות זו למעלה מזו · עשו לעליונה ולא עשו לתחתונה, שתיהן אסורות עד שיערבו : (ט) חצר שהיא פחותה מארבע אמות, אין שופכין בתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עקה מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה, בין מבחוץ בין מבפנים · אלא שמבחוץ צריך לקמור, מבפנים אין צריך לקמור : (י) ר' אליעזר בן יעקב אומר, ביב שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים, שופכין לתוכו מים בשבת · וחכ"א אפילו גג או חצר מאה אמה לא ישפוך על פי הביב, אבל שופך הוא על הגג והמים יורדין לביב · החצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות :
(יא) וכן שתי דיטאות זו כנגד זו, מקצתן

דארף מאן פאן איהם אויס ניכט אם שבת וואססער שעפ־פען, עס זייא דען דאס מאן איינע צעהן האנדברייטען האהע שיידענדע אומגעבונג אבערהאלב אדער אונטערהאלב אנגעבראכט האט · עבען זא ווען צווייא פארשפריננגע אי־בערייננאנדער זיך בעפינדען; האבען זיא פיר דען אבערן איינע זאלכע שיידעוואנד געמאכט אונד פיר דען אונטערן ניכט, זא איזט אויס ביידען פערבאטען וואססער צו שעפפען, וואָ־פערן זיא ניכט דורך דען ערוב פעראייניגט זינד · (ט) ווען איין האף ניכט פיער קוואדראטעללען גראס איזט, דארף מאן אן שבת קיין וואססער דארויף אויסשיטטען, עס זייא דען דאס מאן איננען אדער אויסען איינע גרובע, דיא טיעפער אלס דאס אבפלוס־לאך צווייא סאה פאסט, אנ־געבראכט האטטע; וועלכע גרובע, ווען זיא פאן אויסען גע־מאכט איזט, איבערוועלבט זיין מוס, ווען פאן איננען, דער איבערוועלבונג ניכט בעדארף · (י) ר' אליעזר זאהן יעקב זאגט : אין איינען אבצוגסקאנאל, דער נאך פיער עללען וייטער אין דען עפפענטליכען ארט היין איבערוועלבט איזט, דארף מאן אם שבת וואססער שיטטען · דיא געלעהרטען זאגען, ווען אויך דאס דאך אדער דער האף הונדערט עללען לאנג ווערע, זא דארף מאן ניכטס אונמיטטעלבאר אין דען קאנאל שיטטען, וואהל אבער אויף דאס דאך, זא דאס דאס וואססער אין דען קאנאל הינאבפעללט · — דער האף אונד דיא פאר־האללע ווערדען איבריגענס צו דען פיער עללען (אין דער פאריגען משנה) צוזאממענגערעכנעט · (יא) ווען צווייא וואהנונגען[*]) איינאנדער געגענאיבער ליגען, אונד דער איינע טהייל דער בעוואהנער איינע (אין משנה

שי' בו כשעור כרמלית אלא שבכניסה אינו רחב ג"ט דהוי כלבוד, והוה נקב הכניסה כסתום : (ח) גזוזטראות· כעין דף נקוב או מקום מקורה היוצא מר"הי ובולט על המים : מחיצה· סביבות הגזוזטרא : בין מלמעלה· מן הגזוזטרא : בין מלמטה· מחוברת לגזוזטרא מתחתיה· וי"מ על המים כנגד נקב הגזוזטרא דאמרינן גוד אסיק : זו למעלה מזו· ונקב העליון מכוון כנגד התחתון, עשו לעליונה שנשתתפו התחתונה עם העליונה במחיצה, ואם עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה, אף שאין לעליונה שותפות במחיצה אוסרות, דדרך העליונה על התחתונה וצריכים לערב יחד, ואם עשו גם בתחתונה אפי' לא ערבו שניהם מותרי', דכ"א רשות בפ"ע ויש לה מחיצה המתרת, ואם השתי גזוזטראות כמוכי' בתוך י' אינו מועיל מחיצה עד שיערבו : (ט) ד"א· דכד"א נבלעים סאתיים מים בתשמיש יום א' ואין יוצאין לר"הי ואפי' אינם מרובעות : אין שופכין· דכיון דכי שפך ידע שיצאו המים לחוץ, גזרו דלמא אתי למשרי זריקה בהדיא לר"הר : מחזקת· שהיא חצי אמה על חצי אמה ברום ג' חומשי אמה, וכי מחזיק כך אפי' הוא מלא השופכים דמב"עי מותר לשפוך בו : הנקב ולמטה· קודם שיגיע המים לקלח לר"הר : מבחוץ· שהעוקה בר"הר : לקמור· לכסות כדי שתהא חלוקה מר"הר : (י) ביב· חריץ העשוי כדי שיקלחו המים ששופכים סמוך לר"הר : ד"א· דכד"א יש שיעור לבלוע בהן סאתיים : שופכים· דתיימי מיא ואין יוצאים לר"הר אף ע"ג שהחריץ עשוי שיהיו המים נקלטים ונזחלים דרך החריץ לר"ה וליכא למיחש טפי, דלא תיימי דהא אינן יכולין להתפשט הנה והנה, ב"ת שופכין : ע"פ הביב· דמקלחי להדיה ונפקה לר"הר והרואה אומר ששפכן סמוך ליציאתו לר"הר : מצטרפין· ומותר לשפוך וא"צ עוקה : (יא) וכן· קאי אמשנה ט' דאיירי בחצר שאין בו דע"ד שאין שופכין אא"כ עשו עוקה, ע"ז אומר וכן

[*]) זיהע שבת פ' י"א מ' א'

יֵשׁ שָׁם תְּפִיסַת יָד שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו: (ה) הַמַּנִּיחַ בֵּיתוֹ וְהָלַךְ לִשְׁבּוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת, אֶחָד נָכְרִי וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל הֲרֵי זֶה אוֹסֵר· דִּ"ר מֵאִיר· ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר· ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, נָכְרִי אוֹסֵר, יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל לָבֹא בַּשַּׁבָּת· ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילוּ הִנִּיחַ בֵּיתוֹ וְהָלַךְ לִשְׁבּוֹת אֵצֶל בִּתּוֹ בְּאוֹתָהּ הָעִיר אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁכְּבָר הִסִּיעַ מִלִּבּוֹ: (ו) בּוֹר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בַּשַּׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִלְּמַטָּה, בֵּין מִתּוֹךְ אוֹגְנוֹ· רשב"ג אוֹמֵר, בש"א מִלְּמַטָּה· ובה"א מִלְמַעְלָה· א"ר יְהוּדָה לֹא תְהֵא מְחִיצָה גְּדוֹלָה מִן הַכּוֹתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶם: (ז) אַמַּת הַמַּיִם שֶׁהִיא עוֹבֶרֶת בֶּחָצֵר, אֵין מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בַּשַּׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בַּכְּנִיסָה וּבַיְּצִיאָה· ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כּוֹתֶל שֶׁעַל גַּבָּהּ תִּדּוֹן מִשּׁוּם מְחִיצָה· א"ר יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּאַמָּה שֶׁל אָבֵל שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה עַל פִּי זְקֵנִים בַּשַּׁבָּת· אָמְרוּ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ כַּשִּׁיעוּר: (ח) גְּזוּזְטְרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם אֵין מְמַלְּאִין

דאזעלבסט איינען פלאטץ צו געפעסען זיך פארבעהאל- טען האט, קאן יענער איהן ניכט העממען· (ה) ווען איינער זיין הויז פערלאססען האט אונד נאך איינער אנדערן שטאדט אום דא שבת צו בלייבען, געגאנגען איזט, ער זייא איין ישראל אדער ניכט, זא בעווירקט ער (אין ערמאנגלונג דעס ערוב) איין פערבאט פיר דיא איבריגען· זא ר"מ· ר' יהודה זאגט; דיס זייא ניכט דער פאלל· ר' יוסי זאגט: נור איין ניכט-ישראל בעווירקע עס, ניכט אבער איין ישראל, וויל איין ישראל ניכט אם שבת צוריקצוקאממען פפלעגט· ר' שמעון זאגט, זעלבסט ווען איינער זיין הויז פערלאססען האט, אונד צו זיינער טאכטער אין דערזעלבען שטאדט געגאנגען איזט, אום דא דען שבת צוצובריגגען, העממט ער דיא איבריגען ניכט, דער ער האט אויף זיינע וואהנונג אין געדאנקען פערציכ- טעט· (ו) אויס איינעם וואססערבעהעלטער צווישען צוויא העפען, דארף מאן אם שבת ניכט שעפפען, עס זייא דען דאס מאן איינע צעהן האנדברייטען האהע שיידעוואנד, ענטוועדער אבערהאלב אדער איננערהאלב דעס וואססערס אדער אויך אים בעקקען געמאכט האט· ר' שמעון בן גמליאל זאגט; נאך ב"ש: איננערהאלב; נאך ב"ה אבערהאלב· ר' יהודה זאגט: איינע שיידעוואנד קאן ניכט מעהר לייסטען, אלס דיא מויער צווישען דען העפען [1])· (ז) ווען איין וואססערקאנאל דורך דען האף געהט, דארף מאן אויס דעמזעלבען ניכט שעפפען, עס זייא דען דאס מאן ביים איינפלוס אונד ביים אויספלוס דעססעלבען איינע צעהן האנדברייטען האהע שיי- דעוואנד אנגעבראכט האט· ר' יהודה זאגט: דיא דאריבער לויפענדע מויער געלטע אלס שיידעוואנד· ר' יהודה זעטצט הינצו: אויס איינעם קאנאלע אין דער שטאדט אבל שעפפ- טע מאן אם שבת מיט גענעהמיגונג דער עלטעסטען· מאן ערווידערטע איהם אבער, יענער קאנאל האבע ניכט דאס מאאס (איינער כרמלית) געהאבט· (ח) ווען איין פארשפרונג (אם הויזע) איבער דעם וואססער איזט [2]),

יורדין דרך מרפסת; אינו אוסר · ואין צריך ליתן פת: תפיסת יד עליו · נקט עליו משמע עליו אינו אוסר ואם יש שם דיורין אחרים אוסר עליהן כשמוליכים הערוב למקום אחר, ואם הכלים הללו מדברים הנטלים בשבת אוסר עליו, דאי בעי שדי להו אבראי, ואע"פ שמן הדין אינו רשאי להוציאן חוצה שמייר בע"הב לעצמו מקום: (ה) אוסר · דדירה בלא בעלים שמה דירה: עכ"ום · רי"ם דלא שמה דירה מיהו עכ"ום אוסר שמא יבא בשבת: בתו · דוקא בתו, דאדם דייר עם חתנו ולא יבא בשבת ולא עם כלתו: (ו) אין ממלאים · אם לא ערבו החצירות יחד: מלמעלה · ט"ט מלמעלה מן המים וט"א משוקע במים או להפך · וי"ם דל"ג בין מלמעלה דמתוך אוגנו היינו מלמעלה; אוגנו · ודוקא בתוך האוגיא ואף שאין מחיצות נוגעות במים דאמרי גוד אחית מחיצה: שביניהם · ואע"פ שאינה נכנסת תוך אוגנו: (ז) בחצר · ואפי' בר"הי כרמלית היא: מחיצה · תוך אוגנו ע"פ רחבה; של אבל · שם העיר והיתה עוברת בתוך החצירות וממלאים ממנה מחמת מחיצות הכותל התלויות למעלה; כשעור · כרמלית שלא היתה רחבה ד"א או עמוקה עשרה וא"כ בטלין לגבי חצר, וה"ה אם

---

[1]) ד. ה. דיא דאריבער לויפענדע וואנד געניגט פאללשטענדיג, ברויכט אלזו ניכט אינס בעקקען דעם ברוננענס איינצוגעהען. [2]) דער, זעלבע האט אין דער מיטטע איינע עפנונג, דורך וועלכען מאן דאס וואססער הערויפציהט ·

פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּכַרְמְלִית: (ג) חָצֵר שֶׁנִּפְרְצָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ, וְכֵן בַּיִת שֶׁנִּפְרַץ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹתָיו, וְכֵן מָבוֹי שֶׁנִּטְּלוּ קוֹרוֹתָיו אוֹ לְחָיָיו, מֻתָּרִין בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת, וַאֲסוּרִין לֶעָתִיד לָבֹא · ד"ר יְהוּדָה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם מֻתָּרִין לְאוֹתוֹ שַׁבָּת מֻתָּרִין לֶעָתִיד לָבֹא, וְאִם אֲסוּרִין לֶעָתִיד לָבֹא, אֲסוּרִין לְאוֹתוֹ שַׁבָּת: (ד) הַבּוֹנֶה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי שְׁתֵּי בָתִּים, וְכֵן גְּשָׁרִים הַמְפֻלָּשִׁים, מְטַלְטְלִין תַּחְתֵּיהֶן בְּשַׁבָּת, ד"ר יְהוּדָה, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין · וְעוֹד אָ"ר יְהוּדָה מְעָרְבִין לַמָּבוֹי הַמְפֻלָּשׁ, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין:

קעהרט, עטוואס טרעגט, איזט ניכֿט שולדיג, וויל ער וויא כרמלית אנגעזעהען ווירד· (ג) ווען אם שבת דיא האָפֿמויער אן צווייא זייטען איינעס ווינקעלס נאך דעם עפֿ־פֿענטליכֿען אָרטע צו איינגעפֿאללען, אדער איין הויז נאך צווייא זייטען צו זא איינגעשטירצט איזט, אדער פֿאן איינעם מבוי דיא באלקען אדער פֿפֿאָסטען וועגגענאממען ווארדען, זא איזט דאס טראגען דאזעלבסט אן דעמזעלבען שבת ערלויבט, אין דער פֿאלגע אבער ניכֿט· זא לעהרט ר' יהודה· ר' יוסי זאגט: ווען עס אן דעמזעלבען שבת געשטאטטעט ווערע, מיסטע ער אויך אין דער פֿאלגע געשטאטטעט זיין; דא עס אבער פֿיר דיא פֿאלגע ניכֿט ערלויבט ווירד, זא איזט עס אויך אן דעמזעלבען שבת פֿערבאטען· (ד) ווען יעמאנד איינען באָדענזאאל איבער צווייא (אם עפֿפֿענטליכֿען פלאטצע שטעהענדע) הייזער הין בויעט, אונד עבע זא בייא בריקקען דיא אןביידען צוגאנגסזייטען אפֿפֿען זינד, זא דארף מאן אונטער דענזעלבען אם שבת זאכֿען טראגען· זא לעהרט ר' יהודה· דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט· אויך ערקלערט ר' יהודה דאס מאן איינען נאך צווייא זייטען אפֿפֿענען איינגאנג (מבוי) דורך עירוב (שתוף) פֿערבינדען קעננע; וואס דיא געלעהרטען פֿערביטען·

פרק י

הַמּוֹצֵא תְפִלִּין, מַכְנִיסָן זוּג זוּג · רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁנַיִם שְׁנַיִם · בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? בִּישָׁנוֹת, אֲבָל בַּחֲדָשׁוֹת פָּטוּר · מְצָאָן צְבָתִים אוֹ כְרִיכוֹת, מַחְשִׁיךְ עֲלֵיהֶן וּמְבִיאָן · וּבַסַּכָּנָה מְכַסָּן וְהוֹלֵךְ לוֹ: (ב) ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר נוֹתְנָן

ווען יעמאנד (אם שבת) תפלין אים פֿרייען פֿינדעט, זא בריגגע ער זיא פאאר־ווייזע (אלס תפלין אנגעבונדען) נאך דער שטאדט; ר' גמליאל זאגט: איממער צווייא פאאר צו־גלייך· אין וועלכֿעם פֿאללע? ווען זיא געברויכֿט זינד; אבער בייא נייען איזט עס ניכֿט נעטהיג· פֿינדעט ער זיא פאאר־ווייזע אן איינאנדער געבונדען, אדער אללע צוזאממען גע־קניפֿפֿט, זא בלייבע ער ביס עס פֿינסטער ווירד דאבייא, אונד בריגגע זיא מיט· ווען געפֿאהר (וועגען רעליגיאנס־פֿער־פֿאלגונג) אבוואלטעט, זא ברויכֿט ער זיא נור צו־צודעקקען אונד קאן וויטער געהען· (ב) ר' שמעון זאגט:

אוסרים עליו, דלגבי גדול הך פרצה פתחא היא ושרי בשביל הגפופים העודפים מכאן ומכאן, וכגון שאין הפרצה במלואו או ביותר מעשר אפי' בשבת: (ג) מב' רוחותיו · בקרן זוית אפי' יותר מי': אסורים. שהרי כפרץ לו במלואו: שנפרצו · קודם שבת, ואם נפרצו בשבת אפי' הקטנה מותרת כיון שהותרה למקצת; בי' · בקרן זוית ואין התקרה פרוסה ואם התקרה פרוסה אוסרות בבית דפי התקרה יורד וסותם: ר' יוסי אומר כשם שאסורין לע"ל כך אסורים לאותו שבת, דלא אמרינן הותר למקצת שבת הותר כולו, אלא לענין ערוב, אבל לענין מחיצות לא אמרינן: (ד) ב' בתים · הם בב' צידי ר"הר; המפולשים · ויש להם מחיצות מלמטה בב' הצדדים; מטלטלין · דפי תקרה יורד וסותם: מערבין · משתתפין:

פרק י המוציא. במס' שבת ה"ל למתנא הך פסקא גבי הוצאות, וכקיט לה הכא משום דבמ"ב תני רי"א ואפי' חוץ לתחום, ובס"פ מדבר בענין תחומין: תפילין · בשדה במקום שיש לחוש לבזיון: זוג זוג · א' של ראש וא' של יד שהוי זוג, וחוזר ומכנים, קסבר שבת זמן תפילין, וחכמים גזרו שמא תפסוק רצועה ואתי לאתויא, ואם ילבש ב' זוג בפ"א איכא בל תוסיף ומשוי ליה כמשאוי, ורג"ם שבת לאו זמן תפילין הוא ושרו ליה רבנן משום תכשיט, ושני זוג הוו תכשיט: בישנות · שניכר שקשר דודאי תפילין הן, ואע"ג דהשתא אין בהן קשר אפ"ה הוי דרך מלבוש: בחדשות · דדלמא קמיע בעלמא הוא; מחשיך · יושב ומשמרם עד שתחשך כגון שהן רבים ואם הם מעטים שתכלה הכנסתן קודם הלילה מכניסן זוג זוג: ובסכנה ·

עשו עקה, ומקצתן לא עשו עקה, את שעשו עקה מתרין, את שלא עשו עקה אסורין:

ט' בעשריבענע) גרובע געמאכט האט, דער אנדערע ניכט, זא איזט דענען, דיא דיא גרובע געמאכט האבען, (וואססער אין דען האף צו שיטטען) ערלויבט; דען אנדערן אבער ניכט [1]).

פרק ט

כל גגות העיר רשות אחד, ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה, ד"ר מאיר, וחכ"א כל אחד ואחד רשות בפני עצמו· ר' שמעון אומר, אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפפות רשות אחד לכלים ששבתו לתוכן, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית: (ב) גג גדול סמוך לקטן, הגדול מתר והקטן אסור· חצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מתרת וקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה· חצר שנפרצה לרשות הרבים, המכניס מתוכה לרשות היחיד או מרשות היחיד לתוכה חיב· ד"ר אליעזר· וחכ"א מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה

אללע דעכער איינער שטאדט געלטען פיר איין בעציר, זאפערן ניכט איין דאך אום צעהן האנדברייטען העהער אדער נידריגער איזט. זא לעהרט ר"מ· דיא געלעהרטען זאגען: יעדעס דאך איזט איין בעצירק פיר זיך. ר' שמעון זאגט: זאוואהל דעכער, אלס העפע אונד אנדרע אומגעבענע פלעטצע, זינד איינערלייא בעצירק פיר דיא ביים איינטריטט דעס שבת דארין בעפינדליכען געראטהע, אבער ניכט פיר דיא וועלכע זיך נאך אים הויזע בעפאנדען· (ב) ווען איין גראסעס דאך נעבען איינעם קליינען זיך בעפינדעט, זא איזט דען איננהאבערן דעס גראסען געשטאטטעט (געפעסע אם שבת היניף צו ברינגען), דענען דעס קליינערן ניכט· ווען איין גראסער האף דורך איינע ליקקע דער מויער נאך איינעם קליינערן צו אפפען שטעהט, זא איזט דען בעזיטצערן דעס גרעסערן (מיטטעלסט ערוב) ערלויבט געראטהע היניס צו טראגען, ניכט אבער דען בעזיטצערן דעס קליינען, וויל עס גלייכזאם איינע טהירעפפנונג צום גרעסערן איזט· ווען איין האף דורך איינען איינשטורץ דער מויער נאך איינעם עפפענטליכען ארטע צו אפפען געווארדען איזט, זא איזט דער, וועלכער אויס איהם אין איינען פריפאטארט אדער אומגעקעהרט עטוואס טרעגט, שולדיג· זא לעהרט ר' אליעזר· דיא געלעהרטען זאגען: ווער אויס איהם אין דען עפפענטליכען ארט אדער אומגע·

אם יש בחצר זה ב' עליות, אסורים אם לא ערבו, ואע"ג דכי ערבי כפישא מיא דהא ב' בעלי בתים שופכין בעוקא כ"א שיעור סאתיים, לא איכפת לן דהא אפי' בנתמלאת מבע"י ל"ל בה, והא דאין אוסרין אותן שלא עשו על אותן שעשו אם לא ערבו, משום שאין שופכין ממש לתוך העוקה שבחצר אלא שופכין על הדיוטא ומשם יורדין על העוקא הסמוכה לה: דיוטאות· עליות זו כנגד זו וחצר פתוחה מד"א לשניהן ששופכין בה מימיהן: מקצתן· בני דיוטא הא': שלא עשו· כ"ז שלא ערבו, דקיימינן דלמא אתי לאפוקי מאניה עם השופכים לחצר, ולפי זה לא גרסינן וכן: מותרים· לשפוך על הדיוטא, והן יורדין על העוקא אבל אינם שופכים לתוך העוקא ממש:

פרק ט רשות א· ואע"פ שדיורים חלוקים למטה, לפי שהגגות אין תשמישן תדיר: גג גבוה. שבנין והקרקע של הבתים שוה, אלא שהבנין של אחד גבוה מחבירו, גזירה משום תל גבוה ורחב ד' בר"הר, דהוי ר"הי דלא ליתא לכתף עליו: בפני עצמו· ואם לא ערבו הדיורים שלמטה אסור לטלטל מזה לזה: וקרפיפות· שאינן יותר מסאתיים ולא הוקף לדירה, ואם הם יותר מסאתיים ולא הוקפו לדירה מ"מ הוין רשות א' לטלטל מזה לזה בתוך ד"א: בתוכן· בחתת מהן, וקמ"ל דלא קיימינן שמא יוציא ג"כ הכלי ששבת בתוך הבית לחצר השני שלא ערב עמהן: הבית· והביאן לחצר ע"י שערבו בני החצר, אסור להוציאן לחצר אחרת, אם לא ערבו החצרות יחד: (ב) גדול· ואין הגג בולט מהכותל, דמהכרא מסיפותא אמרינן גוד אסיק, ואם הגג בולט הגדול נמי אסור: מותרת· להוציא לו כלי בית של מטה ואין בני הקטן

[1]) וואפערן ניכט איין ערוב זיא פערבינדעט.

אַמּוֹת עַד שֶׁיָּרוֹק: (ו) לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים · בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִשְׁתֶּה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לַמָּקוֹם: שֶׁהוּא שׁוֹתֶה, וְכֵן בְּגַת · קוֹלֵט אָדָם מִן הַמַּזְחִילָה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וּמִן הַצִּנּוֹר מִכָּל מָקוֹם שׁוֹתֶה: (ז) בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחֻלְיָתוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, חַלּוֹן שֶׁעַל גַּבָּיו מְמַלְּאִין הֵימֶנּוּ בַּשַּׁבָּת · אַשְׁפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, חַלּוֹן שֶׁעַל גַּבָּהּ שׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ מַיִם בַּשַּׁבָּת: (ח) אִילָן שֶׁהוּא מֵסֵךְ עַל הָאָרֶץ, אִם אֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו · שָׁרָשָׁיו גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, לֹא יֵשֵׁב עֲלֵיהֶן · הַדֶּלֶת שֶׁבַּמֻּקְצָה וַחֲדָקִים שֶׁבַּפִּרְצָה, וּמַחְצָלוֹת, אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן גְּבוֹהִים מִן הָאָרֶץ: (ט) לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְיִפְתַּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְיִפְתַּח בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, דִּ"ר מֵאִיר ·

עללען ווייט, אהנע איהן אויסצווערפען · (ו) מאן דארף ניכט אים פריפאטארטע שטעהענד אויס דעם עפפענטליכען טרינקען אונד אומגעקעהרט, עס זייא דען דאס מאן דען קאפף אונד דען גרעסטען טהייל דעס קערפערס אין דען ארט געבראכט האט, ווא מאן טרינקט; עבען זא בייא דער קעלטער [*]) · — מאן דארף פאן דער דאכרינגע אונטערהאלב צעהן האנדברייטען אויפפאנגען; אויס איינער (הערויס=טרעטענדען) דאכטרויפע (רעהרע) אבער דארף מאן איבער=אלל אויף יעדע וויזע טרינקען · (ז) ווען איין וואס=סערבעהעלטער אם עפפענטליכען ארטע איזט, אונד זיינע ערד=איינפאססונג צעהן האנדברייטען האך איזט, זא דארף מאן דורך איין פענסטער דאריבער, אויס דעמזעלבען וואס=סער שעפפען · זא דארף מאן אויך אם שבת אויס דעם פענסטער אויף איינען מיסטהויפען פאן צעהן האנדברייטען העהע אם עפפענטליכען ארטע, וואססער שיטטען · (ח) ווען איין בוים רונד אום דורך זיינע צווייגע דיא ערדע איבערדעקט, זא דאס זיינע צווייגע ניכט דרייא האנדברייטען פאן דער ערדע ענטפערנט זינד, זא דארף מאן זאכען דארונטער פאן דער שטעללע ברינגען · — ראגען דיא וואור=צעלן דרייא האנדברייטען איבער דיא ערדע, זא דארף מאן ניכט דארויף זיטצען · — מיט פארזעטצטהירען צו דעם טראקקענפלאטצע, אונד דארנבישעלן, דיא מאן אין מויער=ליקקען זעטצט, אונד ראהר=מאטטען, דארף מאן אם שבת דיא צוגענגע ניכט פערשליסען, עס זייא דען דאס זיא איבער דער ערדע זינד · (ט) מאן דארף ניכט אם פריפאטארט שטעהענד מיט דעם שליססעל אם עפפענטליכען ארטע עטוואס עפנען, אונד אומגעקעהרט, עס זייא דען דאס מאן צופאר איינע צעהן האנדברייטען האהע שיידענדע אומגעבונג אנגעבראכט האט · זא לעהרט

כמוכחים במקום ד'על ד': (ו) וישתה · דוקא בכלים הצריכים לו דלמא אתי לאתויינהו, אבל בכלים שאינם צריכים לו מותר: בגת · לענין מעשר דהוי שתיית עראי וחוץ לגת הוי שתיית קבע: מזחילה · כמין מדרון סמוך לכותל שזוחלין בו המים: למטה מי"ט · עומד בר"הר וקולט בכלי למטה מי"ט, וה"ה אם המזחילה למעלה מי"ט שרי לקלוט ומשום שריותא דציכור במצרף נקיט מן המים היורדים מן המזחילה, וקולט דוקא, אבל לא יצרף ויחבר פיו או פלי למזחילה פחות מג"ט סמוך לגג, אע"פ שהוא למטה מי"ט, הואיל מוטלת לאורך הכותל, וכתוך ג' לגג הוי כגג: מ"מ · בין קולט ובין מצרף דציכור בולט וכציכר שאינו בו ד' על ד"ט שאינו חולק רשות: (ז) שע"ג · דמוציאים מר"הי לר"הי דרך מקום פטור, וכן באשפה ולא חיישינן שתכטל האשפה ותעמד על פחות מי"ט, דאשפה של רבים מיירי שאין עשוי להפכות: (ח) מיסך · מכל צדדיו סביב: מטלטלין · ומ"מ צריך למלאות האויר שבין חלל הענפים בתבן וקש וכיוצא בו ולקשור הכופות שלא יזוזום הרוח ואין מטלטלין בו אלא בבית סאתיים: לא ישב · שאסור להשתמש באילן ופחות מג' ה"ה כקרקע: ובמוקצה · רחבה שאחורי הבתים והדלת שלה אינה קבוע, וכשהוא פותח מטיל הדלת על הארץ: וחדקים · קוצין שהתקינן לסתום הפרצה: ומחצלת · של קנים שאינן קשורים דמחזי כבנין: גבוהים · אפי' מלא נימא: (ט) בר"הי · ויטול מפתח המונח בר"הר ויפתח בו האנות בר"ה, ואע"פ שאין ממקום המפתח עד הפתח ד"א, דגזרו שמא יביא המפתח אצלו: מחיצה · סמוך לכותל, מבחוץ ויעמוד בתוכה ויפתח: אמרו לו · דר"מ אמר אף לא יעמוד בר"הי ויפתח בכרמלית, א"ל רבנן והלא ירושלים שלא היה

*) זיהע מעשרות פ. ד. מ. ד. בעמליך אין היזיכט דעם מעשר

לחברו וחברו לחברו עד שמגיע לחצר החיצונה · וכן בנו, נותנו לחברו וחברו לחברו אפילו מאה · ר׳ יהודה אומר נותן אדם חבית לחברו וחבירו לחברו אפילו חוץ לתחום · אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה : (ג) היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו, גוללו אצלו · היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים, גוללו אצלו · משהגיע לעשרה טפחים, הופכו על הכתב · ר׳ יהודה אומר, אפילו אין מסלק מן הארץ אלא כמלא מחט, גוללו אצלו · ר׳ שמעון אומר, אפילו בארץ עצמו, גוללו אצלו, שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש · (ד) זיז שלפני החלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת · עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות : (ה) לא יעמוד אדם ברשות היחיד, וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד · וכן לא ירוק · ר׳ יהודה אומר, אף מי שנתלש רוקו בפיו, לא יהלך ארבע

מאן געבע זיא דעם נאכבאר, אונד דיזער זיינעם נאכבאר, ביס זיא דען אייסערסטען פארהאף דער שטאדט עררייכען · עבען זא גיבט מאן איין אם שבת אויף דעם פעלדע געבארנעס קינד דעם נאכבאר, אונד דיזער זיינעם נאכבאר, זעלבסט דורך הונדערט הענדע · ר׳ יהודה זאגט ; מאן קאן אויך זא איין געפונדענעס פאס דורך נאכבארען, זעלבסט איבער דיא שבת גרענצע פארטשאפפען · מאן װענדעטע איהם אבער איין : עס דירפטע דאך װאהל דאס פאס ניכט װייטער געבראכט װערדען, אלס זיינעם אייגענטהימער צו געהען ערלויבט װערע · (ג) װען יעמאנד אין איינער געזעטצראללע אויף דער שװעללע ליזט, אונד זיא פאן זיינער האנד הינויסראללט, זא קאן ער זיא װידער אן זיך ראללען · װען איינער אין איינער געזעטצראללע אויף דעם דאכע ליזט, אונד זיא אויס זיינער האנד הינאבראללט, זא דארף ער, װען זיא נאך ניכט ביס צו צעהן האנדברייטען אם עפפענטליכען ארטע איזט, װידער צו זיך ראללען; װען זיא אבער צו דען צעהן האנדברייטען העראבגעזונקען איזט, לעגט ער זיא אויף דיא שריפט אום, (דאמיט עס ליגען בלייבע) · ר׳ יהודה זאגט : זעלבסט װען זיא נור נאך איינע נאדעל ברייט פאן דער ערדע אבשטעהט, זאלל ער זיא צו זיך ראללען · ר׳ שמעון זאגט : זאגאר װען זיא אן דער ערדע ליגט, זאלל ער זיא צו זיך ראללען, װייל קיין בערענקען װעגען דער שבת-רוהע אין בעטרעף דהייליגער שריפטען געלטונג בעהעלט · (ד) אויף איינען פארשפרונג אם פענסטער דארף מאן אן שבת עטװאס (צערברעכליכעס) הינויסלעגען, אויך פאן דעמזעלבען עטװאס הערייננעהמען · — עס דארף איינער אויף דעם פריװאטארט שטעהענד עטװאס אם עפפענטליכען פאן דער שטעללע ברינגען, אונד אומגעקעהרט, דאך דארף ערשטערער עס ניכט איבער פיער עללען װייט פארטבעװעגען · (ה) מאן דארף ניכט אים פריפאטארט שטעהענד אין דען עפפענטליכען ארט זיין װאססער לאססען, אונד אומגעקעהרט; אויך ניכט זא שפייען · ר׳ יהודה זאגט : אויך װעם דער אויסװורף זיך געלעזעט האט, דער געהע דאמיט ניכט פיער

של גזירה, אבל מפני הלסטים ועכ"ז מוליכן פחות פחות מד"א : (ב) לחבירו · כשמתירא מפני ליסטים, ואינו מוליכן פחות פחות מד"א שמא יעבירם ד"א ברה"ר : בנו · שילדתו אמו בשבת בשדה : חוץ לתחום · בחבית של הפקר מיירי, דסבר ר׳ יהודה נכסי הפקר לא קני שביתה : לא תהלך זו · כלומר אם היו לה בעלים ולא ערב, לא היו הולכים יותר מאלפים ממקום שביתתו השתא נמי, דס"ל נכסי הפקר קני שביתה : (ג) אסקופה · הוי כרמלית : ונתגלגל · כל הספרים שלהם היו נגללים כס"ת : גוללו אצלו · הואיל וראש א׳ נשאר בידו : לי"ט · הסמוכים לקרקע של ר"ה דגזרינן אגדו בידו, דאי הוי איסור דאורייתא, ומ"מ וה"ק, הגיע לי"ט מן הארץ, הופכו ע"ג הכתב, כד"א בכותל משופע דהא, אבל בכותל שאינו משופע גוללו אצלו, דר"י, שרי"א אפי׳ הכי, דבעינן הנחה ע"ג משהו : הופכו · האותיות כלפי הכותל שלא יהיה מוטל כ"כ בבזיון, עד שתתהפך : שבות · כגון זה שאגדו בידו : (ד) זיז · הבולט מן הכותל על אויר ד"הר גבוה י"ט מקרקע ר"הר : נותנים · דלמעלה מי׳ אין האויר כר"הר, ודוקא כלים הנשברים אבל שאינן נשברים לא דלמא נפלי ואתי לאתויינהו : ומטלטל · ולא חיישינן דיביאנו אצלו : מד"א · שהיה מונח בר"ה : (ה) וישתין · אם השתין חייב חטאת והשתן והרוק הנו

גְמִי בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַמְּדִינָה · אִם לְהוֹצִיא דָם, כָּאן וְכָאן אָסוּר · בּוֹזְקִין מֶלַח עַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יַחֲלִיקוּ · וּמְמַלְּאִים מִבּוֹר הַגּוֹלָה וּמִבּוֹר הַגָּדוֹל בַּגַּלְגַּל בַּשַּׁבָּת · וּמִבְּאֵר הַקַּר בְּיוֹם טוֹב : (טו) שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בַּמִּקְדָּשׁ, כֹּהֵן מוֹצִיאוֹ בְּהֶמְיָנוֹ שֶׁלֹּא לְשַׁהוֹת אֶת הַטּוּמְאָה, דִּ"ר יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּצְבַת שֶׁל עֵץ שֶׁלֹּא לְרַבּוֹת אֶת הַטּוּמְאָה · מֵהֵיכָן מוֹצִיאִין אוֹתוֹ? מִן הַהֵיכָל, וּמִן הָאוּלָם, וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, דִּ"ר שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס · ר"ע אוֹמֵר, מָקוֹם שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, מִשָּׁם מוֹצִיאִין אוֹתוֹ · וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת כּוֹפִין עָלָיו פְּסַכְתֵּר · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לָךְ חֲכָמִים, מִשֶּׁלְּךָ נָתְנוּ לָךְ, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לָךְ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת :

פינגער בעשעדיגט, דארף ער אים הייליגטהומע אם שבת צום דינסט איהן מיט בינזען פערבינדען; אנדערסוואו איזט דאס ניכט ערלויבט. צום הערויסדרענגען דעס בלוטעס איזט עס איבעראלל פערבאטען. — מאן דארף אם שבת דיא אלטאר-טרעפפע מיט זאלץ בעשטרייען, דאמיט דיא פריסטער ניכט אויסגליטען; אויך אויס דעם ברוננען דער גולה[1]) אונד דעם גראסען ברוננען מיט איינער וואלצע, אונד אן אנדערן פעסטטאגען אויס דעם קאלטען ברוננען, (אללע נור אים טעמפעל) שעפפען. (טו) איין טאדטעס אונרייגעס טהיר, דאס זיך אים הייליגטהומע פינדעט, דארף דער פריסטער מיט זיינעם גירטעל הינויסשאפפען, אום ניכט דיא אונרייניגקייט ליגען צו לאססען, זא לעהרט ר' יוחנן זאהן ברוקא. ר' יהודה זאגט: מיט איינער העלצערנען צאנגע אום ניכט נאך מעהר צו פעראונרייניגען. אויס וועלכען טהיילען דעס טעמפעלס דארף מאן עס פארטשאפפען? אויס דעם אינגערן טעמפעל, אויס דער פארהאללע, אונד אויס דעם רוימע צווישען דיזער אונד דעם אלטאר. זא ר' שמעון זאהן ננס. ר"ע זאגט: פאן יעדעם ארטע דורך דעססען פארזעטצליכע בעטרעטונג איין אונרייניגער זיך דיא שטראפע דער אויסראטטונג צוציהט, אונד פיר דעססען אונפארזעטצליכע איבערטרעטונג מאן איין זינדאפפער שטעללען מוס, זאלל מאן עס הינויסשאפפען; אן אללען אנדערן ארטען, דעקט מאן איינען קופפערנען טאפף[2]) דאריבער. — ר' שמעון זאגט: ווא דיר דיא געלעהרטען עטוואס בעווילליגט האבען, געשטאטטען זיא דיר בלאס וואס דיר שאן צוקאממט, דען וואס זיא היער צוגעשטעהן, איזט נור אין זא ווייט דיא פערריכטונג וועגען דער שבת-רוהע אונערלויבט וואר[3]).

הוא מום בקדשים ודוקא ביבשה : בכלי · דמלאכה גמורה הוא : (יד) גמי · אע"פ שהוא מרפא, דלא אורח ארעא שתהא מכתו נראית עם עבודה, ומיירי בשמאל או על גב היד בענין דלא הוי חציצה : להוציא דם · שמהדק בגמי, דהוי חובל : בוזקין · ומפזרין מלח ע"ג הכבש שעולים למזבח שחלק הוא ונופלים ממנו, והא דלא הוי חציצה דמיירי בשעת הולכת אברים למערכה דלאו הוי עבודה : מבור הגולה · כך שמו, ושניהם היו בלשכת העזרה, ובשאר בורות גזרו שלא ימלא לגנתו, ובמקום דליכא למיגזר ואפי' בחצר כל שאין שם גינה, א"כ בגלגל, ומשום השמעת קול לא אסרו שלא אסור אלא קול של שיר : הקר · הבור הזה נריך לבני הגולה והתירו לשם הבבליאים ונשאר להם היתר בי"ט אף במדינה משא"כ בשאר בארות הנובעים : (טו) שנמצא · בשבת באהלו ואע"ג דמטמא לאהל הכי עדיף שלא להשהות הטומאה, ובידו לא יגע שלא יטמא כהן ושרץ אינו מטמא במשא, והאהל אינו מטמא את הכהן, דאדם וכלים אינם מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה : ולמזבח · אבל בעזרה כופה עליו פסכתר, ולערב מוציאו דעל שבות כזה גזרו אף במקדש : פסכתר · סיר של נחשת : כ"מ · כל העזרה : רש"א · ר"ש פליג את"ק דקאמר קושרין נימא ואר"ש דאין קושרין אלא עונבים, שלא יבא לידי חיוב דאורייתא, ואר"ש לת"ק אל תתמה שהכי מחמיר בקשירה ומיקל בתחומים שאפי' יצא חוץ לתחום ט"ו אמות חוזר, דשם משלך נתנו לך שמודדי התחומין אינן קובעין בסוף אלפים אמה מפני הטועין, ופעמים יוצאין להלן וחוזרין אבל ליקשר נימא לא התירו אלא איסור שבות, וחושש אני שלא יבא לידי חיוב דאורייתא :

[1]) הירזיבער דאס נעהערע אין דער אללגעמיינען איינלייטונג. [2]) פסכתר גריכיש ψυκτήρ. [3]) מיט דיזער רעגעל רעכטפערטיגט ר"ש זיינע אורטהיילע, וועלכע פ· ד· מ· י"א ערלייכטערנד, דאגעגען פ· י· מ· י"ב אין בעטרעף דער זאיטען נור שטרענגע אבווייכט פאן דער אבען אנגעגעבענען; ער געשטאטטעט נעמליך נור איינע שלייפע צו בינדען, דא נור דאס גזעצן וועגען שבות איינע מילדע צולעסט, ניכט אבער דאס פערבאט דעם בינדענס, אלס איינער ארבייט. איבריגענס איזט זיינע מיינונג ניכט אנגענאממען װארדען.

אָמְרוּ לוֹ, מַעֲשֶׂה בְּשׁוּק שֶׁל פַּטָּמִים שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ נוֹעֲלִין וּמַנִּיחִין אֶת הַמַּפְתֵּחַ בַּחַלּוֹן שֶׁעַל גַּבֵּי הַפֶּתַח · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, שׁוּק שֶׁל צַמָּרִים הָיָה : (י) נֶגֶר שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלוּסְטְרָא · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר · וְר׳ יוֹסֵי מַתִּיר · א״ר אֱלִיעֶזֶר, מַעֲשֶׂה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁבִּטְבֶרְיָא שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין בּוֹ הֶתֵּר, עַד שֶׁבָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהַזְּקֵנִים וְאָסְרוּ לָהֶן · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר אִסּוּר נָהֲגוּ בָהּ, בָּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְהַזְּקֵנִים וְהִתִּירוּ לָהֶן : (יא) נֶגֶר הַנִּגְרָר, נוֹעֲלִים בּוֹ בַּמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה · וְהַמֻּנָּח כָּאן וְכָאן אָסוּר · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הַמֻּנָּח מֻתָּר בַּמִּקְדָּשׁ, וְהַנִּגְרָר בַּמְּדִינָה : (יב) מַחֲזִירִין צִיר הַתַּחְתּוֹן בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה · וְהָעֶלְיוֹן כָּאן וְכָאן אָסוּר · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הָעֶלְיוֹן בַּמִּקְדָּשׁ, וְהַתַּחְתּוֹן בַּמְּדִינָה : (יג) מַחֲזִירִין רְטִיָּה בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, אִם בַּתְּחִלָּה כָּאן וְכָאן אָסוּר · קוֹשְׁרִין נִימָא בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, אִם בַּתְּחִלָּה, כָּאן וְכָאן אָסוּר · חוֹתְכִין יַבֶּלֶת בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה, וְאִם בִּכְלִי, כָּאן וְכָאן אָסוּר : (יד) כֹּהֵן שֶׁלָּקָה בְאֶצְבָּעוֹ, כּוֹרֵךְ עָלָיו

ר״מ · מאן ווענדעטע איהם אבער איין : אויף דעם מארקטע דער פיהמעסטער אין ירושלים פפלעגטע מאן דיא געוועלבע צוצושליסען אונד דען שליססעל אינס פענסטער איבער דער טהירע צו לעגען · ר׳ יוסי זאגט : עס וואר אויף דעם וואללמארקטע · (י) איין לאזער ריגעל מיט איינעם קנאפפע דאראן דארף נאך ר׳ אליעזר ניכט צום שליסען געברויכט ווערדען[ז]) · ר׳ יוסי ערלויבט עס · ר׳ אליעזר זאגט : אין דער זינאגאגע צו טבריא וואר עס הערקעממליך געשטאטטעט, ביס ר׳ גמליאל אונד דיא עלטעסטען קאמען אונד עס איהנען אונטערזאגטען · ר׳ יוסי זאגט : עס וואר הערקעמליך דארט ניכט געשטאטטעט, ביס ר״ג אונד דיא עלטעסטען עס איהנען ערלויבטען · (יא) איין אם שטריק צור ערדע העראבהאנגענדער גלאטטער ריגעל דארף צום צומאכען דעס טעמפעלס, אבער ניכט אנדערסווא געברויכט ווערדען, אונד איינען דער אן דער זייטע ליגט, דארף מאן גאר ניכט געברויכען · ר׳ יהודה זאגט : איין ליגענדער ווירד אים טעמפעל געברויכט ; איין העראב האנגענדער אויך אנדערסווא · (יב) מאן דארף אים טעמפעל דיא אונטערע אנגעל איינער שראנק-טהירע אם שבת ווידער איינשטעקקען, אנדערסווא אבער ניכט · דען אבערן דארף מאן וועדער היער נאך דארט איינזועטצען · ר׳ יהודה זאגט : זעלבסט דען אבערן אים טעמפעל, דען אונטערן אויך אויסערהאלב · (יג) דער אים טעמפעל דיענסטטהוענדע פריסטער דארף אם שבת איין וועהרענד דעס דיענסטעס אבגעלעגטעס וואונדפפלאסטער ווידער אויפלעגען, אנדערסווא דארף מאן עס ניכט · פאן פארן הערין דארף מאן זיך נירגענד איינס אם שבת אויפלעגען · — מאן דארף אים טעמפעל איינע זאיטע איינעס אינשטרומענטס אנקניפפען, אויסערהאלב אבער ניכט ; פאן פארן הערין ווערדער היער נאך דארט · — מאן דארף אים טעמפעל איינע ווארצע פאם אפפערטהירע אבמאכען, אויסערהאלב אבער ניכט ; מיט איינעם אינשטרומענטע, ווערדער היער נאך דארט · (יד) ווען איין פריסטער זיך דען

אפשר לערב את כולה דעיר של רבים היתה, ולא ערבו כלל, שלא יבואו להוליך אפי׳ במקום שאינו מעורב והוי דיכה ככרמלית דדלתותיה נעולות בלילה : פטמין · מפטמי הבהמות ; בחלון · שהיא ר״הי ; צמרים · מוכרי צמר ; (י) נגר · כעין בריח, אע״פ שיש תורת כלי עליו אוסר ר״א עד שיהיה קשור ותלוי בדלת ; מתיר · ואע״פ שמלאכתו לאסור, לגורך גופו שרי לטלטל ; (יא) הנגרר · קשור בדלת בחבל ארוך ונגרר בארץ, וכנגר שאין בראשו גלוסטרא מיירי ; והמונח · שאינו קשור כלל, הוי בנין ממש ; (יב) ציר תחתון · של חלון שידה תיבה ולא של דלת בית וכל המחובר, שכל זמן שלא יצא העליון כוח להחזיר, ואין כאן בנין, ובמדינה גזרו שמא יתקע בגרזן או במקבת, ור״ים דאין בנין בכלים : (יג) רטיה · כהן העובד בשבת ונטל רטיה שעל ידו, שלא יחציץ בין בשרו לעבודה, מחזירה אחר העבודה ע״ג מכתו, דאי לא שרין ממנע ולא עבד, ובמדינה גזרו שלא ימרח והא דאסרו חזרת רטי׳ דוקא כשפירשה ע״ג קרקע, אבל אם לא הניחה ע״ג קרקע, אע״ג שהפרישה ע״ג כלי, מותר להחזירה בכ״מ : בתחילה · שלא היתה קשורה מבע״י : קושרין · נימא בכינור של לויס שנפסקה בשבת, ודוקא שנפסקה באמצע שקושרין לפי שעה, אבל סמוך ליתידות הוה קשר של קיימא ואסור ; יבלת ·

[ז]) ווייל ער וויא איין טעמפעל אויסזיהט אונד דאהער אלס איין אונערלויבטעס בעזאנדערעס געראֶטה בעטראכטעט ווירד ·

בֵּשַׁ״א שְׁתֵּי שׁוּרוֹת עַל פְּנֵי כָּל הַמַּרְתֵּף, וּבֵה״א שְׁתֵּי שׁוּרוֹת הַחִיצוֹנוֹת שֶׁהֵן הָעֶלְיוֹנוֹת : (ב) אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גָרְרָה חוּלְדָּה מִבַּיִת לְבַיִת וּמִמָּקוֹם לְמָקוֹם, דְּאִם כֵּן מֵחָצֵר לְחָצֵר וּמֵעִיר לְעִיר אֵין לַדָּבָר סוֹף : (ג) ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר בּוֹדְקִין אוֹר אַרְבָּעָה עָשָׂר, וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שַׁחֲרִית, וּבְשַׁעַת הַבִּיעוּר · וַחֲכָ״א לֹא בָדַק אוֹר אַרְבָּעָה עָשָׂר, יִבְדּוֹק בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, לֹא בָדַק בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, יִבְדּוֹק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד, לֹא בָדַק בְּתוֹךְ הַמּוֹעֵד, יִבְדּוֹק לְאַחַר הַמּוֹעֵד · וּמַה שֶּׁמְּשַׁיֵּר יַנִּיחֶנּוּ בְּצִנְעָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו : (ד) רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אוֹכְלִין כָּל חָמֵשׁ, וְשׂוֹרְפִין בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חָמֵשׁ, וְשׂוֹרְפִין בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ : (ה) וְעוֹד אָ״ר יְהוּדָה, שְׁתֵּי חַלּוֹת שֶׁל תּוֹדָה פְּסוּלוֹת וּמֻנָּחוֹת עַל גַּבֵּי הָאִצְטְבָא, כָּל זְמַן שֶׁמֻּנָּחוֹת כָּל הָעָם אוֹכְלִין · נִטְּלָה

ב״ש נעמליך בעשטיממט צוויא רייהען פעססער איבער דען גאנצען קעללער הין; ב״ה דאגעגען: נור דיא ביידען אייסערן דיא צוגלייך דיא אָבערשטען רייהען זינד [1]). (ב) מאן ברויכט ניכט צו בעזארגען, דאס עטווא איין וויזעל געזייערטעס בראט אויס איינעם הויזע אינס אנדערע אדער פאן איינעם אָרטע צום אנדערן געשלעפפט האבען דירפטע, דען זאנסט מיסטע מאן דיזעלבע בעזארגניס אויף יעדען האף אונד יעדע שטאדט אויסדעהנען, אונד דעס זוכענס ווערע קיין ענדע · (ג) ר׳ יהודה זאגט; מאן מוס אם אבענד צום פירצעהנטען, אדער אם מארגען דעס פירצעהנטען, אדער ענדליך אין דער פארטשאפפונגסצייט זעלבסט נאכזוכונג האלטען · דיא געלעהרטען זאגען: ווען מאן ניכט אם אבענד צום פיר-צעהנטען נאכזוכונג געהאלטען האט, טהוע מאן עס אם פירצעהנטען, אונטערבליב עס, זא טהוע מאן עס אין דער בעשטיממטען צייט (דער פארטשאפפונג [2]); אונטערבליב עס אויך דאן, זא טהוע מאן עס נאכהער · — וואס מאן נאך צום בעדארף איבריג לעסט, לעגט מאן אן איינען וואהלפער-וואהרטען אָרט, אום ניכט אבערמאלס איינע נאכזוכונג דאנאך האלטען צו מיססען · (ד) ר׳ מאיר זאגט: מאן דארף (אם פירצעהנטען נאך דיא גאנצען ערשטען פינף שטונדען (געזייער-טעס) עססען, אונד פערברענגט דאס פארהאנדענע אם אנפאנגע דער זעכסטען · ר׳ יהודה זאגט: מאן דארף נור דיא ערשטען פיער שטונדען נאך עססען, מוס זיך דעססען אין דער פינפטען ענטהאלטען אונד צו אנפאנגע דער זעכס-טען עס פערברענגען · (ה) אויך לעהרט ר׳ יהודה; פאָרמאלס פפלעגטען צוויא ענטווייהטע געווארדענע קוכען איינעם דאנקאפפערס אם פירצעהנטען אויף איינער באנק [3]) צו לי-גען · זא לאנגע זיא דא לאגען, דורפטע יעדער נאך געזוי-

שורה העליונה הסמוכה לקורה, ורואה כל הכותל שהפתח בו ושורה שלמטה הימנו וע״פ רוחב המרתף אינו בודק כלל ; (ב) מבית · שאינו בדוק ; לבית · בדוק, להצריך בדיקה אחרת : (ג) רי״א · בא׳ מג׳ פרקים הללו לבד בודקים ואם לא בדק שוב אינו בודק ; ובשעת הביעור · אבל לאחר הביעור לא דלמא אתי למיכל מניה, ורבנן לא חיישי דכיון דכל עצמו חוזר עליו לשורפו לא יאכל מנים : לאחר המועד · לאחר הפסח שלא יתערב לו חמץ שעבר עלין הפסח · א״כ אחר המועד עד שתחשך, ומשתחשך ואילך לא יבדוק, דמשום דענוש כרת אפשר דרבנן מודו שאע״פ שמחזיר עליו לשרפו חיישינן דלמא אתי למיכל : שמשייר · לאכול בלילה ובבוקר : בדיקה אחריו · דאיכא למיחש שמא תיטל חולדה בפניו : (ד) בתחלת ו׳ · ואע״ג דכל שעה ו׳ מדאורייתא שרי, גזרו שלא יטעו בין ז׳ לו׳, אבל הה׳ לא יטעו בז׳ : תולין · כל ה׳ ואינו אוכל, גזירה משום יום המעונן, וסברי על הז׳ שהוא ה׳, ומ״מ א״צ לשרוף וכו׳ אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום ז׳ : (ה) חלות · של חמץ : פסולות · דכל מי שיש לו תודה להביא מביא בי״ג דבי״ד אסור להביא שממעט באכילתו, ולשהוי עד אחר י״ט עובר

[1]) דיא מיינונג דער ביידען שולען איזט שאן אים תלמוד שטרייטיג · נאך דען פארציגליכסטען קאממענטארען איזט זיא זא צו פער-שטעהן: ווען צ. ב. אים קעללער צעהן רייהען צו צעהן פעססערן דער לענגע אונד העהע נאך אויפגעשיכטעט שטעהען, זא זאללען נאך ב״ש דיא גאנצע פארדערע פלעכע אונד דיא גאנצע אבערע פלעכע דעם ווירפעלס דורכזוכט ווערדען; נאך ב״ה נור אין דער פארדערן זייטע דיא אבערסטען צוויא רייהען, אלזא צוואנציג אין דער ברייטע; דאך איזט איינע אנדערע ערקלערונג אים תלמוד, דאס דיא צוויא פארדערסטען רייהען אבען אן דער דעקקע געמיינט זייען · [2]) זא ערקלערט רש״י דאס מועד היער · אנדערע נעהמען עס אין דער געוועהנליכען בעדייטונג: דאס פעסט זעלבסט · [3]) איצטבא גריכיש στοα; ווירד געברויכט פאן איינער האללע, איינער גאללעריע, אבער אויך פאן איינער לאנגען באנק, דערגלייכען זיך פילע דארין אונד דאפאר בעפאנדען ·

מַסֶּכֶת פְּסָחִים

אונטער דיזעם טיטעל ווערדען דיא דאס פסח־פעסט בעטרעפפענדען געזעטצע ענטוויקקעלט. דיא הויפטגע־זעטצע פינדען זיך אין שמות י"ב, ויקרא כ"ג, במדבר ט', דברים י"ו. אים אללגעמיינען איזט אים פאראויס פאלגענדעס צו בעמערקען: דאס פסח־אָפפער פינדעט שטאטט אם פירצעהנטען דעם מאנאטס ניסן, נאכדעם מאן אללעס געזייערטע, שפייזע זאוואהל אלס געטרענק, אויס זיינעם הויזע אדער בעזיטצע פארטגעשאפט האט, אונד ווירד אם אבענד דארויף מיט אונגעזייערטעם בראטע אונד ביטטערן קרייטערן פערצעהרט, וואבייא אויך פיער בעכער וויין געטרונקען ווערדען. דאן פאלגט איין פייערטאג, דער פונפצעהנטע, הירויף פינף צווישענטאגע (מועד) וועלכע אין מאנכען בעצידהונגען הייליג זינד, אונד צולעטצט ווידער איין פייערטאג. (נור אויסערהאלב ארץ ישראל פייערטע מאן דאפפעלט פעסטאגע). דיאיעניגען, וועלכע דורך אונרייניגהייט אדער זאנסט בעהינדערט ווארען, דאס פסח־פעסט אין ירושלים צו פייערן, בעגינגען עס אן דענזעלבען טאגען דעם פאלגענדען מאנאטעס, וויא דיס אים געזעטצע בעשטיממט איזט. — צור פינקטליכען בעפאלגונג דער דיס פעסט בעטרעפפענדען געזעטצע ווירד נון אין דער משנה דאס איינצעלנע גענויער פעסטגעזעטצט; דיא צייט, וואן אללעס געזייערטע פארטגעשאפט ווערדען מיססע, אונד וויא דאבייא צו פערפאהרען זייא; דיא פרובטארטען, אויס דענען מאן דיא אונגעזייערטע שפייזען פיר דיא] דויער דיזעס פעסטעס בערייטען דירפע, זא וויא דיא ביטטערן קרייטער, דיא מאן צום פסח־אפפער עססען דירפע אום דעם געזעטצע צו גענוגען; דיא ארט אונד וויזע וויא מאן דיא ענטשטעהונג פאן זייערונגען אם פעסטע זעלבסט צו בעהינדערן האבע; דיא אַרט דער הייליגקייט דעס פירצעהנטען ניסן אונד דער צווישענטאגע; דיא דאס פסח־אפפער זעלבסט בעטרעפפענדען אנארדנונגען, הינזיכטליך דער פעררינטונגען דאבייא, זא וויא דאס פערפאהרען אין איינצעלנען פעללען; ענדליך דיא ארדנונג דעס דארויף פאלגענ־דען מאהלעס. אויסערדעם ווערדען אין בעטרעף דעס צווייטען פסח, זא וויא איבערהויפט נאך מאנכע אנדערע אנארד־נונגען הינצוגעפיגט, וועלכע צור פערפאללשטענדיגונג דעס גאנצען דינגען.

פרק א

אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹדְקִין אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר. כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין מַכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה. וְלָמָּה אָמְרוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת? בַּמַּרְתֵּף, מָקוֹם שֶׁמַּכְנִיסִין בּוֹ חָמֵץ.

אם אבענד צום פירצעהנטען ניסן העלט מאן נאכזוכונג וועגען דעס געזייערטען,ביים קערצענ־ליכט. אן אָרטען וואהין מאן געוועהנליך ניכט געזייערטע זאכען ברינגט, איזט דיא נאכזוכונג ניכט נעטהיג. ווארום האט מאן אבער צווייא רייהען צו דורכזוכען פעראָרדנעט? נור אים ווינקעללער, וואהין מאן ביסווילען געזייערטעס ברינגט [1]).

פרק א אור לי"ד. ליל שלאחריו י"ד בודקים ומבערים החמץ אע"ג דבביטול בעלמא סגי מייתינן דלמא ימצא גלוסקא יפה וימלך על ביטולו ויחשב לאכלה ויעבור על בל יראה ובל ימצא, או שמא בשאת יאכלנו. ותקנו הבדיקה בלילה בשעה שכל העם מצויים בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה, ומיהו אם לא בדק בלילה כשיבדוק ביום יבדוק לאור הנר: כל מקום. לאתויי חורי הבית העליונין ואוצרות יין ושמן, ואהא מהדר ולמה אמרו, דהא אוצרות יין אין צריכין בדיקה, ומשני מקום שמכניסים שמסתפקים ממנו לשולחנו, ולפעמים השמש נכנס בתוך הסעודה להביא יין ופתו בידו: כל. דרך אוצרי יין למלאות כל קרקע המרתף שורות שורות וחוזרין ומגיחן חבית על חבית עד הקורה, ואומר ב"ש שצריך לבדוק שורה החיצונה מן הארץ עד הקורה בזקיפה לאורך ולרוחב ושורה העליונה השוכבת ע"פ כל המרתף לאורך ורוחב: החיצונות.

[1]) דער קעללער, אויס וועלכעם מאן דען טישוויין נימםט, אין וועלכען דער קעללנער אדער דיענער וואהל מיט בראד אין דער האנד געהט.

בַּהֲנָאָתוֹ · עָבַר זְמַנּוֹ, אָסוּר בַּהֲנָאָתוֹ, וְלֹא יַסִּיק בּוֹ תַנּוּר וְכִירַיִם · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין בִּיעוּר חָמֵץ אֶלָּא שְׂרֵפָה · וַחֲכָ"א אַף מְפָרֵר וְזוֹרֶה לָרוּחַ אוֹ מַטִּיל לַיָּם : (ב) חָמֵץ שֶׁל נָכְרִי שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאוֹר : (ג) נָכְרִי שֶׁהִלְוָה אֶת יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֵצוֹ אַחַר הַפֶּסַח מֻתָּר בַּהֲנָאָה · וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת הַנָּכְרִי עַל חֲמֵצוֹ אַחַר הַפֶּסַח אָסוּר בַּהֲנָאָה · חָמֵץ שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפּוֹלֶת, הֲרֵי הוּא כִּמְבֹעָר · רשב"ג אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין הַכֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו : (ד) הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חָמֵץ בַּפֶּסַח, בְּשׁוֹגֵג, מְשַׁלֵּם קֶרֶן וָחוֹמֶשׁ, בְּמֵזִיד, פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִים, וּמִדְּמֵי עֵצִים : (ה) אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, בַּחִטִּים, וּבַשְּׂעוֹרִין · בַּכֻּסְּמִין, וּבְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל, וּבַשִּׁיפוֹן · וְיוֹצְאִין

זאנסט בענוטצען · זאבאלד דיא צייט פֿארבייא איזט, דארף מאן עס אויף קיינע וויזע בענוטצען, אויך ניכֿט איין באק־ אדער קאָכ־אָפֿען דאמיט הייצען · — ר' יהודה זאגט; דיא פֿאָרטשאפֿפֿונג דעס געזייערטען קאן נור דורך פֿערברענגען געשעהען · דיא געלעהרטען זאגען : מאן דארף עס אויך צערברעקקעלן אונד אין דיא לופֿט שטרייען אדער אין דיא זעע ווערפֿען · (ב) געזייערטע שפייזען איינעס ניכֿט־ישראל, וועלכֿע וועהרענד דעס פסח שאן פֿארהאנדען ווארען, דארף מאן נאכֿהער בענוטצען; דיא איינעס ישראל אבער אויף קיינע וויזע, וויל עס הייסט; (שמות י"ג ד') „עס זאלל בייא דיר קיין זויערטייג געזעהען ווערדען". (ג) ווען איין ניכֿט־ישראל איינעס ישראל געלד אויף געזייערטעס געליהען האטטע, זא דארף עס דיזער נאך פסח בענוטצען; ווען איין ישראל איינעם ניכֿט־ישראל געלד אויף געזייערטעס געליהען האט, זא דארף יענער עס נאך פסח ניכֿט בענוטצען. — געזייערטעס, ווארויבער איין געביידע איינגעשטירצט איזט, ווירד אלס פֿארטגעשאפֿט אנגעזעהען · ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט: ווען זא פֿיל שוטט דארויף ליגט, דאס איין הונד עס ניכֿט הערויסוויהלען קאן · (ד) ווען יעמאנד אן פסח געזייערטע העבע איססעט, זא מוס ער, דאפֿערן עס אויס פֿערזעהען געשעהען איזט, דען הויפטשטאם אונד איין פֿינפֿטעל דאריבער ערזעטצען; האט ער געוואוסט דאס עס העבע איזט, זא איזט ער פֿרייא פֿאם ערזאטצע, אונד בייא אונריינער העבע פֿאן דער ענטריכֿטונג איהרעס האָלצווערטהעס [1]) · (ה) מיט פֿאלגענדען פֿרוכֿטארטען קאן מאן זיינער פפֿליכֿט אן פסח [2]) גענינגע לייסטען; מיט וויי־

מדאורייתא : ומודים · ר' יוסי קאמר לה, אע"ג דפליגי ר"א ור"י לענין שריפת התרומה, כאן מודים : התלויה, ר"אם דמוזהרין על שמירת התלויה, ור"י סבר שאין מוזהרין על שמירת התלויה, ועל התלויה וטהורה לא נחלקו שסורפים דהואיל ולא הוחזקה הטומאה לא נראה כמטמא בידים :

פרק ב לאכול · הכהן תרומה בשעה ה' מאכיל, ומתניתן ר"ג : לבהמה · נריכא, דא"ת בהמה ה"א בהמה דאי משיירא חזי לה אבל חיה דאורחא להצניע אימא לא, וא"ת חיה דמצנעא ולא עבר על בל יראה ובל ימצא, אבל בהמה זימנין דמשיירא ולא אדעתיה לבערו ועבר אם לא בטלו קמ"ל, ועופות נקט אידי : בהנאתו · בהנאת אפרו אם חרכו באור קודם זמן אסורו : עבר זמנו · אחר ה', אסור בהנאה כשל תורה, שאם קידש בו אשה אינה מקודשת, ואע"ג דאתי איסור דרבנן ומפקע קדושי תורה משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והם הפקירו ממונו : ולא יסיק · לר"י אצטריך, דקאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, מ"ד בהדי דקא שריף ליתהני מניה קמ"ל : (ב) מותר בהנאה · ואפי' באכילה ואיכא דנהיגי אסורא בפת של עכ"ום : לא יראה · קנסא קנסינן הואיל ועבר · א"כ אריסא קאי דחמץ של עכ"ום מותר, משום שנאמר ולא יראה לך, שלך א"א רואה : (ג) שהלוה · קודם הפסח ואמר אם לא הבאתי לך מעות קנה מעכשיו : אחר הפסח · אף שזמן פרעון אחר הפסח : ישראל, וא"ל קנה מעכשיו : כמבוער · ואעפ"כ נריך לבטלו שמא יפקח הגל : הכלב מכוסה ג"ט ; (ד) שוגג · ששגג בתרומה אפי' מזיד בחמץ ואע"ג דלא שוי מידי דהא אסור בהנאה, האוכל תרומה משלם פירות הלכך לאו בתר דמי אזלינן : מזיד · אע"ג ששגג בחמץ : ומדמי עצים · אם תרומה טמאה היא, אין משלם דמי עצים, דלא חזי להסקה שהמזיד בתרומה הוי כגזלן ומשלם, וחמץ לאו בר דמי הוא : (ה) חובתו · חובת מצה בלילה ראשון : בקיטים · אבל לא

[1]) הירא‌יבער לעזע מאן תרומות פ· ו· נאך · [2]) נעמליך וועגען מצה אם ערשטען אבענד ·

אַחַת תּוּלִין לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׂוֹרְפִין, נְטָלוּ שְׁתֵּיהֶן, הִתְחִילוּ כָּל הָעָם שׂוֹרְפִים׃ רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חוּלִּין נֶאֱכָלִין כָּל אַרְבַּע, וּתְרוּמָה כָּל חָמֵשׁ, וְשׂוֹרְפִין בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ׃ (ו) ר׳ חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, מִימֵיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלִּשְׂרוֹף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בִּוְלַד הַטּוּמְאָה עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טוּמְאָה עַל טוּמְאָתוֹ׃ הוֹסִיף ר״ע וְאָמַר, מִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלְּהַדְלִיק אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם בְּנֵר שֶׁנִּטְמָא בִּטְמֵא מֵת, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין טוּמְאָה עַל טוּמְאָתוֹ׃ (ז) א״ר מֵאִיר מִדִּבְרֵיהֶם לָמַדְנוּ, שֶׁשּׂוֹרְפִין תְּרוּמָה טְהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה בְּפֶסַח׃ אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה׃ וּמוֹדִים ר׳ אֱלִיעֶזֶר וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ שֶׁשּׂוֹרְפִין זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ׃ עַל מַה נֶּחֱלָקוּ? עַל הַתְּלוּיָה וְעַל הַטְּמֵאָה, שֶׁר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תִּשָּׂרֵף זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שְׁתֵּיהֶן כְּאֶחָת׃

ערטעס עססען; זא באלד איינער וועגגענאממען ווארד, מוסטע מאן זיך דעססען ענטהאלטען; זאבאלד דער צוויי־טע וועגגענאממען ווארד, פינגען אללע אן דאס געזייערטע צו פערברעננען. — ר״ג זאגט; חולין דארף מאן נור אין דען ערשטען פיער שטונדען עססען, תרומה נאך אין דער פינפטען, פערברעננען אבער מוס מאן אללעס צום אנפאנג דער זעכסטען. (ו) ר׳ חנינא, פארשטעהער דער פריסטער, בעמערקט; ניאמאלס האבען דיא פריסטער אנשטאנד גענאממען, פלייש, וועלכעס אים נידערן גראדע פער־אונרייניגט וואר, מיט אנדערם פליישע, דאס דורך איינע הויפטארט פעראונרייניגט ווארדען, צוזאממען צו פערברענ־נען, ווען גלייך דיא אונרייניגהייט דעס ערשטען דאדורך פער־שטערקט וואורדע [1]). ר״ע זעטצט הינצו; אויך האבען דיא פריסטער נימאלס אנשטאנד גענאממען, עהל פאן תרומה וועלכעס דורך איינען אונרייניגען אבער שאן אם טאגע געבאדעטען אונברויכבאר געווארדען [2]) אין איינער מעטאל־לענען לאמפע, דיא דורך איינען מיטטעלסט בעריהרונג איינעס טאדטען פעראונרייניגטען אין דען צושטאנד דער אונ־רייניגהייט געקאממען איזט, צו פערברעננען, וויוואהל יענעס דאדורך איינען העהערן גראד פאן אונרייניגהייט בעקאם. (ז) ר׳ מאיר זאגט: הירויס לעסט זיך ענטנעהמען, דאס מאן דעס פסח־פעסטעס וועגען געזייערטע רייגע העבע מיט אונרייגער פערברעננען דירפע. ר׳ יוסי ערווידערטע איהם: דיזע פאל־גערונג איזט ניכט ריכטיג; ר׳ אליעזר אונד ר׳ יהושע שטימ־מען איבריין, דאס מאן יעדע פיר זיך פערברעננען מיססע. ווארין אבער זינד זיא פערשידענער מיינונג? איבער צווייפעלהאפטע אונד געוויס אונרייגע. ר׳ אליעזר זאגט; אויך דיזע מיססען יעדע פיר זיך פערבראננט ווערדען; ר׳ יהושע זאגט; זיא קעננען צוזאממען גאנאממען ווערדען.

פרק ב

כָּל שָׁעָה שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכוֹל, מַאֲכִיל לַבְּהֵמָה לַחַיָּה וְלָעוֹפוֹת, וּמוֹכְרוֹ לַנָּכְרִי, וּמֻתָּר

אין דען שטונדען, דא מאן (תרומה) עססען דארף, איזט עס ערלויבט געזייערטעס דען טהיערן אונד דען פעגעלן צו פרעססען צו געבען, אויך אן איינען ניכט־ישראל צו פערקויפען, אדער

בעשה, ומתוך שהן מרובות כפסלו בליכה, שלא היו להם אוכלים כ״כ משום הכי הניחו שם, דאלו כשירות אסור לפסלם בידים דמוכחות שם עד זמן הביעור וכשרפות; א׳ מהן׃ בתחלת שעה ה׳ בא שליח ב״ד וכוטל א׳; ותרומה׃ דאסור להפסיד קדשים בידים כ״ז שיכול לאכלם׃ (ו) מימיהם׃ משום דבעי למיתני שסורפי׳ בפסח נקט לה הכא׃ בולד הטומאה. ולד ולד קאמר שהיא שלישי; שנטמא שנגע באב שהוא א׳ וכעשה שני; ט״י׃ עושה אותו שמן של תרומה שלישי ובט״י דבית הפרם שהוא מדבריהם איירי׃ בנר׃ של מתכות; בטמא מת׃ וכעשה אב וכמצא שהשמן שהיה שלישי חוזר להיות ראשון׃ (ז) למדנו׃ ר״מ ור׳ יוסי ס״ל דבשר דאיירי ר״ח מיירי בבשר שנטמא במשקים שנטמאו בכלי שנטמא בשרץ, ור״מ סבר טומאת משקים לטמא אחרים לאו דאורייתא, א״כ שפיר למד ר״מ דתרומה בשעה ו׳ אסור מדרבנן ושורפים עם הטומאה שהיא דאורייתא, ור׳ יוסי סבר דטומאת משקים לטמא אחרים הוי דאורייתא, לפיכך אינה מן המדה דהבשר שניהם טמאים

[1]) דים ווירד ערסט אים זעכסטען טהיילע דיזעס ווערקעס דייטליך. [2]) אים דריטטען (נידערן) גראדע דער אונרייניגקייט.

פרק ג

אֵלּוּ עוֹבְרִין בְּפֶסַח, כּוּתַח הַבַּבְלִי, וְשֵׁכָר הַמָּדִי, וְחוֹמֶץ הָאֱדוֹמִי, וְזִיתוֹם הַמִּצְרִי, וְזוֹמָן שֶׁל צַבָּעִים, וַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים, וְקוֹלָן שֶׁל סוֹפְרִים · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא מִמִּין דָּגָן הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּפֶסַח · הֲרֵי אֵלּוּ בְּאַזְהָרָה וְאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כָּרֵת : (ב) בָּצֵק שֶׁבְּסִדְקֵי עֲרֵיבָה, אִם יֵשׁ כַּזַּיִת בְּמָקוֹם אֶחָד, חַיָּב לְבָעֵר · פָּחוּת מִכָּאן, בָּטֵל בְּמִיעוּטוֹ · וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוּמְאָה אִם מַקְפִּיד עָלָיו חוֹצֵץ, וְאִם רוֹצֶה בְקִיּוּמוֹ, הֲרֵי הוּא כָעֲרֵיבָה · בָּצֵק הַחֵרֵשׁ אִם יֵשׁ כַּיּוֹצֵא בוֹ שֶׁהֶחְמִיץ, הֲרֵי זֶה אָסוּר : (ג) כֵּיצַד מַפְרִישִׁין

פאלגענדע דינגע געלטען אן פסח אלס איבערטרעטונג דער געזעטצע: דער באבילאנישע טונקברייא[1]), מעדישעס (ווייצענ=אדער גערשטענ=) ביער, עדאמיטישער עססיג[2]), עגיפטישער זיתום[3]), דער קלייענטייג[4]) דער פערבער, דאס טאפפבראד[5]) דער קעכע, אונד דער קלייסטער[6]) דער שרייבער (אדער ביכער=פערפערטיגער) · ר' אליעזר זאגט: אויך דיא שמוק=זאלבע דער פרויען · דיס איזט דיא רעגעל: אללעס וואס אויס געטריידעארטען בערייטעט איזט, פעראנלאסט איבערטרעטונג דעס פסח=געזעטצעס; זיא זינד אין דער פערוואדנונג מיט בעגריפפען[7]), אבגלייך זיא ניכט דיא אויסראטטונג בעווירקען · (ב) ווען אין דער שפאלטע איינעס באקטראגעס זיך טייג בעפינדעט, זא מוס מאן איהן, דאפערן זא פיעל וויא איינע אליפע אויסמאכט צוזאממען ליגט, פארטשאפפען; איזט עס וועניגער זא ווירד ער דער גערינגפיגיגקייט וועגען ניכט געאכטעט · עבען זא פערהעלט עס זיך אין בעטרעף דער פעראונרייניגונג[8]) · ווען מאן דען טייג בעאכטעט (אונד בענוטצען וויללל) זא בילדעט ער איינע שיידונג (אונד דען טראג בלייבט ריין); ווען מאן אבער דען טייג אים טראג צו דעססען בעפעסטיגונג לאססען וויללל, זא ווירד ער וויא דער טראג זעלבסט אנגעזעהען · — איין זא גענאנטער טויבער (דומפפער) טייג[9]) איזט אונערלויבט, ווען איין אנדערער עהנליכער אין גלייכער צייט אויפגעהען קאן · (ג) וויא קאן מאן פאן אונריין

כתן · לתוך החרדל שהיכו ממהר להחמיץ אבל בחרוסת מודה ת"ק דאסור : סכין · לאחר גלייתו ולא אמרינן דמבטל טעמו · א"כ דשרי לסוך כמי פירות אפי' קודם גלייתו : ומטבילים · בשעת אכילתו : ישפכו · במקום מדרון :

פרק ג עוברין · מתבערים מן העולם, אע"ג דאין עוברים עליהם בבל יראה ובל ימצא, מדרבנן צריכים ביעור: הבבלי · עשוי מפת מעופש וחלב לבטל בו המאכל : שכר · מחטים או תשעורים : וחומץ · שכותכים שעורים ביין ומשהין אותו כדי שיחמצו : המצרי · ע"כ חמץ הראוי לאכילה ע"י תערובות, מכאן ואילך חמץ נוקשה בעינן : צבעים · מים שנותנים בהם סובים ומשתמשין בהם הצבעים ; טבחים · מקמח תבואה שלא הביא שליש ומכסים בה הקדירות לשאוב את הזוהמא : סופרים · לדבק ניירותיו מגבלין עפר הרקיים במים : ר"א · מוסיף חמץ נוקשה ע"י תערובות : תכשיטי · טפולי סולת שנשים טופלות על בשרן עם סממנים אחרים לעדן הבשר : דגן · מה' מינים ויש בהן מים דמי פירות בלא מים אינן מחמיצין : ובאזהרה · עובר בלאו ואין בו כרת, אבל לוקה, אם אכל כזית בכדי אכילת פרס ופחות מא"פ אסורא איכא : (ב) עריבה · ועשוי לחזק סדקים, ואם איכו עשוי לחזק אפי' פחות מכזית חייב לבער, שאינו מבטלו : הטומאה · אם נגע שרץ בבצק בפסח ובפחות מכזית אם איכו מקפיד עליו הוי כעריבה : מקפיד · ס"ק ובשאר ימות השנה אין בדבר תלוי

[1]) אוים שימעלינעס בראטע, זאלץ אונד מילך געמאכט · [2]) אוים גערסטע אין ווייןן געמאכט · [3]) זיתום בייא פליניום Zythum, Lib. XXII. 82, וואלו נאך דעם תלמוד גערסטע, חילדער זאפראן אונד זאלץ צו גלייכען טהיילען גענאממען ווירד · [4]) זומן גריכיש ζυμη אדער ζυμαμα · [5]) עמילה איזט דאם גריכישע amylos, היער איין טראקקענער אויף דיא טעפפע צו לעגענדער טייג, דער אונרייניגקייטען אן זיך ציהט · [6]) קולא גריכיש κολλα · [7]) דער איבערטרעטער ווירד געגייסעלט · [8]) היער איזט צו ערגענצען: אן פסח גילט דיא בעריקזיכטיגונג דער גרעסע דעם פאן איינעס געווידס פעראונרייניגטען טייגעס; איזט ער איינע אליפע גראס, זא ווירד ער אונריין, אבער דער טראג בלייבט ריין, וזא ניכס, געהט דיא אונרייניגקייט אויף דען טראג איבער · דאס נאכ, פאלגענדע גילט פיר אנדערע צייטען · [9]) דיא קאממענטאטרע זינד איבער דען אויסדרוק אונאייניג, אייניגע לעזען חֵרֵשׁ, אנדערע חֶרֶס (הארט וויא אירדענעס געשירר) · יעדענפאללס איזט עס איין טייג, אן דעם דיא זייערונג ניכט צו בעמערקען איזט ·

בִּדְמַאי, וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַכֹּהֲנִים בְּחַלָּה וּבִתְרוּמָה · אֲבָל לֹא בְטֶבֶל, וְלֹא בְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וְלֹא בְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ · חַלּוֹת תּוֹדָה וּרְקִיקֵי נָזִיר, עֲשָׂאָן לְעַצְמוֹ, אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן, עֲשָׂאָן לִמְכּוֹר בַּשּׁוּק, יוֹצְאִין בָּהֶן : (ו) וְאֵלּוּ יְרָקוֹת שֶׁאָדָם יוֹצֵא בָהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, בַּחֲזֶרֶת, וּבָעוּלְשִׁין, וּבַתַּמְכָא, וּבַחַרְחֲבִינָא, וּבְמָרוֹר · יוֹצְאִין בָּהֶן בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין, אֲבָל לֹא כְבוּשִׁין וְלֹא שְׁלוּקִין, וְלֹא מְבֻשָּׁלִין, וּמִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת · וְיוֹצְאִין בְּקֶלַח שֶׁלָּהֶן, וּבִדְמַאי, וּבְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְרוּמָתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ : (ז) אֵין שׁוֹרִין אֶת הַמֻּרְסָן לַתַּרְנְגוֹלִים, אֲבָל חוֹלְטִין · הָאִשָּׁה לֹא תִשְׁרֶה אֶת הַמֻּרְסָן שֶׁתּוֹלִיךְ בְּיָדָהּ לַמֶּרְחָץ, אֲבָל שָׁפָה הִיא עַל בְּשָׂרָהּ יָבֵשׁ · לֹא יִלְעוֹס אָדָם חִטִּין וְיַנִּיחַ עַל מַכָּתוֹ בַּפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחֲמִיצוֹת : (ח) אֵין נוֹתְנִין קֶמַח לְתוֹךְ הַחֲרוֹסֶת אוֹ לְתוֹךְ הַחַרְדָּל, וְאִם נָתַן יֹאכַל מִיָּד · וְר' מֵאִיר אוֹסֵר · אֵין מְבַשְּׁלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא בְמַשְׁקִין וְלֹא בְמֵי פֵירוֹת, אֲבָל סָכִין וּמַטְבִּילִין אוֹתוֹ בָּהֶן · מֵי תַשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נַחְתּוֹם יִשָּׁפְכוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחֲמִיצִין :

צען, גערשטע, שפעלט, האפער, ראגגען · פערנער מיט דמאי, מיט ערשטעם צעהנט דעססען תרומה אבגענאממען ווארדען, מיט צווייטעם צעהנט אונד געהייליגטעס דיא אויסגעלעזעט ווארדען; פריסטער, מיט חלה אונד תרומה; אבער ניכט מיט טבל, מיט ערשטעם צעהנט דעססען תרומה נאך ניכט אבגענאממען ווארדען, מיט נאך ניכט אויסגעלעזעטעם צווייטען צעהנט אדער געהייליגטעם · ניכט מיט קוכען פאן דאנקאפפערן, ניכט מיט פלאדען איינעס נזיר, וועהן מאן זיא פיר זיך פערפערטיגט, וואהל אבער וועהן זיא צום פערקויפע אנגעפערטיגט ווארדען · (ו) מיט פאלגענדען קרייטערן קאן מאן זיינער פפליכט (אין בעטרעף דער ביטטערן קרייטער) אן פסח גענוגען: מיט לאקטוקע, ענדיוויע, גארטען=ערדיוויע, חרחבינא[1], אונד ביטטערם קאריאנדער; זיא מעגען פריש אדער טראקקען זיין, אבער זיא דירפען ניכט אין עססיג איינגעלעגט, ניכט אבגעקאכט, אונד איבערהויפט ניכט געקאכט זיין · זיא ווערדען אויך צור גרעסע איינער אליפע[2]) צוזאממענגערעכנעט · מאן גענוגט אויך דער פפליכט דורך דיא בלאססען שטענגעל; אונד פערנער וועהן זיא דמאי זינד, אדער ערשטער צעהנט דעססען תרומה אבגענאממען ווארדען, אדער צווייטער צעהנט אונד געהייליגטעס וועלכע אויסגעלעזעט ווארדען · (ז) מאן דארף אן פסח ניכט קלייע פיר דיא היהנער איינווייכען, אבער וואהל אבבריהען · איינע פרויא דארף ניכט דיא קלייע דיא זיא מיט אינס באד נימטט איינווייכען, זאנדערן נור זיך טראקקען דאמיט רייבען · מאן דארף אויך ניכט וויצען קויען, אום איהן אויף איינע וואונדע צו לעגען, וויל ער דאדורך זייערן קאן · (ח) מאן דארף ניכט מעהל אין חרוסת אדער זענף טהון[3]), אונד וועהן מאן עס געטהאן האט מוס מאן עס זאגלייך עססען · ר' מאיר ערקלערט דיס פיר אונערלויבט · מאן דארף דאס פסח=אפפער אין קיינער טרינקבארען פליססיגקייט, אויך ניכט אין פרוכטזאפט קאכען, אבער וואהל דאמיט בעשטרייכען אדער דאריין טונקען · — דאס וואססער דעס בעקקערס (דאס ער ביים באקקען דער מצות צום אבקיהלען דער הענדע געברויכט) מוס זאגלייך וועגגעגאססען ווערדען, וויל עס זאנסט איינע זייערונג בעווירקט ·

בחורז ודוקן; כדמאי. עיין בשבת פרק מפנין; בחלה · אף שאינה שוה לכל אדם; במ"ש · חוץ לירושלים, וכירושלים יוצאין, ואע"ג דאסור לאכלו באנינות, וה"א דלא הוי לחם עוני; נזיר · דבעינן משומרת לשם מצה: לשוק · דאי לא מזבנא דעתיה לאכליה לשם מצה: (ו) בין לחים · דוקא בקלח, אבל בעלין דוקא לחים; שלוקים · מבושלים יותר מדאי; לכזית · וה"ה לחמשת המינין לענין מצה; (ז) שורין · במים קרים וכ"ש פושרים; חולטין · ברותחין · והאידנא נהג עלמא איסור אף בחליטה; שפה · אע"פ שמזיעות קמ"ל דזיעת אדם אינה מחמצת; מחמיצות · כרוק; (ח) חרוסת · דבר שיש בו חומץ ומים לטבל בו בשר;

[1]) אונבעקאננטע פפלאנצע · לאכדוי מיינט: urtica, נעססעל · [2]) זא פיעל נעמליך אלס פפליכט · [3]) איינע זורע בריהע מיט מאנדעלן אונד געווירץ צום איינטונקען; היפיג טהאט מאן מעהל דארונטער ·

וְאֵיזֶהוּ שִׂיאוּר? כָּל שֶׁהִכְסִיפוּ פָּנָיו, כְּאָדָם שֶׁעָמְדוּ שַׂעֲרוֹתָיו : (ו) אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מְבַעֲרִים אֶת הַכֹּל מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת · דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בִּזְמַנָּן · רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, תְּרוּמָה מִלִּפְנֵי שַׁבָּת, וְחוּלִּין בִּזְמַנָּן : (ז) הַהוֹלֵךְ לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ וְלָמוּל אֶת בְּנוֹ, וְלֶאֱכוֹל סְעוּדַת אֵרוּסִין בְּבֵית חָמִיו, וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אִם יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְבַעֵר וְלַחֲזוֹר לְמִצְוָתוֹ, יַחֲזוֹר וִיבַעֵר, וְאִם לָאו מְבַטְּלוֹ בְּלִבּוֹ · לְהַצִּיל מִן הַגַּיִס, וּמִן הַנָּהָר, וּמִן הַלִּסְטִים, וּמִן הַדְּלֵיקָה, וּמִן הַמַּפּוֹלֶת, יְבַטֵּל בְּלִבּוֹ · וְלִשְׁבוֹת שְׁבִיתַת הָרְשׁוּת, יַחֲזוֹר מִיָּד : (ח) וְכֵן מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ, אִם עָבַר צוֹפִים שׂוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְאִם לָאו, חוֹזֵר וְשׂוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה · וְעַד כַּמָּה הֵן חוֹזְרִין? ר' מֵאִיר אוֹמֵר זֶה וָזֶה בִּכְבֵיצָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, זֶה וָזֶה בִּכְזַיִת · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים בְּשַׂר קֹדֶשׁ בִּכְזַיִת, וְחָמֵץ בִּכְבֵיצָה :

ראַטטונג ; אונד וואס איזט איין צו זייערן בעגיננענדער טייג? איין זאלכער דעססען אבערפלעכע בלייך ווירד, וויא איינער דעם פאר פורכט זיך דיא האארע שטרייבען . — (ו) ווען דער פירצעהנטע ניסן אויף איינען שבת פעללט, זא שאפט מאן אללעס געזייערטע פאר שבת פארט · זא לעהרט ר' מאיר · דיא געלעהרטען זאגען : אין דער געוועהנליכען צייט · ר' אליעזר זאהן צדוק זאגט : תרומה פאר שבת אונד חולין אין דער געוועהנליכען צייט · (ז) ווען יעמאנד (אם פירצעהנטען) וועגגעגאנגען איזט, אום זיין פסח=אפפער צו שלאכטען, אדער זיינען זאהן צו בעשניידען, אדער דאס פערלאבונגסמאהל בייא זיינעם שוויגערפאטער איינצונעהמען, אונד זיך עראיננערט, דאס ער נאך געזייערטעס אים הויזע האבע, זא מוס ער, ווען עס מעגליך איזט אומצוקעהרען אונד נאך דעססען פארטשאפפונג זיינען פפליכטגאנג אויסצוריכטען, אומקעהרען אונד עס פארטשאפפען ; וואָ ניכט, זא מוס ער עס אין זיינעם איננערן פיר ניכטיג ערקלערען · וואר זיינע אבזיכט יעמאנדען אויס פיינדעסהאנד אדער פאן איבערשוועממונג, פאן רייבערן, פאם פייער, פאם איינשטורץ צו רעטטען, זא מוס ער עס אין זיינעם איננערן פיר ניכטיג ערקלערען · גינג ער אבער נור אום דען שבת=זיטץ צו פרייווילליגען צוועקקען צו פערלעגען, זא מוס ער זאגלייך אומקעהרען · (ח) עבען זא, ווען איינער אויס ירושלים געגאנגען איזט אונד זיך ערא ינערט, דאס ער הייליגעס פלייש מיט זיך פיהרט, זא קאן ער ווען ער שאן צופים [1]) צוריקגעלעגט האט, עס אן ארט אונד שטעללע פערברעננען ; וואָ ניכט, זא מוס ער אומקעהרען אונד עס פאר דעם טעמפעל מיט האלץ פאם אלטארע פערברעננען · — וויא גראס מוס עס זיין, אום צור ריקקעהר צו פערפפליכטען? ר' מאיר זאגט ;ביידעס וויא איין איי גראס · ר' יהודה זאגט ; ביידעס וויא איינע אליפע גראס · דיא געלעהרטען זאגען : הייליגעס פלייש, וויא איינע אליפע, אונד געזייערטעס וויא איין איי גראס ·

פרק ד

מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְסָחִים עַד חֲצוֹת, עוֹשִׂין · מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ

אן דען אָרטען, וואָ עס איבליך איזט, אם טאגע פאר דעם פסח=פעסטע בים מיטטאג צו ארבייטען, דארף מאן ארבייטען; וואָ עס איבליך איזט ניכט צו ארבייטען,

שפניו מכסיפין : (ו) הכל · בין חולין בין תרומה חוץ מכדי אכילתו לשבת : תרומה · שאין יכול להאכילה לזרים ולבהמה : (ז) ההולך · בי"ד : להציל · ישראל הנרדפים : הרשות · אבל שביתת מצוה כגון לבית האבל ולבית המשתה הוי ד"מ : (ח) קודש · ופסל ביוצא : צופים · כל גד, שמשם רואים ב"המק : זה וזה . בין חמץ בין בשר קודש ופחות מזה חמץ מבטל בלבו ובשר קודש שורפו במקומו : ורמ"ם · חזרתו כטומאתו, וריי"ם חזרתו כאסורו : בכזית · משום חומרא דקדשים וחמץ דחולין דקיל בכביצה :

[1]) איינע אנהעהע אין דער נעהע דער שטאדט ·

חַלָּה בְּטוּמְאָה בְּיוֹם טוֹב, ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֹא תִקְרָא לָהּ שֵׁם עַד שֶׁתֵּאָפֶה · ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר תַּטִּיל בְּצוֹנֵן · א"ר יְהוֹשֻׁעַ, לֹא זֶה הוּא חָמֵץ שֶׁמֻּזְהָרִים עָלָיו בְּבַל יֵרָאֶה וּבְבַל יִמָּצֵא? אֶלָּא מַפְרִישָׁתָהּ וּמַנִּיחָתָהּ עַד הָעֶרֶב, וְאִם הֶחֱמִיצָה הֶחֱמִיצָה : (ד) רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ נָשִׁים לָשׁוֹת כְּאַחַת וְאוֹפוֹת בְּתַנּוּר אֶחָד זוֹ אַחַר זוֹ · וַחֲכָ"א שָׁלֹשׁ נָשִׁים עוֹסְקוֹת בְּבָצֵק, אַחַת לָשָׁה, וְאַחַת עוֹרֶכֶת, וְאַחַת אוֹפָה · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר לֹא כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא כָּל הָעֵצִים וְלֹא כָּל הַתַּנּוּרִים שָׁוִין, זֶה הַכְּלָל, תָּפַח תִּלְטוֹשׁ בְּצוֹנֵן : (ה) שִׂיאוּר יִשָּׂרֵף, וְהָאוֹכְלוֹ פָּטוּר · סִדּוּק יִשָּׂרֵף, וְהָאוֹכְלוֹ חַיָּב כָּרֵת · אֵיזֶהוּ שִׂיאוּר? כְּקַרְנֵי חֲגָבִים סִדּוּק, שֶׁנִּתְעָרְבוּ סְדָקָיו זֶה בָּזֶה, דִּ"ר יְהוּדָה · וַחֲכָ"א זֶה וָזֶה הָאוֹכְלוֹ חַיָּב כָּרֵת ·

געוואָרדענעם טייגע דיא חלה אם פסחפֿייערטאגע אבזאנדערן? ר' אליעזר זאגט: מאן שפרעכֿע ערשט נאכֿדעם ער געבאקקען איזט, דען נאמען דאריבער אויס · ר' יהודה זאהן בתירה זאגט: מאן ווערפֿע זיא גלייך (צור פֿערמיידונג דער זייערונג) אין קאלטעס וואססער · ר' יהושע זאגט: דיס איזט ניכֿט זאלך געזייערטעס, ווארויף דיא פֿערווארנונג: „עס זאלל ניכֿט געזעהען, ניכֿט געפֿונדען ווערדען" זיך בעציהט; אלזא זאנדערע מאן זיא אב, אונד לאססע זיא ביס צום אבענד ליגען, ווען זיא אויך זייערט [*]) (ד) ר' גמליאל זאגט; דרייא פֿרויען קעננען אן פסח צו גלייכֿער צייט קנעטען, אונד דאן אין דעמזעלבען אָפֿען נאך איינאנדער באקקען · דיא געלעהרטען זאגען: דרייא פֿרויען דירפֿען זיך גלייכֿצייטיג מיט איהרען טייגען בעשעפֿטיגען, דאך זא, דאס דיא איינע קנעטעט, אונד דיא אנדערע צוריכֿטעט, וועהרענד דיא דריטטע באקקט · ר' עקיבא זאגט, ניכֿט אללע פֿרויען ארבייטען גלייכֿמעסיג, ניכֿט אללעס האלץ ברענגט גלייכֿמעסיג אונד ניכֿט אללע עפֿען באקקען גלייך שנעלל · דיס איזט דיא רעגעל: זאבאלד דער טייג אויפֿגעהען ווילל, טויכֿע דיא פֿרויא איהרע האנד אין קאלטעס וואססער, אום דאס זייערן דעם טייגעס צו הינדערן · (ה) טייג דער ערשט צו זייערן בעגיננט, מוס פֿערבראננט ווערדען, אבער ווער איהן איסט, איזט ניכֿט שטראפֿפֿעלליג · געשפאלטענער מוס פֿערבראננט ווערדען, אונד ווער איהן איסט פֿערווירקט דיא אויסראטטונג · וועלכֿעס איזט איין צו זייערן בעגיננענדער? דער קליינע, וויא דיא פֿיהלהערנער דער היישרעקקען (נאך פֿערשידענען ריכֿטונגען געהענדע) ריססע האט; איין געשפאלטענער איזט, אן דעם זיך דיא ריססע דורכֿקרייצען · זא לעהרט ר' יהודה : דיא געלעהרטען זאגען; ווער דען איינען אדער דען אנדערן איסט, פֿערווירקט אויס-

בשיעור אלא בהקפדות, אם הקפיד אפילו פחות מכזית חוצץ, אם אינו מקפיד אפי' כמה זיתים אינם חוצצים : החרש · שנתקשה כחרש ואינו ניכר אם החמיץ שהגביה את ידו ולא נתעסק בבצק ויש לחוש שנתחמץ דכ"ז שעוסק בו אינו בא לידי חמוץ · א"כ שאינו משמיע קול כשמים עליו : כיוצא בו · שנלושה בשעה שזו נלושה וכבר החמיצה, ואם אין כיוצא בו שעורו שני חומשי שעה ; (ג) בטומאה · אם נטמאת העיסה ואין החלה ראויה לאכילת כהן ואינו יכול לאפותה, ולשהותה לשרפה לערב א"א שמא תחמיץ, ולהאכילה לכלבים א"א, דאין מבערין קדשים בי"ט ; עד שתאפה · דאכתי כל חדא וחדא חזי' ליה דאיבעי מתשיל וחזי ליה לאכילה ה"ל שלו ויכול לאפותה ומוזהר עלי' ולאחר אפיה יכול להפריש מכל חדא פורתא, ואם רצה יפריש חלה שלימה ע"י צירף סל, ומ"מ לא יקרא שם כיון דיכול לעשות בלא הואיל ; לא זהו · דלא דליה הוא אלא של גבוה · (ד) כא' · אע"פ שאחת ממתנת על הב' ; וחכ"א · אין להקל כ"כ שיהיו לשות כאחת, אלא כשאחת אופה, הב' מקטפת, והג' לשה ; ר"ע · אמילתא דר"ג קמהדר ואומר שאין ראוי לעשות כדבריו, לפי שיש נשים עצלנות ומחמיצות אם שהות כ"כ, ויש התנורים שאינם ממהרים לחמם, ויש עצים שאינם נבערים מהר, אלא כדברי חכמים ראוי לעשות, וראוי תמיד לעסוק בבצק, שכל זמן שעוסקים בבצק אינו בא לידי חימוץ ; תפח · שרואה שרוצה הבצק שבידה לתפוח תלטוש ידיה בצוננים ותקטפנה ותצטנן ; (ה) שיאור · שלא החמיץ כ"כ : פטור · ממלקות ומכרת : סידוק · דרך הבצק כשמחמיץ נעשה סדקים ; כקרני · סדק לכאן וסדק לכאן ; זה בזה · דקרני חגבים הוא סידוק ; ואיזה . שפטור : שהכסיפו · שאין בו שום סדק ; שערותיו ·

---

[*]) צו דיזער משנה לעזע מאן דיא קאממענטארע ·

כְּנֵסִיּוֹת, וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּבַמְּבוֹאוֹת הָאֲפֵלִים, וְעַל גַּבֵּי הַחוֹלִים: (ה) מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּתִשְׁעָה בְאָב, עוֹשִׂין · מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אֵין עוֹשִׂין · וּבְכָל מָקוֹם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּטֵלִים · רשב"ג אוֹמֵר, לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אָדָם עַצְמוֹ תַּלְמִיד חָכָם · וַחֲכָ"א בִּיהוּדָה הָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְסָחִים עַד חֲצוֹת, וּבַגָּלִיל לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כָּל עִקָּר · וְהַלַּיְלָה, ב"ש אוֹסְרִין, וּב"ה מַתִּירִין עַד הָנֵץ הַחַמָּה: (ו) ר' מֵאִיר אוֹמֵר כָּל מְלָאכָה שֶׁהִתְחִיל בָּהּ קוֹדֶם לְאַרְבָּעָה עָשָׂר, גּוֹמְרָהּ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֲבָל לֹא יַתְחִיל בָּהּ בַּתְּחִלָּה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אַף עַל פִּי שֶׁיָּכוֹל לְגוֹמְרָהּ · וַחֲכָ"א שָׁלֹשׁ אוּמָנִיּוֹת עוֹשִׂין מְלָאכָה בְּעַרְבֵי פְסָחִים עַד חֲצוֹת וְאֵלּוּ הֵן, הַחַיָּטִים, הַסַּפָּרִים, וְהַכּוֹבְסִין · רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הָרַצְעָנִים: (ז) מוֹשִׁיבִין שׁוֹבְכִין לַתַּרְנְגוֹלִים בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר · וְתַרְנְגוֹלֶת שֶׁבָּרְחָה, מַחֲזִירִין אוֹתָהּ לִמְקוֹמָהּ · וְאִם מֵתָה, מוֹשִׁיבִין אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ · גּוֹרְפִין מִתַּחַת רַגְלֵי בְהֵמָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר · וּבַמּוֹעֵד מְסַלְּקִין לַצְּדָדִין · מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָן אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד: (ח) שִׁשָּׁה דְבָרִים עָשׂוּ אַנְשֵׁי יְרִיחוֹ

יעדאך דארף מאן אין זיננאגאגען, שול=הייזערן, דונקעלן געגנגען, אונד בייא קראנקען, ליכט ברעננען · (ה) אן ארטען ווא עס איבליך איזט, אם ניינטען אב צו ארבייטען, דארף עס יעדער; ווא עס איבליך, ניכט צו ארבייטען, דארף עס נימאנד; דאך ענטהאלטען זיך דיא געלעהרטען איבעראלל דער ארבייט אן דיזעם טאגע · ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט: יעדערמאן זאללטע זיך וויא איין געלעהרטער אין דיזער הינזיכט פערהאלטען · — דיא געלעהרטען זאגען: אין יהודה ארבייטעטע מאן אם טאגע פאר פסח ביס מיטטאג; אין גליל ארבייטעטע מאן גאר ניכט; אונד וואס דיא נאכט פארהער בעטריפט, זא זאלל, נאך ב"ש, אויך שאן ניכט מעהר געארבייטעט ווערדען, נאך ב"ה אבער איזט עס ביס צום זאננענאויפגאנג געשטאטטעט · (ו) ר' מאיר זאגט: יעדע ארבייט דיא מאן פאר דעם פירצעהנטען אנגעפאנגען האטטע, דארף מאן אם פירצעהנטען פאללענדען; אבער אנפאנגען דארף מאן קיינע, ווען מאן זיא אויך נאך בעענדיגען קעננטע · דיא געלעהרטען זאגען: דרייא האנדווערקע דירפען אם טאגע פאר פסח ביס מיטטאג ארבייטען; דיא שניידער, דיא בארטשערער אונד דיא וועשער; ר' יוסי זאהן ר' יהודה זאגט: אויך דיא ריעמער (וועלכער זאנדאלען אונד שוהע אויסבעססערן). (ז) מאן דארף אם פירצעהנטען גיסן היהנער צום בריטען אנזעטצען, אויך איינע ענטלויפענע ברוטהעננע (אן דען צווישענטאגען) ווידער צוריקברינגען; אונד ווען זיא דאבייא שטירבט, דארף מאן איינע אנדערע דאפיר הינזעטצען · אם פירצעהנטען דארף מאן דען מיסט אונטער דען פיסען דעס פיהעס הינויסשאפפען, אין דען צווישענטאגען אבער נור אן דיא זייטע קעהרען · אויך דארף מאן אם פירצעהנטען גערעטהע צום האנדווערקער הין= אונד פאן דעמזעלבען הערטראגען, ווען גלייך זיא צום פעסטע ניכט געברויכט ווערדען · (ח) זעכס דינגע איבטען דיא איינוואהנער פאן

לאור הנר: שלא להדליק · שמא יראה את אשתו ותשא חן בעיניו וישמש; כנסיות · ובכ"מ שאין איש ואשתו מתייחדים: (ה) בטלים · שלא יסיחו דעתם מאבילות, ולעולם יעשה אדם א"ע ת"ח, ולא מחזי כיוהרא דכמה בטלנים איכא בשוקא: וחכ"א · דס"ל ביהודה הי' מתירים ובגליל הי' אוסרין ולא במנהגא תליא: אוסרים. כשאר י"ט; (ו) מלאכה · שהיא לצורך המועד: עושין · ואפי' להתחיל שרי; חייטים · בכ"מ שכן מניכו בהדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד, הלכך בי"ד אפי' אומנים עושין; הספרים והכובסים · שכן הבא ממדינת הים והיוצא מבית האסורים מספרים ומכבסים בחולו של מועד; הרצענים. שכן עולי רגלים מתקנין מנעליהן בחולו של מועד וחכמים סברי אין למידין תחילת מלאכת רצענים מסוף מלאכת תקון מנעליהן של עולי רגלים; (ז) מחזירין · בחולו של מועד, דאלו בי"ד השתא אותיבי מותביני אהדורא מבעי, והוא שישבה על הבצים ג"י דהוי דבר אבד: גורפים. משליכים לחוץ; ומביאין · בי"ד כל היום; (ח) כל היום · בי"ד; שמע · שלא היו אומרים בשכמל"ו · א"כ שלא היו מפסיקים בין אחד לואהבת, שצריך להאריך ולהפסיק בין עול מלכות שמים לדבר אחר:

שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אֵין עוֹשִׂין · הַהוֹלֵךְ מִמָּקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין, נוֹתְנִין עָלָיו חוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁיָּצָא מִשָּׁם וְחוּמְרֵי מָקוֹם שֶׁהָלַךְ לְשָׁם · וְאַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִפְּנֵי הַמַּחֲלוֹקֶת: (ב) כַּיּוֹצֵא בוֹ, הַמּוֹלִיךְ פֵּירוֹת שְׁבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא כָלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ, חַיָּב לְבָעֵר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמְרִים לוֹ, צֵא וְהָבֵא לְךָ אַף אָתָּה: (ג) מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִמְכּוֹר בְּהֵמָה דַקָּה לַגּוֹיִם, מוֹכְרִין · מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִמְכּוֹר, אֵין מוֹכְרִין · וּבְכָל מָקוֹם אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בְּהֵמָה גַסָּה, עֲגָלִים וּסְיָחִים, שְׁלֵמִים וּשְׁבוּרִין · ר' יְהוּדָה מַתִּיר בַּשְּׁבוּרָה · בֶּן בְּתֵירָא מַתִּיר בַּסּוּס: (ד) מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לֶאֱכוֹל צָלִי בְּלֵילֵי פְסָחִים אוֹכְלִין · מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל, אֵין אוֹכְלִין · מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, מַדְלִיקִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק, אֵין מַדְלִיקִין · וּמַדְלִיקִין בְּבָתֵּי

דארף מאן ניכט ארבייטען · געהט איינער פאן איינעם אָרטע ווא מאן ארבייטעט, נאך איינעם ווא מאן ניכט ארבייטעט, אדער אומגעקעהרט, זא אונטערליגט ער דער שטרענגערן געוואהנהייט, ענטוועדער דעס אָרטעס דען ער פערלאססען האט, אדער דעססען וואהין ער געהט · איבריגענס זאלל מאן ניכט פאן דער אָרטס־זיטטע אבוויינען, ווען עס צוויסט פער־אנלאססען קעננטע · (ב) עבען זא ווען יעמאנד פריכטע פאם בראביאהרע פאן איינעם אָרטע, ווא דערגלייכען ניכט מעהר אויף דעם פעלדע זינד, נאך איינעם אָרטע ווא זיא נאך זינד, פיהרט, אדער אומגעקעהרט, מוס ער זיא פארטשאפפען · — ר' יהודה זאגט: מאן קעננטע צו איהם זאגען: געהע אונד האהלע דיר דערגלייכען פאם פעלדע[1] · (ג) אן דען ארטען, ווא עס איבליך איזט קליינעס פיה אן ניכט־ישראל צו פערקויפען, דארף מאן עס טהון; ווא עס ניכט איבליך איזט, דארף עס נימאנד. איבער אלל אבער דארף מאן איהנען קיין גראסעס פיה, קיינע קעלבער אונד עזעלספיללען, ווערער געזונדע נאך דערען פוס געבראכען איזט פערקויפען[2] · ר' יהודה ערלויבט דען פערקויף דער טהירע, דערען פוס געבראכען איזט: בן בתירה געשטאטטעט אויך דען דעס פפערדעס. (ד) אן דען ארטען ווא עס איבליך איזט, אם ערשטען פסח־אבענד געבראטענעס צו עססען, דארף עס יעדער; ווא עס איבליך איזט קיין געבראטענעס צו עססען[3], דארף עס נימאנד · ווא עס איבליך איזט, אין דער נאכט דעס פערזעהנונגספעסטעס איין ליכט צו ברעננען, דארף עס יעדער; ווא עס איבליך איזט, עס ניכט צו טהון, דארף עס נימאנד;

פרק ד עד חצות · ומחצות למעלה איסורא איכא: שלא לעשות · שלא יהי' טרוד וישכח ביעור חמץ ושחיטת פסח ותיקון המצות של מצוה: שיצא משם · דוקא בדעתו לחזור: ואל ישנה · ה"ק ההולך למקום שאין עושין בו, אינו עושה, ואע"ג דמשנה, דהא דאמרו אל ישנה, הוא מפני המחלוקת, ואם אין עושה אין כאן מחלוקות, דהרואה אומר שאין לו מלאכה לעשות: (ב) ר"י אוסר · פלוגתיהו בכובש ג' כבשים בחבית א' וב' מהם כלו וא' לא כלה, תק"ס דממין שכלה לא יאכל: צא והבא. ר"י קא"ל לת"ק דאין להתיר משום כך המין שכלה, שהרי אם יאמרו לאדם אחר להביא ממין הזה, לא יוכל למצוא כשהמין עצמו כלה, וממין שלא כלה הבלוע מטעם המין שכלה ג"כ לא ימצא דאינו שכיח כביש כזה: (ג) דקה · משום גסה: גסה · שלא ישכור ולא ישאילנו לעכו"ם בשבת דאדם מצווה על שביתת בהמתו · א"כ פעמים שמוכרה בע"ש עם חשיכה, וצועק לה הישראל שתלך ונמצא מחמר: עגלין · דמחלפי במכירת גדולים והשבורים בשלמים · א"נ דחזו לטחון בהם: ר"י מתיר · דשבורה אינה בת מלאכה לעולם, אבל עגלים וסייחים לכי גדלי הוו בני מלאכה: בסוס · דלרכיבה עומד וחיה נושא א"ע: (ד) שלא לאכול שנראה כאוכל פסחים בחוץ: הנר · שיוה"כ אסור בתשמיש המטה לכך נהגו להדליק, שאסור לשמש

[1]) דער אויסשפרוך דעם ר' יהודה בעציהט זיך אויף דען פאלל אין שביעית פ׳ ט׳ מ׳ ה׳; ווא קרייטער איינגעלעגט זינד, דערען גאטטונג ארטען שאן ניכט מעהר אויף דעם פעלדע שטעהען · ר' יהודה פערפפליכטעט דיא, וועלכע פאן דען איינגעבראכטען געמישטען קרייטערן עססען וואללען, דיא קרייטער פארטצושאפפען, וועלכע ניכט מעהר אויף דעם פעלדע וואכסען, אונד ערלויבט ניכט זיא נאך צו עססען וויל ערלויבטע דאבייא זייען · ער שטיממט הירין מיט ר גמליאל איבעראיין · [2]) דער גרונד איזט, דאמיט דאס פיה ניכט אם שבת צור ארבייט געברויכט ווערדע · [3]) דאמיט עס ניכט אויסזעהע, אלס עסע מאן איין פסח־אפפער אויסערהאלב ירושלים ·

בֵּין בַּשַּׁבָּת · חָל עֶרֶב פֶּסַח לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, נִשְׁחָט בְּשֵׁשׁ וּמֶחֱצָה, וְקָרֵב בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה, וְהַפֶּסַח אַחֲרָיו: (ב) הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְקִבֵּל, וְהָלַךְ, וְזָרַק שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ, פָּסוּל · כֵּיצַד לִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ? לְשֵׁם פֶּסַח וּלְשֵׁם שְׁלָמִים · שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ? לְשֵׁם שְׁלָמִים וּלְשֵׁם פֶּסַח (ג) שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו, לָעֲרֵלִים, וְלִטְמֵאִים, פָּסוּל · לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, לִמְנוּיָו וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָו, לְמוּלִים וְלָעֲרֵלִים, לִטְמֵאִים וְלִטְהוֹרִים כָּשֵׁר · שְׁחָטוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת, פָּסוּל · מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בֵּין הָעַרְבָּיִם · שְׁחָטוֹ קוֹדֶם לַתָּמִיד, כָּשֵׁר · וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא אֶחָד מְמָרֵס בְּדָמוֹ עַד שֶׁיִּזָּרֵק דַּם הַתָּמִיד, וְאִם נִזְרַק כָּשֵׁר: (ד) הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל הֶחָמֵץ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף הַתָּמִיד · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לִשְׁמוֹ חַיָּב, וְשֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּטוּר · וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים בֵּין לִשְׁמָן וּבֵין שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, פָּטוּר · בַּמּוֹעֵד, לִשְׁמוֹ פָּטוּר · שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ חַיָּב · וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים

זיבענטען געשלאכטעט, אונד איינע האלבע נאך דער אכטען דארגעבראכט, עס זייא אן וואכענטאגען אדער אם שבת. פעללט אבער דער טאג פאר פסח אויף דען פאר שבת, זא ווירד דאססעלבע איינע האלבע שטונדע נאך דער זעכס־טען געשלאכטעט, אונד איינע האלבע נאך דער זיבענטען דארגעבראכט; אונד דאס פסח־אפפער דאנאך. (ב) ווען מאן דאס פסח־אפפער ניכט אלס זאלכעס געשלאכ־טעט, אדער ניכט אלס זאלכעס דאס בלוט אויפגע־פאנגען, אן דען אלטאר געבראכט, געשפרענגט האט, אדער איינע פעררינטונג דאראן אלס אם פסח־אפפער, אונד איינע אנדערע ניכט, אדער אומגעקעהרט, געטהאן, זא גילט עס ניכט. וויא צי בי איינע אלס פסח־אפ־פער אונד איינע ניכט? ווען ער ערשט עטוואס טהוט אונטער דעם נאמען דעס פסח־אפפערס, דאן אונטער דעם דעס פרידענאפפערס; אונד אומגעקעהרט, ערשט אלס פרידענ־אפפער, דאן אלס פסח־אפפער. (ג) האט מאן עס פיר זאלכע דיא ניכטס דאפאן צו עססען פערמעגען גע־שלאכטעט, אדער פיר דיא ניכט צור בעשטיממטען צאהל דער געסטע געהערען, אדער פיר אונבעשניטטענע אדער פיר אונרייגע, זא גילט עס ניכט. טהאט ער עס פיר עססענ־דע אונד ניכט עססענדע צוגלייך, פיר דיא געסטע אונד ניכט־געסטע, פיר בעשניטטענע אונד אונבעשניטטענע, פיר אונרייגע אונד ריינע צוגלייך, זא איזט עס גילטיג. — האט מאן עס פאר מיטטאג געשלאכטעט, זא איזט עס אונ־גילטיג, וויל עס הייסט: (ויקרא כ"ג ה) "צווישען דער אבענדצייט". האט מאן עס פאר דעם טעגליכען אבענד־אפפער געשלאכטעט, זא איזט עס גילטיג, נור מוס איינער דאס בלוט אומרידהרען, ביס דאס דעם אבענדאפפערס גע־שפרענגט ווארדען. ווער אבער דאמיט שאן געשפרענגט, זא איזט עס גילטיג. (ד) ווער דאס פסח־אפפער שלאכ־טעט, ווען נאך געזייערטעס (בייא איינעם דער בעטהייליג־טען) דא איזט, דער איבערטריטט איין פערבאט (שמות כ"ג י"ח); ר' יהודה זאגט: דיס גילט אויך פאן דעם אבענד־אפפער דיזעס טאגעס. ר' שמעון זאגט: נור ווען מאן דאס פסח־אפפער אלס זאלכעס אם פירצעהנטען (בייא גע־זייערטעם שלאכטעט) איזט מאן שטראפבאר, געשאה עס ניכט אלס זאלכעס, איזט מאן פרייא; בייא אנדערן שלאכט־

וכדבות : בערבי · שהפסח נשחט אחר התמיד : בע"ש · דאיכא נמי צליית הפסח שאינה דוחה שבת, מקדימין ב' שעות :
(ב) שלא לשמו · לשם שלמים : וקבל · או קבל הדם במזרק או הוליך הדם למזבח : שלא לשמו ולשמו · אשמעינן דאם חשב, דהיינו שאמר הריני שוחט לשמו ע"מ לזרוק שלא לשמו, נפסל הזבח מיד, ואפי' לא עשה הזריקה במחשבה פסולה : (ג) שלא לאוכליו · חולה וזקן וקטן שאין יכולין לאכול כזית בשר ואין מנויין אחרים אלא הם : שלא למנויו · לשם חבורה אחרת : לערלים · שמתו אחיהם מחמת מילה : ושלא לאוכליו · ולא דמי ללשמו ושלא לשמו דפסול דהתם הפסול בגופו של קרבן : ממרס · מערב שלא יקרוש : נזרק · דם הפסח קודם : (ד) החמץ · שהיה חמץ ברשות השוחט א"נ מבני חבורה : התמיד · של בין הערבים דע"פ : ושלא לשמו פטור · דפסול הוא ; ושאר · אע"פ דכשרים : ובמועד · לשמו דפסול פטור,

עַל שְׁלשָׁה מִיחוּ בְיָדָם, וְעַל שְׁלשָׁה לֹא מִיחוּ בְיָדָם · וְאֵלּוּ הֵן שֶׁלֹּא מִיחוּ בְיָדָם, מַרְכִּיבִין דְּקָלִים כָּל הַיּוֹם, וְכוֹרְכִין אֶת שְׁמַע, וְקוֹצְרִין וְגוֹדְשִׁין לִפְנֵי הָעוֹמֶר, וְלֹא מִיחוּ בְיָדָם · וְאֵלּוּ שֶׁמִּיחוּ בְיָדָם, מַתִּירִין גַּמְזִיּוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְאוֹכְלִין מִתַּחַת הַנְּשָׁרִים בַּשַּׁבָּת, וְנוֹתְנִין פֵּאָה לַיָּרָק, וּמִיחוּ בְיָדָם חֲכָמִים :

בְּרַיְתָא

(ט) שִׁשָּׁה דְבָרִים עָשָׂה חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, עַל שְׁלשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שְׁלשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ · גֵּרֵר עַצְמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים וְהוֹדוּ לוֹ, כִּתֵּת נְחַשׁ הַנְּחשֶׁת וְהוֹדוּ לוֹ, גָּנַז סֵפֶר רְפוּאוֹת וְהוֹדוּ לוֹ · וְעַל שְׁלשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, קִצֵּץ דַּלְתוֹת שֶׁל הֵיכָל וְשִׁגְּרָן לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ, סָתַם מֵי גִיחוֹן הָעֶלְיוֹן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ, עִבֵּר נִיסָן בְּנִיסָן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ ·

יריחו, דערען דרייא איהנען אונטערזאגט װאורדען, װעהרענד מאן דיא איבריגען דרייא ניכט גראדע צו פערבאָט· פאלגענדע נעמליך פערבאט מאן ניכט; זיא פפראָפפטען פאלמען דען גאנצען טאג (דעם פירצעהנטען); זיא לאזען דאס שמע אין איבעראיילטער בינדונג[1]), אונד זיא ערנטעטען אונד שטעללטען געטריידע־הויפען, בעפאר דיא פפליכטגאבע דארגעבראכט װאר· דיס פערװעהרטע מאן ניכט· פאלגענדעס אבער אונטערזאגטע מאן איהנען: זיא ערלויבטען זיך דיא נעבענגעװעכסע[2]) דער געהייליגטען בייאמע, זיא אַסען װאס אונטער דען בייאמען אם שבת אבגעפאללען לאג, אונד ליסען פאן קרייטערן פאה שטעהען· דיס פערװעהרטען איהנען דיא געלעהרטען· (ט) זעכס דינגע טהאט קעניג חזקיה; צו דרייען פפליכטעטע מאן איהם בייא, צו דרייען ניכט· ער ליס דיא געביינע זיינעס פאטערס (דעם בעזען קעניגס אחז) אויף איינער שטריקבאהרע שלעפפען[3]), ער ליס דיא קופפערנע שלאנגע צערשלאגען, אונד ליס דאס היילמיטטעל־בוך פערהיימליכען; װאצו דיא געלעהרטען איהם בייאפפליכטעטען· דאגעגען פערזאגטען זיא איהם איהרע בייששטיממונג אין פאלגענדעם: ער ליס נעמליך דיא טהירען דעס טעמפעלס צערשלאגען אונד זאנדטע דאס גאלד דאפאן דעם אַסירישען קעניגע, ער ליס דיא אָבערן װאססער דעס גיחון אבדעממען, אונד מאכטע ענדליך איינען שאלטמאָנאט פאָר ניסן אם ערשטען ניסן; װעלכעס אללעס ניכט געביללינט װארד·

פ ר ק ה

תָּמִיד נִשְׁחָט בִּשְׁמֹנָה וּמֶחֱצָה, וְקָרֵב בְּתֵשַׁע וּמֶחֱצָה · בְּעַרְבֵי פְסָחִים נִשְׁחָט בְּשֶׁבַע וּמֶחֱצָה, וְקָרֵב בִּשְׁמֹנָה וּמֶחֱצָה, בֵּין בַּחוֹל

דאס טעגליכע אבענדאפפער װירד געשלאכטעט איינע האלבע שטונדע נאך דער אכטען טאגעסשטונדע, אונד דארגעבראכט איינע האלבע נאך דער נייאנטען; אם טאגע פאר פסח אבער װירד עס איינע האלבע שטונדע נאך דער

וגודשים· ולא קשו דלמא אתי למיכל מיניה; ולא מיחו· כל הו' דברים שלא ברצון היו עושין, אלא על ג' מיחו ועל ג' לא מיחו; גמזיות· גדולין שגדלו באילן של הקדש, וקסברי שאין אסור אלא הפרי עצמו שהוקדש, א"כ שהיו אותכין ענפי אילנות של הקדש שנמאו אחר שהוקדשו: הנשרים· פירות שנמצאו תחת האילן ולא נודע עם מאמש נשרו ומותרין, אם היום נשרו ואסורים: לירק· בעלי הלפת שמכניסין אותן לקיום ע"י האמהות עסקינן, מ"ס מכניסו לקיום וחייב בפאה, ומ"ס לאו שמיה קיום ופטור, וכי יהבו פאה לאותן העלין קא מפקעי לה מן המעשר והעניים אוכלים בטבלה: (ט) עצמות אביו· משום כפרה ולמען יוסרו הרשעים; כתת· שהיו טועין אחריו: ספר רפואות· שלא נכנע לבם לה'. א"כ צורות הכוכבים, מודיע שהבורה פלוני העשויה לזמן ידוע מרפאת חולי פלוני, וזה קרוב להטעות אחר ע"ז: קיצץ· ולא היה בוטח בהקב"ה: גיחון· מעין היה בירושלים שנקרא כן: ניסן בניסן· יום ל' של אדר והי' ראוי לקבעו ניסן:

פרק ה תמיד· נשאר ימות השנה: נשחט· דזמן שחיטת התמיד מכי ינטו צללי ערב שהוא מו' ומחצה ולמעלה אלא משום נדרים ונדבות שא"א להקריבם אחר תמיד] של בין הערבים מאחריו לתמיד כ' שעות ואפי' בשבת דליכא נדרים

---

[1]) שאן אים תלמוד איזט שטרייטיג, װארין זיא אייגענטליך פעהלטען· מאן לעזע דיא קאממענטארע· [2]) גמזיות, נאך אנדערן גואזיות, איזט פיללייכט איין גריכישעס װארט, אוים איזיג אדער שיזיג· דיא ערקלערונג gemma ליגט ניכט זא נאהע. [3]) אום דורך דיזע פעראכטונג איהם זינדענערלאס צו בעווירקען·

מוּעָטִין: (ח) כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֲזָרָה שֶׁלֹּא בִרְצוֹן חֲכָמִים · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כּוֹס הָיָה מְמַלֵּא מִדַּם הַתַּעֲרוֹבוֹת, זְרָקוֹ זְרִיקָה אַחַת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים: (ט) כֵּיצַד תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין? אֻנְקְלָיוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בַּכְּתָלִים וּבָעַמּוּדִין, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין · וְכָל מִי שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם לִתְלוֹת וּלְהַפְשִׁיט, מַקְלוֹת דַּקִּים חֲלָקִים הָיוּ שָׁם, וּמַנִּיחַ עַל כְּתֵפוֹ וְעַל כָּתֵף חֲבֵרוֹ וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַנִּיחַ יָדוֹ עַל כָּתֵף חֲבֵרוֹ, וְיַד חֲבֵרוֹ עַל כְּתֵיפוֹ, וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט: (י) קְרָעוֹ וְהוֹצִיא אֵימוּרָיו, נְתָנָן בְּמָגֵס וְהִקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ· יָצְתָה כַּת הָרִאשׁוֹנָה וְיָשְׁבָה לָהּ בְּהַר הַבַּיִת, שְׁנִיָּה בַּחֵיל, וְהַשְּׁלִישִׁית בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת · חָשֵׁכָה יָצְאוּ וְצָלוּ אֶת פִּסְחֵיהֶן:

כי ישמע ה׳, חייל איהרער נור וועניגע ווארען · (ח) וואס אן וואָכענטאגען געשאה, פאנד אויך אם שבת שטאטט, נור ביללינטען דיא געלעהרטען עס דא ניכט, דאס דיא פריס=טער דען פֿארהאף (דורך העממונג דעם קאנאלס דארין) אבשפילטען · — ר׳ יהודה זאגט מאן פֿיללטע איינען בעכער פֿאן דעם פֿערגאססענען געמישטען בלוטע, אונד שפרענגטע דאמיט איינען וואורף אויף דען אלטאר; וואס אבער דיא געלעהרטען איהם ניכט צוגעשטעהען · (ט) אויף וועלכע וויזע הענגט מאן דאס פסח=אפפער אן אונד ציהט דיא הויט אב? אייזערנע האקען [1]) ווארען אנגעהעפטעט אן ווענדע אונד זײלען, ווראן מאן דאס אפפער אַנהענגטע אונד דיא הויט אבצאג: פֿיר דיא וועלכע דאצו קיינען פלאטץ מעהר האטטען, ווארען דיננע גלאטטע שטעבע דא, דיא מאן אויף זיינע אונד איינעס אנדערן שולטער לעגטע, אונד דאן הענגטע מאן דאס אפפער דאראן אונד צאג דיא הויט אב · ר׳ אליעזר זאגט: ווען דער פֿיר=צעהנטע אויף איינען שבת פֿיעל [2]), זא לעגטע איינער דיא לינקע האנד אויף דעם אנדערן שולטער, אונד דעססען רעכטע אויף דיא זיינע, הענגטע עס אן אונד צאג דיא הויט אב · (י) זאבאלד מאן עס אויפגעשניטטען אונד אללעס צום אלטאר בעשטיממטע הערויסגענאממען האטטע, לעגטע מאן דיס אויף איינע שיססעל [3]) אונד ליס עס אויף דעם אלטארע אין רויך אויפגעהען · דיא (אם שבת) הערויסגעגאנגענע ערשטע אבטהיילונג פֿערווײלטע אם טעמפעלבערגע, דיא צווייטע אם צווינגער [4]), דיא דריטטע אבער בליב אן איהרער שטעללע · זא באלד עס דונקעל ווארד, גינגען אללע פֿארט אונד בריטען איהר פסח=אפפער·

פרק ו

אֵלּוּ דְבָרִים בְּפֶסַח דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁחִיטָתוֹ, וּזְרִיקַת דָּמוֹ, וּמִחוּי קְרָבָיו,

פֿאלגענדע פֿערריכטונגען אם פסח=אפפער פֿערדרענגען דאס שבת=געזעטץ: דאס שלאכטען, דאס בלוט=שפרענגען, דאס אויסווײדען, דאס אויפדעמפפען דער פֿעטטשטיקקע; אבער

שלשו . לא גמרו פעם ג׳ שהכהנים היו רבים וזריזין: לאהכתי · אפילו פעם ראשון: (ח) כך מעשהו · ת״ק שלא ברצון חכמים היה מעשהו שזה דאלו לרצון חכמים לא היו מדיחים: מדיחים · אמת המים היתה מהלכת בעזרה ופקקו נקב יציאתה והמים פושטים על גדותיה ומדיחים העזרה, ואח״כ פותחים את הנקב והמים יוצאים: התערובות · המוטל על הרצפה שאם נשפך דמו של א׳ מהן מן הכלי שנתקבל כוס זה מכשירו: (ט) אונקלאות . מסמרים שראשיהן כפופים למעלה: ובעמודים · שנקראים ננסים שהיו קבועים בבית המטבחיים: חלקים · מפוצלת קליפתן: כתף חבירו · ראובן מניח שמאלו על כתף ימין חבירו ותולה בו ומפשיט ביד ימינו, וחבירו מניח שמאלו על כתף ימינו ותולה ומפשיט: בשבת · ואין יכול לטלטול המקלות: (י) אימורים · החלבים והאליה והכליות ויותרת הכבד הקריבים ע״ג המזבח: במגס . בקערה: בהר הבית · בשבת שאין יכולים להוליך פסחיהם וטעם למה לא ערכו בירושלים, עיין סוף ערוכין מ״ט:

פרק ו דוחין · פסח דוחה את השבת שכ׳ בו במועדו: זריקת דמו · צריך להיות ביום ואגב שחיטה תני לה דבזריקה אפי׳ שבות ליכא, ולא חשיב הפשיטן שדוחה שבת, משום דהוה בכלל הקטר חלבים, דא״א להקטיר אא״כ מפשיט

[1]) אנקלות גריכיש ἀγκυλος · [2]) דא מאן זיך דער שטעבע ניכט בעדיענען דורפטע · [3]) מגס גריכיש μαγις · [4]) ז׳ מסכת מדות פ׳ ב׳ מ׳ ג׳·

בֵּין לִשְׁמָן בֵּין שֶׁלֹּא לִשְׁמָן חַיָּב, חוּץ מִן הַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ: (ה) הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר וְשָׁחֲטוּ אוֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל, קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל · נִכְנְסָה כַּת הָרִאשׁוֹנָה נִתְמַלֵּאת הָעֲזָרָה, נָעֲלוּ דַלְתוֹת הָעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, וּבִידֵיהֶם בְּזִיכֵי כֶסֶף וּבְזִיכֵי זָהָב, שׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ כֶּסֶף כֶּסֶף, וְשׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ זָהָב זָהָב, לֹא הָיוּ מְעֹרָבִין, וְלֹא הָיוּ לַבְּזִיכִים שׁוּלַיִם, שֶׁמָּא יַנִּיחוּם וְיִקְרַשׁ הַדָּם: (ו) שָׁחַט יִשְׂרָאֵל וְקִבֵּל הַכֹּהֵן נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, וּמְקַבֵּל אֶת הַמָּלֵא וּמַחֲזִיר אֶת הָרֵיקָן · כֹּהֵן הַקָּרוֹב אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ זוֹרְקוֹ זְרִיקָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד: (ז) יָצְתָה כַת רִאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה כַת שְׁנִיָּה, יָצְתָה שְׁנִיָּה נִכְנְסָה שְׁלִישִׁית, כְּמַעֲשֵׂה הָרִאשׁוֹנָה כָּךְ מַעֲשֵׂה הַשְּׁנִיָּה וְהַשְּׁלִישִׁית · קָרְאוּ אֶת הַהַלֵּל, אִם גָּמְרוּ שָׁנוּ, וְאִם שָׁנוּ שִׁלְּשׁוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁלְּשׁוּ מִימֵיהֶם · רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִימֵיהֶם שֶׁל כַּת שְׁלִישִׁית לֹא הִגִּיעָה לְאָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה׳, מִפְּנֵי שֶׁעַמָּהּ

אפפערן, זיא מעגען אונטער איהרעם רעכטען נאמען אדער ניכט געאפפערט זיין, איזט מאן דאדורך ניכט שטראפבאר; געשיהט עס אבער אם פעסטטאגע זעלבסט, זא איזט מאן ניכט שטראפבאר, ווען דאס פסח־אפפער אלס זאלכעס געשלאכטעט ווארדען; שולדיג היננעגען, ווען עס אונטער איינעם אנדערן נאמען געשעהען; וועגען אנדערער זא געשלאכטעטען אפפער, איזט מאן, עס געשעהע אונטער דעם רעכטען נאמען אדער ניכט, שולדיג; אויסערביים זינדאפפער, וועלכעס ניכט אלס זאלכעס געשלאכטעט ווארדען · (ה) פסח־אפפער ווארדען פיר דרייא אבטהיילונגען נאכאיינאנדער געשלאכטעט; וויל עס נעמליך הייסט: (שמות י״ב ו׳) עס זאללען עס שלאכטען, דיא גאנצע פערזאממלונג דער געמיינדע ישראלס״, זא טהיילטע מאן גלייכזאם (נאך דען אויסדריקקען): פערזאממלונג, געמיינדע, ישראל · ערשט טראט איינע אבטהיילונג היניין ביס דער פארהאף פאלל ווארד, מאן שלאס אלסדאן דיא טהירען דעם פארהאפעס צו, בליז איינען שטאסטאן אונד איינען לאנגען שאלל אונד ווידער איינען שטאסטאן; דיא פריסטער שטעללטען זיך אין צווייא רייהען, זילבערנע אונד גאלדענע שאלען האלטענד, איינע רייהע נעמליך מיט לויטער זילבערנען אונד איינע רייהע מיט לויטער גאלדענען שאלען, ניכט פערמענגט; אויך האטטען דיא שאלען קיינע באדענרענדער, דאמיט מאן זיא ניכט נידערזעטצען קעננע, וואדורך דאס בלוט גערוננען ווערע · (ו) דער ישראל שלאכטעטע, דער פריסטער פינג דאס בלוט אויף, גאב עס דאן וויטער, אונד דיזער וויטער, אונד יעדער עמפפינג דיא פאללע שאלע אונד גאב דיא לעערע צוריק; דער פריסטער וועלכער צונעכסט דעם אלטארע שטאנד שפרענגטע דאמיט איינען זווארף געגען דיא גרונדלאגע דעם אלטארס · (ז) דאן גינג דיא ערשטע אבטהיילונג הינוים אונד דיא צווייטע טראט איין; אונד ווען דיזע הינוים וואר, טראט דיא דריטטע איין · וואס בייא דער ערשטען געשאה, פאנד אויך בייא דער צווייטען אונד דריטטען שטאטט · דאבייא זאגטען זיא דאס הלל אויף, אונד ווען זיא עס בעענדיגט האטטען, ווידערהאלטען זיא עס, אויך זואהל דריימאל, אבוואהל דיס נימאלס געשעהען איזט · ר׳ יהודה זאגט: נימאלס קאם דיא דריטטע אבטהיילונג ביס צו אהבתי

שלא לשמו, לשם שלמים דכשר, פסול: ושאר · דכשרים שלא לשמן, וקרא אשאר זבחים נמי אזהר: (ה) ג׳ כתות · מצוה לחלקן לג׳ כתות זו אחר זו ואפי׳ הצבור מועטים: בזיכי · כפות; שוליים · אלא תחתיהם חדים; יניחום · הכהנים עד שיקבל דם אחר מחמת שהם מרובים וישכחום ויקרוש הדם ולא יהיה ראוי לזריקה: (ו) ישראל · אם ירצה; וקבל · בבזך מצואר הטלה; הכהן · שמקבלה ואילך מצות כהונה: לחבירו · העומדים בשורה וקמ״ל דברוב עם הדרת מלך: ומקבלו · אבל להחזיר את הריקן ברישא לא דמכי אושיט ליה האי המלא בעי לקבלו, דאין מעבירים על המצות: זריקה · בבזך עצמו ולא באצבע: כנגד היסוד · שאין היסוד מקיף את כל המזבח זורק לזקיפתו של מזבח ויורד ליסוד: (ז) קראו את ההלל · כל הג׳ כתות; גמרו · כשיתחילו לשחוט התחילו לקרות, ואם גמרו ההלל ועדיין לא נגמרה שחיטת הפסחים שנו; לא

מוֹעֵד לָאֵלּוּ כַּמּוֹעֵד לַשְּׁחִיטָה · כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁחִיטָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת: (ג) אֵימָתַי מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה? בִּזְמַן שֶׁהוּא בָא בַחוֹל וּבְטָהֳרָה וּבְמוּעָט · וּבִזְמַן שֶׁהוּא בָא בַשַּׁבָּת, בִּמְרֻבֶּה, וּבְטֻמְאָה, אֵין מְבִיאִין עִמּוֹ חֲגִיגָה: (ד) חֲגִיגָה הָיְתָה בָאָה מִן הַצֹּאן מִן הַבָּקָר, וּמִן הַכְּבָשִׂים, וּמִן הָעִזִּים, מִן הַזְּכָרִים, וּמִן הַנְּקֵבוֹת, וְנֶאֱכֶלֶת לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָת: (ה) הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ בַשַּׁבָּת, חַיָּב עָלָיו חַטָּאת · וּשְׁאָר כָּל הַזְּבָחִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשׁוּם פֶּסַח, אִם אֵינָן רְאוּיִן, חַיָּב · וְאִם רְאוּיִן הֵן, ר' אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְר' יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר · אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר, מָה אִם הַפֶּסַח שֶׁהוּא מֻתָּר לִשְׁמוֹ כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמוֹ, חַיָּב, זְבָחִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין לִשְׁמָן, כְּשֶׁשִּׁנָּה אֶת שְׁמָן אֵינוֹ דִין שֶׁיְּהֵא חַיָּב? אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בַּפֶּסַח שֶׁשִּׁנָּהוּ לְדָבָר הָאָסוּר, תֹּאמַר בִּזְבָחִים שֶׁשִּׁנָּן לְדָבָר הַמֻּתָּר · אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, אֵימוּרֵי צִבּוּר

לעהרער! ברינגע מיר איינע געזעטצשטעללע, ווא איינע בע־שטיממטע צייט פיר דיזע פערריכטונגען, וויא פיר דאס שלאכטען אנגעארדנעט איזט! — אלס רעגעל שטעלטע ר"ע פעסט; יעדע פערריכטונג (אם פסח־אפפער) דיא מאן אם טאגע פאר שבת טהון קאן, פערדרענגט דאס שבת־געזעטץ ניכט · דא דאס שלאכטען ניכט פארהער געשעהען קאן, זעטצט עס דאס שבת־געזעטץ אויסער קראפט · (ג) אין וועלכעם פאללע דארף מאן נאך איין פעסטאפפער דאנעבען ברינגען? ווען דאס פסח־אפפער אן איינעם וואכענ־טאגע אונד אין רייניהייט דארגעבראכט ווירד, אונד פיר דיא עססענדען צו וועניג איזט; געשיהט עס אבער אן איינעם שבת, אדער איזט היגלענגליך, אדער עס ווירד אין אונריינ־הייט דער געסטע געאפפערט, זא ווירד קיין פעסטאפפער דאצו דארגעבראכט · (ד) דאס פעסטאפפער קאננטע גע־נאממען ווערדען פאן קליינעם פיה, פאן רינדפיה, פאן לעממערן אונד ציגען, מעננליכען אדער וויבליכען; אונד דורפטע צוויא טאגע אונד איינע נאכט היגדורך פער־צעהרט ווערדען · (ה) ווער דאס פסח־אפפער ניכט אלס זאלכעס אם שבת געשלאכטעט האט, איזט איין זינד־אפפער שולדיג; האט ער אנדערע אפפער אלס פסח־אפפער געשלאכטעט, זא איזט ער, דאפערן זיא זיך דאצו ניכט אייגנען, שולדיג, דאפערן זיא זיך דאצו אייגנען, זא ער־קלערט איהן ר' אליעזר פיר שולדיג, ר' יהושע פיר פרייא · ר' אליעזר וועגדעט איין: ווען איינער דען נאמען דעם פסח אפפערס, דאס אלס זאלכעס צו שלאכטען געשטאטטעט, פערענדערט, איזט ער שולדיג, פאלגט ניכט דארויס, דאס דער דען נאמען דער אהנעהין אלס זאלכע צו שלאכטען אונערלויבטען אפפער פערענדערט, שולדיג זיין מיססע? — איהם ערווי־דערט ר' יהושע: ניכט וואס דוא ביים פסח־אפפער פאר־אויסזעטצעסט, ווא מאן דען נאמען צום אונערלויבטען פערענדערט, דארפסט דוא בייא דען אנדערן אפפערן געלטען לאססען, ווא מאן דען נאמען צום ערלויבטען פערענדערט · ר' אליעזר וועגדעט אבערמאלס איין: זא מעגען דיא פיר דיא' געזאממטהייט (ישראל) דארגעבראכטען אפפערטהיילע אלס בעוויז דינען, וועלכע אים אייגענן נאמען אם שבת צו אפפערן געשטאטטעט איזט, אונד ווער

דמי: ועליה · גם על הזאה אני חולק: (ג) עמו · בי"ד; ובמועט · שהיה הפסח מועט לאכילת בני חבורה והאוכלים חגיגה תחילה שיהיה הפסח נאכל על השובע: ובטומאה · שרוב הצבור טמאים: (ד) מן הבקר, ומן הנקבות · משא"כ בפסח; (ה) בשבת · בי"ד שחל בשבת וסבר שמותר לשחוט שלא לשמו: אם אינן ראוין · כגון עגל או איל בן ב' שנים דלאו טועה בדבר מצוה הוא, דהכל יודעין שאין זה כשר לפסח: ר"א מחייב · אע"פ שטעה בדבר מצוה: ור"י פוטר · דעשה מצוה שהקריב קרבן, דרי"ם אף הנשחטין לשם פסח כשרים: שהוא מותר · לשחטו בשבת לשמו: איסור · קרבנות אחרים שאסורים לשוחטן בשבת: אימורי ציבור · קרבנות האימורים בצבור בשבת: קלבס · דכיון שנשחט התמיד יודע שאין צריך עוד לשחוט, והוי שוגג ולא טועה, תאמר בפסח אף שכבר שחט את שלו ומצא זבח זה עומד ושחטו לשם מי שהוא

וְהֶקְטֵר חֲלָבָיו. אֲבָל צְלִיָּתוֹ, וַהֲדָחַת קְרָבָיו, אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת · הַרְכָּבָתוֹ, וַהֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם, וַחֲתִיכַת יַבַּלְתּוֹ, אֵין דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, דּוֹחִין :

(ג) אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וַהֲלֹא דִין הוּא, מָה אִם שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה, דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵלּוּ שֶׁהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת, לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, יוֹם טוֹב יוֹכִיחַ · שֶׁהִתִּירוּ בוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה, וְאָסְרוּ בוֹ מִשּׁוּם שְׁבוּת · אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, מַה זֶּה יְהוֹשֻׁעַ? מָה רְאָיָה רְשׁוּת לְמִצְוָה? הֵשִׁיב ר' עֲקִיבָא וְאָמַר, הַזָּאָה תוֹכִיחַ, שֶׁהִיא מִצְוָה, וְהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת, וְאֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת · אַף אַתָּה אַל תִּתְמַהּ עַל אֵלּוּ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִצְוָה וְהֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת לֹא יִדְחוּ אֶת הַשַּׁבָּת · אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, וְעָלֶיהָ אֲנִי דָן, וּמָה אִם שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה, דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, הַזָּאָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת אֵינוֹ דִין שֶׁתִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ ר' עֲקִיבָא אוֹ חִלּוּף, מָה אִם הַזָּאָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם שְׁבוּת אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, שְׁחִיטָה שֶׁהִיא מִשּׁוּם מְלָאכָה, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא תִדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? אָמַר לוֹ ר' אֱלִיעֶזֶר, עֲקִיבָא, עָקַרְתָּ מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּמוֹעֲדוֹ · בֵּין בַּחוֹל, בֵּין בַּשַּׁבָּת · אָמַר לוֹ, רַבִּי, הָבֵא לִי

דאס בראַטען, אונד דאס וואשען דער איינגעווייד פֿערדרענגען דאס שבת־געזעטץ ניכט · דאס הינטראגען דעסזעלבען, דאס ברינגען איבער דיא שבת־גרענצע, דאס אבמאכען איינער פֿייכטווארצע אן דעמזעלבען, פֿערדרענגען דאס שבת־געזעטץ ניכט · ר' אליעזר אורטהיילט בעיאהענד ·

(ג) ר' אליעזר זאגט נעמליך; עס איזט דאך איינע נאטירליכע שלוספֿאלגע: ווען דאס שלאכטען, וועלכעס אלס ארבייט פֿערבאטען איזט, דאך היר דאס שבת־געזעטץ אויסער קראַפֿט זעטצט, וויא זאללטען עס ניכט דיזע פֿערריכטונגען, דיא נור דער שבת־רוהע וועגען אונטערזאגט זינד? — איהם ערווידערטע ר' יהושע: איין געוועהנליכער פֿייערטאג ליפֿערט דיר איינען געגענבעוויז, דען מאנכעס אלס ארבייט פֿערבאטענע האט מאן אן דעמזעלבען ערלויבט, אונד דאס וועגען שבת־רוהע פֿערבאטענע איזט אן דעמזעלבען דענגאך אויך פֿערבאטען · — ר' אליעזר ענטגעגנעטע איהם: וויא, יהושע? וויא קאן מאן וויללקיהרליכע פֿערריכטונגען מיט דען געזעטצליך בעפֿאהלענען פֿערגלייכען? — ר' עקיבא ערווידערטע דאגעגען: דאס בעשפרענגען קאן אלס בעוויז דינען; עס איזט נעמליך געזעטצליך בעפֿאהלען, אויך נור אם שבת וועגען דער רוהע אונטערזאגט, אונד דאך פֿערדרענגט עס היר דאס שבת־געזעטץ ניכט; דאהער זייא ניכט איבער דיזע אנדערן פֿערריכטונגען פֿערוואונדערט, דאס זיא, אבגלייך געזעטצליך פֿעראָרדנעט, אויך נור וועגען דער שבת־רוהע אונטערזאגט, דאס שבת געזעטץ ניכט אויסער קראפֿט זעטצען · דארויף זאגט ר' אליעזר: אויך אויף דאס שפרענגען שליסע איך זא: ווען דאס שלאכטען, וועלכעס איינע ארבייט איזט, דאס שבת־געזעטץ פֿערדרענגט, וויא זאללטע עס ניכט פֿאלגליך אויך דאס נור וועגען שבת־רוהע אונטערזאגטע בעשפרענגען? דארויף ערווידערטע ר"ע: אדער וואהל גאר אומגעקעהרט; נעמליך, ווען דאס נור וועגען שבת־רוהע אונטערזאגטע בעשפרענגען דאס שבת־געזעטץ ניכט פֿערדרענגט, זא מיסטע עס נאך וועניגער דאס אלס ארבייט פֿערבאטענע שלאכטען! אללײן ר' אליעזר פֿערזעטצטע: עקיבא, דא ווירדע מאן וואס אין דער תורה געשריבען שטעהט פֿערניכטען, דען עס הייסט: „צווישען דער אבענדצייט אין זיינער בעשטיממטען צייט", אלזא אהנע אונטערשיעד אן וואָכען טאגען אדער שבת · ר'ע שפראך דאגעגען: עהרווירדיגער

עד המזה תחילה ומשם ואילך אה"נ דלא שרינן אלא בחתיכות קטנות שאין בהן שיעור עור : מחוי · קנוח שלא יסריחו ; הרכבתו . להביאו דרך ר"הר לעזרה אחר שנפרצו פרצות בירושלים דקודם לכן הוי כרמלית : יבלתו · והא דתנן חותכים יבלת במקדש היינו ביבשה דמפריך פריכא והכא בלחה, ואע"ג דכלאחר יד הוא חותך דהיינו בשיניו או בידו, אפ"ה אסור דה"ל למעביד מאתמול: רא"ח · עיין רפי"ט דשבת : (ב) דוחה שבת . בפסח ; י"ט · שמותר לשחוט ולבשל ואסרו בו להביא מחוץ לתחום הואיל והיה אפשר לעשות מעי"ט : מה ראיה · דאכילת י"ט רשות, ורי"ם כל שמחת י"ט מצוה ואפ"ה אינה דוחה שבת: הזאה. טמא מת שחל ז' שלו בשבת אע"פ שאם לא יזה לא יעשה פסחו, אפ"ה אינה דוחה, דקים ליה לר"ע דלא

שאמר לטבי עבדו, צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא · נגע בחרסו של תנור, יקלוף את מקומו · נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו, יטול את מקומו · נטף מרוטבו על הסולת, יקמוץ את מקומו : (ג) סכו בשמן תרומה, אם חבורת כהנים, יאכלו · אם של ישראל, אם חי הוא, ידיחנו, ואם צלי הוא, יקלוף את החיצון · סכו בשמן של מעשר שני, לא יעשנו דמים על בני חבורה, שאין פודין מעשר שני בירושלים : (ד) חמשה דברים באין בטומאה, ואינן נאכלין בטומאה · העומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, זבחי שלמי צבור, ושעירי ראשי חדשים · הפסח שבא בטומאה, נאכל בטומאה, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה: (ה) נטמא הבשר והחלב קים, אינו זורק את הדם· נטמא החלב והבשר קים, זורק את הדם · ובמוקדשין אינו כן, אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קים, זורק את הדם: (ו) נטמא קהל או רבו, או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה בטומאה · נטמא מיעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני : (ז) הפסח

שקלאפען טבי ; געה אונד בראטע דאס פסח=אפפער אויף דעם ראָסט · — ווען דער בראטען דיא קאכעל דעס באק=אפענס בעריהרט האט, שעלט מאן דיזע שטעללע[x]) אב; איזט פאן דעם פליסיגען פעטטע עטוואס אויף דיא קאכעל געטרייפעלט, אונד דאן ווידער אן דען בראטען געקאממען, זא שניידע מאן עס אויס· איזט עס אויף (הייסעס) פיינעס מעהל געטרייפעלט, זא מוס מאן עס מיט איינער האנדפאלל פאן דיזעם אבהעבען (אונד פערברעננען) · (ג) האט מאן דאס פסח=אפפער מיט עהל פאן תרומה בעשטריכען, זא דארף דיא געזעללשאפט, ווען זיא אויס פריסטערן בעשטעהט, עס עססען, ווען אויס ישראלים, זא מוס מאן, דאפערן עס נאך רוֹה איזט, עס אבוואשען; ווען שאן געבראטען, דיא אייסערע הויט אבשעלען · האט מאן עס מיט עהל פאן צווייטעם צעהנט בעשטריכען, זא דארף מאן עס ניכט דער געזעללשאפט אין געלד בערעכנען, וויל מאן צווייטען צעהנט ניכט אין ירושלים אויסלעזען דארף · (ד) פינף אפפער ווערדען זעלבסט אים אונרייגען צושטאנדע (דער אפפערנדען) דארגעבראכט, אבער ניכט געגעססען ; דיא פפליכטגארבע, דיא ביידען בראָטע, דיא שויא=בראטע, דיא פרידענאפפער דער געזאממטהייט, אונד דיא בעקקע אן נייאָמאָנדען · דאס אין אונרייניהייט דארצובריינגענדע פסח=אפפער ווירד אויך אין אונ=רייניהייט געגעססען, דען עס ווירד פאן פאָרן העריין נור דעם עססענס וויללען דארגעבראכט · (ה) איזט פאם פסח=אפ=פער דאס פלייש אונריין געווארדען, אונד דאס פעטט ריין געבליבען, זא שפרענגט מאן ניכט מיט דעם בלוטע · איזט דאס פעטט אונריין געווארדען אונד דאס פלייש ריין געבליבען, זא שפרענגט מאן מיט דעם בלוטע · בייא אנ=דערן געהייליגטען אפפערן איזט עס ניכט זא, זאנדערן ווען אויך דאס פלייש אונריין געווארדען אונד נור דאס פעטט ריין געבליבען, שפרענגט מאן דאך מיט דעם בלוטע · (ו) איזט דיא גאנצע פערזאממלונג אדער דערען גרעססטער טהייל אונריין געווארדען, אדער ווארען דיא פריסטער אונריין אונד דיא פערזאממלונג ריין, זא געשיהט דאס אפפערן אים צושטאנדע דער אונרייניהייט · איזט אבער נור דער קליינערע טהייל דער פערזאממלונג אונריין געווארדען, זא פערריכטען דיא רייגען דאס ערשטע פסח=אפפער, אונד דיא אונרייגען דאס צווייטע (אים נעכסטען מאנאטע) (ז) ווען שאן דאס

כבלע בפסח עד כדי נטילה, דמיירי שאין שם כ"א מעט רוטב ואיכו אוסר כל כך, וכן כמי גבי סיכה במ"ג דאין אוסר כדי נטילה דמיירי בסיכה מועטת ; יטול · כעובי אצבע : סולת · והסולת מרותקת ; מקומו · וישרוף ; (ג) סכו · דמותרן לסוכו במי פירות : ידיחנו . ויכגב ; יקליף · וא"כ ליטול מקומו דסיכה משהו בעלמא הוא ; שאין פודין · מוכרים : (ד) ה' דברים · מכילא למעוטי חגיגת הרגלים דדמיא לקרבן צבור דאתי בכנופיא ; בטומאה · כשרוב הקהל טמאים להוציאם י"ח ; זבחי שלמי צבור · כבשי עצרת, וה"ה שעירי רגלים : כאכל · עקר מצוות פסח לאכילה כדטווה וכי שריא רחמנא לאתויי בטומאה אדעתא למיכלים שריא ; (ה) איכו זורק · דעיקר פסח לאכילת אדם ; (ו) הכהנים · דא"א בלא

x) ווייל זיא דורך דען אפען אונד ניכט דורך דאס פייער געבראטען איזט ·

יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן מֻתָּרִין לִשְׁמָן, וְהַשּׁוֹחֵט לִשְׁמָן חַיָּב · אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ, לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּאֵימוּרֵי צִבּוּר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קִצְבָה, תֹּאמַר בַּפֶּסַח שֶׁאֵין לוֹ קִצְבָה · ר' מֵאִיר אוֹמֵר אַף הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם אֵימוּרֵי צִבּוּר פָּטוּר : (ו) שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו לַעֲרֵלִים, וְלִטְמֵאִים, חַיָּב · לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, לִמְנוּיָו וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו, לְמוּלִים, וְלַעֲרֵלִים, לִטְהוֹרִים וְלִטְמֵאִים, פָּטוּר · שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא בַּעַל מוּם, חַיָּב · שְׁחָטוֹ וְנִמְצָא טְרֵפָה בַּסֵּתֶר, פָּטוּר · שְׁחָטוֹ וְנוֹדַע שֶׁמָּשְׁכוּ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם, אוֹ שֶׁמֵּתוּ, אוֹ שֶׁנִּטְמְאוּ, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁשָּׁחַט בִּרְשׁוּת :

אנדערע אפפער אונטער איהרעם נאמען דארברינגט, איזט דאך שולדיג! — דארויף ערווידערט ר' יהושע: ניכט וואס דוא בייא דען אפפערן דער געזאממטהייט פֿאראויסזעטצעסט, וועלכע איינע בעשטיממטע צאהל האבען, קאננסט דוא ביים פסח־אפפער געלטענד מאכען, וועלכעס קיינער בע־שטיממטען צאהל אונטערליגט · — ר' מאיר זאגט: אויך ווער אם שבת אנדערע אפפער אים נאמען דער אפפער דער געזאממטהייט דארברינגט, איזט פֿרייא · (ו) האט איינער אן שבת דאס פסח־אפפער פֿיר זאלכע געשלאכטעט דיא עס ניכט צו עססען פֿערמעגען, אדער דיא ניכט צו דען געסטען געהערען, אדער פֿיר אונבעשניטטענע, אדער פֿיר אונרייגע, זא איזט ער שולדיג; ווען אבער פֿיר עססענדע אונד ניכט עססענדע צוגלייך, פֿיר דיא געסטע אונד ניכט־געסטע פֿיר בעשניט־טענע אונד אונבעשניטטענע, פֿיר רייגע אונד אונרייגע צו גלייך, זא איזט ער פֿרייא · האט ער עס געשלאכטעט אונד עס פֿאנד זיך נאכהער איין געברעכען דאראן, איזט ער שולדיג; פֿינדעט עס זיך נאך דעם שלאכטען וועגען איננערליכער פֿעהלער אונערלויבט, זא איזט ער פֿרייא · ערפֿוהר ער נאך דעם שלאכטען, דאס דיא אייגענטהימער דעססעלבען זיך דעמזעלבען ענטצאגען האבען, אדער אונ־טערדעס געשטארבען אדער פֿעראונרייניגט זינד, זא איזט ער פֿרייא, וויל ער עס ערלויבטער וויזע געשלאכטעט האט ·

פ ר ק ז

כֵּיצַד צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח? מְבִיאִין שְׁפוֹד שֶׁל רִמּוֹן, תּוֹחֲבוֹ מִתּוֹךְ פִּיו עַד בֵּית נְקוּבָתוֹ, וְנוֹתֵן אֶת כְּרָעָיו וְאֶת בְּנֵי מֵעָיו לְתוֹכוֹ, דִּ"ר יוֹסֵי הַגְּלִילִי · ר"ע אוֹמֵר כְּמִין בִּשּׁוּל הוּא זֶה, אֶלָּא תּוֹלִין חוּצָה לוֹ · (ב) אֵין צוֹלִין אֶת הַפֶּסַח לֹא עַל הַשְּׁפוֹד וְלֹא עַל הָאַסְכְּלָא · אָ"ר צָדוֹק, מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל

וויא מוס מאן דאס פסח־אפפער בראטען? מאן נימממט איינען בראטשפיס פֿאן גראנאט־האלץ, שטעקט איהן דורכ'ס מויל ביס צור הינטערן עפֿנונג, אונד דיא קניעשטיקקע אונד איינגעווייידע טהוט מאן היניין · זא לעהרט ר' יוסי הגלילי · ר"ע זאגט: דיס ווערע איינע ארט דעם קאָכענס; מאן מוס אלזא דיא איינגעווייידע אויסערהאלב (אם מוילע) אנהענגען · (ב) מאן דארף ניכט דאס פסח־אפפער אן איינעם אייזער־נען בראטשפיס אדער אויף איינעם ראָסט[1]) בראטען · ר' צדוק ערצעהלט; איינסט זאגטע ר' גמליאל צו זיינעם

הוא טועה בד"מ ; אף השוחט · בשאר ימות השנה זבחים אחרים לשם אימורי צבור : (ו) בעל מום חייב · שהיה לו לבקרו :

פרק ז רמון · ולא שאר עצים דמפקי מיא וכמאן מבשל במים, ושל מתכת לא, דחם מקצתו החיצון חם כלו גם הפנימי, והוי צלי מחמת ד"א ; כמין · שמתבשלים בני מעיו בתוכו כבתוך הקדרה : חוצה לו · למעלה מפיו : (ב) אר"צ · ח"מ וס"ק ואם אסכלא מנוקבת בשירה והאסכלא עשוי בריחים ויש חלל גדול בין בריח לבריח נותן השפוד באופן שאין הפסח נוגע באסכלא רק שכי נגד השפוד כסמך עליו : יקלוף · והא דסגי לה בקליפה הלא הרוטב שיש באותו כדי קליפה

---

[1]) אסכלא גריכיש ἐσχάρα, דאך קעננטע עס אויך וואהל דאס לאטייניטע scala בעדייטען, וואס אונס פאלגענדען בעססער פאסט. דען ר"ג בעדינטע זיך איינעם לייטערפערמיגען ראסטעס ·

[illegible] וְהַשּׁוֹבֵר [illegible] בַּפֶּסַח

הַטָּהוֹר, הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אַרְבָּעִים · אֲבָל הַמּוֹתִיר בַּטָּהוֹר, וְהַשּׁוֹבֵר בַּטָּמֵא, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים : (יב) אֵבֶר שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, חוֹתֵךְ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לָעֶצֶם, וְקוֹלֵף עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּרֶק, וְחוֹתֵךְ, וּבַמּוּקְדָּשִׁין קוֹצֵץ בְּקוֹפִיץ, שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם, מִן הָאֲגַף וְלִפְנִים, כְּלִפְנִים מִן הָאֲגַף וְלַחוּץ, כְּלַחוּץ · הַחַלּוֹנוֹת וְעוֹבִי הַחוֹמָה כְּלִפְנִים : (יג) שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁהָיוּ אוֹכְלוֹת בְּבַיִת אֶחָד, אֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵילָךְ וְאוֹכְלִין, וְאֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פְּנֵיהֶם הֵילָךְ וְאוֹכְלִין, וְהַמֵּחַם בָּאֶמְצַע, וּכְשֶׁהַשַּׁמָּשׁ עוֹמֵד לִמְזוֹג, קוֹפֵץ אֶת פִּיו וּמַחֲזִיר אֶת פָּנָיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל חֲבוּרָתוֹ וְאוֹכֵל, וְהַכַּלָּה הוֹפֶכֶת אֶת פָּנֶיהָ וְאוֹכֶלֶת ·

דִיאַ קְנארְפֶּעל · — ווער אַז אֵיינֶעם רײנען פסח-אפפער איינען קנאכען צערבריכט, ערליידעט דיא שטראפע דער פירציג גייסעלהיבע · ווער אבער פאם ריינען עטוואס איבריג לעסט, אדער אם אונרײנען איינען קנאכען צערבריכט, ערליידעט דיזע שטראפע ניכט (יב) ווען איין גליד צום טהייל הינויסראגט [1]) זא שניידעט מאן איין ביס אויף דען קנאכען אונד שעלט דאס פלייש נאך איננען ביס צו דעם געלענקע אב, אונד דאן שניידעט מאן דאס געלענק דורך (אונד ווירפט דען קנאכען וועג); בייא אנדערן הייליגען אפפערן שלעגט מאן עס מיט דעם קורצען אפפערמעססער [2]) אב, ווייל דאבייא וועגען דעם צערברעכענס איינעס קנאכענס קיין בעדענקען איזט · פאן דעם טהירפליגעל איינווערטס גילט אללעס אלס אינווענדיג, פאן דא הינויס אלס אויסערהאלב; דיא מויערלוקען אונד דיא דיקקע דער מויער געלטע, אלס אינערהאלב · (יג) ווען צווייא געזעללשאפטען איהר פסח-אפפער אין איינעם הויזע עססען, זא מוס [3]) דיא איינע ביים עססען מיט דעם געזיכט הידהער אונד דיא אנדערע מיט דעם געזיכטע דארטהין געקעהרט זיין, אונד דער ווערם-קעססעל (מיט וואססער פיר דען ווײן) צווישען ביידען שטעהען; דער אויפווערטער, וועלכער אויפשטעהט אום ווײן (פיר דיא אנדערע געזעללשאפט) צו מישען, מוס דען מונד שליסען אונד זיך ביים עססען צו זיינער געזעללשאפט הינווענדען, ביס ער ווידער צו איהר געלאנגט [4]); איינע ברויט יעדאך דארף זיך ביים עססען מיט דעם געזיכט אומדרעהען ·

בגופו ; (י) עצמות · דא"א לשברן וכותר בהן מוח : והגידין · שומנו של גיד הנשה שנהגו בו איסור, א"כ הגיד החיצון שאסורו מדרבנן : והנותר · שנתעצלו באכילתן : בט"ז · דבי"ט א"א לשרפו : (יא) בשור הגדול . ומה שאין נאכל בשור הגדול שבשר נתקשה אין נמנים עליו בגדי הרך אע"פ שעכשיו הוא רך ; וראשי כנפיים · ה"ק ומה הוא שנאכל בשור הגדול? ראשי כנפים; הסחוסים · ראש כף הכתף, תנוך האוזן, וסחוסי החזה, והצלעות הקטנים שבסוף השדרה שנאכלין ע"י שליקה בשור הגדול, יאכלו בגדי הרך ע"י צלי : המותר בטהור · דהוא עשה אחר לא תעשה · א"כ דהוא לאו שאין בו מעשה : בטמא · בפסח הבא בטומאה דכתיב ועצם לא תשברו בו בטהור : (יב) שיצא · בי"ד חוץ לחומת ירושלים או בכלל ממשה עשר חוץ לפתח הבית, וצריך לחתוך היוצא חוץ למחיצתו, חותך את הבשר היוצא, וקולף הבשר שלא יצא עד הפרק וחותך ואוכל הבשר שקלף ומשליך כל העצם שיצא, שאי אפשר לשבר העצם, ובעצם שאין בו מוח איירי, דביש בו מוח הא מפורש במ' י' דטעון שריפה ; האגף · כל מקום שחופף וכוקף כשסוגרים דהיינו תוך העיר ממש כלפנים, ואוכלים שם קדשים קלים והאגף עצמו כל חוץ שיהי' המצורעים מגיכים תחתיהן מפני החמה והגשמים, ובעזרה האגף עצמו כלפנים חוץ משער נקנור שמשם מכניסין המצורעים בהונות ידיהן ; כלחוץ · והאגף עצמו כלחוץ ; החלונות · שבחומות ירושלים וה"ה שבעזרה לק"ק ושבבית לאכילת פסח כלפנים : עובי · ראש החומה ומיירי שטוה גג החומה לקרקע העזרה, דאל"כ הא קי"ל דגגות לא נתקדשו · (יג) שהיו אוכלות · פסח א' בבית אחד : הופכים · אע"ג דגראים כב' חבורות דהא פסח א' נאכל אפילו בשני בתים : וי"מ · דגריכן להפוך פניהם, שאם יהפכו מקצתן זו לזו יהיו נראין כאלו אוכלין כב' חבורות ואדם א' אינו אוכל בב' חבורות ; באמצע · אע"פ שמפסיק ; למזוג · שמשמש לשתיהן : פניו · לצד חבורתו שלא יחשדוהו שאוכל עם החבורה האחרת ; פניה · רשאה להפוך פנים שהוא בושה · א"כ אפי' אכלה מקצת הפסח בלי הפיכת פנים, לא חשבינן כאוכלת בב' מקומות :

[1]) אם פירלעהנטען אוים דער מויער דער שטאדט; אדער ביים עססען דעם אבענדם אוים דעם הויזע · [2]) קופיץ גריכיש κοπίς · [3]) נאך רמ"בם הלכות קרבן פסח פ· ט· — רש"י ערקלערט: עס זייא געשטאטטעט · [4]) אללעם דים דאמיט דיא געזעללשאפטען געטרעננט געוואכדערט ערשייגען ·

שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא, הַצִּיץ מְרַצֶּה · נִטְמָא הַגּוּף אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, הַנָּזִיר וְעוֹשֶׂה פֶסַח, הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַדָּם, וְאֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַגּוּף · נִטְמָא טוּמְאַת הַתְּהוֹם, הַצִּיץ מְרַצֶּה : (ח) נִטְמָא שָׁלֵם אוֹ רֻבּוֹ, שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה · נִטְמָא מִיעוּטוֹ וְהַנּוֹתָר, שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחַצְרוֹתֵיהֶן אוֹ עַל גַּגּוֹתֵיהֶן מֵעֲצֵי עַצְמָן, הַצִּיקָנִין שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה בִּשְׁבִיל לֵהָנוֹת מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה : (ט) הַפֶּסַח שֶׁיָּצָא אוֹ שֶׁנִּטְמָא, יִשָּׂרֵף מִיָּד · נִטְמְאוּ הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁמֵּתוּ תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ וְיִשָּׂרֵף בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר · ר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, אַף זֶה יִשָּׂרֵף מִיָּד, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ אוֹכְלִין : (י) הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַנּוֹתָר, יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר · חָל שִׁשָּׁה עָשָׂר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, יִשָּׂרְפוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר · לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹחִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב : (יא) כָּל הַנֶּאֱכָל בַּשּׁוֹר הַגָּדוֹל, יֵאָכֵל בַּגְּדִי הָרַךְ, וְרָאשֵׁי

בלוט דעס פסח=אפפערס געשפרענגט ווארדען, אלס מאן ערפעהרט דאס עס אונריין וואר, זא פערזעהנט עס דער האהע פריסטער דורך זיין שטירנבלעך [1]); ערפעהרט מאן אבער דאס דער קערפער דעס אפפערנדען אונריין וואר, זא פערזעהנט עס דאס שטירנבלעך ניכט [2]); ווען עס איזט איין לעהרזאטץ: ביים אפפער דעס נזיר אונד ביים פסח=אפפער, פערזעהנט דאס שטירנבלעך דיא אונרייניגהייט דעס בלוטעס, אבער ניכט דיא דעס קערפערס: דעננאך אבער פערזעהנט עס איינע נאכמאלס בעקאננט געווארדענע זאגענאננטע אונרייניגהייט דעס אבגרונדעס [3]) · (ח) איזט דאס פסח=אפפער גאנץ אדער גרעסטענטהיילס אונריין געווארדען, זא פערברעננט מאן עס פאר דעם הייליגטהומע מיט אלטאר=האלץ · איזט דער גערינגערע טהייל פעראונרייניגט, אדער איזט עטוואס ביס צום אנדערן מארגען איבריג געבליבען, זא פערברעננט מאן עס אויך אים אייגענען האפע, אדער אויף דעם דאכע אונד מיט אייגענעם האלצע · גייציגע פערברעננען עס אויך פאר דעם טעמפעל אום זיך דעס אלטאר=האלצעס צו בעדינען · (ט) ווען איין געשלאכטעטעס פסח=אפפער אויס ירושלים געפיהרט אדער פעראונרייניגט ווארדען, קאן מאן עס זאגלייך פערברעננען · זינד דיא אייגענטהימער דעססעלבען אונריין געווארדען אדער געשטארבען, זא לעסט מאן עס ליגען, ביס עס ענטשטעללט איזט [4]), אונד פערברעננט עס ערשט אם זעכצעהנטען · ר' יוחנן זאהן ברוקא זאגט: אויך דיס דארף זאגלייך פערבראננט ווערדען, דא עס קיינע עססער האט · (י) דיא קנאכען, דיא זעהנען [5]) אונד וואס זאנסט איבריג בלייבט, ווערדען אם זעכצעהנטען פערבראננט; אונד פעללט דיזער אויף איינען שבת, אם זיבצעהנטען, וויל מאן דאמיט וועדער דיא געזעטצע דעס שבת נאך דער פייערטאגע פערלעטצען דארף · (יא) אללעס וואס מאן אם אויסגעוואכסענען אכסען צו עססען פפלעגט, גילט אלס עסבאר אם צארטען ציקליין [6]), אלס צ. ב. דיא פלעכסען אום דיא געלענקע,

כהנים, ואע"פ שאפשר ליזהר שלא יגע בבשר כיון דאישתראי טומאת אימורים אשתרו נמי טומאת בשר : יעשה בטומאה · אפי' היחידים ; (ז) טמא · הפסח או הדם : מרצה · ופטור מפסח שני : בטמא · בעליו טומאת הגוף במת ; התהום : טומאת מת שלא ידע בה אדם קודם לכן : (ח) הבירה · המקדש, כדי לביישן שיזהרו שלא יבואו עוד לידי טומאה ; המערכה · שלא לבייש מי שאין לו עצים : והנותר · מפסח הטהור ; הציקנין · העצרנין צרי עין : שורפין · המועט שנטמא והנותר : (ט) שיצא · חוץ לחומה ישרף בי"ד, וא"צ להמתין עד הבוקר שיבא לידי נותר : צורתו · ימתין עד שיבא לידי נותר שטומאתו מחמת ד"א, ר"י ב"ב ל"פ את"ק אלא כשנטמאו הבעלים או מתו קודם זריקת הדם, דלא איחזי הבשר לאכילה וה"ל כפסולי

---

1) נאך שמות כ"ח ל"ח · 2) אונד עס גילט ניכט, ואנדערן מאן מוס דאס צווייטע פסח אבהאלטען · 3) דארונטער פערשטעהט מאן איינע אונרייניגקייט דיא דאדורך ענטשטעהט דאס מאן זיך אהנע עס צו וויססען איבער דעם גראבע איינעס פערשטארבענען בעפינדעט · 4) זא ערקלערט רמב"ם · 5) דיא מייסטען הירהיבער לעזט מאן אין דען קאממענטארען · 6) אונד קאן דיא געשעללשאפט דארויף בערעכנעט ווערדען ·

זָכָה בְחֶלְקוֹ, וּמְזַכֶּה אֶת אָחִיו עִמּוֹ · לְעוֹלָם נִמְנִין עָלָיו עַד שֶׁיְּהֵא בוֹ כַּזַּיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד · נִמְנִין וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, עַד שֶׁיִּזְרוֹק עָלָיו אֶת הַדָּם׃ (ד) הַמְמַנֶּה עִמּוֹ אֲחֵרִים בְּחֶלְקוֹ, רַשָּׁאִין בְּנֵי חֲבוּרָה לִתֵּן לוֹ אֶת שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן׃ (ה) זָב שֶׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁבִיעִי · רָאָה שָׁלֹשׁ, שׁוֹחֲטִין עָלָיו בַּשְּׁמִינִי שֶׁלּוֹ · שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשֵּׁנִי שֶׁלָּהּ · רָאֲתָה שְׁנֵי יָמִים, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁלִישִׁי · וְהַזָּבָה, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בַּשְּׁמִינִי׃ (ו) הָאוֹנֵן, וְהַמְפַקֵּחַ אֶת הַגַּל, וְכֵן מִי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַחוֹלֶה וְהַזָּקֵן שֶׁהֵן יְכוֹלִין לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת, שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן · עַל כֻּלָּן אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בִּפְנֵי עַצְמָן, שֶׁמָּא יָבִיאוּ אֶת הַפֶּסַח לִידֵי פְסוּל · לְפִיכָךְ אִם אִירַע

איזט, זיין רעכט דאראן ערווארבען, אונד ערווירבט צוגלייך דאססעלבע פיר זיינע מיט איינגעלאדענען ברידער · — עס קעננען זא פיעלע אם פסח-אפפער טהייל נעהמען, דאס איין יעדער דאפאן וויא איינע אליפע גראס עמפפאנגען קאן; אויך קעננען ביס עס געשלאכטעט ווירד, נייע געסטע צוגענאממען ווערדען, אדער אויך דיא בערייטס בעשטיממטען זיך דאפאן לאזזאגען · ר׳ שמעון זאגט; ביס מאן דאס בלוט דעססעלבען שפרענגט · (ד) ווען איינער צו זיינעם אנטהייל נאך אנדערע געסטע בעשטיממט, זא דארף דיא געזעללשאפט איהם זיינען אנטהייל בעזאנדערס געבען, דאס עס (מיט זיינען געסטען) שפייזע, אונד דיא אנדערן פיר זיך שפייזען · (ה) פיר איינען אייטערפליסיגען [1]) דער צווייםאל אן איינעם טאגע דען פלוס בעמערקט האט, דארף מאן אם זיבענטען טאגע (ווען עס דער פירצעהנטע ניסן איזט) דאס פסח-אפפער שלאכטען; האט ער עס דריימאל בעמערקט, זא דארף עס נור אן זיינעם אכטען טאגע געשעהען · פיר איינע פרויא דיא אויסער דער נדה-צייט איינען טאג אונרייניגקייט וואהרגענאממען האט, שלאכטעט מאן עס אם צווייטען, אונד ווען זיא עס צווייא טאגע בעמערקט האט, אם דריטטען; פיר איינע בלוטפלוסזיכטיגע אבער ערסט אם אכטען טאגע · (ו) פיר איינען לייטראגענדען (דעם אן דעמזעלבען טאגע איין נאהער פערוואנדטער געשטארבען), אונד פיר איינען דער עבען איינען שוטטהויפען צור מענשענרעטטונג וועגרייםט, פיר איינען געפאנגענען דעססען בעפרייאונג פערשפראכען ווארדען, פיר איינען קראנקען אונד אלטערסשוואכען, ווען זיא נור וויא איינע אליפע גראס עססען קעננען, דארף מאן דאס פסח-אפפער אונטער אנדערן מיט שלאכטען; אבער פיר קיינען פאן דיזען פיר זאלכע אלליין, וויל זיא דאס פסח-אפפער צו אונברויכבארקייט ברינגען קעננטען [2]) · ווען אלזא אן איהנען זיך דעננאך

שיזרוק הדם · אפי׳ אחר השחיטה יכול למשוך ומודה ר״ש שאין נמנין אלא עד שישחט׃ (ד) אחרים · בלא דעת החבורה׃ אוכל · ואית לי׳ להאי תנא פסח נאכל לב׳ חבורות׃ (ה) ב׳ ראיות · שטמא טומאת ז׳ ואין טעון קרבן שוחטים עליו, וזה שטבל בשעת השחיטה דחזי למיכל לאורתא, דאמר טמאים חוץ בטמא מת אי חזי לאכול לערב שוחטים עליו׃ ראה ג׳ · לא חזי עד דמייתי כפרה׃ בשמיני · אלו לא הביא כפרתו והוא שנתן קרבנותיו לב״ד; שומרת יום · שראתה בתוך י״א יום שבין נדה לנדה׃ והזבה · שראת׳ ג׳ ימים רצופים וצריכה ז׳ נקיים וקרבן; שוחטים · אם מסרה קרבנה לב״ד; (ו) אונן · כל יום המיתה והוי אונן דאורייתא, ובלילה הוי אונן דרבנן, ולא העמידו דבריהם במקום כרת׃ והמפקח · וספק אם ימצא חי אם לא׃ עליהן · בחבורת אחרים׃ בפני עצמן · האונן קודם קבורה שמא יטמא למתו מתוך טרדו ולאחר קבורה גזרו משום קודם קבורה כיון דאפשר לשחוט עליו בחבורה אחרת, א״נ שמא לא יאכל מרוב צערו · החבוש שמא לא יצא ובבית אסורים של עכ״ום איירי אף שהבטיחוהו להוציאו, אבל חבוש בבית האסורים של ישראל והבטיחוהו להוציאו, שוחטים עליו, דשארית ישראל לא ידבר כזב, ואם הבית אסורים בירושלים אפי׳ בידי עכ״ום שוחטים עליהן בפני עצמן; מן המפקח · זנמצא מת

[1]) דערזעלבע איזט זיבען טאגע אונריין, אהנע אפפער צו ברינגען; אבער ווען ער עס דריימאל בעמערקט האט, ווירד ער ערסט ריין נאכדעם ער איין אפפער געבראכט · [2]) נעמליך דער טרויערנדע דורך מאנגעל אן עסלוסט; דער גראבענדע, דורך אויפגראבונג איינעס טאדטען, דער איהן אונריין מאכט ·

פ ר ק ח

הָאִשָּׁה בִּזְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, שָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ, וְשָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ תֹּאכַל מִשֶּׁל בַּעְלָהּ · הָלְכָה רֶגֶל רִאשׁוֹן לַעֲשׂוֹת בְּבֵית אָבִיהָ, שָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ, וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ, תֹּאכַל בַּמָּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה · יָתוֹם שֶׁשָּׁחֲטוּ עָלָיו אֶפִּיטְרוֹפְּסִים, יֹאכַל בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה · עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן · מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל רַבּוֹ: (ב) הָאוֹמֵר לְעַבְדּוֹ, צֵא וּשְׁחוֹט עָלַי אֶת הַפֶּסַח · שָׁחַט גְּדִי, יֹאכַל · שָׁחַט טָלֶה, יֹאכַל · שָׁחַט גְּדִי וְטָלֶה, יֹאכַל מִן הָרִאשׁוֹן · שָׁכַח מָה אָמַר לוֹ רַבּוֹ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִשְׁחוֹט טָלֶה וּגְדִי, וְיֹאמַר, אִם גְּדִי אָמַר לִי רַבִּי, גְּדִי שֶׁלּוֹ, וְטָלֶה שֶׁלִּי · וְאִם טָלֶה אָמַר לִי רַבִּי, טָלֶה שֶׁלּוֹ וּגְדִי שֶׁלִּי · שָׁכַח רַבּוֹ מָה אָמַר לוֹ, שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי: (ג) הָאוֹמֵר לְבָנָיו, הֲרֵינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח עַל מִי שֶׁיַּעֲלֶה מִכֶּם רִאשׁוֹן לִירוּשָׁלַיִם, כֵּיוָן שֶׁהִכְנִיס הָאֶחָד רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ,

ווען פֿיר איינע אים הויזע איהרעס מאננעס בעפֿינדליכֿע פֿרויא זאוואהל איהר מאן אלס איהר פֿאטער דאס פסח=אפּפֿער געשלאכֿטעט האבען, זא זאלל זיא פֿאן דעם איהרעס מאננעס עססען · וואר זיא אום דאס ערשטע פֿעסט (נאך איהרער פֿערמעהלונג) אין איהרעס פֿאטערס הויז צו האלטען געגאנגען, אונד זאוואהל דער פֿאטער אלס דער מאן האבען פֿיר זיא דאס פסח=אפּפֿער געשלאכֿטעט, זא קאן זיא עססען וואָ זיא װילל · ווען מעהרערע פֿארמינדער פֿיר איינע וואַיזע געשלאכֿטעט האבען, זא קאן דאס קינד עססען וואָ עס װילל · איין שקלאפֿע צווייער פֿערבונדענען העררען דארף פֿאן ביידער העררען אפּפֿער ניכֿט עססען · ווער האלב שקלאפֿע אונד האלב פֿרייגעלאססען איזט, דארף ניכֿט פֿאן דעם זיינעס העררן עססען · (ב) ווען איינער צו זיינעם שקלאפֿען זאגט: געה אונד שלאכֿטע מיר איין פסח=אפּפֿער! אונד דיזער שלאכֿטעטע איין בעקליין, אדער איין לאם, זא דארף ער עס עססען; שלאכֿטעטע ער איין בעקליין אונד איין לאם, זא דארף ער נור פֿאן דעם צוערשט געשלאכֿטעטען עססען · האט ער פֿערגעססען וואס איהם זיין העררר אויפֿגעטראגען, וואס זאלל ער טהון? ער שלאכֿטע איין לאם אונד איין בעקליין, אונד שפרעכֿע (ביים שלאכֿטען אונד שפרענגען) ווען מיין העררר „איין בעקליין" געזאגט האט, זא זייא דאס בעקליין פֿיר איהן, דאס לאם פֿיר מיך; ווען ער „איין לאם" געזאגט האט, זא זייא דאס לאם פֿיר איהן אונד דאס בעקליין פֿיר מיך · האט אויך דער העררר פֿערגעססען וואס ער איהם אויפֿגעטראגען, זא מיססען בײדע טהיערע צום פֿערברעננען פֿארטגעבראכֿט ווערדען; ביידע אבער זינד ניכֿט שולדיג איין צווייטעס פסח צו פֿייערן · (ג) ווען איינער צו זיינען זעהנען שפריכֿט: „איך שלאכֿטע דאס פסח=אפּפֿער פֿיר דעניעניגען פֿאן אייך דער צוערשט נאך ירושלים געלאנגט! זא האט דער ערשטע דער מיט דעם קאפּפֿע אונד דעם גרעסטען טהיילע דעם קערפֿערס איינגעטרעטען

פרק ח משל בעלה. כל זמן שלא פירשה, שדעתה בשל אביה, וכגון שאינה רדופה עד הנה לילך לבית אביה תדיר: הראשון. של אחר כשותיה: רוצה. שבררה בשעת שחיטה לאיזה מקום תלך, וקמ"ל שאם לא ביררה בשעת שחיטה אינה אוכלת כלל דס"ד דבתר בעלה גרירה טפי: יתום. שיש לו ב' אפטרופסים והמנוהו שניהם: שהוא רוצה. אפי' בירר לאחר שחיטה: שניהם. ואין לו תקנה עד שיתרצו שימנה עם הא': משל רבו. דכיון דדינא הוא שכופין את רבו לשחררו ה"ה כבן חורין ויאכל משל עצמו, וי"מ דאף משל עצמו לא יאכל כדי שימהר רבו לשחררו לקיים המצוה: (ב) גדי. אע"ג דבכל שאר פסחים רגיל בטלה כיון דלא פירש עליו סמיך: הראשון. והשני ישרף, ובמלך ומלכה איירי משום שלום מלכות, שלא יבואו לידי מחלוקת עם עבדיהם ויהרגום, ואית דאמרי מפני שסומכים על עבדיהם, ואין מקפידין אם גדי אם טלה, שיש להם רוב מעדנים, אבל בהיכא דעלמא דקפיד, לא יאכל מן הא' ולא מן הב' משום דאין ברירה: שכח. מה שפירש לו רבו: ויאמר. בשעת שחיטה ובשעת זריקה: שלי. שהולך אצל רועה הרגיל אצל רבו ורוצה בתקנתו, ואומר אם גדי אמר לך רבך גדי שלו: וטלה שלך. ע"מ שאין לרבך רשות בו, דאלת"ה מה שקנה עבד קנה רבו: ופטורים. דשחיטה וזריקה מעליותא היא דקמי שמיא גליא: (ג) לירושלים. לזרזן קאמר ומיהו כל בניו סימנה וע"י הראשון זיכה להם:

(ב) אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? מִן הַמּוֹדִיעִים וְלַחוּץ, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ, ד״ר עֲקִיבָא · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מֵאִסְקֻפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ · א״ר יוֹסֵי לְפִיכָךְ נָקוּד עַל ה' · לוֹמַר לֹא מִפְּנֵי שֶׁרְחוֹקָה וַדַּאי, אֶלָּא מֵאִסְקֻפַּת הָעֲזָרָה וְלַחוּץ: (ג) מַה בֵּין פֶּסַח רִאשׁוֹן לַשֵּׁנִי? הָרִאשׁוֹן אָסוּר בְּבַל יֵרָאֶה וּבַל יִמָּצֵא, וְהַשֵּׁנִי מַצָּה וְחָמֵץ עִמּוֹ בַּבַּיִת · הָרִאשׁוֹן טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ, וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ טָעוּן הַלֵּל בַּאֲכִילָתוֹ. זֶה וָזֶה טְעוּנִין הַלֵּל בַּעֲשִׂיָּתָן, וְנֶאֱכָלִין צָלִי עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים, וְדוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת: (ד) הַפֶּסַח שֶׁבָּא בְטֻמְאָה, לֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָבִין, וְזָבוֹת, נִדּוֹת, וְיוֹלְדוֹת, וְאִם אָכְלוּ, פְּטוּרִין מִהִכָּרֵת · ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר אַף עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ: (ה) מַה בֵּין פֶּסַח מִצְרַיִם לְפֶסַח דּוֹרוֹת? פֶּסַח מִצְרַיִם מִקָּחוֹ מִבֶּעָשׂוֹר, וְטָעוּן הַזָּאָה בַּאֲגֻדַּת אֵזוֹב עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת, וְנֶאֱכָל בְּחִפָּזוֹן בְּלַיְלָה אֶחָד, וּפֶסַח דּוֹרוֹת נוֹהֵג כָּל שִׁבְעָה: (ו) א״ר יְהוֹשֻׁעַ שָׁמַעְתִּי שֶׁתְּמוּרַת הַפֶּסַח קְרֵבָה, וּתְמוּרַת

דיזע שטראפֿע פֿערווירקען · (ב) וואס הייסט איינע ווייטע ענטפֿערנונג? פֿאן מודעים[x]) יענזייט, אונד נאך דיזעם מאאסע אין אללען ריכֿטונגען אום ירושלים · זא ר״ע · ר' אליעזר זאגט; פֿאן דער שוועללע דעס טעמפעלפֿארהאפֿעס[2]) אן יענזייט · ר' יוסי זאגט: דארום שטעהט איבער דעם ה דעס ווארטעס רחוקה איין פונקט, אום אנצוצייגען, דער וועג זעלבסט ברויכֿע ניכֿט ענטשידען ווייט צו זיין, זאנדערן דער מענש זיך נור אויסערהאלב דער שוועללע דעס פֿארהאפֿעס צו בעפֿינדען · (ג) וועלכֿער אונטערשיעד איזט צווישען דעם ערשטען אונד דעם צווייטען פסח? ביים ערשטען דארף מאן ניכֿטס געזייערטעס אים הויזע זעהען אדער פֿארפֿינדען, ביים צווייטען דארף מאן אונגעזייערטעס מיט געזייערטעס צוזאממען אים הויזע האבען · ביים עססען דעם ערשטען מוס מאן דאס הלל שפרעכֿען, ביים צווייטען ניכֿט · בייאביידען אבער מוס מאן וועהרענד דעם אפפֿערנס דאס הלל שפרעכֿען,ביידע ווערדען געבראטען מיט אונגעזייערטען קוכֿען אונד ביטטערן קרייטערן גענעססען, אונד ביידע פֿערדרענגען דאס שבת־געזעטץ · (ד) ווען איין פסח אים צושטאנדע דער אונרייניגהייט דארגעבראכֿט ווערדען קאן, דירפֿען ניכֿט פֿלוסבעהאפֿטעטע מעננער אונד פֿרויען, אים מאנאטליכֿען שטעהענדע אונד וועכֿנערינגען דאפֿאן עססען; ווען זיא אבער דאפֿאן געגעססען האבען פֿערווירקען זיא ניכֿט אויסראטטונג · ר' אליעזר שפריכֿט זיא דאפֿאן אויך פֿרייא, ווען זאלכֿע אינס הייליגטהום געטרעטען זינד · (ה) וועלכֿער אונטערשיעד איזט צווישען דעם אין עגיפטען געפֿייערטען פסח אונד דעם דער שפעטערן צייט? דאס עגיפטישע אפפֿער ווארד אם צעהנטען איינגעקויפֿט; מאן מוסטע מיט דעם בלוט, פֿערמיטטעלסט איינעס איזאָפבינדעלס דיא אבערשוועללע אונד דיא ביידען פפֿאסטען בעשפרענגען, אונד עס מוסטע אין איילע אין דער ערשטען נאכֿט מיט אונגעזייערטעם פֿערצעהרט ווערדען · דאס פסחפֿעסט דער שפעטערן צייט ערפֿאָרדערט אבער דיא ענטהאלטונג פֿאן געזייערטעם דיא גאנצען זיבען טאגע הינדורך · (ו) ר' יהושע שפראך איינסט: איך האבע געהערט דאס

פרק ט א״ב · כיון דשאר אונסין נמי אדחו לשני ל״ל לאדכורי דין רחוקין יותר משאר אונסין: בהכרת · דעיקר כרת בפסח ראשון הוא, והאונס והשוגג היו ראוין לעשות בראשון, אלא שהשגגה והאונס עכבתן, וכשהזידו ולא עשו בשני חייבין כרת, אבל טמא ודרך רחוקה לא הוי ראוין: (ב) המודיעים · שם מקום רחוק מירושלים מהלך ט״ו מילין מהלך בינוני ביום בינוני מהנץ החמה עד בין הערבים שהוא זמן שחיטת הפסח: מאסקופת · ונתעכב עד סוף שעת הקרבה · ורע״ם דהוה לו דין אונס: על ה' · לדרוש ה' אמות: (ג) אינו טעון · שייר דראשון נשחט בג' כתות וטעון ביעור ד' ימים, משא״כ השני: (ד) זבין · שהטומאה יוצא מגופן אבל טמאי מגע אוכלין: פוטר · הזבין והזבות אם נכנסו למקדש כשהפסח נדחה מפני הטומאה: (ה) כל ז' · ח״מ וה״ק, בלילה א' וחמוצו כל היום, ופסח דורות חמוצו כל שבעה: (ו) שמעתי · מרבותי:

---

x) דאס בעקאננטע מודיעין דער מאקקאבעער · 2) דאס הייסט: יעדע ענטפערנונג, וואהלד מאן ניכט אן דעם טאגע אין דען פֿארהאף געלאנגען קאננטע ·

כֹּהֵן פָּסוּל, פְּטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי, חוּץ מִן הַמְפַקֵּחַ בַּגָּל, שֶׁהוּא טָמֵא מִתְּחִלָּתוֹ: (ז) אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח עַל הַיָּחִיד · ד"ר יְהוּדָה · וְר' יוֹסֵי מַתִּיר · אֲפִילוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה שֶׁאֵין יְכוֹלִים לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת, אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן, וְאֵין עוֹשִׂין חֲבוּרַת נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים: (ח) אוֹנֵן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב אֲבָל לֹא בְקָדָשִׁים · הַשּׁוֹמֵעַ עַל מֵתוֹ, וְהַמְלַקֵּט לוֹ עֲצָמוֹת, טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים · גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בְּעֶרֶב פֶּסַח, בֵּשַׁ"א טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ לָעֶרֶב, וּבֵה"א הַפּוֹרֵשׁ מִן הָעָרְלָה כְּפוֹרֵשׁ מִן הַקֶּבֶר:

איינע אונפעהיגקייט (מיט צו עססען) ערגיבט, זא זינד זיא פאן דער אבהאלטונג דעס צווייטען פסח פרייא, אויסער דעם דער שוטט ווערגריימט, ווערלכער (וועז איין לייכנאם הארונטער געפונדען ווירד) פאן פארן העריין אונריין איזט · (ז) מאן דארף דאס פסח-אפפער פיר איינען אלליין ניכט שלאכטען, זא ר' יהודה; ר' יוסי ערקלערט עס פיר ערלויבט · פיר איינע געזעללשאפט, בעשטינדע זיא אויך אויס הונדערט, דארף מאן עס, וועז זיא ניכט איינע אליפע גראס עססען קעננען, ניכט שלאכטען · אויך בילדעט מאן קיינע געזעללשאפט אויס פרויען מיט שקלאפען אונד מינדעריעהריגען · (ח) איין לײדטראגענדער קאן זאגלייך אבענדס, נאכדעם ער אונטער געטויכט האט, דאס פסח-אפפער מיטעססען: אנדערע הייליגע אפפער ניכט; ווער אבער בלאס פאן דעם טאדע זיינעס פערוואנדטען קונדע ערהאלטען, אדער עבען דיא געביינע איינעס פערשטארבענען זאממעלן לעסט[1], דארף אויך אנדערע אפפער, נאכדעם ער אונטערגעטויכט, עססען · וועז זיך איין היידע אם טאגע פאר פסח האטטע בעשניידען לאססען, זא דארף ער, נאך ב"ש, אונטערטויכען אונד אבענדס זיין פסח-אפפער מיט עססען; נאך ב"ה אבער, גלייכט איינער דער עבען דיא פארהויט אבלעגט איינעם, דער עבען פאן איינעם גראבע הערקאממט[2] ·

פ ר ק ט

מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי · שָׁגַג אוֹ נֶאֱנַס וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן יַעֲשֶׂה אֶת הַשֵּׁנִי · אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר טָמֵא אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? שֶׁאֵלּוּ פְּטוּרִין מֵהִכָּרֵת, וְאֵלּוּ חַיָּבִין בְּהִכָּרֵת:

ווער אונריין אדער וויט ענטפערנט וואר, אונד דעסהאלב ניכט דאס ערשטע פסח מיטפייערן קאננטע, מוס דאס צווייטע אבהאלטען; ווער אויס פערזעהען, אדער דורך איינען צוואנג פערהינדערט, עס ניכט פייערטע, איזט גלייכמעסיג פערפפליכטעט דאס צווייטע צו האלטען · ווארום אבער הייסט עס דען אין דער שריפט: (במדבר ט' ו') „אונריין אדער ענטפערנט"? אום אויסצודריקקען, דאס נור דיזע אים אונטערלאססונגספאלל דער שטראפע דער אויסראטטונג ניכט אונטער ליגען, וואהל אבער דיא אנדערן

תתיו: מתחילתו · שכל הטומאות כשעת מציאתן והוא שיהיה הגל עגול אבל אם היה ארוך, שמא לא האהיל על הטומאה בשעת שחיטה ופטור מלעשות פסח שני: (ז) של מאה · ר"י קאמר לה דבאכילה תלי מילתא: שאין · שאין כל אחד יכול לאכול כזית: נשים ועבדים · משום הרגל עבירה, וקטנים ועבדים · משום משכב זכור אבל נשים ועבדים כל חדא באנפי נפשיה עושין וקטנים שהגיעו לעונות נדרים אפשר שעושים בפני עצמן אבל נשים עם אנשים מחברים; (ח) פסחו · שהוא בכרת: קדשים · שעשה בעלמא הוא; והמלקט · דביום גופו אונן דרבנן הוא: כפורש מן הקבר · וצריך הזאה ג' וז' ופלוגתייהו בערל עכ"ום שמל בי"ד, ב"ה סברי גזיר' שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אשתקד טהרתי מטמאתי בע"פ ואכלתי, עכשיו נמי אטבול ואוכל, ולא ידע דאשתקד הוי עכ"ום ולא מקבל טומאה, והא דהעמידו דבריהם שלא יעשה פסח בזמנו שענשו כרת משום גזירה משום שגר אינו מחויב במצות עד שיטבול אחר שמל, ואינו יכול לטבול עד שיתרפא עדיין, וב"ש לא גזרו, אבל ערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ד"ה טובל ואוכל פסחו לערב:

---

[1]) איין זאלכער איזט נור מדרבנן איין לײדטראגענדער פיר דענזעלבען טאג · [2]) ער בלייבט אלזא בים נאך זיבענטען טאגע אונריין · דאך לעזע מאן היער דיא קאממענטארע נאך ·

משלו ׃ ואם שלהן נשחט ראשון, הם אוכלין משלהן והוא אוכל משלו ׃ ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הוא אוכל משלו והם אינם אוכלים עמו, ושלהן יצא לבית השרפה, ופטורין מלעשות פסח שני ׃ אמר להן, אם אחרתי צאו ושחטו עלי, הלך ומצא ושחט, והן לקחו ושחטו, אם שלהן נשחט ראשון, הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן ׃ ואם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן ׃ ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הן אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השרפה, ופטור מלעשות פסח שני ׃ אמר להן ואמרו לו, אוכלין כלם מן הראשון, ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, שניהן יוצאין לבית השרפה ׃ לא אמר להן ולא אמרו לו, אינן אחראין זה לזה ׃ (י) שתי חבורות שנתערבו פסחיהן, אלו מושכין להן אחד, ואלו מושכין להן אחד ׃ אחד מאלו בא לו אצל אלו, ואחד מאלו בא לו אצל אלו, וכך הם אומרים, אם שלנו הוא הפסח הזה, ידיך משוכות (משלך ונמנית על שלנו ׃ ואם שלך הוא הפסח הזה, ידינו משוכות) משלנו ונמנינו על שלך ׃ וכן חמש חבורות של חמשה חמשה, ושל עשרה

פאן זיינעס, אונד דיא געזעללשאפט איסט מיט איהם דאפאן; איזט דאס דער געזעללשאפט ערשט געשלאכטעט, זא עססען דיא אנדערן פאם איהריגען אונד ער פאם זייניגען. איזט עס אבער צווייפעלהאפט, וועלכעס צוערשט געשלאכטעט זייא, אדער ביידע וואורדען צוגלייך געשלאכטעט, זא איסט ער פאם זייניגען, דיא געזעללשאפט דארף ניכט מיט דאפאן עססען אונד דאס איהרע וויררד פערבראננט, אבער זיא ברויכען קיין צווייטעס פסח צו האלטען. האט ער צו איהנען געזאגט: ווען איך צו לאנגע פערוויילע, זא געהט איהר אונד שלאכטעט פיר מיך מיט! אונד דאן גינג ער אונד פאנד דאס פערלארענע אונד שלאכטעטע עס, וועהרענד דיא אנדערן איינס שלאכטעטען: איזט דאס איהרע צוערשט געשלאכטעט ווארדען, זא עססען זיא פאם איהריגען אונד ער איסט מיט איהנען; איזט דאס זיינע צוערשט געשלאכטעט ווארדען, זא איסט ער פאם זיינען אונד זיא עססען פאם איהריגען. איזט עס אונגעוויס וועלכעס צוערשט געשלאכטעט זייא, אדער וואורדען ביידע צוגלייך געשלאכטעט, זא עססען דיא אנדערן פאם איהריגען, ער איסט ניכט מיט דאפאן, אונד דאס זיינע מוס פערבראננט ווערדען. ער איזט אבער ניכט פערפפליכטעט איין צווייטעס פסח צו האלטען. האבען ביידע איינאנדער בעדינגונגסווייזע צום פסח־אפפער געצעהלט, זא עססען ביידע טהיילע פאם צוערשט געשלאכטעטען, אונד ווען עס אונגעוויס איזט, וועלכעס צוערשט געשלאכטעט ווארדען, ווערדען ביידע פערבראננט. האבען זיא מיטאיינאנדער גאר ניכטס פעראבּרעדעט, זא שטעהען זיא אין קיינער פערבינדליכקייט צו איינאנדער. (י) ווען דיא פסח־אפפער צוויער געזעללשאפטען פערמענגט ווארדען, זא ניממט יעדע איינעס אן זיך, דאן טריטט איינער פאן דער איינען געזעללשאפט צור אנדערן, אונד איינער פאן דיזער צו יענער, אונד יעדע געזעללשאפט שפריכט אלזא צו דעמזעלבען: ווען דיס פסח־אפפער דאס אונזערע איזט, זא ענטזאגע דוא דעם דיינען אונד געהערע צו אונזערם; אונד ווען עס דאס דיינע איזט, זא ענטזאגען וויר דעם אונזערן אונד געהערען צו דיינעם. עבען זא מאכען עס פינף געזעללשאפטען צו יע פינף, אונד צעהן צו יע צעהן

ושלהם ישרף: משלהן. שהרי משכו ידיהן מן האבוד: אינם. שמא שלהן נשחט ראשון: ופטורים. דאכילה לא מעכבת: אמר להן. השליח, והם לא אמרו לו: עמהן. ושלו ישרף: יוצאין. ופטורין מפסח שני: אחראין. וכל א' אוכל משלו. ואע"פ שהיה שם רמיזות ואומדין דעת שמי שישחט ראשון ישחוט על חבירו, דדברים שבלב לא הוו דברים: (י) אחד. מן הפסחים שנתערבו: אומרים. לאותו היחיד הבא אצלם: שלנו. שיפה בררנו ידיך כו': ואם שלך. והחבורה השני' ג"כ אומרת כך ליחיד שבא אצלם, ואם יבררו החבורות כ"א אחד מן הפסחים, ולא יבא א' מאלו אצל אלו, חיישינן שמא לא ביררו יפה, וכשיאמרו ידיכו משוכות משלנו ישאר הפסח בלא בעלים, ואמרינן דאסור להניח הפסח בלי בעלים: של ה' ה'. שנתערבו פסחיהן שבכל חבורה מתחלקים לה' פסחים, נמצא שאף אם החליפו כלם לא יהיה פסח א' שאין א' מבעליו עליו, וכך הן

הַפֶּסַח אֵינָהּ קְרֵיבָה, וְאֵין לִי לְפָרֵשׁ · א"ר עֲקִיבָא אֲנִי אֲפָרֵשׁ, הַפֶּסַח שֶׁנִּמְצָא קוֹדֶם שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר, וְיִקַּח בְּדָמָיו שְׁלָמִים, וְכֵן תְּמוּרָתוֹ · אַחַר שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, קָרֵב שְׁלָמִים, וְכֵן תְּמוּרָתוֹ : (ז) הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ אוֹ זָכָר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים, יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה · הַמַּפְרִישׁ פִּסְחוֹ וּמֵת, לֹא יְבִיאֶנּוּ בְנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם פֶּסַח, אֶלָּא לְשֵׁם שְׁלָמִים : (ח) הַפֶּסַח שֶׁנִּתְעָרֵב בַּזְּבָחִים, כֻּלָּן יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ, וְיָבִיא בִּדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וּבִדְמֵי הַיָּפֶה שֶׁבָּהֶן מִמִּין זֶה, וְיַפְסִיד הַמּוֹתָר מִבֵּיתוֹ · נִתְעָרֵב בַּבְּכוֹרוֹת, ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם חֲבוּרוֹת כֹּהֲנִים יֹאכֵלוּ (ט) חֲבוּרָה שֶׁאָבְדָה פִסְחָהּ וְאָמְרָה לְאֶחָד, צֵא וּבַקֵּשׁ וּשְׁחוֹט עָלֵינוּ, וְהָלַךְ וּמָצָא וְשָׁחַט · וְהֵם לָקְחוּ וְשָׁחֲטוּ, אִם שֶׁלּוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, הוּא אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ וְהֵם אוֹכְלִים עִמּוֹ

איין פֿיר דאס פסח=אפפֿער פֿערטווישטעס פֿיה דארגעבראכֿט ווערדען דירפֿע, אונד ווידערום געהערט, דאס עס ניכֿט גע=שעהען דירפֿע; וואס איך ניכֿט צו ערקלערען וויס · ר"ע שפראך דארויף : איך וויללע עס ערקלערען : ווען איין פסח=אפפֿער פֿערלארען גינג אונד ווידער געפֿונדען ווארד פֿאר דעם שלאכֿטען דעס דאפֿיר גענאממענען, זא מוס דיס וויי=דען ביס עס איינען פֿעהלער האט, דאן פֿערקויפֿט ווערדען, אונד מאן מוס פֿיר דאס געלד פֿרידענאפפער קויפען; אונד מיט איינעם דאפֿיר איינגעטוישטען פֿיה איזט עס עבען זא · פֿאנד עס זיך נאך דער שלאכֿטונג דעס אנדערן איין, זא קאן מאן עס אלס פֿרידענאפפֿער דארברינגען אונד עבען זא דאס דאפֿיר איינגעטוישטע · (ז) ווען יעמאנד איין ווייבלי=כֿעס טהיער אדער איין איבער צוויא יעהריגעס מענגליכֿעס צום פסח=אפפֿער אויסגעזוכֿט, זא מוס עס ווידען ביס עס איינען פֿעהלער בעקאממט, דאן פֿערקויפֿט ווערדען, אונד דאס געלד פֿערפֿעללט דער קאססע דער פֿרייוויללינגען בראנד=אפפֿער צו · ווען איינער נאך דעם אויסזוכֿען דעס פסח=אפפֿערס פֿערשטירבט, זא דארף דער זאהן [1]) עס ניכֿט אלס פסח=זאנדערן אלס פֿרידענאפפֿער דארברינגען · (ח) ווען דאס פסח=אפפֿער מיט אנדערן אפפֿערן פֿערמישט ווארדען, זא מיססען אללע ווידען ביס זיא אונטויגליך ווערדען, דאן מוס מאן זיא פֿערקויפֿען אונד פֿיר דען ווערטה דעס שענסטען טהיערעס פֿאן יעדעם דער אפפֿעראַרטען איין נייעס דארברינגען, דען שאדען דער מעהרצאהלונג מוס מאן זעלבסט טראגען · איזט עס מיט ערשטגעבורטען פֿערמישט ווארדען, זא דירפֿען, נאך ר' שמעון, געזעללשאפֿטען פֿאן פריסטערן זאלכֿעס אם אבענד עססען · (ט) ווען איינע גע=זעללשאפֿט איהר פסח=אפפֿער פֿערלארען האט אונד צו יעמאנדען זאגט: געה, זוכֿע עס אונד שלאכֿטע עס פֿיר אונס, אונד ער גינג אונד פֿאנד עס אונד שלאכֿטעטע עס, וועהרענד דיא אנדערן אויך איינס געשלאכֿטעט; איזט דאס דעס איינען פֿריהער געשלאכֿטעט ווארדען, זא איסט ער

קריבה · אחר הפסח שלמים ; איכה קריבה · היא עצמה אלא תרעה ויביאו בדמיה שלמים : לפרש · שכחתי על איזה שמעתי תקרב : הפסח · שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הא' קודם שחיטת השני והוא לפניכו ולא הקריבו, דחוהו בידים ולא יקרב שלמים הוא עצמו, וכן תמורתו, אם המיר בו בהמת חולין אח"כ : לאחר הפסח · לאחר שחיטת השני נמצא האחד, יקרב הוא עצמו שלמים, וה"ה דהוה מצי ר"י למתני בפסח עצמו יש פסח קרב : (ז) לנדבה · נותנין המעות לתיבה שבמקדש ומקריבין מהן עולת נדבה : לשם פסח · דה"ל פסח שמתו בעליו ואם נתמנה בנו עמו בנו מביאו לשם פסח : (ח) שנתערב · ג' טלאים א' של פסח א' של אשם וא' של עולה ; ובדמי היפה שבהן · אם קודם פסח נתערבו, ואם לאחר הפסח נתערבו, יביא שלמים, וכדי שלא יביא שלמים מדמי אשם או בדמי עולה עושה כן, אם היפה שוה סלע מביא ג' סלעים מביתו, ונוטל סלע א' ואומר, העולה כ"מ שהיא תהא מחוללת על סלע זו ויביא ממנו עולה, וכן לאשם וכן לשלמים, ואח"כ ימכרם, בבכורות · שמתן דמן שוות : יאכלו · בלילה זו ואע"ג דממעט באכילת הבכור דדינו בב' ימים ולילה א', רש"מ יכולין להביא קדשים לבית הפסול, ורבנן פליגי ואמרו כולן ירעו כדלעיל, והתערובות אוכל כולם בתורת בכור בעל מום : (ט) משלו ·

---

[1]) נעמליך ווען ער ניכט מיט דארויף געצעהלט וואָרדען ·

ר׳ אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, מִצְוָה · וּבַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְבִיאִים לְפָנָיו גּוּפוֹ שֶׁל פֶּסַח : (ד) מָזְגוּ לוֹ כּוֹס שֵׁנִי, וְכַאן הַבֵּן שׁוֹאֵל אָבִיו · וְאִם אֵין דַּעַת בַּבֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ : מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה? שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בָּשָׂר צָלִי שָׁלוּק וּמְבֻשָּׁל, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ צָלִי, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ מַטְבִּילִין פַּעַם אַחַת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים? וּלְפִי דַעְתּוֹ שֶׁל בֵּן אָבִיו מְלַמְּדוֹ · מַתְחִיל בִּגְנוּת וּמְסַיֵּם בְּשֶׁבַח, וְדוֹרֵשׁ מֵאֲרַמִּי אוֹבֵד אָבִי עַד שֶׁיִּגְמוֹר כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ :

(ה) רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ · וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מַצָּה, וּמָרוֹר · פֶּסַח עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַמָּקוֹם עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, מַצָּה עַל שׁוּם שֶׁנִּגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, מָרוֹר עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם · בְּכָל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה׳ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם · לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים הָאֵלּוּ,

בֿען געהערט · ר׳ אליעזר זאהן ר׳ צדוק׳ס זאגט ; עס זייא פֿפֿליכֿט · צור צייט דעס טעמפעלס טרוג מאן דאס פסח⸗אפפֿער זעלבסט אויף · (ד) דאן ווירד דער צווייטע בעכֿער איינגעשענקט, אונד הירבייא פֿרעגט דער זאהן זיינען פֿאטער, אונד ווען דער זאהן ניכֿט פֿערשטענדיג גענוג דאצו איזט, זא לעהרט עס איהן דער פֿאטער אלזא : ווארין אונטערשיידעט זיך דיזער אבענד פֿאן אנדערן? דען אן יעדעם אנדערן אבענד עססען וויר נאך בעליבען געזייערטעס אונד אונגעזייערטעס, אונד דיזען אבענד נור אונגעזייערטעס? אן אנדערן אבענדען עססען וויר זאנסטיגע קרייטער, דיזען אבענד נור ביטטערע? אן אנדערן אבענדען עססען וויר געבראטענעס, אבגעקאכֿטעס אדער געקאכֿטעס פֿלייש, דיזען אבענד נור געבראטענעס? אן אנדערן אבענדען טונקען וויר נור איינמאל איין, דיזען אבענד צווייא מאל? — אלס דאן אנטווארטעטע דער פֿאטער נאך דער פֿאססונגסקראפֿט דעס קינדעס; אינדעם ער ערשט דאס נאכֿטהייליגע (פֿאן אונזערן פֿארפֿאהרען) דאן דאס ערפֿרייליכֿע ערצעהלט, אונד דיא שטעללע : (דברים כ״ו ה׳) פֿאן ארמי אובד אבי אן ביס צו ענדע דעס אבשניטטעס ערלייטערט · (ה) ר׳ גמליאל זאגט ; ווער ניכֿט אם פסח⸗פֿעסטע פֿאלגענדע דרייא דינגע ערקלערט, טהוט זיינע פֿפֿליכֿט ניכֿט; נעמליך : פסח, מצה, אונד מרור. פסח ווירד גענעססען, וויל גאטט אין עגיפטען (ביים טעדטען דער ערשטגעבארענען) איבער דיא הייזער אונזרער פֿארפֿאהרען פֿארבייא געשריטטען איזט; מצה, וויל אונזערע פֿארפֿאהרען זא (אין אייל, אהנע דען טייג זייערן צו קעננען) אויס עגיפטען ערלעזט ווארדען; אונד מרור, וויל דיא עגיפטער אונזערן פֿארפֿאהרען דאס לעבען אין עגיפטען פֿערביטטערט האבען · אין יעדער צייט מוס מאן זיך בעטראכֿטען, אלס ווערע מאן זעלבסט מיט אויס עגיפטען געגאנגען; וועסהאלב עס הייסט ; (שמות י״ג ר׳) דוא זאללסט אלסדאן צו דיינעם זאהנע זאגען : וועגען דעססען, וואס גאטט מיר ערוויזען האט, אלס איך אויס עגיפטען אויסצאג״ דאהער זינד וויר פֿערפֿפֿליכֿטעט, צו דאנקען, צו פרייזען, צו לאבען, צו פֿערהעררליכֿען, צו ערהעבען, צו פֿערעהרען, צו זעגנען, צו ערהעהען אונד צו בעזינגען דען דער אונזערן פֿארפֿאהרען אונד אונס אללע יענע וואונדער געטהאן האט · ער האט

אכילה אחרת מפסקת בין ירקות למצה : וחרוסת · שעושים מתאנים ולוזים וכמה מיני פירות ודכים אותם במדוכה, וצריך שתהא עבה זכר לטיט, ועש״ז נקראת חרוסת מלשון חרס, וכותשים עליו קנה וקנמון כעין פתילות, זכר לקש : ושני תבשילין · א׳ זכר לפסח וא׳ זכר לחגיגה : שאין · אלא לבטל טרף החזרת : מצוה · זכר לתפוח וטיט, ואין מברכים על החרוסת לפי שהוא טפל למרור : (ד) וכאן הבן שואל · ודין הוא שישאל כאן, מה נשתנה עכשיו שמוזגים כוס שני קודם אכילה : כולו צלי. בזמן המקדש שואל כך : בגנות · עובדי עכ״ום ועבדים היינו : בשבח · שקרבנו המקום וגאל אותנו : (ה) אמר · אלא פי׳ טעמן של שלשה דברים הללו : י״ח · כראוי : להודות · ט׳ הודאות כנגד ט׳ רקיעים, ז׳ לז׳ כוכבי לכת, סח׳

עֲשָׂרָה, מוֹשְׁכִין לָהֶן אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה וְכֵן הֵם אוֹמְרִים : (יא) שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ פִסְחֵיהֶם, זֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, וְזֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ אֶחָד, זֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, וְזֶה מְמַנֶּה עִמּוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוּק, זֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְזֶה בָּא אֵצֶל זֶה, וְכָךְ הֵם אוֹמְרִים, אִם שֶׁלִּי הוּא פֶּסַח זֶה, יָדֶיךָ מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלְּךָ וְנִמְנֵית עַל שֶׁלִּי, וְאִם שֶׁלְּךָ הוּא פֶּסַח זֶה יָדַי מְשׁוּכוֹת מִשֶּׁלִּי, וְנִמְנֵיתִי עַל שֶׁלָּךְ ·

מיטגלידערן, אינדעם יע איינער אויס יעדער געזעללשאפט איינע נייע בילדעט אונד זאָ שפריכט · (יא) ווען דיא פסח-אפפער צווייער איינצעלנען פערמענגט וואורדען, זא נימםט יעדער איינס אן זיך, דאן נעטהיגט יעדער נאך איינען פאן דער שטראסע צו דעם זיינען, דאן געהט יעדער צום אנדערן אונד שפריכט (צו דעססען גאסט) : ווען דיס אפפער דאס מיינע איזט, זא ענטזאגע דוא דעם דיינען אונד געהערע צו מיינעם, אונד ווען דיס דאס דיינע איזט, זא ענטזאגע איך דעם מיינען אונד געהערע צו דיינעם [1] ·

פרק י

עַרְבֵי פְסָחִים סָמוּךְ לַמִּנְחָה, לֹא יֹאכַל אָדָם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ · וַאֲפִילוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיָּסֵב · וְלֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת שֶׁל יַיִן, וַאֲפִילוּ מִן הַתַּמְחוּי : (ב) מָזְגוּ לוֹ כוֹס רִאשׁוֹן, בֵּשׁ"א מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן · וּבֵה"א מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיּוֹם : (ג) הֵבִיאוּ לְפָנָיו, מְטַבֵּל בַּחֲזֶרֶת עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפַרְפֶּרֶת הַפַּת · הֵבִיאוּ לְפָנָיו מַצָּה וַחֲזֶרֶת וַחֲרוֹסֶת וּשְׁנֵי תַבְשִׁילִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרוֹסֶת מִצְוָה ·

אם אבענד פאר דעם פסח-פעסטע, קורץ פאר מנחה דארף מאן ניכט מעהר עססען, ביס עס פינסטער ווירד; אונד דאן זאלל זעלבסט דער דירפטיגע אין ישראל ניכט עהער עססען, ביס מאן זיך ארדענטליך אום דען טיש לאגערט · מאן זאלל איהם אויך, זעלבסט אויס דער ארמענביכסע, מינדעסטענס פיער בעכער וויין געבען · (ב) ווען מאן דען ערשטען בעכער איינגעשענקט האט, זא שפריכט מאן נאך ב"ש, ערשט דען זעגען איבער דען פייערטאג, דאן איבער דען וויין; ב"ה זאגט: ערשט איבער דען וויין, דאן איבער דען טאג · (ג) דאן ווערדען קרייטער אויפגעטראגען, מאן טונקט דיא לאקטוקע [2] איין, אונד איסט דאפאן, ביס מאן אנס בראָט קאממט; דאן ווערדען זאגלייך מצה אונד לאקטוקע אונד חרוסת [3] אונד צוויא געריכטע אויפגעטראגען, וויאוואהל חרוסת ניכט צו דען פפליכטזא-

אומרים · כדלעיל : (יא) שנים · ראובן ושמעון ; א׳ · פסח א׳ : ממנה · ראובן אומר ללוי פסח שלי בכ"מ שהוא הרי אתה מנוי עליו, וכן שמעון אומר ליהודה, וראובן בא לו אצל הפסח שמשך שמעון ואומר ליהודה הנשאר על פסח שמשך שמעון, אם שלך הוא הפסח הזה שיפה בירר לו שמעון, ידי משוכות משלי והריני נמנה עמך, ולכך צריכים למנות א׳ מן השוק, דאם ישארו יחידים, א"כ כשיאמרו ידי משוכות משלי נשאר הפסח בלי בעלים . וכל אחד על של חבירו אינו יכול למנות, קודם שימשוך ידיו משלו, דאין נמנין על ב׳ פסחים כא׳, וכמו כן אומר השני :

פרק י ערבי · ערב פסח ראשון ושני : סמוך למנחה · בתחלת שעה עשירית : לא יאכל · אצ"ל חמץ או מצה אלא אפילו שאר אוכלים, כדי שיאכל מצה לתאבון : שתחשך · דאז זמן אכילת מצה : ואפילו · עני שאין לו על מה להסב לא יאכל עד שיסב, א"כ אפילו עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך : שיסב · במטה ועל השולחן : יפחתו · הגבאים : (ב) על היין · וה"ה לקידוש על הפת ; (ג) הביאו · ירקות כדי שיכיר התינוק וישאל, שאין דרך להביא ירקות קודם הסעודה ; מטבל · אוכל : בחזרת · ל"ד אלא אם אין לו שאר ירקות : לפרפרת · עד לאכילת מצה, וקמ"ל שאין

---

[1]) דער גרונד צו דיזען פארמעלן איזט, דאס ערסטליך איינער ניכט צו צווייען פסח-אפפערן געהערען, אונד צווייטענס, דאס קיין פסח-אפפער אהנע איינגענטהימער בלייבען דארף · [2]) ביישפיעלסווייזע, ווען נעמליך ניכט אנדערע קרייטער דא זינד · [3]) זיהע פ׳ ב׳ מ׳ ח׳.

ברך ברכת הפסח, פטר את של זבח, ברך את של זבח, לא פטר את של פסח, ד"ר ישמעאל · ר' עקיבא אומר לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו :

איבער דאס פסח־אפפער געשפראכען, איזט בעפרייט פאן דעם איבער דאס פעסט־אפפער; ווער אבער דען איבער דאס פעסט־אפפער געשפראכען, איזט ניכט בעפרייט פאן דעם איבער דאס פסח־אפפער, זא לעהרט ר' ישמעאל. ר' עקיבא זאגט : ווערער בעווירקט יענער דיא בעפרייאונג פאן דיזעם, נאך דיזער פאן יענעם.

היסוד או בקרוב ושופך כדי שיפלו על היסוד, ועדיפא היא ממתנות, דשאר קרבנות ששם בזריקה מרחוק· וריה"ם זריקה בכלל שפיכה ואם כתך הנזרקים בשפיכה יצא, לפיכך ברכת הפסח פוטרת של זבח, ואין שפיכה בכלל זריקה, ורע"ם דאין שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה, ואין פוטרת זא"ז :

מסכת שקלים

אונטער דיזעם טיטעל ווירד אייגענטליך פאן ענטריכטונג דער קאפפשטייער געהאנדעלט, דיא אין איינעם האלבען שקל (אין דער משנה שטעטס שקל גענאננט) בעשטאנד, אונד דיא יעדער ישראל (שמות ל' י"ב) ערלעגען מוסטע, זאבאלד ער דאס צוואנציגסטע יאהר עררייכט האטטע · זיא וואורדע צור ציית דעס טעמפעלס אויף געמיינדע־אפפער אונד צו דען בעדירפניססען דער הויפטשטאדט פערווענדעט · דיא ארט דער איינציהונג, אויפבעוואהרונג אונד פערווענדונג דיזער געלדער, מאכען דען געגענשטאנד דיזעס טראקטאטס אויס, דער אבער נעבענהער נאך פילע אנדערע געשיכטליכע פעראָרדנונגען ענטהעלט, דערען דיא מייסטען נור וועהרענד דעס צווייטען טעמפעלס גאלטען ·

פרק א

באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים · בחמשה עשר בו קורין את המגלה בכרכין, ומתקנין את הדרכים, ואת הרחובות, ואת מקואות המים, ועושין כל צרכי הרבים, ומציינין את הקברות, ויוצאין אף על הכלאים : (ב) א"ר יהודה, בראשונה

אם ערשטען דעס מאנאטס אדר לעסט מאן (פאן ירושלים אויס) פערווארנונגען אויסרופען וועגען ענטריכטונג דער שקלים אונד פערהיטונג דער כלאים· אם פונפצעהנדעססעלבען מאנאטס ליזט מאן דיא מגלת אסתר אין דען אוראלטען שטעדטען; אונד אן דיזעם טאגע געהט מאן אנס אויסבעססערן דער לאנדשטראססען אונד מארקטפלעטצע אונד געזעטצליכען טויכ־בעדער [*]; עס ווערדען דיא עפפענטליכען געשעפטע ווידער פארגענאממען; גלייכצייטיג בעצייכנעט מאן דיא גרעבער (מיט קאלק), אונד מאן זענדעט אויך באטען אויס, וועגען דער עטוואניגען כלאים.

פבק א משמיעים · מכריזין בכל ערי ישראל שיביאו שקליהן, לפי שבאו בניסן צריכים להביא קרבנות צבור מתרומה חדשה : הכלאים · שימעטו המין האחר עד שלא ישאר רובע הקב לסאה · פ"א לאחר שגדלו אפילו אחד באלף לא בטיל המין האחר : כרכים · המוקפות חומה, ולא תני כי"ד בו קורין בעיירות משום דבעי למתני, בט"ו שולחנות יושבין, תני נמי בט"ו קורין : ומתקנין · שנתקלקלו בגשמים, מתקנים בשביל עולי רגלים · א"כ בשביל הרוצחים הנסים מפני גואל הדם : מקוואות · אם נתרבה בהם טיט, ואם נחסר שעורן משלימים אם היה שם רוב הכשר מקוה : צרכי רבים · ד"מ וד"כ ודיני מכות, ופותחים בורות מים מכונסים כדי שיהיו מצוין להם לשתות בימות החמה, והואיל דבהאי זמנא מתעסקין בהכך צרכי רבים דלעיל, כפנין גם לצרכי רבים הללו : הקברות · שממחים סיד ושופכים סביב הקבר שלא יאהילו עליהם

[*] וועלכע זעממטליך אים ווינטער געליטטען האטטען ·

הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת, מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה, וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה, וְנֹאמַר לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ׃

(ו) עַד הֵיכָן הוּא אוֹמֵר? בֵּשׁ״א עַד אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה · וּבֵה״א עַד חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם · וְחוֹתֵם בִּגְאֻלָּה · ר׳ טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְאֵינוֹ חוֹתֵם · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר כֵּן ה׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ, וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים כו׳ עַד בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ גָּאַל יִשְׂרָאֵל׃

(ז) מָזְגוּ לוֹ כוֹס שְׁלִישִׁי מְבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ · רְבִיעִי, גּוֹמֵר עָלָיו אֶת הַהַלֵּל · וְאוֹמֵר עָלָיו בִּרְכַּת הַשִּׁיר · בֵּין הַכּוֹסוֹת הַלָּלוּ אִם רוֹצֶה לִשְׁתּוֹת יִשְׁתֶּה, בֵּין שְׁלִישִׁי לָרְבִיעִי לֹא יִשְׁתֶּה׃

(ח) אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן · יָשְׁנוּ מִקְצָתָן, יֹאכְלוּ, כֻּלָּם, לֹא יֹאכְלוּ · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר נִתְנַמְנְמוּ, יֹאכְלוּ, נִרְדְּמוּ, לֹא יֹאכְלוּ׃

(ט) הַפֶּסַח אַחַר חֲצוֹת, מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם · הַפִּגּוּל, וְהַנּוֹתָר, מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם·

אונס אוס דער קנעכטשאפט צור פרייהייט געפיהרט, אויס קוממער צור פריידע, אויס טרויער צור לוסט, אויס פינס־טערניס צו העללעם ליכטע, אויס אונטערטהעניגקייט צור ערלעזונג לאססעט אונס איהם אנשטיממען דאס הללויה (הלל) · (ו) וויא וויט ווירד אלסדאן דאס הלל געזונגען? ב"ש זאגט: ביס אם הבנים שמחה, ב"ה זאגט; ביס חלמיש למעינו מים · מאן שליסט היר מיט דעם ערלעזונגס־זעגען · ר׳ טרפון זאגט: ער לויטעט: (געלאבעט אי׳ ז. ווי) דער דוא אונס אונד אונזערע פאָרפאהרען אויך עגיפטען ערלעזט האסט! אהנע שלוסזעגען · ר׳ עקיבא זאגט נאך פערנער: זא מעגע דער עוויגע אונזער גאטט אונד דער גאטט אונזערער פארפאהרען אונס צו אנדערן פייערטא־גען אונד פעסטען, דיא אונס בעפארשטעהען, אין פרידען געלאנגען לאססען, ערפרייט דורך דען ווידעראויפבויא דיינער שטאדט, אונד ענטציקט דורך דיינען דינסט, דאמיט וויר דארט פאן אפפערן אונד פסח־אפפערן עססען מעגען אי׳ ז· ווי׳ ביס: געזעגנעט זייסט דוא עוויגער, דער ישראל ערלעזט האט · (ז) דאן ווירד דער דריטטע בעכער איינגעשענקט, אונד מאן שפריכט דען טישזעגען · ביים פירטען בעענדיגט מאן דאס הלל, אונד שפריכט דאביי דען זעגען דעם זיגעסלידעס (נעמליך נשמת א· ז׳ וו·) צווישען דיזען בעכערן דארף מאן זא אפט מאן וויל טרינקען, צווישען דעם דריטטען אונד פירטען אבער ניכט · (ח) מאן בעשליסט דיא מאהלצייט נאך דעם גענוס דעם פסח־אפפערס ניכט מיט איינעם נאכטישע · זינד איניגע בייא דעם עססען איינגעשלאפען, זא קעננען זיא נאכהער דאפאן מיטעססען · זינד אללע איינגעשלאפען, זא דירפען זיא ניכט מעהר דאפאן עססען · ר׳ יוסי זאגט: שלוממערטען זיא, זא דירפען זיא עססען; שליפען זיא, זא דירפען זיא ניכט מעהר עססען · (ט) דאס פסח־אפפער איזט נאך מיטטערנאכט גע־אייגנעט, דיא הענדע צו פעראונרייניגען · יעדעס פערווערפ־ליך געווארדענע, אדער איבער דיא צייט איבריגגעבליבענע אפפער, פעראונרייניגט דיא הענדע · — ווער דען זעגען

למזלות, הט׳ רקיעי היומי, ובעשירי הוא אומר למי שעשה, שהוא רוכב ערבות : (ו) וחותם בגאולה · מסיים את האגדה בברכת גאולה, ומפרש ר"ט ור"ע היאך מברכים, ר"ט אומר פותח בברוך ואינו חותם בברכת הפירות ומצות, דר"ט לא הוסיף להאריך בדברי בקשה, ולר"ע פותח וחותם לפי שמוסיף דברי רצוי ובקשה : (ז) ברכת השיר · נשמת יהללוך ; לא ישתה · שלא ישתכר ולא יוכל לגמור ההלל, ובתוך הסעודה היין אינו משכר, ואפשר דיין שלפני המזון נמי אינו משכר : (ח) מפטירין · פותחים ואומרים · א"כ נפטרים מן הסעודה ; אפיקומן · לשון אפיקו מנייכו, מכאן לילך לאכול למקום אחר פת או שום דבר, שלא יאכל הפסח בב׳ מקומות, ודברים אחרים במקום הא׳ שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לחבורה אחרת, א"כ שלא יאכלו מיני מתיקות שלא לבטל טעם הפסח, וכשם שאין מפטירין אחר הפסח, כך אין מפטירין אחר המצה בזמן שאין פסח ; ישנו . בתוך אכילת פסח ; יאכלו · כשיקיצו ; כולן · דנראה דאוכל בב׳ מקומות וה"ה למצה בזמן הזה : נתנמנמו · אישנו מקצתן קאי דסבר דוקא אם נתנמנמו שלא נשקעו בשינה, אבל נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו הנרדמים כשיעורו מנכתם ; (ט) מטמא · דנותר הוא מהלות ואילך וגזרו על הנותר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו : ברכת הפסח · אקב"ו לאכול הפסח ; הזבח · אקב"ו לאכול הזבח : פטר · דמתן דם של פסח בשפיכה היא בנתת שעומד על

אֵין מְקַבְּלִין מִיָּדָן · וְאֵין מְקַבְּלִין מִיָּדָן קִנֵּי זָבִים, וְקִנֵּי זָבוֹת, וְקִנֵּי יוֹלְדוֹת, וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת · אֲבָל נְדָרִים וּנְדָבוֹת מְקַבְּלִין מִיָּדָן· זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁנִּדָּר וְנִדָּב מְקַבְּלִין מִיָּדָן, וְכָל שֶׁאֵינוֹ לֹא נִדָּר וְלֹא נִדָּב אֵין מְקַבְּלִין מִיָּדָן · וְכֵן הוּא מְפוֹרָשׁ עַל יְדֵי עֶזְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא לָכֶם וְלָנוּ לִבְנוֹת בַּיִת לֵאלֹהֵינוּ : (ו) וְאֵלּוּ שֶׁחַיָּבִין בַּקָּלְבּוֹן, לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים וְגֵרִים וַעֲבָדִים מְשׁוּחְרָרִים, אֲבָל לֹא (כֹּהֲנִים) נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים· הַשּׁוֹקֵל עַל יְדֵי כֹהֵן, עַל יְדֵי אִשָּׁה, עַל יְדֵי עֶבֶד, עַל יְדֵי קָטָן, פָּטוּר · וְאִם שָׁקַל עַל יָדוֹ, וְעַל יַד חֲבֵרוֹ, חַיָּב בְּקָלְבּוֹן אֶחָד · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, שְׁתֵּי קָלְבְּנוֹת · הַנּוֹתֵן סֶלַע וְנוֹטֵל שֶׁקֶל, חַיָּב שְׁתֵּי קָלְבְּנוֹת : (ז) הַשּׁוֹקֵל עַל יְדֵי עָנִי, וְעַל יְדֵי שְׁכֵנוֹ, וְעַל יַד בֶּן עִירוֹ, פָּטוּר · וְאִם הִלְוָום, חַיָּב · הָאַחִין וְהַשֻּׁתָּפִין שֶׁחַיָּבִים בַּקָּלְבּוֹן, פְּטוּרִין בְּמַעְשַׂר בְּהֵמָה, וְשֶׁחַיָּבִין בְּמַעְשַׂר בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקָּלְבּוֹן · וְכַמָּה הוּא קָלְבּוֹן? מָעָה כֶסֶף, דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר, וַחֲכָ״א חֵצִי :

אן; אויך ניכט געפליגעל־אפפער פיר אייטערפליסיגע מענ־נער אונד פרויען אונד וועכנערינגנען, זינד־אונד שולדאפפער; וואהל אבער געליבדע אונד פרייאווילליגע גאבען · דיס איזט דיא רעגעל: אללעס וואס אלס אפפער געלאבט אדער פרייאוויללינ געבראכט ווירד, נימממט מאן אן, וואס ניכט אוים געליבדע אדער פרייעס וויללען הערריהרט, נימממט מאן פאן איהנען ניכט אן · זא איזט עס אין עזרא אויס־דריקקליך ערקלערט, ווא עס הייסט; (ד׳ ג׳) ניכט איך קאמממט עס צו, מיט אונס דאס הויז אונזערס גאטטעס צו ערבויען · (ו) פאלגענדע זינד פערפפליכטעט קולבון (אויפגעלד[1]) צו צאהלען: לויים, ישראלים, פראָזע־ליטען, פרייגעלאססענע, אבער ניכט (פריסטער) פרויען, שקלאפען אונד מינדעריעהריגע · ווען איינער פיר איינען פריסטער, איינע פרויא, איינען שקלאפען, איינען מינדער־יעהריגען ענטריכטעט, איזט ער פרייא דאפאן; ווען מאן אבער פיר זיך אונד איינען אנדערן ענטריכטעט מוס מאן קלבון בעצאהלען · ר׳ מאיר זאגט: צווייא · ווער איינען סלע (גאנצען שקל) איינלעגט, אונד איינען (האלבען שקל) הערויסבעקאממט, בעצאהלט צווייא קלבון · (ז) ווען יעמאנד מיטצאהלט פיר איינען ארמען, פיר איינען נאכ־בארען, פיר איינען לאנדסמאן, זא איזט ער פרייא פאם קלבון; ווען ער עס אבער נור פארשיסט, מוס ער עס ענטריכטען · ברידער וועלכע (נאך דער טהיילונג דער ערב־שאפט) איהר געשעפט געמיינשאפטליך האבען, וואדורך זיא צום קלבון פערפפליכטעט זינד, זינד פרייא פאם פיה־צעהנט; זא לאנגע זיא אבער פיהצעהנט צו געבען האבען[2] (פאר דער טהיילונג), זינד זיא פרייא פאם קלבון · — וויא פיעל בעטרעגט דאס קלבון? נאך ר״מ איינע זילבער־מעה ($\frac{1}{24}$ סלע); נאך דען געלעהרטען: איינע האלבע ·

לבדק הבית : לא לכם · כשרלו הכותיים לסייען בבנין ב״המק : (ו) בקלבון · דשקל שלם עדיף מב׳ חלאי שקלים, מפני שהחלאין כוחין לאבד, ואין חייבין בקולבון מן הדין אלא כששוקלין חלאים, ומשום לא פלוג הטילו הקולבון על כ׳ ששלחו שקל שלם . וי״מ דחלאי׳ עדיפא שהכל רלין לשולחני להחליף : ע״י אשה · שהלוה להם, דכיון דפטורים הם לא מחייבו בקולבון, דאי פורע בשבילם אפילו שוקל בשביל בר חיובא פטור מן הקלבון : אחד · שהלוה ושוקל שקל שלם בשביל עצמו ובשביל חבירו, חייב בקלבון א׳ דסבר הנותן מחצית השקל הקצוב בתורה פטור מן הקלבון, וכ׳ ששקלו שקל שלם אין נותנים אלא קלבון אחד, ורמ״ם חייב בקלבון, לפיכך חייב בב׳ קלבונות : סלע · שקל שלם לשולחני של הקדש ונוטל שקל, ושקל האמור כאן הוא מחצית השקל ; ב׳ קלבונות · בהא מודה ת״ק קלבון א׳ להכריע שנוטל מחצית השקל מן ההקדש וא׳ שלא שקל מחצית השקל הקצוב בתורה ; (ז) ע״י. בשבילו, במתנה : והשותפים · ה״ק האחים שהם שותפים, שחלקו וחזרו ונשתתפו, חייבין בקלבון כשאר ב׳ אנשים ששקלו : פטורים · כל הבהמות שנולדו להם כל ימי שותפתן, דיהיה לך כתיב ולא של שותפים : וכשחייבין · כשלא חלקו, פטורים, והוי כאביהם שוקל על ידיהם דפטור ; מעה · אחד מכ״ד בסלע, והוא משקל ט״ז שעורים :

[1] נעמליך פיר יעדען גאנצען שקל איינען קליינען פערלוסט אלס וועכסעלגעלד · קלבון איזט גריכיש κολλυβος אונגעפעהר אונזער: ראבבאט; אדער בעססער: אגיא · פיר איינען האלבען שקל צאהלט מאן ניכטס אויך, זאנדערן פיר איינען גאנצען, אינדעס מאן מיט, טעלסט נואממענלעגונג, צווייער העלפטען איינען גאנצען פיר זיך אונד נאך יעמאנד איינוועכסעלט · [2] ז׳ ברכות פ׳ ט׳ מ׳ ג׳.

הָיוּ עוֹקְרִין וּמַשְׁלִיכִין לִפְנֵיהֶם, מִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, הָיוּ עוֹקְרִין וּמַשְׁלִיכִין עַל הַדְּרָכִים · הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ מַפְקִירִין כָּל הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ : (ג) בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ שֻׁלְחָנוֹת הָיוּ יוֹשְׁבִין בַּמְּדִינָה, בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה יָשְׁבוּ בַמִּקְדָּשׁ · מִשֶּׁיָּשְׁבוּ בַמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לְמַשְׁכֵּן · אֶת מִי מְמַשְׁכְּנִין? לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים גֵּרִים וַעֲבָדִים מְשׁוּחְרָרִים, אֲבָל לֹא נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים · כָּל קָטָן שֶׁהִתְחִיל אָבִיו לִשְׁקוֹל עַל יָדוֹ, שׁוּב אֵינוֹ פוֹסֵק · וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אֶת הַכֹּהֲנִים, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם : (ד) אָ״ר יְהוּדָה הֵעִיד בֶּן בּוּכְרִי בְּיַבְנֶה, שֶׁכָּל כֹּהֵן שֶׁשּׁוֹקֵל אֵינוֹ חוֹטֵא · אָמַר לוֹ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, לֹא כִי, אֶלָּא כָּל כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ שׁוֹקֵל חוֹטֵא · אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֲנִים דּוֹרְשִׁים מִקְרָא זֶה לְעַצְמָן, וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל · הוֹאִיל וְהָעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁלָּנוּ, הֵיאַךְ נֶאֱכָלִים? (ה) אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, אֵין מְמַשְׁכְּנִין נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, אִם שָׁקְלוּ מְקַבְּלִים מִיָּדָן · הַגּוֹי וְהַכּוּתִי שֶׁשָּׁקְלוּ

(ב) ר' יהודה זאגט: פֿאָרמאלס פפֿלעגטען דיא באטען דיא כלאים אויסצורייסען אונד פֿאר דען אייגענטהימערן הינצווערפֿען! דא דער איבערטרעטער איממער מעהר וואורדען, ריססען זיא זעלביגע אויס אונד ווארפֿען זיא אויף דיא שטראססען; ענדליך פֿעראָרדנעטע מאן דאס גאנצע פֿעלד איינעס אונגעהארזאמען פרייז צו געבען · (ג) אם פֿונפֿצעהנטען דיזעס מאנאטס זעטצען זיך אויסערהאלב ירושלים'ס דיא וועכסלער אן איהרע טישע, אין ירושלים אבער ערשט אם פֿינף אונד צוואנציגסטען · זאבאלד אויך היער דיא וועכסלער זאסען, פֿינג מאן אן דיא זיימיגען אויסצופפֿענדען · ווען אבער פפֿענדעטע מאן אויס? לוויים ישראלים, פראָזעליטען אונד פֿרייגעלאססענע; אבער ניכֿט פֿרויען, שקלאפֿען אונד מינדעריעהריגע · ווען יעדאך איין פֿאטער פֿיר איינען מינדעריעהריגען זאהן צו בעצאהלען אנגעפֿאנגען האטטע, זא דורפֿטע ער עס ניכֿט ווידער אונטערלאססען · מאן פפֿענדעט פריסטער ניכֿט אויס, אום דעס פֿרידענס [1]) וויללען · (ד) ר' יהודה ערצעהלט: בן בוכרי בעצייגטע אין יבנה דען לעהרזאטץ: דאס יעדער זיינען שקל ענטריכֿטענדע פריסטער קיין אונרעכֿט בעגעהע; אבער ר' יוחנן זאהן זכאי ערווידערטע דעמזעלבען: ניכֿט דאָך! (דער לעהרזאטץ הייסט): יעדער פריסטער דער ניכֿט ענטריכֿטעט, טהוע אונרעכֿט; נור פפֿלעגטען דיא פריסטער פֿאלגענדע שטעלע צו איהרעם פֿארטהייל אויסצולעגען; עס הייסט נעמליך (ויקרא ו' ט"ז) „אללעס וואס איין פריסטער אלס שפייזעאפפֿער דארברינגט זאלל גאנץ פֿערבראננט אונד ניכֿט גענעססען ווערדען", (זיא זאגען אלזא): ווערען וויר בייצוטראגען פערפפֿליכֿטעט, וויא דירפֿטען וויר דען דיא אונס צוקאממענדען (פֿאן שקלים-געלדערן אנגעשאפֿטען) פפֿליכֿטגארבע, צווייא בראטע אונד דיא שויבראטע עססען [2])? (ה) אבגלייך פֿעראָרדנעט ווארדען, פֿרויען, שקלאפֿען אונד מינדעריעהריגע ניכֿט אויסצופפֿענדען, זא נימממט מאן דאָך, ווען זיא בייטראגען וואללען, דאס געלד פֿאן איהנען אן; אבער פֿאם היידען אונד סאמאריטאנער נימממט מאן עס ניכֿט

הכלאים, לפי שבימות הגשמים צמחו: יוצאין. שלא היו סומכים על ההכרזה: (ב) משליכים. שיתביישו, והיו בעלי שדות שמחים, שמכנסים להם השדות ונותנים לפני בהמתן: הדרכים. והיו עוד שמחים שמכנסים השדות, התקינו: (ג) שולחנות. השלחנים להחליף מחצית השקל לאנשים המביאים כ"א ממטבע מדינתו: במדינה. בירושלים, ורמב"ם פירש מדינה כל ערי ישראל ומקדש ירושלים: למשכן. מי שלא הביא שקלו: למשכן. ומוציאין העבוט מביתו אפילו כסותו, דמלות גבוה עליו: וקטנים. אפילו הביא ב' שערות והוא פחות מבן כ': אינו פוסק. אביו, ואם מת אביו הוא שוקל ע"י עצמו אם ירש נכסים מאביו, עתי"ט: דרכי שלום. לפי שעבודות הקרבנות עליהם חולקים להם כבוד וסומכים עליהם שלא יעכבו, ואם יעכבו לב ב"ד מתנה עליהם: (ד) אינו חוטא. דאינו חייב לשקול, וסד"א אם שוקל כמנחה קרבן נדבה בא משל יחיד, קמ"ל דמוסרו לצבור לגמרי: לעצמן. להנאתן, ולאו דרשא גמורה היא, דדוקא במנחת כהן לבדו אמר קרא, כליל תהיה, ולא באותה שיש לו בשותפות עם הצבור: (ה) מקבלין. ובתנאי שימסרום לצבור לגמרי: שאין נידר. למזבח אע"פ דנידר

[1]) אום דאס דען פריסטערן אללגעמיין געשענקטע פֿערטרויען ניכט צו פערלעטצען אונד קיינען פריסטער צו בעליידיגען. [2]) דער פֿערס איזט אינדעם אויף עפפענטליכע אפפער ניכט אנווענדבאר.

חוּלִין · שֶׁאָבִיא מֵהֶן לִשְׁקָלַי, שָׁוִין שֶׁהַמּוֹתָר
חוּלִין · אֵלּוּ לְחַטָּאת, שָׁוִין שֶׁהַמּוֹתָר נְדָבָה ·
שֶׁאָבִיא מֵהֶן חַטָּאת, שָׁוִין שֶׁמּוֹתָרָן חוּלִין:
(ד) אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, מַה בֵּין שְׁקָלִים לְחַטָּאת?
שֶׁלַּשְּׁקָלִים יֵשׁ לָהֶן קִצְבָה, וְלַחַטָּאת אֵין לָהּ
קִצְבָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לַשְּׁקָלִים אֵין
לָהֶן קִצְבָה · שֶׁכְּשֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה הָיוּ
שׁוֹקְלִים דַּרְכּוֹנוֹת, חָזְרוּ לִשְׁקוֹל סְלָעִים,
חָזְרוּ לִשְׁקוֹל טְבָעִים וּבִקְשׁוּ לִשְׁקוֹל דִּינָרִים ·
א"ר שִׁמְעוֹן אַף עַל פִּי כֵן יַד כֻּלָּן שָׁוָה, אֲבָל
חַטָּאת, זֶה מֵבִיא בְּסֶלַע, וְזֶה מֵבִיא בִּשְׁתַּיִם,
וְזֶה מֵבִיא בְּשָׁלֹשׁ: (ה) מוֹתַר שְׁקָלִים, חוּלִין,
מוֹתַר עֲשִׂירִית הָאֵפָה, מוֹתַר קִנֵּי זָבִין, קִנֵּי
זָבוֹת, וְקִנֵּי יוֹלְדוֹת, וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת,
מוֹתְרֵיהֶן נְדָבָה · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא בָא לְשֵׁם
חַטָּאת, וּלְשֵׁם אָשָׁם, מוֹתָרָן נְדָבָה · מוֹתַר
עוֹלָה, לְעוֹלָה · מוֹתַר מִנְחָה, לַמִּנְחָה ·
מוֹתַר שְׁלָמִים, לַשְּׁלָמִים · מוֹתַר פֶּסַח,
לַשְּׁלָמִים · מוֹתַר נְזִרִים, לַנְּזִרִים · מוֹתַר
נָזִיר, לִנְדָבָה · מוֹתַר עֲנִיִּים לַעֲנִיִּים · מוֹתַר עָנִי

ער: דאפֿאן וויל איך מיינע שקלים ענטריכֿטען, זא איזט, נאך ביידען שולען, דער איבערשוס ניכֿט הייליג · זאגט ער: דיזע זאללען צום זינדאפפֿער פֿערוועגדעט ווערדען; זא איזט, נאך ביידען שולען, דער איבערשוס איין פֿרייווילליגעס אפפֿער; זאגט ער: דאפֿאן וויל איך איין זינדאפפֿער ברינגען, זא איזט, נאך ביידען שולען, דער איבערשוס ניכֿט הייליג. (ד) ר' שמעון זאגט: וועלכֿער אונטערשיד איזט היער צווישען שקלים אונד זינדאפפֿער? שקלים האבען איהרען בעשטיממטען ווערטה, זינדאפפֿער דאגעגען ניכֿט. ר' יהודה זאגט; אויך שקלים זינד ניכֿט גענויא בעשטיממט · דען אלס ישראל אויס דער געפֿאנגענשאפֿט צוריקקאם, בעצאהלטע מאן (האלבע) דאריקען; שפעטער ענטריכֿטעטע מאן (האלבע) סלעים; נאכֿמאלס גאלטען טבעים (האלבע שקל), אונד מאן וואלטע שאן נור דינרים בעצאהלען · דארויף ערווידערט ר' שמעון: דעננאך וואָרען דיא שקלים אין איינער צייט פֿאן איינערלייא ווערטה, אבער דאס זינדאפפֿער ברינגט איינער פֿיר איינען סלע, איין אנדערער פֿיר צווייא, איין דריטטער פֿיר דרייא. (ה) דער איבערשוס פֿאן צו שקלים בעשטיממטען געלדערן איזט ניכֿט הייליג · דער איבערשוס דעם געלדעס צום צעהנטעל איפה (זינדאפפֿער דער ארמען), פֿערנער צו געפֿליגעלאפפֿערן פֿיר אייטערפֿליסיגע מעננער אדער פֿרויען, אדער וועכֿנעריננען, אונד צו זינד= אונד שולד אפפֿערן, גילט אלס פֿרייווילליגעס אפפֿער. דיס איזט דיא רעגעל: פֿאן אללעם, וואס אונטער דעם נאמען זינדאפפֿער אדער שולדאפפֿער געווייהט ווירד, גילט דער איבערשוס אלס פֿרייווילליגעס אפפֿער; דער איבערשוס פֿאם גאנץ=אפפֿערן ווירד צו גאנץ=אפפֿערן פֿערוועגדעט; דער פֿאם שפייזאפפֿער צו שפייזאפפֿערן; דער פֿאן פֿרידענסאפפֿערן צו פֿרידענסאפפֿערן; דער פֿאם פסח=אפפֿער צו פֿרידענסאפפֿערן; דער פֿאן נזיר=אפפֿערן צו נזיר=אפפֿערן; דער איבערשוס דעססען, וואס איין נזיר פֿיר זיך דאצו בעשטיממט, איזט פֿרייווילליגעס אפפֿער; דער איבערשוס פֿאן ארמגעלדערן איבערהויפט, געהערט דען ארמען; פֿאן געלדע, דאס פֿיר איינען בעשטיממטען ארמען געזאמ=

סבר הקדש טעות שמיה הקדש: (ד) מה · ולמה אמר ב"ה מותרן נדבה: קצבה · דכתיב העשיר לא ירבה, והמותר הוא הקדש טעות: אין לה · שיכול להביא כמאה כסף: דרכונות · שהיו רגילין ליטא וליתן כאותו מטבע והיו כותבים חצי דרכון: סלעים · ששקלו חצי סלע שהוא מחצית השקל: טבעין · מחצית השקל, ובקשו ליתן חצי אותו המטבע, דהיינו דינר, שהוא חצי מחצית השקל, ולא קבלו מהם, דרשאים להוסיף ולא לפחות: שוה · כולן שקלו מטבע א' כשוה: (ה) חולין · סתמא כב"ה: עשירית האיפה · במקום חטאת היא שמקריבים בדלי דלות: נזירים · שגבו מעות סתם לקרבנות נזירים ואי גבו לנזירין ידועים, ה"ל כמותר עני ושבוי: לנזירין · לנזירין אחרים: נזיר · שהפריש מעות לנזירתו: המת · שגבו לצורך קבורתו: ליורשיו · דאחולי אחיל ליה המת זילותיה לגבי יורשיו: אליהו · דמספקא ליה אי אחיל אי לא: כפש · דפשיטא ליה דלא אחיל, אם יש עוד מותר עושים לו זילוף ע"ג מטתו בכל המותר; והיכא דגבו למת, שהיו סבורים שלא

פרק ב

מְצָרְפִין שְׁקָלִים לְדַרְכּוֹנוֹת מִפְּנֵי מַשּׂוֹי הַדֶּרֶךְ. כְּשֵׁם שֶׁהָיוּ שׁוֹפָרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, כָּךְ הָיוּ שׁוֹפָרוֹת בַּמְּדִינָה. בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שִׁקְלֵיהֶן, נִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ, אִם נִתְרְמָה הַתְּרוּמָה, נִשְׁבָּעִין לַגִּזְבָּרִים, וְאִם לָאו, נִשְׁבָּעִין לִבְנֵי הָעִיר, וּבְנֵי הָעִיר שׁוֹקְלִין תַּחְתֵּיהֶן. נִמְצְאוּ אוֹ שֶׁהֶחֱזִירוּם הַגַּנָּבִים, אֵלּוּ וָאֵלּוּ שׁוֹקְלִין וְאֵין עוֹלִין לָהֶן לַשָּׁנָה הַבָּאָה: (ב) הַנּוֹתֵן שִׁקְלוֹ לַחֲבֵרוֹ לִשְׁקוֹל עַל יָדוֹ, וּשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עַצְמוֹ, אִם נִתְרְמָה תְּרוּמָה, מָעַל. הַשּׁוֹקֵל שִׁקְלוֹ מִמְּעוֹת הֶקְדֵּשׁ, אִם נִתְרְמָה תְּרוּמָה וְקָרְבָה הַבְּהֵמָה, מָעַל. מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וּמִדְּמֵי שְׁבִיעִית, יֹאכַל כְּנֶגְדָּן: (ג) הַמְכַנֵּס מָעוֹת, וְאָמַר הֲרֵי אֵלּוּ לְשִׁקְלִי, בְּשַׁ"אַ מוֹתָרָן נְדָבָה. וּבֵהַ"אַ מוֹתָרָן

מאן קאן דיא שקלים צוזאממענלעגען אונד דאַריקען[1] איינוועכסעלן, אום אויף דער רייזע לייכטער צו טראגען. — זא וויא קאסטען גלייך הערנערן[2] אין ירושלים ווארען, זא האטטע מאן אויך דערגלייכען אויסווערטס. — ווען דיא בעוואהנער איינע שטאדט איהרע שקלים דורך באָטען אבגעזענדעט האטטען, אונד זיא איהנען געשטאהלען וואורדען אדער פערלארען גינגען; האטטען דיא שאטצמייסטער בערייטס איינע העבע[3] דארויף ענטהאבען, זא מיססען דיא אבגעאָרדנעטען עס דען שאטצמייסטערן בעשווערען; וואָ ניכט, זא מיססען זיא עס דען שטאדטבעוואהנערן בעשווערען, אונד דיזע מיססען דאס פערלארענע ערזעטצען. פאנד עס זיך נאכהער, אדער גאבען עס דיא דיבע צוריק, זא ווערדען ביידע אלס שקלים אנגעזעהען, אונד ווירד ניכטס פיר'ס קינפטיגע יאהר גוט געררעכנעט. (ב) ווען איינער זיינען (האלבען) שקל איינעם אנדערן גיבט, זאללען פיר איהן צו ענטריכטען, אונד יענער גאב איהן פיר זיך, זא בעגעהט ער דאדורך, ווען שאן איינע העבע ענטהאָבען וואר, איינע פערונטרייאונג. עבען זא ווער פאן געהייליגטעם געלדע זיינען שקל ענטריכטעט, נאכדעם בערייטס איינע העבע ענטהאבען, אונד איין פיה דאפיר געאפפערט וואר[4]. האט ער איהן פאן געלדע פיר צווייטען צעהנט אדער פיר שביעית־פריכטע גענאממען, זא מוס ער דען ווערטה דעססעלבען געזעטצליך עססען[5]. (ג) ווען יעמאנד איינצעלן מינצען זאממעלט אונד שפריכט: דיזע זאללען צו מיינען שקלים דינען, זא איזט דער עטוואניגע איבערשוס, נאך ב"ש, פרייוויללליגע גאבע; נאך ב"ה, ניכט געהייליגט. זאגט

פרק ב מצרפים · בני העיר שקבלו שקליהם יכולים להחליפם בדרכונות, מטבע של זהב, שוה ב' סלעים, להקל ממשא הדרך: שופרות · תיבות שפיהן צר והולך ומרחיב כעין שופר, שלא יכול ליטל מהן כלום, ונותנין לתוכן השקלים: במדינה · בירושלים, ולהרמב"ם בכל ערי ישראל: ששלחו · ע"י שומר שכר, דאי ע"י ש"ח הוו פשיעה, וחייבין בני העיר אפילו נתרמה התרומה, והא דפטור השומר בשבועה אע"ג דש"ש חייב בגניבה ואבידה, דמיירי בנגנבו ע"י לסטים מזוינין, ונאבדו שטבעה ספינה בים, דהוי אונס: נתרמה · שהיו רגילים לתרום מהקופות על הנגבה ועל העתיד לגבות, כדי שיהיה חלק הקרבנות לאותן שעדיין לא שקלו: לגזברים · דברשותן נגנבו ואע"ג דאין נשבעים על ההקדשות, תקנת חכמים היא, כדי שלא יזלזלו בהקדשות: אלו ואלו · הראשונים יפלו לשקלי השנה והאחרונים יפלו לשקלי השנה העברה: (ב) אם נתרמה · קודם ששקל השליח בשביל עצמו, מעל, דמיד שנתרמה היה זה השקל שנתן לו חבירו ברשות הקדש, וכשנותן ע"י עצמו נהנה שלא משכנוהו על שקלו, וה"נ מיירי שקרבה הבהמה, וה"ט דלא מעל עד שקרבה אף שנהנה מיד, שאין מעילה אלא במוציא מקודש לחולין, אבל במוציא מהקדש להקדש, אע"פ שנהנה אינו מועל אלא אחר שעשה מעשה בהקדש השני: הקדש · בדק הבית וסבור שהם של חולין: כנגדן · יביא שקל, ויאמר, של מ"ש או שביעית כ"מ שהוא יהי' מחולל על שקל זה, ויאכלום בקדושת מעשר או שביעית: (ג) המכנים · מעט מעט: מותרן · כשבא לחשוב מה שכנס מצא יותר משקלו: נדבה · ב"ש

---

1) איינע פערזישע גאָלדמינצע פאָן בלייבענדעם ווערטהע. 2) אבען אוס היניינווערפען, רעהרען, ענהליך דען הערנערן. 3) דיא שאַטצ־מייסטער נאהמען געלד צו דען אפפערן הערויס אים נאמען דערער דיא בערייטס געצאהלט אונד דיא נאך ניכט געצאהלט האטטען. ז. פ. ג. 4) דיס גילט אויך פיר דען פאָריגען פאלל. 5) דיס איזט אין שביעית אונד מעשרות בערייטס צו פינדען.

בָּהֶן, אַלְפָּא, בֵּיתָא, גַּמְלָא · אֵין הַתּוֹרֵם נִכְנָס לֹא בְּפַרְגּוֹד חָפוּת, וְלֹא בְּמִנְעָל, וְלֹא בְּסַנְדָּל, וְלֹא בִתְפִלִּין, וְלֹא בְקָמֵיעַ, שֶׁמָּא יַעֲנִי, וְיֹאמְרוּ, מֵעֲוֹן הַלִּשְׁכָּה הֶעֱנִי, אוֹ שֶׁמָּא יַעֲשִׁיר, וְיֹאמְרוּ, מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה הֶעֱשִׁיר, לְפִי שֶׁאָדָם צָרִיךְ לָצֵאת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁצָּרִיךְ לָצֵאת יְדֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל · וְאוֹמֵר וּמְצָא חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם : (ג) שֶׁל בֵּית ר״ג הָיָה נִכְנָס וְשִׁקְלוֹ בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו וְזוֹרְקוֹ לִפְנֵי הַתּוֹרֵם, וְהַתּוֹרֵם מִתְכַּוֵּן וְדוֹחֲפוֹ לַקֻּפָּה · אֵין הַתּוֹרֵם תּוֹרֵם, עַד שֶׁיֹּאמַר לָהֶם אֶתְרוֹם, וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ, תְּרוֹם, תְּרוֹם, תְּרוֹם, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים : (ד) תָּרַם אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּמְחַפֶּה בְּקַטַבְלָאוֹת · שְׁנִיָּה וּמְחַפֶּה בְּקַטַבְלָאוֹת · שְׁלִישִׁית לֹא הָיָה מְחַפֶּה, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִתְרוֹם מִן הַדָּבָר הַתָּרוּם · תָּרַם אֶת הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם כְּרַכִּים הַמֻּקָּפִין לָהּ, וְהַשְּׁלִישִׁית לְשֵׁם בָּבֶל וּלְשֵׁם מָדַי וּלְשֵׁם מְדִינוֹת הָרְחוֹקוֹת :

זאגט: גריכיש ווארען זיא בעצייכנעט, מיט אלפא ביתא גמלא (גאממא) · — דער דאס געלד ערהאב, דורפטע ניכט מיט איינעם אויפגעשירצטען געוואַנדע [1]), ניכט מיט שוהען אדער זאנדאלען, ניכט מיט תפלין, ניכט מיט איינעם שוטצביכסכען איינטרעטען; דאמיט ווען ער איינסט פעראראמטע, עס ניכט היסע, ער האבע דורך פערגעהען געגען דיא קאממער עס פערשולדעט; אדער ווען ער רייך ווירדע, ער האבע זיך אם ערהאבענען געלדע בערייכערט · דען דער מענש מוס פאר מיט־מענשען עבען זא ריין דאשטעהען וויא פאר גאטט; דען עס הייסט: במדבר (ל״ב כ״ב) דאס איהר ריין זייעט פאר גאטט אונד ישראל", אויך הייסט עס: (משלי ג׳ ד׳) „פינדע וואהלגעפאללען אין דען אויגען גאטטעס אונד דער מענשען" · (ג) דיא מיטגלידער דער פאמיליע דעס ר׳ גמליאל פפלעגטען יעדער מיט זיינעם שקל צווישען דען פינגערן איינצוטרעטען, אונד איהן פאר דעניעניגען היניצווערפען, דער דאס געלד ערהעבט, אונד דיזער דריקטע דאס געלד דאן מיט אבזיכט זאגלייך אין דען קאַסטען [2]) · — דער צום ערהעבען דעס געלדעס איינגעטרעטענע גינג ניכט עהער דאראן, ביס ער צו דען אומשטעהענדען געזאגט האטטע: „איך וויל יעטצט ערהעבען"; אונד זיא איהם ערווידערט האטטען; ערהעבע ערהעבע, ערהעבע! דריא מאל · (ד) ווען ער דיא ערשטע העבונג פאללצאגען האטטע, זא בעדעקטע ער דאס איבריגע מיט איינער אונטערלאַגע [3]) (פאן פעלל); עבען זא נאך דער צווייטען; נאך דער דריטטען דעקטע מאן ניכטס דאריבער; דען יענעס געשאה נור, אום ניכט אויס פערזעהען אבערמאלס איינע העבע צו נעהמען, פאן דעם זיא בערייטס ערהאָבען ווארדען · — דיא ערשטע העבע ווארד אים נאמען דעס גאנצען לאנדעס ישראל פעררינכטעט; דיא צווייטע אים נאמען דער שטעדטע אין דער אומגרענצונג; דיא דריטטע אים נאמען דער בעוואהנער, פאן בבל אונד מדי, אונד ענטפערנטער לענדער איבערהויפט ·

ואח״כ מן הב׳, ואח״כ מן הג׳ : יונית . שהיא לשון יפה והיו רגילים בו : חפות . מלבוש ארוך וכפלו מלמטה לקצרו מקרי פרגוד חפות, שלא יחשדוהו שנתן מעות לתוך הכפל, וכן תפילין וקמיע יחשדוהו שהתיר התפר ונתן לתוכן מעות : במנעל . שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה : ואומר . ומצא, שהוא לשון צווי : (ג) ג״פ . בכל פעם שאומר אתרום, אמרו לו תרום : (ד) מחפה . אחר שתרם בפרוס הפסח מכסה השקלים הנשארים, ועל הקטבלאות הי׳ כותבים השקלים שהביאו מסביב לא״י שלא יוכלו להביאן קודם לכן, ומביאים מפסח עד פרוס עצרת, ותורמין מהן בפרוס עצרת, ולא יתרום עליהם מן הדבר שתרם כבר בפרוס הפסח, וכן מפרוס עצרת עד פרוס החג מחפים, וכותבים עליו מה שמביאים מבבל וממדי, ותורמים מהן בפרוס החג : קטבלאות . עור שלוק : לשם א״י . ומ״מ בכל פעם היה תורמים על שם כל ישראל, על הגבוי ועל העתיד לגבות : המוקפין . הסמוכה לא״י, כמו עמון ומואב :

[1]) פרגוד גריכיש παραγαυδις [2]) זיא ואהרנטען נעמליך דאס עס זאגלייך צו דען אפפערן פערוועגדעט ווירד · [3]) קטבלא גריכיש καταβολη ·

לְאוֹתוֹ עָנִי · מוֹתַר שְׁבוּיִם, לַשְּׁבוּיִם, מוֹתַר שָׁבוּי, לְאוֹתוֹ שָׁבוּי · מוֹתַר הַמֵּתִים, לַמֵּתִים, מוֹתַר מֵת, לְיוֹרְשָׁיו · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, מוֹתַר הַמֵּת יְהֵא מֻנָּח עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ · ר׳ נָתָן אוֹמֵר, מוֹתַר הַמֵּת, בּוֹנִין לוֹ נֶפֶשׁ עַל קִבְרוֹ :

מעלט איזט, געהערט דעמזעלבען ארמען; דער איבערשוס פאָם אויסלעזונגסגעלדע פיר געפאַנגענע ווירד פיר אנדערע געפאַנגענע פערווענדעט; פאָם געלדע, דאס פיר איינען בעשטיממטען געפאַנגענען געזאממעלט איזט, געהערט דיזעם; דער איבערשוס פאָן בעגרעבניסגעלדערן ווירד אויף אנדערע טאדטע פערוועדעט; פאָם געלדע, דאס פיר איינען בעשטיממטען טאדטען געזאממעלט איזט, געהערט דען ערבען דעססעלבען · ר׳ מאיר זאגט: דיזער איבערשוס בלייבט אונבעריהרט ליגען, ביס אליהו[1]) קאממט · ר׳ נתן זאגט: מאן בויע דעם טאדטען דאפיר איין גראבמאהל ·

פרק ג

בִּשְׁלֹשָׁה פְרָקִים בַּשָּׁנָה תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה · בִּפְרוֹס הַפֶּסַח, בִּפְרוֹס עֲצֶרֶת, בִּפְרוֹס הֶחָג · וְהֵן גְּרָנִם לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא · בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בַּאֲדָר, וּבְאֶחָד בְּסִיוָן, וּבְעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב · ר׳ אֱלִיעֶזֶר וְר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּאֶחָד בְּסִיוָן, בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל · מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ בְּתִשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל וְלֹא אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי? מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב, וְאִי אֶפְשָׁר לְעַשֵּׂר בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ הִקְדִּימוּהוּ לְעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בֶּאֱלוּל : (ב) בְּשָׁלֹשׁ קֻפּוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ סְאִין תּוֹרְמִין אֶת הַלִּשְׁכָּה, וְכָתוּב בָּהֶן אל״ף, בי״ת, גימ״ל · ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, יְוָנִית כָּתוּב

צו דריא צייטען יעהרליך ענטהעבט מאן געלד אויס דער קאממער (דער שקלים); נעמליך איינען האלבען מאָנאט פאָר פסח, איינען האלבען מאנאט פאר עצרת (שבועות), אונד איינען האלבען מאנאט פאר דעם לויבהיטטענפעסטע · דיזעלבען צייטען זינד דיא אבשניטטע[2]) פיר דיא פפליכט דעם פיהפערצעהנטענס · זא לעהרט ר׳ עקיבא · בן עזאי זאגט, לעטצטערע אבשניטטע זינד אם נין אונד צוואנציגסטען אדר, אם ערשטען סיון, אונד אם נין אונד צוואנציגסטען אב · ר׳ אלעזר אונד ר׳ שמעון זאגען; אם ערשטען סיון, אונד אם נין אונד צוואנציגסטען אלול · ווארום אבער זאגטען זיא: אם נין אונד צוואנציגסטען אלול אונד ניכט אם ערשטען תשרי? וויל דיזער איין פעסטטאג איזט, אונד מאן אן איינעם פעסטטאגע ניכט פערצעהנטען קאן; דארום האבען זיא עס אויף דען טאג פארהער, דען נין אונד צוואנציגסטען אלול אנבערוימט · (ב) אין דריא קאסטען, יעדען צו דריא סאה איננהאלט בראכטע מאן דאס אויס דער קאממער ערהאבענע געלד · אויף דיזע קאסטען וואר געשריבען: אלף, בית גימל · ר׳ ישמעאל

היה לו, וכתנא שהיה לו, לא אמרינן מותר המת ליורשיו; והיכא דאיכא ז׳ טובי עיר או חבר העיר שכל עסקי הצבור נעשים על פיו, מותר לשנות מותר מתים ושבוים עניים כמה שיראה בעיניהם שהוא צורך שעה :

פרק ג בג׳ פרקים · כל השקלים היו נותנים לתוך לשכה אחת, וממנה נוטלים ג״פ בשנה ונותנים לג׳ קופות, שבכל קופה ג׳ סאין לקנות מהן קרבנות, ולא נטלו הכל בפעם אחד לצורך כל השנה, לפי שהרחוקים לא הביאו עדיין שקליהם : בפרוס. קרי זמן שמתחיל לדרוש בהלכ׳ הרגל שהוא ט״ו יום קודם פסח · מכאן ואילך אסור לאכול הבהמות עד שיעשר, וקבעו ג׳ זמנים אלו כדי שיהיו בהמות מצויים לעולי רגלים, שלא רצו למכור קודם שעשרו, אע״ג שמותר למכור ולשחוט כ״ז שלא הגיע הגורן, דהיאך ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה : החג · ל״ד שהרי הוא ר״ה, וא״א לתרום בי״ט אלא או לפניו או לאחריו : (ב) א׳ ב׳ ג׳ · לידע איזה נתרם ראשון, שהראשון משובח, ומצוה לקנות ראשון מן ראשון,

---

[1]) אלס פארגענגער דער אויפערשטעהונג · [2]) דער אויסדרוק גרנן, איזט שאן ערקלערט, אלס ביילד פיר דען איינטריטט דער פפליכטיגקייט ·

אוֹמֵר, מוֹתַר הַפֵּירוֹת לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ, וּמוֹתַר הַתְּרוּמָה לִכְלֵי שָׁרֵת · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹתַר הַתְּרוּמָה לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ, וּמוֹתַר נְסָכִים לִכְלֵי שָׁרֵת · ר' חֲנַנְיָה סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, מוֹתַר נְסָכִים לְקֵיץ הַמִּזְבֵּחַ, וּמוֹתַר הַתְּרוּמָה לִכְלֵי שָׁרֵת · זֶה וָזֶה לֹא הָיוּ מוֹדִים בַּפֵּירוֹת : (ה) מוֹתַר הַקְּטוֹרֶת מַה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? מַפְרִישִׁין מִמֶּנָּה שְׂכַר הָאוּמָנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָהּ עַל שְׂכַר (נ"א מָעוֹת) הָאוּמָנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה · אִם בָּא הֶחָדָשׁ בִּזְמַנּוֹ, לוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְאִם לָאו מִן הַיְשָׁנָה : (ו) הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיוּ בָהֶן דְּבָרִים רְאוּיִין לְקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, יִנָּתְנוּ לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא · אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי, אֵינָהּ הִיא הַמִּדָּה, אֶלָּא מַפְרִישִׁין מֵהֶן שְׂכַר הָאוּמָנִין, וּמְחַלְּלִין אוֹתָן עַל מָעוֹת הָאוּמָנִין, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לָאוּמָנִין בִּשְׂכָרָן, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אוֹתָן מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה : (ז) הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו וְהָיְתָה בָהֶן בְּהֵמָה

אללערהייליגסטען · ר' ישמעאל זאגט : דער געווין פאן דען ערוועהנטען פריכטעןווארד גלייכזאם צום נאכטישע פיר דען אלטאר [1]), אונד דער איבערשוס דער העבע צו צו דינסטגערעטה פעווענדעט · ר"ע זאגט : דער איבערשוס דער העבע צום נאכטיש דעס אלטארס, אונד דער דער טראנקאפפער צו דינסטגערעטהען · ר' חנניא זאהן אנטיגנוס זאגט : דען איבערשוס דער טראנקאפפער צום נאכטיש דעס אלטארס, אונד דער דער העבע צו דינסט גערעטען; בײדע לעטצטערע געבען דען אנגעבליכען געווין פאן פריכטען ניכט צו · (ה) וויא פערפוהר מאן מיט דעם איבערשוס דעס רייכערווערקס [2])? מאן זאנדערטע ערשט אויס דער קאממער דען לאהן דער פערפערטיגער דעססעלבען אב, איבערטרוג דיא הייליגקייט דעס נאך פארהאנדענען רייכערווערקס אויף דיס געלד, אונד גאב יענעס דען ארבייטערן שטאטט דעס לאהנעס, אונד דאן קויפט מאן עס ווידער פאן איהנען פיר געלד דער נייען העבע · ווען נעמליך דיא נייע העבע צור רעכטען צייט שאן איינגעגאנגען וואר, קויפטע מאן עס דאמיט, ווא אבער ניכט זא קויפטע מאן עס מיט געלד דער אלטען העבע צוריק · (ו) ווען יעמאנד זיין געזאממטעס פערמעגען הייליגט, אונד עס בעפינדען זיך דאבייא דינגע, דיא זיך צו געמיינדעאפפערן (נעמליך רייכערווערק) אייגנען, זא זאלל מאן דאמיט דיא פערפערטיגער בעצאהלען · זא לעהרט ר"עקיבא · בן עזאי ערווידערטע איהם : דאס איזט ניכט דאס ריכטיגע פערפאהרען, זאנדערן מאן מוס פארהער דען לאהן דער ארבייטער אויס יענעם פערמעגען אבזאנדערן, דאן דיא הייליגקייט יענער דינגע אויף געלד איבערטראגען, אונד דאן זיא דען ארבייטערן אלס לאהן געבען, אונד דיזע דאן ווידער פאן איהנען מיט געלד דער נייען העבע צוריק קויפען (ז) ווען יעמאנד זיין פערמעגען הייליגט, אונד עס איזט דאבייא פיר

ונדבות להקריב מביאים עולות מהפירות : ר"ע. סבר מותר התרומה לקיץ, שלצורך קרבנות הופרשו : ומותר נסכים. גזברי הקדש היו ממציאים מעות לבעלי יינות ושמנים וסלתות לספק כל השנה, ואם קבלו לספק ג' סאים בסלע ועמדו ד"ס בסלע, צריכין ליתן ד"ס והסא' ההיא היא מותר נסכים, ועוד להקדש מודדים גדושה והגזבר מוחק, וזהו נקראים מותר נסכים, ואע"פ שאמרו אין משתכרין בשל הקדש, ה"מ פירות, שהוא דרך עניות, אבל נסכים שהן צרכי צבור לוקחים, ואם הותירו מוכרים ליחידים, ועושין מהן כלי שרת, שהנסכים מתקדשים בכלי שרת : רבי חנניה. שהנסכים כליל והעולה כליל : לא היו. שאין משתכרים בשל הקדש : (ה) הקטורת. הנותר בכל שנה שהם שכ"ד ימים, והיא היתה נעשית שס"ה כמנין ימות החמה, ועוד הנותר מלא חפניו שכ"ג מכניס בי"הכ שלא היו נכנסים כל הג' מנות בחפניו, ואע"פ שהיו צריכים למלאות מהן בשנים המעוברות, מ"מ צריכין היו לחדש בר"ח ניסן, כדי שתבא מתרומה חדשה : מה היו. כדי להקטירה לשנה האחרת : ממנה. מן הלשכה : האומנים. מפטמי הקטורת, וזוכים המעות לאומנים ע"י אחד מהגזברים, והרי הן חולין, ואחר כך מחלל הקטורת על המעות, והמעות קדושים לתרומה ישנה, ונותנים הקטרת לאומנים, וחוזרין ולוקחין מן האומנים מתרומה חדשה אם בא החדש בזמנו, והא דאין נותנים הקטרת מתחלה לאומנים בשכרן לר"ע דאמר הקדש מתחלל על המלאכה, משום דבקטרת של צבור החמירו טפי מבשל יחיד, א"נ דהכא איירי בשכר פטום אומני הקטרת של שנה חדשה,

[1]) צו פרייוויללינען אפפערן, ווען גערארע קיינע אנדערע דא וואהרען · [2]) מאן פערפערטיגטע 365 מנה אן געוויכט, אונד ברויכטע נור איינע טעגליך, עס בליבען אלזא אין געוועהנליכען יאהרען פאן 354 טאגען עטוואס איבריג, דאס מאן פיר'ם פאלגענדע יאהר בענוטצען מאכטע ·

פ ר ק ד

התרומה מה היו עושין בה? לוקחין בה תמידין ומוספין ונסכיהם, העומר, ושתי הלחם, ולחם הפנים, וכל קרבנות הצבור · שומרי ספיחים בשביעית, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה · ר' יוסי אומר, אף הרוצה מתנדב שומר חנם · אמרו לו, אף אתה אומר שאינן באין אלא משל צבור : (ב) פרה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית, באין מתרומת הלשכה · כבש פרה, וכבש שעיר המשתלח, ולשון שבין קרניו, ואמת המים, וחומת העיר ומגדלותיה, וכל צרכי העיר, באין משירי הלשכה · אבא שאול אומר, כבש פרה, כהנים גדולים עושין אותו משל עצמן : (ג) מותר שירי הלשכה, מה היו עושין בהן? לוקחין בהן יינות, שמנים, וסלתות, והשכר להקדש, ד"ר ישמעאל · ר' עקיבא אומר אין משתכרין משל הקדש, ולא משל עניים : (ד) מותר תרומה, מה היו עושין בה? רקועי זהב צפוי לבית קדשי הקדשים · ר' ישמעאל

וואס טהאט מאן מיט דיזער העבע? מאן קויפטע דאפיר דיא טעגליכען אפפער, דיא צוגאבע=אפפער, אונד דיא דאצו געהעריגען טראנקאפפער; דיא פפליכטגארבע, דיא צוויא בראטע, דיא שויבראטע, אונד איבערהויפט געמיינדע=אפפער· דיא וועכטער, וועלכע דען נאכוואכס אים בראכיאהרע (וועגען דער דאפאן צו בריגגענדען עפ=פענטליכען אפפער) היטען מיססען, ערהילטען איהרען לאהן פאן דיזער העבע · ר' יוסי זאגט: ווער דא וואללטע, קאננטע אויך אונענטגעלטליך דיזע בעוואכונג איבערנעהמען · דיא געלעהרטען ערווידערטען איהם: דוא זעלבסט ווירסט צוגעבען, דאס דיא אפפער (פאן דעם נאכוואכס אים בראכ=יאהרע) נור פאן געמיינגוטע דארגעבראכט ווערדען מיססען[1] (ב) דיא ראטהע קוה, דער פארטצוזענדענע באק (אם פער=זעהנונגסטאגע), אונד דער שארלאך=שטרייף, ווערדען פאן דיזער העבע בעשטריטטען · דיא בריקקע פיר דיא קוה, דיא בריקקע פיר דען פארטצוזענדען באק, דער שארלאך=שטרייף צווישען דעססען הערנערן, דער וואססער=קאנאל (ביים טעמפעל) דיא שטאדט=מויער, דיא טהירמע אונד אנדערע שטאדט=בעדירפניססע, ווערדען אויס דעם איבער=רעסטע דעס קאממערגעלדעס בעשטריטטען · אבא שאול זאגט: דיא בריקקע פיר דיא ראטהע קוה ליסען דיא האהען פריסטער אויף אייגענע קאסטען אנפערטיגען · (ג) וואס טהאט מאן מיט דעם איבערשוס דער געלדער דיזער קאממער? מאן קויפטע דאפיר ווינע, עהלע, אונד פיינעס מעהל צום געווין דעם הייליגטהומעס[2] · זא ר' ישמעאל · ר' עקיבא אבער זאגט: מאן האנדעלט ניכט צום געווין מיט געהייליגטעם אדער ארמענ=געלדערן · (ד) וואס טהאט מאן מיט דעם איבערשוס דער העבע? מאן פער=ווענדעטע איהן אויף גאלדפלאטטען צור בעקליידונג דעם

פרק ד התרומה · שנתנו לתוך הקופה ; וכל · לאתויי קטורת ; שומרי ספיחים · תבואה שעלה מאליה שומרים מן הבהמות, ומודיעים לב"ה שהם לצורך העומר ושתי הלחם ולא ילקטוהו עניים, דאי שמרו מפני ב"א, ה"ל מן השמור, אסור להקריב אלא דבר המותר לישראל : ש"ח · אע"ג דקנה השומר מן ההפקר בהכנו אם עשה אפילו מעשה כ"ש, וא"א לשומר שלא יעשה מעשה כ"ש, מ"מ ס"ל לר"י דודאי מוסרם לגזבר יפה, ורבנן גזרו שמא לא ימסרנו יפה שמא להם שיקרבו משלהם · (ב) פרה · אע"ג דאינו נשחטת בעזרה דחטאות קרי' רחמנא ; שעיר · דאינו יודע על איזה יעלה הגורל לה' : זהורית · שני תולעת, וה"ה על עץ ארז ואזוב, שמשליכים לתוך שריפת הפרה ; כבש פרה · מפני קבר התהום, עשו ב' גשרים זו ע"ג זו מהר הבית להר המשחה ; וכבש שעיר · מפני הבבליים : המים · אם צריך לתקן האמה העוברת בעזרה ; צרכי העיר · לחפור בורות שיחין ומערות ותיקון רחובות ושווקים ושמירת העיר : (ג) מותר . אחר שנעשה מהן הנ"ל : וסלתות · ומוכרין אותן למי שצריך נסכים ומנחות ; משל הקדש · שאין עניות במקום עשירות ; עניים · דלמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה : (ד) התרומה · שנשאר בר"ח ניסן ; צפוי · הרצפה והכתלים ; הפירות · שכר, ור"י לטעמיה דסבר שמשתכרין בהקדש ; קיץ · כדרך ב"א שמביאים התאנים והענבים שנוטפים ומיבשין בגמר סעודתן, כך כשהמזבח בטל שאין נדרים

---

[1]) וואס ניכט געשעהע, ווען איינער אומזאנסט היטעטע, וויל איהם דאדורך איינע ארט פאן בעזיטצרעכט דאראן צוסטעהט · [2]) צום ווידערפערקויפע אן זאלכע דיא אפפער ברויכטען ·

פרק ה

(א) אלו הן הממונין שהיו במקדש · יוחנן בן פנחס על החותמות, אחיה על הנסכים, מתיא בן שמואל על הפייסות · פתחיא על הקנין, פתחיא זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיא? שהיה פותח בדברים ודורשן, ויודע שבעים לשון · בן אחיה על חולי מעים · נחוניא, חופר שיחין · גביני כרוז · בן גבר על נעילת שערים · בן בבי על הפקיע · בן ארזה על הצלצל · הגרום בן לוי על השיר · בית גרמו על מעשה לחם הפנים · בית אבטינס על מעשה הקטורת · אלעזר על הפרוכות, ופנחס על המלבוש : (ב) אין פוחתין משלשה גזברים ומשבעה אמרכלין, ואין עושין שררה על הצבור בממון, פחות משנים, חוץ מבן אחיה שעל חולי מעים, ואלעזר שעל הפרוכות, שאותן קבלו

פאלגענדע וואָרען פארשטעהער דער עמטער [1]) אים הייליגטהומע: יוחנן זאהן פנחס איבער דיא זיגעל (ז' משנה ג'); אחיה איבער דיא טראנקאפפער; מתיא זאהן שמואל איבער דיא לאָאָזע; פתחיא איבער דיא געלדער צו געפליגעל־אפפערן; — פתחיא איזט מרדכי, ווארום הייסט ער אבער פתחיא? וויל ער טעקסטע צו ערעפנען אונד דאן צו דייטען פפלעגטע, אויך זיבענציג שפראכען פערשטאנד; — בן אחיה איבער דיא היילונג אונטערלייבס־קראנקער פריסטער; נחוניא וואר ברוננען־מייסטער; גביני הערָאלד; בן גבר בעאויפזיכטיגע דיא שליסונג דער פפאָרטען; בן בבי האטטע דאס אמט איבער דיא טעמפעלוואַכע [2]); בן ארזה איבער דיא לערם־בעקקען [3]); הגרום זאהן לוי איבער דען געזאנג; דיא פאמיליע גרמו איבער דיא אנפערטיגונג דער שויבראטע; דיא פאמיליע אבטינס איבער דיא דעס רייכערווערקס; אלעזר איבער דיא דער פארהענגע; פנחס איבער דיא קליידער. (ב) מאן דארף ניכט וועניגער אלס דרייא שאטצמייסטער אונד זיבען קעמ־מערער [4]) אנשטעללען; אונד מאן זעטצט ניכט וועניגער אלס צווייא בעאמטעטע איבער דיא פערוואלטונג פאן געמיינדעגעלדערן; אויסנאהמען מאכטען אָבגענאנטער בן אחיה איבער היילונג דער קראנקען, אונד אלעזר איבער דיא אנפערטיגונג דער פארהענגע, וויל דיא געמיינדע זיא

להממונים מעות שהממונה יספק כל השנה היינות ושמנים וסלתות : ואם כו'. דהקדש קונה בכסף ואם קבל לספק ג' סאין בסלע ועמדו ד' יספק ד', דלא גרע הקדש מהדיוט דאינו קונה אלא במשיכה, ומתנאי ב"ד הוא ולא מצד הדין : התליעה. שמאפילו משך הגזבר אחריותה על הממונה : ואינו · אף שקבלם אינם נחשבים מעותיו :

פרק ה הממונין · ט"ו מיני פקידות היו תמיד במקדש, והכא דחשיב לא בזמן אחד היו, אלא החסידים שבכל דור ודור מונה · א"נ ע"ש הממונים הראשונים נקראים האחרונים · וי"מ שאלו היו בזמן התנא דתני למתניתין : הקינים צריך היה להיות חכם ובקי כדאמרינן קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות : לשון · כולהו סנהדרין נמי ידעי ע' לשון, אלא שהוא הי' בולל לשונות ודורשן : חולי מעיים · לפי שהכהנים הולכין יחפים על הרצפה ואוכלין בשר הרבה ושותים מים והיו צריכים תמיד לרופא : שיחין · שיהיו המים מצויים לעולי רגלים : גביני כרוז · שמכריז בכל בוקר, עמדו כהנים לעבודתכם : פקיע · להלקות הכהנים שישנו על משמרתם והרצועה שמלקין בה נקראת פקיע ע"ש שפסוקה בראשה רצועות דקות כדי שירגישו בה יותר · א"נ פתילות של מכנסים ובית השואבה : צלצל · עיי' מ"ה פ"ב דערכין : על השיר · להתחיל השיר שבפה והלויים היו כלם מסיימין : לחם הפנים · לרדותו שלא ישבר שהי' עשוי כמין תיבה פרוצה ולעשותו שלא יתעפש : הקטורת · מכירים היו בעשב שממנו מעלה עשן, וערבו אותו בקטורת והיה מתמר ועולה כמקל : פרוכת · לעשות פרוכת חדשות כשהיו צריכים : המלבוש · בגדי כהונה לכהנים בשעת עבודה, ולהפשיטן אחר עבודה, ולשמרן בלשכות העשויות לכך : (ב) גזברין ·

---

[1]) דיא משנה מילל היער איינצעלנע נור דיא ארט דער עמטער אנגעבען, אונד ניכט צו דיזעם צוועקקע איינע דער וואהרשיינליך נאך פאר־געפונדענען ליסטען מיט דען נאמען דער מענער. — דיזעס ווירד איבריגענס אין דער אללגעמיינען איינלייטונג ערקלערט. [2]) זא ווירד עס אין מסכת יומא דף כ"ג ערקלערט, אונד פקיע זאלל איין ריעמען אדער איינע פייטשע בעדייטען. נאך דעם ירושלמי הייסט עס דער טאקט צור לאמפע. [3]) וואמיט מאן דען לויט איין צייכען צום בעגיננען דעם געזאנגעס גאב. [4]) אמרכלין, גריכיש [illegible], פארשטעהער איינער אבטהיילונג. זיא וואָרען פערזעהען מיט זיבען שליסעלן, דיא שטעטס צוגלייך געברויכט ווערדען.

רְאוּיָה לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, זְכָרִים יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי עוֹלוֹת, וּנְקֵבוֹת יִמָּכְרוּ לְצָרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים, וּדְמֵיהֶן יִפְּלוּ עִם שְׁאָר נְכָסִים לְבֶדֶק הַבַּיִת · ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, זְכָרִים עַצְמָן יִקְרְבוּ עוֹלוֹת, וּנְקֵבוֹת יִמָּכְרוּ לְצוֹרְכֵי זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְיָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹלוֹת, וּשְׁאָר נְכָסִים יִפְּלוּ לְבֶדֶק הַבָּיִת · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר, רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר מִדִּבְרֵי ר' יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁר' אֱלִיעֶזֶר הִשְׁוָה אֶת מִדָּתוֹ, וְר' יְהוֹשֻׁעַ חִלֵּק · א"ר פַּפְּיָס, שָׁמַעְתִּי כְּדִבְרֵי שְׁנֵיהֶן, שֶׁהַמַּקְדִּישׁ בְּפֵירוּשׁ, כְּד"ר אֱלִיעֶזֶר, וְהַמַּקְדִּישׁ סְתָם, כְּד"ר יְהוֹשֻׁעַ: (ח) הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו, וְהָיוּ בָהֶן דְּבָרִים רְאוּיִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יֵינוֹת, שְׁמָנִים, וְעוֹפוֹת, ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יִמָּכְרוּ לְצוֹרְכֵי אוֹתוֹ הַמִּין, וְיָבִיא בִדְמֵיהֶם עוֹלוֹת, וּשְׁאָר נְכָסִים יִפְּלוּ לְבֶדֶק הַבָּיִת: (ט) אֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם מְשַׁעֲרִין אֶת הַלִּשְׁכָּה · כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו לְסַפֵּק סְלָתוֹת מֵאַרְבַּע, עָמְדוּ מִשָּׁלֹשׁ יְסַפֵּק מֵאַרְבַּע, מִשָּׁלֹשׁ וְעָמְדוּ מֵאַרְבַּע, יְסַפֵּק מֵאַרְבַּע, שֶׁיַּד הַקֹּדֶשׁ עַל הָעֶלְיוֹנָה · וְאִם הִתְלִיעָה סוֹלֶת, הִתְלִיעָה לוֹ, וְאִם הֶחֱמִיץ יַיִן, הֶחֱמִיץ לוֹ · וְאֵינוֹ מְקַבֵּל אֶת מְעוֹתָיו, עַד שֶׁיְּהֵא הַמִּזְבֵּחַ מְרַצֶּה:

דען אלטאר געאייגנעטעס פיה, מעננליכעס אדער ווייבליכעס; זא זאלל, נאך ר' אליעזר, דאס מעננליכע צו גאנצאפפערן אונד דאס ווייבליכע צו פרידענאפפערן, אן דיא זאלכע ברויכען, פערקויפט ווערדען, אונד דאס געלד מיט דעם איבריגען פערמעגען דער קאססע דער טעמפעל=ערהאלטונג צופאללען · ר' יהושע זאגט; דיא מעננליכען אפפערט מאן אלס גאנצאפפער; דיא ווייבליכען פערקויפט מאן אן זאלכע, דיא פרידענאפפער ברויכען, אונד פיר דאס געלד ווערדען גאנצאפפער דארגעבראכט; דאס איבריגע פערמעגען פעללט דער טעמפעל=ערהאלטונג צו · ר' עקיבא זאגט: מיר שיינט דיא אנזיכט דעס ר' אליעזר ריכטיגער אלס דיא דעס ר' יהושע; דען ר' אליעזר האט איין גלייכארטיגעס פערפאהרען, ר' יהושע היגעגען טהיילט עס · ר' פפיס זאגט: איך האבע נאך דער בײדען לעהרען געהערט, נעמליך נאך ר' אליעזר, ווען איינער אויסדריקליך אויך זיין פיה ערוועהנט, אינדעם ער זיין פערמעגען היילigt; נאך ר' יהושע אבער, ווען ער עס שטיללשווייגענד מיט איינשליסט · (ח) ווען יעמאנד זיין פערמעגען הייליגט, אונד עס זינד דאבייא פיר דען אלטאר געאייגנעטע דינגע, ווינע, עהלע, געפליגעל, זא זאללען זיא, נאך ר' אלעזר, אן דיא דיזע אפפעראַרטען ברויכען פערקויפט, פיר דאס געלד אבער גאנצאפפער דארגעבראכט ווערדען, אונד דאס איבריגע פערמעגען פעללט דער טעמפעל=ערהאלטונג צו · (ט) אללע דרייסיג טאגע ווערדען דיא פרייזע, וועלכע דיא קאממער צאהלט, פעסטגעשטעללט · ווען איינער עס איבערנימםט מעהל צו ליפערן, צום פרייזע פאן פיער סאה (פיר איינען סלע), אונד עס שטייגט אויף דרייא, זא מוס ער דאך פיער ליפערן; שליסט ער אויף דרייא אב, אונד עס פעללט אויף פיער, זא מוס ער אויך פיער ליפערן, דען דאס הייליגטהום האט שטעטס איין פארצוג · ווען דאס מעהל ווירמער בעקאממט, איזט עס דעם איבערנעהמערס שאדען, אונד ווען דער וויין זויער ווירד, איזט עס עבענפאללס זיין שאדען, אונד ער עמפפענגט ניכט עהער דאס געלד אלס אייגענטהום, ביס דער אלטאר דאס ערקויפטע צום וואהלגעפעלליגען אפפער ערלאנגט האט ·

וצריך לתת להם מתרומה חדשה: ואם לאו · לוקחים אותם מן התרומה ישנה, אם קללוה מקטרים אותה דכיון שלא בא הקדש צריך להביא מן הישנה: (ו) נכסיו · סתם הקדש לבדק הבית: הציבור · כגון סממני קטורת עצמו לא נעשית בחוץ, או אומן שנתנו לו מותר הקטורת בשכרו שהקדיש נכסיו, דאי בהמה ויינות ושמנים כבר תני להו: בשכרן · ויוצאים לחולין אע"פ שאין דבר אחר נכנס תחתיו, דשכר הקדש מתחלל על המלאכה: המדה · אין מדה זו כמדה האמורה בקטורת: (ז) ר"א · דסתם הקדש לבד"ה, ומ"מ דבר הראוי למזבח אין פדה אלא למזבח: ר' יהושע · סבר המקדש נכסיו דעתו שיהיה כלם לגבוה, מש"ה נקבות לא יקרבו שלמים אלא ימכרם ויביאו בדמיהן עולות: בפירוש · שאומר בהמתי ונכסי להקדש, שהבדילן זה מזו ולא אמר בהמה למזבח ונכסי לבדק הבית, דעתו שהכל ילך למקום א'; סתם · כל נכסיו דעתו להקדיש כל דבר למה שהוא ראוי: (ח) ר"א: בלא יו"ד: עולות · עולת בהמה דוקא; (ט) משערי' · פוסקין שער לייכות שיעמוד זה השער ל' יום, לוקחים בכל יום מה שהן צריכים באותו הסכום שפסקו: לספק. שיעמיד די צרכי ההקדש: מארבעה · שהגזברים מקדימים

וְשֵׁם הַיּוֹם כָּתוּב עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי הָרַמָּאִין : (ו) שְׁתֵּי לְשָׁכוֹת הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ, אַחַת לִשְׁכַּת חֲשָׁאִים, וְאַחַת לִשְׁכַּת הַכֵּלִים · לִשְׁכַּת חֲשָׁאִים יִרְאֵי חֵטְא נוֹתְנִים לְתוֹכָהּ בַּחֲשַׁאי, וַעֲנִיִּים בְּנֵי טוֹבִים מִתְפַּרְנְסִין מִתּוֹכָהּ בַּחֲשַׁאי · לִשְׁכַּת הַכֵּלִים, כָּל מִי שֶׁהוּא מִתְנַדֵּב כְּלִי זוֹרְקוֹ לְתוֹכָהּ, וְאֶחָד לִשְׁלֹשִׁים יוֹם גִּזְבָּרִין פּוֹתְחִין אוֹתָהּ, וְכָל כְּלִי שֶׁמָּצְאוּ בוֹ צוֹרֶךְ לְבֶדֶק הַבַּיִת, מַנִּיחִין אוֹתוֹ, וְהַשְּׁאָר נִמְכָּרִין, וּדְמֵיהֶן נוֹפְלִין לְלִשְׁכַּת בֶּדֶק הַבָּיִת :

פער דאפיר, וואו ניכט, זא ערחילט ער זיא ניכט · אויך שטאנד דער נאמע דעס טאגעס אויף דעם זיגעל, צור פערמיידונג איינעס בעטרוגעס · (ו) צווייא קאממערן גאב עס אים הייליגטהומע, איינע דיזס; קאממער דער שוויגענדען, דיא אנדערע: קאממער דער געריטהע · אין דיא ערשטערע קאממער גאבען גאטטעספירכטיגע מענשען היימליך מילדע בייטרעגע, אונד ארמע לייטע אויס גוטער פאמיליע ערהילטען דארויס אים שטיללען איהרע פערפפלעגונג · אין דיא אנדערע לעגטע יעדער, דער איין גערעטהשטיק פרייוויליג וויהעטע, זאלכעס נידער; אללע דרייסיג טאגע עפנעטען דיזע דיא שאטצמייסטער, אונד יעדעס גערעטה, וועלכעס זיא צור טעמפעלערהאלטונג ברויכבאר פאנדען, בעוואהרטען זיא אויף; דיא איבריגען ווארדען פערקויפט אונד דאס געלד דאפיר פיעל דער טעמפעל-ערהאלטונגס-קאססע צו ·

פרק ו

שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שׁוֹפָרוֹת, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר שֻׁלְחָנוֹת, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הִשְׁתַּחֲוָיוֹת הָיוּ בַמִּקְדָּשׁ · שֶׁל בֵּית ר"ג וְשֶׁל בֵּית ר' חֲנַנְיָה סְגַן הַכֹּהֲנִים הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִין אַרְבַּע עֶשְׂרֵה · וְהֵיכָן הָיְתָה יְתֵרָה? כְּנֶגֶד דִּיר הָעֵצִים · שֶׁכֵּן מָסֹרֶת בְּיָדָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם, שֶׁשָּׁם הָאָרוֹן נִגְנַז : (ב) מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְעַסֵּק, וְרָאָה הָרִצְפָּה שֶׁהִיא מְשֻׁנָּה מֵחַבְרוֹתֶיהָ, בָּא וְאָמַר לַחֲבֵרוֹ, לֹא הִסְפִּיק לִגְמוֹר אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁיָּצְתָה נִשְׁמָתוֹ, וְיָדְעוּ בְיִחוּד שֶׁשָּׁם הָאָרוֹן נִגְנָז : (ג) וְהֵיכָן הָיוּ מִשְׁתַּחֲוִים? אַרְבַּע בַּצָּפוֹן, וְאַרְבַּע בַּדָּרוֹם, שָׁלֹשׁ בַּמִּזְרָח, וּשְׁתַּיִם

עס ווארען אים הייליגטהומע דרייצעהן געוואונדענע קאסטען [1]; דרייצעהן טישע; אונד דרייצעהן פערבייגונגען פאנדען שטאטט · דיא פאמיליע דעס ר' גמליאל אונד דעס ר' חנניה פארשטעהערס דער פריסטער פערבייגטען זיך פירצעהן מאל · דיזע איבריגע פערבייגונג געשאה געגען דיא האלץ-קאממער, וויל צופאלגע איינער איבערליפערונג איהרער פארפאהרען דארט דיא בונדעסלאדע פערבארגען איזט · (ב) איינסט ווארי איין פריסטער דאזעלבסט בעשעפטיגט, אלס ער בעמערקטע דאס דאס שטיינפפלאסטער אן איינער שטעללע פאם איבריגען פערשידען אויסזאה, ער גינג הין אום עס איינעם אנדערן צו זאגען; אבער ער האטטע ניכט אויסגערעדעט, אלס ער דען גייסט אויפגאב · דאדורך וואוסטע מאן מיט געוויסהייט, דאס דאזעלבסט דיא בונדעסלאדע פערבארגען איזט · (ג) וואהין ווארען דיא פערבייגונגען געריכטעט? פיער געגען נארדען, פיער געגען זידען, דרייא געגען אסטען אונד צווייא געגען אבענד [3], נעמליך

מעות יתרים ביד יוחנן, כנגד החותם שאומר שנאבד ממנו : הרמאין · שמצא חותם, וכן ביום לא יבא שהאובד מחזיר אחריו, ושמא יכירו הגזברים מי שלקח החותם, א"כ שמא יקח בשער הזול ויכניענו עד שיתיקר :

פרק ו דיר העצים · לשכה ששם היו אוצרים עצי המערכה במקצוע מזרחית צפונית של עזרת נשים : הארון נגנז · ועמו מטה אהרן, וצנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה למטה במטמוניות, ואיכך שלא השתחוו היתירה ס"ל שהארון גלה לבבל : (ב) מתעסק · כהן בע"מ היה, מדלא קתני עובד, ומלאכתן של בעלי מומין להכין עצים למערכה, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול : משונה · שלא היתה שוה לשאר אבני הרצפה, והבין שנסתלקה משם והחזירוה : ביחוד · בבירור ; (ג) י"ג שערים · היו מודים על נוי הבנין : הדלק · ע"ש שמכניסין דרך שם עצים למערכת נקרא כן · וי"מ

[1]) זיהע אבען פ׳ ג׳ מ׳ · [2]) נעמליך אין איינעם אונטערירדישען געוועלבע, זייט דער צייט דער ערסטען צערשטערונג · [3]) היראיבער דאס נעהערע אין מסכת מדות ·

הצבור עליהן: (ג) ארבעה חותמות היו במקדש, וכתוב עליהן, עגל, זכר, גדי, חוטא · בן עזאי אומר, חמשה היו, וארמית כתוב עליהן, עגל, זכר, גדי, חוטא דל, וחוטא עשיר · עגל משמש עם נסכי בקר גדולים וקטנים זכרים ונקבות · גדי משמש עם נסכי הצאן, גדולים וקטנים, זכרים ונקבות · חוץ משל אילים · זכר משמש עם נסכי אילים בלבד · חוטא משמש עם נסכי שלש בהמות של מצורעין: (ד) מי שהוא מבקש נסכים הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן מעות ומקבל ממנו חותם, בא לו אצל אחיה, שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם, ומקבל ממנו נסכים, ולערב באין זה אצל זה, ואחיה מוציא את החתמות, ומקבל כנגדן מעות · ואם הותירו, להקדש, ואם פחתו היה משלם יוחנן מביתו, שיד הקדש על העליונה: (ה) מי שאבד ממנו חותמו ממתינין לו עד הערב, אם מצאו לו כדי חותמו, נותנין לו, ואם לאו לא היו נותנין לו

איינשטיממיג אנגאהם. (ג) פיער זיגעל *) גאב עס אים היילִיגטהומע, בעצייכנעט מיט דען ווארטען עגל (קאלב), זכר (ווידדער), גדי (בעקליין), חוטא (זינדער די ה' היער: אויסזעטציגער)! בן עזאי זאגט: פינף וואָרען עס, אונד דיא אויפשריפט אראמעיש לויטענד: קאלב, ווידדער, בעקליין, ארמער אויסזעטציגער, אונד רייכער אויסזעטציגער. דאס מיט עגל בעצייכנעטע מאאס וואורדע געברויכט צו דען טראנקאפפערן בייא רינדעראפפערן, זיא מעגען גראס אדער קליין, מענגליך אדער וויבליך זיין. דאס מיט גדי בעצייכנעטע וואורדע געברויכט צו טראנקאפפערן בייא קליינפיהאפפערן, גראסען אדער קליינען, מענליכען אדער וויבליכען, אויסגענאממען ווידדער; דאס מיט זכר בעצייכנעטע דינטע צו טראנקאפפערן בייא ווידדערן אלליין; דאס מיט חוטא בעצייכנעטע דינטע צו דען טראנקאפפערן דער דרייא פיה־אפפער דער אויסזעטציגען. (ד) ווער טראנקאפפער דארברינגען וואללטע גינג צי ·בי צו יוחנן, וועלכער איבער דיא זיגעל אנגעשטעללט וואר, גאב געלד אונד ערהיעלט איין זיגעל; גינג דאן צו אחיה, וועלכער דיא טראנקאפפער אונטער זיך האטטע, אונד גאב איהם דאס זיגעל, אונד עמפפינג דיא טראנקאפפער; אבענדס קאמען דיא בעאממטעטען צוזאממען, אונד אחיה גאב דיא זיגעל הערויס אונד עמפפינג דאגעגען דאס געלד. וואר עטוואס געלד צו פיעל דאבייא, זא געהערטע עס דעם היילִיגטהומע, וואר עס צו וועניג, זא מוסטע יוחנן עס ערזעטצען, דען דאס היילִיגטהום האט איממער איין פארריכט. (ה) ווער זיין זיגעל פערלארען האטטע, מוסטע ביס צום אבענד וואַרטען; ערגאב זיך דאן זא פיעל איבערשוס, וויא דאס זיגעל בעטרוג, זא גאב מאן איהם דיא טראנקאפ־

שממון הקדש תחת ידם ומהם פודין הערכין והחרמין והקדשות וכל מלאכות הקודש בהם נעשים: אמרכלין · למעלה מהגזברים, והיה לכל אחד מפתח א' לעזרה ולא יוכלו לפתוח א' בלתי חבירו והגזברים נכנסו אחריהם והוציאו מה שהן צריכים, ואינן אלו הזקני בית אב הגזברים כרש תמיד שמפתחות העזר' בידם, ועוד היה שם מעלה א' למעלה מן האמרכלים והן ב' קתילוקין שלא נזכרו במשנה: (ג) ד' חותמות · ג' חותמות לג' נסכין חלוקי' של בהמות, חותם ראשון לנסכי בקר, והן ג' עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי הין, וחותמן עגל, והב' זכר לנסכי איל שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסכי שלישית ההין, והג' גדי לנסכי כבש בן שנתו עשרון סלת בלול ברביעית ההין, שמן ויין לנסך רביעי' ההין, והד' חוטא נסכיו של מצורע עשיר, שמביא ג' בהמות, וצריך עשרה לוג שמן, ט' לג' כבשים ואחד למתן תנוך ובהונות, ונקרא מצורע חוטא, דעל ז' עבירות נגעים באים: וארמית · שרוב דיבוריהם בלשון ארמי היה ויכול הלוקח לקרות החותם, אם טעה הממונה ונתן לו חותם פחות, ולא משום חשדא: חוטא דל · לפי שמצורע דל אינו מביא אלא בהמה אחת, ותק"ם למצורע דל נותנין חותם גדי, והלוג שמן לתנוך מביא מביתו, אם יעשה על טהרות הקודש: זכרים · בין לנסכי עולות שהן זכרים, ובין לנסכי שלמים שהן בין זכרים ובין נקבות: (ד) על הנסכים · שלא יהיה צריך כל מביא קרבן לחזור אחר נסכים העשוין לטהרת הקודש: נותן · כפי הנסכים שצריך: (ה) הערב · כשנזדווגו יוחנן ואחיה: מוכיח.

*) אייגענטליך: מארקען, נעמליך צור בעצייכנונג דער מאאסע דער פערשידענען טראנקאפפער בייא אנדערן אפפערן.

וְתַקְלִין עַתִּיקִין, קִנִּין, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה, עֵצִים, וּלְבוֹנָה, וְזָהָב לַכַּפּוֹרוֹת, שִׁשָּׁה לִנְדָבָה · תִּקְלִין חֲדָתִין שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה · וַעֲתִיקִין מִי שֶׁלֹּא שָׁקַל אֶשְׁתָּקַד שׁוֹקֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה · קִנִּין הֵן תּוֹרִין · וְגוֹזְלֵי עוֹלָה הֵן בְּנֵי יוֹנָה · וְכֻלָּן עוֹלוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים קִנִּין אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עוֹלָה, וְגוֹזְלֵי עוֹלָה כֻּלָּן עוֹלוֹת: (ו) הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי עֵצִים, לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי גְזִירִין · לְבוֹנָה, לֹא יִפְחוֹת מִקּוֹמֶץ · זָהָב, לֹא יִפְחוֹת מִדִּינַר זָהָב · שִׁשָּׁה לִנְדָבָה · נְדָבָה מֶה הָיוּ עוֹשִׂין בָּהּ? לוֹקְחִין בָּהּ עוֹלוֹת · הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְהָעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים · זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ יְהוֹיָדָע כֹּהֵן גָּדוֹל, אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַה׳, זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁהוּא בָּא מִשּׁוּם חֵטְא וּמִשּׁוּם אַשְׁמָה יִלָּקַח בּוֹ עוֹלוֹת, הַבָּשָׂר לַשֵּׁם וְהָעוֹרוֹת לַכֹּהֲנִים · נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְתוּבִים קַיָּמִים, אָשָׁם לַה׳ וְאָשָׁם לַכֹּהֲנִים · וְאוֹמֵר, כֶּסֶף אָשָׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית ה׳ לַכֹּהֲנִים יִהְיוּ:

שטאנד: נייע שקלים, אלטע שקלים, געפליגעל־אפפער, טויבען צו גאנצאפפערן, האלץ, ווייהרויך, גאלד צו שפרענגבעקקען, זעכס וואַרען פיר פרייווילליגע בייאטרעגע; דער אויסדרוק נייע שקלים בעצייכנעט דיא יעהרליך ענטריכטעטען; אונטער אלטען פערשטאנד מאן דיא וועלכע ווער אין דיזעם יאהרע זיא ניכט ערלעגט האטטע אים פאלגענדען יאהרע נאכטרעגליך צאהלטע· אין דען מיט געפליגעלאפפער בעצייכנעטען קאסטען טהאט מאן געלד צו טורטעלטויבען, אונד אין דען וואַרויף שטאנד טויבען צו גאנצאפפערן, טהאט מאן צו יונגען טויבען; אבער אללע וואַרען גאנצ־אפפער; זא לעהרט ר׳ יהודה· דיא געלעהרטען זאגען: אין ערשטערן טהאט מאן זאוואהל צו זינד־אלס צו גאנצאפפערן; אין דען אנדערן אבער נור צו גאנצאפפערן· (ו) ווען יעמאנד געלאבט: איך וויל האלץ (צום אלטארע) ליפערן! דארף ער ניכט וועניגער אלס צוויא שייטער ליפערן· געלאבט איינער ווייהרויך, ניכט וועניגער אלס איינע האנדפאלל; געלאבט איינער גאלדמינצע, ניכט וועניגער אלס איין דינר זעכס וואַרען צו פרייווילליגען גאבען; וואס מאכטע מאן מיט דיזען? מאן קויפטע דאפיר גאנצאפפער, דערען פלייש גאטט געאפפערט ווארד, דערען פעלל אבער דען פריס־טערן געהערטע; דיזע ערקלערונג מאכטע נעמליך יהוידע דער האהע־פריסטער פאן דעם אויסדרוק: (ויקרא ה׳ י״ט) „עס איזט איין שולדאפפער, ער האט געגען גאטט פער־שולדעט“· דיא רעגעל איזט נעמליך: פיר אללעס וואס אונטער דעם נאמען זינדאפפער אדער שולדאפפער איינ־געהט, ווערדען גאנצאפפער געקויפט דערען פלייש גאטט דארגעבראכט ווירד, אונד דערען פעלל דען פריסטערן צו־קאממט; דאדורך בעשטעהעןביידע אויסדריקקע: איין שולד־אפפער פיר גאטט אונד איין שולדאפפער פיר דיא פריסטער· דאהער הייסט עס (מלכים ב׳, י״ב, ט״ז) דאס זילבער צו שולד־אונד זינדאפפערן זאלל ניכט אין דען טעמפעל גע־בראכט ווערדען, זאנדערן דען פריסטער געהערען [*]·

דקיימינן שמא ימות אחד מבעלי הקינים וכמלא דמי חטאת שמתו בעליה דאזלה למיתה מעורבת בהן, ורבנן לא חשי להכי, וסברו דדמי קיני חובה כותבין לשופר זה, ומכל המעות הנמצאים בה מקריבין א׳ חטאת וא׳ עולה, והכ׳ כולן עולות: עצים· המתנדב עצים כותן דמיהן לתוכו: לבונה· המתנדב לבונה כותן דמים לתוכו: לכפורת· לכ״ה, מזרקות נקראו כפורי זהב, שהכהן מקנח אצבעו בהם בין הזאה להזאה, שהשיריים שבאצבעו פסולים: ששה· ששה בתי אבות שהי׳ כל א׳ מכיר של יומו, כשהיה המזבח בטל כוטל משם מעות לקנות קרבנות, וקראין קיץ המזבח: לנדבה· א׳ מותר חטאת, ב׳ מותר אשם, ג׳ מותר קיני זבים וזבות ויולדות, ד׳ מותר קרבנות נזיר, ה׳ מותר אשם מצורע, ו׳ נדבה סתם, מותר חטאת, מי שהפריש מעות לחטאות וקני חטאת וכתותרו, משליך המותר לשופר שכתוב בו מותר חטאת, וכן כולם, והשופר הו׳ הוא למי שהתנדב דבר למזבח: (ו) ב׳ גזרין· ידוע היה שעורן שמסדרים על המערכה, ודוקא שהתנדב עצים סתם, אבל הרוצה

[*] וועלכעס נאך דיזער ערקלערונג ניכט אנדערס ערשטאנדען ווערדען קאן, אלס דאס דען פריסטערן איין געווינן דאפאן פערבלייבען זאללע: אבוואהל זיא עס ניכט גאנץ בעהאלטען דירפען.

במערב, כנגד שלשה עשר שערים · שערים דרומיים סמוכין למערב, שער העליון, שער הדלק, שער הבכורות, שער המים · ולמה נקרא שמו שער המים? שבו מכניסין צלוחית של מים של נסוך בחג · ר' אליעזר בן יעקב אומר, בו המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית · לעמתן בצפון סמוכין למערב, שער יכניה, שער קרבן, שער נשים, שער השיר · ולמה נקרא שמו שער יכניה? שבו יצא יכניה בגלותו · במזרח שער נקנור · ושני פשפשין היו לו, אחד בימינו, ואחד בשמאלו · ושנים במערב שלא היה להן שם : (ד) שלשה עשר שלחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים, שעליהן מדיחין את הקרבים, ושנים במערב הכבש, אחד של שיש, ואחד של כסף · על של שיש היו נותנים את האברים, על של כסף כלי שרת · ושנים באולם מבפנים על פתח הבית, אחד של שיש, ואחד של זהב · על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו, ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקדש ולא מורידין · ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד : (ה) שלשה עשר שופרות היו במקדש · וכתוב עליהן תקלין חדתין,

געגען דיא דרייצעהן טהארע · דיא זידליכען טהארע וואָרען פאָן דער אבענדזייטע הער; דאס אָבערע טהאָר, דאס בראנד טהאר, דאס ערשטגעבורטען=טהאר אונד דאס וואססער=טהאר; — אונד וועסהאלב הייסט עס וואססערטהאר? וויל מאן דורך דאססעלבע איין גלאס פאלל וואססער צום אויס=גיסען אויף דען אלטאר אם לויבהיטטענפעסטע בראכטע; ר' אליעזר זאהן יעקב זאגט: אן דעמזעלבען פאנגען דיא (פאם אללערהייליגסטען הער פליסענדען) וואססער אן, שטארק אבווערטס צו פליעסען, ביס זיא דאן ווידער אונ=טער דער שוועללע דעס טעמפעלס הערויסשטרעמען; — יענען טהארען געגענאיבער אים נארדען וואָרען פאָן דער אבענדזייטע הער: דאס טהאָר יכניה, דאס אפפער=טהאר, דאס וייבער=טהאר, דאס מוזיק=טהאר; אונד וועסהאלב הייסט דאס ערשטערע יכניה? וויל דורך דאססעלבע יכניה גינג, אלס ער אין געפאנגענשאפט געריטה. אים אָסטען וואר דאס טהאָר ניקאנור, וועלכעס אויך צוויא קליינע טהירען האטטע, איינע רעכטס דיא אנדערע לינקס; ענדליך צוויא אים וועסטען, דיא קיינע נאמען האטטען · (ד) דרייצעהן טישע וואָרען אים הייליגטהומע; אכט מאר=מאָרנע אים שלאכטהויזע, ווארויף מאן דיא איינגעווייד=וואוש; צוויא צור אבענדזייטע דער אלטאר=ראמפע, איין מארמארנער אונד איין זילבערנער: אויף דען מארמארנען לעגטע מאן דיא אפפערשטיקקע, אויף דען זילבערנען דיא דינסטגערעטהע; צוויא אין דער פארהאללע איטוענדיג ים טעמפעל=איינגאנג; איין מארמארנער אונד איין גאל=דענער; אויף דען מארמארנען לעגטע מאן דיא שויבראָטע בייס היניינברינגען, אונד אויף דען גאלדענען בייס הערויס=ברינגען, וויל עס גרונדזאטץ איזט, דאס מאן דיא פער=עהרונג דעס הייליגען שטייגערן אבער ניכט פערריגערן דארף · ענדליך איין גאלדענער אים טעמפעל זעלבסט, ווא=רויף דיא שויבראטע בעשטענדיג לאגען. (ה) דרייצעהן גע=וואונדענע קאסטען וואָרען אים הייליגטהומע, דארויף

ע"ש שדרך שם מכניסין עצי המערכה ללשכת העצים : הבכורות · הנשחטים אף בדרום : מפכים · היוצאים מבית קדשי קדשים כקרני חגבים, וכשמגיעים לשם נעשו כפי פך קטן : הקרבן · ק"ק הנשחטים בצפון : הנשים · לר' יוסי לסמוך על קרבנן, לר"י ולר"ש לעמוד על קרבנן : שיר · ששם מכניסין כלי שיר : בגלותו · שנכנס למקדש להשתחוות וליטול רשות כשהלך בגולה, ויצא דרך השער : פשפשין · שערים קטנים בתוך הגדולים, ואף הם ממנין השערים, ופשפש שהיה לשער בית המוקד לא קחשיב לפי שהיה קטן ביותר, ומשנה זו כאבא יוסי בן חנן, אבל חכמים אומרים ז' שערים היו לעזרה, וי"ג השתחויות כנגד י"ג פרצות שפרצו מלכי יון, וכשגברו מלכי בית חשמונאי גדרו אותם : (ד) האברים · אחר הפשטן עד שיעלום למזבח ולא עשאום של כסף וזהב שמרתיחים ומסריחים והשיש מצנן ולא סמכו על הנס שלא הסריח כו' : כלי שרת · בכל בקר צ"ג כ"ש : בכניסתו · אחר שנאפה ושהה שם זמן רב עד שיסדרוהו לפי' לא עשאום של כסף שלא יתעפש : ביציאתו · עד שעת סלוקו : (ה) גוזלי עולה · בני יונה קטנים, המביאים קיני חובה נותנים המעות אל השופרות ליד כהן, ולא לשופר,

בִּירוּשָׁלַיִם, זִבְחֵי שְׁלָמִים · זֶה וָזֶה תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה · נִמְצָא בַּגְּבוּלִין, אֵבָרִין נְבֵלוֹת, חֲתִיכוֹת מֻתָּרוֹת, וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל שֶׁהַבָּשָׂר מְרֻבֶּה אַף אֵבָרִין מֻתָּרִין : (ד) בְּהֵמָה שֶׁנִּמְצֵאת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד מִגְדַּל עֵדֶר, וּכְמִדָּתָהּ לְכָל רוּחַ, זְכָרִים עוֹלוֹת, נְקֵבוֹת זִבְחֵי שְׁלָמִים · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרָאוּי לִפְסָחִים, פְּסָחִים, קֹדֶם לָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם : (ה) בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְמַשְׁכְּנִין אֶת מוֹצְאֶיהָ עַד שֶׁהוּא מֵבִיא נְסָכֶיהָ, חָזְרוּ לִהְיוֹת מַנִּיחִין אוֹתָהּ וּבוֹרְחִין, הִתְקִינוּ בֵּית דִּין שֶׁיְּהוּ נְסָכִים בָּאִין מִשֶּׁל צִבּוּר : (ו) אָמַר ר' שִׁמְעוֹן, שִׁבְעָה דְבָרִים הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, וְזֶה אֶחָד מֵהֶן, גּוֹי שֶׁשָּׁלַח עוֹלָתוֹ מִמְּדִינַת הַיָּם וְשָׁלַח עִמָּהּ נְסָכִים, קְרֵבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו, קְרֵבִין מִשֶּׁל צִבּוּר, וְכֵן גֵּר שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ זְבָחִים, אִם יֵשׁ לוֹ נְסָכִים קְרֵבִין מִשֶּׁלּוֹ, וְאִם לָאו קְרֵבִין מִשֶּׁל צִבּוּר · וּתְנַאי

גלידערן, זא איזט עס גאנצאפפער, אין געשניטטענען שטיקקען, איזט עס זינדאפפער; אין דער שטאדט געפונדענעס, איזט פרידענאפפער; אללע זאלכעס פלייש מוס מאן ביס צום פערדערבען היגלעגען אונד דאן אים בראנדהויזע פערברעננען · פינדעט מאן זאנסטוואו אים לאנדע[*] פלייש אין גאנצען גלידערן, זא איזט עס פערבאטען אלס אאז; אין געשניטטענען שטיקקען, איזט עס ערלויבט צו עססען; אונד צור פעסטצייט, וואו פיעל פלייש פארהאנדען איזט, דארף מאן אויך געפונדענע גאנצע גלידער עססען · (ד) פינדעט מאן פיה פאן ירושלים אן ביס מגדל עדר אונד אין דעמזעלבען קרייזע נאך אללען זייטען, זא זינד מעננליכע אלס גאנצאפפער, ווייבליכע אלס פרידענאפפער צו בעטראכטען · ר' יהודה זאגט: ווען זיא צו פסח־אפפערן טויגען, דארף מאן זיא דאצו בעשטיממען, וואפערן ביס צום פעסטע העכסטענס דרייסיג טאגע זינד · (ה) פארמאלס פפלעגטע מאן דען פינדער זאלכען פיהעס אויסצופפענדען, ביס ער דיא דאצו ערפארדערליכען טראנקאפפער בייאגעבראכט האטטע; דא אבער יעדער דאס געפונדענע פיה שטעהען ליס אונד דאפאן גינג, זא פעראָרדנעטע דאס האהע געריכט, דאס מאן דיא טראנקאפפער דאצו פאן עפפענטליכעם געלדע בעשטרייטען זאללע. (ו) ר' שמעון זאגט: זיבען דינגע פעראָרדנעטע דאס געריכט, אונד דאס ערוועהנטע איזט איינס דאפאן · פערנער: ווען איין ניכט־ישראל[*] גאנצאפפער איבער דאס מעער הער מיט דאצו געהעריגען טראנק־אפפערן זענדעט, זא ברינגט מאן דיזע דאר; ווען ער אבער לעטצטערע ניכט געזענדעט האט, זא ווערדען זיא פאן עפפענטליכעם געלדע בעשטריטטען · נוען פערנער איין פראזעליט געשטארבען אונד אפפער הינטערלאססען האט, זא ווערדען דיא טראנקאפפער, דאפערן ער זאלכע הינטערלאססען, דארגעבראכט, ווא ניכט, זא ווערדען זיא פאן עפפענטליכעם געלדע בעשטריטטען ·

(ג) איברים · המנותחות כדרך המפורש בעולות : קטאות · שהם אוכלים קטאת ואשמות : צורתו · שאסורים באכילה שנפסלו בהיסח הדעת, ואין לשרפן עד שיפסלו בודאי : בגבולים · בעיר שכולו ישראל, אבל עיר שיש בה נכרי אפילו חתיכות אסורים : אברים · שדרך לחתך הנבלות לאברים : מרובה · ומבשלים אברים ; (ד) עולות שאנו תולין שינאה מירושלים ורוב זכרים שבירושלים הן עולות יש לחוש ג"כ שמא עולה היא וממתינין לה עד שתמות, ומייתי ב' בהמות, ומתנה אם עולה הוא יהי' מחוללין על הא' ואחרת שלי כדכה, ואם שלמי' הוא יהי' מחולל על הב' והא' הוא עולת נדבה ומייתי נמי תודה ולחמה, דדלמא תודה היא, ומיירי דאשתכח בן שנה, וליכא למיחש שמא אשם הוא, דלאשם מצורע ונזיר ל"ל דלא שכיחי, ואי בכור ומעשר הוא, הא בלא"ה נאכל במומו ; זבחי שלמים · ומייתי נמי תודה ולחמה כדלעיל, ומיירי דאשתכח בת ב' שנים דל"ל דלמא חטאת היא, ולחטאת שעברה שנתה ל"ל דלא שכיחי, ואי אשתכח בת שנתה כונסים לכיפה כחטאת ודאי : לפסחים · והמוצאו מותר לו להקריב לפסחו, ואם יבואו הבעלים יתן את דמו ואין להשבות אגלו, דהוי דבר שאין עושה ואוכל דדינו למכור, ובקדשים א"א להמכר : (ה) מוצאיה · המוצא עולה או שלמים : נסכים · משלו ג' עשרונים לאיל ועשרון לכבש והשמן והיין הראוי להן : משל צבור · מתרומת הלשכה ; (ו) וזה · שאמרנו אחד מהם : גר · דאלו ישראל יורשיו מקריבים

[*]) יעדאך נור וואו לויטער ישראלים וואהנען ·

פ ר ק ז

מעות שנמצאו בין השקלים, לנדבה · קרוב לשקלים, יפלו לשקלים · קרוב לנדבה, יפלו לנדבה · מחצה למחצה, יפלו לנדבה · בין עצים ללבונה, קרוב לעצים, יפלו לעצים · ללבונה, יפלו ללבונה · מחצה למחצה יפלו ללבונה · בין קנין לגוזלי עולה, קרוב לקנין, יפלו לקנין, לגוזלי עולה, יפלו לגוזלי עולה · מחצה למחצה, יפלו לגוזלי עולה · בין חולין למעשר שני, קרוב לחולין, יפלו לחולין, למעשר שני, יפלו למעשר שני · מחצה למחצה, יפלו למעשר שני · זה הכלל הולכין אחר הקרוב להקל, מחצה למחצה להחמיר: (ב) מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה, לעולם מעשר · בהר הבית חולין, בירושלים בשעת הרגל, מעשר, ובשאר כל ימות השנה, חולין: (ג) בשר שנמצא בעזרה, אברין עולות, וחתיכות חטאות ·

ווען געלד צווישען דעם מיט שקלים אונד דעם מיט פרייוויליגע גאבען בעצייכנעטען קאסטען געפונדען ווירד, זא פעללט עס דעם שקלים=קאסטען צו, ווען עס דיזעם נעהער ליגט, אונד דעם דער פרייווילליגען גאבען, ווען עס דיזעם נעהער ליגט; זא אויך ווען עס זיך אין דער מיטטע בעפינדעט; ליגט געלד צווישען דעם מיט האלץ אונד דעם מיט וויהרויך בעצייכנעטען, זא פעללט עס, ווען עס דעם צו האלץ נעהער ליגט, דיזעם צו, ווען נעהער צו דעם צו וויהרויך, דיזעם; זא אויך ווען עס זיך אין דער מיטטע בעפינדעט; ליגט געלד צווישען דעם מיט געפליגעל=אפפערן אונד דעם מיט טויבען צו גאנץ=אפפערן בעצייכנעטען קאסטען, זא פעלט עס ווען עס נעהער צו דעם צו=געפליגעל ליגט דיזעם צו, ווען נעהער צו דעם צו טויבען, דיזעם; אונד זא אויך ווען עס זיך אין דער מיטטע בעפינדעט · — פינדעט מאן געלד צווישען חולין=געלדערן אונד צווייטעם צעהנט ליגענד, זא געהערט עס, ווען עס דען חולין נעהער איזט, דיזען, אונד ווען עס נעהער צום צווייטען צעהנט ליגט, דיזעם צו; זא אויך ווען עס זיך אין דער מיטטע בעפינדעט · דיא רעגעל איזט: מאן ריכטעט זיך נאך דעם נעהערן זעלבסט דעם מינדער שטרענגען; דאגעגען בייא גלייכער ענטפערנונג נור נאך דעם שטרענגערן · (ב) געלד, וועלכעס מאן (אין ירושלים) אויף דעם פלאטצע דער פיה=הענדלער פינדעט, ווירד אלס צווייטער צעהנט בעטראכטעט; אויף דעם טעמפעלבערגע געפונדענעס איזט חולין; זאנסט אין ירושלים צור צייט דער פעסטע געפונדענעס גילט אלס צווייטער צעהנט; אין אנדערן צייטען דעם יאהרעס, חולין · (ג) פינדעט מאן אים פארהאפע פלייש, אין גאנצען

להביא אפילו עץ א' יביא: קומץ · דוקא המתנדב סתם, אבל אם רוצה להביא אפילו קורטב א' יביא: דינר · דוקא שהזכיר צורת מטבע ואם לאו מביא אפי' ככורא שהוא כמין מזלג קטן: אשם הוא · משמע בהווייתו יהיה נאכל לכהנים; אשם לה'. משמע שכולו לה', וקשיא קרא רישא לסיפא, ודרש יהוידע: משום · כגון שהפרים מעות לחטאות ולאשם ונתותרו, ילקח בהותו מותר עולות, לכהנים יהיו, דא"א לומר כסף שקדש לשם חטאת ולשם אשם יהנו. מהנו הכהנים, אלא ע"כ יעשו ממנו דבר שיהנו בו:

פרק ז לשקלים · ולהאומר רוב וקרוב הולכים אחר הרוב מוקי שהיכן שוין; לנדבה · דקמירא משקלים דכולו עולות, ומותר שקלים לחומת העיר; מחצה · לגוזלי עולה, ופריך בירושלמי שמא מקיני חובה נפלו, וכשמקריב גוזלי עולה במה תתכפר האשה? ומשני דב"ד הממונים על הקינים לוקחים משל צבור כפי אותן מעות שנמצאו ומקנין לבעלים, ומקריבין מהן קינין על הספק, והחטאת איכה נאכלת: להקל. וא"צ להחמיר: (ב) לפני. בירושלים: מעשר. לפי שעולי רגלים מניחים המעשר שלא אכלו בשעת הרגל בטובת הנאה לקרוביהם, דאלו במתנה אסור, דהוי כמוכר לענין מ"ש שיאכל שלמים שהוא עיקר המעות, ולא אמרינן שמן המוכרים נפלו וכבר נתחללו, שהלוקחים הן הרוב; בהר הבית · אפילו ברגל דאזלינן בתר רובא דשתא דאינם עשוים להתכבד שהיא גבוה, והרוח מפזר האבק, ועוד שאין נכנסים שם באבק שעל רגליו, ואימר מקמי הרגל נפלו, וא"ת הא אסור ליכנס להר הבית באפונדתו שנותנים בו מעות לפירס האסד, ומסתמא מן המביאין שקליהם ללשכה נפלו, ויש לומר דוקא צרורים הן דרך גנאי, ובענין זה אפילו של הקדש אסור, וכידיו אפילו של חולין מותר; בירושלים · ולא בשוקי בהמות: הכל מעשר · ולא אזלינן בתר רובא דשתא, דשוקי ירושלים עשויות להתכבד;

שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ יְרִידָתָן עֲלִיָּתָן, ד"ר מֵאִיר · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר כֻּלָּן טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַסַּל וְהַמַּגְרֵיפָה וְהַמְּרִיצָה הַמְיוּחָדִין לַקְּבָרוֹת: (ג) סַכִּין שֶׁנִּמְצֵאת בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד · בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל, וְקוֹפִיץ בֵּין בָּזֶה וּבֵין בָּזֶה שׁוֹנֶה וּמַטְבִּיל · חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד · בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר שׁוֹחֵט בָּהּ מִיָּד · נִמְצֵאת קְשׁוּרָה לַסַּכִּין הֲרֵי זוֹ כַּסַּכִּין: (ד) פָּרוֹכֶת שֶׁנִּטְמֵאת בִּוְלַד הַטּוּמְאָה מַטְבִּילִין אוֹתָהּ בִּפְנִים, וּמַכְנִיסִין אוֹתָהּ מִיָּד · וְאֶת שֶׁנִּטְמֵאת בְּאַב הַטּוּמְאָה, מַטְבִּילִין אוֹתָהּ בַּחוּץ, וְשׁוֹטְחִין אוֹתָהּ בַּחֵיל מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכָה הַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ · וְאִם הָיְתָה חֲדָשָׁה שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גַּג הָאִיצְטְבָא, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלַאכְתָּהּ שֶׁהִיא נָאָה: (ה) רשב"ג אוֹמֵר מִשּׁוּם ר"ש בֶּן הַסְּגָן, פָּרוֹכֶת עָבְיָהּ טֶפַח, וְעַל שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם נִימִין נֶאֱרֶגֶת, וְעַל כָּל נִימָא וְנִימָא אַרְבָּעָה

ווערטס אונד אויפוועדטס איזט ניכט גלייך, זא לעהרט ר' מאיר · ר' יוסי זאגט: אללע זינד ריין, אויסגענאממען דיא צו טאדטען־געביינען בעשטיממטען קערבע, שויפעלן אונד עקסטע · (ג) פינדעט מאן איין שלאכט־מעססער אם פירצעהנטען ניסן, זא דארף מאן דאמיט זאגלייך איין פסח־אפפער שלאכטען; פינדעט מאן עס אם דרייצעהנטען, זא מוס מאן עס נאכמאלס אונטער טויכען; איין צערלעגע־מעססער מוס מאן זאוואהל אן יענעם וויא אן דיזעם נאכ־מאלס אונטערטויכען; פעללט אבער דער פירצעהנטע אויף איינען שבת, זא דארף מאן זאגלייך דאמיט שלאכטען; זא אויך אים פאלל מאן עס אם פונפצעהנטען פינדעט · פינדעט מאן עס מיט איינעם שלאכטמעססער צוזאממען געבונדען; זא ווירד עס מיט דיזעם גלייך בעהאנדעלט · (ד) ווען איין פארהאנג אים היילינגטהומע דורך איינע אונטער געארדנעטע אונרייניגקייט פעראונרייניגט ווארדען, זא טויכט מאן עס אים איננערן דעס פארהאפעס אונטער, אונד קאן עס זאגלייך ווידער אן זיינע שטעללע ברינגען; געשאה עס דורך איינע הויפטאונרייניגקייט, זא טויכט מאן עס אויסער־האלב אונטער אונד בריינעט עס אים צווינגער אויס, וויל דער זאננענאונטערגאנג אבגעווארטעט ווערדען מוס · ווארד עס אלס נייא אונטערגעטויכט, זא בריטעט מאן עס אויף דעם דאכע דער גאללעריע אויס, דאמיט דאס פאלק דיא שענע ארבייט זעהען קענגע · (ה) ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט אים נא־מען דעס ר' שמעון זאהנס דעס פריסטערפארטשטעהערס, דער פארהאנג וואר איינע האנדברייט דיק, אויף צווייא אונד זיבענציג איינשלאג־שנירען געוועבט, יעדע שנור אויס פיער אונד צוואנציג פעדען געדרעהט; ער וואר פירציג עללען

מגריפה. כלי שגורפים וכונסים בו עצמות המתים: מריצה. שרוצצים ומשברים עצמות המת להכניסם בסל להוליכם ממקום למקום: (ג) מיד. דודאי הטבילוה מאתמול לשחוט בפסח היום, ולא חיישינן שמא אבדה לו זה ימים רבים כיון שבשעת הרגל הוא והעם רב, אין שוהה במקום נפילתה שלא ימצאוה בו ביום, אבל בי"ג. דה"ל שהות להטבילן עד סמוך לחשיכה, צריך המוצאה להטבילה, ואע"פ שלא גזרו על ספק כלים בירושלים משום חומרא דקדשים החמירו בסכין: שונה. כלומר אע"ג דא"ל שכבר הטבילה מ"מ צריך המוציאה להטבילה שנית, וי"מ שונה להזות עליה דשמא נטמא במת והזה עליה בג': קופץ. לשבר עצמות של חגיגה, ומיירי בזמן שהי' הכנסה גוסס בי"ג ואם ימות יקרבו הפסח בטומאה, ולא יהיו צריכים לטהר הכלים, הלכך סכין דחד ספיקא הוא, שמא לא ימות, ודאי טבלו אותו בעליו, לפיכך שוחט בה מיד, וקופץ דתרי ספיקא, שמא ימות ולא יביאו חגיגה, ואף אם לא ימות שמא יהיו הפסחים מרוב' ולא יעשו חגיגה, חזקתו לא טבלוהו: מיד. ולא אמרינן דמספיקא שמא טמאה היא הפסח טמא ומחלל שבת שלא במקום מצוה. וי"מ בקופץ קאמר, דאע"ג דאין חגיגה בשבת מ"מ חזקה שהטבילו בע"ש לצורך חגיגת ט"ו, ועי"ל מיד בע"ש לצורך שבת: בט"ו. שהכל יודעין שהזאה וטבילה אסורים בי"ט, מטבילין הכל לפני י"ט, ונקט טעמא דרויחא טפי, דבלא"ה ודאי טבלה מאתמול דבעי הערב שמש: קשורה הקופץ. א"כ סכין סתם שנמצא עם סכין ידוע, ה"ל כסכין הידוע: (ד) שנטמא. והא דתנן מ"ו פ"כ דכלים, דוילון מטמא טמא מת, משום שהשמש מתעטף בשוליו, והאי פרכת ליכא למיחש שיתחמם בו, דאסור להנות בו, וי"ל כיון דכייף עלוסי דארון הוי אוהל. א"כ כשהיו נושאין אותו והיו כותכים בו כלים הלכך יש לו תורת כלי. וי"מ דטומא' זו חומרא בעלמא היא: בפנים. ואין טעונה שלוח מחנה: מיד. ואינה טעונה הערב שמש: בחיל. חוץ לעזרה: (ה) כ"ד חוטין. מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש כ"א כפול ששה: מ' אמה כמדת ארך וגובה פתח האולם: רבוא. מנין החוטים. א"כ מנין דכרי

בֵּית דִּין הוּא עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת, שֶׁתְּהֵא מִנְחָתוֹ קְרֵבָה מִשֶּׁל צִבּוּר · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, מִשֶּׁל יוֹרְשִׁין · וּשְׁלֵמָה הָיְתָה קְרֵבָה : (ז) עַל הַמֶּלַח וְעַל הָעֵצִים שֶׁיְּהוּ הַכֹּהֲנִים נֵאוֹתִים בָּהֶן, וְעַל הַפָּרָה שֶׁלֹּא יְהוּ מוֹעֲלִין בְּאֶפְרָהּ, וְעַל הַקִּנִּין הַפְּסוּלוֹת שֶׁיְּהוּ בָאוֹת מִשֶּׁל צִבּוּר, ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, הַמְסַפֵּק אֶת הַקִּנִּין מְסַפֵּק אֶת הַפְּסוּלוֹת :

אויך וואר עס בעדינגונג דעס געריכטעס, דאס אים פֿאלל איין דהאהער פריסטער שטירבט דאס שפייזע־אפפֿער (ויקרא ו' י"ג) פֿאן עפֿפֿענטליכֿעם געלדע בעשטריטטען ווירד; ר' יהודה דהינגעגען בעהויפטעט, אויף קאסטען דער ערבען· אין ביידען פֿעללען ווארד $\frac{2}{2}$ איפה מעהל יעדעסמאל דארגעבראכֿט · (ז) פֿערנער: דאס דיא פריסטער זיך (ביים אפפֿערמאהלע) דעס זאלצעס אונד האלצעס (אוים דעם היי־ליגטהומע) בעדינגען דירפֿען; דאס דיא פריסטער ניכֿט אן דער אשע דער רֿאָטהען קוה פֿעראונטרייאונג בעגעהען; ענד־ליך דאס פֿיר עטווא בעצאהלטע אבער אונברויכבאר גע־ווארדענע געפֿפֿליגעל־אפפֿער דער ערזאטץ פֿאן עפֿפֿענט־ליכֿעם געלדע צו נעהמען זייא · ר' יוסי הינגעגען זאגט: ווער דיא ליפֿערונג דער געפֿליגעלאפפֿער איבערנימממט, טרעגט אויך דען ערזאטץ דער פֿערדארבענען ·

פ ר ק ח

כָּל הָרוּקִין הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם, טְהוֹרִין, חוּץ מִשֶּׁל שׁוּק הָעֶלְיוֹן, דִּבְרֵי ר' מֵאִיר · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁבָּאֶמְצַע טְמֵאִין, וְשֶׁבַּצְּדָדִין טְהוֹרִין · וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל, שֶׁבָּאֶמְצַע טְהוֹרִין וְשֶׁבַּצְּדָדִין טְמֵאִין, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהֵן מוּעָטִין מִסְתַּלְּקִין לַצְּדָדִין : (ב) כָּל הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם, דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה, טְמֵאִין · דֶּרֶךְ עֲלִיָּה, טְהוֹרִין ·

יעדער שפייכֿעל דען מאן אין ירושלים פֿאָרפֿינדעט, גילט אלס ריין, אויסגענאממען אויף דעם אָבערן מארקט[1]; זא לעהרט ר' מאיר · ר' יוסי זאגט: אין דער מיטטע דער שטראסע איזט ער אין געוועהנליכֿען צייטען אונריין אונד אן דער זייטע ריין; צור פֿעסטצייט, איזט דער אין דער מיטטע ריין, אן דער זייטע אונריין, וייל נעמליך דיא אונריינען איהרער גערינגען צאהל וועגען, אלסדאן אן דער זייטע צו געהען פֿפלעגען · (ב) אללע גערעטהע דיא מאן אין ירושלים צום טויכֿבאדע אבווערטס[2]) פֿינדעט זינד אונ־ריין, אויפֿווערטס, ריין, דען דער צושטאנד דערזעלבען אב־

נסכיו : אם יש לו · שהפרישן בחייו דלאחר מיתה הכל הפקר : שמת · אחר שהקריבו מחציתו בבקר ; מנחתו · עשירית האפה שמקריב בכל יום מחציתה בבוקר ומחציתה בערב ; ושלימה · ומפיק ליה מקרא, והא דתנן דהוי תקנה מפרש בגמ' דמדאורייתא קריבה משל צבור, כיון שראו דמדקקא לשכה, התקינו דנגבו מיורשים, כיון דחזו דקא פשעו אוקמה אדאורייתא בתנאי ב"ד ואין כופלין שמנה ולבונתה ; (ז) נאותין · דוקא לאכילת הקרבנות אבל לאכילת חולין לא, אף שיהיה הקרבנות נאכלין על השבע ; באפרה · מן התורה אין מועלין כיון דחזי דמזלזלו לרפא חבורותיהן, גזרו וכיון דחזו דפרשו מהזאות אוקמא אדאורייתא ; הפסולים · מחייבי קינים מביאים מעות לעופות הולכי' וסומכים אב"ד שיקרבו קיניהן ואם נפסלו לוקחים הב"ד אחרים משל צבור ; רי"א · דאין המספק מקבל מעותיו עד שיהיה המזבח מרצה :

פרק ח ירושלים · וחוץ לירושלים גזרו על ספק הרוקין מ"ה פ"ד דטהרות ; טהורים · דאזלינן בתר רובא ואפילו ראינו שעבר זב ; העליון · שכובסי כברים מצוין שם, א"כ שלא היתה דריסת הרגל מצויה שם וזבים וזבות שמתרחקים מב"א מצוים שם ; שבאמצע · דזבים וזבות שכיחי והולכים באמצע והטהורים מסתלקים לצדדים ; הרגל · דכל ישראל טהרים ברגל, הטמאים מסתלקים לצדדין : (ב) עליה טהורין · הא דרך מבואות קטנות סמוך לדרך ירידה ועליה טמאים מספק ולא תקשי דיוקא אהדדי : שלא · ירדו הטמאים ויעלו הטהורים בדרך ויגעו זה בזה ; רי"א · דלא גזרו על ספק כלים בירושלים

[1]) ער לאג איינואם אונד פלוטזיכסינע ניעגען דאהער עפטערס דארסהין · [2]) רמ"בם ערקלערט דיס אוים דער לאגע דער געוועסענע, דער מאן עם אנוטהען קאן, אב זיא פאר דעס אונטערטויכען אדער נאכהער פערגעססען זייען · דער אויסדרוק דער משנה שטיממט הימיט איבעראיין · רש"י ערקלערט: עס זייען כווייא וועגע, פיר דיא היגאבשטייגענדען אונד פיר דיא הערויפקאממענדען געוועזען ·

מַסֶּכֶת יוֹמָא

אונטער דיזעם טיטעל ווערדען דיא דען פֿערזעהֹנונגסטאג בעטרעפֿפֿענדען פֿעראָרדנונגען, אונד הויפטזעכֿליך דיא געשיכֿטליכֿע פֿייער דעססעלבען וועהרענד דעס צווייטען טעמפעלס, דארגעשטעללט. צו דיזער געהערט אינסבעזאנ־דערע דיא פֿארבערייטונג דעס האהען פריסטערס צו דעם גראָסען טאגע אונד דער דינסט זעלבסט, דען ער אן דיזעם טאגע צו פֿערריכֿטען האטטע. דיא ארט דער בעהאנדלונג דער אפפֿער, בעזאנדערס דער צווייא בעקקע, דערען איינער אין דיא וויסטע געזאנדט ווארד, פֿערנער דיא פֿערשידענען אונטערטויכֿונגען, דענען זיך דער פריסטער אונטערציהען מוסטע, דיא זינדענבעקעננטניסע אונד פֿערזעהנונגס־פֿארמעלן, דיא ער אויסצושפרעכֿען, דיא אבשניטטע וועלכֿע ער פֿארצולעזען אונד וואס ער זאנסט צו טהון האטטע; ענדליך איינע גענויע ערערטערונג דער הייליגקייט דעס טאגעס, זא וויא אויך איינע פֿערשטענדיגונג איבער דען ריכֿטיגען בעגריף דער פֿאסטען אונד בוסען אונד דעס צו האָפֿפֿענדען זינדענ־ערלאססעס, מאכֿען דען געגענשטאנד דיזעס טראקטאטעס אויס.

פ ר ק א

שִׁבְעַת יָמִים קוֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פַּלְהֶדְרִין, וּמַתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו שֶׁמָּא יֶאֱרַע בּוֹ פְּסוּל · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף אִשָּׁה אַחֶרֶת מַתְקִינִין לוֹ, שֶׁמָּא תָמוּת אִשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ, בֵּיתוֹ זוֹ אִשְׁתּוֹ · אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן אֵין לַדָּבָר סוֹף : (ב) כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הוּא זוֹרֵק אֶת הַדָּם, וּמַקְטִיר אֶת הַקְּטוֹרֶת, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּמַקְרִיב אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרֶגֶל · וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים אִם רָצָה לְהַקְרִיב, מַקְרִיב ·

זיבען טאגע פֿאר דעם פֿערזעהנונגסטאגע ענטפֿערנט מאן דען האהען פריסטער אויס זיינעם הויזע נאך דער קאממער דער ראטהס־בייזיטצער[1]; אויך בעשטיממט מאן זאגלייך איינען אנדערן פריסטער אן זיינער שטעללע פֿיר דען פֿאלל דאס עטווא יעגעם איין דען דינסט פֿערהינדערנדער צופֿאלל צו שטיסע. ר' יהודה זאגט: מאן מיסטע איהם אויך איינע אנדערע פֿרויא אנטרויען, פֿיר דען פֿאלל דאס זיינע פֿרויא שטירבע; דען עס הייסע אין דער שריפֿט: (ויקרא ט"ז ו') „ער זאלל פֿיר זיך אונד זיין הויז פֿערזעהנונג בעווירקען"; זיין הויז הייסע אבער: זיינע פֿרויא. מאן ערווידערטע איהם: אויף דיזע וויזע ווערע דער פֿארזיכֿטסמאסרעגעלן קיין ענדע. (ב) אן דיזען זיבען טאגען מוס ער זעלבסט דאס בלוט (דער טעגליכֿען אפפֿער) שפרענגען, דיא רייכֿערונגען פֿארנעהמען, אונד דארויף דיא לאמפע פֿאן דער אשע רייניגען; אונד (פֿאן דען אפפֿערן) איינען קאפף אונד פֿוס דארברינגען. אן אנדערן טאגען ברינגט ער נור אפפֿער דאר, ווען ער וויללע; דען דער האהע פריסטער האט אים דאר־

פרק א כ"ג . דכל עבודה י"הכ בכ"ג : מביתו . מאשתו שמא תמצא דס : פלהדרין · פקידי המלך, מתוך שהכהנים בבית שני אחר שמעון הצדיק היו מוהבין ממון כדי לשמש בהכהונה גדולה, ומתוך שרשעים היו לא היו משלימין שנתן והיו מתחלפין כל יב"ח כפקידי המלך, לכך נקראת לשכת פלהדרין : אחר . ואע"ג שלא יהיה לזה האחר פרישת ז' לא מעכב בדיעבד ; פסול . קרי : א"כ · דחיישנן למיתה : סוף · שמא גם זו תמות, אבל בטומאה, הכהן גדול זריז הוא ולא שכיחא ליה נרס אלא כי הוכא דלוריא ספי ; (ב) הדס · של תמידין כדי שיהיה רגיל בעבודה ; מטיב · מדשן מן העפר

[1] פרהדרין גריכיש πάρεδροι · נאך דען קאממענטאטארען בעדייטעט דיזער אויסדרוק דען וועלטליכֿען טיטעל דער האהען־פריסטער, דיא דאמאלס ווית וועלטליכע בעאמטע נאך דעם ווילֿלען דער רעגירונג וועכסעלטען · דיא קאממער מוס דאכֿן אבען אס זיר־ווענסט דעם טעמפעלס · מעהר דאפֿאן אין מדות.

וְעֶשְׂרִים חוּטִין, אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים אַמָּה, וּמִשְּׁמוֹנִים וּשְׁתַּיִם רִבּוֹא נַעֲשֵׂית, וּשְׁתַּיִם עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים מַטְבִּילִין אוֹתָהּ׃ (ו) בְּשַׂר קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּאַב הַטּוּמְאָה בֵּין בְּוָלַד הַטּוּמְאָה, בֵּין בִּפְנִים, בֵּין בַּחוּץ, בֵּשׁ״א הַכֹּל יִשָּׂרֵף בִּפְנִים, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בַּחוּץ ׃ וּבֵה״א הַכֹּל יִשָּׂרֵף בַּחוּץ, חוּץ מִשֶּׁנִּטְמָא בְּוָלַד הַטּוּמְאָה בִּפְנִים׃

(ז) ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶת שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטּוּמְאָה בֵּין בִּפְנִים בֵּין בַּחוּץ, יִשָּׂרֵף בַּחוּץ ׃ וְאֶת שֶׁנִּטְמָא בְּוָלַד הַטּוּמְאָה בֵּין בִּפְנִים בֵּין בַּחוּץ יִשָּׂרֵף בִּפְנִים ׃ ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, מְקוֹם טוּמְאָתוֹ שָׁם שְׂרֵיפָתוֹ׃ (ח) אֵבְרֵי הַתָּמִיד נִתָּנִין מֵחֲצִי כֶבֶשׁ וּלְמַטָּה בַּמַּעֲרָב (ס״א בַּמִּזְרָח), וְשֶׁל מוּסָפִין נִתָּנִין מֵחֲצִי כֶבֶשׁ וּלְמַטָּה בַּמִּזְרָח (ס״א בַּמַּעֲרָב), וְשֶׁל רָאשֵׁי חֳדָשִׁים נִתָּנִין עַל כַּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַעְלָה (ס״א מִתַּחַת כַּרְכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה) ׃ הַשְּׁקָלִים וְהַבִּכּוּרִים אֵין נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, אֲבָל מַעְשַׂר דָּגָן וּמַעְשַׂר בְּהֵמָה וְהַבְּכוֹרוֹת נוֹהֲגִין בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת ׃ הַמַּקְדִּישׁ שְׁקָלִים וּבִכּוּרִים הֲרֵי זֶה קֹדֶשׁ ׃ ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הָאוֹמֵר בִּכּוּרִים קֹדֶשׁ, אֵינָן קֹדֶשׁ׃

לאנג, אונד צוואנציג ברייט אונד ווארד פאן צווייא אונד אכציג מיריאדען געמאכט [1] ׃ צווייא זאלכע ווארדען יעהר־ליך אנגעפערטיגט; אונד דרייא הונדערט [2] פריסטער ווארען ערפארדערליך איהן אונטערצוטויכען ׃ (ו) ווען פלייש פאם אללערהייליגסטען פערונרייניגט ווארדען, עס זייא דורך איינע הויפט־אדער אונטער־ארט, עס זייא אים פארהאפע אדער אויסערהאלב; זא מוס נאך ב״ש, אללעס אים פאר־האפע [3] פערברענט ווערדען, נור ניכט דאס אויסערהאלב פאן איינער הויפטארט פערונרייניגטע; נאך ב״ה ווירד אל־לעס אויסערהאלב פערבראננט, נור ניכט דאס דורך איינע אונטערארט איננערהאלב פערונרייניגטע ׃ (ז) ר׳ אליעזר זאגט: וואס דורך איינע הויפטארט, איננערהאלב אדער אויסערהאלב, פערונרייניגט ווארדען, ווירד אויסערהאלב פערבראננט; וואס אבער דורך איינע אונטערארט איננער־האלב אדער אויסערהאלב פערונרייניגט ווארדען, מוס איננערהאלב פערבראננט ווערדען ׃ ר׳ עקיבא זאגט: דא וואָ עטוואס אונריין ווירד מוס עס אויך פערבראננט ווערדען ׃ (ח) דיא גלידער שטיקקע דעס טעגליכען אפפערס ווורדען אונטערהאלב דער העלפטע דער אלטארראמפע, אן דער וועסטליכען (נאך אנדערן עסטליכען) זייטע נידערגעלעגט, דיא פאן דען צוגאבעאפפערן אן דערען עסטליכען (נאך אנדערן: וועסטליכען); אונד דיא דער ניימאנדע אבערהאלב דעם אבזאטצעס דעס אלטארס (נאך אנדערן אונטערהאלב דעם אבזאטצעס) ׃ — צור דארברינגונג דער שקלים אונד דער ערשטלינגע ווער מאן נור זאלאנגע דער טעמפעל שטאנד פערפפליכטעט; אבער דיא פערצעהנטונג דעס גע־טריידעס, דעס פיהעס, אונד דיא אבגאבע דער ערשטגעבור־טען געלטען צור צייט דעס טעמפעלס, אונד ווען קיין טעמ־פעל איזט ׃ — ווען איינער שקלים אדער ערשטלינגע הייליגט, זא גילט עס אלס הייליגעס ׃ ר׳ שמעון זאגט: ווען איינער זאגט: ערשלינגע זאללען הייליג זיין! זא זינד זיא ניכט גע־הייליגט; (וויל קיין טעמפעל דא איזט) ׃

זהב שהוציאו עליו · אא״כ בתולות מתעסקות בה: מטבילים · אע״פ שנגמרו בטהרה צריכים טבילה: (ו) בפנים · בבית הדשן הגדול שבו שורפין פסולי המקודשים: חוץ · דבש״ס, דאין שורפין בחוץ אא״כ בטומאה חמורה ונטמא בחוץ דאיכא תרתי לגריעותא ובה״ס דאין שורפין בפנים אא״כ איכא תרתי למעליותא: (ז) ישרף בפנים · דכיון דטהור מדאורייתא יש לקיים בו שריפתו בקודש: (ח) מחצי הכבש · כהנים הזוכים באברי התמיד מוליכין ומניחין אותן בחצי הכבש עד אחר שקראו ק״ש בלשכת הגזית, וקתני הכי דנותנן באותו טז״א של צד הארץ בחצי רוחב הכבש של צד המערב: ר״ח · ועבדינן שנוי זה בר״ח לידע שהוקבע ר״ח בזמנו: מעשר בהמה · ועכשיו בטלו מעשר בהמה שלא יבואו לידי תקלה: המקדיש שקלים · שהפרישן בזמן הזה · אא״כ שהקדיש לבדק הבית בכורים ושקלים שהיה לו כבר: בכורים · דבהדיא כתיב תביא בית ה׳:

[1]) וואס דיזער אויסדרוק בעדייטען זאללע, איזט אונגעוויס; איינינע מיינען, עס בעצייכנע דיא צאהל דער פעדען, אנדערע דיא דעם ווער־טהעס, אנדערע, דיא דער ארבייטערינגען ׃ [2]) רונדע צאהל, ד. ה. פילע ׃ [3]) אין איינעס דאזו בעשטיממטען רוימע ׃

זְכַרְיָה בֶּן קְבוּטָל אוֹמֵר, פְּעָמִים הַרְבֵּה קָרִיתִי לְפָנָיו בְּדָנִיֵּאל ׃ (ז) בִּקֵּשׁ לְהִתְנַמְנֵם, פִּרְחֵי כְהֻנָּה מַכִּין לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע צְרֵדָה, וְאוֹמְרִים לוֹ, אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, עֲמוֹד וְהָפֵג אַחַת עַל הָרִצְפָּה · וּמַעֲסִיקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה ׃ (ח) בְּכָל יוֹם תּוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ בִּקְרִיאַת הַגֶּבֶר, אוֹ סָמוּךְ לוֹ, בֵּין לְפָנָיו בֵּין לְאַחֲרָיו, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים מֵחֲצוֹת, וּבָרְגָלִים מֵאַשְׁמוֹרֶת הָרִאשׁוֹנָה · וְלֹא הָיְתָה קְרִיאַת הַגֶּבֶר מַגַּעַת, עַד שֶׁהָיְתָה עֲזָרָה מְלֵאָה מִיִּשְׂרָאֵל ·

הימים · — זכריה זאהן קבוטל זאגט ׃ אֶפְטמאלס האבע איך איהם אויס דניאל פארגעלעזען · (ז) וואנדעלט איהן דאס שלוממערן אן, זא שניפפען דיא יינגלינגע פאן דער פריסטערשאפט מיט דעם מיטטעלפינגער פאר איהם, אונד שפרעכען צו איהם ׃ מיין העדר! האהער פריסטער! שטעהע אויף אונד קיהלע דען פוס אם פפלאסטער · זא בעשעפטיגט מאן איהן ביס דיא צייט צום שלאכטען הערראנריקט · (ח) אן יעדעם אנדערן טאגע העבט מאן דיא אשע פאם אלטאר, ביים האהנענרוף, אדער אום דיזע צייט פארהער אדער נאכהער; אם פערזעהנונגספעסטע שאן פאן מיטטערנאכט אן; אן אנדערן פייערטאגען זאגאר פאן דער ערשטען נאכטוואכע ¹) אן, אונד עהע נאך דער האהנענרוף העראנריקטע, וואר דער פארהאף שאן געפיללט פאן ישראלים ·

פרק ב

בָּרִאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לִתְרוֹם אֶת הַמִּזְבֵּחַ, תּוֹרֵם · בִּזְמַן שֶׁהֵן מְרֻבִּין, רָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ · וְכָל הַקּוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת זָכָה · אִם הָיוּ שְׁנַיִם שָׁוִין, הַמְמֻנֶּה אוֹמֵר לָהֶן, הַצְבִּיעוּ · וּמָה הֵן מוֹצִיאִין? אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם · וְאֵין מוֹצִיאִין

פארמאלס דורפטע יעדער (דער דינסטהאבענדען פריס־טער) דען אלטאר אבריימען, אונד ווארען איהרער פילע זא ליפען זיא אן דער ראמפע הינויף, אונד ווער דעם אנ־דערן ביס פיער עללען צום אלטאר פאראויסקאם, האט־טע דאס רעכט ערווארבען; ווארען צווייא גלייך, זא זאג־טע דער בעאמטעטע צו איהנען ׃ ערהעבעט דיא פינגער ²)! דאן ערהאב יעדער איינען אדער צווייא פינגער, אבער דען דוימען דורפטע מאן ניכט הערפארהעבען אים הייליגטהום ·

מסכיעים אנו עליך על דעתינו ועל דעת ב"ד ; והוצא · שחשדוהו לצדוקי ; ובוכין · דהחושד בכשרים לוקה בגופו ׃ (ו) דורש · בדבר הלכה כל ליל י"הכ שלא יישן ויראה קרי ; ואם · אינו יודע לדרוש דבר הלכה אבל יודע ומבין ׃ באיוב · שהם דברים המושכים את הלב ואין שינה קוטפתו ׃ (ז) פרחי · בחורים שמתחיל שער זקנם לצמוח ; צרדה · לשון צרתה דדא, אצבע הסמוכה לאגודל, ומחברו לאגודל ושומטה ומכה על כפו ומשמיע קול שלא יישן · וי"מ אצבע האמצע ׃ והפג · עמוד על הרצפה של שיש להסיר השינה ע"י צינה ׃ (ח) בי"הכ מחצות · משום חולשא דכ"ג, שעליו לבדו מוטל הכל, צריך להשכים יותר ׃ ברגלים · דכפישי ישראל וכפישי קרבנות ורב הדשן, וצריך להעלות הדשן מן המערכה למקום שהיה באמצע המזבח ושמו תפוח ; מגעת · ברגלים ׃ מישראל · שמביאים קרבנותיהן להקריבם מיד אחר תמיד של שחר ׃

פרק ב שרוצה · כהן שאותו בית אב, ולא תקנו פיים לתרומת הדשן דסברו כיון דאיכא אונס שיהא לא אתו ׃ מרובים · זה רוצה וזה רוצה ׃ ד"א · עליונות של כבש ׃ הצביעו · שאסור למנות אנשים מישראל, ומעתה כל הכהנים באו לגורל, והממונה הוציא מפיו סך ומנין יותר ממה שיש שם כהנים, ואומר במי שיכלה החשבון הוא יזכה, וכהן אחר שאינו יודע המנין שהוציא הממונה בא ונוטל המצנפת מראש א' מהם · וי"מ שעומד כך בלי מצנפת עד שפיים ומט"ז לא היה פיים בעזרה, דגנאי הוא לעמוד בלא מצנפות · וי"מ דנוטלה ותחזירה וממנו מתחיל למנות ׃ פנים · אם בריא ויכול לכבוש

¹) זיהע ברכות פ. א. מ. א. ²) דים וואר איינע ארט צו לאזען · דער בעאמטעטע שפראך איינע צאהל אויס, אונד בעפאהל דאן, וועלכעראלֶ איינעם דיא מיטלע אנצונעהמען, דאן צעהלטע ער פאן דיזעם אנפאנגענד דיא אים קרייזע שטעהענדען אן דען פינגערן אב, אונד דער, דען דיא לעצטע צאהל טראף, האטטע דען פארצוג · דען דוימען ערהאב מאן ניכט, דאמיט ער ניכט, וויל ער אבשטעהט, צופעלליג בעזאנדערס געצעהלט ווירדע ·

שכהן גדול מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש: (ג) מסרו לו זקנים מזקני בית דין, וקורין לפניו בסדר היום, ואומרים לו אישי כהן גדול, קרא אתה בפיך, שמא שכחת או שמא לא למדת. ערב יום הכפורים שחרית מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה: (ד) כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה, ערב יום הכפורים עם חשכה לא היו מניחים אותו לאכול הרבה, מפני שהמאכל מביא את השנה. (ה) מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה, והעלוהו לעלית בית אבטינס, והשביעוהו ונפטרו והלכו להם, ואומרים לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין, ואתה שלוחנו ושליח בית דין, משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה, והן פורשים ובוכים: (ו) אם היה חכם דורש, ואם לאו, תלמידי חכמים דורשין לפניו. אם רגיל לקרות קורא, ואם לאו, קורין לפניו. ובמה קורין לפניו? באיוב ובעזרא ובדברי הימים.

בריגגען דער אפפערטהיילע אונד ביא דער וואהל דער שטיקקע דיא ער בעהאלטען וויללל, אימטער דען פארצוג. (ג) מאן געזעללטע דאן עלטעסטע פאם געריכטע איהם צו, דיא איהם דיא פערזעהנונגסטאגס-ארדנונג פארלאזען, אונד צו איהם זאגטען: „הערר! האהער פריסטער! ליז דוא זעלבסט; פיללייכט האסט דוא עס פערגעססען, אדער נאך גאר ניכט געלערנט"[1]). — אם טאגע פאר דעם פערזעהנונגסטאגע שטעללטע מאן איהן אין דיא עסטליכע פפארטע אונד פיהרטע שטיערע, ווידדער, אונד לעממער פאר איהם פאראיבער, דאמיט ער זיינעס דינסטעס זיך עראינגערע אונד איהן זיך געלייפיג מאכע. (ד) דיא גאנצען זיבען טאגע הינדורך פערזאגטע מאן איהם ניכט שפייזע אדער טראנק, אבער אן דעם פאראבענד דעס פערזעהנונגסטאגעס קורץ פאר נאכט געשטאטטעטע מאן איהם ניכט, פיעל צו עססען, וויילל פיעל שפייזע דען שלאף בעפערדערט. (ה) נון איבערגאבען דיא עלטעסטען דעם געריכטס איהן דען עלטעסטען דער פריסטערשאפט; דיזע בראכטען איהן אין דען זאאל דער פאמיליע אבטינס[2]), בעשוואָרען איהן אונד נאהמען אבשיד אונד גינגען. (דער אייד געשאה), אינדעם זיא צו איהם שפראכען: „הערר! האהער פריסטער! וויר זינד דיא אבגעארדנעטען דעס געריכטעס, אונד דוא ביסט אונזער אונד דעס געריכטעס אבגעארדנעטער; וויר בעשווערען דיך אים נאמען דעססען דער זיינען נאמען אין דיזעם הויזע וואהנען לעסט, דאס דוא ניכטס אן אללעם ענדערסט וואס וויר דיר געזאגט האבען!" ער שיד דאן וויינענד פאן איהנען אונד זיא וויינענד[3]) פאן איהם. (ה) וועןן ער איין געלעהרטער וואר, זא הילט ער (אין דער נאכט) פארטרעגע, אונד ווען ניכט, זא טרוגען געלעהרטע איהם עטוואס פאר; ווען ער אים לעזען געאיבט וואר, זא לאז ער, אונד ווען ניכט, לאז מאן איהם פאר. ווארויס אבער לאז מאן איהם פאר? אוים דעם בוכע איוב, אוים עזרא, אונד דברי

הפתילות שכבו והיינו הטבת שתי נרות אחר הקטורת: מקריב. כל קרבן שירצה: ונוטל. מנה יפה, בקדשי מזבח, אבל בקדשי גבול כ"ג וכ"ה שוים: (ג) וקורין. כל ז': היום. פ' אחרי: אישי. אדוני: שכחת. י"מ שכחת אמרו בבית שני, שהיו צריכים לכך, שהיו מעמידים ע"פ המלכות כ"ג שאינם מהוגנים: כבשים. אבל שעירים לא, כיון דעל חטאת ישראל קאתי, חלשי דעתיה, אבל פר דע"ק הכהנים קאתי אי אית בהו מלתא מהדר ליה בתשובה: מכיר. לתת על לבו הלכות סדר היום: (ד) הרבה. אפילו מאכלים שאינן מביאים לידי טומאה, ומונעים ממנו לגמרי מאכלים המביאים לידי טומאה, כגון ביצים וחלב, ובשר שמן, ויין ישן: (ה) כהונה. ללמדו חפינת הקטורת ועבודה קשה היתה: ומשביעין. שלא יהיה צדוקי לתקן הקטורת מבחוץ ולהכניס: ושלוחי ב"ד. אע"ג דקי"ל דהני כהני שלוחי דרחמנא ניהנו, ה"ק ליה,

[1]) עס גאב נעמליך צור צייט דער הערודעער פילע אומוויססענדע האהע פריסטער. [2]) זיעהע שקלים פ' ה'. [3]) נעמליך דאריבער, דאס מאן זאלכער פארזיכטסמאאסרעגעלן, דער פילען קעטצעריען וועגען, בעדורפטע.

שֶׁל מַיִם הֲרֵי כָּאן עֲשָׂרָה · בֵּין הָעַרְבַּיִם בְּאַחַד עָשָׂר, הוּא עַצְמוֹ בְּתִשְׁעָה, וּשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי גִזְרֵי עֵצִים · בַּשַּׁבָּת בְּאַחַד עָשָׂר, הוּא עַצְמוֹ בְּתִשְׁעָה, וּשְׁנַיִם בְּיָדָם שְׁנֵי בָזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים · וּבַשַּׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג בְּיַד אֶחָד צְלוֹחִית שֶׁל מָיִם : (ו) אַיִל קָרֵב בְּאַחַד עָשָׂר, הַבָּשָׂר בַּחֲמִשָּׁה, הַקְּרָבַיִם וְהַסֹּלֶת וְהַיַּיִן, בִּשְׁנַיִם שְׁנַיִם : (ז) פַּר קָרֵב בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, הָרֹאשׁ בְּאֶחָד, וְהָרֶגֶל בִּשְׁנַיִם, הָעוֹקֶץ וְהָרֶגֶל, הָעוֹקֶץ בִּשְׁנַיִם, וְהָרֶגֶל בִּשְׁנַיִם, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, הֶחָזֶה בְּאֶחָד, וְהַגֵּרָה בִּשְׁלֹשָׁה, שְׁתֵּי יָדַיִם בִּשְׁנַיִם, וּשְׁתֵּי דְפָנוֹת בִּשְׁנַיִם, הַקְּרָבַיִם וְהַסֹּלֶת, וְהַיַּיִן בִּשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה · בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר, אֲבָל בְּקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד, אִם רָצָה לְהַקְרִיב מַקְרִיב · הֶפְשֵׁטָן וְנִתּוּחָן שֶׁל אֵלּוּ וָאֵלּוּ שָׁוִין :

איינער אין דער האנד איינען קרוג מיט וואססער, אלזא צעהן; דאס טעגליכע אבענדאפפער דורך איילף, עס זעלבסט דורך נײן אונד צווייא היעלטען יעדער איינען שייט האלץ. אם שבת דורך איילף, עס זעלבסט דורך נײן, צווייא הילטען יעדער איינע שאלע מיט ווייהרויך צו דען שויברָאטען; אם שבת אים לויבהיטטענפעסטע היעלט נאך איינער דען קרוג מיט וואססער אין דער האנד. (ו) איין ווידדער ווירד דורך איילף פריסטער דארגעבראכט, דאס פליייש דורך פינף, דיא איינגעוויידע, דאס פיינע מעהל אונד דער ווײן דורך יע צווייא. (ז) איין שטיער ווארד דורך פיער אונד צוואנציג דארגעבאכט; נעמליך דער קאפף אונד דער רעכטע פוס, יענער דורך איינען, דיזער דורך צווייא; דער שוואנץ אונד דער לינקע פוס, יענער דורך צווייא, דיזער דורך צווייא; ברוסטפעטט אונד האלז יענעם דורך איינען, דיזער דורך דרייא; דיא צווייא פארדערפיסע דורך צווייא, דיא צווייא זייטען דורך צווייא; דיא איינגעווײדע, דאס פיינע מעהל, דער ווײן דורך יע דרייא. וואבייא גילט אללעם דיס? בייא עפפענטליכען אפפערן; אבער אפפער איינעס איינצעלנען קאן יעדער פריסטער דארברינגען וועלכעד וויללי. דאס אבציהען דער הויט אונד צערשניידען איזט איןביידען אפפעראַרטען גלייך (אונד יעדערמאן געשטאטטעט).

פ ר ק ג

אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה, צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה · אִם הִגִּיעַ, הָרוֹאֶה אוֹמֵר, בַּרְקַאי · מַתִּתְיָה בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר, הֵאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח · עַד שֶׁבְּחֶבְרוֹן? וְהוּא אוֹמֵר הֵן : (ב) וְלָמָּה הֻצְרְכוּ לְכָךְ? שֶׁפַּעַם

דער בעאמטעטע שפראך צו דען אנדערן: געהט הינויס אונד זעהעט, אָב דיא צייט צום שלאכטען איינגעטרעטען זייא. ווען זיא איינטריטט רופט דער דיס בעמערקט: ברקאי (ליכטשיין דער מארגענרעטהע צייגט זיך)! מתתיא זאהן שמואל זאגט; ער האבע גערופען: דער גאַנצע אָסטען איזט העלל געווארדען! (דיא אנדערן פראגטען דאן): ביס נאך חברון הין? אונד ער ערווידערטע: יא! (ב) ווארום אבער

אותו שעומד אחר הי"ג זוכה, וכן כב' בזיכי לבונה דלקמן : בין הערבים · בכל יום : שני גזירי · להוסיף על עצי המערכה בין הערבים, ולא חשיב גזירי עצים דשחרית, משום דמי שזכה בתרומת הדשן זכה בסידור המערכה וב' גזירי עצים, כי הזכי דליתו לפיים ; (ו) כה' · כאברי הכבש : (ז) הרגל בשנים · לא שהיה מחלקים האבר לשנים אלא האבר כשלם היו מקריבים ב' כהנים ; בד"א · דבעינן כל הני כהנים ופיים : אם רצה · ולא חיישינן דאתו לאנצויה דקרבנות יחיד שכיחי · א"נ י"ל דה"ק אם רצה כהן להקריב משלו יכול להקריב בעצמו ; שוי' · להיות כשרים בזר ואין טעונין כהן :

פרק ג הממונה · הוא הסגן ממונה לעבוד תחת כ"ג אם יארע בו פסול בי"הכ, א"כ ממונה על הפיים ; וראו. על מקום גבוה שהי' לפס ; האיר · זמן זה אחר ברקאי ; עד שבחברון · הרואה אומר האיר, והעומדים למטה שואלים הגיע האור לחברון? והרואה משיב הן · וי"מ שהרואה שואל אם צריך להגיע האור עד חברון, והשיב זה שלמטה, הן, וכדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון : (ב) הלבנה · לאו ביום הכפורים בים דא"א לעלות הלבנה בי"כ סמוך לאור היום,

אֲגוֹדָל בַּמִּקְדָּשׁ: (ב) מַעֲשֶׂה שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם שָׁוִין וְרָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, וְדָחַק אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל וְנִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ · וְכֵיוָן שֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁבָּאִין לִידֵי סַכָּנָה · הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ תוֹרְמִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא בַּפַּיִס · אַרְבָּעָה פַּיָּסוֹת הָיוּ שָׁם, וְזֶה פַּיִס הָרִאשׁוֹן: (ג) הַפַּיִס הַשֵּׁנִי, מִי שׁוֹחֵט, מִי זוֹרֵק, מִי מְדַשֵּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וּמִי מְדַשֵּׁן אֶת הַמְּנוֹרָה, וּמִי מַעֲלֶה אֵבָרִים לַכֶּבֶשׁ, הָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל, וּשְׁתֵּי הַיָּדַיִם, הָעֹקֶץ וְהָרֶגֶל, הֶחָזֶה וְהַגֵּרָה, וּשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת וְהַקְּרָבַיִם, וְהַסֹּלֶת, וְהַחֲבִתִּין, וְהַיַּיִן · שְׁלֹשָׁה עָשָׂר כֹּהֲנִים זוֹכִים בּוֹ · אָמַר בֶּן עַזַּאי לִפְנֵי ר׳ עֲקִיבָא, מִשּׁוּם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ הָיָה קָרֵב: (ד) הַפַּיִס הַשְּׁלִישִׁי, חֲדָשִׁים לִקְטֹרֶת בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ · וְהָרְבִיעִי, חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים, מִי מַעֲלֶה אֵבָרִים מִן הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ: (ה) תָּמִיד קָרֵב, בְּתִשְׁעָה, בַּעֲשָׂרָה, בְּאַחַד עָשָׂר, בִּשְׁנֵים עָשָׂר, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר · כֵּיצַד? עַצְמוֹ בְּתִשְׁעָה, בֶּחָג בְּיַד אֶחָד צְלוֹחִית

(ב) איינסט ליפען אבער צווייא אום דיא וועטטע דיא ראמפע היניף, אונד איינער שטיס דען אנדערן זא דאס דיזער פיעל אונד איין ביין בראך. דא מאן אלזא זאה, דאס עס געפאהר פעראנלאסטע, פעראָרדנעטע מאן, דאס זיא דען אלטאר נור נאך דעם לאָזע אבריימען זאללען · פירמאל וואַרד אן איינעם טאגע געלאזט, דאס ערוועהנטע איזט דאס ערשטע. (ג) דאס צווייטע מאל וואַרד געלאָזט, ווער אן דיזעם טאגע שלאכטען, ווער שפרענגען, ווער דען איננערן אלטאר פאן דער אשע רייניגען, ווער דען ארמלייכטער פאן דער אשע רייניגען, ווער דיא אפפער־גלידער אויף דיא ראמפע הינויפטראגען זאללע, נעמליך ווער דען קאפף אונד דען רעכטען פוס, ווער דיא ביידען פאָרדערפיטע, ווער דען שוואנץ אונד דען לינקען פוס, ווער דאס ברוסטפעטט אונד דען האלז (מיט לופטרעהרע, אונד לעבער), ווער דיא ביידען זייטענשטיקקע, אונד ווער דיא איינגעווירע; פערנער ווער דאס צעהנטעל איפה פיינעס מעהל, ווער דאס מעהל צום פפאננען־קוכען, אונד ווער דען וויין (צום טראנקאפפער) דארברינגען זאללע · דרייצעהן פריסטער ערווארבען זיך אלזא רעכטע דאדורך · בן עזאי לעהרטע פאר ר׳ עקיבא אים נאמען דעם ר׳ יהושע: נאך דעם (נאטירליכען) גאנגע דעם טהירעס וואַרד עס דארגעבראכט[*]). (ד) צור דריטטע לאזונג ריעף מאן: נייע פריסטער צור רייכערונג (ד׳ ה׳ דיא נאך ניא גערייכערט האבען) קאממט אונד לאזעט! צור פירטען ריעף מאן: אלטע אונד נייע, (לאָזעט) ווער דיא גלידער פאן דער ראמפע צום אלטאר ברינגען זאלל · (ה) דאס טעגליכע אפפער ווירד דארגעבראכט דורך נייז, צעהן, איילף, צוועלף פריסטער, ניא וועניגער אונד ניא מעהר; וויא זא? דאס אפפער זעלבסט דורך נייז; אם לויבהיטטענפעסטע היילט

אצבעותיו מוציא א׳, ואם הוא קולה, מוציא ב׳, ואין כמנין אלא אחד: אגודל · מפני הרמאים כשירא שקרב המנין לכלות יוציא האגודל עם האצבע כדי שימנה לב׳, לפי שיכול להרחיק האגודל מן האצבע: (ב) ד׳ פייסות · י״מ דאיירי בשאר ימות השנה דכ״הכ כל העבודות ככ״ג · וי״מ דגם בי״הכ היו ד׳ פייסות ולא פייסו בפ״א כדי להשמיע קול ד״פ ביום בעזרה, וזהו כבודו של מלך: (ג) מי שוחט · הראשון זכה בקבלה, והוא זורק, והסמוך לו זכה בשחיטה, ואע״ג דשחיטה קודמת לקבלה, עבודת הזריקה גדולה משחיטה, שהשחיטה כשירה בזר · וי״מ שהראשון שוחט והב׳ מקבל וזורק, והג׳ מדשן מזבח הפנימי, הד׳ מדשן המנורה, הה׳ זכה בראש ורגל, הו׳ בב׳ ידים, הז׳ בעוקץ ורגל השמאלי, הח׳ בחזה הוא השומן הרואה את הקרקע, הט׳ בב׳ דפנות, הי׳ בקרבים, הי״א בסולת, הי״ב בחביתין, הי״ג ביין: הראש והרגל · בכהן א׳: והגרה · הוא הצואר ומחיים מחוברים בו קנה הריאה עם הכבד, ואח״כ מפרישין הכבד וקריבה עם דופן הימני: דרך הלוכו · תק״ם האברים הגדולים קרבים תחלה, ומשום דבריאה כפישי עצמות קרב עמו הרגל שאין בכל האברים רוב בשר כמו ברגל: הלוכו · והקרביים שאין להם תנועה מודי כ״ע שקרבים באחרונה: (ד) חדשים · כך היו מכריזין, מי שלא זכה כל ימיו בקטורת, יבא לפייס, שלא היו מניחין לזכות כהן א׳ ב׳ פעמים מפני שמעשרת: מעלה איברים · לא היו מוליכין מבית המטבחיים למזבח, אלא היו נותנים אותם מחצי כבש ולמטה ומפייסים פייס אחר להעלותן ממקום התחתון. (ה) בט׳ · מסולכת אברים ואילך קחשיב, בכל יום ו׳ לאברים וקרביים, ואחד לסולת, ואחד לחביתין, ואחד ליין: צלוחית:

---

[*]) ד׳ ה׳ דער לינקע פוס מיט דעם שוואנצע נאך דען זייטענשטיקקען, אונד דיא איינגעווייד נאכהער.

לְבֵית הַפַּרְוָה, וּבַקֹּדֶשׁ הָיְתָה · פֵּרְסוּ סָדִין שֶׁל בּוּץ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו וּפָשַׁט · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, פָּשַׁט קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו · יָרַד וְטָבַל עָלָה וְנִסְתַּפַּג · הֵבִיאוּ לוֹ בִּגְדֵי לָבָן, לָבַשׁ וְקִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו : (ז) בַּשַּׁחַר הָיָה לוֹבֵשׁ פְּלוּסִין שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה, וּבֵין הָעַרְבַּיִם הִנְדּוּיִין שֶׁל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת זוּז · דִּ"ר מֵאִיר · וַחֲכָ"א, בַּשַּׁחַר הָיָה לוֹבֵשׁ שֶׁל שְׁמֹנָה עָשָׂר מָנֶה, וּבֵין הָעַרְבַּיִם שֶׁל שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה · הַכֹּל שְׁלֹשִׁים מָנֶה · אֵלּוּ מִשֶּׁל צִבּוּר (נ"א נוֹטֵל מִן הַהֶקְדֵּשׁ) וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף, מוֹסִיף מִשֶּׁלוֹ : (ח) בָּא לוֹ אֵצֶל פָּרוֹ · וּפָרוֹ הָיָה עוֹמֵד בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ · רֹאשׁוֹ לַדָּרוֹם, וּפָנָיו לַמַּעֲרָב · וְהַכֹּהֵן עוֹמֵד בַּמִּזְרָח, וּפָנָיו לַמַּעֲרָב, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמִתְוַדֶּה · וְכַךְ הָיָה אוֹמֵר, אָנָּא הַשֵּׁם, עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי חָטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי · אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים וְלַחֲטָאִים, שֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְשֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי · כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם, וְגוֹמֵר · וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו, בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד : (ט) בָּא לוֹ לַמִּזְרָח לִצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ, הַסְּגָן מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית

פיהרטע איהן אין דיא קאממער פרוה, וועלכען צום היי־ליגען רוימע געהערטע, ברייטעטע איין טוך פאן ביססוס צווישען איהם אונד דעם פאלקע אויס, ער וואוש זיך הענדע אונד פיסע אונד ענטקליידעטע זיך; — ר' מאיר זאגט: ער ענטקליידעטע זיך ערשט, אונד וואוש זיך דאן הענדע אונד פיסע; — שטיג הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף, טראקקנעטע זיך אב; מאן בראכטע איהם ווייסע קליידער, ער לעגט זיא אן, אונד וואוש זיך דיא הענדע אונד פיסע. (ז) אם מארגען קליידעטע ער זיך אין פעלוזישע[1] קליידער צוועלף מנה אן ווערטה; דעם נאכמיטטאגס אין אינדישע פאן אכט הונדערט זוז אן ווערטה; זא ר' מאיר; דיא געלעהרטען זאגען: דעם מארגענס לעגטע ער קליידער פאן אכטצעהן מנה ווערטה אן, אונד דעם נאכמיטטאגס פאן צוועלף מנה, אים גאנצען דרייסיג מנה, דיא פאן עפפענטליכעם געלדע בעשטריטטען ווארדען; עס שטאנד איהם אבער פרייא, אויס אייגענען מיטטעלן צוצולעגען. (ה) נון גינג ער אן זיינען שטיער[2], דיזער שטאנד צווישען דער פארהאללע אונד דעם אלטאר, מיט דעם קאפפע נאך זידען, אונד מיט דעם געזיכטע נאך וועס־טען געקעהרט; דער פריסטער שטעללטע זיך אים אסטען מיט דעם געזיכט נאך וועסטען[3]; ער לעגטע דאן זיינע ביידען הענדע אויף דענזעלבען אונד שפראך דאס זינדענבע־קעננטניס אלזא: אָ גאטט! איך האבע געפעהלט, געפרע־פעלט, אונד געזינדיגט פאר דיר, איך אונד מיין הויז; אָ גאטט! פערצייהע דאך דיא פעהלער, פערגעהונגען אונד זינדען, וואמיט איך געפעהלט געפרעפעלט אונד געזינדיגט האבע פאר דיר, איך אונד מיין הויז! וויא אים געזעטצע דיינעס דינערס משה געשריבען שטעהט: „דען אן דיזעם טאגע ווירד ער אייך פערגעבען, א. ז. וו." אונד דיא גע־מיינדע שטיממטע אלסדאן איין, מיט דען ווארטען: געפריזען זייא דער נאמע זיינער גלאררייכען מאיעסטעט אין עוויגקייט! (ט) דאן טראט ער אויף דיא אסטזייטע נערדליך פאם אלטאר, דער פארשטעהער איהם צור רעכטען אונד

הדם הטיב ; (ה) בין דם לאברים · ר"ל שלא היה זריקת הדם והקרבת האברים רצופים, שהרי היה הקטורת מפסקת, וה"ה הטבת הנרות הי' בין זריקה להקרבה אחר הקטורת: אסטנים · מצונן; חמין · מעי"כ ומטילין לבית טבילתו ; (ו) הפרוה · מכשף א' ששמו פרוה הוא בנאה ונקראת על שמו עי' מ"ג פ"ה דמדות : ובקדש · דכל הטבילות טעונות מקום קדוש חוץ מן הראשונה לבן · לעבודות פנימות ; (ז) פלוסין · בוץ דק ויפה מארץ רעמסס : הנדואין · מארץ הודו, וי"מ מארץ כוש ; בין הערביים · להוציא כף ומחתה ; הכל ל' מנה · להכי כלליהו לומר שאם פיחת לאותן של שחרית וריבה לאותן של ערבית לית לן בה; משלו · ובלבד שיתן התוספות מתנה להקדש : (ח) בין האולם · כל צפון העזרה כשרה להעמדת הפר אלא שלא יטריח כ"הג לשאת הדם למרחוק : ראשו בדין היה להעמידו ראשו למערב ואחוריו למזרח אלא שמא יטיל גללים, וגנאי הוא להראות בית הרעי לצד מזבח, לפיכך היה גבו לצפון ועיקם ראשו למערב : במזרח · ואחוריו למזרח: (ט) וקלפי · כלי עץ חלול ולא

---

[1] פאן פעלוזיום אין דער גרענצע עגיפטענס · [2] דען ער פיר זיך אונד זיין הויז דארבראכטע · [3] דעם טעמפעל צו ·

אַחַת עָלָה מְאוֹר הַלְּבָנָה, וְדִמּוּ שֶׁהֵאִיר הַמִּזְרָח, וְשָׁחֲטוּ אֶת הַתָּמִיד, וְהוֹצִיאוּהוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה · הוֹרִידוּ כֹּהֵן גָּדוֹל לְבֵית הַטְּבִילָה · זֶה הַכְּלָל הָיָה בַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַמֵּסִיךְ אֶת רַגְלָיו טָעוּן טְבִילָה, וְכָל הַמֵּטִיל מַיִם, טָעוּן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלָיִם : (ג) אֵין אָדָם נִכְנָס לָעֲזָרָה לַעֲבוֹדָה, אֲפִילוּ טָהוֹר, עַד שֶׁיִּטְבּוֹל · חָמֵשׁ טְבִילוֹת וַעֲשָׂרָה קִדּוּשִׁין טוֹבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַיּוֹם, וְכֻלָּן בַּקֹּדֶשׁ עַל בֵּית הַפַּרְוָה חוּץ מִזּוֹ בִלְבָד : (ד) פֵּרְסוּ סָדִין שֶׁל בּוּץ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם · פָּשַׁט, יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפָּג · הֵבִיאוּ לוֹ בִגְדֵי זָהָב וְלָבַשׁ, וְקִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו · הֵבִיאוּ לוֹ אֶת הַתָּמִיד · קְרָצוֹ, וּמֵרַק אַחֵר שְׁחִיטָה עַל יָדוֹ · קִבֵּל אֶת הַדָּם וּזְרָקוֹ · נִכְנָס לְהַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר, וּלְהֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּלְהַקְרִיב אֶת הָרֹאשׁ, וְאֶת הָאֵבָרִים, וְאֶת הַחֲבִתִּין, וְאֶת הַיָּיִן : (ה) קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר הָיְתָה קְרֵבָה בֵּין דָּם לָאֵבָרִים · שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, בֵּין אֵבָרִים לִנְסָכִים · אִם הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ אִסְטְנִיס, מְחַמִּין לוֹ חַמִּין, וּמְטִילִין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן, כְּדֵי שֶׁתָּפוּג צִנָּתָן : (ו) הֱבִיאוּהוּ

ווארען זיא היררצו גענעטהיגט? ווייל איינסט [1]) דאס מאָנדליכט אויפשטיג אונד זיא גלויבטען דער אָסטען לייכטעטע אונד דאס טעגליכע אפפער שלאכטעטען, וועלכעס זיא דאן צור בראנדשטעטטע ברינגען מוסטען · — זאגלייך בראכטע מאן דען האהען פריסטער אינס טויכבאד הינאב · — עס וואר רעגעל אים הייליגטהומע, ווער זיינע נאטהדורפט פעררינכטעט האטטע, מוסטע גאנץ אונטערטויכען אונד ווער וואססער געלאססען האטטע, מוסטע הענדע אונד פיסע אויס דעם וואשבעקקען רייניגען · (ג) נימאנד דארף דען פארהאף צום דינסט בעטרעטען, זעלבסט וועןן ער ריין איזט, אהנע אונטערצוטויכען · — פינף אונטערטויכונגען אונד צעהן וואשונגען מוסטע דער האהע פריסטער אן דיזעם טאגע פארנעהמען, אללע, דיזע ערשטע אויסגענאממען, אים הייליגען רוימע איבער דער קאממער פרוה · (ד) מאן בערייטעטע איין טוך פאן ביססוס צווישען איהם אונד דעם פאלקע אויס, ער ענטקליידעטע זיך, שטיג הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף אונד טראקנעטע זיך אב; מאן בראכטע איהם דיא גאלדדורכווירקטען קליידער, דיא ער אנלעגטע; ער וואוש זיך דאן הענדע אונד פיסע · מאן פיהרטע איהם דאס טעגליכע אפפער פאר, ער שניטט אין דעססען האלז איין, אונד איין אנדערער פאללענדעטע דאס שלאכטען פיר איהן; ער פינג זאגלייך דאס בלוט אויף, שפרענגטע עס; טראט דאן היניין אום דיא מארגענרייכערונג דארצובריגגען, דיא לאמפע פאן אשע צו רייניגען אונד דען קאפף אונד דיא גלידער, אונד דיא פפאננענקוכען אונד דען ויין צו אפפערן · (ה) דיא מארגענרייכערונג פאנד שטאטט צווישען דעם בלוטשפרענגען אונד דער אפפערונג דער גלידער, דיא דעס אבענדס צווישען דער אפפערונג דער גלידער אונד דען טראנקאפפערן · ווען דער האהע פריסטער אלט אדער שוואך וואר, זא היעלט מאן איהם ווארמעס וואססער פאררעטהיג, וועלכעס מאן אונטער דאס קאלטע גאָס, אום דיא קעלטע צו מעסיגען · (ו) מאן

אלא בסוף אחד מן המועדים אירע, וחששו שלא יארע טעות כיוצא בו ביום הכפורים : הורידו · לאחר שאמר הרואה הן, הורידו כ"ג לטבול קודם שישחוט התמיד : המיסך · כנוי לגדולים : קדוש · מן הכיור : (ג) לעזרה · לעזרת ישראל : לעבודה · ל"ד דאפילו ביאה ריקנית אסור עד שיטבול : על בית · וגג בית הפרוה היתה שוה לעזרה, דאל"כ הא קי"ל דגגין ועליות לא נתקדשו : מזו · שהיתה בחול ע"ג שער המים בצד לשכתו : (ד) בוץ · שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ, ושאר ימי השנה היה משמש בבגדי זהב : ונסתפג · ונתנגב : וקדש · מן הקיתון של זהב דבכל חליפות בגדי היום צריך קדוש לפשיטה וקדוש ללבישה, ובפשיטה זו של בגדי חול לא הוצרך קדוש, ועביד קדושה עשירית בשלבש בגדי חול : קרצו · שחטו ברוב שמנים : ומרק אחר · לפי שאין קבלת הדם אלא בכ"ג וצריך למהר ואף ע"ג דסגי ברוב שנים, מ"מ מצוה למרק שינה

[1]) אן אירגענד איינעם דער לעטצטערן טאגע איינעם אנדעם · אונד וועגען דעם איינען אירטהומס פעראנדערטע מאן דיזע פארשריפט פיר אימער · [2]) דאס דאך דערזעלבען וואר דעם באדען דעם אבערן הייליגען פאראהאפעס דער פריסטער גלייך; איהרע עפפנונג ניכט אן דער זייטע אין דען פאראהאף דעם פאלקעס היניין · — דאס ווארט פרוה ווירד פיר איינען איינגעבאהמען דעם פרוטערס אויסגעגעבען. אינדעם פרעגט זיך, אב עס ניכט איין גריכישעס ווארט זייא ·

פרק ד

טָרַף בַּקַּלְפִּי, וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גוֹרָלוֹת, אֶחָד כָּתוּב עָלָיו לַשֵּׁם, וְאֶחָד כָּתוּב עָלָיו לַעֲזָאזֵל · הַסְּגָן בִּימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמֹאלוֹ · אִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִימִינוֹ, הַסְּגָן אוֹמֵר לוֹ, אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל הַגְבַּהּ יְמִינְךָ, וְאִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִשְׂמֹאלוֹ, רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ, אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל הַגְבַּהּ שְׂמֹאלְךָ · נְתָנָן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים, וְאוֹמֵר, לַה' חַטָּאת · ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר חַטָּאת, אֶלָּא לַה' · וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו, בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: (ב) קָשַׁר לְשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וְהֶעֱמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שִׁלּוּחוֹ, וְלַנִּשְׁחָט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ · בָּא לוֹ אֵצֶל פָּרוֹ שְׁנִיָּה, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עָלָיו וּמִתְוַדֶּה, וְכַךְ הָיָה אוֹמֵר, אָנָּא הַשֵּׁם, עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי חָטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ · אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים וְלַחֲטָאִים, שֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְשֶׁחָטָאתִי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ · כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ, כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ · וְהֵן עוֹנִין אַחֲרָיו, בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: (ג) שְׁחָטוֹ וְקִבֵּל בְּמִזְרָק אֶת

דער האהע פריסטער גריף אין דיא אורנע, אונד צואייליג צווייא לאאזע הערויס; אויף איינעם דערזעלבען שטאנד: פיר גאטט! אויף דעם צווייטען: פיר עזאזל! דער פארשטעהער וואר איהם צור רעכטען אונד דאס הויפט דער דינסטהאבענדען אבטהיילונג צור לינקען; ווען דאס: פיר גאטט! דורך זיינע רעכטע האנד הערויף קאם, זא זאגטע דער ערשטערע צו איהם; מיין הערר! האהער פריסטער! ערהעבע דיינע רעכטע! — ווען דאס פיר גאטט דורך זיינע לינקע הערויף קאם, זא זאגטע דער אנדערע צו איהם: מיין הערר! האהער פריסטער! ערהעבע דיינע לינקע! ער לעגטע דאן דיא לאאזע אויף בײדע בעקקע אונד שפראך: דעם עוויגען (דעססען הייליגער נאמע היער אויסגעשפראכען וואַרד) איין זינדאפפער! — ר' ישמעאל זאגט: ער האבע דאס ווארט זינדאפפער ניכט צו זאגען געברויכט, זאנדערן נור: דעם עוויגען! — דיא (אומשטעהענדען) אנטווארטעטען מיט דעם רופע: געפריזען זייא דער נאמע זיינער גלארייכען מאיעסטעט אין עוויגקייט · (ב) הירויף באנד ער איינען שטרייפען פאן פורפורוואללע אן דען קאפף דעם פארטצוזענדענדען באקקעס, שטעללטע איהן געגען דאס טהאר, וואדורך ער געשיקט וואַרד, אונד דעם צו שלאכטענדען (באנד ער איינען שטרייפען) געגען דיא שטעללע, ווא ער געשלאכטעט ווירד. דאן גינג ער צו זיינעם שטיער צום צווייטען מאלע, לעגטע זיינע ביידען הענדע דארויף, אונד שפראך דאס זינדענבעקענטניס מיט דען ווארטען; אָ גאטט! איך האבע געפעהלט, געפרעפעלט אונד געזינדיגט פאר דיר, איך אונד מיין הויז אונד דיא זעהנע אהרנ'ס, דיין הייליגער פאלקסשטאם · אָ גאטט! פערצייהע דיא פעהלער, פרעפעל אונד זינדען דורך וועלכע איך געפעהלט, געפרעפעלט אונד געזינדיגט האבע, איך אונד מיין הויז אונד דיא זעהנע אהרנ'ס, דיין הייליגער פאלקסשטאם! וויא אין דעם געזעטצע דיינעס דינערס משה געשריבען שטעהט: דען אן דיזעם טאגע ווירד ער אייך פערגעבען, אייך צו רייניגען, פאן אללען אייערן זינדען פאר גאטט זאללט איהר גערייניגט ווערדען · דיא צוהערער אנטווארטעטען הירויף: געפריזען זייא דער נאמע זיינער גלארייכען מאיעסטעט אין עוויגקייט! — (ג) זאדאן שלאכ=

פרק ד טרף · חטף פתאום שלא יכוין במשוש להוציא של שם בימינו, לפי שסימן יפה היה כשעלה שם בימין: גורלות · אחד בימין ואחד בשמאל, והשעירים עומדים לפניו אחד מימינו ואחד משמאלו: לה' · שם המפורש היה מזכיר, שם הויה כמו שנכתב: עונין · כשמזכיר השם: (ב) זהורית · צמר צבוע אדום: שלוחו · שער שיוצא בו: שחיטתו · בצוארו, ולא אתי לאחלופי זה בזה, ובשאר שעירים נמי לא מתחלפי, שבשאר שעירים אין לשון של זהורית קשורה בהם: פרו שניה · כלומר בא לו אצל פרו הראשון פעם שנית: עויתי · מתניתין ר"מ דמסדר הכי, אבל חכמים פליגי, דהא עון הוא מזיד, וחטא הוא שוגג, א"כ אחר שהתוודה על המזיד חוזר ומתוודה על השוגג, אלא אומר, חטאתי עויתי פשעתי: (ג) שחטו ·

אָב מִשְּׁמֹאלוֹ, וְשָׁם שְׁנֵי שְׂעִירִים, וְקַלְפֵּי הָיְתָה שָׁם וּבָהּ שְׁנֵי גוֹרָלוֹת, שֶׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ הָיוּ · וַעֲשָׂאָן בֶּן גַּמְלָא שֶׁל זָהָב, וְהָיוּ מַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח : (י) בֶּן קָטִין עָשָׂה שְׁנֵים עָשָׂר דַּד לַכִּיּוֹר, שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ אֶלָּא שְׁנַיִם · וְאַף הוּא עָשָׂה מוּכְנִי לַכִּיּוֹר, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵימָיו נִפְסָלִין בְּלִינָה · מוּנְבָּז הַמֶּלֶךְ עָשָׂה כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל זָהָב · הֵילְנִי אִמּוֹ עָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל · וְאַף הִיא עָשְׂתָה טַבְלָא שֶׁל זָהָב שֶׁפָּרָשַׁת סוֹטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ · נִקָּנוֹר נַעֲשׂוּ נִסִּים לְדַלְתוֹתָיו, וְהָיוּ מַזְכִּירִין אוֹתוֹ לְשֶׁבַח : (יא) וְאֵלּוּ לִגְנַאי, שֶׁל בֵּית גַּרְמוּ לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁל בֵּית אַבְטִינָס לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת · הֻגְרַס בֶּן לֵוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בַּשִּׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד · בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַכְּתָב · עַל הָרִאשׁוֹנִים נֶאֱמַר זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה, וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר, וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב :

דאס הויפט דער דינסטהאבענדען אבטהיילונג דער פריסטער צור לינקען; היער שטאנדען צווייא בעקקע · אויך וואר דא איינע אורנע [1]) מיט צווייא לאאזען, פריהער אויס בוכסבוים געמאכט, אבער נאכמאלס האטטע זיא בן גמלא פאן גאלד אנפערטיגען לאססען, וואפיר ער זיך איינע עהרענפאללע ערוועהנונג פערדינטע · (י) זא האטטע אויך בן קטין צוועלף רעהרען אם וואשבעקקען מאכן לאססען, דען פריהער וואַרען נור צווייא דאראן געוועזען, אויך האטטע ער איינע פארקעהרונג [2]) דאראן אנגעבראכט, דאס דאס וואססער ניכט דורכ'ס שטעהען איבער נאכט אונברויכבאר ווערדע · קעניג מונבז [3]) ליס אללע האנדהאבען דער אם פערזעהנונגסטאגע צו געברויכענדען גערעטהע אויס גאלד מאכען · זיינע מוטטער העלענא ליס איבער דער פפארטע דעס טעמפעלס איינען גאלדענען שיינווערפער (שפיגעל לאמפע) אנברינגען [4]); אויך ליס זיא איינע גאלדענע טאפעל מאכען, וואראויף דער אבשניטט פאן דער עהעברעכערין געשריבען שטאנד · דעם ניקאנור וואַרען מיט זיינען טעמפעלטהירען וואונדער געשעהען [5]), וואפיר מאן זיינער עהרענפאלל ערוועהנט · (יא) אנדערע צאגען זיך טאַדעל צו · דיא פאמיליע גרמו וואללטע נימאנדען איהרע אנפערטיגונג דער שויבראטע לעהרען; דיא פאמיליע אבטינס וואללטע נימאנדען איהרע אנפערטיגונג דעס רייכערווערקס לעהרען; הגרוס זאהן לוי פערשטאנד אים געזאנגע בעזאנדערע קונסט אונד וואללטע זיא ניכט לעהרען; בן קמצר וואללטע זיינע פערטיגקייט אין דער שרייבעקונסט ניכט מיטטהיילען · אויף דיא ערשטערן איזט אנוועגדבאר דער שפרוך (משלי י' ד'): דאס אנדענקען דעס פראממען איזט צור זעגנונג; אונד אויף דיא אנדערן; דער נאמע דער בעזען פערוועזעט ·

היה מחזיק רק ב' ידים: אשכרוע · מין עץ חשוב ; בן גמלא · יהושע בן גמלא כשנתמנה להיות כה"ג : (י) בן קטין · כהן גדול היה : י"ב דד · לי"ב כהנים שזכו בפיים של תמיד ולא עשה דד לשוחט ששחיטה כשירה בזר ; מוכני . גלגל ; בלינה שקדשו בכלי ; ידות · באותן כלים שא"א לעשות עצמן של זהב כגון סכינים או קרדומות ; נברשת . מנורה ובשעה שהחמה זורחת נצוצים יוצאים ממנה ויודעין שהגיע זמן ק"ש ; פרשת סוטה · ולא היה צריכים להביא ס"ת ומראשי תיבות וראשי פרקים היו כתובים, דאסור לכתוב פרשה אחת כדי להתלמד ; נס . שהלך להביאן ועמד סער לטבען ונטלו אחת מהן והשליכוה, לים להקל, ובקשו להטיל השניה א"ל הטילוני עמה, מיד עמד הים מזעפו, וכשהגיע לנמל יצאה הראשונה מתחת דופני הספינה : (יא) לחם הפנים · שהיו יודעין לרדותן שלא ישברו שהיתה נעשית כמין תיבה פרוצה ; בן לוי · כלומר מן הלוים : בשיר · הכרעת קול נעימה : הכתב · קשר ד' קולמסין בארבע אצבעותיו וכתב השם של ד' כאחד : הראשונים . לי"מ ברפ"ה דשקלים, דכשרים שבכל דור חשב, לא נאמר ושם רשעים ירקב אלא אקמצר ודומה לו ·

---

[1]) קלפי, גריכיש καλπη · [2]) מוכני, גריכיש μηχανη, איינע מאשינע, וואדורך שטעטס פרישעס וואססער אויס דעם ברוננען היניינפלאס · [3]) מאנאבאז דער קעניג פאן אדיאבענע, וועלכער דיא יידישע רעליגיאן אננאהם · [4]) וואהרן דיא אויפגעהענדע זאננע זיך שפיגעלטע, אונד דער גלאנץ דיא צייט גוס לעזען דעם שמע אנגאב · [5]) ער האטטע זיא אויס אלעקסאנדריע געבראכט. אים שטורם וואר איינע דערזעלבען אינס מעער געווארפען וואָרדען, אבער נאכהער בים איין דען האפען פאן עכו מיט דעם שיפפע הינגעשוואממען ·

וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר, וְהַיּוֹם מִן הַקִּיתוֹן שֶׁל זָהָב · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר לְעוֹלָם כֹּהֵן גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַקִּיתוֹן שֶׁל זָהָב : (ו) בְּכָל יוֹם הָיוּ שָׁם אַרְבַּע מַעֲרָכוֹת, וְהַיּוֹם חָמֵשׁ, ד״ר מֵאִיר · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם שָׁלֹשׁ וְהַיּוֹם אַרְבַּע · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם שְׁתַּיִם, וְהַיּוֹם שָׁלֹשׁ :

אונד פֿיסע אוס דעם וואשבעקקען, אן דיזעם טאגע אוס איינער גאלדענען שאלע · ר׳ יהודה זאגט : דער האהע פריסטער וואוש זיך הענדע אונד פֿיסע צו אללען צייטען אוס איינער גאלדענען שאלע · (ו) אן אנדערן טאגען וואורדען פֿיער האלצשטעסע אויף דעם אלטאר אנגעריכֿטעט, אן דיזעם טאגע : פֿינף · זא לעהרט ר׳ מאיר · ר׳ יוסי זאגט : אן אנדערן טאגען דרייא, אן דיזעם פֿיער ; ר׳ יהודה זאגט : אן אנדערן טאגען צווייא, אן דיזעם דרייא ·

פרק ה

הוֹצִיאוּ לוֹ אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה וְחָפַן מְלֹא חָפְנָיו, וְנָתַן לְתוֹךְ הַכַּף · הַגָּדוֹל לְפִי גָדְלוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ, וְכַךְ הָיְתָה מִדָּתָהּ · נָטַל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ, וְאֶת הַכַּף בִּשְׂמֹאלוֹ, הָיָה מְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וּבֵינֵיהֶן אַמָּה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא הָיְתָה שָׁם אֶלָּא פָּרוֹכֶת אַחַת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר וְהִבְדִּילָה הַפָּרוֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים · הַחִיצוֹנָה הָיְתָה פְּרוּפָה מִן הַדָּרוֹם, וְהַפְּנִימִית מִן הַצָּפוֹן, מְהַלֵּךְ בֵּינֵיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַצָּפוֹן · הִגִּיעַ לַצָּפוֹן הוֹפֵךְ פָּנָיו לַדָּרוֹם, מְהַלֵּךְ לִשְׂמֹאלוֹ

מאן בראכֿטע איהם דען לעפֿפֿעל אונד דיא רייכֿערפֿאננע, ער פֿאסטע דאן צווייא הענדע פֿאלל אונד טהאט זיא אין דען לעפֿפֿעל ; — ער מאכֿטע גראס אדער קליין זיין, ער מוסטע איממער זא*) זיין מאאס פֿאלל נעהמען ; — דאן נאהם ער דיא קאהלענפֿאננע אין דיא רעכֿטע, דען לעפֿפֿעל אין דיא לינקע, אונד שריטט דורך דען טעמפעל ביס ער צווישען דיא ביידען פֿארהענגע קאם, וועלכֿע דאס הייליגע פֿאם אללערהייליגסטען זאנדערן, אונד צווישען וועלכֿען איינע עללע רוים וואר ; — ר׳ יוסי זאגט : עס וואר נור איין פֿארהאנג דא, דען עס הייסט : (שמות כ״ג ל״ג) דער פֿארהאנג זאלל איינע שיידונג בילדען צווישען דעם הייליגען אונד דעם אללערהייליגסטען ; — דער אייסערע וואר אן דער זידזייטע אומגעשלאגען, אונד דער איננערע אן דער נארדזייטע ; ער שריטט נון דאצווישען הין ביס אן דיא נארדזייטע, ווענדעטע זיך דאן זידליך, שריטט לינקס אם

כבן בית והולך במקום שהוא חפץ . וכ״א והיום עולים כו׳ לפני כ״ג כדי להדרו : (ו) מערכות · אחד שמקריבין עליה התמיד, ב׳ שממנה נוטלין גחלים לקטורת, ג׳ שלא תסור משם האש לעולם, ד׳ מערכה של אברים ופדרים של תמיד שלא נתעכלו מבערב : חמש · מוסיפין אחד ליטול ממנה גחלים לפני ולפנים לקטורת : רבי יוסי · סבר דאברים ופדרים שלא נתעכלו בצדי מערכה גדולה הן נשרפין : ר״י · ל״ל מערכה ג׳ של קיום אש :

פרק ה הוציאו · מלשכת הכלים : המחתה · מלאה קטורת וממנה חפן : מדתה · כשם שבתוך חפן בחפניו ולא בכלי כמדת חפניו, כך בפנים כשמערה מן הכף לחפניו הוא מערה ולא לכלי שהוא כמדת חפניו : המחתה · של גחלים השנויים בפ׳ דלעיל מ״ג : בימינו · ואע״ג דקי״ל דהולכת שמאל פסולה, שאני הכי שצריך להביאם כא׳ וא״א כ״א אחד בשמאל ואף שהקטורת היא עקר מ״מ המחתה בימינו שהיא כבידה וחמה : פרופה · דבבית ראשון שהיה גבוה ל׳ אמה הי׳ אפשר לעשות מחיצה עוביה אמה, ובבית שני שהי׳ גבוה מ׳ אמות לא היו יכולין לעשות מחיצה עוביה אמה, ולהוסיף על עוביה א״א, ועשו בו פרוכת וביניהם אמה, לפי שנסתפקו בבית שני על עובית החומה אם היא כקדושת ק״ק שלפנים או רק כקדושת

*) ד. ה. נור מיט דען הענדען, ניכט מיט איינעם געפעססע ·

דָּמוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁהוּא מְמָרֵס בּוֹ עַל הָרוֹבֶד הָרְבִיעִי שֶׁבַּהֵיכָל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרוֹשׁ · נָטַל אֶת הַמַּחְתָּה וְעָלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וּפִנָּה גֶחָלִים אֵילָךְ וְאֵילָךְ, וְחוֹתֶה מִן הַמְעֻכָּלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, וְיָרַד וְהִנִּיחָהּ עַל הָרוֹבֶד הָרְבִיעִי שֶׁבָּעֲזָרָה:

(ד) בְּכָל יוֹם הָיָה חוֹתֶה בְּשֶׁל כֶּסֶף, וּמְעָרֶה בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְשֶׁל זָהָב וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס · בְּכָל יוֹם חוֹתֶה בְשֶׁל אַרְבַּע קַבִּין, וּמְעָרֶה בְּתוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְשֶׁל שְׁלֹשֶׁה קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, בְּכָל יוֹם חוֹתֶה בְשֶׁל סְאָה וּמְעָרֶה בְּתוֹךְ שֶׁל שְׁלֹשֶׁה קַבִּין, וְהַיּוֹם חוֹתֶה בְשֶׁל שְׁלֹשָׁה קַבִּין, וּבָהּ הָיָה מַכְנִיס · בְּכָל יוֹם הָיְתָה כְבֵדָה, וְהַיּוֹם קַלָּה · בְּכָל יוֹם הָיְתָה יָדָהּ קְצָרָה וְהַיּוֹם אֲרוּכָה · בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָהּ יָרוֹק, וְהַיּוֹם אָדוֹם, ד"ר מְנַחֵם · בְּכָל יוֹם מַקְרִיב פְּרָס בַּשַּׁחֲרִית, וּפְרָס בֵּין הָעַרְבַּיִם, וְהַיּוֹם מוֹסִיף מְלֹא חָפְנָיו · בְּכָל יוֹם הָיְתָה דַקָּה, וְהַיּוֹם דַּקָּה מִן הַדַּקָּה:

(ה) בְּכָל יוֹם כֹּהֲנִים עוֹלִין בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ, וְיוֹרְדִים בְּמַעֲרָבוֹ, וְהַיּוֹם כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹלֶה בָאֶמְצַע וְיוֹרֵד בָּאֶמְצַע · (נ"א וְהַיּוֹם עוֹלִים בָּאֶמְצַע וְיוֹרְדִים בָּאֶמְצַע)· ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לְעוֹלָם כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹלֶה בָאֶמְצַע וְיוֹרֵד בָּאֶמְצַע · בְּכָל יוֹם כֹּהֵן גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו

טעטע ער דען שטיר אונד פינג מיט דעם שפרענגבעקקען דאס בלוט אויף, אונד רייכטע עס אויף דער פירטען פפלאסטעררייהע (נאך אויסען) פאם טעמפעל דעם דער עס אומריהרען מוסטע, דאס עס ניכט גערעננע· ער נאהם דאן דיא רייכערפפאננע, שטיג אויף דען אלטאר, ריימטע אבערפלעכליך דיא קאהלען פאן ביידען זייטען, אונד שויפעלטע פאן דען טיפער ליגענדען פאסט פערגליהטען קאהלען, שטיג דאן הערונטער אונד זעטצע דיא פפאננע אויף דיא פירטע פפלאסטעררייהע אים פארהאפע· (ד) אן אנדערן טאגען שויפעלטע מאן מיט איינעם זילבערנען געראטהע אונד שיטטעטע זיא אין איינע גאלדענע פפאננע; אן דיזעם טאגע אבער שויפעלטע מאן זיא גלייך מיט דעם גאלדענען געפעסע אויף, אונד אין דיזעם בראכטע ער זיא אין דען טעמפעל היניין· אן אנדערן טאגען שויפעלטע מאן זיא אין איין געפעס פאן פיער קב אונד שיטטעטע זיא אין איין געפעס פאן דריא קב; אן דיזעם טאגע שויפעלטע ער זיא זאגלייך אין דאס פאן דרייא קב, אונד בראכטע זיא דארין אין דען טעמפעל; — ר' יוסי זאגט: אן אנדערן טאגען שויפעלטע מאן זיא אין איין געפעס פאן איינעם סאה אונד שיטטעטע זיא אין איינס פאן דרייא קב; אן דיזעם טאגע שויפעלטע ער זיא זאגלייך אין דאס פאן דרייא קב, אונד בראכטע זיא דארין אין דען טעמפעל· אן אנדערן טאגען וואר דיא רייכערפפאננע שווער, אן דיזעם טאגע וואר זיא לייכט; אן אנדערן טאגען וואר דיא האנדהאבע דאראן קורץ, אן דיזעם טאגע לאנג; אן אנדערן טאגען וואר דאס גאלד דאראן געלב, אן דיזעם טאגע ראטה, זא זאגט ר' מנחם· אן אנדערן טאגען בראכטע מאן איינע האלבע מנה אן רייכערונג דעם מארגענס אונד איינע האלבע מנה דעם אבענדס, אן דיזעם טאגע טהאט דער האהעפריסטער נאך דיאביידען הענדע פאלל הינצו· אן יעדעם אנדערן טאגע וואר דאס רייכערווערק פיין געשטאסען, פיר דיזען טאג אויפס אללערפיינסטע· (ה) אן אנדערן טאגען שטיגען דיא פריסטער צור מארגענזייטע דיא ראמפע הינויף אונד צור אבענדזייטע הינאב, אן דיזעם טאגע שטייגט דער האהע פריסטער (אנדערע לעזארט: אללע פריסטער) אין דער מיטטע הינויף אונד הינאב· ר' יהודה זאגט: דער האהע פריסטער שטייגט איממער אין דער מיטטע הינויף אונד הערואב· אן אנדערן טאגען וואוש זיך דער האהע פריסטער הענדע

כ"כ ברוב סימנים ומירק אחר ע"י: ממרס · מערב שלא יקפה כשיסהה עד שיקטיר הקטורת: רובד · כל שורה של אבני הרצפה קרויה רובד: שבהיכל · שבעזרה מן ההיכל מונה הרובדין דבתוך ההיכל א"א, דכתיב וכל אדם לא יהיה וגו': וחותה · ומניחה עד שיחפן את הקטורת ונתן לתוך הכף, ואח"כ יכנים כף ומחתה לפנים: הפנימיות, לפי שהן קרובות לדשן ולקטורת בעינן גחלים גסים: שבעזרה · ה"כ ברובדן איירי: (ד) חותה גחלים · בשל כסף ולא בשל זהב שהתורה חסה על ממונן של ישראל, דהתיה שוחקת את הכלים: והיום · שלא להטריח הכ"ג לערות מכלי אל כלי: כבדה · דופנה עבה: ארוכה · שתהא זרועו של כ"ג מסייעתו: אדום · מזהב פרוים שהוא החשוב שבזהבים: פרס · חצי מנה: מן הדקה · זו שמכנים לפני ולפנים: (ה) במזרחו · דכל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין: כ"ג · להראות חשיבתו

כְּמַצְלִיף, וְכַךְ הָיָה מוֹנֶה, אַחַת, אַחַת וְאַחַת, אַחַת וּשְׁתַּיִם, וְכוּלֵי · יָצָא וְהִנִּיחוֹ עַל כַּן הַשֵּׁנִי שֶׁהָיָה בְּהֵיכָל · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא כַּן אֶחָד בִּלְבַד, נָטַל דַּם הַפָּר, הִנִּיחַ דַּם הַשָּׂעִיר, וְהִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת שֶׁכְּנֶגֶד הָאָרוֹן מִבַּחוּץ, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן וְכוּלֵי · וְכַךְ הָיָה מוֹנֶה וְכוּלֵי · נָטַל דַּם הַשָּׂעִיר, וְהִנִּיחַ דַּם הַפָּר, וְהִזָּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת שֶׁכְּנֶגֶד הָאָרוֹן מִבַּחוּץ, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה וְכוּלֵי · עֵרָה דַּם הַפָּר לְתוֹךְ דַּם הַשָּׂעִיר, וְנָתַן אֶת הַמָּלֵא בָּרֵיקָן : (ה) וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב, הִתְחִיל מְחַטֵּא וְיוֹרֵד · מֵהֵיכָן הוּא מַתְחִיל? מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, צְפוֹנִית מַעֲרָבִית, מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, דְּרוֹמִית מִזְרָחִית · מָקוֹם שֶׁהוּא מַתְחִיל בַּחַטָּאת עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, מִשָּׁם הָיָה גּוֹמֵר עַל מִזְבַּח הַפְּנִימִי · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בִּמְקוֹמוֹ הָיָה עוֹמֵד וּמְחַטֵּא, וְעַל כֻּלָּן הָיָה נוֹתֵן מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, חוּץ מִזּוֹ שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו, שֶׁעָלֶיהָ הָיָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה : (ו) הִזָּה עַל טָהֳרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים · וּשְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבַּח הַחִיצוֹן · וְשֶׁל מִזְבַּח הַחִיצוֹן הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד

איין גייסעלנדער, אונד צעהלטע דאבייא אלזא: איינס, איינס אונד איינס, איינס אונד צוויא א· ז· וו· ער גינג דאן הי־נויס אונד זעטצטע דאס בלוט אויף דאס צווייטע געשטעלל אים טעמפעל · — ר' יהודה זאגט; עס וואר נור איין איינ־ציגעס געשטעלל אים טעמפעל · דאן נאהם ער דאס בלוט דעס שטירעס, אונד ליס דאס דעס באקקעס שטעהען, שפרענגטע מיט יענעס געגען דען פֿארהאנג דער דער בונדעס־לאדע געגענאיבער וואר, פֿאן אויסען, איינמאל נאך אבען אונד זיבענמאל נאך אונטען, אהנע צו בעאבֿטען א· ז· וו· אונד צעהלטע דאבייא א· ז· וו· דאן נאהם ער דאס בלוט דעס באקקעס, נאכֿדעם ער דאס דעס שטירעס הינגעזעטצט האט־טע, שפרענגטע דאמיט געגען דען פֿארהאנג, דער דער בונ־דעסלאדע געגענאיבער וואר, פֿאן אויסען, איינמאל נאך אבען אונד זיבענמאל נאך אונטען א· ז· וו· — הירויף גאס ער דאס בלוט דעס שטירעס אונטער דאס דעס באקקעס, אונד שיטטעטע דאס פֿאללע געפֿעס ווידער אין דאס לעערע אויס · (ה) „הירויף טרעטע ער פֿאר דען אלטאר" (ויקרא ט"ז י"ח) נעמליך דען גאלדענען אלטאר, פֿאר גאטט, אונד פֿינג אן איהן פֿאן אבען העראונטער צור ענטזינדיגונג צו בעשפרענגען · דען אנפֿאנג מאכֿטע ער אימער פֿאן דער נארדעסטליכֿען, נארדוועסט־ליכֿען, זידוועסטליכֿען, אונד זידעסטליכֿען עקקע · אן דער שטעללע, וואו מאן מיט דעם זינדאפּפֿער אם אייסערן אלטאר אנפֿענגט, דא ענדיגט מאן היר אם אינגערן אלטאר · — ר' אליעזר זאגט: ער שטאנד דאבייא אן איינער שטעללע, אונד שפרענגטע, נאך דען איבריגען זייטען פֿאן אונטען הינויף, אויסער אן דער זייטע פֿאר איהם, אן וועלכֿער ער פֿאן אבען העראונטער שפרענגטע · (ו) דאן שפרענגטע ער אויף דען (פֿאן קאהלען) גערייניגטען טהייל דעס אלטארס זיבענמאל; דאס איבריגע בלוט גאס ער אויף דען וועסטליכֿען גרונד דעס אייסערן אלטארס; דאס איבריגבלייבענדע בלוט פֿאן דער בעשפרענגונג דעס אייסערן

ההיכל ושחטו שם כמי ברוב סמכים ומירק אחר ע"י ; נטל · מסקנא דמילתא דר"י שאמר שלא הי' אלא כן אחד : המלא · חוזר ומערה מן הכלי שעירה לתוכו אל הכלי שעירה מתוכה שיתערב יפה ; (ה) הזהב · דאלו מזבח החיצון לא לפני ה' הוא : ויורד · האי תנא ס"ל שהכהן הולך ברגליו לכל קרן וקרן, וצריך ליתן מלמעלה למטה שאם יתן ממטה למעלה, יזוב הדם לתוך בית יד שלו ומטנף בגדיו, ור"א במקומו ולא יטנף את בגדיו : מזרחית צפונית · דס"ל להאי תנא כר"י שלא היה שם אלא פרוכת אחד והיה פרופה מן הצפון, וכי נפיק מק"ק בקרן מערבית צפונית פגע ברישא, ובהאי קרן לא עביד כלום מדכתיב ויצא אל המזבח עד שיצא מכולו מזבח, דזהו צפונית מזרחית ונותן שם, וחוזר למערבית צפונית ; למטה · שלא יטנף ; (ו) טהרו · אחר שגמר כל המתכות חותה האפר והגחלים אילך ואילך, ומזה על מקום מגולה שחתה ממנו ומזה

עם הפרוכת עד שהוא מגיע לארון · הגיע לארון, נותן את המחתה בין שני הבדים, צבר את הקטורת על גבי גחלים, ונתמלא כל הבית כלו עשן, יצא ובא לו כדרך בית כניסתו, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון · ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל : (ב) משנטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים, ושתיה היתה נקראת, גבוהה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן : (ג) נטל את הדם ממי שהיה ממרס בו, נכנס למקום שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממנו אחת למעלה, ושבע למטה, ולא היה מתכון להזות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליף, וכך היה מונה, אחת, אחת ואחת, אחת ושתים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע, יצא והניחו על כן הזהב שהיה בהיכל : (ד) הביאו לו את השעיר, שחטו וקבל במזרק את דמו, נכנס למקום שנכנס, ועמד במקום שעמד, והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכון להזות לא למעלה ולא למטה, אלא

פארהאנגע היין ביס ער אן דיא (שטעללע דער) בונדעסלאדע געלאנגטע, זעטצטע דיא פפאננע אן דיא (שטעללע דער) טראגעשטאנגען נידער, שיטטעטע דאס רייכערווערק אויף דיא קאהלען, אונד ווארטעטע ביס דער גאנצע טעמפעל פאלל רויך וואר· ער גינג דאן צוריק, וויא ער איינגעטרעטען וואר, אונד בעטעטע איין קורצעס געבעט אים אייסערן טעמפעל · ער הילט דעסהאלב קיין לאנגעס געבעט, אום ניכט דאס פאלק צו ענגסטיגען · — (ב) זייט דעם דיא בונדעסלאדע וועגגעקאממען וואר, בעפאנד זיך נאך זייט דען צייטען דער ערשטען פראפעטען איין שטיין דאזעלבסט, דער גרונדשטיין גענאננט, דרייא פינגער האך פאן דער ערדע. אויף דיזען זעטצטע ער דיא פפאננע · — (ג) ער נאהם נון דאס בלוט פאן דעם דער עס אומריהרטע, גינג ווידער וויא פארהער היניין, שטעללטע זיך אן דענזעלבען ארט, אונד שפרענגטע (מיט דעם פינגער) דאן איינמאל נאך אבען, אונד זיבען מאל אבווערטס; ער אכטעטע אינדעס דארויף ניכט אבען אונד אונטען צו שפרענגען, זאנדערן פיעלמעהר וויא איינער דער גייסעלט[*], (אלזא אבווערטס שפרענגענד, ערשט אבען דאן אימטער וויטער הערונטער) · דאבייא צעהלטע ער אלזא: איינס, איינס אונד איינס, איינס אונד צווייא, איינס אונד דרייא, איינס אונד פיער, איינס אונד פינף, איינס אונד זעכס, איינס אונד זיבען; דאן גינג ער הינויס אונד זעטצע דאס בלוט אויף איין גאלדענעס געשטעללע אים טעמפעל · (ד) מאן פיהרטע דאן דען באק צו איהם, עס שלאכטעטע איהן אונד פינג דאס בלוט אויף, גינג ווידער וויא פארהער היניין, שטעללט זיך אן דענזעלבען ארט, שפרענגטע איינמאל נאך אבען אונד זיבענמאל אבווערטס, אהנע צו בעאכטען אבען אונד אונטען צו שפרענגען, זאנדערן וויא

היכל ור"י פשיטא ליה דקדושת כלפנים . א"כ ס"ל הפרוכת היה עוביה אמה : פרופה · ראשה כאחזת בקרס של זהב להיות פתוחים ; מן הדרום · רבנן קאמרי לה : עם הפרוכת · כשהולך מצפון לדרום שמאלו למזרח ; לארון · למקום ארון, דבבית שני לא הי' ארון וכאן מספר סדר בית שני : ונתמלא ·] שממתין שם עד שיתמלא ; כניסתו · דרך אחוריו ופניו לארון : קצרה . יהי רצון שאם שנה זו שחונה, פירש חמה, שתהא גשומה, ולא יעדי עבד שולטן מבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכים פרנסה זה מזה, ולא מעם אחר, ועל יכנסו לפניך תפלת עוברי דרכים : החיצון · בהיכל : להבעית · שיאמרו מת הוא ; (ב) ראשונים · דוד ושמואל : משניטל · כמ"ד הארון נגלה לבבל מדלא קתני משנגנז כמ"ג פ"ו דשקלים ; ושתיה · שממנה נשתת העולם : אבן · באמצע קדשי קדשים : (ג) שנכנס · בבית קדשי קדשים : שעמד · בין הבדים ; לא למעלה · של כפורת אלא בארץ נופלת : כמצליף · כמלקה שמתחיל בין הכתפים ויורד למטה, כך הי' מזה. א' הזאות כשורה ; אחת ואחת · שמנוה להפסיק מתנות מתוך ז' ולא מתוך א' : (ד) הביאו · לבין האולם ולמזבח אחר שיצא מן

[*]) הירצו זיהע דיא קאממענטארע צו לעזען ·

עד שיסתאב וימכר, ויפלו דמיו לנדבה · שאין חטאת צבור מתה · ר' יהודה אומר, תמות · ועוד אמר ר' יהודה, נשפך הדם, ימות המשתלח · מת המשתלח, ישפך הדם: (ב) בא לו אצל שעיר המשתלח, וסומך שתי ידיו ומתודה, וכך היה אומר, אנא השם, עוו פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל, אנא בשם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעוו ושפשעו ושחטאו לפניך עמך בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך לאמר, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו · והכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול, היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם, ואומרים, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: (ג) מסרו למי שהיה מוליכו · הכל כשרין להוליכו, אלא שעשו הכהנים גדולים קבע, ולא היו מניחין את ישראל להוליכו · אמר ר' יוסי מעשה והוליכו ערסלא וישראל היה: (ד) וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו, טול וצא, טול וצא · מיקירי ירושלים היו מלוין אותו

פערקויפט ווערדען, אונד דאס געלד דאפיר געהערט צו דען
פרייווילליגען אפפערן; וויל קיין עפפענטליכעס זינדאפפער
דעם טאדע איבערגעבען ווירד · — ר' יהודה זאגט: מאן
קאן איהן דעם טאדע איבערלאססען · אויך ערקלערט
ר' יהודה: ווען דאס בלוט דעם איינען פערשיטטעט וואר-
דען, מוס מאן דען פארטצוזענדענדען באק שטערבען לאססען;
אונד ווען דיזער פערשטירבט, מוס מאן דאס בלוט דעם אנ-
דערן פערגיסען · — (ב) נון טראט ער אן דען פארטצוזענ-
דענדען באק, לעגטע ביידע הענדע אויף איהן אונד
שפראך דאס זינדענבעקענטניס אלזא: אָ גאטט! זיא
האבען געפעהלט, געפרעפעלט, אונד געזינדיגט פאר דיר,
דיין פאלק, דאס הויז ישראל· אָ גאטט! פערציהע דאך דיא
פעהלער, פרעפעל אונד זינדען, וואדורך זיא געפעהלט
געפרעפעלט אונד געזינדיגט האבען, דיין פאלק, דאס הויז
ישראל; וויא אים געזעטצע דיינעס דינערס משה געשרי-
בען שטעהט: דען אן דיזעם טאגע ווירד ער אייך פערגע-
בען, אייך צו רייניגען, פאן אללען איירען זינדען פאר
גאטט זאללט איהר גערייניגט ווערדען · — זא אפט דיא
פריסטער אונד דאס פאלק, וועלכע אים פארהאפע שטאנ-
דען, דען אויסדריקליכען הייליגען נאמען אויס דעם מונדע
דער האהען פריסטערס הערטען, קניעטען זיא, בייגטען זיך
נידער אונד ווארפען זיך מיט דעם געזיכטע צור ערדע,
אונד ריפען: געפריזען זייא דער נאמע זיינער גלארייכען
מאיעסטעט אין עוויגקייט · (ג) ער איבערגאב הירויף דען
באק דעם, דער איהן פיהרען זאללטע · יעדערמאן איזט איהן
אבצופיהרען געאייגנעט, אבער דיא האהען פריסטער האבען
עס זיך צום געזעטץ געמאכט, קיינעם ישראל צו געשטאט-
טען איהן אבצופיהרען · — ר' יוסי ערצעהלט: איינסט פיהר-
טע ערסלא, דער איין ישראל וואר, איהן אב ·
(ד) מאן האטטע דאצו איינע בעזאנדערע בריקקע געמאכט,
דער באבילאניער*) וועגען, דיא עפטערס דען באק אם
האארע צופפטען אונד ריעפען: נימם (אונזרע זינדען) מיט
הינוים, נימם מיט הינוים! — פאן דען אנגעזעהנסטע-
מעננערן ירושלים'ס בעגלייטעטען איהן מעהרערע ביס צור

מיעמד קי דזקוק לשנים, וראשון ידחה, דהכל מודין כשחוטין שנדחים; (ב) בא לו · אחר שגמר מתן דמים של פר ושעיר: אנא השם. בכל הג' וידויין אומר בתחלתן אנא השם שקורא להש"י בשמו שיתודה לפניו, ואחר כך כשמבקש הכפרה אומר, אנא בשם, ר"ל שבשם הויה יכפר שהוא מקור לכל השמות: והכהנים · וה"ה לעיל בהכי תרי וידוין הוו הכהנים והעם עונין: (ג) כשרים · דה"א כפרה כתיב ביה ולבעי כהן קמ"ל: (ד) וכבש · מעלה גבוה עשו ודרך שם יצא עם המשתלח חוץ לעזרה עד חוץ לעיר, שלא יגיעו בו הבבלים, ולא בבליים היו אלא אלכסנדרים, עי' מ"ז פי"א דמנחות: טול וצא · ואל תשהא עוונותינו אצלנו עוד: מיקירי · מחשובי: סוכה · סוכות עשו לו בדרך והולכים ב"א לגור שם לפני י"הכ ומלוין אותו מסוכה לסוכה: כוק · הר זקוף: ריס · רס"ו פסיעות, כמנא נ' ריס י"ב מיל; (ה) הרי מזון · כדי שיטיב לבו שאינו דומה מי שיש לו פת

*) ד· ה· דעם פעבעלם וועגען, דאמיט זיא ניכט אונפוג טריבען · דער אויסדרוק בבלים גאלט אלם שימפפוארט פיר נידערע פאלקסקלאססע ·

דְּרוֹמִי · אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִתְעָרְבִין בָּאַמָּה וְיוֹצְאִין לְנַחַל קִדְרוֹן · וְנִמְכָּרִין לְגַנָּנִין לְזֶבֶל, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן : (ז) כָּל מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים הָאָמוּר עַל הַסֵּדֶר, אִם הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵירוֹ לֹא עָשָׂה כְלוּם · הִקְדִּים דַּם הַשָּׂעִיר לְדַם הַפָּר, יַחֲזוֹר וְיַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר לְאַחַר דַּם הַפָּר · וְאִם עַד שֶׁלֹּא גָמַר אֶת הַמַּתָּנוֹת שֶׁבִּפְנִים נִשְׁפַּךְ הַדָּם, יָבִיא דָם אַחֵר וְיַחֲזוֹר וְיַזֶּה בַּתְּחִלָּה מִבִּפְנִים, וְכֵן בָּהֵיכָל, וְכֵן בַּמִּזְבַּח הַזָּהָב, שֶׁכֻּלָּן כַּפָּרָה בִּפְנֵי עַצְמָן · ר' אֶלְעָזָר וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, מִמָּקוֹם שֶׁפָּסַק, מִשָּׁם הוּא מַתְחִיל ·

אלטארס גאס מאן אויף דען זידליכען גרונד; ביידעס פלאס נאכהער אונטערמישט אין דען קאנאל אונד ליעף דורך אין דען באך קדרון · מאן פערקויפטע עס דען גערטנערן צום דינגען; דאהער איזט דעססען בענוטצונג (אהנע דאפיר צו צאהלען) איינע פעראונטרייאונג · (ז) ווען פאן אללען דיזען דער ארדנונג נאך בעשטיממטען פערריכטונגען אם פערזעהנונגסטאגע, דער האהע פריסטער איינע שפעטערע פריהער געטהאן האט, זא גילט זיא ניכט · ווען ער ערשט מיט דעם בלוטע דעס באקקעס אונד נאכהער ערשט מיט דעם בלוטע דעס שטירעס געשפרענגט האט, זא מוס ער נאכהער מיט דעם דעס באקקעס אבערמאלס שפרענגען; אונד ווען בעפאר ער מיט אללען שפרענגונגען אין איננערן פערטיג וואר, דאס בלוט פערשיטטעט ווארדען, מוס מאן אנדערס בלוט ברינגען, אונד ער מוס דיא איננערע שפרענגונג פאן נייעם בעגיננען; עבען זא אים אייסערן טעמפעל; עבען זא ביים גאלדענען אלטארע; דען יעדעס איזט איינע זיהנונג פיר זיך · ר' אלעזר אונד ר' שמעון זאגען : ער פענגט דא ווידער אן, ווא ער אונטערבראכען ווארד ·

פ ר ק ו

שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, מִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין בְּמַרְאֶה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאֶחָד, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁוִין, כְּשֵׁרִין · לָקַח אֶחָד הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר, כְּשֵׁרִין · מֵת אֶחָד מֵהֶן, אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת, יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי · וְאִם מִשֶּׁהִגְרִיל מֵת, יָבִיא זוּג אַחֵר וְיַגְרִיל עֲלֵיהֶם בַּתְּחִלָּה, וְיֹאמַר אִם שֶׁל שֵׁם מֵת, זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַשֵּׁם, יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו · וְאִם שֶׁל עֲזָאזֵל מֵת, זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל, יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו · וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה

דיא ביידען בעקקע דעס פערזעהנונגסטאגעס מיססען געזעטצליך גלייך זיין אן געשטאלט, גרעסע אונד ווערטהע, אויך צוגלייך געקויפט זיין · ווען זיא אינדעס ניכט גלייך זינד, אדער איינער אן דיזעס, דער אנדערע אן יענעם טאגע געקויפט ווארדען, זינד זיא דאך ברויכבאר · שטירבט איינער דאפאן, בעפאר מאן געלאזעט האט, זא ווירד איין עהנליכער צום אנדערן הערבייגעשאפט; ווען ער אבער נאך דעם לאאזען שטירבט, זא מוס מאן איין נייעס פאאר ברינגען, אונד פאן נייעם דאריבער לאאזען, אונד ווען דער „פיר גאטט" געשטארבען איזט, שפרעכען : דער דען דאס לאז „פיר גאטט" טראף, געלטע אן דעססען שטעללע · איזט דער „פיר עזאזל" געשטארבען, זא זאגט מאן : דער דען דאס לאאז „פיר עזאזל" טראף, געלטע אן דעססען שטעללע · דער איבריגבלייבענדע דעס צווייטען פאארעס [א]) מוס ווידען ביס ער צום אפפער אונטויגליך ווירד, דאן

על זהבו : ושל · שירי דם חטאת הפנימית : אלו ואלו · הנשפכין על מזבח העולה : באמה · סילון שבעזרה היוצא לעמק קדרון : ומעלין · מדרבנן אסור להנות מהם בלא דמים, דמדאורייתא אין מעילה בדם כדתנן בפ"ק דחולין : (ז) מעשה י"הכ · שעובד בבגדי לבן בפנים ובהיכל : דם אחר · פר אחר וישחוט, ומופן קטורת אחרת, דקטורה שחפן קודם שחיטת הפר פסולה : וכן בהיכל · אם נתן מקצת מתנות בפרוכת ונשפך הדם :

פרק ו ויאמר אם של שם · ה"פ אם של שם מת יאמר : והשני · שבזוג שני ירעה ולא הב' שבזוג הראשון שאין בע"ח נדחים : תמות · שמכניסין אותו לבית אחד ומניחין אותו עד שימות : מת המשתלח · אע"ג דשילוח לא מעכב יליף

[א]) אנדערע מיינונגען זיהע איס תלמוד ·

גָּדוֹל, הִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר · וּמִנַּיִן הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר? דַּרְכִּיּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין וּמְנִיפִין בְּסוּדָרִין, וְיוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר · אָ״ר יְהוּדָה, וַהֲלֹא סִימָן גָּדוֹל הָיָה לָהֶם, מִירוּשָׁלַיִם וְעַד בֵּית חִדּוּדוֹ (נ״א חורון) שְׁלֹשָׁה מִילִין, הוֹלְכִין מִיל וְחוֹזְרִין, וְשׁוֹהִין כְּדֵי מִיל, וְיוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר · ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, וַהֲלֹא סִימָן אַחֵר הָיָה לָהֶם, לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית הָיָה קָשׁוּר עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, וּכְשֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר הָיָה הַלָּשׁוֹן מַלְבִּין, שֶׁנֶּאֱמַר, אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ:

פריסטער: דער באק איזט צור וויסטע געלאנגט! — וואהער וואוסטע מאן אבער, דאס דער באק צור וויסטע געלאנגט וואר? עסווארען צייכענ־געבער הינשטעללט, דיא מיט טיכערן שווענקטען; דאדורך ערפוהר מאן, דאס דער באק צור וויסטע געלאנגט זייא · — ר׳ יהודה זאגט: זיא האטטען יא איין זעהר גוטעס צייכען · פאן ירושלים נעמליך ביס בית חדודו[*]) ווארען דרייא מיל · נון גינגען זיא איין מיל, אונד קאמען צוריק, מאן ברויכטע אלזא נור איין מיל צו ווארטען, זא וואוסטע מאן דאס דער באק צור וויסטע געלאנגט וואר · — (ברייתא) ר׳ ישמעאל זאגט: מאן האטטע יא איין אנדערעס צייכען · עס וואר נעמליך איין שטרייפען פאן פורפור־וואללע אם איינגאנג דעס טעמפעלס אנגעבונדען, אונד זאבאלד דער באק צור וויסטע געלאנגטע, ווארד דער שטרייפען וויס, וויא עס אין דער שריפט הייסט: (ישעיה א׳ י״א) ווען אייערע זינדען ראטה וויא פורפור זינד, ווערדען זיא וויא שנעע וויס ווערדען ·

פרק ז

בָּא לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל לִקְרוֹת · אִם רָצָה לִקְרוֹת בְּבִגְדֵי בוּץ, קוֹרֵא · וְאִם לָאו, קוֹרֵא בְּאִצְטְלִית לָבָן מִשֶּׁלוֹ · חַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה, וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן, וְהַסְּגָן נוֹתְנוֹ לַכֹּהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד, וּמְקַבֵּל, (וְקוֹרֵא עוֹמֵד) וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת וְאַךְ בֶּעָשׂוֹר, וְגוֹלֵל סֵפֶר תּוֹרָה, וּמַנִּיחוֹ בְּחֵיקוֹ, וְאוֹמֵר, יוֹתֵר מִמַּה

נונמעהר קאממט דער פריסטער צום לעזען · ווען ער אין דען ביססוס־געווענדערן לעזען וויל, דארף ער לעזען, וואָ ניכט, זא דארף ער אין איינעם וויסען אייגענען אבערגעוואנדע לעזען · דער אויפזעהער דער זינאגאגע נימט איינע געזעטצראללע אונד איבערגיבט זיא דעם פארשטעהער דער זינאגאגע, דיזער דעם פארשטעהער דער פריסטער, דיזער דעם האהען פריסטער; דיזער עמפפענגט זיא שטעהענד (אונד ליזט שטעהענד) אונד ליזט דען אבשניטט: (ויקרא ט״ז א׳) אחרי מות אונד דאן: (כ״ג כ״ו) אך בעשור; ראללט זיא דאן צוזאממען אונד לעגט זיא אויף זיינען שאאס, אונד שפריכט; מעהר אלס איך אייך פארגעלעזען האבע,

למדבר : דרכיות · אכנים ושומרים עומדים עליהם ומניפים · וי״ג דרכיות בבי״ת לשון אורבין ושומרים ; א״רי · רי״כ שמשהגיע השעיר לשם כעשית מצותו אע״פ שלא הגיע לצוק : פתחו · ות״ק ורי״ם דהתקינו שלא לקשרם על פתחו של היכל שמא לא ילבין ויהיו עצבין הלכך הצריכו לדרכיות ; הולכים · מיקירי ירושלים ;

פרק ז לקרות · פרשת היום : בוץ · שעבד בהם עבודת היום אף ע״ג דקריאת הפרשה אינה עבודה מותר ללבוש, דבגדי כהונה להנאה נתנו ; חזן · שמש שחוזר ורואה מה הם צרכי צבור : הכנסת · ב״הכ היה בהר הבית סמוך לעזרה ; ראש הכנסת · ע״פ נתתבים צרכי הכנסת, מי עובר לפני התיבה, מי מפטיר, מי עוכר לפני התיבה, ונותנין הס״ת זה לזה משום יקריה דכ״הג, להראות שיש שררות הרבה למטה ממנו ; עומד · מכלל דהיה יושב כמאן למדין דבעזרה נשים היה קורא, דבעזרת ישראל קי״ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד ; ואך בעשור · בפ׳ אמור שמותר לדלג בתורה בענין א׳ כשהוא קרוב בכדי שלא יפסיק המתורגמן ; יותר · שלא יאמרו ס״ת חסר שהרי קורא ע״פ, דא״א להביא ס״ת אחרת, משום פגמו של ראשון, ולגלול עד שם א״א, שהוא יותר מכדי שיפסיק המתורגמן, דאין זה כבוד הצבור להיות יושבים ומצפים ; הפקודים · שבספר במדבר שמתחיל במכינן של ישראל ; על התורה · אחת לפניה ואחת לאחריה : עבודה והודאה · רצה ומודים ; העון ·

*) דא פעננט נעמליך דיא וויסטע אן, אונד דאס געהערט נאך ר׳ יהודה ·

עַד סֻכָּה הָרִאשׁוֹנָה · עֶשֶׂר סֻכּוֹת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד צוּק, תִּשְׁעִים רִיס, שִׁבְעָה וּמֶחֱצָה לְכָל מִיל · (ה) עַל כָּל סֻכָּה וְסֻכָּה אוֹמְרִים לוֹ, הֲרֵי מָזוֹן וַהֲרֵי מַיִם · וּמְלַוִּין אוֹתוֹ מִסֻּכָּה לְסֻכָּה, חוּץ מֵאַחֲרוֹנָה שֶׁבָּהֶן, שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ עִמּוֹ לַצּוּק, אֶלָּא עוֹמֵד מֵרָחוֹק, וְרוֹאֶה אֶת מַעֲשָׂיו · (ו) מָה הָיָה עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, חֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בַּסֶּלַע, וְחֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בֵּין קַרְנָיו, וּדְחָפוֹ לַאֲחוֹרָיו, וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד · וְלֹא הָיָה מַגִּיעַ לַחֲצִי הָהָר, עַד שֶׁנַּעֲשָׂה אֵבָרִים אֵבָרִים · בָּא וְיָשַׁב לוֹ תַּחַת סֻכָּה אַחֲרוֹנָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ · וּמֵאֵימָתַי מְטַמֵּא בְגָדִים, מִשֶּׁיֵּצֵא חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם: · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִשְּׁעַת דְּחִיָּתוֹ לַצּוּק: (ז) בָּא לוֹ אֵצֶל פָּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין, קְרָעָן וְהוֹצִיא אֶת אֵמוּרֵיהֶן · נְתָנָן בְּמָגֵס וְהִקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ · קְלָעָן בְּמִקְלָעוֹת וְהוֹצִיאָן לְבֵית הַשְּׂרֵפָה · וּמֵאֵימָתַי מְטַמְּאִין בְּגָדִים? מִשֶּׁיֵּצְאוּ חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשֶּׁיַּצִּית הָאוּר בְּרֻבָּן: (ח) אָמְרוּ לוֹ לְכֹהֵן

ערשטען היטטע · עס וואָרען נעמליך צעהן היטטען פאָן ירושלים ביס צור פעלזענשפיטצע, אין איינער ענטפערנונג פאָן נייגציג ריס, יע זיבען אונד איין האלב אויף איין מיל [ז] · (ה) בייא יעדער היטטע, שפראַכען (דיא דארין וואַרטענדען לייטע) צום באָקפיהרער: דא איזט שפייזע אונד וואססער (צור עטווא איהם נעטהיגען ערקוויקקונג); אונד בעגלייטעטען איהן דאן פאָן היטטע צו היטטע; אויסער פאָן דער לעטצטערן אויס, פאָן ווא מאן ניכט מיט איהם ביס צור פעלזענשפיטצע קאם, זאנדערן אין דער פערנע שטעהן בליב, אונד וואס ער טהאט, בעאבאַכטעטע · (ו) וואס האטטע ער צו טהון? ער טהיילטע דען פורפור־פאַרבענען שטרייפען, באנד דיא העלפטע אן דען פעלז, דיא אנדערע העלפטע אן דיא הערנער דעס באָקקעס, אונד שטיס איהן דאן פאָן הינטען, זא דאס ער זיך וועלצענד הינאבשטירצטע · עהע ער נאך דיא העלפטע דעס בערגעס ערריכטע, וואר ער שאן אן אללען גלידערן צערשלאגען · דארויף גינג דער פיהרער צוריק, אונד זעטצטע זיך אין דיא לעטצטע היטטע, ביס עס נאכט ווארד · — פאָן וועלכער צייט אן זינד דיא קליידער דעס באקפיהרערס אין אונרייניגקייט? זאבאלד ער אויס דער מויער ירושלים'ס קעממט · ר' שמעון זאגט: ערשט וואן ער דען באק פאָם פעלזען שטעסט · (ז) דאן טראט דער האהע פריסטער פאר דען שטיער אונד באק, דיא פערבראננט ווערדען זאללטען, ריס זיא אויף, אונד נאהם דיא אפפער־שטיקקע הערויס, טהאט זיא אין איינע שיססעל, אום זיא אויף דעם אלטאר אין רויך אויפגעהען צו לאססען; דאן שלאנג ער זעלביגע איבעראיינאנדער, אום זיא נאך דער בראנדשטעדטע ברינגען צו לאססען · — פאן וועלכער צייט אן זינד דיא קליידער דער טרעגער אין אונרייניגקייט? זאבאלד זיא אויס דער מויער דעס פארהאפעס קאממען · ר' שמעון זאגט: ערשט וואן דאס פייער דיא מייסטען ערגרייפט · — (ח) מאן זאגטע דאן צום האהען

בסלו, ומעולם לא הוצרך אדם לכך: מסוכה · מירושלים לסוכה ראשונה מיל, ומסוכה לסוכה מיל, ומאחרונה לצוק ב' מילין, מלוין אותו מיל, ורואה מרחוק, ולא הי' עושין עוד סוכה במיל הי"א, דא"כ לא היה מקרי ארץ גזירה: (ו) בסלע · לא היה קושר כל הלשון בסלע שמא תלבין קודם דחיפת השעיר, ומשמחת לבו שכבר נתכפרו העונות, ויבטל מצות הדחיפה, ולא כולו בין קרניו שמא יכוף השעיר ראשו תחת גופו כשיפול לאחוריו, ולא יראה ליבון הלשון, והיה בא לידי עצבון, לפיכך קשר חצי בסלע והיא לא תלבין לחצאין, וכשקושר באחרונה בין קרניו אע"פ שתלבין מיד לא יניח מלדחפו, הואיל והוא עסיק בה: סוכה אחרונה · אע"פ שהיוצא חוץ לתחום אפילו ברשות אין לו אלא אלפים אמה, לזה התירו שירא לעמוד במדבר משתחשך: משיצא · דהמשנה משמע מטעם ששלחו לבד מדבר: (ז) בא לו · אחר שמסר השעיר להמשלח: פר · העומדים לשרוף: והקטירן · נתנו במגים כדי להקטירן אח"כ בבגדי זהב, ועדיין עליו לקרות הפרשה בבגדי לבן, ואח"כ יטבול וילבש בגדי זהב לאילו ולאיל העם, וכן והוציאן, כדי להוציאן בשעת הקריאה, כדלקמן פ"ז מ"ב: במקלעות · עם עורותם ובשרם ופרשם: השריפה · חוץ לירושלים; מטמאין · העוסקים בהם: (ח) למדבר · שאינו רשאי להתחיל בעבודה אחרת עד שיגיע השעיר

[ז]) אלזא צוועלף מיל (milliare) אוס נאכגעזען; יעדע היטטע וואר פאן דער אנדערן איין מיל ענטפערנט · דיא לעטצטע שטאציאן אבער צוויא מיל וועיט · דאהער דורפטע מאן נור פאן איינער היטטע צור אנדערן וועיטער מיטגעהען, אבער ניכט דיא לעטצטע שטאציאן, וועלכע גרעסער אלס איין שבת־וועג וואר ·

ופשט, וירד וטבל, ועלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש, וקדש ידיו ורגליו, נכנס להוציא את הכף ואת המחתה, קדש ידיו ורגליו, ופשט, וירד וטבל, עלה ונסתפג · הביאו לו בגדי זהב ולבש, וקדש ידיו ורגליו · ונכנס להקטיר קטורת של בין הערבים ולהטיב את הנרות, וקדש ידיו ורגליו, ופשט · הביאו לו בגדי עצמו ולבש · ומלוין אותו עד ביתו · ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש : (ה) כהן גדול משמש בשמנה כלים, וההדיוט בארבעה, בכתונת, ומכנסים, ומצנפת, ואבנט, מוסיף עליו כהן גדול, חשן, ואפוד, ומעיל, וציץ · באלו נשאלין באורים ותומים, ואין נשאלין בהן להדיוט, אלא למלך ולבית דין, ולמי שהצבור צריך בו :

הענדע אונד פיסע, ענטקלייdעטע זיך, שטיג הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף, טראקנעטע זיך אב, מאן בראכטע איהם וייסע קליידער, דיא ער אנלעגטע, ער וואוש זיך הענדע אונד פיסע, טראט הינייןן, אום דען לעפפעל אונד דיא פפאננע הערויסצוהאלען · ער ענטקליידעטע זיך, שטיג הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף, טראקנעטע זיך אב · מאן בראכטע איהם גאלדדורכווירקטע געווענדער, דיא ער אנלעגטע, ער וואוש זיך הענדע אונד פיסע, אונד טראט הינייןן אום דאס רייכערווערק דעס אבענדס צו רייכערן אונד דיא לאמפע צו רייניגען (אדער אנצוצינדען*). הירויף וואוש ער זיך הענדע אונד פיסע, ענטקליידעטע זיך · מאן בראכטע איהם זיינע אייגענען קליידער, דיא ער אנלעגטע, אונד זאדאן בעגלייטעטע מאן איהן נאך הויזע, אונד ער פעראנשטאלטעטע איין פריידענפעסט פיר זיינע פריינדע, דא ער גליקליך אויס דעם היילינגטהומע צוריקגעקעהרט וואר · (ה) דער האהע פריסטער בעדארף צום דינסטע אכט געווענדער; דער געמיינע פריסטער נור פיער דיזע זינד: איין לייבראק, בייןקליידער, איינע האהע מיטצע, אונד איין גורט; דאצו לעגט דער האהע פריסטער נאך אן: איינען ברוסטשילד, איינען מאנטעל, איין אונטערקלייד אונד איין שטירנבלעך · נור אין דיזען געווענדערן קאננטע איין פריסטער בעפראגט ווערדען, אום דורך דיא אורים ותומים צו אנטווארטען · איבריגענס ווארד נימאלס פיר פריפאטפערזאנען איינע אנפראגע אנגענאממען, זאנדערן נור פיר איינען קעניג, אדער איין געריכט, אדער איינען, דעססען דיא געזאממטהייט בעדורפטע.

פרק ח

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה, ורחיצה ובסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה · והמלך והכלה ירחצו את פניהם, והחיה תנעול את הסנדל,

אם פערזעהנונגסטאגע איזט פערבאטען: דאס עססען, טרינקען, וואשען, זאלבען, דאס אנבינדען דער זאנדאלע, אונד דער ביישלאף · דאך דארף איין קעניג, אונד איינע נייא פערמעהלטע (ביס דרייסיג טאגע) זיך דאס געזיכט וואשען, אונד איינע וועכנערין זאנדאלען אנלעגען · זא זאגט ר' אליעזר; דיא געלעהרטען ערקלערטען עס פיר אונערלויבט ·

מיירי קודם שמת שמעון הצדיק והיה הכם כנרות מזרחית שהיו דולקין עד הערב ובערב מטיבן ומדליקן : (ה) נשאלין · כהן השאל צריך ללבוש ח' בגדים והשואל והנשאל פניו אחורי הכהן שנשאל והנשאל פניו לצד הארון, והשואל אומר בקול כמוך אעשה דבר פלו' או לא, ורוח הקדש לובשת את הכהן ומביט בחשן ורואה אותיות בולטות, שכל האלפ"א בית"א היה כתוב על החשן וצרפן עד שהבין משמעותן :

פרק ח באכילה · אע"ג דעונש כרת באכילה ושתיה משום שאר עינויין תנא אסור · א"נ מתניתן איירי בחצי שיעור דליכא כרת : המלך · צריך שיתראה נאה : והכלה · כל ל' יום כדי לחבבה על בעלה ומשום דרחיצה ונעילת הסנדל הוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא, הקילו · א"כ כיון שאינו מפורש בקרא אע"ג שסוא מד"ת הקילו : והחיה · יולדת תנעלו

*) היריבער זינד דיא קאממענטאטארען נאכצולעזען ·

שֶׁקָּרָאתִי לִפְנֵיכֶם, כָּתוּב כָּאן · וּבֶעָשׂוֹר שֶׁבְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים קוֹרֵא עַל פֶּה, וּמְבָרֵךְ עָלֶיהָ שְׁמֹנֶה בְרָכוֹת, עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְעַל הַהוֹדָאָה, וְעַל מְחִילַת הֶעָוֹן, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל יִשְׂרָאֵל בִּפְנֵי עַצְמָן, וְעַל הַכֹּהֲנִים בִּפְנֵי עַצְמָן · (נ"א וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל יִשְׂרָאֵל) וְעַל שְׁאָר הַתְּפִלָּה : (ב) הָרוֹאֶה כֹּהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא, אֵינוֹ רוֹאֶה פָּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין · וְהָרוֹאֶה פָּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין, אֵינוֹ רוֹאֶה כֹּהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא · לֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה דֶרֶךְ רְחוֹקָה, וּמְלֶאכֶת שְׁנֵיהֶן שָׁוָה כְּאֶחָת · (ג) אִם בְּבִגְדֵי בוּץ קוֹרֵא, קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, פָּשַׁט יָרַד וְטָבַל, עָלָה וְנִסְתַּפָּג · הֵבִיאוּ לוֹ בִּגְדֵי זָהָב, וְלָבַשׁ וְקִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת אֵילוֹ, וְאֶת אֵיל הָעָם, וְאֶת שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִים בְּנֵי שָׁנָה · דִּבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר · ר' עֲקִיבָה אוֹמֵר, עִם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָיוּ קְרֵבִין, וּפַר הָעוֹלָה וְשָׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ הָיוּ קְרֵבִין עִם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם : (ד) קִדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו

שטעהט היער געשריבען · דען אבשניט ובעשור אים טהיילע חומש הפקודים[1]) ליזט ער אויסווענדיג אב; דאן שפריכט ער אכט זעגענשפריכע בעטרעפפענד: דאס געזעטץ, דען טעמפעלדינסט, דאס אנערקעננטניס, דיא זינדענפערגעבונג, דאס הייליגטהום אינסבעזאנדערע, דיא פריסטער אינסבעזאנדערע אונד ישראל, אונד דאס געבעט[2]) · (ב) ווער דען האהען פריסטער ביים פארלעזען זאה, קאננטע ניכט דאס פערברעננען דעס שטירעס אונד דעס באקקעס אנזעהען, אונד ווער ביים פערברעננען דעס שטירעס אונד דעס באקקעס צוזאה, קאננטע דען האהען פריסטער ניכט זעהען, ווען ער פארלאז; ניכט וויל עס ניכט געשטאטטעט ווערע, זאנדערן גוייל דער וועג דאהין וייט וואר, אונדביידעס צו גלייכער צייט געשאה · (ג) ווען ער אין דען ביססוס־געווענדערן פארגעלעזען האטטע, זא וואוש ער זיך יעטצט הענדע אונד פיסע, ענטקלייד עטע זיך, שטיג הינאב, טויכטע אונטער, קאם הערויף אונד טראקנעטע זיך אב; מאן בראכטע איהם גאלדדורכווירקטע קליידער, ער לעגטע זיא אן, וואוש זיך הענדע אונד פיסע, אונד גינג הינויס אונד אפפערטע (נאך ויקרא ט"ז ג' ה') זיינען ווידדער אונד דען ווידדער דעס פאלקעס, אונד דיא זיבען פעהלערלאזען איינ־יעהריגען לעממערן, זא לעהרט ר' אליעזר · ר' עקיבא זאגט דיזע וואורדען מיט דעם טעגליכען מארגענאפפער דארגע־בראכט, אונד דער שטיער צום גאנצאפפער אונד דער אויסערהאלב געאפפערטע ווידדער ווארדען מיט דעם טעגליכען אבענדאפפער דארגעבראכט · — (ד) ער וואוש זיך דאן

סלח לנו : המקדש . שתשרה בו שכינה : הכהנים · שיתברכו ויהיו קרבנותיהם לרצון : על ישראל ועל שאר התפלה, ברכה אחת היא, בקשה מלפניך שעמך ישראל צריכין להושע בא"י ש"ת · והרמב"ם חשיב על ישראל ועל שאר התפלה לב' ברכות, ולא חשיב ברכת התורה שלפניה : (ב) שאינו רשאי · דה"א משום דאין מעבירין על המצות תני, אינו רואה, וראיית העבודה מצוה היא, קמ"ל כיון שאינו עסוק בה לאו מעבר מצוה הוא : (ג) בבגדי בוץ · דאלו קרא באצטלית כבר קידש קודם שפשט בגדי בוץ, ואין צריך עתה אלא טבילה : אילו כו' דר"א דכל הני דכתיבי ברישא בתורת כהנים בפרשת היום עביד להו ברישא, והדר עביד מה דכתיב בחומש הפקודים עם תמיד של בין הערבים, ורע"ק פר העולה וז' כבשים של מוספין עם תמיד של שחר היו קרבים, ואח"כ עבודת היום, ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ, ואח"כ אילו ואיל העם, ואח"כ אימורי חטאת כל אלו בטבילה ג', ואח"כ הוצאת כף ומחתה, ואח"כ תמיד של בין הערבים : (ד) ולהטיב · הטבה זו הדלקה היא · וי"מ דהכא

---

[1]) יעדער דער פינף ביכער הייסט חומש, אונד דאס פירטע בוך דער תורה חומש הפקודים וויל עס מיט דער צעהלונג בעגיננט · היר איזט דער אבשניט אין פנחס געמיינט, דער פאם פערזעהנונגסטאגע האנדעלט · [2]) רש"י אונד רמב"ם אונד ברטנורה אונד תוי"ט לעזען דיזע משנה פערשידען אונד טהיילען דיא געבעטע יעדער אנדערס אב. נאך רש"י זינד דיא אכט שטיקקע זא געארדנעט: א') אשר בחר בנו, ב') רצה, ביס ביראה נעבוד, ג') מודים, ד') מחול לעונותינו, ה') איין געבעט, וועלכעס שליסט: ברוך שבחר במקדש, ו') איין אנדערעס, וועלכעס שליסט: ברוך שבחר בזרעו של אהרן · ז') איין אנדערעס וועלכעס שליסט: ברוך שבחר בישראל, אונד ח') דאס אין דער גמרא אנגעפיהרטע תחנה תפלה בקשה מלפניך, ביס שומע תפלה · הימיט פערגלייכע מאן דיא איבריגען קאממענטארע ·

בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְפֵק נְפָשׁוֹת, וְכָל סְפֵק נְפָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת: (ז) מִי שֶׁנָּפְלָה עָלָיו מַפֹּלֶת, סָפֵק הוּא שָׁם, סָפֵק אֵינוֹ שָׁם, סָפֵק חַי, סָפֵק מֵת, סָפֵק נָכְרִי, סָפֵק יִשְׂרָאֵל. מְפַקְּחִין עָלָיו אֶת הַגַּל. מְצָאוּהוּ חַי, מְפַקְּחִין עָלָיו. וְאִם מֵת, יַנִּיחוּהוּ: (ח) חַטָּאת וְאָשָׁם וַדַּאי מְכַפְּרִין, מִיתָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין עִם הַתְּשׁוּבָה. תְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל עֲבֵרוֹת קַלּוֹת, עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְעַל הַחֲמוּרוֹת הִיא תוֹלָה עַד שֶׁיָּבֹא יוֹם הַכִּפּוּרִים וִיכַפֵּר: (ט) הָאוֹמֵר אֶחֱטָא וְאָשׁוּב, אֶחֱטָא וְאָשׁוּב, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אֶחֱטָא וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. אֶת זוֹ דָּרַשׁ רִאבַ"ע, מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. אָ"ר עֲקִיבָה, אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מִי אַתֶּם

אין דען מונד טהון, וויל עס פילליכט לעבענסגעפאהר ברינגט, אונד וואס אויך נור לעבענסגעפאהר דראהט, דען שבת פערדרענגט. (ז) ווען אויף יעמאנד איין בויא איינ־שטירצט, אונד עס איזט צווייפעלהאפט, אב ער דארונטער איזט אדער ניכט; אב ער לעבט אדער טאדט איזט; אב ער איין ניכט־ישראל אדער איין ישראל איזט; זא דארף מאן דען שוטהויפען אם שבת איבער איהם וועגריימען־ פינדעט מאן איהן לעבענד, זא ריימט מאן ווייטער אויף, איזט ער טאדט, זא לעסט מאן איהן ליגען. (ח) זינדאפפער אונד שולדאפפער פיר בעוואוסטע פערגעהונגען בעווירקען פערגעבונג; דער טאד אונד דער פערזעהנונגסטאג בעווירקען נור פעראיינט מיט בעקעהרונג דיא זינדענפערגעבונג. בעקעה־רונג בעווירקט פערגעבונג לייכטער פערגעהונגען געגען גע־באטע אונד פערבאטע. אונד בייא וויכטיגערן בעווירקט זיא איינען אויפשוב ביס דער פערזעהנונגסטאג דיא פעלליגע פערגעבונג הערבייאפיהרט. (ט) ווען איינער דענקט: איך וויל נור איממער זינדיגען, אונד שפעטער מיך בעקעה־רען, זא ווירד איהם פאן אבען העראב קיין ביישטאנד צור בוסע פערליהען; ווער דענקט: איך וויל נור זינדיגען אונד דער פערזעהנונגסטאג ווירד מיר פערגעבונג בעווירקען, דער ערלאנגט קיינע פערגעבונג דורך דען פערזעהנונגסטאג. פערגעהונגען דעס מענשען געגען גאטט קאן דער פערזעה־נונגסטאג אויסזיהנען; פערגעהונגען דעס מענשען געגען זיינען נעבענמענשען זיהנט דער פערזעהנונגסטאג ניכט, ביס מאן זיינען נעבענמענשען בעפרידיגט האט. דיס האט נעמליך ר' אליעזר זאהן עזריה ערקלערט, אויס דען ווארטען; „פאן אללען איירען זינדען פאר גאטט זאללט איהר גערייניגט ווערדען" ד׳ ה׳ פערגעהונגען איינעס מענשען געגען גאטט קאן דער פערזעהנונגסטאג זיהנען, אבער פער־געהונגען איינעס מענשען געגען זיינען נעבענמענשען, זיהנט דער פערזעהנונגסטאג ניכט, ביס מאן זיינען נעבענמענשען בעפרידיגט האט. ר' עקיבא שפראך: היל אייך ישראל!

נוטף, אזניו סרוחות, דהיינו כפולות ותלויות למטה, וזנבו מונח בין ירכותיו, ומהלך על צדי ד"ה. וי"א אף נובח ואין קולו נשמע: אין מאכילין. שאין רפואה זו גמורה להתיר לו בהמה טמאה: בשיניו. שמתחיל בשר החניכים להתאכל ומשם הולך לחיך ולגרון: סם. שורש עשב לרפואה: וכל ספק. לאתויי דאמדוהו לשהות שם לח' ימים, ויומא קמא שבתא, וצריכים לחלל ב' שבתות, ואם לא יעשה היום ספק שמא ימות לשבת הבאה, וה"א לעכבינהו עד לאורתא, כי היכי דלא ניחל עליו תרי שבתא קמ"ל: (ז) הוא שם. ה"ק ל"מ בספק הוא שם דאם איתא דחי הוא מפקחים, אלא אפילו ספק חי ואפילו ספק ישראל: מפקחים. מפקחים עד חוטמו ורואין אם הוא חי, ואף שיאות מיד אחר הפקוח: מת. ול"ד לדליקה לדברי האומר מצילין המת מפני הדליקה, דהתם אי לא שריית ליה אתי לכבויי ויעשה איסור דאורייתא, אבל הכא למאי ניחוש שיעשה איסור חמור מפקוח: (ח) ודאי. דאשם תלוי אע"ג דכתיב ביה כפרה לא מכפר כפרה גמורה אלא תולה להגין מן היסורין, עד שיודע לו ויביא חטאת: מכפרים עם התשובה. על לא תעשה ויש בה מלקות, תשובה תולה ויו"כ מכפר, ובזמן שיש שם שעיר המשתלח הוא מכפר על כל העברות, קלות וחמורות, חוץ מעבירות שבין אדם לחבירו:

דְּ"ר אֱלִיעֶזֶר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין: (ב) הָאוֹכֵל כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה, כָּמוֹהָ וּכְגַרְעִינָתָהּ, וְהַשּׁוֹתֶה מְלֹא לוּגְמָיו, חַיָּב · כָּל הָאוֹכָלִין מִצְטָרְפִין לְכַכּוֹתֶבֶת, וְכָל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לִמְלֹא לוּגְמָיו · הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה, אֵין מִצְטָרְפִין: (ג) אָכַל וְשָׁתָה בְּהֶעְלֵם אַחַת, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת · אָכַל וְעָשָׂה מְלָאכָה, חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת · אָכַל אוֹכָלִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה, וְשָׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה, וְשָׁתָה צִיר אוֹ מוּרְיָס · פָּטוּר: (ד) הַתִּינוֹקוֹת אֵין מְעַנִּין אוֹתָן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֲבָל מְחַנְּכִין אוֹתָם לִפְנֵי שָׁנָה, וְלִפְנֵי שְׁנָתַיִם, בִּשְׁבִיל שֶׁיִּהְיוּ רְגִילִין בַּמִּצְוֹת: (ה) עֻבָּרָה שֶׁהֵרִיחָה, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתָּשִׁיב נַפְשָׁהּ · חוֹלֶה מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי בְקִיאִין · וְאִם אֵין שָׁם בְּקִיאִין, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר דַּי: (ו) מִי שֶׁאֲחָזוֹ בּוּלְמוֹס, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ דְבָרִים טְמֵאִים, עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו · מִי שֶׁנְּשָׁכוֹ כֶּלֶב שׁוֹטֶה, אֵין מַאֲכִילִין מֵחֲצַר כָּבֵד שֶׁלּוֹ · וְר' מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ מַתִּיר · וְעוֹד אָ"ר מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ, הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ, מַטִּילִין סַם בְּתוֹךְ פִּיו

(ב) ווער זא פיעל איססעט, אלס איינע גראסע דאטטעל, אלס זיא נעמליך זעלבסט מיט איהרעם קערנע בעטרעגט, אונד ווער איינען מונדפאלל טרינקט, איזט שולדיג · אללע ארטען שפייזע ווערדען צו דיזעם מאאסע איינער דאטטעל צוזאממענגערעכנעט; אונד אללע ארטען פליססיגקייטען צום מאאסע דעם מונדפאלל · עססען אונד טרינקען אבער ווירד ניכט צוזאממענגערעכנעט · (ג) ווען יעמאנד דורך איין פערזעהען געגעססען אונד געטרונקען האט, זא איזט ער נור איין זינדאפפער שולדיג · האט איינער געגעססען אונד איינע ארבייט פעררייכטעט, זא איזט ער צווייא זינדאפפער שולדיג · האט איינער זאלכע שפייזען, דיא ניכט צום עססען געאייגנעט זינד, געגעססען, אדער פליססיגקייטען, דיא ניכט צום טרינקען געאייגנעט זינד, געטרונקען, עטווא פישלאקע אדער זאלצפיש-בריהע, זא איזט ער פרייא · (ד) קינדער ברויכט מאן ניכט אם פערזעהנונגסטאגע צום פאסטען אנ-צוהאלטען · אבער מאן איבט זיא דארין איין אדער צווייא יאהרע פריהער, דאמיט איהנען דיא געזעטצאיבונג געלייפיג ווערדע · (ה) ווען איינע שוואנגערע דורך גערוך פאן עססען לוסט בעקאממט, דארף מאן איהר צו עססען געבען, ביס זיא זיך בערוהיגט; איינעם קראנקען דארף מאן אויף דאס געהייס זאכקונדיגער צו עססען געבען, אונד ווען קיין זאכקונדיגער דא איזט, נאך איינענעם גוטאכטען, ביס ער זאגט: גענוג · (ו) ווען איין הייסהונגער[1]) בע-פעללט, דעם דארף מאן, זעלבסט געזעטצליך אונערלויבטע דינגע צו עססען געבען, ביס ער ווידער קלארע אויגען האט · ווען איין טאללער הונד געביססען האט, דעם דארף מאן ניכט פאן דעססען נעטצלעבער[2]) צו עססען געבען · ר' מתיא זאהן חרש ערקלערט עס פיר ערלויבט · אויסער-דעם ערקלערט דערזעלבע, מאן דירפע איינעם, דער אים האלזע שמערצען עמפפינדעט, אם שבת היילמיטטעל

מפני הסכנה ; דברי ר"א · אכולהו קאי ; (ב) ככותבת · פחות מכביצה ופחות משיעור זה אינו חייב ; וכגרעינתה · לפי שיש חלל בינה לגרעינתה וס"א דהשיעור הוא כמותה וחללה וגרעיניתה מש"ה תני גרעינתה למעט חללה, דאלת"ה בכולי דוכתא דתנן כזית, פירושו עם גרעינו ולא תנן כהדיא ; מלא לוגמיו · כל שאלו יסלקנו לצד א' ויהיה אותו הצד בולט, והוא באדם בינוני פחות מרביעית, ובשאר אדם הכל לפי גדלו וקטנו ; (ג) אחת · דמחד קרא נפקי וחד שמא הוא ; ושתה ציר · כלומר כגון ציר ; (ד) מענין · למנוע אותן מאכל ; מחנכין · אם היו רגילים לאכול בד' שעות מאכילים אותן בה' או בו' שעות לפי כח הבן : שנה · קודם לפרקו אם הוא חולה ותש כחו ; שנתיים · אם הוא בריא ופרקו של תינוק בן י"ג שנה ויום א', ותינוקות בת י"ב שנים ויום א', ואז הם בני עונשין ; (ה) שהריחה · העובר מריח ריח התבשיל והיא מתאוה ואם אינה אוכלת שניהם מסוכנים ; בקיאים · רופאים מומחים באומנתן ; ע"פ עצמו · ה"ק, בד"א דסומכין אבקיאין בזמן שהחולה אומר א"צ, או שותק, אבל אם החולה אומר צריך אני והבקיאים אומרים א"צ, אין שם בקיאין, כלומר אין בקיאתן כלום ; (ו) בולמוס · חולי מחמת רעבון ומסוכן למות ; עיניו · בידוע שנתרפא ; כלב שוטה · וסימניו פיו פתוח, ריר

[1]) בולימוס, גריכיש Βούλιμος · [2]) מאן הילט דיס ניכט פיר איינע ווירקליך היילענדע קור, זאנדערן נור פיר איינע זימפאטיע ·

מַכְשִׁירִין · וְאֵיזוֹ הִיא סֻכָּה יְשָׁנָה? כָּל שֶׁעֲשָׂאָהּ קוֹדֶם לֶחָג שְׁלֹשִׁים יוֹם · אֲבָל אִם עֲשָׂאָהּ לְשֵׁם חָג, אֲפִילוּ מִתְּחִלַּת הַשָּׁנָה, כְּשֵׁרָה : (ב) הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ תַּחַת הָאִילָן, כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, סֻכָּה עַל גַּבֵּי סֻכָּה, הָעֶלְיוֹנָה כְּשֵׁרָה, וְהַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם אֵין דִּיוּרִין בָּעֶלְיוֹנָה, הַתַּחְתּוֹנָה כְּשֵׁרָה : (ג) פֵּרַס עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה אוֹ תַּחְתֶּיהָ מִפְּנֵי הַנָּשָׁר, אוֹ שֶׁפֵּרַס עַל גַּבֵּי הַקִּינוֹף, פְּסוּלָה · אֲבָל פּוֹרֵס הוּא עַל גַּבֵּי נַקְלִיטֵי הַמִּטָּה : (ד) הִדְלָה עָלֶיהָ אֶת הַגֶּפֶן, וְאֶת הַדְּלַעַת, וְאֶת הַקִּיסוֹס, וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּהּ (נ"א עַל גַּבָּן) פְּסוּלָה · וְאִם הָיָה סִכּוּךְ הַרְבֵּה מֵהֶן, אוֹ שֶׁקְּצָצָן, כְּשֵׁרָה · זֶה הַכְּלָל, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ אֵין מְסַכְּכִין בּוֹ, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ, מְסַכְּכִין בּוֹ : (ה) חֲבִילֵי קַשׁ, וַחֲבִילֵי עֵצִים, וַחֲבִילֵי זְרָדִין, אֵין מְסַכְּכִין בָּהֶן · וְכֻלָּן שֶׁהִתִּירָן, כְּשֵׁרוֹת ·

איזט איינע אלטע לויבהיטטע? יעדע דיא מאן דרייסיג טאגע פאר דעם פעסטע געמאכט האטטע; יעדאך ווען מאן זיא אייגענדס צום פעסטע געמאכט האט, זא איזט זיא ברויכבאר, ווערע זיא אויך איין יאהר צופאר אנגעפערטיגט װארדען · (ב) ווען יעמאנד זיינע לויבהיטטע אונטער איינעם בוימע ערריכטעט, זא איזט עס, אלס העטטע ער זיא אים הויזע אנגעבראכט · שטעהט איינע היטטע איבער דער אנדערן, זא איזט דיא אבערע ברויכבאר, דיא אונטערע אבער ניכט · ר' יהודה זאגט: ווען דיא אבערע¹) ניכט צום בעוואהנען טויגליך איזט, זא איזט דיא אונטערע ברויכבאר · (ג) ווען מאן איין טוך דאריבער געגען דיא זאננע, אדער אונטער דיא דעקקע וועגען דער אבפאללענדען בלעטטער, אדער איבער דיא בעטטשטאללען אינוועניג (איינען הימעל) אויסגעברייטעט האט, זא טויגט זיא ניכט, וואהל אבער דארף מאן איבער צווייא מיטטעלשטאללען דעס בעטטעס איין טוך שלאגען²) · (ד) האט מאן איינען ווייןשטאק אדער קירבים אדער עפייא דאריבער געצאגען אונד דארויף גערעקט, זא איזט זיא אונגילטיג; איזט אבער דיזע דעקקונג מעהר אלס יענע, אדער מאן האט יענע אבגעשניטטען, זא איזט זיא ברויכבאר · דיא רעגעל איזט: אללעס וואס אונריינהייט אננימט, אונד וואס ניכט זיין וואכסטהום אוס דער ערדע האט, דארף מאן ניכט צום דעקקען ברויכען; וואס אבער קיינע אונריינהייט אננימט אונד וואס אוס דער ערדע וועכסט, דארף מאן צום דעקקען פערווענדען · (ה) מיט שטראהבינדעלן, האלצבינדעלן אונד רייזבינדעלן זאלל מאן ניכט דעקקען, אבער ווען מאן זיא אויפ=

מהב' דפנות דכלבוד דמי, וכמלא רוב דופן עשוי וצריך כמין צורת הפתח ואם ב' הדפנות זו כנגד זו, צריך לעשות פס ד' ומשהו, ומעמידו פחות מג' לא' מן הדפנות, והוי דופן שעור הכשר סוכה : ל' יום · דכיון דדורשים בהלכות החג סתמא לשם סוכה עשאה : (ב) הבית · ופסולה אם צלתה מן האילן מרובה מחמתה, אבל אם חמתו רובה מצלתו וחבטן וערבן עם הסכך, כשר, כמו במ"ד, ואי מהתם ה"א בדיעבד אבל לכתחלה לא, קמ"ל, ואם התחתונה חמתה מרובה מצלתה ועליונה צלתה מרובה והיא בתוך כ' שניהם כשירות ; דיורין · שאינן יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, אלא ע"י הדחק, שגג התחתונה מתנועע מכרים של עליונה כהא מכשיר ר"י : (ג) הכשר · שלא ירדו קסמים על השלחן, א"כ שלא יכשרו העלין אחר שיבשו, ותשאר הסוכה חמתה מרובה מצלתה וסדין הוא דבר המקבל טומאה : פסולה · ודוקא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה : הקינוף · ד' קונדסין לד' רגלי המטה שהן גבוהין י"ט, ומניח כלונסאות מזה לזה על גביהן, ופירס סדין עליהם לנוי ולא לסכוך ; פסולה · דאוהל מפסיק ביניהן : כקליטי · ב' קונדסים באמצע המטה א' למראשותיה ואחד לרגליה ונותנים מזו לזו כלונסין ופירס סדין דאין לו גג טפח, ולא מקרי אהל : (ד) הדלה · הגביה : פסולה · שאין מסככים במחובר : כיכוך · סכך כשר : כשרה · והוא שחבטן והשפילן וערבן עם הסכך כשר : שקצצן · והוא שינענעם לאחר קצירה : ואין גדלו · כגון עורות בהמה ואפי' שאינם מקבלים טומאה כגון שמחוסרים מלאכה, דאע"ג דלענין מעשר גדולי הארץ מקרא, גדולי מן הארץ לא מקרי אלא מה שגדל מן הקרקע : (ה) אין מסככים · שלפעמים אדם מניח החבילה על סוכתו ליבשה,

¹) נעמליך וועגען מאהלטבארקייט דער אונטערן דעקקע · ²) איין ברייטער הימעל מאכט דאס בעטטע צו איינעם צעלטע; אבער איין טוך איבער איינע אויף צווייא זיילען ליגענדע שטאנגע געשלאגען בילדעט קיין צעלט, ווייל עס אבען שפיטץ איזט.

מְטַהֲרִין, מִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם · וְאוֹמֵר, מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה׳ · מַה מִקְוֶה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים · אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל :

פֿאר וועם ענטזינדיגט איהר איך! ווער רייניגט איך פֿאן זינדען? אייר פֿאטער אים הימּמעל! דען עס הייסט: (יחזקאל ל״ו כ״ה) איך שפרענגע איבער איך ריינעס וואסםער אונד איהר ווערדעט ריין ווערדען· אויך הייסט עס: (ירמיה י״ך י״ג) מקוה ישראל ה׳, ד· ה· זא וויא איין טויכֿבאד (מקוה) דיא אונריינען רייניגט, זא רייניגט דער היילינע, געפריזען זייא ער, דאס פֿאלק ישראל·

(ט) אחטא ואשוב · תרי זימני, אין מספיקים שכיון שעבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר : אין יה״כ מכפר · כמו אין מספיקין דלא יעזרוהו השם שיעשה ביום הכפורים מה שראוי לעשות לו, כדי שיכפרו לו עוונותיו באותו היום, וצ״ל דה״כ בתרי זימני כמו ברישא :

מַסֶּכֶת סֻכָּה

אונטער דיזעם טיטעל פֿינדעט מאן דיאיעניגען געזעטצע, וועלכֿע אם לויבהיטענפֿעסטע צו בעאבאכֿטען זינד, אונד דערען אייניגע נור צור צייט דעס טעמפעלס בעאבאכֿטעט ווארדען · דאס גרונדגעזעטץ שטעהט אין ויקרא כ״ב ל״ג · עס ענטהעלט מעהרערע בעשטיממונגען, דיא לעדיגליך דורך דיא טראדיציאן ערקלערבאר זינד, אלס: דיא אייגענטליכֿע געזעטצליכֿע בעשאפֿפענהייט דער לויבהיטטע, אונר דער דאפֿאן צו מאכֿענדע געברויך; דיא אַרט דער צוויגע אונד דער שענען פֿרוכֿט, דערען מאן זיך אן דיזעם פֿעסטע בעדינט, זא וויא דאס פֿערפֿאהרען דאמיט, וויא אויך מאנכֿע אנדערע אויספיהרליכֿערע פֿערפֿיגונגען דעסהאלב, אונד פֿערשידענע דאבייא שטאטט פֿינדענדע אויסנאהמען · אויסערדעם ווערדען היער נאך אנדערע צערעמאניען דיזעם פֿעסטעס, בעזאנדערס אויך דיא דעס וואססער־גיסענס אונד דער דאמיט פֿערבונדענען פֿאלקסלוסטבארקייטען בעשריבען · געלעגענטליך זינד, וויא געוועהנליך, אויך אנדערע געזעטצליכֿע אנגעלעגענהייטען מיט בעריהרט ·

פ ר ק א

סֻכָּה שֶׁהִיא גְבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה · ר׳ יְהוּדָה מַכְשִׁיר · וְשֶׁאֵינָהּ גְבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְשֶׁאֵין לָהּ שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת, וְשֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, פְּסוּלָה · סֻכָּה יְשָׁנָה, בֵּ״שׁ פּוֹסְלִין, וּבֵ״ה

איינע לויבהיטטע [*]), דערען אינגערער רוים איבער צוואנציג עללען האך איזט, איזט אונגילטיג · ר׳ יהודה ערקלערט זאלכֿע פֿיר ברויכֿבאר · איינע זאלכֿע דיא ניכֿט צעהן האנדברייטען האך איזט, אדער דיא ניכֿט דרייא װענדע האט, אדער דיא פֿאן אבען מעהר זאננענשיין האט, אלס שאטטען, איזט אונגילטיג · איינע אלטע לויבהיטטע איזט, נאך ב״ש אונברויכֿבאר, נאך ב״ה, ברויכֿבאר · וואס אבער

פרק א סוכה · אלא הסוכה · למעלה · דסוכה דירת עראי בעינן וזו היא דירת קבע : שאינה · דהוי דירה סרוחה ואפילו היא גבוהה יו״ד וסוכין יורדין למטה מעשרה וממתה מן הסוכין מרובה מצילתה, אפילו הכי פסולה : מרובה · הא בשוין כשירה, ודוקא כשווים למטה בקרקע הסוכה דבידוע שלמעלה צלתה מרובה, אבל בשוין למעלה פסולה : פסולין דבעינן סוכה לשמה ; ג׳ דפנות · עושה ב׳ כהלכתן וג׳ אבל זו ועושה דופן ג׳ שיש בו טפח ומשהו ומעמידו פחות מג׳ לא׳

[*]) עס איזט גרונדלאָז, דאָס דיא לויבהיטטע זיך אלס איינע נור לוס פעסטע איינגעריכטעטע ניכט בלייבענדע וואהנונג, בעוועהרע, אויך דאָס זיא ווירקליך איינע פרייא שטעהענדע היטטע דאָרשטעללע·

ארבע אמות פסולה: (יא) העושה סכתו כמין צריף, או שסמכה לכותל, ר' אליעזר פוסל, מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירין· מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה, מקבלת טומאה, ואין מסככין בה· לסכוך, מסככין בה, ואינה מקבלת טומאה· ר' אליעזר אומר, אחת קטנה ואחת גדולה, עשאה לשכיבה מקבלת טומאה, ואין מסככין בה· לסכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה:

דעקקען דארף, זא איזט זיא אונגילטיג· (יא) ווען איינער זיינע לויבהיטטע פיראמידענפערמיג מאכט, אדער זיא אן דיא וואנד שרעג אנלעהנט, זא ערקלערט זיא ר' אליעזר פיר אונגילטיג, וויל זאלכע קיין דאך האבען; דיא געלעהרטען לאססען זאלכע געלטען· איינע גראסע אויס ראהר געפלאכטענע מאטטע, דיא אייגענדס אום דארויף צו שלאפען געמאכט ווארדען, נימםט אונרייניגקייט אן, אונד דארף ניכט צום בעדעקקען געברויכט ווערדען; זאנסט איזט זיא צור בעדעקקונג דער היטטע געמאכט, מאן דארף זיא דאצו געברויכען, אונד זיא נימםט דאן קיינע אונרייניגקייט אן· ר' אליעזר זאגט: זיא זייא גראס אדער קליין, זאבאלד זיא צום שלאפען געמאכט איזט, נימםט זיא אונרייניגקייט אן, אונד דארף ניכט צום דעקקען געברויכט ווערדען, ווען מאן זיא יעדאך אויסדריקליך צום דעקקען בעשטיממט האט, זא דעקקט מאן דאמיט, אונד זיא נימםט קיינע אונרייניגקייט אן·

פרק ב

הישן תחת המטה בסכה, לא יצא ידי חובתו· א"ר יהודה נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים, ולא אמרו לנו דבר· א"ר שמעון, מעשה בטבי עבדו של ר"ג, שהיה ישן תחת המטה·

ווען יעמאנד אונטער איינעם בעטטע אין דער לויבהיטטע שלעפט [x]) גענוגט ער דער פפליכט ניכט· ר' יהודה זאגט: וויר האבען פאר דען אויגען דער געלעהרטען עלטעסטען אונטער דעם בעטטע געשלאפען, אונד זיא זאגטען אונס ניכט איין ווארט דאגעגען· ר' שמעון זאגט: איינסט שליף טבי, דער לייבאייגענע דעס ר' גמליאל, אונטער דעם בעט-

עשרה. אפילו היא מופלגת מן הסמך הרבה: הרקיק. ברוחב או באורך ולא בגובה: (י) שכפתת. באמצעו והדפנות רחוקות מן הסכך, כשר עד ד"א הלכ' למשה מסיני, דאמרינן דופן עקומה כאלו נעקם ראש הדופן ובא עד הסכך הכשר, ולא יישן תחתיה: מוקפת. שהבתים פתוחים לחצר מג' רוחות וסביב הבתים מקפת אכסדרה מקורה וסיכך כל אויר החצר, וכותלי הבית הם דופני הסוכה וכמאן תקרת האכסדרה מפסקת סביב בין סכך לדפנות: סוכה גדולה. כל שיבטל הסכך פסול ישאר בה ד"ט סכך כשר: שהקיפוה. אבל באמצע פוסל בד"ט ואויר שאין שם סכך כלל לעולם פוסל בג' טפחים: (יא) צריף. ראשי הדפנות נוגעות זו בזו: שסמכה. שהטה ראשי הדפנות על הכותל שאין לה גג ואינו ניכר מהו גג ומהו כותל, דאהל משופע לאו שמיה אהל אא"כ יש לה גג טפח, דהיינו שהגביה מן הקרקע טפח דכיון שיש שיעור אוהל בזקיפה הוי אוהל· א"כ שהרחיק ראש הסמוך לכותל טפח מהכותל: מכשירין. ודוקא שיש באורך השיפוע יז"ט, עשרה טפחים כחשוב שיעור הגובה וז"ט לאורך לשם סכך: מחצלת. בקטנה כ"ע לא פליגי דסתמן לשכיבה ואין מסככין בה, כי פליגי בגדולה, תק"ם סתם גדולה לסיכוך, וה"ק גדולה סתמא לסיכוך, ואם פירש לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה, וקטנה סתמא לשכיבה עד שיפרש: עשאה. כלומר סתמן עשוי לשכיבה ואפילו גדולה מקבלת טומאה, עד שיפרש לסיכוך שאינה מקבלת טומאה אפילו ישב בה הזב, לפי שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו וטומאת אוהלים נמי אינה מטמאה דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים·

פרק ב לא יצא. אם גבוה י"ט אז חשובה אוהל, וכמאן אוהל מפסיק בינו לבין הסוכה: אר"י. דסבר ר"י לא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע: עבדים פטורים. דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורים, וכל שאין בנשים חייבתו,

[x]) עס איזט ערלויבט אין דער לויבהיטטע צו וואהנען, אלזא אויך צו שלאפען · עס דארף אבער הירבי קיין אנדערעס אבדאך אין דער לויבהיטטע בענוצט ווערדען ·

וְכֵן כְּשֵׁרוֹת לַדְּפָנוֹת : (ו) מְסַכְּכִין בִּנְסָרִים, ד"ר יְהוּדָה, וְר' מֵאִיר אוֹסֵר · נָתַן עָלֶיהָ נֶסֶר שֶׁהוּא רָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה · וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִישַׁן תַּחְתָּיו : (ז) תִּקְרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַעֲזִיבָה, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּשׁ"א, מְפַקְפֵּק וְנוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם · וּבֵה"א, מְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם וְאֵינוֹ מְפַקְפֵּק : (ח) הַמְקָרֶה סֻכָּתוֹ בְּשַׁפּוּדִין, אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה, אִם יֵשׁ רֶוַח בֵּינֵיהֶן כְּמוֹתָן, כְּשֵׁרָה · הַחוֹטֵט בְּגָדִישׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ סֻכָּה, אֵינָהּ סֻכָּה : (ט) הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים פְּסוּלָה, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה · אִם גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ עֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּשֵׁרָה · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר כְּשֵׁם שֶׁמִּלְּמַטָּה לְמַעְלָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, כָּךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים, הִרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, פְּסוּלָה : (י) בַּיִת שֶׁנִּפְחַת וְסִכֵּךְ עַל גַּבָּיו, אִם יֵשׁ מִן הַכּוֹתֶל לַסִּכּוּךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּסוּלָה · וְכֵן חָצֵר שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת אַכְסַדְרָה · סֻכָּה גְדוֹלָה שֶׁהִקִּיפוּהָ בְּדָבָר שֶׁאֵין מְסַכְּכִים בּוֹ, אִם יֵשׁ תַּחְתָּיו

בינרעט, זינד זיא ברויכבאר ; אויך זינד אללע דינגע ברויכבאר צו דען זייטענווענדען · (ו) מיט (שמאלען) ברעטטערן, דארף מאן דעקקען, זא לעהרט ר' יהודה ; ר' מאיר ערקלערט עס פיר אונערלויבט · האט מאן איין פיער האנדברייטען ברייטעס ברעטט נאך דאריבער געלעגט, זא איזט זיא ברויכבאר, נור מוס מאן אונטער דיזעם ניכט שלאפען · (ז) ווען איבער איינעם רוימע שמאלעס געבעלק אהנע עסטריך ליגט, זא זאגט ר' יהודה, ב"ש לעהרע, מאן מיססע (אום איינע לויבהיטטע דארויס צו מאכען) דאס געבעלק לאזמאכען, אונד אימער איין שטיק צווישען צווייען הערויסנעהמען ; נאך ב"ה אבער, ענטוועדער זיא לאז מאכען, אדער איינס צווישען צווייען הערויסנעהמען · ר' מאיר זאגט : מאן מוס איינס צווישען צווייען הערויסצונעהמען, אונד ברויכט דאס איבריגע ניכט לאז צו מאכען · (ח) ווען איי=נער זיינע לויבהיטטע מיט אייזערנען בראט=שפיסען אדער מיט בעטט=ברעטטערן דעקקט, זא איזט זיא, ווען עבען זא פיל רוים (דעקקונג) דאצווישען איזט, ברויכבאר · ווען איינער איינען גארבענהויפען העהלט, אום דארויס איינע היטטע צו ביל=דען, גילט זיא ניכט · (ט) ווען מאן דיא ווענדע פאן אבען העראב אנגעפלאכטען האט, זא איזט, ווען זיא נאך דרייא האנדברייטען פאן דער ערדע אבשטעהען, דיא לויב=היטטע ניכט גילטיג ; האט מאן אבער פאן אונטען אויפ=ווערטס געפלאכטען, זא איזט זיא ברויכבאר, זאבאלד דיא ווענדע צעהן האנדברייטען האך זינד · ר' יוסי זאגט : וויא פאן אונטען הינויף צעהן האנדברייטען געניגען, זא אויך פאן אבען הערונטער · ווען מאן דיא בעדעקקונג (אין דער פלעכע) פאן דען זייטענווענדען אום דרייא האנדברייטען ענטפערנט האט, זא גילט זיא ניכט · (י) ווען מאן איבער איין אבגע=טראגענעס דאך לויבצווייגע דעקקט, זא גילט דאס ניכט אלס לויבהיטטע, דאפערן פאן דער וואנד צור לויב=דעקקע פיער עללען זינד ; עבען זא אין איינעם האפע, אום וועלכען איינערהאלב איין בעדעקקטער גאנג לייפט · ווען מאן איינע גראסע לויבהיט=טע אבען מיט עטוואס אומגיבט, וואמיט מאן זיא ניכט בע=

וכמלך עליה לסכוך והוי תעשה ולא מן העשוי לפיכך הם פסולים אפילו מטילן עליהם לשם סוכת החג ; דפנות . דסוכה סכך משמע ; (ו) בנסרים · אם יש בהן ד', ד"ה פסולה, פחות מג', ד"ה כשרה, דכקנים חשיבי, מג' עד ד' פליגי, ר"י לא גזר שמא ישב תחת תקרת הבית, ור"מ גזר ; נתן · כגון דיהביבא אגב הדופן דאמרינן דופן עקומה ; יישן תחתיו · אפילו עראי אף דאוכלים ושותין עראי חוץ לסוכה, דלשינה אין קבע, דלפעמים שאינו אלא מנמנם מעט ודיו בכך ; (ז) תקרה · העשוי מקורות או נסרים ; מפקפק · סותר ומנענע את כולן : ונוטל · ה"ק אע"פ שפקפק, אי נוטל אין, אי לא לא ; מבינתים מבין כל ב' נסרים נוטל א' ; או נוטל . ונותן סכך כשר במקומם ור"י לטעמיה דמכשיר לסכך בנסרים, הלכך בפקפק סגי ובלא פקפק א"א משום תעשה ולא מן העשוי ; רמ"א · לא נחלקו ב"ש וב"ה בזה שכולן מודים שפקפק אינו מועיל ; (ח) שפודים · של מתכת אין ראוין לסכוך דאינן גדולי קרקע ; וארוכות המטה · באורכה וב' כרעים מיירי דמקבלים טומאה : כמותן · ל"ד כמותן ממש אלא מעט יותר, דפרוץ כעומד פסול גבי סוכה, משא"כ בכל התורה ; בגדיש · נוטל מן העומדים סמוך לארץ ועושה חלל כשיעור סוכה והסכך נעשה, דהוי תעשה ולא מן העשוי, ואם היה בגדיש חלל טפח במשך שבעה עשוי לשם סכך, וקטט בו עד שהגביה את החלל גובה עשרה, כשר ; (ט) המשלשל · מתחיל לארוג הדפנות סמוך לסכך : מן הארץ

דפנות לה, כשרה · שלוחי מצוה פטורין מן הסכה · חולין ומשמשיהן, פטורין מן הסכה · אוכלין ושותין עראי חוץ לסכה : (ה) מעשה והביאו לו לר' יוחנן בן זכאי לטעום התבשיל, ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים, ואמרו, העלום לסכה, וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה, נטלו במפה ואכלו חוץ לסכה, ולא ברך אחריו : (ו) רבי אליעזר אומר, ארבע עשרה סעודות חיב אדם לאכול בסכה · אחת ביום, ואחת בלילה · וחכ"א אין לדבר קצבה, חוץ מלילי יום טוב ראשון של חג בלבד · ועוד א"ר אליעזר, מי שלא אכל בלילי יום טוב הראשון, ישלים בלילי יום טוב האחרון · וחכ"א אין לדבר תשלומין · על זה נאמר מעות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להמנות : (ז) מי שהיה ראשו ורבו בסכה, ושלחנו בתוך הבית, ב"ש פוסלין, וב"ה מכשירין · אמרו

דיא ביימע בילדען וייטענוועגדע, זא איזט זיא ברויכבאר · — פערזאגען דיא אין אבזיכט איין אנדערעס געזעטץ אויס־צואיבען וואנדערן, זינד פרייא פאן דער פפליכט דעם לויב־היטטענ־געזעטצעס; עבען זא, קראנקע אונד דערען ווער־טער; אויך דארף יעדער צופעללינג איינע קלייניגקייט אויסערהאלב דער לויבהיטטע עססען אדער טרינקען · (ה) איינסט בראכטע מאן דעם ר' יוחנן זאהן זכאי עטוואס, אום איין געריכט צו קאסטען, אונד דעם ר' גמליאל צוויא דאטטעלן אונד איינען קרוג מיט וואססער; אונד ביידע זאגטען: בריגנט עס נאך דער לויבהיטטע · אלס מאן דא־געגען דעם ר' צדוק שפייזע וועניגער אלס איין איי גראס רייכטע, פאסטע ער עס מיט דעם טוכע *) אן, אונד אס עס אויסערהאלב דער לויבהיטטע, אונד שפראך אויך קיי־נען נאכזעגען · (ו) ר' אליעזר זאגט, פירצעהן מאהלצייטען איזט מאן פערפפליכטעט אין דער לויבהיטטע צו עססען, טעגליך איינע אם טאגע אונד איינע ביא נאכט · דיא געלעהרטען זאגען; דיא זאכע האט קיינע געזעטצליכע בעשטיממונג, אויסער דער פפליכטמאהלצייט אין דער נאכט צום ערשטען פייערטאגע דעס פעסטעס · פערנער זאגט ר' אליעזר: ווער עטווא אין דער נאכט צום ערשטען פייערטאגע ניכט אין דער לויבהיטטע געגעססען האט, קאן עס אין דער נאכט צום לעטצטען פייערטאגע (דעם אכטען) ערזעטצען · דיא געלעהרטען אבער זאגען; עס גיבט קיינען ערזאטץ דאפיר, אונד איזט דארויף אנגווענדבאר: (קהלת א' ט') איין פעהלער דער ניכט צו פערבעססערן, אונד איין מאנגעל דער ניכט צו ערגענצען איזט · (ז) ווען איינער מיט דעם קאפפע אונד דעם גרעסטען טהיילע דעס קער־פערס אין דער לויבהיטטע זיטצט, אבער (ביים עססען) דען טיש איהם הויזע שטעהען האט, זא איזט דיס נאך ב"ש, געזעטצווידריג, נאך ב"ה אבער גענינענד · דיזע שולע

אם יכטל האילן יכולה לעמוד, עולין לה ביו"ט : (ד) דפנות לה · והוא שהאילנות עבים וחזקים, ולא אזלי ואתי ברוח מצויה, וצריך נמי למלאות בין הענפים תבן וקש שלא תזוזם הרוח, ולא סמך הסכך על האילנות : כשירה · ולא חיישינן שישתמש באילן : שלוחי מצוה · אפילו בשעת חנייתן שאינן עסוקין במצוה פטורים : חולין · אפילו בחולי כל דהו, וה"ה ריח רע ופרעושים והולכי דרכים ושומרי גנות, וטעמא דשרו רבנן לבטל מ"ע, דכתיב תשבו כעין תדורו, וכל דבר שהיא יוצא מבית בשביל זה, יכול נמי לצאת מסוכתו, אבל בעושה סוכתו מתחלה במקום הראוי להצטער אפילו בשינה, ואף שאינו מצטער באכילה, לא יצא : (ה) מעשה · ה"ק ואם בא להחמיר רשאי, ולא מחזי כיוהרא, ומעשה נמי : כותבות · א"ד דהיתה התומרא דהוה פירא, ופירות לא בעי סוכה, וא"ד דב' כותבות לא הוי כביצה והחמיר להעלות לסוכה : פחות מכביצה · משום נטילת ידים ומשום ברוכי נקט פחות מכביצה, דאי משום סוכה אפילו יותר מכביצה מותר באכילת עראי, וקתני מעשה דר"צ, לומר אם רצה ת"ח שלא להחמיר ע"ע רשאי, ולא הוי כמו שאין מדקדק במצות : אחריו · אבל לפניו בכל דהו בעי ברוכי שאסור להנאות מהעה"ז בלא ברכה : (ו) ועוד אמר ר"א · ואע"ג דביום אחרון לא בסוכה יתיב ואי ישב בה עובר על בל תוסיף, מאי השלמה דסוכה איכא הכא? ומשכינן חזר בו ר"א, ולא מצריך סוכה אפילו להשלמת ליל י"ט ראשון, דחיוב סוכה דאורייתא, מיהו י"ד סעודות בעי : י"ט האחרון · ליל שמיני עצרת : (ז) ראשו ורובו · דרך סעודתם במסיבה

*) מפה mappa · ער בעריהרטע עס ניכט מיט דען הענדען, אום עס ניכט צו פערונרייניגען, וויל ער זיך ניכט וואשען וואללטע ·

וְאָמַר לָהֶן ר"ג לַזְּקֵנִים, רְאִיתֶם טָבִי עַבְדִּי שֶׁהוּא תַלְמִיד חָכָם, וְיוֹדֵעַ שֶׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֻּכָּה, לְפִיכָךְ יָשֵׁן הוּא תַחַת הַמִּטָּה · וּלְפִי דַרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ שֶׁהַיָּשֵׁן תַּחַת הַמִּטָּה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ : (ב) הַסּוֹמֵךְ סֻכָּתוֹ בִּכְרָעֵי הַמִּטָּה, כְּשֵׁרָה · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם אֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, פְּסוּלָה · סֻכָּה הַמְדֻבְלֶלֶת, וְשֶׁצִּלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, כְּשֵׁרָה · הַמְעֻבָּה כְּמִין בַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכּוֹכָבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ, כְּשֵׁרָה : (ג) הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה, אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב · בְּרֹאשׁ הָאִילָן, אוֹ עַל גַּבֵּי גָמָל, כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב · שְׁתַּיִם בָּאִילָן וְאַחַת בִּידֵי אָדָם, אוֹ שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בָּאִילָן, כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב · שְׁלֹשָׁה בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בָּאִילָן, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב · זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁיִּנָּטֵל הָאִילָן וִיכוֹלָה לַעֲמוֹד בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּשֵׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב : (ד) הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ בֵּין הָאִילָנוֹת וְהָאִילָנוֹת

טע; דאמאלס שפראך ר"ג צו דען עלטעסטען: האבט איהר מיינען קנעכט טבי בעמערקט? דא ער איין געלעהרטער איזט, אונד וויס, דאס לייבייגענע פרייא זינד פאם לויבהיטטענ־געזעטץ, שלעפט ער אונטער דעם בעטטע · — נאך אונזרער וויזע לערנען וויר הירויס, דאס ווער אונטער דעם בעטטע שלעפט, זיינער פפליכט ניכט גענוגט · (ב) ווען יעמאנד זיינע לויבהיטטע אויף זיינע בעטטשטעללע שטיצט, זא איזט זיא גילטיג · ר' יהודה זאגט: זיא איזט ניכט גילטיג, ווען זיא ניכט פיר זיך אלליין שטעהען קאן · איינע אונארדענדליך (נאך אנדערן: דיננע) געדעקטע לויבהיטטע, ווען נור דער שאטטען דארין מעהר איזט, אלס דער זאננענשיין, איזט ברויכבאר[1] · — ווען דיא דעקקע זא דיכט איזט וויא אם הויזע, זא איזט זיא גילטיג, זעלבסט ווען מאן ניכט דיא שטערנע דורכזעהען קאן · (ג) ווען יעמאנד זיינע לויבהיטטע אויף איינעם וואגען, אדער איינעם שיפפע מאכט, זא איזט זיא גילטיג, אונד מאן דארף אם פייערטאגע היניינשטייגען · ווען מאן זיא אויף איינעם בוימע אדער אויף איינעם קאמעל אנברינגט, איזט זיא ברויכבאר, אבער מאן דארף אם פייערטאגע ניכט הינויף שטייגען[2] · ווען צוויא זייטענוועגדע אבען אויף דעם בוימע רוהען, אונד איינע פאן אונטען דורך מענשענהאנד הינצוגעפיגט ווארדען, אדער איינע זייטע איזט אם בוימע אונד צוויא דורך מענשענהאנד אויפגעפיהרט, זא איזט דיא לויבהיטטע ברויכבאר, מאן דארף אבער אם פייערטאגע ניכט הינויף שטייגען · זינד אבער דרייא וועגדע פאן מענשענהאנד הינויף געצאגען, אונד דיא פירטע איזט אם בוימע, זא איזט דיא היטטע ברויכבאר, אונד מאן דארף אויך אם פייערטאגע הינויף שטייגען · דיא רעגעל איזט: זא באלד דיא לויבהיטטע, אויך ווען דער בוים וועגגענאממען ווירדע, פיר זיך אלליין בעשטעהען קעננטע, איזט זיא גילטיג, אונד מאן דארף אם פייערטאגע הינויף שטייגען · (ד) ווען יעמאנד זיינע לויבהיטטע צווישען ביימען אפשטעללט אונד

עבדים כמי אין חייבים; (ב) בברעי · מטה קרא המקום אשר שוכבים עליה, ומיירי כאן שהמטה מוקפת קרשים וראש למעלה מהמטה י"ט ומגעת למטה עד הארץ, והיכן ע"ג המחיצות ובמקום המשכב אין כאן כלום, לא חבלים ולא קרשים מתחת, וקרקע עולם היא קרקעית הסוכה, וכשהמטה מיטלטלת הסוכה מיטלטלת עמה, והקרקע משתנה ממקום למקום, מש"ה פליג ר"י כאן לא כראש העגלה, שהם תוך העגלה היא קרקעית הסוכה ולא משתנת קרקעית הסוכה : מדובללת · קנה עולה וקנה יורד, ומתוך כך חמתה מרובה, אמרינן רואין כאלו היה מושכבין בשוה, ואם אז צלתה מרובה כשרה : ושצלתה · אמלמעלה קאי, הא בשוין פסולה, וריש פ"ק שחמתה מרובה פסולה הא בשוין כשרה, אדלמטה קאי : (ג) העגלה . אע"ג דמטלטלא : הספינה · והוא שתהא יכולה לעמוד ברוח מצויה דיבשה : ועולין · איידי דתנא סיפא אין עולין : האילן · תיקן מושבו ועשה שם מחיצות וסיכוך, כשרה בח"ה : ואין עולין · דגזרו שמא יתלוש מן האילן : זה הכלל · לאתויי שאם עשה ב' בידי אדם זה כנגד זה כגון מזרח ומערב או צפון ודרום, ויכול לסמוך סככה באותן ב' דפנות, ואף

[1] דיס איזט נאך אייגער ערקלערונג אוס תלמוד: נאך דער אנדערן זינד היער צוויא פערשידענע פעללע; וועון דיא דעקקע ניכט ניעד־ריג ליגט, זאנדערן שטיקקע דאזועלבסט הערונטערהענגען, דאך זא, דאס דיזע הינלענגליך ווערען אוס דיא היטטע צו דעקקען, פערנער: וועון אן דער דעקקע מעהר שאטטען אלס זאננע איזט, זא איזט זיא ברויכבאר · [2] זיהע ביצה פ' ה' מ' ב' ·

ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר יֶאֶגְדֶנּוּ מִלְמַעְלָה · צִינֵי הַר הַבַּרְזֶל, כְּשֵׁרוֹת · לוּלָב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי לְנַעֲנֵעַ בּוֹ, כָּשֵׁר : (ב) הֲדַס הַגָּזוּל, וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל · שֶׁל אֲשֵׁרָה, וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פָּסוּל · נִקְטַם רֹאשׁוֹ, נִפְרְצוּ עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מֵעָלָיו, פָּסוּל · וְאִם מִעֲטָן כָּשֵׁר · וְאֵין מְמַעֲטִין בְּיוֹם טוֹב : (ג) עֲרָבָה גְזוּלָה וִיבֵשָׁה, פְּסוּלָה · וְשֶׁל אֲשֵׁרָה, וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פְּסוּלָה · נִקְטַם רֹאשָׁהּ, נִפְרְצוּ עָלֶיהָ · וְהַצַּפְצָפָה, פְּסוּלָה · כְּמוּשָׁה, וְשֶׁנָּשְׁרוּ מִקְצָת עָלֶיהָ, וְשֶׁל בַּעַל, כְּשֵׁרָה : (ד) ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים, וּשְׁתֵּי עֲרָבוֹת לוּלָב אֶחָד, וְאֶתְרוֹג אֶחָד, אֲפִילוּ שְׁנַיִם קְטוּמִים, וְאֶחָד אֵינוֹ קָטוּם · ר׳ טַרְפוֹן אוֹמֵר, אֲפִילוּ שְׁלָשְׁתָּן קְטוּמִים · ר׳ עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁלּוּלָב אֶחָד וְאֶתְרוֹג אֶחָד, כָּךְ הֲדַס אֶחָד, וַעֲרָבָה אַחַת : (ה) אֶתְרוֹג הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל · שֶׁל אֲשֵׁרָה, וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת ,

ברויכבאר · ר׳ יהודה זאגט; מאן מוס איהן אָבען צוזאממענבינדען · דיא צווייגע דער פאלמען פאם אייזענ־בערגע [1]) זינד ברויכבאר · יעדער פאלמצווייג, דער דרייא האנדברייטען לאנג איזט, אונד זא וויט איבערשטעהט, דאס מאן איהן שיטטעלן קאן, איזט ברויכבאר · (ב) איין געשטאלענער אלער איין פערדאָררטער מירטענצווייג איזט אונגילטיג · דער אויס איינעם געטצענהיינע אדער איינער צום געטצענדינסטע פערפיהרטען שטאדט הערריהרט, איזט אונגילטיג · איין מירטענצווייג דעססען שפיטצע אבגעבראכען, אדער דעססען בלעטטער לאסגעריססען זינד, אדער דער מעהר בעערען אלס בלעטטער האט, איזט אונגילטיג, אבער וועןן מאן יענע פערמינדערט האט, איזט ער ברויכבאר · מאן דארף עס יעדאך ניכט אם פייערטאגע טהון · (ג) איינע געשטאלענע אדער פערדאררטע ווידע איזט אונגילטיג · דיא אויס איינעם געטצענהיינע אדער אויס איינער צום געטצענדינסטע פערפיהרטען שטאדט, איזט אונגילטיג · איינע ווידע דערען שפיטצע אבגעבראכען אדער דערען בלעטטער לאזגעריססען זינד, אונד דיא צפצפה [2]), איזט אונגילטיג; איינע וועלקע, אדער איינע דערען בלעטטער צום טהייל אבגעפאללען זינד, אדער איינע אויף טראקקענעם באדען וואכסענדע, איזט ברויכבאר · (ד) ר׳ ישמעאל זאגט; מאן ברויכט דרייא מירטענצווייגע, צווייא ווידענצווייגע, איינען פאלמצווייג, איינען אתרוג, אונד פאן ערשטערן זעלבסט צווייא מיט אבגעבראכטען שפיטצען, ווען נור איינער גאנץ איזט · ר׳ טרפון זאגט; זעלבסט ווען אן אללען דרייען דיא שפיטצען אבגעבראכען זינד · ר׳ עקיבא זאגט; זא וויא נור איינען פאלמצווייג אונד איינען אתרוג, זא אויך נור איינען מירטענצווייג אונד איינען ווידענצווייג · (ה) איין געשטאלענער, אונד איין פערדאָררטער אתרוג איזט

לנענע בו : (ב) נקטם · ראש הבד ולא ראש העלים וכן בערבה : ענביו · פירות יש בו שדומה לענבים, ול"ש אלא שחורים או אדומים, אבל ירוקים כשרים : ואין ממעטים · דהוי כמתקן : (ג) ערבה · עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק, וקנה שלו אדום : צפצפה · מין ערבה ועלה שלה עגול ; כמושה · וה"ה לשאר מינים דכמושים כשרים, ולגבי ערבה אצטריך, סד"א כיון דכתיב ערבי נחל כמושים לא, קמ"ל : מקצת עליה · לאשמועינן שנפרצו עליו דוקא ברוב נפסלים : בעל · שגדלה בשדה ולא בנחל : (ד) ב׳ קטומים · בגמרא פריך אי קטום פסול, והוא מצריך ג׳, לבעי כולהו שלמים, ואי קטום כשר ליכשר אפילו שלשתן קטומים, ומסיק דחזר ר"י ומכשיר אפי׳ ב׳ קטומים, וה"ה אי לא מייתי כלל : הדס א׳ · שאינו קטום : (ה) טמאה · דכתיב לכם, שיהיה ראוי לכם ; לא יטול · משום שמכשירה דתנן בס"פ מקבלת ומחזרת גומים, והמים נוטפים על האתרוג והוכשר, ואסור לגרום טומאה לתרומה · א"כ משום שמפסידה : כשר · דישראל יכול להאכיל לכהן עני : דמאי · אבל של טבל, אפילו של ודאי, יוצאין, דשלו הוא שיכול לסלק הכהן וליתן באתרוג אחר : מ"מ · ואפילו סוך

[1]) בייא ירושלים זידליך · דיא פאלמען וואקזען דאזעלבסט זעהר קורץ · [2]) אויס דער מענגע דער ווידער־גאטטונגען לעסט זיך שווער בעשטיממען, וועלכע היער געמיינט זייא · דיא קעננצייכען איינער ערבה (באכווידע, Salix Helix) זינד דונקעלעס האלץ, לאנגע בלעטטער, גאנצראנדיג; דיא איינער צפצפה זינד ווייסעס האלץ, רונדע בלעטטער, זעגעפערמיג געצעהנט; דאגעגען איזט איינע מיט זעגעפערמיג געצעהנטען בלעטטערן גילטיג · עס קאן דיא צפצפה איינע אבארט דער ערבה זיין דען עס גיבט דערען פילע ספילארטען · דער תלמוד גיבט אויך אן, דאס דיא צפצפה אויף בערגען וואכסע · איינע ארט הייסט נאך הייטע אראבים: צפצף ·

לְהֶן בֵּ"ה לְבֵ"שׁ, ־לא כַּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה, שֶׁהָלְכוּ זִקְנֵי בֵּ"שׁ וְזִקְנֵי בֵּ"ה לְבַקֵּר אֶת ר' יוֹחָנָן בֶּן הַחוֹרָנִי, וּמְצָאוּהוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בַּסֻּכָּה וְשֻׁלְחָנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת · וְלֹא אָמְרוּ לוֹ דָבָר? אָמְרוּ לָהֶן בֵּ"שׁ מִשָּׁם רְאָיָה, אַף הֵם אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן הָיִיתָ נוֹהֵג, לא קִיַּמְתָּ מִצְוַת סֻכָּה מִיָּמֶיךָ : (ח) נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים, פְּטוּרִים מִן הַסֻּכָּה · קָטָן שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאִמּוֹ, חַיָּב בַּסֻּכָּה · מַעֲשֶׂה וְיָלְדָה כַּלָּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי הַזָּקֵן, וּפִחֵת אֶת הַמַּעֲזִיבָה וְסִכֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה בִּשְׁבִיל הַקָּטָן : (ט) כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ קֶבַע וּבֵיתוֹ עֲרַאי · יָרְדוּ גְשָׁמִים מֵאֵימָתַי מֻתָּר לְפַנּוֹת? מִשֶּׁתִּסְרַח הַמִּקְפָּה · מָשְׁלוּ מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְעֶבֶד שֶׁבָּא לִמְזוֹג כּוֹס לְרַבּוֹ, וְשָׁפַךְ לוֹ קִיתוֹן עַל פָּנָיו :

ווענדעטע יענער איין: עס געשאה יאַ איינסט דאס דיא געלעהרטען בײדער שולען דען ר' יוחנן, זאהן דעס חורני, בעזוכטען, אונד איהן פאנדען וויא ער מיט דעם קאפפע אונד דעם גרעסטען טהיילע זיינעס קערפערס אין דער לויב=היטטע זאס, וועהרענד זיין טיש אים הויזע שטאנד (אונד איהם דאריבער ניכטס זאגטען)! — יענע אבער ערווידער=טען: דאס זאלל צום בעווייזע דינען? וואהל האבען זיא צו איהם געזאגט: ווען דוא שטעטס זא פערפוהרסט, האסט דוא אין דיינעם לעבען ניכט דאס לויבהיטטענגעזעטץ ער=פיללט · (ח) פרויען, שקלאפען אונד קינדער זינד פריי=פאם לויבהיטטענגעזעטצע · איין קנאבע יעדאך, דער זיינער מוטטער ניכט מעהר בענעטהיגט איזט, איזט פערפליכ=טעט · איינסט געבאר דיא שווינגערטאכטער דעס געלעהרטען גרייזעס שמאי (אם לויבהיטטענפעסטע איינען זאהן), דא ליס ער דען עסטריך אבברעכען, אונד דעקטע איבער דעם בעטטע דאס דאך מיט לויב, אום דעם קינדעס וויללען · (ט) דיא גאנצען זיבען טאגע הינדורך מאכט מאן זיינע לויב=היטטע צור הויפטוואהנונג אונד זיין הויז צור נעבענוואה=נונג· ווען רעגען פעללט, וואן דארף מאן אויסריימען? זא=באלד איין גריצ=ברייא דאדורך פערדערבען קאן. מאן פפלעגט ביישפילסווייזע צו זאגען: דיס גלייכע דעם פאללע, וועז איין קנעכט זיינעם הערדען איינען בעכער איינשענקט, אונד דיזער איהם איינע שאאלע אינס געזיכט גיסט.

פרק ג

לוּלָב הַגָּזוּל, וְהַיָּבֵשׁ, פָּסוּל · שֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת, פָּסוּל · נִקְטַם רֹאשׁוֹ, נִפְרְצוּ עָלָיו, פָּסוּל · נִפְרְדוּ עָלָיו כָּשֵׁר :

איין געשטאָלענער, אונד איין פערדאָרטער פאלמצווייג איזט אונגילטיג · דער אוים איינעם געטצענהיינע *), אדער איינער צום געטצענדינסט פערפיהרטען שטאדט העדריהרט, איזט אונגילטיג · איין פאלמצווייג דעססען שפיטצע אב=געבראכען, אדער דעססען בלעטטער לאסגעריססען זינד, איזט אונגילטיג · זינד זיא בלאס געטרעננט, זא איזט ער

היתה על מטות, ומסובין ע"ג שמאלם, ואין יושבין כמוכו, לכך הוצרך לומר ראשו ורובו : פוסלין · מדקתני לשון פוסלין ומכשירים ולא קתני יצא ולא יצא, ש"מ דבתרתין פליג וה"מ וה"ק, היה ראשו ובסוכה גדולה שמחזקת כו' בש"א יצא ובה"א לא יצא, ושאינה מחזקת דהיינו הסוכה קטנה ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין : לא קיימת · כראוי וכמצות חכמים : (ח) שא"צ לאמו · ושצריך לאמו כקרא שקורא אמא ואינו שותק, עד שתבא אמו אליו ; מעשה · ק"מ וה"ק ושמאי מחמירים דצריך לחנכו ומעשה נמי ; (ט) קבע · בכלים נאים ; משתסרח · משתקלקל ; המקפה · של גריסין של פול, אלו היה לפניו ; ושפך לו רבו · כלומר, אי אפשי בשמושך ;

פרק ג הגזול · אפילו לאחר יאוש דהוה מצוה הבאה בעבירה ; והיבש · שנפרך הצפורן, א"נ שכלה מראה ירקות ואין זה הדור ; אשירה · אילן הנעבד ; הנדחת · דבעי שעור וכיון דלשרפה קיימו אין שעורן קיים ; נקטם ראשו · העלין שבראשו עם מעט השדרה, וא"ד ג' עלין העליונים עד השדרה ולא נגע בשדרה, וא"ד דברוב קטימת העלין העליונה נפסל, דלאו הדר הוא ; נפרצו . שנעקרו מן השדרה, א"נ שנחלקו העלין לשנים ; נפרדו · מחוברים הם בשדרה אלא שלמעלה הם נפרדו לכאן ולכאן כענפי האילן ; הר הברזל · לולבים שעליהם קצרים מאוד, אם הן ארוכין כ"כ עד שראשו של זה מגיע לעיקרו של זה כשרים ; כדי לנענע בו · וכדי לנענע בו דהיינו ג"ט כנגד אורך ההדס וטפח יותר כדי

*) נעמליך דארין דער בוים צום געטצענדינסט געהייליגט איזט·

הָיִיתִי בְּר"ג וְר' יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁכָּל הָעָם הָיוּ מְנַעְנְעִין אֶת לוּלְבֵיהֶן, וְהֵן לֹא נִעְנְעוּ, אֶלָּא בְּאָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא · מִי שֶׁבָּא בַדֶּרֶךְ וְלֹא הָיָה בְיָדוֹ לוּלָב לִטּוֹל, לִכְשֶׁיִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ יִטּוֹל עַל שֻׁלְחָנוֹ · לֹא נָטַל שַׁחֲרִית, יִטּוֹל בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב : (י) מִי שֶׁהָיָה עֶבֶד, אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן מַקְרִין אוֹתוֹ, עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִין, וּתְהִי לוֹ מְאֵרָה · אִם הָיָה גָדוֹל מַקְרֵא אוֹתוֹ עוֹנֶה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ : (יא) מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפּוֹל, יִכְפּוֹל · לִפְשׁוֹט, יִפְשׁוֹט · לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, יְבָרֵךְ אַחֲרָיו · הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה · הַלּוֹקֵחַ לוּלָב מֵחֲבֵרוֹ בַּשְּׁבִיעִית, נוֹתֵן לוֹ אֶתְרוֹג בְּמַתָּנָה · לְפִי שֶׁאֵין רַשַּׁאי לְלוֹקְחוֹ בַּשְּׁבִיעִית : (יב) בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה לוּלָב נִטָּל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה, וּבַמְּדִינָה יוֹם אֶחָד · מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁיְּהֵא לוּלָב נִטָּל בַּמְּדִינָה שִׁבְעָה, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, וְשֶׁיְּהֵא יוֹם הַנֵּף כֻּלּוֹ אָסוּר · (יג) יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, כָּל הָעָם מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶן לְבֵית הַכְּנֶסֶת · לְמָחֳרָת מַשְׁכִּימִין וּבָאִין, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַכִּיר אֶת שֶׁלּוֹ וְנוֹטְלוֹ ·

ר' עקיבא זאגט:' איך האבע ר' גמליאל אונד ר' יהושע בעאבאכטעט, אונד געזעהען, דאס וועהרענד אללעס פֿאלק דיא פאלמצווייגע שיטטעלטע, זיא דען איהריגען נור בייא אנא ה' הושיעה נא שיטטעלטען · ווען יעמאנד אויף דעם וועגע זיך בעפֿינדעט אונד קיין לולב צור האנד האט, אום איהן פֿליכטמעסיג צו ברויכען, מוס ער עס נאך זיינער היימקעהר, זעלבסט בייא טישע טהון; ווער קיינען לולב אם פֿארמיטטאגע געהאבט, זא דארף ער איהן נאך בים געגען אבענד צור האנד נעהמען; דען דער גאנצע טאג איזט דאצו געאייגנעט · (י) ווען איינעם איין שקלא-פֿע, אדער איינע פֿרויא אדער איין קינד דאס הלל פֿארליזט, מוס ער איהנען, וואס זיא שפרעכען, נאכשפרעכען; אונד עס גערייכט איהם צום פֿלוכע[1]) · ווען איינעם איין ערוואכסענער פֿארליזט, אנטווארטעט מאן נור (נאך יעדעם זאטצע) הללויה · (יא) וואו עס איבליך איזט פֿערזע געדאפפעלט[2]) אויפֿצוזאגען, מוס מאן פֿער-דאפפעלן; וואו מאן זיא אבער נור איינפֿאך אויפֿזאגט, גע-ניגט עס ביים איינפֿאכען; וואו מאן איינען זעגען דאנאך שפריכט, מוס מאן דען זעגען שפרעכען · מאן ריכטעט זיך נאך דעם לאנדעסברויך · — ווען איינער אים בראכיאה-רע איינען לולב[3]) פֿאן איינעם אנדערן קויפֿט, זא קאן דיזער איהם דען אתרוג אלס געשענק צוגעבען, וויל מאן דיזען אים בראכיאהרע ניכט קויפֿען דארף · (יב) פֿארמאלס נאהם מאן דען לולב אים טעמפעל אן יעדעם דער זיבען טאגע צור האנד; אויסווערטס אבער נור אם ערשטען פֿעסט-טאגע · זייט דער צערשטערונג דעם טעמפעלס פֿעראָרד-נעטע ר' יוחנן זאהן זכאי, דאס מאן דענזעלבען אויך אויסווערטס אללע זיבען טאגע צור האנד נעהמע צום אנ-דענקען אן דען טעמפעל · גלייכצייטיג פֿעראָרדנעטע ער, דאס עס אם טאגע דער ווענדונג[4]) (דער פֿפליכטגארבע) ניכט ערלויבט זיין זאלל (פֿאן נייעם געטריידע צו עססען) · (יג) ווען דער ערשטע טאג דעם פֿעסטעס אויף איינען שבת פֿעללט, ברינגען אללע לייטע פֿארהער יעדער זיינען לולב אין דיא זינאגאגע, אונד פֿאלגענדען טאגעס טרעטען זיא פֿריה איין, אונד יעדער זוכט זיך דען זייניגען

מעלה ומוריד לעצור טללים רעים, וכלל נענוע ג"פ : שלחנו · אם שכח ליטול קודם אכילה ופסיק אכילתו איירי, דנטילת לולב מדרבנן, עמ"ש פ"ק דשבת, והליכה שהות : (י) או קטן · שמי שאינו חייב בדבר אינו מוציא את אחרים, לפיכך צריך לענות אחריהם מלה במלה : מארה · שלא למד : הללויה · על כל דבור ודבור : (יא) לכפול · מאודך ולמטה עד סוף הלל לפי שמהודו עד כאן כל המקראות כפולין אחריו · אבל לפניו מצוה הוא ואינו תלוי במנהג : מחבירו · חבר הלוקח מע"ה, וכעד הלולב יכול ליתן לו מעות דעץ בעלמא הוא, ודמי האתרוג אינו יכול ליתן לו, דפירות ז' צריכין ביעור ושמא לא יבערם ע"ה : נותן לו · יבקש ממנו שיתן לו : (יב) כולו אסור · משום מהרה יבנה ב"ה, ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו משהאיר המזרח : (יג) מוליכין מע"ש דלענין נטילתן דוחה ולא לענין הוצאה : אין אדם · ואם נתנו לו במתנה ע"מ

[1]) נור שמאך, דאס ער עס ניכט זעלבסט געלערנט האט · [2]) נעמליך פאן אודך כי עניתני אן · [3]) נעמליך אללעס וואס דאזו געהערט
[4]) זא הייסט דער זעכצעהנטע אים ניסן ·

פָּסוּל · שֶׁל עָרְלָה, פָּסוּל· שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה, פָּסוּל · שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה, לֹא יִטּוֹל · וְאִם נָטַל, כָּשֵׁר · שֶׁל דְּמַאי, בֵּ״שׁ פּוֹסְלִין, וּבֵ״ה מַכְשִׁירִין · שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, לֹא יִטּוֹל · וְאִם נָטַל, כָּשֵׁר: (ו) עָלְתָה חֲזָזִית עַל רֻבּוֹ, נִטְּלָה פִּטְמָתוֹ, נִקְלַף, נִסְדַּק, נִקַּב, וְחָסֵר כָּל שֶׁהוּא, פָּסוּל · עָלְתָה חֲזָזִית עַל מִיעוּטוֹ, נִטַּל עוּקְצוֹ, נִקַּב, וְלֹא חָסֵר כָּל שֶׁהוּא, כָּשֵׁר · אֶתְרוֹג הַכּוּשִׁי, פָּסוּל · וְהַיָּרוֹק כְּכַרְתִּי, ר׳ מֵאִיר מַכְשִׁיר, וְר׳ יְהוּדָה פּוֹסֵל: (ז) שִׁיעוּר אֶתְרוֹג הַקָּטָן, ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, כָּאֱגוֹז · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, כַּבֵּיצָה · וּבַגָּדוֹל כְּדֵי שֶׁיֶּאֱחוֹז שְׁנַיִם בְּיָדוֹ אֶחָד, דִּ״ר יְהוּדָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, אֲפִילוּ אֶחָד בִּשְׁתֵּי יָדָיו: (ח) אֵין אוֹגְדִין אֶת הַלּוּלָב אֶלָּא בְּמִינוֹ, דִּ״ר יְהוּדָה · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אֲפִילוּ בִּמְשִׁיחָה · אָ״ר מֵאִיר · מַעֲשֶׂה בְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָיוּ אוֹגְדִין אֶת לוּלְבֵיהֶן בְּגִימוֹנִים שֶׁל זָהָב · אָמְרוּ לוֹ בְּמִינוֹ הָיוּ אוֹגְדִין אוֹתוֹ מִלְּמַטָּה: (ט) וְהֵיכָן הָיוּ מְנַעַנְעִין? בְּהוֹדוּ לַה׳ תְּחִלָּה וָסוֹף · וּבְאָנָּא הַשֵּׁם הוֹשִׁיעָה נָּא, דִּבְרֵי בֵּ״ה · בֵּשׁ״א, אַף בְּאָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָּא · אָ״ר עֲקִיבָא, צוֹפֶה

אונגילטיג· איינער אויס איינעם געטצענהיינע, אדער דער אויס איינער צום געטצענדינסט פערפיהרטען שטאדט הערריהרט, איזט אונגילטיג; איינער פאן ערלה [*]) איזט אונגילטיג; פאן אונריין געווארדענער תרומה איזט אונגילטיג· איינען פאן רייגער תרומה זאלל מאן ניכט נעהמען, אבער ווען מאן זיך דעססען בעדינט האט, איזט עס גילטיג· איינען פאן דמאי ערקלערט ב״ש פיר אונברויכבאר, ב״ה אבער פיר ברויכבאר· איינען פאן צווייטעם צעהנט אין ירושלים, זאלל מאן ניכט נעהמען, ווען מאן זיך אבער דעססען בעדינט האט, איזט עס גילטיג· (ו) ציהט זיך איבער דעססען גרעסטען טהייל איינע פלעכטע, איזט דיא ווארצע אבגעפאללען, איזט ער אויך נור פיין אבגעשעלט, אדער געשפאלטען, אדער דורכלעכערט, אדער פעהלט דאס גערינגסטע דאראן, זא איזט ער אונגילטיג· איזט נור איינע קליינע פלעכטע דאראן, אדער דער שטיל אבגעבראכען, אדער איין לאך דארין, אהנע דאס אם אתרוג עטוואס פעהלט, זא איזט ער ברויכבאר· איין דונקעלפארבענער איזט אונברויכבאר· איין לויכגרינער איזט נאך ר׳ מאיר ברויכבאר; ר׳ יהודה ערקלערט איהן פיר אונגילטיג· (ז) דאס גערינגסטע מאאס איינעס קליינען אתרוג איזט, נאך ר׳ מאיר, דיא גרעסע איינער נוס; נאך ר׳ יהודה, איינעס אייעס; דאס גרעסטע מאאס איינעס גראסען איזט, זא דאס מאן מיט איינער האנד דערען צווייא האלטען קאן; זא לעהרט ר׳ יהודה; ר׳ יוסי זאגט; זעלבסט ווען מאן צו איינעם ביידע הענדע ברויכט· (ח) מאן בינדעט דען פאלמצווייג נור מיט גלייכארטיגעם; זא לעהרט ר׳ יהודה; ר׳ מאיר זאגט: זאגאר מיט בינדפאדען· ר׳ מאיר ערצעהלט: אין ירושלים באנד מאן איינסט זאגאר דען פאלמצווייג מיט גאלדענען שנירען· מאן ווענדעטע איהם אבער איין; מאן האטטע איהן אבער אונטען מיט גלייכארטיגעם געבונדען· (ט) בייא וועלכער שטעללע שיטטעלטע מאן? ביים פערזע הודו לה׳ צו אנפאנגע אונד צו ענדע; אונד בייא אנא ה׳ הושיעה נא, זא לעהרט ב״ה, ב״ש זאגט: אויך בייא אנא ה׳ הצליחה נא·

לירושלים כיון שראוי לאכילה בירושלים: (ו) חזזית · כמין אבעבועות דקות: רובו · במקום אחד אבל בב׳ מקומות אפילו על מעוטו פסול ועל פטימתו אפילו כ״ש פסול: פטמתו · הדר שבראשו: נקלף · גלד דק ולא חסר ומראהו ירוק כבתחילה: נקב · נקב מפולש ואין בו חסרון פסול בכ״ש, ואינו מפולש אם רחב כאיסר אף שאינו חסר, פסול, ואם אינו רחב כאיסר ואינו חסר, כשר: הכושי · שגדל כאן והוא שחור, אבל כושי הגדל בכושי כשר: פוסל · אם אינו חוזר למראה אתרוג דלא גמר פרי, וכל הני פסולין דוקא בי״ט הראשון: (ז) שניהם · שיאחז אדם בינוני האתרוג והלולב בידו אחת: (ח) בגימונים · חוטי זהב כפופין כאגמון: מלמטה · לנוי ר״י לטעמיה דאמר, לולב צריך אגד ואם אגיד ליה שלא במינו ה״ל ה׳ מינים: (ט) והיכן · דקתני לעיל כדי לנענע שואל היכן היה: תחלה וסוף · תחלת המקרא וסוף המקרא, ואית דמפרשי, הודו ראשון והודו דלאחר הלל · וכיצד מנענע מוליך ומביא לד׳ רוחות, כדי לעצור רוחות רעות,

---

[*]) ז׳ מסכת ערלה ·

שִׁבְעָה, וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים שִׁשָּׁה : (ד) מִצְוַת לוּלָב כֵּיצַד יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת? מוֹלִיכִין אֶת לוּלְבֵיהֶם לְהַר הַבַּיִת, וְהַחַזָּנִים מְקַבְּלִין מֵהֶן, וְסוֹדְרִין אוֹתָן עַל גַּבֵּי אִיצְטְבָא · וְהַזְּקֵנִים מַנִּיחִין אֶת שֶׁלָּהֶן בַּלִּשְׁכָּה · וּמְלַמְּדִים אוֹתָם לוֹמַר, כָּל מִי שֶׁמַּגִּיעַ לוּלָבִי בְּיָדוֹ, הֲרֵי הוּא לוֹ בְּמַתָּנָה · לְמָחָר מַשְׁכִּימִין וּבָאִין, וְהַחַזָּנִים זוֹרְקִין אוֹתָם לִפְנֵיהֶם, וְהֵן מְחַטְּפִין וּמַכִּין אִישׁ אֶת חֲבֵירוֹ, וּכְשֶׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁבָּאוּ לִידֵי סַכָּנָה, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בְּבֵיתוֹ : (ה) מִצְוַת עֲרָבָה כֵּיצַד? מָקוֹם הָיָה לְמַטָּה מִירוּשָׁלַיִם וְנִקְרָא מוֹצָא · יוֹרְדִין לְשָׁם וּמְלַקְּטִין מִשָּׁם מוּרְבִּיּוֹת שֶׁל עֲרָבָה, וּבָאִין וְזוֹקְפִין אוֹתָן בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְרָאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ · תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ · בְּכָל יוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת, וְאוֹמֵר, אָנָּא ה׳ הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּא ה׳ הַצְלִיחָה נָּא · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָּא · וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מַקִּיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעָה פְּעָמִים · בִּשְׁעַת פְּטִירָתָן מָה הֵן אוֹמְרִים? יוֹפִי לְךָ מִזְבֵּחַ, יוֹפִי לְךָ מִזְבֵּחַ · ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְיָהּ וּלְךָ מִזְבֵּחַ, לְיָהּ וּלְךָ מִזְבֵּחַ : (ו) כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ

שבת פעללט, זא איזט ער זיבען טאגע אין געברויך, ווען אויף איינען אנדערן טאג, נור זעכס. (ד) וויא איבטע מאן דיא פפליכט דעס לולב, ווען דער ערשטע טאג דעס פעס־טעס אויף איינען שבת פיעל? עס בראכטע יעדער פארהער זיינען לולב אויף דען טעמפעלבערג, דיא אויפזעהער נאה־מען זיא איהנען אב, אונד ארדנעטען זיא אויף דער גאל־לעריע, דיא עלטערען יעדאך לעגטען דיא איהריגען אין איינע קאממער; מאן געוועהנטע דיא לייטע צו זאגען: ווער מיינען לולב בעקאממט, דער בעהאלטע איהן אלס געשענק. אם פאלגענדען מארגען קאמען זיא פריה, דיא אויפזעהער ווארפען דיא לולב פאר זיא הין, אונד יעדער ראפפטע איינען, וואבייא זיא ביסווייל איינאנדער שטיסען; דא דאס געריכט זאה, דאס זיא אין געפאהר געריטהען, פעראר־נעטע עס דאס יעדער דען לולב אין זיינעם הויזע געברוי־כע. (ה) וויא ווארד דיא פפליכט דער ווידענצווייגע גע־איבט? איין ארט וואר אונטערהאלב ירושלים, מוצא [1]) גענאננט. דאהין שטיג מאן היגאב, האלטע פאן דא האג־גענדע ווידענ־עסטע, אונד שטעללטע זעלביגע אן דער זייטע דעס אלטארס אויפרעכט הין, מיט דעם אבערן טהיילע איבער דען אלטאר געניייגט; דאבייא בליז מאן איינען שטאס־טאן, איינען געדעהנטען, אונד ווידער איינען שטאס־טאן, יעדען טאג (דעס פעסטעס) אומגינג מאן דען אלטאר איין מאל שפרעכענד: אנא ה׳ הושיעה נא, אנא ה׳ הצליחה נא! — ר׳ יהודה זאגט: אני והו הושיעה נא; — אם אייגענטליכען (זיבענטען) טאגע אומגינג מאן דען אלטאר זיבען מאל. אלס זיא זיך ענטפערנטען, וואס שפראכען זיא? שענהייט געביהרט דיר, א אלטאר! שענהייט געביהרט דיר, א אלטאר! — ר׳ אליעזר זאגט (מאן האבע ווידער־האלענטליך געשפראכען): פיר גאטט אונד דיך א אלטאר [2])! (ו) וויא מאן אן וואכענטאגען פערפוהר, זא געשאה עס

(ד) לולב · בי"ט א׳ שחל בשבת : מוליכין · מע"ש : חזנים · שמשים ; ע"ג · רחבה של הר הבית היתה מוקפת באצטבאות למעלה מפני הגשמים ; והזקנים · הדואגים שלא ידחקום כשיבואו לקחת לולביהם : ומלמדים · הב"ד ובפ׳ דלעיל מי"ג לא הוצרכו ללמד, דבגבולים היה ולא היה העם רב, וכן במורביות דלקמן כמי לא היו רק כהנים : ומלמדין · יש מקשין האיך זוכה בשבת, והא אין קונין בשבת? וי"ל דאמירה זו היא בע"ש כשמוסרין לחזנים, ואז מזכין במתנה ע"י החזנים וא"כ זכה המקבל מע"ש : (ה) מוצא · לפי שהוא חפשי ממס המלך בשביל הערבה שלוקחים משם ; מורביות · ענפים גבוהים י"א אמה ומניחים אותם על יסוד המזבח, וזוקפים מן היסוד עד ראש המזבח ח׳ אמות, ומפני שהסובב בולט אמה הוצרך למשכן לשפת כניסת היסוד, וזקוף באלכסון, ונמצא שלא נשאר רק ב"א למעלה מן המזבח : תקעו · משום שמחה בעת שהיו מביאין וסודרין אותם : אני והו · בגמטריא אנא ה׳, ועוד שהם שני שמות שבשם של ע"ב · פ"א, אני ע"ש ואפי

[1]) דיס ווירד ערקלערט: פרייא־ארט, וויל ער פאן אבגאבען פרייא וואר. ער היס אויך קלוניא, ד. א. colonia [2]) ז. דיא קאממענטארע.

מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ · וּשְׁאָר יְמֵי הֶחָג אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּלוּלָבוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ : (יד) ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וְהוֹצִיא אֶת הַלּוּלָב לִרְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוֹצִיאוֹ בִּרְשׁוּת : (טו) מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיַּד בְּנָהּ, וּמִיַּד בַּעְלָהּ, וּמַחֲזִירַתּוּ לַמַּיִם בַּשַּׁבָּת · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּשַּׁבָּת מַחֲזִירִין, בְּיוֹם טוֹב מוֹסִיפִין, וּבַמּוֹעֵד מַחֲלִיפִין · קָטָן הַיּוֹדֵעַ לְנַעְנֵעַ, חַיָּב בְּלוּלָב :

הערויס, אונד נימּמט איהן צור האנד; דען דיא געלעהרטען האבען פֿעסטגעזעטצט, דאס מאן אם ערשטען טאגע דעס פֿעסטעס ניכֿט מיט דעם לולב איינעס אנדערן דער פפֿליכֿט גענינגען קעננע; אן אנדערן טאגען דעס פֿעסטעס קאן מאן אבער אויך מיט איינעס אנדערן לולב דער פפֿליכֿט גענינגען · (יד) ר' יוסי זאגט: ווען דער ערשטע טאג דעס פֿעסטעס אויף איינען שבת פֿעללט, אונד איינער אויס אונאכֿטזאמקייט דען לולב אן איינען עפֿפֿענטליכען ארט געטראגען האט, זא איזט ער ניכֿט שטראפֿבאר, ווייל ער עס אין געזעטצליכֿער אבזיכֿט געטהאן האט · (טו) איינע פֿרויא דארף איהן פֿאן איהרעם זאהנע אדער איהרעם מאננע אן שבת נעהמען, אונד ווידער אין וואססער זעטצען · ר' יהודה זאגט: אם שבת דארף מאן איהן ווידער אינס וואססער זעטצען; אם פֿייערטאגע דארף מאן אויך וואססער צושיטטען; אונד אן דען צווישענטאגען דארף מאן זאגאר פֿרישעס וואססער נעהמען · — איין קינד וועלכֿעס דען לולב צו שיטטעלן פֿערשטעהט, איזט דאצו פֿערפפֿליכֿטעט ·

פרק ד

לוּלָב וַעֲרָבָה, שִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה · הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה · סֻכָּה וְנִסּוּךְ הַמַּיִם, שִׁבְעָה · וְהֶחָלִיל חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה : (ב) לוּלָב שִׁבְעָה, כֵּיצַד? יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת לוּלָב שִׁבְעָה, וּשְׁאָר כָּל הַיָּמִים שִׁשָּׁה : (ג) עֲרָבָה שִׁבְעָה כֵּיצַד? יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל עֲרָבָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, עֲרָבָה

דער געברויך דעס לולב אונד דער ווידע (צום אומשטעללען אום דען אלטאר) פֿאנד באלד אן זעכס, באלד אן זיבען טאגען שטאטט; דאס הלל-זינגען אונד דיא פֿריידענמאהלע (דאס עססען דער פֿרידענאפפֿער) אכֿט טאגע; דאס וואהנען אין דער לויבהיטטע אונד דאס גיסען דעס וואססערס, זיבען טאגע; דיא פפֿייפֿע ערטענטע פֿינף אדער זעכס טאגע · (ב) דער לולב אן זיבען טאגען, אין וועלכֿעם פֿאללע? ווען דער ערשטע טאג דעס פֿעסטעס אויף איינען שבת פֿעללט, ווירד דער לולב זיבען טאגע גענאמּמען; ווען אבער אויף איינען אנדערן טאג, נור זעכס [*] · (ג) דער ווידענצווייג אן זיבען, אין וועלכֿעם פֿאללע? ווען דער זיבענטע טאג דעס ווידענ-געברויכֿעס אויף איינען

להחזיר יצא אם החזירו : (יד) פטור · דטרוד וכגון שהוציאו הפוך או בכלי דרך בזיון דלאו שמיה נטילה, ופטור אף על הכלי, דבטיל לגביה לולבו, דאל"כ חייב דכבר יצא ידי נטילה כשהגביהו ; (טו) אשה · ולא אמרינן דמטלטלה מידי דלא חזי לה ; למים · שלא יכמושו ; בשבת · בזמן שהיו נוטלים לולב בשבת ; מחליפין · מצוה להחליף ; חייב · לחנכו מד"ס ;

פרק ד וערבה · להקיף המזבח ; ו' וז' · פעמים ו' ופעמים ז' ; ההלל · לגמור כל ח', משא"כ בפסח לפי שימות החג חלוקים בקרבנותיהם ; והשמחה · לאכול בשר שלמים, שאין שמחה בזמן המקדש אלא בבשר שלמים ; סוכה · לישב בסוכה ; ניסוך · שמנסכים בתמידי שחרית בחג ; (ב) ושאר כל הימים · אם חל יום א' בשאר הימים, דגזרו רבנן שמא יוליכנו לר"ה לילך אצל הבקי ללמוד הברכות והנענועים, וא"ת כמה ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה, וי"ל דשב ואל תעשה שאני ; (ג) שביעי · הלכה למשה מסיני להקיף כל ז' להכירא שידעו שהיא מד"ת, תקנו שיהיה יום הז' דוחה שבת ולא תקנו שידחה בראשון שיאמרו דמשום לולב דאדחי אדחי נמי לערבה וכיון דאפקת מראשון אוקמא אז' שהוא יום מסוים ;

---

*) נעמליך אם שבת דאזווישען דארף מאן איהן ניכט נעהמען ·

שֶׁל יַיִן, וְשֶׁל יַיִן לְתוֹךְ שֶׁל מַיִם, יָצָא · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּלוֹג הָיָה מְנַסֵּךְ כָּל שְׁמוֹנָה · וְלַמְנַסֵּךְ אוֹמְרִים לוֹ הַגְבַּהּ יָדֶךָ · שֶׁפַּעַם אַחַת נִסֵּךְ אֶחָד עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן : (י) כְּמַעֲשֵׂהוּ בַּחוֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת חָבִית שֶׁל זָהָב שֶׁאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת מִן הַשִּׁלּוֹחַ, וּמַנִּיחָהּ בַּלִּשְׁכָּה · נִשְׁפְּכָה אוֹ נִתְגַּלְּתָה, הָיָה מְמַלֵּא מִן הַכִּיּוֹר שֶׁהַיַּיִן וְהַמַּיִם הַמְגֻלִּין פְּסוּלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ :

וויינבעקקען אונד דען וויין אין דאס וואססערבעקקען, געשיטטעט, זא גענוגטע ער דאך דער פפליכט · — ר' יהודה זאגט; מאן גאס יע מיט איינעם לוג אללע אכט טאגע, אונד דעם גיסענדען וואורד צוגערופען העבע דיא האנד האך! דען איינסט גאס איינער אויף זיינע פיסע הין, אונד דאס פאלק וואורף איהן מיט דען אתרוגים צו טאדע · — (י) וויא מאן אן וואכענטאגען פערפוהר, עבען זא פערפוהר מאן אם שבת, נור דאס מאן אין דיזעם פאללע טאגס צופאר איין גאלדענעס, נאך ניכט געהייליגטעס פאס, אויס דעם שילוח פיללטע, אונד אין איינע קאממער הינזעטצטע · וואורד עס פערגאססען אדער אויפגעדעקט, זא פיללטע מאן אויס דעם וואשבעקקען; דען אפפען געשטאנדענער וויין אדער וואססער דירפען צום אלטאר ניכט געברויכט ווערדען ·

פרק ה

הֶחָלִיל חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה, זֶהוּ הֶחָלִיל שֶׁל בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, שֶׁאֵינוֹ דוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב · אָמְרוּ, כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה לֹא רָאָה שִׂמְחָה מִיָּמָיו : (ב) בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, הָיוּ יוֹרְדִין לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּמְתַקְּנִין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל · וּמְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם וְאַרְבָּעָה סְפָלִים שֶׁל זָהָב בְּרָאשֵׁיהֶן, וְאַרְבַּע סֻלָּמוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד · (נ"א עַל כָּל מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה) וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפִּרְחֵי כְהֻנָּה,

דיא פפייפע ערטענטע פינף אדער זעכס טאגע, הירונטער איזט דיא פפייפענמוזיק ביים וואססערשעפפען צו פערשטעהן, דיא וועדער דאס שבת, נאך דאס פייערטאגסגעזעטץ פערדרענגט · מאן ערצעהלט, דאס ווער דיא לוסטבארקייט ביים וואססערשעפפען ניכט געזעהען האט, נימאלס וואהרע לוסטבארקייט געזעהען האבע · (ב) אם שלוס דעס ערשטען פייערטאגעס דיזעס פעסטעס נעמליך, שטיג מאן אין דען פארהאף דער פרויען הינאב, ווא דיא גראסע לעבליכע פארקעהרונג געטראפפען ז) וואר · דא וואַרען גאלדענע ארמלייכטער, אויף יעדעם דערזעלבען פיער גאלדענע שאלען, אונד צו יעדעם דערזעלבען פיהרטען פיער לייטערן, אונד פיער קנאבען פאן דער יוגענד דער פריסטערשאפט, אין דער האנד האלטענד קריגע מיט עהל,

ואע"ג שבצלוחית של זהב מקודש היה המים וכשמנסכין לשל כסף מורידין בקודש, וי"ל דספלים היו מחוברים בסיד וכחשבין כגופו של מזבח ולא כלים וה"ה בלבונה שהיתה בבזיכי זהב ומקטירים על המזבח : מושחרין · ודומין לכסף : היין · גם של מים היה מושחר, לפי שפעמים היו טועין ונתנו של יין לתוך של מים : ב' חוטמין · בכל ספל חוטם אחד ונקב א' בחוטמו והכהן מערה בפי הספלים והנסכים מקלחים דרך החוטמין ע"ג המזבח ששם נקב היורד לשיתין : מעובה · של יין שהיין עב ומאחר לצאת : רי"א · בתרתי פליג אג' לוגין ואז' דקאמר ת"ק : הגבה · שנראה אם תתן מים בספל : ורגמוהו · שצדוקי היה והצדוקים אינם מודים בניסוך המים : באתרוגיהן · ללמדך שאין נסוך המים אלא בשחרית בשעת נטילת לולב : (י) שאינה · שלא תפסל בלינה : הכיור · והמים שבכיור לא נפסלו בלינה שהיו משקיעין אותו מבערב בבור : נתגלתה · והספלים למזבח משום הקריבהו נא לפחתיך :

פרק ה החליל · הרבה מיני זמר היו שם, ועל שהחליל נשמע למרחוק קראו כלם על שמו : השבת · ואף ע"ג דחליל אינו אסור אלא משום שבות ואין שבות במקדש, בית השואבה שאני, שאינה אלא משום שמחה יתירה : (ב) ירדו ·

ז) נעהמליך זיא בראכטען גאללעריען אן, אבען פיר דיא פרויען, אונטען וואר דער פלאטץ פיר דיא מעננער ·

בַּשַּׁבָּת · אֶלָּא שֶׁהָיוּ מְלַקְּטִין אוֹתָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וּמַנִּיחִים אוֹתָן בְּגִיגִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכְמוֹשׁ · ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִין וְחוֹבְטִין אוֹתָן בַּקַּרְקַע בְּצִדֵּי הַמִּזְבֵּחַ, (נ"א עַל גַּבֵּי מִזְבֵּחַ)· וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִקְרָא יוֹם חִבּוּט חֲרִיּוֹת : (ז) מִיָּד הַתִּינוֹקוֹת שׁוֹמְטִין אֶת לוּלְבֵיהֶן, וְאוֹכְלִים אֶתְרוֹגֵיהֶן : (ח) הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה שְׁמוֹנָה, כֵּיצַד? מְלַמֵּד שֶׁחַיָּב אָדָם בַּהַלֵּל וּבַשִּׂמְחָה בִּכְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג כִּשְׁאָר כָּל יְמוֹת הֶחָג · סֻכָּה שִׁבְעָה כֵּיצַד? גָּמַר מִלֶּאֱכוֹל לֹא יַתִּיר סֻכָּתוֹ · אֲבָל מוֹרִיד אֶת הַכֵּלִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה מִפְּנֵי כְבוֹד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג : (ט) נִסּוּךְ הַמַּיִם כֵּיצַד? צְלוֹחִית שֶׁל זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשָׁה לוּגִּים הָיָה מְמַלֵּא מִן הַשִּׁלּוֹחַ · הִגִּיעוּ לְשַׁעַר הַמַּיִם, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ · עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לִשְׂמֹאלוֹ, וּשְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ שָׁם · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁל סִיד הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיוּ מוּשְׁחָרִין פְּנֵיהֶם מִפְּנֵי הַיַּיִן, וּמְנֻקָּבִין כְּמִין שְׁנֵי חוֹטָמִין דַּקִּין, אֶחָד מְעֻבֶּה, וְאֶחָד דַּק, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ שְׁנֵיהֶם כָּלִין בְּבַת אַחַת · מַעֲרָבִי שֶׁל מַיִם, מִזְרָחִי שֶׁל יַיִן · עֵרָה שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ

אויך אם שבת, נור דאס מאן אין דיזעם פֿאללע אם טאגע צופֿאר דיא ווידען זאממעלטע, אונד זאלכע אין גאלדענע טאָנגען (אין וואססער) זעטצטע, אום זיא פֿאר דעם וועלקען צו פֿערוואהרען · — ר' יהושע זאהן ברוקא זאגט, מאן האבע צווייגע פֿאן פאלמען געהאָלט אונד זאלכע אן דער ערדע צור זייטע דעם אלטארס (נאך אנדערן: אויף דעם אלטאר) אבגעדראָשען, דאהער דיזער טאג הייסע: דער טאג דעם צווייג־אבדרעשענס · (ז) זאגלייך דארויף ווארפֿען דיא קינדער איהרע פאלם־צווייגע הין אונד אַסען איהרען אתרוג · (ח) הלל־זינגען אונד פֿריידענמאהל פֿאנד אכט טאגע שטאטט, וויא זא? וויל געפֿאלגערט ווירד, דאס מאן צו הלל אונד צום פֿריידענמאהל צו עהרען דעם לעטצטען פֿייערטאגעס עבען זא פֿערפֿליכטעט איזט, וויא אן דען איבריגען טאגען דעם פֿעסטעס · — דאס וואהנען אין דער לויבהיטטע זיבען טאגע, וויא איזט דאס צו פֿערשטעהען? ווען מאן (אם זיבענטען) צום לעטצטען מאלע געגעססען האט, זאלל מאן דיא היטטע ניכט אויסאיינאנדער נעהמען, זאנדערן מאן דארף דיא גערעטהשאפֿטען פֿאן דער מנחה־צייט אן אונד ווייטער, צו עהרען דעם לעטצטען פֿייערטאגעס, הערויסנעהמען (אונד אינס הויז בריגגען) · (ט) וויא פֿערהעלט עס זיך מיט דעם גיעסען דעם וואססערס? איין גאלדענער קרוג, דרייא לוג האלטענד, ווארד אויס דעם שילוח געפֿיללט; זאבאלד מאן דאמיט אנס וואססער־טהאָר קאם, בליז מאן איינען שטאָס־טאן, איינען גערעהנטען, אונד ווידערום איינען שטאָס־טאן; דאן שטיג (דער פריסטער דאמיט) דיא ראמפע הינויף אונד ווענדעטע זיך לינקס, אבען שטאנדען צווייא זילבערנע בעקקען; — ר' יהודה זאגט: זיא ווארען פֿאן גיפס, אבער דונקעלפֿארבען פֿאם וויינע, — יעדעס האטטע איין לאָך אונגעפֿעהר וויא איין קליינעס נאזענלאך, איינס (פֿיר דען וויין) עטוואס ווייטער, דאס אנדערע (פֿיר דאס וואססער) ענגער, דאמיט אויס ביידען צוגלייך דער איני האלט אויסלויפֿע; דאס וועסט־ליכע דיענטע צו וואססער, דאס עסטליכע צו וויין. האטטע איינער דאס וואססער אין דאס

בתוך הגולה, והוא ע"ש והוא אסור בזיקים,' הושיעה נא שיושיע לעצמו : ליה . אנחנו מודים שהוא אלהינו, ולך המזבח אנו משבחים, שאתה מכפר עלינו : (ו) בגיגיות · מלאים מים : דקל · ולא ערבה : מביאין · כל ז' ואותו היום ל"ד ; (ז) שומטים · הגדולים חוטפים ואוכלים אתרוגיהם של הקטנים ואין בזה משום גזל, שכך נהגו משום שמחה ולא משום מוקצה שלא הוקצה למצוה גמורה · פ"א הקטנים משליכין לולביהן מידם ואוכלים אתרוגיהם, אבל הגדולים אינם אוכלין אותו היום משום דהוקצה ב"הש : (ח) והשמחה ח' · והוא בזבחי שלמים, ואע"ג דאם חל יום ראשון בשבת אין השלמים דוחים את השבת א"כ אין כאן שמחה ח', וה"ל למתני שמחה ז' וח', י"ל דמשמחו בכסות נקיה וביין ישן, א"נ הא תנא ס"ל דלא בעינן זביחה בשעת שמחה ואם חל בשבת שוחטין מע"ש : יתיר · לסתרה: מוריד · שרוב סוכותיהן היו כראש גגן להכי תני מוריד : כלים · נאים ומצעות שהעלה לתוכה : כבוד · שנראה מכין למקום שיסעוד בלילה : (ט) השלוח · מעין סמוך לירושלים : תקעו · משום שנא' ושאבתם מים בששון : לשמאלו · שהנסכים נעשים בקרן מערבית דרומית ולא היו מקיפין המזבח דרך ימין כדרך כל העולין למזבח, כדי שלא יתעשנו ויפיגו המים טעמן וריחן, ואנן תמימים בעינן : כסף ·

והמה משתחוים קדמה לשמש · ואנו ליה עינינו · ר' יהודה אומר, היו שונין ואומרין אנו ליה וליה עינינו: (ה) אין פוחתין מאחד ועשרים תקיעות במקדש, ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה · בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש · שלש לפתיחת שערים, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע, ובערב שבת היו מוסיפין עוד שש, שלש להבטיל העם ממלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול · ערב שבת שבתוך החג היו שם שמונה וארבעים, שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש למלוי המים, ושלש על גבי מזבח, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ותשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול: (ו) יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד · נשתירו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות · ביום הראשון

זאנגע נאך אסטען אן, וויר אבער ריכטען אונזערע אויגען אויף גאטט. — ר' יהודה זאגט: זיא ריפען ווידער=האלענדליך: וויר זינד פיר גאטט, אונד אויף גאטט זינד אונזערע אויגען גערי֯כטעט. (ה) מאן בליז אים הייליגטהום ניכט וועניגער אלס איינ=אונד צוואנ=ציג מאל דעס טאגעס, אונד ניכט מעהר אלס אכט אונד פירציגמאל. אן יעדעם טאגע נעמליך בליז מאן איינ=אונד צוואנציג מאל אים הייליגטהומע; דרייא מאל בייא עפ=נונג דער פפארטען, נייננמאל ביים טעגליכען פריה=אפפער, נייג=מאל ביים אבענדאפפער; אונד בייא צוגאבעאפפערן, בליז מאן נאך נייננמאל מעהר; אם טאגע פאר שבת נאך זעכס מאל מעהר, נעמליך דרייא מאל אום דאס פאלק פאן דער ארבייט אבצורופען, אונד דרייאמאל אום דען שבת פאן דער וואכענצייט פעלליג אב צו שיידען. אן איינעם טאגע פאר שבת אים לויבהיטטענפעסטע בליז מאן אכט אונד פירציג מאל; דרייאמאל ביים עפנען דער פפארטען, דרייא מאל אם אבערן טהארע, דרייא מאל אם אונטערן טהארע, דרייא מאל צום וואססערשעפפען, דרייא מאל אם אל=טאר, נייננמאל ביים טעגליכען מארגענאפפער, נייננמאל ביים טעגליכען אבענדאפפער, נייננמאל בייא דען צוגאבעאפפערן, דרייא מאל אום דאס פאלק פאן דער ארבייט אבצורופען, אונד דרייא מאל אום דען שבת פאן דער וואכענצייט אב=צושיידען. (ו) אם ערשטען פייערטאג ווארען דא דרייצעהן שטיערע, צווייא ווידדער, אונד איין באק [*], אויסערדעם ווארען נאך פירצעהן לעממער פיר אכט פריסטער=אבטהיי=לונגען. אם ערשטען טאגע בראכטען זעכס דערזעלבען

קאי מדכר לא הוי כמודים מודים: (ה) ג' לפתיחת · תר"ת חשיב לג'; לתמיד · כשהיו מנסכים נסכי תמיד הלוים אומרים בשיר וג' פרקים היו מפסיקים בו, ועל כל פרק תקעו תר"ת; ובמוספין · אפילו היו בו ביום ב' או ג' מוספים, כגון ר"ה שחל להיות בשבת, דאיכא מוסף דשבת ודר"ח ור"ה, אין תוקעין אלא ט' לכל המוספין; להבטיל · א' לבטל העם שבשדות, ב' כשסלקו התריסין וננעלו החנויות, ג' סלק המסלק הקדירות עם מאכל הלילה, והטמינו החמין והדליקו הנרות; להבדיל · שהם כדי לגלות דג קטן ותקע תר"ת, להודיע שקדש היום; העליון · כדלעיל; למלוי · לאחר שמלאו המים, ולא חשיב הכא התקיעות שהיו בע"פ שחל בשבת דמנינן כ"ז תקיעות, משום דלא שכיחי כולי האי: (ו) י"ט · כ"ד משמרות של כהונה היו במקדש וכל משמר עובד עבודה שבוע א' כדרך שסדורות בד"ס, ומתחלפות בכל שבת, זו עובדת שחרית

[*] זעכלעהן שטיק אפפער, דערען יעדעס פאן איינער אנדערן פריסטער=אבטהיילונג דארגעבראכט ווארדע, וויל אן דיזעס פעסטע יעדע דער אבטהיילונגען איינען דינסט ערהילט. — פערגלייכע תענית פ. ד׳ מ׳ ה׳.

וּבִידֵיהֶם כַּדִּים שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג שֶׁהֵן מַטִּילִין לְכָל סֵפֶל וָסֵפֶל׃ (ג) מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹהֲנִים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶן הָיוּ מַפְקִיעִין, וּבָהֶן הָיוּ מַדְלִיקִין · לֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה׃ (ד) חֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הָיוּ מְרַקְּדִים לִפְנֵיהֶם בַּאֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר שֶׁבִּידֵיהֶן, וְאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתוּשְׁבָּחוֹת · וְהַלְוִיִּם בְּכִנּוֹרוֹת, וּבִנְבָלִים וּבִמְצִלְתַּיִם, וּבַחֲצוֹצְרוֹת, וּבִכְלֵי שִׁיר בְּלֹא מִסְפָּר, עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁבַּתְּהִלִּים, שֶׁעֲלֵיהֶן לְוִיִּם עוֹמְדִין בִּכְלֵי שִׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה, עָמְדוּ שְׁנֵי הַכֹּהֲנִים בַּשַּׁעַר הָעֶלְיוֹן שֶׁיּוֹרֵד מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל לְעֶזְרַת נָשִׁים, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בִּידֵיהֶן · קָרָא הַגֶּבֶר, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הִגִּיעוּ לְמַעֲלָה עֲשִׂירִית, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ · הִגִּיעוּ לָעֲזָרָה, תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ וְתָקְעוּ, הָיוּ תוֹקְעִין וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמַּגִּיעִין לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא לַמִּזְרָח · הִגִּיעוּ לַשַּׁעַר הַיּוֹצֵא מִמִּזְרָח, הָפְכוּ פְּנֵיהֶן לַמַּעֲרָב, וְאָמְרוּ, אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהָיוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה אֲחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳ וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה,

הונדערט אונד צוואנציג לוג ענטהאלטענד, וועלכע זיא אין דיא שאלען שיטטעטען · (ג) אויס אבגעטראגענען בייגקליידערן אונד גירטעלן דער פריסטער ריס מאן שטיקקע צו דאכטען אונד צינדעטע זיא אן · עס וואר קיין האף אין ירושלים דער ניכט העלל ווארד, פאן דעם ליכטע דיזער לוסטבארקייט · (ד) פראממע מעננער אונד מעננער פאן ווירדע טאנצטען פאר דעם פאלקע מיט ברעננענדען פאקקעלן אין דען הענדען, אונד זאנגען דאבייא לידער אונד לאבגעזענגע, אונד דיא לויים בעגלייטעטען מיט הארפען, פסאלטערן, צימבעלן, טראמפעטען, אונד אונצעהליגען מוזיקאלישען אינשטרומענטען, אויף דען פונפצעהן שטופען, דיא אויס דעם פארהאפע דער ישראל הינאבפיהרטען אין דען דער פרויען — אנשפילענד אויף דיא פונפצעהן שטופענגעזענגע אין דען פזאלמען — אויף דענען דיא לויים מיט אינשטרומענטען שטאנדען, אונד זאנגען · צווייא פריסטער שטאנדען אם אבערן טהאר, אויס וועלכעם מאן, אויס דעם פארהאפע דער ישראל אין דען דער ווייבער הינאבגינג, מיט צווייא טראמפעטען אין דען הענדען; זא באלד דער האהן קרעהטע, בליזען זיא איינען שטאס=טאן, איינען געדעהנטען אונד ווידערום איינען שטאס=טאן[*]; זאבאלד זיא דיא צעהנטע שטופע עררייכטען, בליזען זיא עבען זא, אונד זא וויא זיא דען פארהאף (דער ווייבער) בעטראטען, בליזען זיא עבען זא, אונד פוהרען מיט דעם בלאזען פארט ביס זיא אן דאס עסטליכע אויסגאנגסטהאר קאמען · זאבאלד זיא אנס עסטליכע אויסגאנגסטהאר געלאנגטען, ווענדעטען זיא זיך נאך דעם אבענד אום (דעם טעמפעל צו) אונד שפראכען: אונזערע פארפאהרען, דיא אן דיזעם ארטע ווארען, ווענדעטען איהרען ריקקען דעם טעמפעל גאטטעס צו, אונד איהר געזיכט דעם אסטען, דען זיא בעטעטען דיא

כהנים ולוים : תיקון גדול · תועלת גדול שהיו מקיפין גזוזטראות, ומושיבים הנשים למעלה והאנשים מלמטה, שלא יסתכלו האנשים בנשים ויבואו לידי קלות ראש : ילדים · בחורים : ק"כ · ל' לוג ביד כל אחד : (ג) מבלאי · הבלויות : מפקיעים · קורעין לעשות פתילות : מאירה · שהמנורות גבוהות נ"א והר הבית גבוה. וכותל מזרחי היה נמוך ; (ד) חסידים · ולא היו עושין אותה ע"ה וכל מי שירצה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי ישיבות וסנהדרין : לפניהן · לפני כל העם הבאים לראות : באבוקות · בד' או בח' אבוקות זורק זו ומקבל זו : ותשבחות · החסידים ואנשי מעשה היו אומרים, אשרי ילדותינו שלא ביישה זקנותינו, בעלי תשובה היו אומרים אשרי זקנותינו שכפרה על ילדותינו, אלו ואלו אומרים, אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ונמחל לו : העליון · שער הנקנור שהוא למעלה מעזרת נשים, ולא שהוא שער העליון שבדרום : תקעו · זה סימן לילך למלאות מים מן השילוח : לעזרה · לקרקע עזרת נשים, הפכו והיו שוהין בתקיעות והיה מאיר היום קודם שיגיעו לעזרה, ועד שיקדשן בכלי לא הוכשרו להפסל בלינה, ואע"פ שהצלוחית היתה מקודשת, מ"מ לא נפסלו בלינה דאין כלי שרת מקדשין בחוץ : אבותינו · בבית ראשון : שוכין · כופלין ; ליה · משתחוין על שעבר, וליה עינינו, מיחלות לה', וכיון דאתרי מילי

[*]) דיס וואר דאס צייכען דעס וואססערשעפפען ·

וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל שֵׁשׁ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֶׁבַע, וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל חָמֵשׁ · הַנִּכְנָסִין חוֹלְקִין בַּצָּפוֹן, וְהַיּוֹצְאִין בַּדָּרוֹם · בִּלְגָּה לְעוֹלָם חוֹלֶקֶת בַּדָּרוֹם, וְטַבַּעְתָּהּ קְבוּעָה, וְחַלּוֹנָהּ סְתוּמָה :

ר' יהודה זאגטע: דיא איינטרעטענדע ערהיעלט זיבען, אונד דיא אויסשיידענדע פינף· דיא איינטרעטענדען טהיילטען זיך אן דער נארדזייטע, דיא אויסשיידענדען היגעגען אן דער זידזייטע· — דיא אבטהיילונג בילגה טהיילטע שטעטס אן דער זידזייטע, אונד דער שלאכטרינג דערזעלבען וואר פעסטגעמאכט, אונד דאס פענסטער איהרער קאממער וואר צוגעשטאפפט[*].

מתעכב, איידי דהכך שנתעכבו בשחל שבת אחר הרגל · וי"א מתעכב בקראים אותו המשמר שחל י"ט בשבועתם לפי שמתעגלים לבא כולם הואיל ובשבוע שלה חל הי"ט, שיד כל המשמרות שוין, ולפי שמועטין הם הבאין מאותו משמר אינם נוטלים אלא ב' : שש · שזו עובדת שחרית וזו עובדת ערבית ; שבע · שכר נעילת דלתות ומהכי להם חוק זה, אע"ג כשיצא בשבת שבת לא יקח אלא ה' דניחא ליה לאינש ליקח לאלתר ולא להמתין ; בצפון · שיראה לכל שהן נכנסין שצפון עיקר שהוא קבוע לשחיטת ק"ק ; בדרום · אפילו כשנכנסת ; קבועה · כ"ד טבעות היו במטבחיים לכ"ד משמורת וטבעת כל המשמורת פתוחה לצד אחד להכניס צואר הבהמה לתוכה והופכים · וטבעת של בלגה קבועה וצריכה לשחט בשל אחרים וגנאי הוא לה : וחלונה סגורה שם את הסכינים דקנסוהו רבנן משום מעשה שהיה, שמרים בת בילגה המירה דתה ונשאת לסרדיוט ממלכי יונים, וכשנכנסו יונים להיכל טפחה בסנדלה ע"ג המזבח, ואמרה לוקוס, לשון זאב, עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל, ואין אתה עומד להן בשעת דוחקן! וכששמעו חכמים דבר זה קנסו לכל המשמר, כי אמרו אם לא ששמעה מאביה שהוא מבזה את העבודה, לא אמרה כן :

---

*) דיזע אבטהיילונג װארד דארום בעשטראפט, דאס זיא איס נארדען טהיילטע, דאס זיא בייס שלאכטען זיך ניכט מעהר דעס אייגענען אייזערנען רינגעס דאריין, מאן דען קאפף דעס טירעס שטעקטע אום איהן לייכטער צו שלאכטען, בעדינען דורפטע, זאנדערן איינען אנדערן געברויכען מוסטע, אונד דאס זיא קיינע אפפערגערעטה׳קאממער פיר זיך האטטע. דיא שטראפע לאג איהר אייגע פריסטערטאכטער אויס איהרער מיטטע צו· דיזע האטטע איינען פרעמדען פעלדהערען געהייראטהעט, אונד אלס זיא שפעטערהין מיט דען זיגערן נאך ירושלים קאם, מיט איהרעם שוה אויף דען אלטאר שלאגענד אויסגערופען: „דו אונערזעטטליכער װאלף! װיא לאנגע נאך װיללסט דו ישראל׳ס געלד אויפצעהרען אונד איהנען אין דער נאטה דאך ניכט בייסטעהען?" דיזע בעלײדיגונג דעם הייליגטהום מעס שריב מאן איהרער ערציהונג צו, דאהער איהרע גאנצע אבטהיילונג בעשטראפט װארד·

מַסֶּכֶת בֵּיצָה

אונטער דיזעם טיטעל, דער נאך דעם אנפאנגסװארטע, ביצה, זעלטענער אבער נאך זיינעם אינהאלטע: יום טוב גענאננט װירד, פינדעט מאן איינע זאממלונג פאן געזעטצען, דיא אויף דיא שטרענגע בעאבאכטונג דער פייערטאגע היני־ציעלען, אונד אייניגע װעלכע דאס פערהעלטניס דער פייערטאגע צום שבת גענויער בעגרענצען · פילע דערזעלבען לע־גען דיא בעגריפפע מוכן, מוקצה, אונד נולד צום גרונדע, װעלכע מאן אים פאראויס ריכטיג פערשטעהען מוס, אום דען זין דער געזעטצע צו בעגרייפען· װאס ערװייזליך אדער מוטהמאסליך צום געברויכע פיר דען פייערטאג שאן אים פאראויס בערייטעט איזט, הייסט מוכן; דאגעגען איזט מוקצה, װאס דיזע איינענשאפט ניכט האט, אונד דעסהאלב אן דען פייערטאגען אונערלויבט איזט צו געברויכען אדער צו געניסען· נולד אבער איזט, װאס ערשט אן דען פייערטאגען ענטשטעהט, אלס צ· ב· אבפאללענדע פריכטע, געלעגטע אייער, א· ז· װ· װעלכע מאן עבענפאללס אן דעמזעלבען פייערטאגע ניכט געניסען אדער געברויכען דארף·

שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בַּשֵּׁנִי חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בַּשְּׁלִישִׁי אַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בָּרְבִיעִי שְׁלשָׁה מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בַּחֲמִישִׁי שְׁנַיִם מַקְרִיבִין שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בַּשִּׁשִּׁי אֶחָד מַקְרִיב שְׁנַיִם וְהַשְּׁאָר אֶחָד אֶחָד · בַּשְּׁבִיעִי כֻּלָּן שָׁוִין · בַּשְּׁמִינִי חָזְרוּ לְפַיִס כִּבְרְגָלִים · אָמְרוּ מִי שֶׁהִקְרִיב פָּרִים הַיּוֹם, לֹא יַקְרִיב לְמָחָר, אֶלָּא חוֹזְרִין חֲלִילָה :

(ז) בִּשְׁלשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת, בְּאֵמוּרֵי הָרְגָלִים, וּבְחִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים · בָּעֲצֶרֶת אוֹמְרִים לוֹ, הֵילָךְ מַצָּה הֵילָךְ חָמֵץ · מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הוּא מַקְרִיב תְּמִידִין נְדָרִים וּנְדָבוֹת וּשְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִבּוּר וּמַקְרִיב אֶת הַכֹּל · יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין לְאַחֲרֶיהָ, הָיוּ כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת בְּחִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים : (ח) חָל לִהְיוֹת יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּינְתַיִם, מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, הָיָה נוֹטֵל עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְהַמִּתְעַכֵּב נוֹטֵל שְׁתַּיִם · וּבִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, הַנִּכְנָס נוֹטֵל שֵׁשׁ,

יעדע צווייא דאר, דיא איבריגען יעדע איינס; אם צווייטען בראכטען פינף, יעדע צווייא, אונד דיא איבריגען יעדע איינס; אם דריטטען בראכטען פיער יעדע צווייא, אונד דיא איבריגען יעדע איינס; אם פיערטען בראכטען דרייא יעדע צווייא, אונד דיא איבריגען יעדע איינס; אם פינפטען בראכטען צווייא יעדע צווייא, אונד דיא איבריגען יעדע איינס; אם זעכסטען איינע צווייא אונד דיא איבריגען יעדע איינס; אם זיבענטען בראכטען אללע גלייך דאר; אם אכטען לאָזעטען זיא ווידער וויא אן אנדערן פעסטען · איבריגענס האט מאן פעסטגעזעטצט, דאס וועלכע אבטהיילונג אן איינעם טאגע שטיערע דארגעבראכט האטטע, אם פאלגענדען טאגע ניכט ווידער דאצו געלאססען ווירדע, זאנדערן מאן גינג דיא רייהע הערום · (ז) צו דרייא צייטען דעס יאהרעס אן דען פעסטען ווארען אללע (פיער אונד צוואנציג) אבטהיילונגען גלייך בערעכטיגט ביים טהיילען דער געוועהנליכען פעסטאפפער אונד בייא דער פערטהיילונג דער שויבראָטע; אם וואכענפעסטע [1]) זאגט מאן יעדעם: דא האזט דוא אונגעזייערטעס, דא האזט דוא געזייערטעס! — דיא יעניגע אבטהיילונג, דערען אייגענטליכע דיענסט-צייט אין דער פעסטוואָכע איזט, ברינגט דיא טעגליכען אפפער, דיא געליבדע- אונד פרייאווילליגען, זא וויא אללע געמיינדע-, אונד איבערהויפט אללע אפפער דאר (דיא ניכט צום פעסטע געהערען) · — ווען איין פייערטאג נעבען איינעם שבת וואר, עס זייא פארהער אדער נאכהער, ווארען אללע אבטהיילונגען גלייך בייא דער פערטהיילונג דער שויבראָטע · (ח) פיעל אבער איין טאג, שיידענד דאצווישען, זא ערהילט דיא אבטהיילונג, דערען אייגענטליכע דיענסטצייט וואר, צעהן קוכען, אונד דיא זיך אויפהאלטענדע [2]) צווייא · צו אנדערן צייטען, ערהיעלט דיא איינטרעטענדע זעכס, אונד דיא אויסשיידענדע זעכס; —

וזו עובדת ערבית, וברגל היו כולן עולות, וזוכים בחובת הרגל; ט"ז משמרות מקריבים ט"ז בהמות שהם י"ג פרים ב' אילים ושעיר א', נשארו ח' משמרות לי"ד כבשים, ו' משמרות מקריבים ב' וב' א"א, בשני שנתמעט א' מן הפרים נשארו ט' משמרות לי"ד כבשים, ה' מקריבים כו' וכן כל ימי החג בכל יום נתמעט פר א' כמנה נתוסף משמר א' : בז'. שהיה שם ז' פרים וב' אילים ושעיר א' וי"ד כבשים, הרי כ"ד קרבנות לכ"ד משמורות ; בח' · דרגל בפ"ע הוא ; מי · איזה משמר : (ז) בג' פרקים · בג' רגלים ; הרגלים · בקרבנות האמור ברגלים ; לחם הפנים · שמסלקים בשבת ; ובעצרת · שחל בשבת ויש בו חלוק לחם הפנים, שהם מצה, ושתי הלחם הם חמץ, אומרים לכל אחד הילך מצה הילך חמץ מודיעים לו שנותנים לו בין חמץ ובין מצה, שאין חולקים קרבן כנגד קרבן, לפיכך מודיעין אותו שנותנים לו חלקו בחמץ ובמצה ; קבוע · לשמש בשבת זו שחל רגל בתוכה : ונדבות · שנדרו ונדבו כל השנה והביאו ברגל ; וכל · לאתויי פר העלם דבר של צבור ושעיר ע"ז שטעו ב"ד בהוראה ועשו רוב הקהל על פיהם, אם אירע כן ברגל ; את הכל · לאתויי קיץ המזבח ; בין מלפניה כו' · אע"ג דלא ה"ל שבת שבתוך החג הואיל וצריכים להקדים שלא יוכלו לבוא בשבת וכן לאחריו לא יוכלו לילך : (ח) עשר · וחולקים הנכנסים והיוצאים בכל שבתות השנה ; והמתעכב · אף אותם המקדימים לבא כשחל י"ט ראשון ביום ב' נקראים

[1]) ווען זעלביגעס אויף איינען שבת פעללט, אונד דיא אונגעזייערטען שויברויטע, אונד דיא געזייערטען צווייא ברויטע פערטהיילט ווערדען.

[2]) נאך רמב"ם הייסט היער: שזמנו קבוע, דיא איהרע צייט אויסגעהאלטען, אונד המתעכב: דיא זוימזעליגע.

שְׁחוֹרִים, שְׁנַיִם וּמָצָא שְׁלֹשָׁה, אֲסוּרִין · שְׁלֹשָׁה וּמָצָא שְׁנַיִם, מֻתָּרִים · בְּתוֹךְ הַקֵּן וּמָצָא לִפְנֵי הַקֵּן, אֲסוּרִים · וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא הֵם, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִים: (ה) בֵּשַׁ"א אֵין מְסַלְּקִין אֶת הַתְּרִיסִין בְּיוֹם טוֹב, וּבֵ"ה מַתִּירִין אַף לְהַחֲזִיר · בֵּשַׁ"א אֵין נוֹטְלִין אֶת הָעֱלִי לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר, וּבֵ"ה מַתִּירִין · בֵּשַׁ"א אֵין נוֹתְנִין אֶת הָעוֹר לִפְנֵי הַדּוֹרְסָן, וְלֹא יַגְבִּיהֶנּוּ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ כְּזַיִת בָּשָׂר, וּבֵ"ה מַתִּירִין · בֵּשַׁ"א אֵין מוֹצִיאִין לֹא אֶת הַקָּטָן, וְלֹא אֶת הַלּוּלָב, וְלֹא אֶת סֵפֶר תּוֹרָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבֵ"ה מַתִּירִין: (ו) בֵּשַׁ"א אֵין מוֹלִיכִין חַלָּה וּמַתָּנוֹת לַכֹּהֵן בְּיוֹם טוֹב, בֵּין שֶׁהוּרְמוּ מֵאֶמֶשׁ, בֵּין שֶׁהוּרְמוּ מֵהַיּוֹם, וּבֵ"ה מַתִּירִין · אָמְרוּ לָהֶם בֵּ"שׁ גְּזֵרָה שָׁוָה, חַלָּה וּמַתָּנוֹת מַתָּנָה לַכֹּהֵן, וּתְרוּמָה מַתָּנָה לַכֹּהֵן, כְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹלִיכִין אֶת הַתְּרוּמָה, כָּךְ אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַמַּתָּנוֹת · אָמְרוּ לָהֶם בֵּ"ה, לֹא אִם אֲמַרְתֶּם בַּתְּרוּמָה שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי בַּהֲרָמָתָהּ, תֹּאמְרוּ בַמַּתָּנוֹת שֶׁזַּכַּאי בַּהֲרָמָתָן: (ז) בֵּשַׁ"א, תְּבָלִין נִדּוֹכִין בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ,

פֿעסטע בעשטיממט, אונד מאן פֿינדעט אין דעם נעסטע ווייסע, אדער ווייסע אונד מאן פֿינדעט שווארצע; צווייא, אונד מאן פֿינדעט דרייא, זא זינד זיא אונערלויבט · האט מאן דרייא בעשטיממט, אונד פֿינדעט נור צווייא, זא זינד זיא ערלויבט. האט מאן זיא אים נעסטע בעשטיממט, אונד פֿינדעט נור וועלכֿע פֿאר דעם נעסטע, זא זינד זיא אונערלויבט; ווארען אבער (אים טויבענשלאגע) איבערהויפט קיינע טויבען ווייטער פֿארהאנדען, זא זינד זיא ערלויבט. (ה) ב"ש לעהרט, מאן דארף אם פֿייערטאגע ניכֿט דיא בוד-דענקלאפפען אבנעהמען[1]; ב"ה ערלויבט זאגאר זיא ווידער אנצוזעטצען · ב"ש לעהרט: מאן דארף ניכֿט איינע שטאמפף-קייּלע נעהמען, אום פֿלייש דאראויף צו האוען, ב"ה ערלויבט עס · ב"ש לעהרט: מאן דארף ניכֿט חויט הינ-לעגען צום טרעטען; אויך ניכֿט אויפֿהעבען, עס ווערע דען איינע אליפֿע גראס פֿלייש דאראן; ב"ה ער-לויבט עס · ב"ש לעהרט; מאן דארף ניכֿט איין קינד, ניכֿט איינען לולב, ניכֿט איינע געזעטצראללע אויף איינען עפֿפֿענטליכֿען אָרט היגויסטראגען; ב"ה ערלויבט עס · (ו) ב"ש לעהרט; מאן דארף ניכֿט חלה אדער אנדערע דעם פריסטער געביהרענדע גאבען אם פֿייערטאגע צו דיזעם היגברינגען, זיא מעגען אם טאגע צופֿאר, אדער אן דעמ-זעלבען טאגע ערהאבען זיין; ב"ה ערלויבט עס · ב"ש גיבט אלס גרונד איינען שלוס אויס גלייכֿעם: חלה אונד גאבען זינד דעם פריסטער צוקאממענדע געשענקע, אונד עבען זא דיא תרומה; זא וועניג וויא מאן נון דיזע היגברינגען דארף, עבען זא וועניג אנדערע געשענקע · ב"ה אבער ווענדעט איין: ניכֿט וואס איהר פֿאן תרומה זאגעט, דערען אבהעבונגס-פפֿליכֿט אם פֿייערטאגע ניכֿט איינטרעטען קאן, קאן פֿאן דען אנ-דערן גאבען געלטען, דערען אבזאנדערונגספֿליכֿט איינטריטט[2] · (ז) ב"ש לעהרט: מאן דארף אן פֿייערטאגען געווירצע

וכקן לא מלא כלום, אסורין: אלא הן · ואע"פ שיש בתוך חמשים אמה סובך, אם איכו עומד בשורה בשוה שאין רואין קיכן כשהופכין לאחריהם, איכו מדדה לשם, דמתכיתן במדדין איירי ולא במפריחים: (ה) תריסין · תיבה יש למוכרי בשמים מטלטלת, ותריסין הן הדלתות שלהן, ופעמים מסלקין מהתיבה ושוטחים עליהן הסממנים שבחנות, ופליגי בשיש להם ציר באמצע, בש"ם גזריכן אטו ציר מן הצד, ובה"ם לא גזרי וכיש להן ציר מן הצד כ"ע מודים דאסור, דאע"ג דלב"ה אין בנין בכלים, מ"מ אסרי ב"ה מדרבנן: אף להחזיר · משום שמחת י"ט, ובאין להם ציר כלל כ"ע מודים דשרי: עלי · דף של עץ גדול שיש תורת כלי עליו, א"כ במיוחד ליה מקום, דהוי מוקצה בידים דאסור בשבת, ומשום שמחת י"ט התירו: הדורסן · שלא יפקיד: וב"ה מתירין · דאי לא שריית ליה לא שחיט: הקטן · וה"ה כל דבר דלאו צורך אכילה: מתירין · צורך מצוה או צורך הנאה, וה"ה כשיוצא לטייל משום שמחת י"ט ואיכו יכול להכיח הקטן בבית יחידי יכול להוציאו: (ו) גזירה שוה · ל"ד כולהו מדרבנן אלא דומיא דג"ש: אין מוליכין · אף ע"ג שמותר בהפרשתן בהולכת תרומה לבד כחלקו ולא בשאר מתנות שב"ש מתירין מכח ג"ש, וב"ה אומרין ל"ד תרומה לחלה ומתנות, שחיוב שלהן בא בי"ט דלשין ושוחטים בי"ט, לפיכך אף המתנות דאתמול שריכן להוליך, אבל תרומה א"א לבוא חיוב שלהן בי"ט: (ז) במדוך · וא"כ שכוי, שאם נדוכין מאתמול מפיגין

[1] דיא רעדע איזט פאן טראנספארטאבלען בודען דער געווירצקרעמער, דערען קלאפפען מיטטעלסט אייזער אנגעל אין דער מיטטע זיך בעוועגען, אונד עפטערס לאסגעמאכט ווערדען, אום אלס טיש צו דינען אונד געווירץ דאראוף אויסצולעגען · [2] ר' יוסי אין דער גמרא שטעללט דיזע משנה אנדערס ·

פ ר ק א

ביצה שנולדה ביום טוב · בש"א תאכל· ובה"א לא תאכל · בש"א שאור בכזית · וחמץ בככותבת, ובה"א זה וזה בכזית : (ב) השוחט חיה ועוף ביום טוב, ב"ש אומרים יחפור בדקר ויכסה, ובה"א לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום · ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה, שאפר כירה מוכן הוא : (ג) בש"א אין מוליכין את הסולם משובך לשובך, אבל מטהו מחלון לחלון, וב"ה מתירין · בש"א לא יטול אלא אם כן נענע מבעוד יום · ובה"א עומד ואומר, זה וזה אני נוטל : (ד) זמן שחורים ומצא לבנים, לבנים ומצא

איין איי וועלכעס אם פייערטאגע געלעגט איזט, דארף אן דעמזעלבען נאך ב"ש, געגעססען, נאך ב"ה, ניכט גע-געססען װערדען — ב"ש לעהרט, זויערטייג פאן דער גרעסע איינער אליפע אונד געזייערטעס פאן דער איינער דאטטעל (מוס פאר פסח וועגגעשאפט ווערדען), ב"ה לעהרט, ביירעס שאן בייא דער גרעסע איינער אליפע. (ב) ווען יעמאנד אם פייערטאגע ווילד אדער געפליגעל שלאכטען וויללל, זא דארף ער, נאך ב"ש, מיט דעם (שאן שטעקקענדען) שפאטען לאקקערע ערדע אויפווערפען אונד דאס בלוט דאמיט צודעקקען; נאך ב"ה דארף ער ניכט שלאכטען, ווען ער ניכט אם פארהעריגען טאגע שאן ערדע בערייט געלעגט האטטע.ביידע זינד איייניג, דאס ווען ער שאן גע-שלאכטעט האט, ער מיט דעם שפאטען ערדע אויפווער-פען אונד דאמיט דאס בלוט בעדעקקען דירפע; אויך איזט אשע פאם העערדע אלס פארבערייטעט צום געברויכע אנצוזעהען · (ג) ב"ש לעהרט; מאן דארף אם פייערטאגע ניכט דיא לייטער פאן טויבענשלאג צו טויבענשלאג טראגען, אבער פאן איינער לוקע צור אנדערן (אן איינעם טויבענ-שלאגע) נייגען; ב"ה ערלויבט אויך יענעס · ב"ש לעהרט; מאן דארף ניכט געפליגעל אוים דעם נעסטע נעהמען, ווען מאן ניכט פאר דעם פייערטאגע בערייטס עס גע-שיטטעלט האטטע; ב"ה לעהרט: מאן ברויכט נור געזאגט צו האבען: דיזעס אונד דיזעס נעהמע איך צום פעס-טע · (ד) האט מאן שווארצע טויבען פארבערייטענד צום

פרק א בי"ט · לאחר שבת עסקינן דבכיס דמתידלה אידכא מאתמול גמר' לה, ואין שבת מכין לי"ט ולא י"ט לשבת והככה בידי שמים איקרי הככה, וסעודה דשבת וי"ט בעי הככה, ולא נקיט שבת ויהיה פרושו שבת שאחר י"ט, דה"א דוקא שבת בעי הככה, אבל י"ט שאחר שבת לא ליתסר דכחול שוויוהו, וסעודת חול לא בעי הככה, הלכך נ"ל למיכר ביצה שכולדה ביום אחר בשבת שאיכו י"ט, ואסרו ביצה שכולד' בכל י"ט ושבת משום י"ט אחר שבת, ושבת אחר י"ט, וכן ב' י"ט של ר"ה, אבל בי"ט של גליות כולד בזה מותר בזה : לא תאכל · אפילו לטלטל אסור אלא משום דסתם ביצה לאכילה קיימא נקט האי לישנא, ועי"ל אגב ב"ש דנקט תאכל דרבותא הוא, נקט נמי ב"ה לא תאכל : שאור · לענין אכילה כ"ע ל"פ דזה וזה בכזית, כ"פ לענין ביעור, בש"ם לא ילפינן ביעור מאכילה וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה : (ב) השוחט · הכא לשחוט ונמלך כיצד יעשה? בש"א ב"ד מורים לו שיעקור דקר כעוץ שהכינו מבע"י בעפר תיחוח שא"צ כתישה ויעלה עפר ויכסה, ומיירי בבית או בחצר דמקלקל, אבל בשדה לא, משום חורש, ואף ע"ג דבמקלקל נמי יש שבות, משום שמחת י"ט התירו : שאפר כירה · ה"ק ואפר כירה מוכן הוא, וא"צ הזמנה, ול"ש אלא שהוסק מעי"ט דדעתיה עלויה, ואם עדיין הוא חם שראוי לצלות בו ביצה אפי' הוסק בי"ט מותר לכסות בו : (ג) אין · בסולם של עליה כ"ע ל"פ דאסור, שהרואה אומר לתקן גגו מוליכו ובסולם של שובך נמי כשהוא מוליכו בר"הר, ב"ה מודו דאסור, כ"פ כשמוליכו בר"הי, בי"ש אוסרין משום מראית עין, וב"ה מתירין משום שמחת י"ט : מחלון לחלון · באותו שובך שכן דרך שובך להיות לו מחיצות הרבה קן לכל זוג : אבי כוטל · פלוגתייהו בבריכה ראשונה שמניחין עם האמהות שלא יברחו, בש"ם דבדבור בעלמא לא סגי דלמא כשיטלם למחר חיים עלייהו והוי טלטול שלא לצורך, אבל בשכבר משמש בהן מבע"י לא חיישינן שיתום : זה וזה · ולא סגי באומר מכאן אני כוטל, אף ע"ג דקי"ל בדרבנן יש ברירה, דחיישינן דמנח כחושין ושקיל שמנין ומטלטל אותן שלא הזמין, א"כ דמשתכחי כולהו כחושין ואתי לאמנועי משמחת י"ט · (ד) שחורים · שזימן שחורים בקן זה ולבנים בקן שני, ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורים ולא אמרינן אתפוך אתהפוכי : ג' · ואין מכיר המוכנין : אסורין · דממ"נ איכא חד דמעורב בהו, וליכא למשריכהו משום דחד בתרי בטיל, דב"ת חשיבי, ועוד דה"ל דבר שיש לו מתירים : ב' מותרין · דאחד הלך לו : לפני הקן ·

לשבת · אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותיר הותיר לשבת · ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת · בש"א שני תבשילין, ובה"א תבשיל אחד · ושוין בדג וביצה שעליו, שהן שני תבשילין · אכלו, או שנאבד, לא יבשל עליו בתחלה · ואם שייר ממנו כל שהוא, סומך עליו לשבת : (ב) חל להיות אחר שבת, בש"א מטבילין את הכל מלפני שבת, ובה"א כלים מלפני השבת, ואדם בשבת : (ג) ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין · ומטבילין מגב לגב, ומחבורה לחבורה : (ד) בש"א מביאין שלמים ואין סומכין עליהם,

איבריג בלייבט, דאס בלייבט פיר דען שבת · מאן מאכט ליבער איין געריכט אם טאגע פאר דעם פייערטאגע אונד קאכט (דאן אם פייערטאגע) מיט ריקזיכט דארויף, פיר דען שבת · ב"ש זאגט: עס זינד צוויא געריכטע נעטהיג, ב"ה זאגט נור איינעס · זיא שטיממען איבעראיין, דאס פיש מיט איי דארויף אלס צוויא געריכטע בעטראכטעט ווערדען · האט איינער עס פארהער אויפגעגעססען, אדער איזט עס פערלארען געגאנגען, זא דארף מאן ניכט מעהר אין בעציהונג דארויף צוקאכען; ווען אבער עטוואס דאפאן איבריג איזט, דארף מאן צו דיזעם אם פייערטאגע אויף שבת קאכען · (ב) ווען דער פייערטאג אויף דען טאג נאך שבת פעללט, זא מוס מאן, נאך ב"ש, אללעס (צו רייניגענדע) שאן פאר שבת אונטערטויכען; ב"ה זאגט: געפעסע פאר שבת, אבער דער מענש זעלבסט קאן זיך אם שבת אונטערטויכען · (ג) ביידע שולען זינד גלייכער מיינונג, דאס מאן פעראונרייניגטעס וואססער אין איינעם שטיינערנען געפעסע [1] אים טויכבאד ביס צור געגענזייטיגען בעריהרונג [2], אבער ניכט אין אונריינען געפעסען זעלבסט אונטערטויכען דירפע · איבריגענס אבער דארף מאן צור ענדערונג דער בעשטיממונג איינעס גערעטהעס דאססעלבע, אדער בייא ענדערונג דער געזעללשאפט אונטערטויכען [3] · (ד) ב"ש זאגט, מאן בריגגט אם פייערטאגע פרידענסאפפער, דארף אבער ניכט דיא הענדע אויף זיא אויפלעגען; אונד

עצמו לפני סעודות י"ט היה יכול לעשותו, אלא גזירה שמא ישכח משום דטרוד · ואית דאמרי משום כבוד י"ט שיראו שאין אופין מיום טוב לשבת, אלא א"כ התחיל מערב יום טוב, וכ"ש שאין אופין מי"ט לחול לגמרי, ומברכים על ערובי תבשילין כמו שמברכין על ערובי חצירות, וצריך לזכות ע"י אחר לכל מי שירצה, אח"כ יסמוך על ערובו, ואפי' שלא מדעתן, וכעי כמי פת : או שאכל · מע"ש קודם שבישל כל צרכי שבת : סומך · אבל מתחלתו אין ערוב תבשילין פחות מכזית אף למאה, ואם התחיל בעסתו ונעבד ערובו גומר : (ב) הכל · בין אדם שחייב לטהר עצמו ברגל בין כלים שצריכים טבילה : כלים · שאינם ראוים בלא טבילה נראה כמתקן : ואדם · אפילו בשבת דנראה כמיקר ולתענוג · וי"מ בשבת דוקא כדי לטהר עצמו קודם כניסת הרגל : (ג) שמשיקין · מים יפים שנטמאו ממלא מהן כלי אבן שאינו מקבל טומאה ומנשקן למי מקוה מים מלוחים או עכורים, ונטהרים בתורת זריעה : לא מטבילין · לא מבעי לתתן בכלי עץ דעכשיו מתטמא וצריך טבילה להשיק בו, כדי שיעלה טבילה גם לכלי, וטעמא דאסור לגרום טומאה בידים כדי שיטבילנו אלא אפי' שהכלי כבר נטמא, וה"א אגב השקת המים יעשה טבילה לכלי, קמ"ל : מגב לגב · שהטביל כלים לשם חולין או לשם קדושה קלה ורוצה לעשות בהן קדושה חמורה צריך טבילה אחרת לתוספות טהרה שאין טבילה זו להעלותן מידי טומאה : ומחבורה · שטבל כלים ע"מ לאכול פסחו עם חבורה זו ונמלך להמנות עם חבורה אחרת ורוצה להחמיר לטבול שנית אע"פ שאינו צריך · א"נ שטבל לאכול עם חבורה מעשר ורוצה לאכול תרומה : (ד) שלמים · שלמי חגיגה שיש להם צורך אכילה לאדם : ואין סומכין · דמשתמש בבעלי חיים אלא סומך מעי"ט דל"ל לב"ש תיכף לסמיכה שחיטה : אבל לא · יחיד שאין בה אכילת הדיוט ואפילו עולות ראיה חוץ מתמידין ומוספין : וסומכים · דבעינן תיכף לסמיכה שחיטה אע"פי שסמיכה אינה מעכבת לא גזרו עליה משום

---

1) וועלכעם נעמליך קיינע אונרייניגקייט אנניממט · 2) וואדורך עס נור מענגע געהערט, אונד זיינע אונרייניגקייט אבלעגט · 3) דער ערסטע פאלל איזט ז. ב. ווען איינער איין געפעס נאס ווייגע בערייטס אונטערגעטויכט האט, אונד עס נון נאס עהל אבוועגדען וויל; דער צווייטע, ווען איינער אונריין וואר, אונד זיך אונטערגעטויכט האטטע, אום אין איינער געזעללשאפט דאס פסח׳אפפער צו עססען, נון אבער אין איינע אנדערע איינטרעטען וויל · אין ביידען פעללען איזט דאס אבערמאליגע אונטערטויכען ניכט נעטהיג; אבער ווער שטרענגע דארין זיין וויל, דארף עס טהון · זא ערקלערט רש"י · עס גיבט אבער נאך פילע אנדערע קאממענטאטארע הירט ·

והמלח בכף ובעץ הפרור, ובה״א תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן, והמלח במדוך של עץ : (ח) הבורר קטנית ביום טוב, בש״א בורר אוכל ואוכל. ובה״א בורר כדרכו בחיקו, בקנון, ובתמחוי, אבל לא בטבלא ולא בנפה, ולא בכברה. רבן גמליאל אומר, אף מדיח ושולה : (ט) בש״א אין משלחין ביום טוב אלא מנות. ובה״א משלחין בהמה חיה ועוף, בין חיין בין שחוטין. משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות, אבל לא תבואה, ור׳ שמעון מתיר בתבואה : (י) משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין, ואף על פי שיש בהן כלאים, והן לצורך המועד. אבל לא סנדל המסמר, ולא מנעל שאינו תפור. ר׳ יהודה אומר, אף לא מנעל לבן, מפני שצריך אומן. זה הכלל, כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו :

נור מיט איינעם הölצערנען שטעסעל, אונד זאלץ אין איינעם אירדענען קרוגע, אדער מיט איינעם קאכֿלעפֿפֿעל שטאסען; ב״ה זאגט; געווירצע דארף מאן וויא געוועהנליך מיט איינעם שטיינערנען שטעסעל, אונד זאלץ מיט איינעם הölצערנען שטעסעל שטאסען. (ח) ווען איינער הילזענפֿריכֿטע אם פֿייערטאגע ליזעט, זא מוס ער נאך ב״ש נור דאס געניסבארע הערויסזוכֿען אונד עססען; ב״ה זאגט: ער קאן וויא געוועהנליך אין זיינעם שאאסע, אין איינעם זיבקארב ¹), אדער איינער גראסען שיססעל לעזען, ניכֿט אבער אויף איינער גראסען טאפֿעל, אונד ניכֿט מיטטעלס איינס גראסען אדער קליינען זיבעס ²). — ר״ג זאגט: מאן דארף אויך וואססער דארויף גיסען אונד דיא שפרייא מיט דער האנד אבשעפֿפֿען. (ט) ב״ש לעהרט מאן דארף אם פֿייערטאגע איינאנדער ניכֿטס צוזענדען, אויסער שפייזען; ב״ה לעהרט: מאן דארף זאגאר פֿיה, ווילד אונד געפֿלügעל, לעבענדיג אדער געשלאכֿטעט שיקקען; אויך ויין, עהל, פֿיינעס מעהל, הילזענפֿריכֿטע, אבער ניכֿט געטריידע. ר׳ שמעון ערקלערט אויך געטריידע פֿיר ערלויבט. (י) מאן דארף פֿערנער קליידער זענדען, זיא זייען גענעהעט אדער ניכֿט גענעהעט, זעלבסט ווען כלאים דאראן זינד; זאבאלד זיא נור אם פֿעסטע געברויכֿט ווערדען זאללען; ניכֿט אבער מיט נעגעלן בעשלאגענע זאנדאלען ³), אונד אונגענעהטע שוהע. ר׳ יהודה זאגט: אויך ניכֿט וויסע שוהע, וויל דאצו נאך דער האנדווערקער נעטהיג איזט. דיא רעגעל איזט: אללעס וואפֿאן מאן (אם פֿייערטאגע) זאגלייך געברויך מאכֿען קאן, דארף מאן שיקקען.

פרק ב

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב

ווען איין פֿייערטאג אונמיטטעלבאר פֿאר שבת פֿעללט, זאלל מאן ניכֿט אבזיכֿטליך אם פֿייערטאגע פֿיר דען שבת קאכֿען, זאנדערן נור פֿיר דען פֿייערטאג, אונד וואס דאן

סעמן : בכף. ע״י שנוי שהיה לו לדוך מאתמול : הפרור. שמגיסין בו הקדירה : (ח) כדרכו. ואם טרחת ברירת הפסולת מרובה מברירת האוכל, מודה ב״ה שבורר האוכל : בקנון. הנעשים מחריות של דקל לברר קטניות שאין דרך לעשות בכלים כללו אלא הרבה, ומחזי כמאן דעביד לצורך מחר : מדיח. שנותן מים על הקטניות בכלי והפסולת צף למעלה : שולה. מסיר בידו : (ט) משלחין. דורן : מנות. שאינו עשוי להכות למחר, כגון חתיכת בשר ודגים : וב״ה. לא שרי ב״ה אלא ע״י אדם א׳ או ב׳, אבל ע״י ג׳ אסור, דאוושא מילתא ונראים כמוליכין למכור : מתיר. שיכול לעשות ממנה מכתשת קטנה ויבשלן מעשה קדירה ות״ק אזיל בתר רובא : (י) שאינן. וחזו לאכסויי : כלאים. כשהן קשין מותר לשכוב עליהם : מסומר. משום מעשה שהיה : שאינו תפור. ואפי׳ הוא מחובר ביתידות : לבן. באתרי דר״י לא נהגו מנעל לבן : שנאותין. בחול וה״כ למלאכה אחרת, אע״פ שאין נאותין בי״ט, כגון תפילין משלחין בי״ט :

פרק ב בתחלה. לא יהיה תחלת בשולו ועקרו לשם שבת אלא לי״ט, ומה שמותיר יותיר לשבת : מעי״ט. וטעמא משום כבוד שבת, מתוך שמעי״ט זוכרים שבת, יברור מנה יפה לשבת, ולא ישכח שבת משום טרדת י״ט, ואפילו בי״ט

¹) קנון, נריכים κανουν, איזט איין קארב מיט לעכערן, דורך וועלכע דיא פרוכט פעללט, וועהרענד דיא ספרייא אבען בלייבט. ²) וויל עס דאס אנזעהן האט, אלס בערייטע מאן מעהר דען פיר הייטע נעטהיג איזט. ³) ז. מסכת שבת פ. ג׳ מ׳.

אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפְּלִין בָּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶם · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מְקָרְדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה חַבּוּרָה, אֲבָל מְקַרְצְפִין · וַחֲכָ״א אֵין מְקָרְדִין אַף לֹא מְקַרְצְפִין : (ט) הָרֵחַיִם שֶׁל פִּלְפְּלִין טְמֵאָה מִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה כֵלִים, מִשּׁוּם כְּלִי קִבּוּל, וּמִשּׁוּם כְּלִי מַתֶּכֶת, וּמִשּׁוּם כְּלִי כְבָרָה : (י) עֲגָלָה שֶׁל קָטָן טְמֵאָה מִדְרָס, וְנִטֶּלֶת בַּשַּׁבָּת · וְאֵינָהּ נִגְרֶרֶת אֶלָּא עַל גַּבֵּי כֵלִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַכֵּלִים אֵין נִגְרָרִין חוּץ מִן הָעֲגָלָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כוֹבֶשֶׁת :

שבת אויסגעהען; מאן דארף, (נאך זיינער מיינונג) דאס פיה אם פייערטאגע שטריגעלן, אונד פפעפפער אין איינער דאצו געמאכטען האנדמיהלע מאהלען· ר׳ יהודה זאגט: מאן דארף דאס פיה ניכט אם פייערטאגע שטריגעלן, וויל מאן איינע וואונדע מאכען קאן, אבער וואהל מיט איינעם האלצקאם קעממען · דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף ווערער שטריגעלן נאך קעממען · (ט) אן איינער האנדמיהלע צו פפעפפער זינד דרייא פערשידענען געראטהע אויך איינצעלן פיר אונריינהייט עמפפענגליך, נעמליך אלס איין געפעס צום אויפנעהמען, אלס מעטאללענעס געפעס אונד אלס זיבארטיגעס געפעס · (י) איין קינדערוואגען איזט דער אונריינהייט דורך דרוק פעהיג · איין זאלכער דארף (אלס געראטהע) אם שבת פאן זיינעם ארטע גענאממען ווערדען, אבער ציהען דארף מאן איהן נור איבער טעפפיכע · ר׳ יהודה זאגט: קיין געראטהע דארף מאן אן דער ערדע פארטציהען, אויסער זאלכען וואגען, וויל ער נור איינדריקט (ניכט ערדע אויפווירפט) ·

פ ר ק ג

אֵין צָדִין דָּגִים מִן הַבִּיבָרִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת, אֲבָל צָדִין חַיָּה וְעוֹף מִן הַבִּיבָרִין וְנוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת · רשב״ג אוֹמֵר לֹא כָּל הַבִּיבָרִין שָׁוִין · זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְחֻסָּר צֵידָה אָסוּר, וְשֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר צֵידָה מֻתָּר : (ב) מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹף וְדָגִים שֶׁעֲשָׂאָן מֵעֶרֶב

מאן דארף ניכט אוים טייכען אם פייערטאגע פישע פאנגען, איהנען אויך ניכט שפייזען געבען · ווילד אונד געפליגעל אבער דארף מאן אוים דען טהיערגעהעגען פאנגען, איהנען אויך פוטטער געבען · ר׳ שמעון זאהן גמליאל זאגט: ניכט אללע טהירגעהעגע זינד איינאנדער גלייך · דיא רעגעל איזט, ווא ערשט נאך איינע יאגונג נעטהיג איזט, דארף עס ניכט געשעהען, ווא קיינע יאגונג נעטהיג איזט, דארף עס געשעהען · (ב) אוים נעטצען, דיא פיר טהירע, געפליגעל אדער פישע שאן פאר דעם פייערטאגע אויסגע-

מגרה של ברזל שפיניה דקות ומחככין בה הבהמות, ואע״ג דעביד חבורה דדבר שאינו מתכוין מותר : שלהם · קטנות מקרצפין · של עץ שפיניה גסות ואין עושין חבורה : ולא · דגזרו קרצוף אטו קירוד : (ט) ג׳ כלים · אף אחר שפרשו זה מזה אף ע״פ דבעודן ברחיים הן מחוברים ונראים ככלי א׳, התחתונה משום כלי קבול, דמקבלת אבק הפלפלים, העליונה שטוחנין בה הפלפלין, משום כלי מתכת, לפוי תחתון שהוא של מתכת, שהוא עקר והעץ בטל אצלו, אמצעי שהוא מקפת את הכברה משום כלי כברה, וחכמים גזרו משום כלי אף של מתכת : (י) קטן · לשחוק בו ומיוחדת לו לישב עליה · א״כ כלי העשוי לקטנים להתלמד להלוך ועומדת על ג׳ אופנים : מדרס · אם היה הקטן זב ; בשבת · דתורת כלי עליו ; ע״ג כלים · בגדים משום שעושה חריץ וחופר ; דר״י · ות״ק כמי ר״י דאמר דבר שאינו מתכוין אסור, ותרי תנאי אליבא דר״י, ואתי האי תנא ואמר דלא אסר ר״י בעגלה מפני שאין עושה חריץ :

פרק ג צדין · דדמיא לקצירה וקצירה אסור בי״ט, לפי שאדם עשוי לקצור כל שדהו ביחד, וכן צידה שפעמים תעלה מצודתו דגים הרבה ודמי לעובדא דחול : ביברי דגים · בריכות מים שדגים מתגדלין שם : ביברי חיות · קרפיפות מוקפין גדר וחיות מתגדלות שם ; מזונות · דאפשר להן בלא מזונות ; חיה ועוף · המוכנים מאתמול ; מן הביברין · הקטנים שאינם מחוסר צידה ; רשב״ג · לפרושי דברי הת״ק אתי ; מחוסר · וכל דרהיט בתריה ולא מטה ליה בחד שחיה הוי מחוסר צידה : (ב) ומעשה · ס״מ וס״ק, ספק מוכן אסור ור״ג מתיר ומעשה ; לא יטול · דספק מוכן הוא, וספק מוכן אסור אפילו לטלטלו, ואם הפירות כמוסות, וכן דגים שהביא מרחוק שא״א שנצודו היום מותר ודבר מוכן שבא מחוץ

אבל לא עולות, ובה״א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן : (ה) בש״א לא יחם אדם חמין לרגליו, אלא אם כן ראויין לשתיה, ובה״ה מתירין. עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה : (ו) שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי ב״ש · אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת, ואין זוקפין את המנורה ביום טוב, ואין אופין פתין גריצין, אלא רקיקין · אמר רבן גמליאל, מימיהן של בית אבא לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין · אמרו לו, מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן, ומקילין לכל ישראל להיות אופין פתין גריצין וחורי? (ז) אף הוא אמר שלשה דברים להקל · מכבדים בין המטות, ומניחין את המוגמר ביום טוב, ועושין גדי מקלס בלילי פסחים · וחכמים אוסרין : (ח) שלשה דברים ר׳ אליעזר בן עזריה מתיר, וחכמים אוסרין · פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה, ומקרדין

גאנצאפפער דארף דער איינצעלנע ניכט דארברינגען · ב״ה זאגט; מאן דארף פרידענאפפער אונד גאנצאפפער דאר־ברינגען, אונד דיא הענדע אויפלעגען · (ה) ב״ש לעהרט: מאן דארף ניכט אם פייערטאגע וואססער ווערמען אום דיא פיסע צו וואשען, עס זייא דען דאס עס טרינקבאר ווערע; ב״ה געשטאטטעט עס, אונד דארף מאן אויך איינע פלאמ־מע מאכען, אום זיך דאראן צו ווערמען · (ו) אין דרייא דינגען ענטשיידעט ר׳ גמליאל[1]) שטרענג, נאך דער שולע שמאי׳ס: מאן דארף ניכט פאם פייערטאגע צום שבת ווארמעס עססען ווארם שטעללען; קיינען ארמלייכטער, (דעססען גלידער אויסאיינאנדער געגאנגען זינד) ווידער אויפ־ריכטען; אונד קיינע גראסע בראטע, זאנדערן נור דיננע ברעטכען באקקען · ר״ג זאגטע: זא לאנגע מיינעס פאטערס הויז בעשטאנד, באקטע מאן נימאלס אן פייערטאגען גראסע בראטע, זאנדערן נור דיננע ברעטכען · מאן ערווידערטע איהם: וואס זאללען וויר פאן דיינעס פאטערס פאמיליע שליסען, וועלכע פיר זיך זעלבסט שטרענגע ווארען, אללען אנדערן אבער געשטאטטעטען גראסע בראטע אונד זאגאר גראסע קוכען[2]) אויף קאהלען צו באקקען · (ז) דערזעלבע ענטשיד אין דרייא אנדערן פעללען ערלייכטערנד: מאן דארף אם פייערטאגען צווישען דען רוהבעטטען (נאך טישע) פע־גען; מאן דארף פערנער דיא רייכערונג[3]) (נאך טישע) אויף קאהלען לעגען; אונד מאן דארף איין אויס געריסטעטעס[4]) בעקליין אם פסח־אבענד בראטען · אללעס דיס פערביטען דיא געלעהרטען · (ח) דרייא דינגע געשטאטטעט ר׳ אליעזר בן עזריה, וועלכע דיא געלעהרטען פערביטען: זיינע קוה[5]) דורפטע מיט דעם ריטען צווישען דען הערנערן אם

שבות, אבל נדרים ונדבות ד״ה אין קריבין, דאפשר להקריבן אח״כ, אף ע״ג דגם חגיגה יש לה תשלומין כל ז׳, מ״מ חיישינן שמא ישכח ולא יקרבנו ברגל, ואחר הרגל אינן ראוין להקריבן : (ה) לא יחם · אוכל נפש התירה התורה, ולא להעביר אור בשביל רחיצה : ראוין · ושותה מהן ומרבה לרחוץ רגליו : וב״ה מתירין · מתוך שהותרה הבערה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך, כשיש בו צורך איזה הנאה : עושה · ב״ה קתני לה : (ו) אין טומנין · דבש״ה אין אופין אח״כ עירב בפת, ואין מבשלין אא״כ עירב בתבשיל, ואין טומנין אא״כ יש לו חמין טמונים מעי״ט, וב״ה מתירין על ערוב של תבשיל דהיינו בשר ופת נמי בעי : המנורה · דיש בנין בכלים : גריצין · ככרות עבות דהיינו פת מרובה, וקרי לה עבה דכפישא בליסא, וב״ה אופין שבזמן שהפת מרובה נאפת יפה. וי״מ דגם בש״ה אם כשהפת מרובה נאפת יפה, דמותר, אלא דפליגי בהא, בש״ה אסור לעשות פת גדולה דכיון שאין בו טורח עושה אותן לצורך חול, ורקיקין שיש בו טורח אינו עושה אלא לצורך י״ט, וב״ה שכיון מותרין לעשותן : וחורי · עשה גדולה הנאפת ע״ג הסיק גדול והגחלים הולכות ועוממות ואינה טירחא : (ז) המטות · שאוכלים שם ומפני שהוא מקום מועט לא חיישינן משום אשוויא גומא, ומשום מזיז עפר ממקומו ליכא, דטלטול מן הצד ע״י דבר אחר משום כבוד י״ט התירו : המוגמר · לסריח אבל לגמר את הכלים ד״ה אסור : מקולס · ראשו על קרבו וכרעיו. א״כ משוכת : וחכמים אוסרין · כבוד משום אשוויא גומא, ומוגמר שאינו שוה לכל נפש, ומקולס דנראה כאוכל קדשים בחוץ : (ח) יוצאה · בשבת · דבי״ט אינו מצווה על שביתת בהמתו : קרניה · בין לנוי בין לשמור : ומקרדין. כמין

[1]) ער וואר איין אבקעממלינג דעס הלל. [2]) אנדערע לעזארט: וחררה, וועלכעס וואהל דאסזעלבע זאגען ווילל. [3]) זיהע ברכות פ׳ ו׳ מ׳ ו׳ [4]) נעמליך מיט דען קיעסטיקקען אונד איינגעווידען אם שפיסע העגגענד; וואס מאן צום אנדענקען אן דאס פסח־אפפער טהאט. זא ערקלערט רש״י. [5]) ז׳ שבת פ׳ ה׳ מ׳ ד׳.

שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי אוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹפִיץ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִקָּר: (ז) אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֶרְתָּהּ · לֹא יֹאמַר אָדָם לְטַבָּח, שְׁקוֹל לִי (נ״א מְכוֹר) בְּדִינָר בָּשָׂר, אֲבָל שׁוֹחֵט וּמְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶן: (ח) אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ, מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה, אֲבָל לֹא בַמִּדָּה · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה כְּלִי שֶׁל מִדָּה לֹא יְמַלְאֶנּוּ · מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מִדּוֹתָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְנוֹתְנָן לַלְּקוֹחוֹת בְּיוֹם טוֹב · אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר אַף בַּמּוֹעֵד עוֹשֶׂה כֵן מִפְּנֵי בֵּרוּרֵי הַמִּדּוֹת · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אַף בַּחוֹל עוֹשֶׂה כֵן מִפְּנֵי מִצּוּי הַמִּדּוֹת · הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל חֶנְוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ תֶּן לִי בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים בְּמִנְיָן · שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת מוֹנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ:

געגען איין גערעטה אדער איין האקמעססער אבוועגען; דיא געלעהרטען זאגען: מאן דארף דיא וואגשאלע גאנץ אונד גאר ניכט ברויכען. (ז) מאן דארף דאס מעססער אם פייערטאגע ניכט שלייפען, אבער וואהל איבער איין אנדערעס שערפען. — מאן דארף ניכט צום מעצגער זאגען; וועגע (פערקויפע) מיר פיר איינען דינר פלייש אב, זאנדער דער מעצגער לעסט שלאכטען, אונד זיא טהיילען אונטער זיך. (ח) מאן דארף צום אנדערן זאגען: פיללע מיר דיס געפעס, אבער עס דארף קיין מאאס זיין. ר׳ יהודה זאגט ווען עס איין מאאס איזט, ברויכט מאן עס נור ניכט גאנץ צו פיללען. אבא שאול זאהן בטנית פיללטע זיינע מאאסע געוועהנליך אם טאגע פאר דעם פייערטאגע, אונד גאב זיא אין דיזעם זיינען קונדען. אבא שאול זאגט: אויך אן דען צווישענטאגען מאכטע ער עס זא וועגען דעם שוימעס אויף דעם מאאסע (דער איבער נאכט זיך זעטצטע, דאהער ער צייטיג צוגאס). דיא געלעהרטען זאגען: אויך אן וואכענטאגען טהאט ער עס, אום זיינע מאאסע (אין דיא דער קייפער) אויסלויפען צו לאססען. — מאן דארף אויך צו זיינעם געוועהנליכען קרעמער געהען אונד צו איהם זאגען: גיב מיר זא אונד זא פיעל אייער אדער ניססע! דען דער הויזהערר פפלעגט זיך אין זיינעם הויזע דיא צאהל צו איבעררעכנען.

פרק ד

הַמֵּבִיא כַדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקֻפָּה: אֲבָל מֵבִיא הוּא עַל כְּתֵפוֹ, אוֹ לְפָנָיו · וְכֵן הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתֶּבֶן לֹא

ווער וויינקריגע אם פייערטאגע פאן איינעם ארט צום אנדערן בריגגט, דער טראגע זיא ניכט אין איינעם קארבע אדער קאסטען, זאנדערן אויף דער שולטער אדער פארן עבען זא, ווען איינער שטראה וועגברינגען וויל, הענגע מאן דען קארב מיט שטראה ניכט הינטען איבער, זאנדערן טראגע איהן אין דער האנד. פאן איינעם שטראה־הויפען

ומחלקים · בלא פסוק דמים: הכלי · ולמחר ישקלו הכלי והקופץ לידע משקלו: משגיחין · מעיינים, אפילו לתת במאזנים לשמור מן העכברים, אסור: (ז) מביאה דמשכי, מדרך חול: ומחלקין · שיאמר לו תן לי חלק או חצי חלק, כדרך שרגילין לתת במקום ההוא ומביא ב׳ בהמות ואומר זו כזו, ולמחר שמין הכשארת, וכפי מה שפוה כך יפרע לו: (ח) מלא · שאין דרך טקח לומר כן אלא דרך הלואה: לא במדה · לא בכלי שמודד ומוכר בו, אבל אם אין מיוחד לכך, אע״ג שעומד למדה כשיסבר זה, מותר: של מדה · אע״פ שעדיין לא ייחד לכך, ובמשכה דלעיל דמותר לשקול כגד הכלי, לפי שאינו עומד לשקול בו, וחכמים דאסרי דעביד עובדי דחול: ברורי · מפני בטול כ״המד של בלי מועד לא היה פנוי ביום, והיה ממלא מדותיו בלילה אחר שכחו מרתיחתן שע״י הרתיחה נראה המדה מלאה: במועד · בחולו של מועד: מצוי המדות · השמן שנדבק בדופני הכלי נמצא גוזל הלקוחות והיא מדת חסידות, אבל מדינא הוא של מוכר עי׳ מ״ח פ״ה דב״ב: הרגיל · שמאמינו ונותן לו בלא פסוק דמים; דרך · ולא מוכח דמשום דמים הוא מזכיר המנין אלא שכך צריך:

פרק ד ממקום · בתוך התחום או ע״י ערוב; ובקופה · לתת ג׳ וד׳ כדות לסל א׳, וכר״פ מפנין דשרי אפילו ד׳ וה׳ קופות, דהתם איירי לאצר אבל הכי לר״סר מותר להוציאן, דהרואה אומר לצורך חול הוא מוציא, ואם א״א לו לשנות מותר: כתפו · דע״י שנוי הוא; התבן · להסיק או לבהמה: לאחוריו · כדרך חול: ומתחילין · אף שלא זימנה מבעי דל״ל להא

יוֹם טוֹב, לֹא יִטּוֹל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ שֶׁנִּצּוֹדוּ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב · וּמַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁהֵבִיא דָגִים לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְאָמַר מֻתָּרִין הֵן, אֶלָּא שֶׁאֵין רְצוֹנִי לְקַבֵּל הֵימֶנּוּ : (ג) בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת לֹא יִשְׁחוֹט, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ שְׁהוּת בַּיּוֹם לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה כַּזַּיִת צָלִי, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפִילוּ כַּזַּיִת חַי מִבֵּית טְבִיחָתָהּ · שְׁחָטָהּ בַּשָּׂדֶה לֹא יְבִיאֶנָּה בַּמּוֹט וּבַמּוֹטָה, אֲבָל מֵבִיא בְּיָדוֹ אֵבָרִים אֵבָרִים : (ד) בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לַבּוֹר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יֵרֵד מוּמְחֶה וְיִרְאֶה · אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם, יַעֲלֶה וְיִשְׁחוֹט · וְאִם לָאו, לֹא יִשְׁחוֹט · ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין מוּמוֹ נִכָּר מִבְּעוֹד יוֹם, אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן : (ה) בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה לֹא יְזִיזֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ, וּמַעֲשֶׂה וְשָׁאֲלוּ אֶת ר׳ טַרְפוֹן עָלֶיהָ וְעַל הַחַלָּה שֶׁנִּטְמְאָה, וְנִכְנַס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ וְשָׁאַל, וְאָמְרוּ לוֹ לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם : (ו) אֵין נִמְנִין עַל הַבְּהֵמָה לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל נִמְנִין עָלֶיהָ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב · וְשׁוֹחֲטִין וּמְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶן · ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר,

שפאנגט װארען, דארף מאן אן דיזעם ניכטס נעהמען, װען מאן ניכט װייס, דאס עס שאן פאר דעם פייערטאגע דארין געפאנגען װאר · איינסט בראכטע אינדעס איין ניכט־ישראל דעם ר׳ גמליאל פישע, אונד דיזער זאגטע: ערלויבט זינד זיא, איך מאג נור קיינע פאן איהם אננעהמען · (ג) איין טאדטקראנקעס פיה דארף מאן אם פעסטטאגע ניכט שלאכטען, װען ניכט נאך צייט גענוג אם טאגע איבריג איזט, אום דאפאן איינע אליפע גראס געבראטען צו עססען · ר׳ עקיבא זאגט: אויך נור װעניגסטענס איינע אליפע גראס ראה, פאן דער שטעללע, װא עס געשלאכטעט איזט · װען מאן עס אויף דעם פעלדע געשלאכטעט האט, טראגע מאן עס ניכט אן איינער שטאנגע אדער אם שטאקקע, זאנדערן ברינגע עס שטיקװייזע העריין · (ד) װען איין ערשטגעבארנעס פיה[1] אם פייערטאגע אין איינע גרובע פעללט, זא מוס נאך ר׳ יהודה איין זאכקעננער היניבשטייגען אונד עס בעזעהען · איזט נון שאן פאן פארהער איין בלייבענדער פעהלער דאראן, זא דארף מאן עס הערויפברינגען אונד שלאכטען, װא ניכט, זא דארף מאן עס ניכט שלאכטען · ר׳ שמעון זאגט: װען דער פעהלער ניכט שאן פאר דעם פעסטע דאראן אנערקאננט װאר, זא גילט דיס ניכט אלס פארבערייטעט צום פעסטע · (ה) איין אם פייערטאגע פערענדעטעס (געהייליגטעס) פיה זאלל מאן ניכט פאם ארט בעװעגען · איינסט בעפראגטע מאן דען ר׳ טרפון, זאװאהל דאריבער אלס איבער אונריין געװארדענע חלה[2], אונד ער גינג אינס שולהויז אונד פראגטע, אונד מאן ערקלערטע איהם: זיא דירפען ניכט פאן דער שטעללע בעװעגט װערדען · (ו) עס דארף קיינע געזעללשאפט אם פייערטאגע צום געמיינשאפטליכען אנקויף איינעס פיהעס צוזאממענטרעטען, װאהל אבער דארף איינע פאר דעם פייערטאגע בעשטיממטע, אם פייערטאגע עס שלאכטען אונד אונטער זיך טהיילען · ר׳ יהודה זאגט: מאן דארף פלייש

לחוש בשביל ישראל אסור למי שהובאו בשבילו ולכ"ב, והניצוד ונתלש בי"ט ראשון של גליות מותר בשני לערב, בכדי שיצוד הדגים ויתלוש הפירות ויביאום ממקום שנתלשו למקום שהביאום, חוץ משני ימים של ר"ה שאסורים עד מוצאי י"ט שני בכדי שיעשו, ועיר שדלתותיה נעולות בלילה צריך שימתין לבוקר בכדי שיעשו: מותרין הן · בטלטול, ובאכילה מודה דאסורים: אין רצוני · שאיני שוכה אותו: (ג) מסוכנת · והוא ירא שלא תמות והוא כבר סעד: לאכול · אע"פי שאינו אוכל: טביחתה · שא"צ הפשט: במוט · בב' ב"א דאוושא מילתא: (ד) בכור · בעל מום שלא הראהו לחכם להתירו מבע"י ונפל לבור בי"ט וירא שמא ימות שם: ואם לאו · ה"ק ואם אותו מום שהי' בו מעי"ט לא היה קבוע והיום נעשה בו מום קבוע, אפי' עבר והעלוהו לא ישחוט: אין זה · אין התרתו היתר, ואינו מוכן להיות כשר אף ע"ג דלית ליה לר"ש מוקצה טעמיה דכראה כמתקן בי"ט: (ה) שמתה · בבהמת קדשים איירי, שאסורה בהנאה וטעונה קבורה ואפילו היתה מסוכנת בין השמשות, וכן בהמת חולין שלא היתה מסוכנת מאתמול ומתה לא יזיזנה: שנטמאה · שאינה ראויה לכהן בי"ט ואף לא להסקה ולא לכלבים, דאין מבערין קדשים בי"ט: (ו) נמנין · פוסקים דמים להיות ב' או ג' ב"א אומרים, בהמה זו בשלשה זוזים זוז לכל אחד:

---

[1]) דאס נעמליך אייגען לייבעספעהלער האט, אבער נאך ניכט פיר אונהיילבאר ערקלערט װארדען איזט · [2]) דיא מאן גאר ניכט בענוצען דארף ·

וְכִירַיִם, אֲבָל מְכַבְּשִׁין, וְאֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת לִשְׁפּוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה · וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵרָה בְּבִקַּעַת · וְכֵן בְּדֶלֶת · וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל בְּיוֹם טוֹב · וְר' אֱלְעָזָר בֶּן שִׁמְעוֹן מַתִּיר : (ו) ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נוֹטֵל אָדָם קֵיסָם מִשֶּׁלְּפָנָיו לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו · וּמְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר וּמַדְלִיק, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן הוּא · וַחֲכָ"א מְגַבֵּב מִשֶּׁלְּפָנָיו וּמַדְלִיק : (ז) אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר לֹא מִן הָעֵצִים, וְלֹא מִן הָאֲבָנִים, וְלֹא מִן הֶעָפָר, (וְלֹא מִן הָרְעָפִים), וְלֹא מִן הַמָּיִם · וְאֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרְעָפִים לִצְלוֹת עֲלֵיהֶן · וְעוֹד אָ"ר אֱלִיעֶזֶר, עוֹמֵד אָדָם עַל הַמּוּקְצֶה עֶרֶב שַׁבָּת בַּשְּׁבִיעִית, וְאוֹמֵר מִכָּאן אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר · וַחֲכָ"א עַד שֶׁיִּרְשׁוֹם וְיֹאמַר, מִכָּאן וְעַד כָּאן ·

אבער וואהל דיזען גלאטט דריקקען · מאן דארף ניכט צווייא פעססער אנאייננאנדער ריקקען, אום (שטאטט דעם דרייפוסעס) דאראויף איינען טאפף איבער פייער צו זעטצען ; אויך דארף מאן ניכט איינען טאפף אן איין שטיק האלץ אנלעהנען ; עבען זא קיינע טהירע ; מאן דארף אויך קיין טהיר מיט דעם שטאקקע אם פייערטאגע טרייבען, ר' אלעזר זאהן שמעון ערקלערט דיס פיר ערלויבט · (ו) ר' אליעזר זאגט : מאן דארף פאן פארליגענדעם האלצע איינען שפליטטער אויפ־נעהמען, אום אין זיינע צעהנע צו שטאכערן ; אויך שפעהנע אויס דעם האפע צוזאממען לעזען אונד ברעננען ; דען אללעס וואס אים האפע איזט, גילט אלס פארבע־רייטעט · דיא געלעהרטען זאגען : נור פאן פארליגענדעם דארף מאן, אונד צוואר נור צום ברעננען אויפלעזען · (ז) מאן דארף ניכט פייער ערצייגען מיטטעלסט העלצער, שטיינע, צינד־שטויב, (האהל־ציגעל), וואססער [1]) · אויך דארף מאן ניכט נייע האהל־ציגעל גליהענד מאכען, אום דאראויף צו בראטען ; אויסערדעם זאגט ר' אליעזר ; מאן דארף אם טאגע פאר שבת אים ערלאסיאהרע [2]) זיך אויף דעם פלאטצע דער געטראקקנעטען פייגען הינשטעללען אונד זאגען : פאן דיזען וויל איך מארגען עססען · דיא געלעהר־טען אבער זאגען ; מאן מוס אויסדריקליך בעצייכנען : פאן דא ביס דארט.

פ ר ק ה

מַשִּׁילִין פֵּירוֹת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בַּשַּׁבָּת · וּמְכַסִּים פֵּירוֹת בְּכֵלִים

מאן דארף אם פייערטאגע פריכטע פאם דאכע דורך דיא פאללטהירע הערונטער לאססען, אבער ניכט אם שבת · מאן דארף פריכטע מיט געראטהען צודעקקען, אום זיא

שהשמן בתוכו אינו נשרף : מליח · דג : גורפין · אם נפל לתוכן מטפולה של תנור ומחטית, דמתקן מנא הוא : מכבשין · משכיבין את האפר כדי שיהא חלק ואם א"א לאפות אא"כ גורף מותר ; מקיפין · מקרבין : לשפות · שהאור בין ב' החביות, ואסור דדמי לבנין ; בדלת · אין סומכין דעצים מוקצה אבל כל תשמיש חוץ מן ההסקה : במקל · אפילו אזמניה מאתמול דלאו מוקצה הוא אפ"ה אסור, משום דנראה כמוליך לשוק למכור ; (ו) משלפניו · ל"ד, דלר"א אף מן החצר מותר, דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא, והא דנקט משלפניו, משום רבנן דפליגי עליו וקאמרו, אף מלפניו להדליק אין ולחצוץ לא, ומן החצר אף להדליק לא, ואין מותר ליטול לחצוץ שניו אלא ממה שבתוך האבוס של בהמה ולא יתקננו לכך אא"כ הוא לח וראוי למאכל בהמה : לחצוץ · בין שיניו ; (ז) מוציאין · דמוליד ודומה למלאכה שבורא האש ביום טוב : העפר · יש קרקע כשחופרים אותה מוציא אש ; המים · נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנים בחמה כשהחמה חם מאוד והזכוכית מוציא שלהבת : רעפים · כלי חרס חלולים באמצען דוקא חדשים דמשוי ליה מנא ; ועוד א"ר א' · קולא אבל מוקצה ; המוקצה · שצריך הזמנה והזמנה מועלת לו ; בשביעית · שאין מעשר נוהג ואין מחוסר אלא הזמנה, וה"ה במעושר בשאר שני שבוע, אלא אורחא נקט, דסתם מוקצה לאו מעושר הוא ; שירשום · בסימן כב"ה דלעיל, והכא מחמירין ובעי שירשום משום דאקנייה בידים :

---

[1]) מיטטעלסט וואססער זאלל מאן דורך איין געשליפענעס גלאס דיא זאננענשטראהלען געזאממעלט האבען, אום עטוואס אנצוצינדען · וועלכעס שטויבעס (פולפערס) מאן זיך בעדינט האבען מאגע, ערקלערט נימאנד · [2]) וואו דאס פערצעהנטען ניכט שטאטט פינדעט · ווען זיא פערצעהנטעט זינד, דארף דיס אויך אין אנדערן יאהרען געשעהען ·

יַפְשִׁיל אֶת הַקּוּפָּה לַאֲחוֹרָיו, אֲבָל מְבִיאָהּ הוּא בְּיָדוֹ · וּמַתְחִילִין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן אֲבָל לֹא בָעֵצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה ׃ (ב) אֵין נוֹטְלִין עֵצִים מִן הַסֻּכָּה אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ · מְבִיאִין עֵצִים מִן הַשָּׂדֶה מִן הַמְכֻנָּס, וּמִן הַקַּרְפָּף אֲפִילוּ מִן הַמְפֻזָּר · אֵיזֶהוּ קַרְפָּף? כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה · ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בְּפוֹתַחַת, וַאֲפִילוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת ׃ (ג) אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים, לֹא מִן הַקּוֹרוֹת, וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב · וְאֵין מְבַקְּעִין לֹא בַּקַּרְדּוֹם וְלֹא בַמְּגֵרָה וְלֹא בַמַּגָּל, אֶלָּא בַקּוֹפִיץ · בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא פֵּירוֹת, סָתוּם וְנִפְחָת, נוֹטֵל מִמְּקוֹם הַפְּחָת · ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, אַף פּוֹחֵת לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל ׃ (ד) אֵין פּוֹחֲתִין (ס״א פּוֹתְחִין) אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְלִי, וְאֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין (בְּיוֹם טוֹב), וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַפְּתִילָה לִשְׁנַיִם, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר חוֹתְכָהּ בָּאוּר לִשְׁתֵּי נֵרוֹת ׃ (ה) אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס · וְאֵין חוֹתְכִין הַנְּיָר לִצְלוֹת בּוֹ מָלִיחַ · וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר

דארף מאן (צום ברענגען) אנפאנגען, אבער ניכט פאן דעם האלצע דאס אויף דעם פלאטצע הינטער דעם הויזע ליגט · (ב) מאן דארף ניכט האלץ פאן איינער היטטע נעהמען, אבער וואהל וואס אן דיזעלבע אנגעלעהנט איזט · מאן דארף אבער האלץ פאם פעלדע אויס איינעם האלצהויפען אונד פאם האלצפלאטצע זאגאר צערשטרייטעס האלען · וואס הייסט אבער איין האלצפלאטץ? ר׳ יהודה זאגט: דער דיכט אן דער שטאדט ליגט (אונד אומצייננט איזט) · ר׳ יוסי זאגט: יעדער אין וועלכען מאן דורך איינען שליסבארע טהיר איינגעהט, זעלבסט וועון ער פערן, יעדאך איננערהאלב דער שבת־גרענצע ליגט · (ג) מאן דארף ניכט אם פייערטאגע האלץ הויען פאן בריי־האלצע, אדער פאן איינעם אם פייערטאגע צערבראכענען באלקען · אויך דארף מאן ערלויבטעס ניכט הויען מיט איינעם בייל, מיט איינער זעגע, ארער שניידעמעססער, זאנדערן נור מיט איינעם האקמעססער · — וועון איין רוים פאלל פריכטע, מיט ציגעלן אומגעבען, צופעלליג געעפנעט ווארדען, זא דארף מאן אם פייערטאגע פאן דער אפפענען שטעללע פריכטע נעהמען · ר׳ מאיר זאגט, מאן דארף זאגאר ציגעל אבהעבען אונד פריכטע הערויסנעהמען · (ד) מאן דארף אם פייערטא־גע ניכט איינען לעהם־באללען צור לאמפע אויסהעהלען [x], ווייל מאן דאדורך איין געפעס בערייטעט, אויך ניכט קאהלען מאכען, אויך ניכט איינען טאכט ענטצוויא שניידען · ר׳ יהודה זאגט, מאן דארף איהן דורכ׳ס פייער, נאכדעם ער אין צוויא לאמ־פען געשטעקט ווארדען, אנצינדען אונד צערטהיילען · (ה) מאן דארף ניכט איינען שערבען צערברעכען, אויך ניכט פאפיער צערשניידען, אום זאלצפישע דארויף צו בראטען [2]; מאן דארף גיכט דען אפען אדער העערד פאן לעהם רייניגען,

תנא מוקצה ועצים איירי בעומדת לבנין דמודה ר"ש במוקצה מחמת ח"כ · וי"מ דתבן איירי בתבנא דלא חזי לבהמה, ולגבל טיט איכו ראוי, באית בי' קוצים, ועצים איירי בעצי הסכה, אלא שאיכם מוכנין, שהניחם לאוצר לזמן ארוך ׃ שבמוקצה · רחבה שאחורי הבתים ושם כותנין כל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה ׃ (ב) הסוכה · אפילו שאיכה של מצוה משום סתירת אוהל ׃ הסמוך · שלא כארגו עם הדפנות ׃ עצים · התלושים ׃ השדה · שבתוך התחום ׃ המכונס · שכנסן קודם י"ט דעליהו סמיך ׃ סמוך לעיר · ע׳ אמות ושירייס והוא דאית ליה פותחת, דר"י תרתי בעי סמוך ופותחת ׃ רי"א · ואפילו בסוף תחום שבת ובסמוך ממש לא בעינן פותחת ׃ (ג) הקורות · הסדורים בארץ לבנין ׃ לא בקרדום · ק"מ וה"ק אבל מבקעים מן הקורה שנשברה מעי"ט, וכשמבקעין, אין מבקעים לא בקרדום ולא בוגרה ׃ בוגרס · שנראה כרוצה לעשות מלאכה ׃ קופץ · סכין של קצבים ואיכו כלי אומן, ויש שיש להן שני ראשין ראש אחד נקרא זכרות וראש אחד נקרא נקבות, ואין מבקעים אלא בצד זכרות ׃ ונפחת · לבנים סדורים זה ע"ג זה בלא טיט ואין בפתיחותו איסור דאורייתא ׃ (ד) אין פותחין · שהכלי כבר עשוי אלא שמלאוהו בקש שלא יפלו המחיצות, קאמר אין מסירין הקש, דהוי כמו גמר כלי דאי לתחוב אגרופו בבצק היוצרים לחקוק כר, פשיטא דאסור ומקמ"ל ׃ פחמין · דכלים ככהו לצורפי זהב ׃ לשנים · שמתקן כלי ולמעכה כיד מותר ׃ לשתי נרות · ב׳ ראשי הפתילות בפי ב׳ נרות שצריך להדליקן כאחד, ומדליקין באמצע דלא מוכחת דלתיקון מכא מכוין, אלא להדלקה בעלמא ׃ (ה) הנייר · נותנין בו שמן ונותנין על האסכלא ועומד בפני האש כל זמן

[x]) זא ערקלערט רש"י · אנדערע ערקלערען: דיא דעקקע פאן דעם בערייטס געבילדעטען בעקקען, בעפאר עס געבראכנס איזט, אב־נעהמען · איבערהויפט זינד היער דיא קאממענטאטארע פערשידען · רש"י ערקלערט: מאן בעדינע זיך זאלכעם אין וואססער געטרעקטען פאפירס בייס בראטען אויף דעם ראסטע, אום דאס פערברעננען צו בעהינדערן ·

(ד) הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵירוֹ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כְּרַגְלֵי הַשּׁוֹאֵל · בְּיוֹם טוֹב כְּרַגְלֵי הַמַּשְׁאִיל · הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ תְּבָלִין וּמַיִם וּמֶלַח לְעִיסָּתָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ כְּרַגְלֵי שְׁתֵּיהֶן · ר' יְהוּדָה פּוֹטֵר בַּמַּיִם, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ · (ה) הַגַּחֶלֶת כְּרַגְלֵי הַבְּעָלִים, וְשַׁלְהֶבֶת בְּכָל מָקוֹם · גַּחֶלֶת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ מוֹעֲלִין בָּהּ וְשַׁלְהֶבֶת לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין · הַמּוֹצִיא גַּחֶלֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, חַיָּב, וְשַׁלְהֶבֶת פָּטוּר · בּוֹר שֶׁל יָחִיד כְּרַגְלֵי הַיָּחִיד, וְשֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר כְּרַגְלֵי אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, וְשֶׁל עוֹלֵי בָבֶל כְּרַגְלֵי הַמְּמַלֵּא : (ו) מִי שֶׁהָיוּ פֵּירוֹתָיו בְּעִיר אַחֶרֶת, וְעֵרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְהָבִיא אֶצְלוֹ, מִפֵּירוֹתָיו לֹא יָבִיאוּ לוֹ, וְאִם עֵרַב הוּא, פֵּירוֹתָיו כָּמוֹהוּ : (ז) מִי שֶׁזִּמֵּן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים, לֹא יוֹלִיכוּ בְיָדָם מָנוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן זִכָּה לָהֶם מָנוֹתֵיהֶם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב · אֵין מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת

אבער ניכט איינעם בעזאנדערס געהערען, נאך דען ארטען וואַ אללע הינגעהען דירפען *) · (ד) ווען איינער איין גע־רעטה פאם אנדערן פאר דעם פייערטאגע ענטלעהנט, ריכ־טעט עס זיך נאך דעם דער עס ענטלעהנט; ווען אבער אם פייערטאגע, נאך דעם דער עס לייהעט · ווען איינע פרויא פאן דער אנדערן געווירץ, אדער וואססער אונד זאלץ צום טייגע ענטלעהנט האט, ריכטעט עס זיך נאך ביידען · ר' יהודה לעסט דיס בייא וואססער ניכט שטאטט פינדען, וייל דאפאן ניכטס בעמערקבאר בלייבט · (ה) גליהענדע קאה־לען ריכטען זיך נאך דעם אייגענטהימער; איינע פלאממע קאן מאן איבעראלל טראגען · אן איינער געהייליגטען גליהענדען קאהלע בעגעהט מאן (אים בענוטצונגספאללע) איינע פעראונטרייאונג; פאן איינער הייליגען פלאממע זאלל מאן קיינען ווייטערן געברויך מאכען, אבוואהל דיס קיינע פעראונטרייאונג איזט · ווער איינע גליהענדע קאהלע נאך איינעם עפפענטליכען ארט הינויסטרעגט, איזט שולדיג, אבער וועגען איינער פלאממע איזט מאן ניכט שטראפבאר · — דאס ברוננענוואססער איינעם איינצעלנען אייגענטהימערס ריכטעט זיך נאך דיזעם; דאס איינער שטאדט נאך דען איינ־וואהנערן דערזעלבען; דאס דעם ברוננען פיר רייזענדע, צ. ב. אויס בבל הער, נאך דעם דער עס שעפפט · (ו) ווען יעמאנד פריכטע אין איינער אנדערן שטאדט האט, דערען איינוואהנער איינען ערוב געמאכט האבען, אום איהם עטוואס מיט צוברינגען, זא דירפען זיא איהם פאן זיינען פריכטען ניכט מיטברינגען · ווען ער אבער אויך איינען ערוב געמאכט, זא ריכטען דיא פריכטע זיך נאך איהם · (ז) ווען איינער געסטע צו זיך (פאן יענזייט דער גרענצע) איינגעלאדען האט, זא דירפען זיא קיינע שפייזען מיט נאך הויזע נעהמען, עס זייא דען, דאס ער איהנען אם טאגע פאר דעם פעסטע אן איהרען טהיילען איינען בעזיטץ צוגעוויזען האטטע ·

אלפים אמה לצפון והשאר לא ערבו הוא מעכב על ידן מלהוליכה לדרוס אפי' פסיעה אחת, והן מעכבין ע"י מלהוליכה אלא עד הערוב : (ד) השואל · אפילו לא בא ליד השואל אלא בי"ט : המשאיל · אפילו היה רגיל להשאיל כלי זה בכל י"ט ; שתיהן · אין מוליכין אותן אלא למקום ששתיהן יכולין לילך : ממש · ואיכא ככרת ובמלח ל"פ ר"י דאיירי במלח גסה : (ה) ושלהבת · שהדליק נר בשלהבת חבירו אינו מעכב : לא נהנין · מדרבנן : שלהבת · שדחק השלהבת בידו : בור · מים מכונסין דנובעים הם כרגלי כל אדם דהיינו הממלא ראשון : היחיד · בעל הבור : העיר · ומוליכן אלפים לכל רוח, ואם ערב אפילו אחד מבני העיר לרוח אחד מעכב על כולן · וי"מ דאינו מעכב, ול"ד למ"ג דא' מן האחין מעכב על כולן דשאני התם דכלי לאחר תשמישו מחויב להחזיר לתוך השותפות, הלכך מעכב, אבל הכא כל מה שמילא שלו לבדו הוא : עולי בבל · הם הפקר והוברר הדבר דברשות הממלא הוי קיימי ב"הש : (ו) לא יביאו · הואיל ולא ערב לשם דפירותיו כמוהו : (ז) אורחים · מעיר אחרת ויבואו ע"י ערוב, לא יוליכו לביתם לאחר סעודה : זכה · שמסרן לאדם אחר בחשיכה ואמר זכה לפלוני ופלוני : אין משקין · אע"ג דאלו ואלו מזונותיהן עליו ומותר להשקותם מוקי לה בגמרא, השקאה זו משום סרכא

*) דיס ווירד אוים מסכת עירובין פערשטאנדען ·

מִפְּנֵי הַדֶּלֶף · וְכֵן כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן · וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בְּשַׁבָּת : (ב) כָּל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּת, מִשּׁוּם רְשׁוּת, מִשּׁוּם מִצְוָה בְּשַׁבָּת, חַיָּבִין עָלָיו בְּיוֹם טוֹב · וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם שְׁבוּת, לֹא עוֹלִין בְּאִילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם · וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְרַקְּדִין · וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם רְשׁוּת, לֹא דָנִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְיַבְּמִין, וְאֵלּוּ הֵן מִשּׁוּם מִצְוָה · לֹא מַקְדִּישִׁין, וְלֹא מַעֲרִיכִין, וְלֹא מַחֲרִימִין, וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר · כָּל אֵלּוּ בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, קַל וָחוֹמֶר בְּשַׁבָּת · אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד : (ג) הַבְּהֵמָה וְהַכֵּלִים כְּרַגְלֵי הַבְּעָלִים · הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לִבְנוֹ אוֹ לְרוֹעֶה, הֲרֵי אֵלּוּ כְּרַגְלָיו · כֵּלִים הַמְיוּחָדִין לְאֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁבַּבַּיִת, הֲרֵי אֵלּוּ כְּרַגְלָיו · וְשֶׁאֵין מְיוּחָדִין, הֲרֵי אֵלּוּ כַּמָּקוֹם שֶׁהוֹלְכִין :

געגען איינע טרויפע צו שיטצען; עבען זא ווייןֿ אונד עהלקריגע. מאן דארף אויך איין געפעס אונטער דיא טרויפע שטעללען אם שבת · (ב) אללעס וואריבער מאן אם שבת שטראפבאר ווירד וועגען פערלעטצונג דער רוהע, אדער וועגען אן זיך ווילקיהרליכער אדער וועגען זאנסט געזעטצליכער, האנדלונגען איזט אויך אם פייערֿ טאגע ניכט געשטאטטעט · פאלגענדעס וועגען דער רוהע: מאן דארף ניכט אויף איינען בוים שטייגען, ניכט אויף איינעם טהירע רייטען, ניכט אויף דעם וואססער שווימֿ מען; ניכט מיט דען הענדען קלאטשען, ניכט אויף דיא דיא היפטע שלאגען, ניכט טאנצען · פאלגענדעס וועגען ווילקיהרליכער האנדלונגען: מאן דארף ניכט געריכט האלֿ טען, ניכט איינע פרויא דורך אנגעלד ערווערבען, ניכט דאס שוהאויסציהען (וועגען פערווייגערונג דער שוואגערֿ עהע) פערריכטען, ניכט דיא שוואגערֿעהע פאללציהען ¹) · פאלגענדעס וועגען געזעטצליכער האנדלונגען: מאן דארף ניכטס הייליגען, קיינע שאטצונג אויפלעגען, ניכטס אלס באנגוט בעשטיממען, אויך ניכט העבע אונד צעהנט אבזאנֿ דערן ²) · דיס אללעס איזט פיר אם פייערטאגע ניכט שטאטטהאפט ערקלערט ווארדען, געשווייגע אם שבת · עס איזט קיין וויטערער אנטערשיד צווישען פייערטאג אונד שבת, אלס נור דאס צובערייטען דער שפייזען · (ג) פיה אונד געראטה דירפען נור זא וויט געבראכט ווערדען, אלס איהרע אייגענטהימער געהען דירפען · ווען איינער זיין פיה זיינעם זאהנע אדער איינעם הירטען איבערגיבט, זא דירפען זיא עס אויך ניכט וויטער טרייבען · געראטהע דיא איינעם דערברידער אים הויזע בעזאנדערס געהערען, ריכטען זיך נאך איהם; דיא

פרק ה ארוכה · שיש לו פירות על הגג לייבשן, ומתיירא מפני הגשמים, התירו לו להשליכן דרך ארובה שבגג דוקא דליכא טרחא, אבל לא דרך חלון שבכותל סביב לגג, דצריך להגביהן לחלון, ואיכא טרחא : כדי יין · מכסן מפני הדלף : תחת הדלף · לקבל הדלף ואם נתמלא הכלי שופך ושונה והדלף הראוי דאי בשאיכו ראוי אסור לתת כלי תחתיו דאסור לבטל כלי מהיכנו ומיהו אם נתן כלי תחתיו מותר להוציאן דהוי כגרף :- (ב) שבות · שאין בהם שום מצוה : עולין · שמא יתלוש : רוכבין · שמא יחתוך זמורה להנהיגם : שטין · שלא יעשה חבית של שייטין שאורגים כמין חבית מגומא ולמדין לשוט : מטפחין · כף על כף : מספקין · כף על ירך : מרקדין · ברגל שלא יתקן כלי שיר : רשות · קצת מצוה, ומשום דהכך דקיפא הוו מצוה גמורה קרי להני רשות : דנין · כגון דיש בעיר גדול ממנו שאין מוטל עליו לדין : מקדשין · כגון דיש לו אשה ובנים : מיבמים וחולצין · דיש אח גדול ממנו ולא הוי מצוה גמורה וטעמא דגזרו שמא יכתוב : מעריכין ערך פלוני עלי ונותן כפי השנים : מחרימין · חרמי בדק הבית, ואסרו רבנן דדמי למקח וממכר, שמוציא מרשותו לרשות הקדש : ומעשר · ואפילו ליתנו לכהן בו ביום דס"ל מתקן, וה"מ דטבלו מאתמול אבל פירות דטבילם האידנא כגון עיסה שגלגם היום, מפרים מינה חלה בי"ט ויהבינן לכהן : אין בין כו' . להיות מותר לכתחלה בי"ט מה שאסור בשבת והך קתמא כב"ש, אבל אנן קי"ל כב"ה, דאמרי מתוך שהותרה הוצאה והבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ואיכא נמי מטלין ומכסים פירות דבשבת אסור ובי"ט מותר : (ג) הבעלים · אין יכול להוליכם אלא עד מקום שבעלים יכולים לילך : לרועה · מתניתן איירי בשיש ב' רועים בעיר דלא ידעינן להי מנייהו ה"ל דעתיה, הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם איכם אבל הרועה מבע"י, אבל אם רועה אחד בעיר, ה"ל כרגלי הרועה : שהולכין · למקום שכולן יכולין להלוך, ואם אחד מהן עירב לסוף

¹) אללעם דיעזען זאנסט נוצטליכע האנדלונגען, דיא מאן יעדאך אונטער אומשטענדען ניכט נאטהווענדיג טהון מוס. מאן לעזע דיא קאממענטאטרע ²) אללעם דיעזען מוס געטהאן ווערדען, אבער ניכט אם פייערטאגע.

הַשָּׁנָה לָאִילָן כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי · בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ : (ב) בְּאַרְבָּעָה פְרָקִים הָעוֹלָם נִדּוֹן, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בַּעֲצֶרֶת עַל פֵּירוֹת הָאִילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בָּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כִּבְנֵי מָרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר הַיּוֹצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם · וּבֶחָג נִדּוֹנִין עַל הַמָּיִם : (ג) עַל שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין, עַל נִיסָן מִפְּנֵי הַפֶּסַח, עַל אָב מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית, עַל אֱלוּל מִפְּנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עַל תִּשְׁרֵי מִפְּנֵי תַקָּנַת הַמּוֹעֲדוֹת, עַל כִּסְלֵו מִפְּנֵי חֲנֻכָּה, וְעַל אֲדָר מִפְּנֵי הַפּוּרִים · וּכְשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, יוֹצְאִין אַף עַל אִיָּר מִפְּנֵי פֶּסַח קָטָן : (ד) עַל שְׁנֵי חֳדָשִׁים מְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת, עַל נִיסָן וְעַל תִּשְׁרֵי, שֶׁבָּהֶן הַשְּׁלוּחִין יוֹצְאִין לְסוּרְיָא, וּבָהֶן מְתַקְּנִין אֶת הַמּוֹעֲדוֹת · וּכְשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם מְחַלְּלִין אַף עַל כֻּלָּן מִפְּנֵי תַקָּנַת הַקָּרְבָּן : (ה) בֵּין שֶׁנִּרְאָה בַעֲלִיל בֵּין שֶׁלֹּא נִרְאָה בַעֲלִיל ·

נאך ב"ש; ב"ה זאגט: אם פונפצעהנטען דעססעלבען מאנאטס · (ב) פירמאל אים יאהרע ווירד איבער דיא וועלט געריכט געהאלטען: אם פסח=פעסט איבער דאס גע=דייהען דעס געטריידעס, אם שבועות איבער דיא בוימפריכטע, אם נייא=יאהרספעסטע געהען אללע ערדענקינדער פאר גאטטעס טהראָן פאָראיבער, וויא לעממער[1]), (אום איהר אורטהייל צו עמפפאנגען) וויא עס אין דער שריפט היישט: (תהלים ל"ג ט') „ער דער אללער הערצען געבילדעט, פריפעט אלל איהר טהון“; אונד אם לויבהיטטען=פעסטע ווירד איבער דאס וואססער (דען רעגען) פערהענגט · (ג) וועגען זעכס ניימאנדען ווערדען באָטען (אום דענזעלבען אללער אָרטען אנצוצייגען) אויסגעזענדעט[2]) · אים ניסן וועגען דעם פסח=פעסטעס, אים אב וועגען דעם פאסט=טאגעס, אים אלול, וועגען דעם נייא=יאהרעס, אים תשרי, וועגען דער אנארדנונג דער פעסט=טאגע; אים כסלו וועגען דעם ווייהע=פעסטעס; אים אדר וועגען דעם פורים=פעסטעס; אונד אלס דער הייליגע טעמפעל שטאנד, אויך אים אייר וועגען דעם קליינען פסח=פעסטעס · (ד) וועגען צווייער נייא=מאנדע דירפען דיא, זועלכע דען מאנד ערבליקקען, דען שבת פערלעטצען, נעמליך וועגען ניסן אונד תשרי, דען אין דיזען געהען דיא באטען נאך סיריען אונד האט מאן דיא פעסטטאגע צו ארדנען · אונד אלס דער הייליגע טעמפעל שטאנד פערלעטצטען זיא אין אללען מאנאטען דען שבת וועגען דער אנארדנונג דער נעטהיגען אפפער · (ה) עס מעגע דער מאנד האָך איבער דעם האָ=

הנלקטין אחר ר"ה, ותני ירקות שמעשרותיהן מדרבנן, וכ"ש מה שחייבין מדאורייתא : לאילן · שאין מעשרין מפירות שחנטו קודם שבט על פירות שחנטו אחר שבט, א"נ נפקא מינה לענין שנה ג' של שמיטה, שנוהג מעשר עני ובאילן עד שבט דבין שנה ב' ונוהג מעשר עני : (ב) התבואה · מדאמרה התורה הביאו לפני עומר בפסח : האילן · מדאמרה תורה הביאו לפני שתי הלחם, כמ"ד עץ שאכל אדה"ר חטה היתה : מרון · ככבשים שמוציאים בפתח קטן לעשרן : היוצר · ה"ק אע"פ שעוברין לפני הב"ה א' א' מ"מ נסקרים בסקירה אחת : ובחג · מדאמרה תורה נסכו לפני, והא דמייחד שם חג לסוכות משום דאית חג הכתוב ע"ש המחול והרקוד, לפיכך ראוי הוא להקרא בשם חג. משום שמחה יתירה של בית השואבה, ולכן אומרים בו בתפלה, זמן שמחתינו : (ג) השלוחים · כשקדשו ב"ד את החודש שולחין ומודיעין לגולה אם מלא אם חסר, ואין מחללין את השבת וי"ט ; הפסח · ומפני העצרת אין צריך דבספירת עומר הדבר תלוי : התענית · ט"ב שהוכפלו בו הצרות, שה' דברים ארעו לאבותינו בט"ב, ואע"ג דבשבעה עשר בתמוז נמי ארעו ה' דברים, חורבן ב"ה תקיפא טובא, ועוד דצרה אחת הוכפלה : ר"ה · שיודעין מתי אלול ועושין ר"ה יום ל' בגולה ועושין גם למחרתו שמא עברוהו לאלול : המועדות · הולכין עד החג ומודיעין אם עברו ב"ד לאלול, שלא יהיה לבן נוקפן בי"הכ ובסוכות ; פסח קטן · פסח שני, ונקרא פ"ק שאינו רק יום אחד : (ד) השבת · עדים שראו את החודש מודיעין לב"ד : יוצאין · אחר שישמעו מפי ב"ד מקודש ואפי' אם לא יבואו עדים היום, ובודאי יתעבר החדש מ"מ אינן יוצאים עד שישמעו מפי ב"ד, ובמנא ממעטין הילוכן מהלך לילה ויותר, הלכך מחללין, משא"כ בשאר חדשים שיוצאין אף קודם ששמעו מפי ב"ד : לסוריא · להודיע תיקון המועדות שכל המועדות תלוין בהן הלכך חשיבי : הקרבן · קרבן ר"ח שיהיה קרב בזמנו : (ה) בעליל · גלוי לכל למעלה מן הארץ הרבה ; רי"א אין כו' ·

---

[1]) ד. ה. וויא זאלכע דיא מאן צום פערצעהנטען איינצעלן דורך איינע קליינע פפארטע געהען לעסט אונד צעהלט · [2]) זיא גינגען, אויס גענאממען דען שבת, זא וועיט זיא קאננטען, אונד פערקינדעטען וואן דער פעסטטאג זיין ווערדע · אלס ניי=יאהר פייערטע מאן יעדאך דעס צווייפעלס וועגען צוויא טאגע, נעמליך דען דרייסיגסטען אלול אונד דען פאלגענדען ·

הַמִּדְבָּרִיּוֹת, אֲבָל מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַבַּיְתִיּוֹת· אֵלּוּ הֵן בַּיְתִיּוֹת, הַלָּנוֹת בָּעִיר, מִדְבָּרִיּוֹת, הַלָּנוֹת בָּאֲפָר :

מאן דארף קיינע פרייא לעבענדען טהירע, אם פייערטאגע טרענקען אונד שלאכטען, אבער וואהל דיא הויזטהיערע· הויז=טהיערע זינד, דיא נאכטס אין דער שטאדט (אדער איננער=האלב דער גרענצע) לאגערן; פרייא לעבענדע, זאלכע דיא אים זאממער אויף דעם ווידעפלאטצע לאגערן·

דמשקה, שתשא העור כוח להפשט · א"נ משום סרכת הריאה שנשמטת ונכרתת ע"י השקאה זו : בעיר · בתוך התחום ; באפר באגם שחוץ לתחום, ויוצאות בפסח ונכנסות במרחשון :

מַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

דיזער טיטעל ערלייטערט דען בעגריף דעס נייא=יאהרעס אין דער צייט דעס צווייטען טעמפעלס, דא מאן נעמליך מעהרערע יאהרעסאנפאנגע רעכנעטע, יע נאך דען געגענשטענדען, וועלכע פאן דער יאהרעס פעריאדע אבהינגען; אונד גיבט אויפשלוס איבער דיא בעשטיממונג דער ניימאנדע נאך דער פאזע (מאנדערשיינונג) · דאן ווערדען דיא דאס אייגענטליכע נייאיאהרספעסט בעטרעפפענדען פעראָרדנונגען, נאמענטליך דאס שופר=בלאזען אונד דיא אייגצעלנען פונקטע דעס גאטטעסדינסטעס ענטוויקקעלט·

פ ר ק א

אַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים הֵם · בְּאֶחָד בְּנִיסָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמְּלָכִים וְלָרְגָלִים, בְּאֶחָד בֶּאֱלוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעְשַׂר בְּהֵמָה, ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי · בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשָּׁנִים וְלַשְּׁמִטִּין וְלַיּוֹבְלוֹת, לַנְּטִיעָה וְלַיְּרָקוֹת, בְּאֶחָד בִּשְׁבָט רֹאשׁ

עס גיבט פיער יאהרעס=אנפאנגע: אם ערשטען ניסן איזט נייאאהר פיר דיא רעגירונגען [1]) אונד פיר דיא פעסטע [2])· אם ערשטען אלול איזט ניי=יאהר פיר דיא פערצעהנטונג דעס פיהעס [3]); ר' אליעזר אונד ר' שמעון זאגען: אם ערשטען תשרי· אם ערשטען תשרי איזט נייא=יאהר פיר דאס אללגעמיינע יאהר, פיר בערעכנונג דער בראַכ= אונד יובעל=יאהרע, פיר בוימפפלאנצען [4]) אונד קרייטער [5])· אם ערשטען דעס שבט איזט נייא=יאהר פיר דיא בוים=פרוכט [6]),

פרק א למלכים · למלכי ישראל, שאם עמד באדר, מניסן מונין לו שנה ב', וכ"מ לשטרות, שרגילין למנות זמן שטרותיהם לשנות מלכים, ואם כתב בניסן שאחר י"ג חודש שנה ב', הוי שטר מוקדם ופסול, שיבא לטרוף מן הלקוחות שלא כדין : ורגלים · פסח ר"ה לרגלים, לענין בל תאחר, שאם עבר עליו שלשה רגלים אינו עובר על ב"ת, עד שיהיה חג המצות תחילה, לר"ש : בהמה · שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה האחרת : באחד באלול · דמקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן סמוך לגמר בישולו עשורו, אף מעשר בהמה סמוך לגמר עבורו עשורו : ר"א ור"ש · לדידהו הוו ד' ראשי שנים א' בניסן, ט"ו בניסן, א' בתשרי, ט"ו בשבט, ולת"ק ד' רגלים : לשנים · לשני מלכי אומות : לשמיטות · אסור לחרוש ולזרוע : לנטיעה · אם נטע אילן מ"ה יום קודם ר"ה, דיום הנטיעה אינה מכלל ב' שבתות לקליטה ול' יום להחשב שנה, ומר"ה ואילך חשבינן שנה שנים : ולירקות · שאין תורמין מן הירקות שנלקטו קודם ר"ה על

[1]) דיא אלטען קעניגע האטטען, דיזעם אויסדרוק צופאלגע אם ערשטען ניסן יעדעסמאל איין פאלגענדעס יאהר איהרער רעגירונג געשריבען· [2]) נעמליך פסח גילט אלס דאס ערסטע· [3]) וואס נאכהער געבאהרען איזט, גילט ניכט אלס צעהנט פיר פאריהער געבאהרענעס· [4]) אין בעטרעף דער ערלה זיהע מסכת ערלה· [5]) אין היגזיכט דעם פערצעהנטענס· [6]) עבען זא·

הַחֹדֶשׁ · שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם :

שבתגעזעטץ ניכט, דען עס הייסט: (ויקרא כ"ג ד') דיס זינד דיא פייערטאגע דעס עוויגען, הייליגע פערקינדיגונגען; דיא איהר צור בעשטיממטען צייט פערקינדיגען זאללעט ·

פרק ב

אִם אֵינָן מַכִּירִין אוֹתוֹ, מְשַׁלְּחִים אַחֵר עִמּוֹ לְהָעִידוֹ · בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם · מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַמִּינִין הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא מִן הַמַּכִּירִים · (ב) בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַשִּׂיאִין מַשּׂוּאוֹת, מִשֶּׁקִּלְקְלוּ הַכּוּתִים הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ שְׁלוּחִין יוֹצְאִין: (ג) כֵּיצַד הָיוּ מַשִּׂיאִין מַשּׂוּאוֹת? מְבִיאִין כְּלוֹנְסָאוֹת שֶׁל אֶרֶז אֲרוּכִין, וְקָנִים וַעֲצֵי שֶׁמֶן וּנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְכוֹרֵךְ בִּמְשִׁיחָה, וְעוֹלֶה לְרֹאשׁ הָהָר וּמַצִּית בָּהֶן אֶת הָאוּר, וּמוֹלִיךְ וּמֵבִיא וּמַעֲלֶה וּמוֹרִיד , עַד שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת חֲבֵירוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשֵּׁנִי · וְכֵן בְּרֹאשׁ הָהָר הַשְּׁלִישִׁי: (ד) וּמֵאַיִן הָיוּ מַשִּׂיאִין מַשּׂוּאוֹת? מֵהַר הַמִּשְׁחָה לְסַרְטָבָא, וּמִסַּרְטָבָא לִגְרוֹפִינָא , מִגְּרוֹפִינָא לְחַוְרָן, וּמֵחַוְרָן לְבֵית בַּלְתִּין, וּמִבֵּית בַּלְתִּין לֹא זָזוּ מִשָּׁם, אֶלָּא מוֹלִיךְ וּמֵבִיא מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, עַד שֶׁהָיָה רוֹאֶה כָּל הַגּוֹלָה לְפָנָיו כִּמְדוּרַת הָאֵשׁ : (ה) חָצֵר גְּדוֹלָה

ווען מאן עטווא דען צייגען ניכט קעננען דירפטע, זענדעט מאן אנדערע צייגען מיט, אום איבער איהן צייגניס צו געבען · פארמאלס נאהם מאן דאס צייגניס איבער דען נייאמאנד פאן יעדערמאן אן; דא אבער דיא קעטצער אונפוג טריבען, פעראָרדנעטע מאן נור פאן בעקאננטען צייגניס אנצונעהמען · (ב) פארמאלס צינדעטע מאן (צור אנצייגע דעם נייאמאנדטאגעס) בערגפייער אן; דא אבער דיא סאמאריטאנער אונפוג טריבען, פעראָרדנעטע מאן דאס באָטען אויסגעזענדעט ווירדען · (ג) וויא מאכטע מאן דיא בערגפייער? מאן האָלטע לאנגע שטאנגען פאן צעדערנהאלץ, אונד ראהר אונד עהלבוימהאלץ אונד פלאכסווערג, וועלכע מאן אבען דורך בינדפאדען בעפעסטיגטע, גינג דאמיט אויף איינע בערגשפיטצע, צינדעטע זיא אן, שווענקטע דאמיט הין אונד הער, אונד אויף אונד אב, ביס מאן דען אנדערן אויף דער אנדערן בערגשפיטצע דאססעלבע טהון זאה, אונד זאביים דריטטען בערגע, (א. ז. ווי) (ד) פאן ווא פינג מאן דיא בערגפייער אן? פאם עהלבערגע נאך סרטבא הין, פאן סרטבא נאך גרופינא, פאן גרופינא נאך חוורן, פאן חוורן נאך בית בלתין, אונד פאן בית בלתין הערטע מאן זיך ניכט עהער מיט דעם היןאונד העראונד אויףאונד אבשווענקען אויף, ביס מאן דאס גאנצע אויסלאנד (באבילאניען) גלייכזאם אין איינער פייערפלאממע זאה *) . (ה) איין גראסער האף ווער אין ירושלים, בית יעזק גע=

המזור · ולא ישאוהו ב"א דאיסורן חמור מבהמה : במטה · אע"ג דבחולה עסקינן, וחולה הוא ככפות, ואין המטה טפילה לו, כמ"ש פ"י דשבת, התירו הכא בעדות החודש ; אותו · אע"ג דיחיד הוא מחללין, שמא יצטרף עם אחר, והא דמחללין הכא מספק, וכנולד ב"הש דכימול לט' אין מחללין מספק, י"ל תקון מועדות שאני, דהוה מצוה לכל ישראל והמילה בשעת הדחיה איכה אלא מפני יחיד הכימול ; נודה · אורב, שצדוקים אורבין להם לעככם כדי להטעות את החכמים : ויוס · ולא יותר ; מועדי ה' · וכל מקום שנאמר בו מועד, דוחה את השבת :

פרק ב מכירין · הב"ד אין מכירין העד אם כשר : משלחים · הב"ד שבעירו : אחר · זוג אחר של עדות להעידו שהוא כשר ; בראשונה · ה"ק למה משלחים להעידו לפי שבראשונה כו' ומשקלקלו כו' התקינו : מכל אדם · מישראל : משקלקלו · שסכרו עדות שקר : (ב) משואות · לאחר שקדשו החודש, וכשלא היו משיאין לערב יום ל' דהיינו כגהי ל"א יום היו יודעים שהחודש מעובר ב' ימים ; הכותים · פעם א' עברו הב"ד החודש ולא הי' משיאין ליל ל', והכותים השיאו בהרים שלהם והטעו בני הגולה : (ג) כלונסאות · עצים גבוהים וארוכים, ומעלה כרישא והדר מוריד, שאם מוריד כרישא יטעו

*) אימדעס אללע יודישען בעוואהנער פאקקעלן אויף דיא דעכער בראכטען ·

מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם נִרְאֶה בְעָלִיל, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת: (ו) מַעֲשֶׂה שֶׁעָבְרוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים זוּג וְעִכְּבָן ר' עֲקִיבָה בְּלוֹד · שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אִם מְעַכֵּב אַתָּה אֶת הָרַבִּים נִמְצֵאתָ מַכְשִׁילָן לֶעָתִיד לָבֹא: (ז) אָב וּבְנוֹ שֶׁרָאוּ אֶת הַחֹדֶשׁ יֵלֵכוּ · לֹא שֶׁמִּצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, אֶלָּא שֶׁאִם יִפָּסֵל אֶחָד מֵהֶן יִצְטָרֵף הַשֵּׁנִי עִם אַחֵר · ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אָב וּבְנוֹ וְכָל הַקְּרוֹבִין כְּשֵׁרִין לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ · א"ר יוֹסֵי מַעֲשֶׂה בְּטוֹבִיָּה הָרוֹפֵא, שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ בִּירוּשָׁלַיִם הוּא וּבְנוֹ וְעַבְדּוֹ מְשׁוּחְרָר · וְקִבְּלוּ הַכֹּהֲנִים אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וּפָסְלוּ אֶת עַבְדּוֹ · וּכְשֶׁבָּאוּ לִפְנֵי בֵית דִּין קִבְּלוּ אוֹתוֹ וְאֶת עַבְדּוֹ, וּפָסְלוּ אֶת בְּנוֹ: (ח) אֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִין, הַמְשַׂחֵק בְּקֻבְיָא, וּמַלְוֵה בְרִבִּית, וּמַפְרִיחֵי יוֹנִים, וְסוֹחֲרֵי שְׁבִיעִית, וַעֲבָדִים · זֶה הַכְּלָל, כָּל עֵדוּת שֶׁאֵין הָאִשָּׁה כְשֵׁרָה לָהּ, אַף הֵן אֵינָן כְּשֵׁרִים לָהּ: (ט) מִי שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוֹר, אֲפִילוּ בְמִטָּה · וְאִם צוֹדָה לָהֶם, לוֹקְחִין בְּיָדָם מַקְלוֹת · אִם הָיְתָה דֶרֶךְ רְחוֹקָה, לוֹקְחִין בְּיָדָם מְזוֹנוֹת · שֶׁעַל מַהֲלַךְ לַיְלָה וָיוֹם מְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת וְיוֹצְאִין לְעֵדוּת

ריצאָנט אדער ניכט האָך וואהרגענאממען זיין, פֿערלעטצט מאן (אום זיינע ערשיינונג אנצוצייגען) דען שבת · ר' יוסי זאגט: ווען ער האָך איבער דעם האריצאנט צו זעהען איזט, דארף מאן דען שבת דעסהאלב ניכט פֿערלעטצען · (ו) איינסט קאמען (אם שבת) מעהר אלס פֿירציג צייגענפאארע דורך, דא הילט ר' עקיבא זיא אין לוד[1]) אן · ר' גמליאל שיקטע אבער צו איהם (אונד ליס זאגען): ווען דו דיא לייטע אויפֿהעלסט, מאכֿסט דו דאס זיא אין דער פֿאלגע עס ניכֿט ווידער טהון וואללען · (ז) ווען פֿאטער אונד זאהן דען נייא-מאנד געזעהען האבען, זא מיססען ביידע היגגעהען (צום געריכֿט), ניכֿט וויל מאן זיא מיט איינאנדער אלס צייגען פֿערבינדעט, זאנדערן, דאמיט ווען איינער פֿאן איהנען אלס אונגילטיג ערקלערט ווירד, דער צווייטע מיט איינעם אנדערן פֿערבונדען ווערדען קעננע · ר' שמעון זאגט: פֿאטער אונד זאהן אונד פֿערוואנדטע איבערהויפט זינד גילטיג צום צייגניס איבער דען נייא-מאנד · ר' יוסי זאגט איינסט זאה דער ארצט טוביה מיט זיינעם זאהנע אונד זיינעם פֿרייגעלאססענען צוגלייך דען נייאמאנד אין ירושלים, דא נאהמען דיא פריסטער איהן אונד זיינען זאהן אן, אונד שאָססען דען פֿרייגעלאססענען אויס · אלס זיא אבער פֿאר דאס געריכֿט קאמען, נאהם מאן איהן אונד זיינען פֿרייגעלאססענען אן, אונד שאָס זיינען זאהן אויס · (ח) אונגילטיג צום צייגניססע זינד: ווירפֿעל (האזארד)-שפילער, וואוכֿערער, טויבען-אבריכֿטער[2]), שביעית-פֿרוכֿט-הענדלער, אונד שקלאפֿען · עס איזט רעגעל, דאס צו אללען צייגניססען, דערען איינע פֿרויא אונפֿעהיג איזט, אויך דיזע ניכֿט צולעססיג זינד · (ט) ווען איינער דען מאנד געזעהען האט, אבער ניכֿט געהען קאן, פֿיהרט מאן איהן אויף איינעם עזעל, זעלבסט אים בעטטע · בעפֿירכֿטעט מאן אויפֿלוירער, זא ניממט מאן קניטטעל מיט; איזט דער וועג וויט, ניממט מאן שפייזע מיט; דען זאבאלד דער וועג נור איינע נאכֿט אונד איינען טאג[3]) דויערט, בעאכֿטעט מאן דאס

דודאי ראו אותו בירושלים: (ו) זוג. כתי עדים זו אחר זו: מכשילן. שימנעו מלבוא להעיד אף כשיהיה תועלת בעדותן: (ז) יפסל. יכשל בפיו כשיבדקוהו. א"נ מחמת גזלנות וכיוצא בו: (ח) הפסולים. מדרבנן: בקוביא. דהוי אסמכתא והוי גזלן דרבנן, דגזלן דאורייתא לא הוי אלא החוטף ביד איש, ולפי שחשודין לעבור על דת מחמת ממון, חשדוהו ג"כ להעד שקר על שוחד: ברבית. לא קרוי גזלן דאורייתא, דמכפשיה יהיב ליה: יונים. אם תקדים יונך ליוני, דהוי כעין קוביא: וסוחרי שביעית. בזמן הזה דליכא אלא מדרבנן. א"נ איירי בממציא מעות לעניים ואספי להו, שאין זה סחורה גמורה: ועבדים. פסולים דאורייתא: שאין אשה. שיש עדות שהאשה כשרה, כגון להעיד לאשה שמת בעלה, אבל פסולי עבירה מן התורה לא הכשירו חכמים בעדות אשה, ואם מקיחין לפי תומן לא גריעי מעכו"ם: (ט) מוליכין. אפי' בשבת:

[1]) לוד איזט Lydda · [2]) נאך אייניגען צום וועטטפלוגע; נאך אנדערן צום אנלאקקען פרעמדער טויבען אין דען אייגענען טויבענשלאג ·

[3] ווען עס וויטער איזט, נוטצט עס ניכט מעהר, וויל אלסדאן דער טאג אהנע וויטערעס צום פֿאריגען מאנאט גערעכנעט ווירד ·

עוֹנִים אַחֲרָיו מְקֻדָּשׁ מְקֻדָּשׁ · בֵּין שֶׁנִּרְאָה בִּזְמַנּוֹ בֵּין שֶׁלֹּא נִרְאָה בִּזְמַנּוֹ, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ · ר' אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, אִם לֹא נִרְאָה בִּזְמַנּוֹ אֵין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר קִדְּשׁוּהוּ שָׁמָיִם : (ח) דְּמוּת צוּרוֹת לְבָנוֹת הָיוּ לוֹ לְר' גַּמְלִיאֵל בַּטַּבְלָא, וּבַכּוֹתֶל בַּעֲלִיָּתוֹ, שֶׁבָּהֶן מַרְאֶה אֶת הַהֶדְיוֹטוֹת, וְאוֹמֵר, הַכָּזֶה רְאִיתֶם אוֹ כָזֶה? מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ, רְאִינוּהוּ שַׁחֲרִית בַּמִּזְרָח וְעַרְבִית בַּמַּעֲרָב · אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, עֵדֵי שֶׁקֶר הֵם · וּכְשֶׁבָּאוּ לְיַבְנֶה קִבְּלָן ר"ג · וְעוֹד בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ, רְאִינוּהוּ בִּזְמַנּוֹ, וּבְלֵיל עִבּוּרוֹ לֹא נִרְאָה, וְקִבְּלָן ר"ג · אָמַר ר' דּוֹסָא בֶּן הָרְכִּינָס עֵדֵי שֶׁקֶר הֵן, הֵיאַךְ מְעִידִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁיָּלְדָה, וּלְמָחָר כְּרֵיסָהּ בֵּין שִׁנֶּיהָ? אָמַר לוֹ ר' יְהוֹשֻׁעַ רוֹאֶה אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ : (ט) שָׁלַח לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל גּוֹזְרַנִי עָלֶיךָ, שֶׁתָּבֹא אֶצְלִי בְּמַקֶּלְךָ וּבְמָעוֹתֶיךָ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנְךָ · הָלַךְ וּמְצָאוֹ ר"ע מֵצֵר · אָמַר לוֹ, יֵשׁ לִי לְלַמֵּד שֶׁכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה ר"ג עָשׂוּי, שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם, בֵּין בִּזְמַנָּן בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן, אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֶלָּא אֵלּוּ · בָּא לוֹ אֵצֶל ר' דּוֹסָא בֶּן הָרְכִּינָס, אָמַר לוֹ, אִם בָּאִין אָנוּ לָדוּן אַחַר בֵּית דִּינוֹ שֶׁל ר"ג, צְרִיכִין

מאָכטע דער נייםאנד צור רעכטען צייט, אדער ניכט צור רעכטען צייט געזעהען ווארדען זיין, ווארד דיזע היילינונג אויסגעשפראכען · ר' אליעזר זאהן צדוק זאגט: ווען ער ניכט צור רעכטען צייט געזעהען ווירד, הייליגט מאן איהן ניכט מעהר, דא דער הימעל איהן שאן פֿארהער געהייליגט האטטע · (ח) ר' גמליאל האטטע אבבילדונגען פֿאן דעם מאנדע אויף איינער טאפֿעל אונד אן דער וואנד אין זיינעם זאאלע, דארויף ער דיא אונקונדיגען *) היגוויז, אינדעם ער זאגטע: האבט איהר איהן זא אדער זא געזעהען? — איינסט קאמען צווייא אונד זאגטען אויס: „ויר האבען איהן אם מארגען אים אסטען אונד אם אבענד אים וועסטען געזעהען" דא ערקלערטע ר' יוחנן זאהן נורי זיא פֿיר פֿאלשע צייגען; אלס זיא אבער נאך יבנה קאמען, נאהם ר' גמליאל זיא אן · אויך קאמען איינסט צווייא אונד שפראכען „ויר האבען איהן צו זיינער צייט געזעהען", אבער אן דעם נעכסטען אבענד צום שאלטטאגע ווארד ער ניכט געזעהען, אונד ר' גמליאל ליעס זיא דעננאך געלטען · ר' דוסא זאהן הרכינס זאגטע: עס זינד פֿאלשע צייגען · דען וויא קאן איינער בעצייגען, איינע פֿרויא האבע געבארען, ווען זיא פֿאלגענדען טאגס נאך איינען ביס אן דיא צעהנע שוועללענדען בויך האט? אונד ר' יהושע שפראך: מיר שיינט דיינע אנזיכט גאנץ ריכטיג · (ט) הירויף שיקטע ר' גמליאל צו דיזעם: איך בעפֿעהלע דיר דאס דוא אם פֿערזעהנונגסטאגע, וויא ער נאך דיינער רעכנונג *) פֿאללען מוס, צו מיר קאממסט מיט דיינעם שטאקקע אונד דיינעם געלדע · ר' עקיבא גינג צו איהם (ר' יהושע) אונד פֿאנד איהן בעטריבט; ער שפראך צו איהם: איך קאן דיר בעווייזען, דאס אללעס וואס ר' גמליאל געטהאן האט, רעכט איזט · עס הייסט: „דיס זינד דיא פֿייערטאגע דעס עוויגען, היילינע פֿערקינדיגונגען, דיא איהר פֿערקינדיגען זאללט" ד. ה' זיא זייען צור רעכטען אדער צור אונרעכטען צייט, זא געלטען מיר דאך נור דיא פֿערקינדיגטען אלס פֿייערטאגע · אלס ער (ר' יהושע) צו ר' דוסא זאהן הרכינס קאם, שפראך דיזער: ווען וויר נאך דעם געריכטסהאף דעם ר' גמליאל ערשט גריבעלן וואל-

שהלבנה משתנת שעורה בראיית העין כפי מה שהיא רחוקה מן החמה : (ז) בזמנו · ליל ל': לא נראה, וקבעו ר"ח ליל ל"א :
(ח) צורות · שעור הירח ולאיזן הוא נוטה ; עדי שקר · לפי חשבון של ר"י, לא היה אפשר שתראה הירח באותה הלילה ולפי חשבון של ר"ג היה אפשר שתראה, לזה השיב ר"ג בבריתא כך מקובלני, פעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה ; ראיכוהו · וקבלן ר"ג כחשבונו, שהיה אפשר שתראה בליל ל', ובליל עבורם שלא ראו אותה, אפשר שכסה אותה הענן :

*) הדיוט גריכיש ἰδιώτης. *) נעמליך איינען טאג שפעטער, וויל ער דען לעטצטען טאג דעם פאריגען מאנאטס איינגעשאלטעט האטטע.

הָיְתָה בִירוּשָׁלַיִם וּבֵית יַעֲזֵק הָיְתָה נִקְרֵאת, וּלְשָׁם כָּל הָעֵדִים מִתְכַּנְּסִים, וּבֵית דִּין בּוֹדְקִין אוֹתָם שָׁם, וּסְעוּדוֹת גְּדוֹלוֹת עוֹשִׂין לָהֶם בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהוּ רְגִילִין לָבֹא · בָּרִאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ זָזִין מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם · הִתְקִין ר"ג הַזָּקֵן שֶׁיְּהוּ מְהַלְּכִין אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ · וְלֹא אֵלּוּ בִּלְבָד, אֶלָּא אַף הַחֲכָמָה הַבָּאָה לְיַלֵּד, וְהַבָּא לְהַצִּיל מִן הַדְּלֵקָה, וּמִן הַגַּיִס וּמִן הַנָּהָר, וּמִן הַמַּפּוֹלֶת, הֲרֵי אֵלוּ כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ:

(ו) כֵּיצַד בּוֹדְקִין אֶת הָעֵדִים? זוּג שֶׁבָּא רִאשׁוֹן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ רִאשׁוֹן, וּמַכְנִיסִין אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן וְאוֹמְרִים לוֹ, אֱמוֹר, כֵּיצַד רָאִיתָ אֶת הַלְּבָנָה? לִפְנֵי הַחַמָּה אוֹ לְאַחַר הַחַמָּה? לִצְפוֹנָהּ אוֹ לִדְרוֹמָהּ? כַּמָּה הָיָה גָבוֹהַּ? וּלְאַיִן הָיָה נוֹטֶה? וְכַמָּה הָיָה רָחָב? אִם אָמַר לִפְנֵי הַחַמָּה, לֹא אָמַר כְּלוּם · וְאַחַר כָּךְ הָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי, וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ · אִם נִמְצְאוּ דִבְרֵיהֶם מְכֻוָּנִים, עֵדוּתָן קַיֶּמֶת · וּשְׁאָר כָּל הַזּוּגוֹת שׁוֹאֲלִין אוֹתָן רָאשֵׁי דְבָרִים · לֹא שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לָהֶם, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהוּ רְגִילִין לָבֹא:

(ז) רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹמֵר, מְקֻדָּשׁ · וְכָל הָעָם

נאננט · דאהין פֿערזאממעלטען זיך אללע צייגען, אונד דאס געריכֿט פריפֿטע זיא דאזעלבסט · מאן פֿעראנשטאלטעטע איהנען אויך דארט גראסע גאסטמאהלע, דאמיט זיא עפֿטער קעמען · פֿארמאלס מוסטען זיא דא דען גאנצען טאג (ווען עס שבת וואר) פֿערווייליען, אבער ר' גמליאל דער עלטערע פֿעראררנעטע, דאס זיא צווייא טויזענד עללען נאך יעדער זייטע הינויס געהען דירפֿטען · אונד ניכֿט נור דיזע, זאנדערן דיא העבאממע, וועלכֿע צור געבורטסהילפֿע, אונד ווער אום יע־מאנדען אויס דעם פֿייער, אדער פֿאן פֿיינדען, אדער פֿאן איבערשוועממונג, אדער פֿאן איינשטורץ צו רעטטען אנ־געקאממען וואר, ווארדע עבענפֿאללס דען דאזיגען שטאדט־בעוואהנערן גלייך געזעטצט, אונד ערהילט ערלויבניס צווייא טויזענד עללען נאך יעדער ריכֿטונג צו געהען · (ו) וויא פֿריפֿ־טע מאן דיא צייגען? דאס ערשט געקאממענע פאאר פֿריפֿטע מאן איממער צוערשט; דען עלטערן דאבייא פֿיהרטע מאן צוערשט פֿאר, אונד רערעטע איהן אן: זאג אן; וויא האסט דוא דען מאנד געזעהען? דער זאנגע מיט דען הערנערן צו־אדער אבגעווענדעט? נערדליך אדער זידליך פֿאן איהר? וויא האך שטאנד ער אם האריצאנט? וואהין נייגטע ער זיך? וויא ברייט וואר ער? — אנטווארטעטע ער: „דער זאנגע צוגעקעהרט" זא וואר זיינע אויסזאגע אונגילטיג · דאן פֿיהרטע מאן דען צווייטען פֿאר, אונד פֿארשטע איהן עבען זא אויס · ווארען איהרע אויסזאגען איינאנדער גלייך, זא גאלט איהר צייגניס, אונד מאן בעפֿראגטע אלסדאן דיא איבריגען פאארע אבערפֿלעכֿליך, ניכֿט וויל עס נעטהיג געוועזען ווערע, זאנדערן דאמיט זיא ניכֿט אונמוטהיג וועגגינגען, אונד עפֿטער ווידער קעמען · (ז) דאס אבערהויפט דעס געריכֿטעס ריעף נונמעהר: (דער נייאמאנד איזט) געהייליגט! אונד אללע אנדערן אנטווארטעטען: געה ייליגט! געהייליגט! — עס

לומר שהוא כמין כוכב דנקית וסליק : (ד) מאין · מה שם ההרים : המשחה · הר הזיתים : לסרטבא · עד שרואים שעושין כן בהר סרטבא : הגולה · בני בבל : כמדורות אש · שכל א' נוטל אבוקה ומעלה לראש גגו : (ה) יעזק · שהוא מסויג ומעוזק בגדר סביב כטבעת : בראשונה · ומ"ג פ"ד דערובין לאחר התקנה נשנית : זזין · חוץ לחצר עדים שבאו מחוץ לתחום להעיד: לכל רוח · חוץ לעיר ואין העיר נחשבת להם לכלום : (ו) לפני החמה · פגימתה של לבנה נוטה לצד החמה או חלק המאיר לצד חמה, ועלה קתני אם אמרו לצד החמה לא אמר כלום, דמעולם לא ראתה החמה פגימתה של לבנה : לצפונה · ואם ידעו ב"ד ע"פ חשבון שאז ראוי להיות בדרום, לא אמר כלום, ואע"פ שעל החשבון היו סומכים צריכים לעדי ראיה, משום שכתוב החדש הזה, כזה ראה וקדש · וא"ת כיון דלא סגי בחשבון אפשר שמפני העבים או מפני התרשלות לא יתראה הירח חדשים רבות זה אחר זה, ונמצא שאין מעברים כלום ויארע שתראה הירח בכ"ה לחודש או פחות, דבר זה ביאר הרמב"ם, שקבלה היא ממרע"ה שאם לא יראה הירח בתחלת החדשים בזה א"ז, יעשו הב"ד אחד מלא וא' חסר : גבוה · לפי ראות עיניהם, ואם אמר א' ב' קומות, ואחד אמר ג' קומות עדותן קיימת, ואם אחד אמר ג' קומות וא' אמר ה' קומות, עדותן בטילה : רחב

נִקְרְאוּ קֶרֶן, שֶׁנֶּאֱמַר בִּמְשׁוֹךְ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל: (ג) שׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל יָעֵל פָּשׁוּט, וּפִיו מְצֻפֶּה זָהָב, וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת מִן הַצְּדָדִין, שׁוֹפָר מַאֲרִיךְ וַחֲצוֹצְרוֹת מְקַצְּרוֹת, שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בַּשּׁוֹפָר: (ד) בַּתַּעֲנִיּוֹת בְּשֶׁל זְכָרִים כְּפוּפִין, וּפִיהֶן מְצֻפּוֹת כֶּסֶף וּשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בָּאֶמְצַע· שׁוֹפָר מְקַצֵּר וַחֲצוֹצְרוֹת מַאֲרִיכוֹת, שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בַּחֲצוֹצְרוֹת: (ה) שָׁוֶה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לַתְּקִיעָה וְלַבְּרָכוֹת· ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִין בְּשֶׁל זְכָרִים וּבַיּוֹבְלוֹת בְּשֶׁל יְעֵלִים: (ו) שׁוֹפָר שֶׁנִּסְדַּק וְדִבְּקוֹ, פָּסוּל· דִּבֵּק שִׁבְרֵי שׁוֹפָרוֹת, פָּסוּל· נִקַּב וּסְתָמוֹ, אִם מְעַכֵּב אֶת הַתְּקִיעָה פָּסוּל, וְאִם לָאו כָּשֵׁר: (ז) הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַבּוֹר אוֹ לְתוֹךְ הַדּוּת אוֹ לְתוֹךְ הַפִּטָּס, אִם קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע יָצָא, וְאִם קוֹל הֲבָרָה שָׁמַע לֹא יָצָא· וְכֵן מִי שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֲחוֹרֵי בֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ שֶׁהָיָה בֵיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְשָׁמַע קוֹל שׁוֹפָר אוֹ קוֹל מְגִלָּה, אִם כִּוֵּן לִבּוֹ יָצָא, וְאִם לָאו

ר׳ יוסי ענטגעגנעט: אללע שופרות קרן הייסען, וויא דער אויסדרוק: במשוך בקרן היובל (יהושע ו׳ ה׳) בעוויזעט. (ג) דאס הארן צום ניי=יאהר וואר איין גערארעס הארן פאם שטיינבאק, דיא מינדונג מיט גאלד בעלעגט; דיא ביידען טראמפעטען שטאנדען צו ביידען זייטען. דאס בלאזהארן דעהנטע דיא טענע לענגער אונד דיא טראמפעטען הערטען פריהער אויף, וויל דיא פפליכט דיזעס טאגעס אים בלאזען מיט דעם הארנע בעשטעהט. (ד) אן דען פאסטטאגען בליז מאן אויף צוויא קרוממען ווידדערהערנערן, דערען מינדונג מיט זילבער בעלעגט וואר, אונד דיא ביידען טראמפעטען ווארען אין דער מיטטע; דאס הארן בליז קירצערע צייט, דיא טראמפעטען לענגערע, דען דיא פפליכט דעס טאגעס בעשטעהט אים בלאזען מיט טראמפעטען. (ה) דאס יובל=יאהר גלייכט דעם ניי=יאהרספעסטע אין ריקזיכט אויף דאס בלאזען, אונד דיא דאצו געהעריגען זעגענשפריכע. ר׳ יהודה זאגט: אם ניי=יאהר בליז מאן אויף ווידדערהערנערן, אונד אין יובל=יאהרען אויף שטיינבאקהערנערן. (ו) איין אויפגעריססענעס אונד וידער געליימטעס הארן איזט אונגילטיג; ווען ברוכשטיקקע צוזאממען געליימט זינד, איזט עס אונגילטיג; וואר איין לאך דארין, אונד מאן האט עס פערשטאפפט, זא איזט עס אונגילטיג, ווען עס דאס בלאזען בעהינדערט, ווא ניכט, איזט עס ברויכבאר. (ז) ווען יעמאנד אין איינע גרובע אדער אין איינען בעהעלטער, אדער אין איין טהענערנעס פאס היניינבלעזט, זא האט דער פאן אויסען דאס הארן דייטליך הערט, זיינער פפליכט גענוגט, ניכט אבער ווער איינען בלאסען האלל פערנאממען. פערנער ווען איינער אויסערהאלב דער זינאגאגע פאראיבער געהט, אדער דיכט אן דער זינאגאגע וואהנט, אונד דען טאן דעם הארנעס הערט, אדער דאס פארלעזען דעס בוכעס אסתר (אם פורים=פעסטע) זא גענוגט ער דער פפליכט, ווען ער

אותן שהן חלולים מלשון שפופרת: קרן. ולא איקרי שופר: נקראו. ורבנן סברי כל השופרות איקרי קרן, של פרה קרן איקרי, שופר לא איקרי: (ג) פשוט. דלתפלה בעינן פשיטות: מצופה זהב. משום כבוד י"ט ובשל מקדש קאמר: הצדדין. דשופר גדול שמצות היום בו הלכך הוא באמצע: ומאריך. לאחר שהחצוצרות מפסקת להכירא בעלמא, להודיע שמצות היום בשופר ומיהו אינו מעכב אם לא האריך, ואע"ג דתרי קלי לא משתמעי, הכא משום דחביבה ליה יהיב דעתיה ושמע: (ד) בתעניות. דהתם תענית על צרת הציבור, וכתיב על הצר הצורר והריעותם בחצוצרות: כסף. דתעניות יומא דכנופיא ואשכחן בכנופיא דחצוצרות של משה שהיו של כסף. א"נ שהתורה חסה על ממונם של ישראל: באמצע. שני שופרות היה להם אחד מכאן ואחד מכאן: בחצוצרות. דוקא במקדש, אבל בגבולין בזמן שיש שופר אין חצוצרות, ובזמן שיש חצוצרות אין שופר: (ה) לתקיעה. בפשיטות אע"ג דלא לתפלה ולא לזכרון גמרינן ג"ש שיהיו שוין. פ"א למנין התקיעות: ולברכות. למנין הברכות: (ו) ודבקו. בדבק שאין שם שופר עליו אלא כשופר העשוי מחתיכות, וה"מ כשנסדק לארכו, אבל נסדק לרחבו, אם נשתייר ממקום הנחת פיו עד הסדק, כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן שהוא ד' אצבעות באגודל כשר, ואם לאו פסול: סתמו. במינו ונשתייר רובו שלם ולא עכבו הסתימות את התקיעות כשר, ואם חסר אחד מכל התנאים אלו פסול: (ז) בור. חפירה בקרקע: דות. בנין ומוקף מחיצות על הארץ: פיטס. כלי חרס גדול: קול שופר שמע. אותו העומד חוץ לבור, דאותו העומד תוך הבור לעולם שומע קול שופר: כיון. השומע לצאת אע"פ שלא נתכוין התוקע

אָנוּ לָדוּן אַחַר כָּל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמַד מִימוֹת מֹשֶׁה וְעַד עַכְשָׁיו, שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ שְׁמוֹתָן שֶׁל זְקֵנִים? אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁכָּל שְׁלשָׁה וּשְׁלשָׁה שֶׁעָמְדוּ בֵּית דִּין עַל יִשְׂרָאֵל הֲרֵי הוּא כְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה · נָטַל מַקְלוֹ וּמָעוֹתָיו בְּיָדוֹ וְהָלַךְ לְיַבְנֶה אֵצֶל ר״ג בְּיוֹם שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּחֶשְׁבּוֹנוֹ · עָמַד ר״ג וּנְשָׁקוֹ עַל רֹאשׁוֹ, אָמַר לוֹ, בּוֹא בְשָׁלוֹם רַבִּי וְתַלְמִידִי, רַבִּי בְּחָכְמָה, וְתַלְמִידִי שֶׁקִּבַּלְתָּ דְּבָרַי :

לעז, זא מיססען וויר עס נאך יעדעם געריכטסהאף דער זייט משה׳ס טאגע ביס יעטצט אויפגעטרעטען איזט · עס הייסט נעמליך: (שמות כ״ד ט׳) „משה, אהרן, נדב אונד אביהו אונד זיבענציג עלטעסטע אויס ישראל שטיגען הינויף“· וועסהאלב זינד ניכט דיא נאמען דער עלטעסטען אויספיהר־ליך אנגעגעבען? נור אום אנצודייטען, דאס זא אפט דרייא מעננער אלס געריכטסהאף אין ישראל דאשטעהען, זיא גלייכעס אנזעהן געניסען, וויא דער געריכטסהאף דעם משה זעלבסט! — דא נאהם יענער זיינען שטאק אונד זיין געלד אונד גינג נאך יבנה צו ר׳ גמליאל, אן דעם טאגע דא נאך זיינער רעכנונג פערזעהנונגסטאג זיין מיסטע · ר׳ גמליאל שטאנד אויף, קיסטע איהן אויף דאס הויפט אונד ריעף איהם צו: זייא וויללקאממען, מיין לעהרער אונד שילער! לעהרער אין געלעהרזאמקייט אונד שילער דורך אננאהמע מייגער פערפיגונג ·

פרק ג

רָאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, נֶחְקְרוּ הָעֵדִים, וְלֹא הִסְפִּיקוּ לוֹמַר מְקֻדָּשׁ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה, הֲרֵי זֶה מְעֻבָּר · רָאוּהוּ בֵּית דִּין בִּלְבָד, יַעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיָעִידוּ בִּפְנֵיהֶם, וְיֹאמְרוּ, מְקֻדָּשׁ מְקֻדָּשׁ · רָאוּהוּ שְׁלשָׁה וְהֵן בֵּית דִּין, יַעַמְדוּ שְׁנַיִם וְיוֹשִׁיבוּ מֵחַבְרֵיהֶם אֵצֶל הַיָּחִיד, וְיָעִידוּ בִּפְנֵיהֶם, וְיֹאמְרוּ מְקֻדָּשׁ, מְקֻדָּשׁ · שֶׁאֵין הַיָּחִיד נֶאֱמָן עַל יְדֵי עַצְמוֹ : (ב) כָּל הַשּׁוֹפָרוֹת כְּשֵׁרִין חוּץ מִשֶּׁל פָּרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֶרֶן · אָ״ר יוֹסֵי, וַהֲלֹא כָּל הַשּׁוֹפָרוֹת

ווען דאס געריכט אונד גאנץ ישראל דען מאנד געזע־הען, אדער דיא צייגען בערייטס פערהערט זינד, אונד עס ווירד פינסטער[1]), עהע זיא דיא הייליגונג אויסגעשפראכען האבען, זא איזט דער מאנאט איין שאלטמאנאט · האט איהן נור דאס געריכט געזעהען, זא מיססען צווייא מיט־גלידער דעסזעלבען אלס צייגען פאר דען איבריגען אויפטרע־טען, אונד דיזע דאס: געהייליגט, אויסשפרעכען · האבען נור דרייא, דיא איין געריכט בילדען, איהן געזעהען, זא מיס־סען איהרער צווייא אלס צייגען אויפטרעטען, אונד איינינע איהרער געלעהרטען גענאססען דעם איינען בייגעבען, דאן פאר דיזען דרייען איהר צייגניס אבלעגען, דיא הירויף דאס: געהייליגט אויסשפרעכען; דען איין איינצעלנער איזט פיר זיך אלליין ניכט ערמעכטיגט עס צו טהון · (ב) אללע ארטען הערנער זינד אם ניי־יאהרע ברויכבאר, אויסער דעם דער קוה, וויל דיס קרן הייסט[2]) ·

דכריך · לעבר את החדש ; (ט) שלא ר״ג · לר״י ומנא ר״ע לר״י מילר שגזר עליו ר״ג לסלל יו״סכ : אצל ר׳ דוסא · ר״י בא אצל ר׳ דוסא :

פרק ג ראוהו ב״ד וכל ישראל · דסד״א הואיל וראוהו ב״ד וכ״י אפרסמא מילתא דביום ל׳ נתקדש, קמ״ל דאם חשיכה ולא אמרו ב״ד מקודש, דקובעים ר״ח יום ל״א ; נחקרו · ס״ק א״כ נחקרו, דסד״א דלהוי חקירת העדים כתחילת דין ומקודש מקודש כגמר דין, קמ״ל דאין מקדשים החדש בלילה ; משחשיכה · היינו צאת שלשה כוכבים ; ראוהו ב״ד בלבד · של עשרים ושלשה, ומתניתין איירי כגון שראוהו ב״ד בלילה וא״א לקדשו בלילה, אבל אם ראוהו ב״ד עם שקיעת החמה וש שהות לומר מקודש, יקדישוהו בראייתם, דלא תהא שמיעה גדולה מראיה : שנים · לאחר כשבאים לומר מקודש : אצל היחיד · דקדושת חודש סגי ביחיד מומחה : (ב) משל פרה · ושל ראם ונכי לא אצטריך למעוטי דפשיטא דלא מקרי שופר, אלא

---

[1]) אין דער נאכט צום איין אונד דרייסיגסטען · [2]) זיהע תוספות צו דיזער שטעללע. דיא משנה בעציהט זיך איבריגענס אויף דיא אין דער היילינגען שריפט איבליכע בענענונג קרן, וועלכע מיט שופר ניכט פערגלייכבאר זייא ·

דִּין: (ב) וְעוֹד זֹאת הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם יְתֵרָה עַל יַבְנֶה, שֶׁכָּל עִיר שֶׁהִיא רוֹאָה וְשׁוֹמַעַת וּקְרוֹבָה וִיכוֹלָה לָבוֹא, תּוֹקְעִין· וּבְיַבְנֶה לֹא הָיוּ תוֹקְעִין אֶלָּא בְּבֵית דִּין בִּלְבָד: (ג) בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה הַלּוּלָב נִטָּל בַּמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה וּבַמְּדִינָה יוֹם אֶחָד, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁיְּהֵא לוּלָב נִטָּל בַּמְּדִינָה שִׁבְעָה, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, וְשֶׁיְּהֵא יוֹם הָנֵף כֻּלּוֹ אָסוּר· (ד) בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ כָּל הַיּוֹם· פַּעַם אַחַת נִשְׁתָּהוּ הָעֵדִים מִלָּבוֹא וְנִתְקַלְקְלוּ הַלְוִיִּם בַּשִּׁיר, הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ מְקַבְּלִין אֶלָּא עַד הַמִּנְחָה· וְאִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, נוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר קֹדֶשׁ· מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין ריב״ז שֶׁיְּהוּ מְקַבְּלִין עֵדוּת הַחֹדֶשׁ כָּל הַיּוֹם· א״ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה, וְעוֹד זֹאת הִתְקִין ריב״ז שֶׁאֲפִילּוּ רֹאשׁ בֵּית דִּין בְּכָל מָקוֹם

(ב) אויך [1]) פֿאלגענדעס האטטע ירושלים פֿאראויס פֿאָר יבנה, דאס מאן נעמליך אין יעדער שטאדט, אויס וועלכער מאן ירושלים זעהען אונד דען טאן הערען קאננטע, אונד דיא נאהע גענוג וואר, אונד וואהין מאן אן שבת קאם־מען קאננטע, בלאזען דורפֿטע; אין יבנה אבער נור ביים געריכטסהאף בליז· (ג [2]) פֿארמאלס נאהם מאן אין ירושלים זיבען טאגע דען לולב צור האנד אונד אויסערהאלב נור איינען טאג; אלס דער טעמפעל צערשטערט ווארד, פֿער־ארדנעטע ר׳ יוחנן זאהן זכאי, דאס מאן איהן אויסערהאלב אללע זיבען טאגע נערהמע, אלס אנדענקען אן דען טעמ־פעל; אויך דאס עס דען גאנצען טאג דער וועגדונג (דער פֿליכט־גארבע) פֿערבאטען זייא (פֿאן נייעם געטריידע צו עססען)· (ד) פֿארמאלס נאהם מאן צייגניס איבער דען ניימאנד דען גאנצען דרייסיגסטען טאג אן; דא אבער (אם דרייסיגסטען אלול) איינסט דיא צייגען צו לאנגע אויסבליבען, אונד דיא לויים דעסהאלב אים געזאנג געשטערט וואורדען [3]), זא האט מאן פֿעראררנעט דיא צייגען נור ביס צור מנחה־צייט אנצונעהמען· קאמען דען אויך צייגען נאך שפעטער אלס מנחה, זא היעלט מאן דאך דען טאג ווייטער פֿיר הייליג, אונד עבען זא דען פֿאלגענדען· אלס דער טעמפעל צער־שטערט ווארד, פֿעראררנעטע ר׳ יוחנן זאהן זכאי, דאס מאן דען גאנצען טאג הינדורך נייאמאנדס־צייגניס אננעהמען זאללע· ר׳ יהושע זאהן קרחה זאגט: דערזעלבע פֿעראררנעטע אויך, דאס, ווא אויך אימּמער דאס אבערהויפט דעס גע־ריכטסהאפֿעס זיך בעפֿינדען מעגע, דיא צייגען אימּמער צור

בב״ד של כ״ג: אמרו לו כו׳ ב״ד· קבוע כמו ביבנה, והיינו דאיכא בינן אמרו לו לת״ק: (ב) ועוד· ת״מ וה״ק בירושלים היו תוקעים בכל העיר כ״ז שב״ד יושבים בחיל בשבתות וי״ט להוראה, ולא בלשכת הגזית שמם היו דנין, וביבנה לא היה תוקעים בכל העיר אלא בפני ב״ד ועוד זאת כו׳: רואה· את ירושלים פרט ליושבת בנחל אף ע״פי שהיא קרובה, ושומעת פרט ליושבת בראש ההר, וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום, ויכולה לבא למפסיק לה נהר: (ג) במדינה ז׳· לאפוקי קודם החורבן שלא היה ניטל אלא יום ראשון, אבל בשבת שבו׳ איכו ניטל, ואע״ג דלא היה אלא ו׳, איידי דנקט ברישא ז׳ נקיט נמי בסיפא ז׳, וטעמא דלא תקנו שידחה לולב שבת כמו שופר, דשופר כי אתי בשבת ולא יתקע חיישינן שתשתכח תורת שופר, אבל לולב איתא כמי בשאר יומא· א״נ שופר אפשר ליחיד לתקוע ע״י כולם, הלכך במקום ב״ד ליכא למיחש, דב״ד זריזין הן, משא״כ בלולב דלכל מסור: (ד) נתקלקלו· שלא אמרו שיר כלל על תמיד של בין הערבים, שרוב הפעמים היו העדים באים קודם מנחה, לפיכך תקנו שיר של י״ט על תמיד של בין הערבים, ואותו הפעם לא באו עדיין ולא ידעו הלוים, אם יאמרו שיר של י״ט או שיר של חול, ולא אמרו כלל, והא דלא חשיב קלקול קרבן מוסף, דלא היה מקריבין אחר תמיד של בין הערבים מדכתיב עליה השלים כו׳ שאני מוסף שהוא עשה דברים ודחי עשה דהשלמה: אותו היום· דשמא יבואו העדים מחר ביום ל׳ ויקדשוהו ב״ד ואם באו העדים מן המנחה ולמעלה, אע״פ שאין ב״ד מקדשין אותו היום ויקדשוהו למחר, אע״פ כן נוהגין אותו היום קודש, שלא יזלזלו לשנה הבאה: כל היום· ומונין המועדות מיום השני, ואף אם באו מן המנחה ולמעלה מ״מ נוהגין אותו היום קודש: בכל מקום· שהוצרך לפרוש ממקום הוועד: הוועד· מקום

[1]) היער פֿעהלט עטוואס, נעמליך: אין ירושלים בליז מאן אין דער גאנצען שטאדט, בים צור זעכסטען שטונדע; אין יבנה נור ביים געריכטסהאף· [2]) דיזעלבע משנה אין סוכה פרק ג׳ מ׳ נ׳· [3]) ווייל זיא ניכט וואוסטען, אב ניכט דער פֿעסטגעזאנג נאך איינטרע־טען ווירדע·

לֹא יָצָא · אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שָׁמַע וְזֶה שָׁמַע, זֶה
כִּוֵּן לִבּוֹ וְזֶה לֹא כִוֵּן לִבּוֹ: (ח) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר · וְכִי יָדָיו
שֶׁל מֹשֶׁה עוֹשׂוֹת מִלְחָמָה אוֹ שׁוֹבְרוֹת
מִלְחָמָה? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ
יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִים כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין
אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם הָיוּ מִתְגַּבְּרִים,
וְאִם לָאו הָיוּ נוֹפְלִין · כַּיּוֹצֵא בַדָּבָר, אַתָּה
אוֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אוֹתוֹ עַל נֵס וְהָיָה
כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אוֹתוֹ וָחָי · וְכִי נָחָשׁ מֵמִית
אוֹ נָחָשׁ מְחַיֶּה? אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
מִסְתַּכְּלִין כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁעְבְּדִין אֶת לִבָּם
לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לָאו
הָיוּ נִמּוֹקִים · חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אֵין מוֹצִיאִין
אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן · זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁאֵינוֹ
מְחֻיָּב בַּדָּבָר, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי
חוֹבָתָן:

אייגענדס דעסהאלב צוהערט, אויסערדעם ניכט · אבגלייך דער איינע וויא דער אנדערע עס געהערט, זא קאממט עס דאך דארויף אן, דאס דער איינע זיינען זין דארויף ריכטעט, דער אנדערע ניכט · (ח) (עבען זא ווען אין דער שריפט שטעהט) (שמות י"ז י"א) זא אָפט משה זיינע הענדע ערהאב, זיגטע ישראל, א. ז. וו. קאננטען עטווא משה'ס הענדע דען קריג בעלעבען אדער שטערען? אלליין עס זאלל הייסען: זא לאנגע דיא ישראל נאך אָבען בליקטען, אונד איהרען זין איהרעס פאטער אים היממעל אונטערווארפען, ווארען זיא זיגרייך, אונד זאבאלד זיא נאכליסען, אונטערלאגען זיא. עהנליך מוסט דוא שליסען, ווען עס הייסט: (במדבר כ"א מ"ח) „מאכע דיר איינע שלאנגע, אונד זעטצע זיא אויף איינע שטאנגע; יעדער געביססענע דער דארויף היניזיהט, זאלל לעבען בלייבען"; קאן עטווא דיזע שלאנגע טעדטען אדער בעלעבען? אלליין, ווען דיא ישראל נאך אָבען בליקטען אונד איהרען זין איהרעם פאטער אים היממעל אונטערווארפען, ווארדען זיא געהיילט, ווא ניכט, שוואנדען זיא הין · — דורך איינען טויבשטוממען, איינען בלעדזינניגען אונד איינען מינדעריעהריגען קעננען ניכט אנדערע איהרער פפליכט גענוגען · דיא רעגעל איזט, דורך זאלכע דיא ניכט צו איינער האנדלונג פערפפליכטעט זינד, קעננען אנדערע ניכט איהרער פפליכט ענטלעדיגט ווערדען ·

פרק ד

יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת
בַּשַּׁבָּת, בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ תוֹקְעִים, אֲבָל
לֹא בַמְּדִינָה · מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין
רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהוּ תוֹקְעִין בְּכָל מָקוֹם
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין · אָ"ר אֱלִיעֶזֶר לֹא הִתְקִין
רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֶלָּא בְּיַבְנֶה בִּלְבָד · אָמְרוּ
לוֹ, אֶחָד יַבְנֶה וְאֶחָד כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית

ווען דאס ניי-יאהרס-פעסט אויף איינען שבת פיעל, זא בליז מאן אים היילגטהומע, אבער ניכט אויסערהאלב · נאך דער צערשטערונג דעס טעמפעלס פעראָרדנעטע ר' יוחנן זאהן זכאי דאס מאן אללער אָרטען, ווא זיך איין געריכטס-האף בעפינדעט בלאזען זאללע · ר' אליעזר זאגט: ער האט דיזע פעראָרדנונג נור פיר יבנה אנגעאָרדנעט · מאן ערוויי-דערטע איהם אבער: זא וואהל פיר יבנה אלס פיר יעדען אנדערן אָרט, ווא איין בלייבענדער געריכטסהאף זיין ווירדע ·

להוציאו דהכי איירי בחזן הכנסת שתוקע להוציא כל השומעים, ואם עמד השומע מסתמא כיון, אבל להוציא היחיד צריך לכוין השומע והמשמיע: (ח) והיה וגו' משום דאיירי לעיל בכוונת הלב תני נמי להך: זה הכלל · לאתויי ברכת הנהנין, דברכת המצות כל ישראל ערבים זה בזה, לפיכך אף ע"פ שיצא מוציא, משא"כ ב"הנ דלא לתהני ולא לברך · א"נ לאתויי נשים ועבדים שאין מוציאין:

פרק ד במקדש · דתקיעת שופר שבות שלא יטלנו ויעבירנו ד"א ברה"ר ואין שבות במקדש: במדינה · לא בירושלים ולא בגבולים · ורמב"ם מפרש ירושלים כולה קרויה מקדש: שיש שם ב"ד · אפילו אינן קבועין מפני שב"ד זריזין הן ומזהירים את העם שלא יוציאו: ביבנה · שהיתה שם סנהדרי גדולה וכן כל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה, אבל לא

מַעֲבִירִין עָלָיו אֶת הַתְּחוּם, וְאֵין מְפַקְּחִין עָלָיו אֶת הַגַּל, לֹא עוֹלִין בָּאִילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמָּיִם, וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, וּבֵין בְּדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה · אֲבָל אִם רָצָה לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם אוֹ יַיִן יִתֵּן · אֵין מְעַכְּבִין אֶת הַתִּינוֹקוֹת מִלִּתְקוֹעַ, אֲבָל מִתְעַסְּקִין עִמָּהֶן עַד שֶׁיִּלְמְדוּ · וְהַמִּתְעַסֵּק לֹא יָצָא, וְהַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמִּתְעַסֵּק לֹא יָצָא : (ט) סֵדֶר תְּקִיעוֹת, שָׁלֹשׁ שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ · שִׁיעוּר תְּקִיעוֹת כְּשָׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת, שִׁיעוּר תְּרוּעָה כְּשָׁלֹשׁ יְבָבוֹת · תָּקַע בָּרִאשׁוֹנָה וּמָשַׁךְ בַּשְּׁנִיָּה כִּשְׁתַּיִם, אֵין בְּיָדוֹ אֶלָּא אַחַת · מִי שֶׁבֵּרַךְ וְאַחַר כַּךְ נִתְמַנָּה לוֹ שׁוֹפָר, תּוֹקֵעַ וּמֵרִיעַ וְתוֹקֵעַ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים · כְּשֵׁם שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חַיָּב כַּךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיָּב · רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שְׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבָתָן:

זענס, דארף מאן ניכֿט דיא שבת-גרענצע איבערשרייטען; אויך ניכֿט איינען שוטהויפֿען וועגריימען, (אום דאס הארן עטווא הערויסצוהאלען); אויך ניכֿט אויף איינען בוים שטייגען, אויף איינעם טהיערע רייטען, אויף דעם וואססער שווימען; אויך ניכֿט דאראן שניידען מיט עטוואס דאס מאן ניכֿט בעריהרען דארף, עס זייא וועגען דער שבת-רוהע אדער וועגען אויסדריקליכֿען פֿערבאטעס; אבער מאן דארף ווען מאן וויל, וואססער אדער וויין היניינגיסען. מאן פֿערהינדערט קינדער ניכֿט אם בלאזען, פֿיעלמעהר בעשעפֿטיגע מאן זיך מיט איהנען, דאס זיא עס לערנען. ווער צור איבונג בלעזט, אדער דער איהם צוהערט, גענוגט ניכֿט זיינער פפֿליכֿט דאדורך. (ט) דיא ארדנונג דעם בלאזענס איזט, דרייא מאל ווערדען יע דרייא טענע געבלאזען, (נעמליך איממער תקיעה, תרועה²), תקיעה). דאס צייטמאאס דער זעכס תקיעה-טענע איזט גלייך דעם פֿאן דרייא תרועה-טענען; אונד איינע תרועה זא לאנג, וויא עטווא דרייא שטאָס-זייפֿצער. ווען איינער דיא ערשטע תקיעה געבלאזען האט, אונד דיא צווייטע דעהנט, ביס צור לענגע פֿאן צווייא צייטמאאסען, זא גילט זיא נור פֿיר איינע. — ווען איינער אללע זעגען געשפראכֿען האט, אונד דאן ערשט איין בלאזהארן בעקאממט, זא בלעזט עס דרייא מאל תקיעה, תרועה, תקיעה. זא וויא דער אבגעארדנעטע דער געזאממטהייט (דער פֿארבעטער) פֿערפפֿליכֿטעט איזט (זעלבסט צו בעטען), זא איזט עס אויך יעדער בעזאנדערס. ר' גמליאל זאגט; דורך דען אבגעארענעטען דער געזאממטהייט איזט דיא מענגע דער פפֿליכֿט ענטהאבען.

מתים פתוחים : (ח) התחום · להביא מחוץ לתחום או לילך חוץ לתחום לשמוע התקיעות ; שבות · לא תעשה · זו ואצ"ל זו קתני וה"ה לולב, והא דלא תני להכך גבי לולב, משום דבשופר הוי רבותא טפי דליתא בשאר יומי, א"כ דיש בו זכרון : יתן · ולא אמרינן מתקן מנא הוא ; אין מעכבין · התינוקות שהגיעו לחינוך ואפילו בשבת, כדי לחנכן, שיהיו מלומדין לתקוע בר"ה ; אבל מתעסקין · אבל לשון ברם, ולא גזרינן שמא יטלטלו ד"א בר"ה, דאינו טרוד במצוה לצאת בה, ולא גזרו אלא בזמן שהוא טרוד לצאת, שמא ישכח השבת, וכשלא הגיע לחינוך מעכבין · ואע"ג דקטן האוכל נבילות אין ב"ד כו' י"ל ה"מ במלתא דלא מפרסמא, אבל כי הא שהקרן נשמע לרבים מעכבים ; והמתעסק · וממ"ז פ"ג לא שמעינן אלא שהשומע צריך כוונה אבל התוקע עצמו ה"א דא"צ כוונה ; מן · וה"ה השומע מן התוקע לעצמו, ואיידי דתני רישא והמתעסק וכו' תני סיפא המתעסק, ואף ע"ג דמשנה שא"צ היא, דהשתא תוקע עצמו לא יצא אף ע"ג דשומע ותוקע כ"ש השומע לבד, ועוד דהכר תני לה לעיל מ"ז אם כיון כו' י"ל דה"א דוקא מתעסק עצמו, דאין כאן שום כוונה לצאת לא יצא, אבל במתכוין שומע מן המתעסק ה"א דיצא, דס"ד דלעיל איירי בש"ץ, קמ"ל הכא דבעינן כוונת משמיע ; (ט) ג'. אחד למלכיות, אחד לזכרונות, ואחד לשופרות ; של ג' ג' · תשר"ת לכל אחד ואחד ; שעור תקיעות · שעור כל שש התקיעות כשלש תרועות ; יבבות · ג' קולות בעלמא של כ"ש · וי"מ יבבא היא ג' כוחות של כל שהן, נמצא שיעור תרועה ט' כחות של כל שהן ; תקע · ומשך התקיעה שלאחר תרועה כב' שמכח הראשונה כבר שמשך הב' כשתים לצאת ידי תקיעה שלאחר מלכיות וידי תקיעה שלפני זכרונות ; אלא אחד · לתקיעה של אחריה דלא מפסיקין אחד לשתים ; שבירך · התפלל מוסף ובירך ט' ברכות ; ג' פעמים. תוקע ומריע ותוקע לשם מלכיות, וכן ג"פ לזכרונות, וכן לשופרות ; שש"צ חייב · להתפלל בפ"ע ואינו יוצא בחזרת תפלתו לבד ; כל יחיד · הבקי חייב להתפלל בפ"ע ואין הש"צ מוציאו, ואין הש"צ יורד לפני התיבה אלא להוציא את שאינו בקי, ואע"ג דכ"י ערבים זה בזה ומט"ז בברכת המצות מוציא אע"ז, שאני תפלה דמסתבר שיהיה כ"א מבקש רחמים על עצמו ; ר"ג · סבר דש"ץ מוציא אף את הבקי ואף בכל השנה, ולמה צבור מתפללים בלחש, כדי שיסדר ש"ץ את תפלתו ;

²) דיא תרועה איזט ניכט מעהר בעקאננט ·

שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הועד : (ה) סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדשת השם וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע, קדשת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים · ד"ר יוחנן בן נורי · אמר לו ר"ע, אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר? אלא אומר אבות וגבורות וקדשת השם וכולל מלכיות עם קדשת היום ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים : (ו) אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות · ר' יוחנן בן נורי אומר, אם אמר שלש שלש מכלן יצא · אין מזכירין זכרון מלכות ושופר של פורענות · מתחיל בתורה ומשלים בנביא · ר' יוסי אומר אם השלים בתורה יצא : (ז) העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע, ובשעת ההלל, ראשון מקרא את ההלל · (ח) שופר של ראש השנה, אין

זיך אן דען בעשטיממטען פערזאממלונגסארט צו בעגעבען האבען · (ה) דיא ארדנונג דער זעגענשפריכע אם ניי־יאהרס־פעסטע איסט: מאן שפריכט דיא זעגען (פאן דען אכטצעהן) וועלכע הייסען: אבות, גבורות, קדושה, אונד פערבינדעט דאמיט מלכיות (איבער דיא הערשאפט גאטטעס) אהנע צו בלאזען; הירויף פאן דער היילינקייט דעס טאגעס אונד מאן בלעזט · דאן פאלגען זכרונות (דיא ערינערונגספריכע) אונד מאן בלעזט; דאן שפריכט מאן דיא שופרות (זעגען איבער דאס בלאזען) אונד בלעזט; דאן שפריכט מאן דיא זעגען עבודה, הודאה, אונד ברכת כהנים · זא לעהרט ר' יוחנן זאהן נורי · ר' עקיבה וואנדטע איהם איין: ווען מאן נאך מלכיות ניכט בליזע, וואצו ווירדע מאן דיזע דען ערוועהנען? פילמעהר שפריכט מאן אבות, גבורות אונד קדושה אונד פערבינדעט מלכיות מיט דעם איבער דיא היילינקייט דעס טאגעס, אונד בלעזט; דאן זכרונות אונד בלעזט; דאן שופרות אונד בלעזט; אונד שפריכט דאן עבודה אונד הודאה אונד ברכת כהנים · (ו) מאן מוס מינדעסטענס צעהן (שטעללען דער היילינען שריפט) מלכיות ענטהאלטענד, שפרעכען, צעהן איבער זכרונות, צעהן איבער שופרות; ר' יוחנן זאהן נורי זאגט: ווער נור יע דרייא פאן יעדעם געשפראכען האט, גענינט דער פפליכט · מאן בעדינגט זיך אבער צו דען דרייא פונקטען קיינער שטעללע, וועלכע שטראפפערהייסונגען ענטהעלט · — מאן בעגיננט מיט שטעללען אוים דעם געזעטצע אונד שליסט מיט דענען אוים דען פראפעטען · ר' יוסי זאגט: עס גענינט ווען מאן מיט איינער שטעללע אוים דעם געזעטצע שליסט*), (ז) דער אלס צווייטער פארבעטער אם ניי־יאהרס־פעסטע פאר דיא לאדע טריטט, לעסט דאס בלאזען איבען · — אן טאגען, דא מאן דאס הלל ליזט, מוס דער ערשטערע דאס הלל פארלעזען · (ח) וועגען דער פפליכט דעם בלא־

שהסנהדרין יושבים והם יקדשוהו בלא ראש ב"ד ; (ה) אבות · מגן אברהם ; גבורות · אתה גבור ; קדושת השם · קדוש קדוש קדוש ; קדושת היום · אתה בחרתנו : מלכיות · ואע"ג דמקרא דמכייהו יליף זכרונות כו' כזכרו מלכיות באחרונה, מ"מ מקדימין מלכיות, כי כן ראוי להמליך עלינו מלך, ואח"כ נעלה זכרונינו לפניו לטובה ; למה הוא · אע"ג דהתורה אמרה להזכיר, ה"ק למה מזכיר עשר, דהואיל ואשתנו מלכיות לענין תקיעות, כדין הוא דלישתני נמי לפחות מהם ; (ו) עשרה · ג' פסוקים של תורה, ג"פ של נביאים, ג"פ של כתובים ואחד משל תורה שמשלים בו ; עשרה · כנגד עשר הלולים דהללו אל בקדשו, דכתיב בהו בתקע שופר · א"נ כנגד י' הדברות, דכתיב בהו נמי שופר · א"נ כנגד י' מאמרות שבהן נברא העולם בר"ה ; ג' ג' · של כולן אחד של תורה, ואחד של נביאים, ואחד של כתובים, כנגד תורה נביאים, וכתובים א"נ כנגד כהנים לוים וישראלים ; פורעניות · וזכרון יחיד אע"פ שהוא לטובה אינו מזכיר ; בתורה יצא · ה"ק ומשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא : (ז) השני · המתפלל מוסף, שקודם הגזירה היו מתפללין ט' ברכות ותקעו אף בשחרית, וגזרו העכו"ם שלא יתקעו, והיו אורבים כל שש שעות של זמן תפילת שחרית, לכך תקעו התקיעות והברכות במוספין, ומנהגם היה שהמתפלל יוצר אינו מתפלל מוסף ; מתקיע · אבל אינו תוקע כמו שהש"ץ כהן אינו נושא את כפיו, ולא תני תוקעין במוסף, משום דאין תוקעין אלא בשעת חזרת הש"ץ ; כראשון · דזריזין ומקדימין : ההלל · בשאר י"ט ובר"ה א"א הלל, דספרי חיים וספרי

*) נאך דעם תלמוד איזט דיזע שטעללע אנדערס צו לעזען, אונד וויל ר' יוסי, מאן זאללע מיט איינער שטעללע אוים דער תורה שליסען, אבוואהל, ווען מאן מיט איינער אוים דען פראפעטען געשלאססען האבע, עס אויך גענוגע.

הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר, הָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר · עַד אֵימָתַי שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים? ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיַּעֲבוֹר הַפֶּסַח · ר' מֵאִיר אוֹמֵר, עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן: (ג) בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים · ר' גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בְּשִׁבְעָה בוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ אַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת: (ד) הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת · אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה: (ה) הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר · אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה: (ו) עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹת עַל הַצִּבּוּר · אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם, וַאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה

ערשטען פֿייערטאגע דעם פסח-פֿעסטעס ערוועהנט דעססען נאָך דער ערשטערע, דער לעטצטערע אבער ניכֿט מעהר · ביס וויא לאנגע ערפֿלעהט מאן דען רעגען? ר' יהודה זאגט: ביס דאס פסח-פֿעסט פֿאראיבער איזט; ר' מאיר זאגט: ביס צו ענדע דעס מאנאטס ניסן, וויל עס הייסט: (יואל ב' כ"ג) „ער ווירד אייך אים ערשטען מאנאטע פֿריה-אונד שפעטרעגען הערבזענדען" (ג) אם דריטטען טאגע דעס מרחשון ערפֿלעהט מאן דען רעגען; ר' גמליאל זאגט: אם זיבענטען דעססעלבען, פֿונפֿצעהן טאגע נאך דעם לויבהיט-טענפֿעסטע: דאמיט נאך ביס דאהין דער לעטצטע אויס-לענדישע ישראל ביס אן דען אייפֿראט (פֿאן ירושלים אויס) געלאנגען קעננע. (ד) ווען דער זיבצעהנטע מרחשון איינטריטט אהנע דאס רעגען געפֿאללען איזט, זא בעגאנ-נען איינצעלנע (אויסגעצייכֿנעטע מעננער) דרייא פֿאסטאגע צו האלטען [*) · אן זאלכֿען פֿאסטען איזט געשטאטטעט, דיא נאכֿט פֿארהער צו עססען אונד צו טרינקען, אונד (אם טאגע) צו ארבייטען, צו באדען, זיך צו זאלבען, דיא שו-הע אנצולעגען, אונד דיא בייוואהנונג צו פֿערריכֿטען · (ה) טריטט דער ניימאנד דעס כסלו איין, אהנע דאס רעגען געפֿאללען איזט, זא פֿערפֿיגט דאס געריכֿט דרייא אללגעמיינע פֿאסטטאגע · אן דיזען דארף מאן דיא נאכֿט פֿארהער עססען אונד טרינקען, אונד אם טאגע ארבייטען באדען, זיך זאלבען, דיא שוהע אנלעגען, אונד דיא בייוואהנונג פֿערריכֿטען · (ו) זינד דיזע פֿאראיבער אונד איזט נאך קיינע ערהערונג ערפֿאלגט, זא פֿערפֿיגט דאס געריכֿט נאך דרייא אללגעמיינע פֿאסטטאגע; אן דיזען דארף מאן פֿאם שלוס דעם פֿאָריגען טאגעס אן ניכֿט מעהר עססען אונד טרינקען, אונד איזט פֿערבאָטען צו ארבייטען, צו באדען, זיך

יזכירו גם מבערב, ומבערב אין מזכירין, לפי שאין שם כל העם כאחד, זה מזכיר וזה אינו מזכיר, ויהיו אגודות אגודות: הראשון · המתפלל שחרית. והא דאר"י בסמוך עד שיעבור, תרי תנאי אליבא דר"י: מורה · ומאן דפליג ס"ל דאין למדין מימי יואל שהיה רעבון, ונעשה להם נס, שהיורה הוא במרחשון, ויורד להם בניסן: (ג) ג' מרחשון · ה"מ בא"י, אבל בגולה שהוא מקום נמוך וא"צ מטר כל כך, אין שואלין עד ס' יום לתקופת תשרי ויום ס' בכלל: ט"ו · אם תשרי מלא הוי ט"ו בז' מרחשון, ואם תשרי חסר הוי ט"ו בח' מרחשון, והכל תלוי בט"ו: שבישראל · אותן שעלו לרגל שלא יפסיקום הגשמים: פרת · שהוא בנפוכה של א"י ועפ"י החשבון דיחזקאל תמנא מאה וחמשים פרסאות, ומהלך יום הוא יו"ד פרסאות, ואע"ג שיש שבתות בתוך הט"ו יום, אפשר שילכו ע"י כורגנים וגם ע"י עבורי עיר: (ד) י"ז · וכבר עברו ג' זמנים ג' וז' וי"ז מרחשון: היחידים · ת"ח שמיוחדים במעשיהם: ג' תעניות · בה"ב, דכמו שאין גוזרין תענית על הצבור לכתחילה בה' ליחידים נמי אין מתחילין בה': משחשכה · כל הלילה עד שיעלה ע"ה אם לא ישן שינת קבע, ואם ישן אסור לאכול ולשתות אם לא התנה קודם שישן · וא"ד דשתיה לא בעי תנאי: (ה) ר"ח · אע"ג דזמן רביעה האפילה בי"ז מרחשון, השכתן רבי יוסי דפליג בגמרא וס"ל שהוא בראש חדש כסלו: (ו) מבעו"י · כמו י"הכ: שהן י"ג · וג' דיחידים אינן מן המנין, ומניא אתי לאשמועינן דאין גוזרין יותר מי"ג, א"ד משום טרחא דצבורא, וא"ד מפני שכבר עבר זמנו: מתריעין ·

*) נעמליך אם צווייטען אם פינפטען אונד ווידער אם צווייטען וואכענטאגע ·

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית

אונטער דיזעם טיטעל ווירד איבער דיא פאסט־טאגס־פייער דאס נעהערע נאכגעוויזען, אונד בעזאנדערס מאנכעס אויס דער פריהערן צייט ערצעהלט · — פאסט־טאגע זינד אבער היער נור זאלכע, דיא וועגען איינעס אללגעמיינען אונגליקס ענטוועדער נור פיר איינמאל אנבערוימט, אדער דיא וועלכע צור עראיננערונג עהעמאליגער אונגליקספעללע יעהרליך געפייערט ווערדען · צור ערשטערן ארט געהערטע בעזאנדערס אין פאלעסטינא דאס אויסבלייבען דעם רעגענס; דאהער דיזער אומשטאנד היער דען אנפאנג מאכט ·

פרק א

מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג · ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג · אָמַר לוֹ ר׳ יְהוֹשֻׁעַ, הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סִימַן קְלָלָה בֶּחָג, לָמָּה הוּא מַזְכִּיר? אָמַר לוֹ ר׳ אֱלִיעֶזֶר, אַף אֲנִי לוֹ אָמַרְתִּי לִשְׁאוֹל אֶלָּא לְהַזְכִּיר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּעוֹנָתוֹ · אָמַר לוֹ, אִם כֵּן לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר · (ב) אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לַגְּשָׁמִים, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר, הָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר · בְּיוֹם טוֹב

פאן וואן אן ערוועהנט מאן דער גאטטעסקראפט דעס רעגענס[1] (אים געבעטע)? ר׳ אליעזר זאגט: פאם ערשטען פייערטאגע דעס לויבהיטטענפעסטעס אן; ר׳ יהושע זאגט: פאם לעטצטען אן · דיזער ווענדעט יענעם איין: דא דער רעגען אם לויבהיטטענפעסטע איין צייכען דער אונגנאדע[2] איזט, וואצו זאלל מאן דעססען ערוועהנונג טהון? דארויף ערווידערט ר׳ אליעזר: אויך איך זאגע ניכט, מאן זאללע דארום פלעהען, זאנדערן נור דעססען מיט דען ווארטען: „דער דוא צור רעכטען צייט דען ווינד וועהעסט אונד דען רעגען הערבזענדעסט!" ערוועהנען · דארויף ערווידערט יענער: דאן מיסטע מאן יא דעססען איממער ערוועהנען · (ב) מאן ערפלעהט[3] דען רעגען ניכט עהער אלס קורץ פאר דער רעגענצייט · ר׳ יהודה זאגט; ווער אם לעטצטען טאגע דעס לויבהיטטענפעסטעס אלס לעטצטערער פאר דיא לאדע טריטט (אום פארצובעטען) דער ערוועהנט דעס רעגענס, דער ערשטערע אבער ניכט · אם

פרק א גבורות גשמים · שהגשמים א׳ מגבורותיו של הקב״ה ותני בר״ה ובחג נדונין על המים, תנא הכי מאימתי ; האחרון · שהגשמים סי׳ קללה בחג, שא״א לקיים מצות סוכה, וקתני מזכירין ולא תני זוכרין לאשמעינן שאסור להזכיר, עד שיכריז ש״ץ משיב הרוח ; לשאול . להתפלל כגון ותן טל ומטר ; להזכיר · גבורתו של מקום שמוריד גשמים בעונתן ; בעונתו · דס״ל דאם בא להזכיר, כל השנה מזכיר, כשם שתחיית המתים מזכיר כל השנה, ואינה אלא בזמנה, ומיהו בי״ט הראשון טובה לרצות לפני שאלה, ורי״ם דשאני ת״הם דכל יומא זימניה אבל גשמים משיצא ניסן סימן קללה הוא : (ב) אין שואלין . היינו אין מזכירין ; סמוך · סתמא כר׳ יהושע · א״כ שאלה לומר טל ומטר אף ר״א מודה שאין שואלין אלא סמוך בג׳ או בז׳ ; האחרון · המתפלל מוסף והמתפלל שחרית אינו מזכיר דא״כ הוו סברי דכבר מזכיר ליה מאורתא ולשנה הבאה

---

1) עם געשיהט נעמליך נור זעכס מאלאטע הימדורך · דער אויסדרוק גבורה ערלאיננערט אן דיא שטעללען אויס תהלים, בעזאנדערס אויך אן איוב ה׳ ט׳, וואו גאטטעס אללמאכט געפריזען ווירד, דיא זיך דורך דען רעגען אפפענבארע · 2) ז׳ סוכה פ׳ ב׳ מ׳ ט

3) עם איזט ניכט אויסגעמאכט, אב היער שואלין אונד מזכירין צווייערלייא פארמעלן זייען, אבוואהל דער אויסדרוק דער משנה דאפיר שטיממט · אנדערע נעהמען נעמליך אן, דאס צווייערלייא בעריכטע איבער ר׳ יהודה היער צוזאממענגעשטעללט זייען ·

כבושין, אחינו, לא נאמר באנשי נינוה וירא
אלהים את שקם ואת תעניתם, אלא וירא
האלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה ·
ובקבלה הוא אומר, וקרעו לבבכם ואל
בגדיכם : (ב) עמדו בתפלה מורידין לפני
התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם,
כדי שיהא לבו שלם בתפלה, ואומר לפניהם
ארבעה ועשרים ברכות, שמנה עשרה
שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש : (ג) ואלו
הן, זכרונות, ושופרות, אל ה' בצרתה לי
קראתי ויענני, אשא עיני אל ההרים וגומר,
ממעמקים קראתיך ה', תפלה לעני כי
יעטף · ר' יהודה אומר, לא היה צריך לומר
זכרונות ושופרות, אלא אומר תחתיהן, רעב
כי יהיה בארץ, דבר כי יהיה וגומר, אשר
היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצרות,
ואומר חותמיהן : (ד) על הראשונה הוא
אומר, מי שענה את אברהם בהר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם
היום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל · על
השניה הוא אומר, מי שענה את אבותינו על
ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול

ברידער! עס הייסט פאן דען בעוואהנערן נינוה'ס ניכט,
גאט זאה איהרע זאק־היללע, אונד איהר פאסטען, זאנ־
דערן (יונה ג' י') גאטט זאה איהר טהון, וויא זיא פאן איה־
רעם בעזען וואנדעל צוריק קעהרטען · אויך הייסט עס אין
דער איבערליפערונג (דען פראפעטען) „צעררייסעט אייער
הערץ, ניכט אבער איירע קליידער“! (יואל ב' י"ג) · (ב) זא
באלד זיא זיך צום געבעטע הינשטעללען, פיהרט מאן צום
פארבעטען איינען גרייז הין, דער געאיבט איזט, איינען מאן
דער קינדער האט, אונד דעססען הויז לעער איזט [1]), דא־
מיט ער זיך גאנץ דער אנדאכט ווידמע · דערזעלבע טרעגט
פיער אונד צוואנציג זעגענשפריכע פאר; נעמליך, דיא אכט־
צעהן טעגליכען אונד נאך זעכס דאצו [2]) · (ג) נעמליך
פאלגענדע: זכרונות; שופרות; דען פזאלם: צו גאטט
רופע איך אין מיינער נאטה אונד ער ערהערט מיך א' ז' וו.
דען פזאלם: איך העבע מיינע אויגען צו דען בערגען א' ז' וו.
דען פזאלם: אויס דען טיפען רוף איך דיך אן, א גאטט!
אונד ענדליך דען פזאלם: געבעט דעס אונגליקליכען, ווען
ער זיך איינהיללט · ר' יהודה זאגט: מאן ברויכט זכרונות
אונד שופרות ניכט פארצוטראגען, זאנדערן אן דערען שטעל־
לע (אויס מלכים א' ח')? ווען הונגערסנאטה אים לאנדע
איזט, ווען פעסט אים לאנדע איזט א. ז' וו' אונד (אויס
ירמיה י"ד א') וואס גאטטעס ווארט דעם ירמיה בייא דער
דיררע געאפפענבארט · מאן זעטצט דאן צו יעדעם דען
שלוסזעגען · (ד) ביים ערשטען לויטעט דערזעלבע: דער דען
אברהם אם בערגע מוריה ערהערט האט, מעגע אייך ער־
הערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אננעהמען, געפריזען
זייעסט דוא, עוויגער! ערלעזער ישראל'ס · ביים צווייטען:
דער אונזערע פארפאהרען אם שילפמעערע ערהערט האט,
מעגע אייך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע

מפלה אדם, שזכור עקידת יצחק ויראה : התיבה · דכתיב בכל צרתם לו צר : נותנים · והן עצמן אינם נוטלים, כדי שיתביישו יותר, ומפני חשיבתם מתביישים מאחרים : והזקן · והוא חכם, ואם לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם : כבושין · להחזיר למוטב : ובקבלה · דברי הנביאים המצווים ומזהירין את ישראל נקראים דברי קבלה, מש"ה וירא אלקים גו' לא קרי ליה דברי קבלה : (ב) ורגיל · יודע סדר התפלה : וביתו ריקן · שאין לו במה לפרנס ומתוך כך מתפלל בכוונה, א"נ ביתו ריקן מן עבירות שלא יצא עליו שם רע בילדות, א"נ שלא יהיה בביתו וכל קרוביו וכל הנלווים עליו בעלי עבירה : שש · בין גואל לרופא : (ג) ושופרות · ומלכיות לא, אע"ג דאמרינן כ"מ שיש זכרונות יהיה מלכיות עמהן, י"ל דוקא בר"ה וי"כ של יובל : אל ה' · וכן את הנוספות, זכרונות חד, שופרות ב', אל ה' ג', אשא עיני ד', ממעמקים ה', תפלה לעני ו' : חותמיהן · אחר זכרונות חתימת זכרונות, ואחר שופרות חתימת שופרות : (ד) הראשונות · בגואל ישראל הוא מתחיל להאריך ואע"פ שאינה מתכין השם קורא אותה ראשונה לפי שבה מתחיל להוסיף : לאברהם · שהוא ראשון לגנולים שבכל

[1]) איינגע ערקלערען: דער ארם איזט; אנדערע: דער פאן אללער שולד ריין איזט · [2]) צווישען דעם זיבענטען אונד אכטען איינגעשאלטען ·

וְבַסִּיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְנוֹעֲלִין אֶת הַמֶּרְחֲצָאוֹת · עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עֲלֵיהֶם עוֹד שֶׁבַע, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר · הֲרֵי (נ"א וּמָה) אֵלּוּ יְתֵרוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁבְּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנֻיּוֹת, בַּשֵּׁנִי מַטִּין עִם חֲשֵׁיכָה, וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת: (ז) עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ, מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, בְּבִנְיָן, וּבִנְטִיעָה, בְּאֵרוּסִין וּבְנִשּׂוּאִין וּבִשְׁאֵלַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ כִּבְנֵי אָדָם הַנְּזוּפִין לַמָּקוֹם · הַיְחִידִים חוֹזְרִים וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן · יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ (ס"א וְלֹא יָרְדוּ) גְּשָׁמִים סִימָן קְלָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם וְגוֹמֵר:

צו זאלבען, דיא שוהע אנצולעגען, אונד דיא בייוואהנונג צו פערריכטען · אויך ווערדען אללע באדעהייזער געשלאססען· זינד אויך דיזע אהנע ערהערונג פאראיבער, זא פערפיגט דער געריכטסהאף נאך זיבען אללגעמיינע פאסטטאגע· צוזאממען אלזא דרייצעהן · דיא לעטצטערן אונטערשיידען זיך פאן דען פריהערן דאדורך, דאס מאן אן דענזעלבען לערם בלעזט, אונד דיא לעדען שליסט · יעדאך אם צווייטען (וואכענטאגע) קורץ פאר נאכט העלט מאן דיא לא־דענטהירען ¹) אנגעלעהנט, אונד אם פינפטען דארף מאן אפפען האלטען, אום דער עהרע דעס שבת וויללען· (ז) זינד אויך דיזע אהנע ערהערונג פערשטריכען, זא ענטציהט מאן זיך אללען ערפרייליכען פערהאנדלונגען, לוסט־בויטען, שענען אנפפלאנצונגען, פערלעבניססען, האכצייטען, געגענזייטיגען בעגריסונגען; וויא מענשען דיא גאטט פאן זיך געוויזען האט · דיא איינצעלנען פאנגען ווידער אן צו פאסטען ביס ניסן צו ענדע איזט · פערשטרייכט דער ניסן ביס רעגען פעללט, זא איזט עס איין צייכען דעס פלוכעס, וויא עס הייסט; (שמואל א׳ י"ב י"ד) „איזט דאך הייטע ווייצענערנטע אי׳ ז׳ וו.

פרק ב

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת כֵּיצַד? מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּיבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, וְנוֹתְנִין אֵפֶר מִקְלֶה עַל גַּבֵּי הַתֵּיבָה, וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ · הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶן דִּבְרֵי

וויא איזט דיא ארדנונג דער (זיבען לעטצטעה אללגעמיינען) פאסטטאגס־פייערן? מאן ברינגט דען שראנק (ווארין דיא געזעטצראללען) אויף דען פרייען פלאטץ דער שטאדט, שטרייעט אשע פאן געבראננטעם ²) אויף דען שראנק, אונד אויף דאס הויפט דעס פירשטען (נשיא) אונד דעס אבערשטען דעס געריכטסהאפעס, אונד יעדער אנדערע טהוט זעלבסט אשע אויף זיין הויפט· דער עלטעסטע אונטער דען אנוועזענדען טרעגט ריהרענדע ווארטע פאר, עטווא:

בשופרות, ואע"ג דמכות היום בחצוצרות פ"ג מ"ד דר"ה, ומבואר שם דבגבולין מקום שיש חצוצרות אין שופר, צ"ל דה"פ דבמקדש איכא תרתי, אבל בגבולין או שופר או חצוצרות: מטין · ואין מוציאין סחורתן לחוץ דהייכו דבר מאכל, ושאר דברים אין פותחין כלל: מותרין · לפתוח כל היום: (ז) כענו · שוב אין גוזרין אלא ממעטין אבל בשאר צרות שלא תבא על הצבור מתענין והולכין עד שנענין: משא ומתן · של שמחה: בבנין · של שמחה כגון בית חתנות: נטיעה · לטייל המלכים תחתיו אבל בית לדור ונטיעה לפירות מותר: בארוסין · שלא יהו ששים כלל, ואמירי מט"ב שמארסין בו: נזופין · נעורין: ולא ירדו · בלל קודם ניסן אפילו ירדו אחר ניסן סימן קללה הוא · וי"מ עד שיצא תקופת ניסן, וכל הדינים הללו בא"י, אבל האיים הרחוקים כ"א שואל הגשמים בזמן שהוא צריך להם, ואם עבר אותו הזמן ולא ירדו, ב"ד גוזרין תעניות אחר שהתענו היחידים כסדר השנוי במתניתין:

פרק ב כיצד · בז' תעניות אחרונות קמיירי: התיבה · הארון שהס"ת מונח בו, כלומר כלי נכוע היה לנו ונתבזה בעונינו, ולמה לרחובה? לומר, צעקנו בצנעה בכ"כ ולא נענינו, נבזה עצמינו בפרהסיא: מקלה · שריפה שנשרף

¹) נור דיא דער וויקטואליען=הענדלער · ²) נאך איינִיגען פאן מענשענקנאכען ·

צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה · הָרִיעוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הָרִיעוּ · מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵינוּ עַל יַם סוּף הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה · וּכְשֶׁבָּא הַדָּבָר אֵצֶל חֲכָמִים אָמְרוּ לֹא הָיִינוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר מִזְרָח וּבְהַר הַבַּיִת:

(ו) שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל · שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין · שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין · דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ · וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת אֵלּוּ וְאֵלּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל · שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין כְּלָל · שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת, אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין:

(ז) אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִים לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת אֲבָל לֹא בַיָּמִים, וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה · אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִים מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס · וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת:

(ח) כָּל הַכָּתוּב בִּמְגִלַּת

הייטע אנגעהמען (דאן ריעף יענער): בלאזעט לערם, זעהנע אהרנ׳ס, בלאזעט לערם! (דאן פוהר יענער פארט): דער אונזערע פארפאהרען אם שילפמעערע ערהערט האט, מעגע אייך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אנגעהמען! א. ז. וו. — אלס מאן דיס דען געלעהרטען בעריכטעטע, זאגטען זיא: וויר האבען ניא זא פערפאהרען, אויסגענאממען אם עסטליכען טהארע אונד אם טעמפעלבערגע [1]) (ו) אן דען ערשטען דרייא פאסטטאגען, פאסטעטען דיא וואכע האבענדען פריסטער ניכט דען גאנצען טאג דורך; אונד דיא דינסטטהוענדען גאר ניכט · אן דען צווייטען דרייא פאסטטאגען, פאסטעטען דיא וואכע האבענדען אויס, דיא דינסטהוענדען אבער ניכט דען גאנצען טאג דורך · אן דען זיבען לעטצטען פאסטעטען אללע אויס · זא לעהרט ר׳ יהושע · דיא געלעהרטען זאגען, אן דען ערשטען דרייא פאסטטאגען, פאסטעטען ביידע גאר ניכט: אן דען צווייטען דרייא פאסטעטען דיא וואכע האבענדען ניכט אויס, דיא דינסטהוענדען גאר ניכט; אן דען זיבען לעטצטען פאסטעטען דיא וואכע האבענדען אויס, אונד דיא דינסטטהוענדען ניכט דען גאנצען טאג · (ז) דיא וואכע האבענדען דירפען אין דער נאכט וויין טרינקען, אבער ניכט בייא טאגע; דיא דינסטטהוענדען ווערער נאכטס נאך בייא טאגע · דיא וואכע האבענדען אונד שטאנדמעננער [2]) דירפען איהרען בארט ניכט שעערען אונד איהרע קליידער ניכט וואשען; אם פינפטען יעדאך איזט דיס געשטאטטעט, צו עהרע דעס שבת · (ח) איבעראלל

תקעו · שמש הכנסת א״ל כך: הריעו · בכל הברכות באחד אומר תקעו, ובאחד אומר הריעו, עד שיגמור כל הברכות · בשער המזרח · שער המזרח של הר הבית ועזרה, שאם היו מזכירים השם המפורש ולא הגי בעניית אמן · וי״א שער המזרח בעזרת נשים: (ו) אנשי משמר · כל משמר עובד בשבת שלם: אנשי בית אב · המשמר מתחלק לז׳ בתי אבות כמנין ימי השבוע כ״א יומו: ולא משלימין · שאינם חמורים כ״כ לכך לא משלימין אנשי משמר שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב יבואו אלו לסייעם: (ז) מותרים · לאו גבי תענית קאי אלא איידי דאיירי באנשי משמר תני כמי הכי: בלילות · שאין לחוש שמא תכבד העבודה: ולא בלילה · לפי שהיו צריכין להעלות כל הלילה האברים והפדרים שפקעו מעל המזבח · א״נ לא גמרו ביום גומרין בלילה: מעמד · הם הישראלים שלוחים מכ״י לעמוד על קרבנותיהם בעת העבודה ומתפללין שיקובלו ברצון: אסורין · כדי שיספרו קודם לכן ולא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולים: ובחמישי · שבתוך משמרתם מותרין: (ח) במגילת · מגילת תעניות נכתבו בימי חכמים, אף על פי שלא היה כותבין הלכות, כתבו ימים שנעשו בו נסים לישראל בבית שני, ומש״ה נקרא מגילת תענית כאלו היא מקרא, וקבעו י״ט, אית יומא דלא להתענה בהון בלבד, ואית יומא דאמירה

[1]) ווייל דא דער נאמע גאטטעס פעללינ אויסגעשפראכען ווארדע. — איבריגענס זינד דיא לעטצטען דיזער משנה זעהר אבווייכענד פאן איינאנדער, וויא אויס דען קאממענטאטארען צו ערזעהען [2]) ז׳ פ׳ ד׳ מ׳ א׳.

צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת · עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה · עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ צְעָקָה · עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה · עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה · עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר, מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ :

(ה) מַעֲשֶׂה בִּימֵי ר' חֲלַפְתָּא וְר' חֲנַנְיָה בֶּן תְּרַדְיוֹן, שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְגָמַר אֶת הַבְּרָכָה כֻּלָּהּ, וְלֹא עָנוּ אַחֲרָיו אָמֵן · תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים תִּקְעוּ · מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל

אננעהמען, געפריזען זייסט דוא עוויגער! דער דוא (שיינבאר־) פערגעססענעס שטעטס געדענקסט · ביים דריטטען: דער דען יהושע אין גלגל ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אננעהמען, געפריזען זייסט דוא, עוויגער! דער דוא דען פאזוינענשאלל גנעדיג אננימססט · ביים פירטען: דער דען שמואל אויף מצפה ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאג־ געשרייא הייטע אננעהמען, געפריזען זייסט דוא, עוויגער! דער דוא דיא קלאגטענע אננימססט · ביים פינפטען: דער דעם אליהו אויף דעם בערגע כרמל ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אנ־ נעהמען, געפריזען זייסט דוא, עוויגער! דער דוא דאס פלע־ העז גנעדיג אננימססט · ביים זעכסטען: דער דען יונה פאן דען איינגעווייידען דעס פישעס אויס ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אננעה־ מען, געפריזען זייסט דוא, עוויגער! דער דוא צור צייט דער נאטה ערהערעסט · — ביים זיבענטען [1]): דער דען דוד אונד זיינען זאהן שלמה אין ירושלים ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא הייטע אנ־ נעהמען, געפריזען זייסט דוא, עוויגער! דער דוא דיך דעס לאנדעס ערבארמסט · (ה) צור צייט דעס ר' חלפתא אונד דעס ר' חנניא זאהן תרדיון טראט דער פארבעטער הין אונד ענדעטע דען גאנצען זעגען, אבער נימאנד אנטווארטעטע דארויף אמן [2]) · (דער זינאגאגענדינער ריעף): בלאזעט, פריס־ טער! בלאזעט! (דאן פוהר דער פארבעטער פארט): דער אונזערן פאטער אברהם אויף דעם בערגע מוריה ערהערט האט, מעגע איך ערהערען אונד אייער קלאגגעשרייא

מגמרוד · זוכר כו' · שהיו ישראל נשכחים במצרים ונתייאשו מן הגאולה, זכר המקום אותם וגאלם : יהושע · לפי שנעשה בשופרות על יריחו : לשמואל . מעין אל ה', ואותה בשומע צעקה, דכתיב בשמואל ויצעק אל ה': אליהו · מעין אשא, ואותה בשומע תפלה, ובאליהו כתיב ענני ה' דהיינו תפלה : יונה · מעין ממעמקים, ואותה העונה בעת צרה, שכ"כ קראתי מצרה לי : הז' · לברכות שמאריך כאן : לדוד ושלמה . ואע"ג דאליהו ויונה בתר שלמה היו, דבעי לחתום מרחם על הארץ, בסוף הברכות, ודוד ושלמה התפללו על הארץ : (ה) חלפתא · בצפורי היה ולא ענה אמן אלא בשכמל"ו, הגם שבכל השנה היו עונים אמן, בגבולים טעו בזה, מאחר דאיכא כ"ד ברכות היו רוצים לעשות כמו במקדש, בין בעניית אמן, בין בתקיעות:

---

[1]) דער ערסטע שלוס זאנגען אויס נעמליך דער געוועהנליכע, אונד דער זעכסטע לאססען אויס דער זיבענטע דער פערלעצטערטען פארמעל · [2]) אנדערן: געפריזען זייא דער נאמע דיינער גלארייכען מאיעסטעט אימערדאר! — דיס געשאה זאנסט נור אים טעמפעל ·

עֲלֵיהֶן מִיָּד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכַּת בַּצּוֹרֶת (ב) יָרְדוּ לַצְּמָחִין אֲבָל לֹא יָרְדוּ לָאִילָן, לָאִילָן וְלֹא לַצְּמָחִין, לָזֶה וְלָזֶה אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׁיחִין וְלַמְּעָרוֹת, מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד · (ג) וְכֵן עִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ עָלֶיהָ גְשָׁמִים, דִּכְתִיב וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אַחַת וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר, חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְגוֹמֵר · אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת · ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת: (ד) וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ דֶּבֶר אוֹ מַפּוֹלֶת, אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת, וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת · ר"ע אוֹמֵר מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת · אֵיזֶהוּ דֶבֶר? עִיר הַמּוֹצִיאָה חָמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה, הֲרֵי זֶה דֶבֶר · פָּחוּת מִכָּאן אֵין זֶה דֶבֶר: (ה) עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם, עַל הַשִּׁדָּפוֹן, וְעַל הַיֵּרָקוֹן, עַל הָאַרְבֶּה, וְעַל הֶחָסִיל, וְעַל הַחַיָּה רָעָה, וְעַל הַחֶרֶב · מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכָּה מְהַלֶּכֶת: (ו) מַעֲשֶׂה שֶׁיָּרְדוּ זְקֵנִים מִירוּשָׁלַיִם לְעָרֵיהֶם וְגָזְרוּ תַעֲנִית

פערשטרייכען, ווייל דיס איינע לאנדפלאגע איזט, דיא דירע ערצייגט · (ב) פעללט רעגען הינלענגליך פיר פעלד־געוועכסע, אבער ניכט פיר ביימע, אדער זאלכער דער פיר ביימע היילזאם איזט, אבער ניכט פיר פעלד־געוועכסע, אדער פיר ביידע, אבער ניכט פיר ברוננען, ציסטערנען אונד העהלען, זא בלעזט מאן גלייך אנפאנגס לערם · (ג) עבען זא ווען אויף איינע איינצעלנע שטאדט קיין רעגען געפאללען, וויא עס הייסט; (עמוס ד' ז') איך ווערדע איבער איינע שטאדט רעגנען לאססען, אונד איבער איינע אנדערע ניכט; איין אקקער ווירד בערעגנעט א· ז· וו· זא מוס דיזע שטאדט פאסטען אונד לערם בלאזען, אין איהרער אומגעגענד פאסטע מאן אהנע צו בלאזען · ר' עקיבא זאגט: מאן בלעזט היער אהנע צו פאסטען · (ד) עבען זא ווען אין איינער שטאדט פעסט איזט, אדער איין איינשטורץ ערפאלגט, מוס דיזע שטאדט פאסטען אונד בלאזען, אונד דיא אומגעגענד פאסטעט אהנע צו בלאזען · ר' עקיבא זאגט: בלעזט אהנע צו פאסטען · — וואס הייסע פעסט? ווען אין איינער שטאדט, דיא פינף הונדערט קרעפטיגע מעננער שטעללען קאן, אין דרייען טאגע הינטעראיינאנדער דרייא טאדטע בעגראבען ווערדען, זא איזט פעסט; ווען וועניגער שטערבען איזט קיינע פעסט · (ה) איבער פאלגענדע פלאגען בלעזט מאן אללער אָרטען: איבער קארנ־בראנד, איבער געלבזוכט, איבער היישרעקקען, איבער קעפער, איבער איינברוך ווילדער טהירע, איבער קריגעסציגע; ווייל אללע דיזע פלאגען אום זיך גרייפען · (ו) איינסט רייזעטען דיא עלטעסטען אויס ירושלים, יעדער נאך זיינער שטאדט, אונד פערפיגטען פאס־

האמורים בתעניות האחרונים נוהגין מיד, שאם לא יתוקנו מהרה יופסדו לגמרי: מכת · סימן בצורת, ה"ק אע"פ שירדו גשמים ואפשר שלא יהיה רעב, אע"פ כן מכה המביאה לידי בצורת היא: (ב) לצמחים · בנחת ולאילן בכח: לבורות · שמכניסים מים לשתות; לא לבורות · שירדו בנחת שיפים לצמחין, ואח"כ בכח שיפים לאילנות, ואינו מספיק לבורות; מיד · על האילנות בפרוס הפסח, ועל הבורות בפרוס החג: (ג) סביבותיה · שילכו לשם לקנות תבואה: ולא מתריעות · שכן מנינו בי"הכ שמתענין ולא מתריעין, ורע"א כו' שכן מנינו בר"ה שמתריעים ולא מתענין: (ד) מפולת · שחומותיה הבריאות נופלות: ת"ק רגלי · ואין הנשים והקטנים והזקנים שבטלו ממלאכה בכלל ת"ק: בג"י · בכ"י מת אחד: פחות · ביום אחד או בד' ימים: (ה) מתריעין · מתענים ומתריעין: בכל מקום · ואפילו הערים הרחוקות, השומעים דוקא: שדפון · רוח שמפסיד התבואה ומתרקנים הזרעים: ירקון · תבואה שהכסיפה פנים · א"נ חולי שהופך פניו של אדם כירק: הארבה · וי"א דוקא על ב' מינים אלו, וגם על הגובאי שנזכר בברייתא אח"כ, שיש בהן הרבה מינים בבת אחת כמו בימי יואל, וי"א דכולן מזיקין חוץ מן החגב: החיה · שנראית ביום בישוב: החרב · חיילות העוברות ממקום למקום אע"פ שאינם באים להלחם באותה העיר: (ו) פי תנור · כ"כ תבואה שהיא ראויה לעשות ממנו פת למלאות פי תנור: באשקלון · ארץ

תַּעֲנִית דְּלָא לְמִסְפַּד, לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מֻתָּר· ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר· דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן, לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מֻתָּר, ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר, לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מֻתָּר· (ט) אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישִׁי, שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ הַשְּׁעָרִים, אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי· וְשָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת חֲמִישִׁי שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי· ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר כְּשֵׁם שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישִׁי, כָּךְ לֹא שְׁנִיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת: (י) אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, בַּחֲנוּכָּה וּבְפוּרִים, וְאִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין· דִּבְרֵי ר״ג· א״ר מֵאִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר ר״ג אֵין מַפְסִיקִין, מוֹדֶה הָיָה שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין· וְכֵן תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

וואָ אין דער פֿאסטענראָללע*) בייא געזעטצט איזט: „אַן וועלכֿעם קיינע טרויער צו פֿעראנשטאלטען" איזט עס אויך אם טאגע פֿאַרהער פֿערבאטען, אבער נאָכֿהער ערלויבט· ר׳ יוסי זאגט: זאָוואהל פֿארהער אלס נאָכֿהער איזט עס אונשטאטטהאַפֿט· וואָ בייא שטעהט: „אן וועלכֿעם ניכֿט צו פֿאסטען" איזט עס פֿארהער אונד נאָכֿהער ערלויבט· ר׳ יוסי זאגט: פֿארהער איזט עס פֿערבאטען אונד נור נאָכֿהער ערלויבט· (ט) מאַן פֿערפֿיגט נימאלס איין אללגעמיינעס פֿאסטען אנפֿאנגס אויף דען פֿינפֿטען ²) (וואָכֿענטאג), אום ניכֿט דען פרייז (דער לעבענסמיטטעל) צו טרייבען; זאנדערן עס ווערדען דיא דרייא ערשטען אויף דען צווייטען, פֿינפֿטען אונד ווידערום צווייטען אנגעזעטצט, דאַן קעננען דיא צווייטען דרייא פֿאלגען: אם פֿינפֿטען, צווייטען, אונד ווידערום פֿינפֿטען· ר׳ יוסי זאגט; זא וויא דיא ערשטען ניכֿט מיט דעם פֿינפֿטען אנפֿאנגען דירפֿען, עבען זא וועניג דיא צווייטען אונד דיא לעטצטען· (י) מאן פֿערפֿיגט קיין אללגעמיינעס פֿאסטען אויף ניימאנדע, אויף דאס וויהע-פֿעסט, אונד אויף פורים· האטטע מאן אבער בערייטס אנגעפֿאנגען, זא ווירד עס אן דיזען טאגען ניכט אונטערבראָכֿען· זא לעהרט ר׳ גמליאל· ר׳ מאיר זאגט: אבגלייך ר״ג געזאגט האט, מאן זאללע ניכֿט דיא פֿאסטען אונטערברעכֿען, זא רייםטע ער דאך איין, דאס מאַן אן זאלכֿען טאגען ניכֿט גאנץ דורך פֿאַסטע· עבען זא פֿערהעלט עס זיך ווען דער ניינטע אָב אויף דען טאג פֿאר שבת פֿעללט·

פרק ג

· סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ הָאָמוּר בִּרְבִיעָה רִאשׁוֹנָה, אֲבָל צְמָחִים שֶׁשָּׁנּוּ מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד· וְכֵן שֶׁפָּסְקוּ גְשָׁמִים בֵּין גֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם, מַתְרִיעִין

דיא אביגע אָרדנונג דער פֿאסטען-פֿייער גילט נור ווען דער ערשטע בעפֿרוכֿטענדע רעגען אויסבלייבט; ווען אבער דיא געוועכסע גענצליך אויסארטען, פֿענגט מאן גלייך אן מיט דעם לערמבלאזען· עבען זא בלעזט מאן זאגלייך לערם, ווען צווישען איינעם רעגען אונד דעם אנדערן פֿירציג טאגע

דלא למספד בהון, לפניו אסור, דלמא אתי למעבד בי״ט גופיה, לאחריו מותר, דכבר עבר י״ט: (ט) שלא להפקיע השערים. לבטל שמבטל, שעור מדה ראשונה וממעטה כשרואין שקונים ב׳ סעודות גדולות אחד לליל שבת ואחד לליל התענית, והיו סבורים שרעב בא לעולם ומיקרים השער, או יאמרו אם לא שראו ב״ד שהרעב בא לעולם לא היה גוזרין תענית סמוך לשבת: (י) התחילו. אפילו יום אחד מאלו הימים אין מפסיקין: ר״ח. אע״ג דאקרי מועד לא כתיב ביה יום משתה ושמחה, ופורים לא אקרי מועד אע״ג דאקרי י״ט: ט״ב שחל בע״ש. כגון בזמן שהיה קובעים ע״פ הראיה אוכל סמוך לשקיעת החמה מפני כבוד השבת, שלא יכנס לשבת כשהוא רעב:

פרק ג ראשונה. שהם ג׳ וז׳ וי״ז במרחשון, אם עברו ולא ירדו גשמים, נוהגין כסדר הזה במתון שאם ירדו לאחר מכאן יהיו פירות השנה כתיקנן: ששנו. שירדו גשמים בעתן וצמחו הזורעים ונשתנו: מיד. בראשונה וכל החומרות

---

*) איין דאמאלס בעקאננטעס בוך, וואָרין אללע וויכטיגען טאגע פערצייכנעט וואָרען· ²) וייל דאן גראָסע איינקייפע פיר דען שלוס דעם פאסטטאגעס אונד פיר דען שבת נעטהיג זינד·

שֶׁהִתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרְדוּ כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶן · אָמַר לָהֶם, צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִים · שָׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח, אִלְמָלֵי חוֹנִי אַתָּה, גּוֹזְרַנִי עָלֶיךָ נִדּוּי, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְּךָ, שֶׁאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְעוֹשֶׂה לְךָ רְצוֹנְךָ כְּבֵן שֶׁהוּא מִתְחַטֵּא עַל אָבִיו וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ · וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר, יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ: (ט) הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה, לֹא יַשְׁלִימוּ · לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה יַשְׁלִימוּ · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קוֹדֶם חֲצוֹת לֹא יַשְׁלִימוּ, לְאַחַר חֲצוֹת יַשְׁלִימוּ · מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַעֲנִית בְּלוֹד וְיָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים קוֹדֶם חֲצוֹת · אָמַר לָהֶם ר' טַרְפוֹן, צְאוּ וְאִכְלוּ וּשְׁתוּ וַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב · וְיָצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב, וּבָאוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם וְקָרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל:

האפט, דאס רעגען העראבקעמע, זא בעטע נון אויך דאס ער אויפהערע · ער אבער שפראך צו איהנען: זעהט דאך צו, אב דער שטיין טועים [1]) שאן איבערשוועממט איזט! — שמעון זאהן שטח ליז איהם זאגען: ווערעסט דוא ניכט חוני, זא ווירדע איך באַן איבער דיך פערפיגען · אבער וואס זאלל איך געגען דיך טהון? דוא ביסט וויא איין פערצערטעלטער זאהן פאר גאטט, דער דיר דיינען וויללען טהוט, וויא איין פערצאגענעס קינד, דעם דער פאטער אללעס צו וויללען טהוט? פאן דיר גילט, וואס געשריבען שטעהט: (משלם כ"ג כ"ה) דיין פאטער אונד דיינע מוטטער פרייען זיך דיין, אונד דיא דיך געבאר פראהלאקקען · (ט) ווען מאן פאסטעט אונד עס קאממט רעגען, עהע דיא זאננע שטראלט, זא ברויכט מאן ניכט אויסצופאסטען; קאממט ער נאכדעם דיא זאננע הערפאר געשטראלט האט, זא פאסטעט מאן אויס · ר' אליעזר זאגט: ווען פאר מיטטאג, פאסטעט מאן ניכט אויס; ווען נאך מיטטאג, פאסטעט מאן אויס · — איינסט וואר איין פאסטטאג אין לוד פערפיגט אונד עס רעגנעטע פאר מיטטאג, דא שפראך ר' טרפון צום פאלקע: געהט, עססעט, אונד טרינקעט, אונד זייד פרעהליך! זיא גינגען, אסען אונד טראנקען אונד וואַרען פרעהליך · אבענדס אבער קאמען זיא ווידער אונד זאנגען דאס גראסע הלל [2]) ·

פרק ד

בִּשְׁלשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה כֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן אַרְבָּעָה פְּעָמִים בַּיּוֹם, בְּשַׁחֲרִית בְּמוּסָף בְּמִנְחָה וּבִנְעִילַת שְׁעָרִים, בְּתַעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים: (ב) אֵלּוּ הֵן מַעֲמָדוֹת · לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר צַו אֶת בְּנֵי

צו דרייא צייטען דעס יאהרעס, ערהעבען דיא פריסטער איהרע הענדע (צום פאלקסזעגען) אין יעדעם געבעטע, ביסווייַלען פיער מאל דעם טאגעס: אים מארגענ־מוסף־מנחה־אונד טהארשלוס געבעטעס; נעהמליך אן פאסטטאגען, אן פאסטטאגען דער שטאנדמעננער אונד אם פערזעהנונגסטאגע · (ב) צו שטאנדמעננערן גאב פאלגענדעס אנלאס: עס שטעהט (במדבר כ"ח ב') בעפיהל דען קינדערן ישראל אונד זאגע

(ט) קודם הנץ · דאכתי לא חל עלייהו תענית כי נחתו גשמים: תנות. דכיון דלא סעדו כזמן אכילה חל התענית: אכלו ושתו · תחלה ואח"כ לקרות הלל גדול בכרם מליאה, דכתיב ביה נותן לחם וגו' ונאה לאמר על השובע: הלל הגדול כ"ו כל"ח, ודוקא דרך שיר לא נאמר אלא על השובע, אבל בפסוקי דזמרה אומרים:

פרק ד בג' פרקים · שהם תעניות מעמדות יה"כ, כהנים כו' בכל תפלה דהיינו שחרית מנחה ונעילה, דבמעמדות וכל תענית צבור שהוקבעו לתפלה יש בהם נעילה, והד' זומות שלא הוקבעו אלא לאבל אין בהם נעילה, ויש יום אחד דנושאין ד"פ דהיינו י"הכ, שיש בו מוסף, ומתניתין ר"מ דאמר יש נשיאת כפים במנחה, ולא חייש לשכרות דהא בתענית קאי, ור"י פליג וגזר מנחה דתענית אטו שאר מנחה, וכשאין נעילה לא גזר, דמנחה הסמוכה לשקיעת החמה הוי כנעילה: נעילה · י"א שהוא נעילת שערי המקדש, וי"א שהוא נעילת שערי שמים: (ב) אלו הן · מה טעם קאמר, מ"מ קבעו מעמדות

[1]) איין האהער שטיין אין ירושלים אויף וועלכעס מאן בעקאננט מאכטע ווען עטוואס געפונדען וואָרדען וואר · — דער זין איזט: זא וועניג וויא דער שטיין איבערשוועמט ווירד, זא וועניג איזט איין זאלכעס געבעט שטאטטהאפט ·) תהלים קל"ו ·

עַל שֶׁנִּרְאָה כִּמְלֹא פִּי תַנּוּר שִׁדָּפוֹן בְּאַשְׁקְלוֹן · וְעוֹד גָּזְרוּ תַעֲנִית עַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא עַל שֶׁאָכְלוּ, אֶלָּא עַל שֶׁנִּרְאוּ : (ז) עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בַּשַּׁבָּת, עַל עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גוֹיִם אוֹ נָהָר, וְעַל הַסְּפִינָה הַמִּטָּרֶפֶת בַּיָּם · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר לְעֶזְרָה, וְלֹא לִצְעָקָה · שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר, אַף עַל הַדֶּבֶר, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים : (ח) עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבֹא עַל הַצִּבּוּר מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, חוּץ מֵרוֹב גְּשָׁמִים · מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְחוֹנִי הַמְעַגֵּל, הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְשָׁמִים · אָמַר לָהֶם, צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַנּוּרֵי פְסָחִים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִמּוֹקוּ · הִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים · מֶה עָשָׂה? עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּנֶיךָ שָׂמוּ פְנֵיהֶם עָלַי שֶׁאֲנִי כְבֶן בַּיִת לְפָנֶיךָ, נִשְׁבָּע אֲנִי בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁאֵינִי זָז מִכָּאן עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ · הִתְחִילוּ גְשָׁמִים מְנַטְּפִין · אָמַר, לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי אֶלָּא גִשְׁמֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת · הִתְחִילוּ לֵירֵד בְּזַעַף · אָמַר, לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי, אֶלָּא גִשְׁמֵי רָצוֹן בְּרָכָה וּנְדָבָה · יָרְדוּ כְתִקְנָן, עַד שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים · בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ, כְּשֵׁם

טען ווייל מאן בייא א ש ק ל ו ן אונגעפֿעהר זא פֿיעל איינע אָפֿענ־מינדונג בעטרעגט, קארן בראנדיגט פֿאנד; אונד איין אנדערמאל פֿערפֿיגטען זיא פֿאסטען, ווייל וועלפֿע צווייא קינדער יענזייט דעס ירדן געפֿרעססען האטטען. ר' יוסי זאגט: ניכֿט ווייל זיא דיא קינדער געפֿרעססען, זאנדערן ווייל זיך וועלפֿע געצייגט האטטען. (ז) איבער פֿאלגענדע פֿעללע בלעזט מאן זעלבסט אם שבת: איבער איינע פֿאן פֿיינדען אומצינגעלטע שטאדט, אדער איבער איינע איהר דראהענדע איבערשוועממונג, איבער איין אים מעערע צו שייטערן דראהענדעס שיף. ר' יוסי זאגט: דאך נור אלס הילפֿע־רוף, ניכֿט אבער אלס קלאגעטאן. שמעון דער תימניטע זאגט: אויך דער פעסט וועגען, אללייןדיא געלעהרטען שטיממטען איהם ניכֿט בייא. (ח) איבער יעדע פלאגע — וועלכֿע דאס אללגעמיינע ניכֿט טרעפֿפֿען מעגע! — בלעזט מאן לערם, אויסער איבער צו פֿיעל רעגען. איינסט זאגטען זיא צו חוניה, המעגל גענאננט, בעטע פֿיר אונס, דאס רעגען קאממע! דארויף ערווידערטע ער: געהעט אונד בריינגעט דיא בראַט־עפֿען דער פסח־אפפֿער אינס הויז, דאס זיא ניכֿט פֿאם רעגען צערווייכֿט ווערדען. ער פֿלעהעטע דאן, אונד עס קאם קיין רעגען. וואס טהאט ער? ער בילדעטע איינען קרייז, אונד שטעללטע זיך היניין אונד ריעף: הערר דער וועלט! דיינע קינדער האבען מיר איהר אויגע צוגעווענדעט, ווייל איך וויא איין הויז־זאהן בייא דיר בין. איך שווערע בייא דיינעם הייליגען נאמען, דאס איך ניכֿט פֿאן היער וויכֿע, ביס דוא דיך דיינער קינדער ערבארמסט! דא בעגאננען רעגענטראפפֿען צו פֿאללען. אבער ער שפראך: ניכֿט אום זאלכֿען רעגען פֿלעהעטע איך, זאנדערן אום רעגען פֿיר ברוננען, ציסטערנען, אונד העהלען. דא שטירצטע רעגען אונגעשטים העראב. ער אבער שפראך: ניכט אום זאלכֿען פֿלעהעטע איך, זאנדערן אום גוטען זעגענרייכֿען וואהלטהוענדען רעגען! דא פֿלאָס דער רעגען ארדענטליך הער־אב, ביס דיא ישראל אויס דער שטאדט, דעס רעגענס וועגען זיך אויף דען טעמפעלבערג צו בעגעבען גענעטהיגט וואַ־רען. דא שפראכֿען זיא צו איהם: זא וויא דוא געבעטעט

פלשתים : שנראה · כאו בעיר : (ז) מתריעין · בעניכו בלא תענית ואפילו בחול : המטרפת · כמשתברת : לעזרה · לקבץ העם שיבואו לעזור ולהושיע : ולא לצעקה · שאין אנו בטוחים כ"כ שתועיל תפילתנו לצעוק עליהם בשבת : ולא הודו · להתריע בשבת · וי"א שאפילו בחול אין מתריעין דגזירה היא : (ח) שלא תבוא · לישנא מעליא נקט : מרוב · לא שירדו הרבה עד שמקלקלים התבואה, אלא שהן טורח על ב"א : תנורי פסחים · של חרס היו ומטלטלין ממקום למקום : עג · כמין בית אסורים עשה ; כמחת · אם כולה מכוסה במים : טועים · אבן היתה בירושלים גבוה מאוד, וכל מי שמצא מציאה עומד עליו ומכריז מציאה מצאתי, ובאין בעליו ואומרים סימנים, וא"א להתכסות אא"כ בא מבול לעולם, וה"ק כשם שא"א לאבן להתכסות, כך אי אפשר להתפלל על רוב טובה, אע"פ כן הביאו לי פר הודאה, הביאו לו, אמר רבש"ע כו' יה"ר מלפניך שיפסקו הגשמים ויהי רווח בעולם, מיד נשבה הרוח כו' : נדוי · שמנדין על כבוד הרב, והוא הטיח דברים, ואומר לא כך שאלתי ; מתחטא · מתגעגע :

קָרְבַּן מוּסָף, אֵין בּוֹ בַּנְּעִילָה · קָרְבַּן עֵצִים, אֵין בּוֹ בַּמִּנְחָה · ד״ר עֲקִיבָא · אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי, כַּךְ הָיָה ר׳ יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה, קָרְבַּן מוּסָף, אֵין בּוֹ בַּמִּנְחָה, קָרְבַּן עֵצִים, אֵין בּוֹ בַּנְּעִילָה · חָזַר ר׳ עֲקִיבָא לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּבֶן עַזַּאי : (ה) זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים וְהָעָם, תִּשְׁעָה · בְּאֶחָד בְּנִיסָן בְּנֵי אָרַח בֶּן יְהוּדָה · בְּעֶשְׂרִים בְּתַמּוּז בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה · בַּחֲמִשָּׁה בְּאָב בְּנֵי פַרְעוֹשׁ בֶּן יְהוּדָה · בְּשִׁבְעָה בוֹ בְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב · בַּעֲשָׂרָה בוֹ בְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין · בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בוֹ בְּנֵי זַתּוּא בֶּן יְהוּדָה, וְעִמָּהֶן כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם, וְכָל מִי שֶׁטָּעָה בְשִׁבְטוֹ · וּבְנֵי גוֹנְבֵי עֱלִי וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת · בְּעֶשְׂרִים בּוֹ בְּנֵי פַחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה · בְּעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל בְּנֵי עָדִין בֶּן יְהוּדָה · בְּאֶחָד בְּטֵבֵת שָׁבוּ בְּנֵי פַרְעוֹשׁ שְׁנִיָּה · בְּאֶחָד בְּטֵבֵת לֹא הָיָה בוֹ מַעֲמָד שֶׁהָיָה בוֹ הַלֵּל וְקָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֵצִים : (ו) חֲמִשָּׁה דְבָרִים אֵרְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, וַחֲמִשָּׁה

ווירד, איזט אין ירושלים קיינע פֿערזאממלונג דער שטאנדמענער צום מארגענגעבעט; ווען צוגאבע־אפּפֿער שטאטט פֿינדעט, אויך קיינע צור צייט דעס טהארשלוססעס; ווען האלצ־אפּפֿער שטאטט פֿינדעט, קיינע צור צייט דער מנחה · זא לעהרט ר׳ עקיבא · צו איהם זאגטע בן עזאי, ר׳ יהושע לעהרטע פֿאלגענדער מאסען: ווען צוגאבע־אפּפֿער זינד, פֿאנד קיינע פֿערזאממלונג דער שטאנדמענער צור מנחה־צייט שטאטט; ווען האלצ־אפּפֿער, אויך קיינע צום טהארשלוס · היעדויף לעהרטע ר׳ עקיבא וויא בן עזאי · (ה) דיא צייט צור האלצליפֿערונג [1]) ווארען פֿיר פריסטער אונד פֿאלק נייון בעשטיממטע טאגע: אם ערשטען ניסן ליפֿערטען דיא פֿאמיליע ארח בן יהודה; אם צוואנציגסטען תמוז דיא דוד בן יהודה; אם פֿינפֿטען אב דיא פרעש בן יהודה; אם זיבענטען אב דיא יונדב בן רכב; אם צעהנטען דעססעלבען מאנאטס דיא סנאה בן בנימין, אם פֿונפֿצעהנטען דיא זתוא בן יהודה, אונד מיט דיזען פריסטער אונד לויים אונד יעדע דיא איהרען שטאם ניכט מעהר וואוסטע; זא אויך דיא גונבי־עלי, אונד קוצעי־קציעות; אם צוואנציגסטען דעססעלבען דיא פחת מואב בן יהודה; אם צוואנציגסטען אלול דיא עדין בן יהודה; אם ערשטען טבת דיא פרעוש צום צווייטען מאלע · אן דיזעם טאגע וואר קיינע שטאנד־פֿער־זאממלונג, וויל מאן הלל זאנג, אויך צוגאבע־אפּפֿער בראכטע, אונד האלצאפּפֿער שטאטט פֿאנד · (ו) פֿינף אונגליקליכע ערייגניסע בעגעגנעטען אונזערן פֿארפֿאהרען אם זיבענצעהנטען תמוז, אונד פֿינף אם נייטען אב [2]) · אם

(ד) ואין בו · כגון חנוכה לא היה קורין שהלל דוחה קריאה דשחרית : מוסף · בר״ח : בנעילה · אין קורין בנעילה וכ״ש במוסף ובמנחה, לפי שהכהנים היו טרודים במוסף וישראלים שבהם היו טרודים לחטוב עצים ולשאוב מים : עצים · ואין בו מוסף : אין בו מנחה · אבל קורין בנעילה : ר׳ יהושע שונה · קרבן מוסף דוחה מעמד דמנחה, דליכא למיחש דלמא מדחי קרבן מוסף, דדברי תורה הן, אבל קרבן עצים כדברי סופרים דמי, דוחה מעמד דמנחה ונעילה : (ה) זמן · כשעלו מן הגולה לא מצאו עצים בלשכה, ועמדו אלו ונדבו משלהם, התקינו הנביאים שביניהם שאפילו הלשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבים משלהם והביאו עולות נדבה ביום שהביאו העצים ועשו י״ט : בן יהודה · משבט יהודה מזרע דוד, וכן פחת מואב הבא מרות, וכן בן בנימין : בתמוז · שאותן שהתנדבו באחד בניסן ספקו עד כ׳ תמוז : שטעה · ולא ידע מה ילך : גונבי עלי · שהשיבו שומרים על ישראל שלא יביאו בכורים ועמדו אנשים כשרים והביאו סלי בכורים וחפו בתאנים יבשים, ונשאו על כתפם עלי, כדרך העושים עגולי דבלה ואמרו לעשות דבלה אנו הולכים, ונקראו גונבי עלי שגונבי לב השומרים בעלי שעל כתפם, ואותן הכשרים עצמן הביאו עצים למערכה שהושיבו ג״כ שומרים על ישראל שלא יביאו עצים, ועמדו הכשרים הללו ותקנו סולמות ואמרו ליטל גוזלות אנו הולכים, ונתנו הסולמות אחר שעברו מן השומרים וקראו אותם בני סלמאים הנותנים : בטבת · שבחנוכה גומרין את ההלל ובשאר ר״ח לא דחו הלל את המעמד שאינו אלא מנהג, לכך ר״ח ניסן לא דחי מעמד : (ו) הלוחות · בז׳ בסיון עלה משה ונתעכב שם מ׳ יום כ״ד דסיון וט״ז דתמוז כמנא ירד בי״ז דתמוז ושיבר הלוחות : התמיד · כשבאה העיר במצור לא היה להם כבשים להקריב : והובקעה · בשנים דבראשונה בט׳,

---

[1]) צופֿאלגע איינער זייט דער ריקקעהר אויס בבל געטראפֿפֿענען איינריכטונג · ז נחמיה (י׳ ל״ד) · [2]) היראיבער זאגט נעהערע אין דעס היסטאָרישען טהיילע דער איינלייטונג ·

ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו ? התקינו נביאים הראשונים ארבע ועשרים משמרות, על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים, של כהנים, של לוים, ושל ישראלים · הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולוים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית : (ג) ואנשי המעמד היו מתענין ארבע ימים בשבוע, מיום שני ועד יום חמישי · ולא היו מתענין ערב שבת מפני כבוד השבת · ולא באחד בשבת, כדי שלא יצאו ממנוחה ועונג ליגיעה ותענית וימותו · ביום הראשון בראשית ויהי רקיע · בשני, יהי רקיע ויקוו המים · בשלישי, יקוו המים ויהי מאורות · ברביעי, יהי מאורות וישרצו המים · בחמישי, ישרצו המים ותוצא הארץ · בששי, תוצא הארץ ויכלו השמים · פרשה גדולה קורין אותה בשנים והקטנה ביחיד, בשחרית ובמוסף ובמנחה נכנסין וקורין על פיהן כקורין את שמע · ערב שבת במנחה לא היו נכנסין מפני כבוד השבת : (ד) כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד בשחרית ·

איהנען מיין שפייזע=אפפער א׳ ז׳ וו׳.״ וויא קאן נון פיר יעדמאנד איין אפפער געבראכט ווערדען, וועהרענד ער ניכט דאבייא שטעהט ? דעסהאלב האבען דיא ערשטען פראפעטען צוואנציג וואכט=אבטהיילונגען אנגעארדנעט; צו יעדער אבטהיילונג געהערטע אין ירושלים יע איינע שטאנד=מאנשאפט, בעשטעהענד אויס פריסטערן, לויים אונד ישראלים · זאבאלד דיא צייט איינער וואכט=אבטהיילונג צום הינויף=געהען קאם, זא צאגען פריסטער אונד לויים נאך ירושלים הין, דיא ענטפערנטען ישראלים אבער אין דערזעלבען אבטהיילונג פערזאממעלטען זיך אין דיא זינאגאגען איהרער שטעדטע, אונד לאזען דיא שעפפונגסגעשיכטע · (ג) זעממטליכע שטאנדמעננער פאסטעטען פיער טאגע אין דער וואכע, נעמליך פאם צווייטען ביס צום פינפטען · זיא פאסטעטען אבער אם טאגע פאר שבת ניכט, אום דער דעם שבת שולדיגען עהרביעטונג וויללען, אונד ניכט אם ערשטען טאגע דער וואכע, דאמיט זיא ניכט איבערגינגען פאן רוהע אונד בעהאגליכקייט אין מיהע אונד פאסטען, אונד וואהל גאר הינשטערבען · — אם ערשטען טאגע לעזען זיא דיא אבשניטטע, בראשית. אונד יהי רקיע; אם צווייטען: יהי רקיע אונד יקוו המים; אם דריטטען: יקוו המים אונד יהי מאורות; אם פיערטען יהי מאורות אונד ישרצו המים; אם פינפטען ישרצו המים אונד תוצא הארץ; אונד אם זעכסטען: תוצא הארץ אונד ויכלו השמים · איינען גרעסערן אבשניטט לעסט מאן דורך צוויא פערזאנען אונד איינע קליינערע דורך איינע לעזען[1], אונד צוואר צור צייט דעס מארגענ=אונד דעס צוגאבע=געבעטס · צור מנחה=צייט אבער טראטען דיא שטאנדמעננער אין דיא זינאגאגע אונד לאזען אויסווענדיג וויא מאן דאס שמע ליזט · אם טאגע פאר שבת גינגען זיא ניכט הינייך, אום פיר דיא עהרע דעס שבת צו זארגען · (ד) אן זאלכען טאגען, אן וועלכען הלל געזונגען

לפי שנאמר נו וגו׳ ; מעמדות · קבוצות לכל תפלה מהד׳ תפילות ועמידתן שם נקרא מעמד ; נביאים ראשונים · שמואל ודוד ; מעמד · לוים וישראלים היו חלוקים לכ״ד חלקים לעמוד על הקרבן : מתכנסין · אותן הרחוקים מירושלים מתכנסין בב״הכ בעריהן ומתענים ומתפללין וקורין בתורה במעשה בראשית · בין אותן הרחוקים בין אותן שבירושלים היו קורין, להודיע שהעולם עומד על עבודות הקרבנות שבמקדש : (ג) ולא באחד בשבת · שהוא ג׳ ליצירת אדם הא׳ ומולשת של אד״הר נדבק בכל יצורי עולם · א״נ שנטלה ממנו נשמה יתירה : פרשה גדולה · בראשית הראשון קורא ג׳ פסוקים, והשני חוזר וקורא פסוק ג׳ שקרא ראשון ומשלים, והג׳ קורא יהי רקיע, ביום ב׳ הראשון קורא יהי רקיע, ושנים קוראין יקוו המים, וכן כולם ; במוסף · במעמדות חוץ לירושלים היה קורא במוסף, ובירושלים אין קורין ביום שיש בו מוסף : בשחרית במוסף · ה״ק בשחרית ובמוסף הוא דמביאין ס״ת וקורין כו׳ אבל במנחה קורין ע״פ משום טורח התענית ; השבת · לתקן צרכי השבת :

[1] ז׳ אבען דען קאממענטאר·

וְהֶבֶל הַיֹּפִי אִשָּׁה יִרְאַת ה׳ הִיא תִתְהַלָּל · וְאוֹמֵר, תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וִיהַלְלוּהָ בַשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ · וְכֵן הוּא אוֹמֵר, צְאֶנָה וּרְאֶנָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ · בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה מַתַּן תּוֹרָה, וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן :

טריגריש איזט אנמוטה, אייטעל דיא שענהייט, נור איינע גאטטעספירכטיגע פרויא איזט ריהמענסווערטה! אויך דען פערס: רייכט איהר דעם אייגענען פלייסעס לאהן, אונד מאן ריהמע אין דען שטעדטען איהרע ווערקע[1] · — אויף דיזען געברויך פאסט דיא שטעללע: (שיר השירים ג׳ י״א) „קאממט הערויס אונד שויעט טעכטער ציון׳ס, אויף דען קעניג שלמה אונד דיא קראנע, וואמיט זיינע מוטטער איהן בעקרענצטע אם האכצייטסטאגע, אם טאגע זיינער הערצענספריידע!“ האכצייטסטאג דייטעט אויף דען טאג דער געזעטצגעבונג[2]) אונד דער פריידענטאג בעצייכנעט דען דעם אויפבויעס דעס הייליגען טעמפעלס, וועלכער באלד אין אונזערן טאגען ווידער ערבויעט ווערדען מעגע! אמן!

כשאו הן אמרו אל תתן כו׳ שאין אשה אלא לבניה וכשיהיו בניך מיוחסים הכל קופצין עליהם בין זכרים בין נקבות ; יראת ה׳ · שמן השתם המיוחסות הן יראות ה׳ ; ואומר · גם זה הפסוק היו אומרים : וכן כו׳ · רשב״ג קאמר לה ; מתן תורה · י״הכ ; בנין ב״הט · שגם י״הכ היה בימי המנוך שתכן שלמה ;

[1]) דיזע פערזע זינד אויס משלי ל״א · [2]) דען פערזעהנונגסטאג, אן וועלכעם, דער רעכנונג צופאלגע, משה דיא צווייטען טאפעלן הערונטערבראכטע; אונד אן וועלכעם נאך דער טראדיציאן שלמה דען טעמפעל וויהעטע ·

מַסֶּכֶת מְגִלָּה

מגלה, בוכראללע, ווירד פארציגליך געברויכט, אום דאס בוך אסתר צו בעצייכנען, וועלכעס אם פורים־פעסטע פארגעלעזען ווירד · אונטער דעם טיטעל מגלה פינדעט מאן צונעכסט דיא דיזע פארלעזונג בעטרעפפענדען פער־ארדנונגען · היער קאממט אבער עפטערס דאס פארלעזען בעשטיממטער אבשניטטע אין דען זינאגאגען מיט צור שפראכע, אונד ווערדען דיא דעספאלזיגען אנדערווייטיגען בעשטיממונגען היער מיט ערוועהנט · אויסערדעם זינד פילע איינצעלנע געזעטצע מיט איינגעפלאכטען, וועלכע דיא געלעגענהייט מיט אין עראיננערונג בריגנט ·

פ ר ק א

מְגִלָּה נִקְרֵאת בְּאַחַד עָשָׂר, בִּשְׁנֵים עָשָׂר בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר ׃ כְּרַכִּין הַמֻּקָּפִין חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן קוֹרִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר · כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין

דאס בוך אסתר ווירד (צו צייטען) געלעזען, אם איילפטען, אם צוועלפטען, אם דרייצעהנטען, אם פירצעהנטען, אם פונפצעהנטען, ניא פרי־הער, ניא שפעטער · שטעדטע נעמליך, וועלכע זייט יהושע זאהן נון מיט מויערן אומגעבען זינד, לעזען אם פונפצעהנטען; דערפער אונד גרעסערע ארטשאפטען לעזען

פרק א באחד עשר · פעמים בזה ופעמים בזה : מימות יהושע · אע״פ שאין לה עכשיו חומה והזכיר יהושע שהתחיל להלחם בעמלק ; אלא · כלומר היכן מניכו י״א י״ב י״ג : מקדימין · שב״ד יושבין בב׳ וה׳ מתכנסין למשפט, א״כ לשמוע קריאת התורה, שבני כפרים אינן בקיאין לקרות, לא הטריחום חכמים לחזור ולבוא בי״ד לשמוע המגילה בשכר

בתשעה באב · בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל, בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה בתר, ונחרשה העיר · משנכנס אב ממעטין בשמחה: (ז) שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסורין מלספר ומלכבס · ובחמישי מתרין מפני כבוד השבת · ערב תשעה באב לא יאכל אדם שני תבשילין, לא יאכל בשר ולא ישתה יין · רשב"ג אומר ישנה · ר' יהודה מחיב בכפית המטה ולא הודו לו חכמים: (ח) אמר רבן שמעון בן גמליאל, לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, וכיום הכפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו · כל הכלים טעונין טבילה · ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים · ומה היו אומרות? בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי, תן עיניך במשפחה · שקר החן

זיבענטען תמוז ווארדען דיא טאפעלן צערבראכען, ווארד דאס טעגליכע אפפער דורך מאנגעל אן פיה געשטערט, ווארד ירושלים ערשטירמט, פערבראננטע אפוסטומוס דיא געזעטצראללע, אונד שטעללטע דער פיינד איין געטצענבילד אין דען טעמפעל · אם נייגטען אב ווארד איבער אונזערע פארפאהרען (אין דער וויסטע) פערהענגט, ניכט אינס לאנד איינצוגעהען, אן דעמזעלבען ווארד דער טעמפעל צום ערשטען אונד צום צווייטען מאלע צערשטערט, ביתר עראבערט, אונד ירושלים מיט דעם פפלוגע איבערצאגען · מיט דעם איינטריטט דעם מאנאטעס אב, ערגיבט מאן זיך וועניגער דען לוסטבארקייטען · (ז) דיא וואכע אין וועלכע דער נייגטע אב פעללט, דארף מאן זיך ניכט דען בארט שעערען, אונד זיך ניכט וואשען, דאך איזט עס אם פינפטען וועגען דער עהרע דעם שבת ערלויבט · אם טאגע פאר דעם נייגטען אב זאלל מאן ניכט צווייערלייא געריכטע עססען; ניכט פלייש עססען, ניכט וויין טרינקען · ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט; מאן ברויכט נור עטוואס אבצוענדערן (פאן דער געוועהנליכען לעבענסווייזע) · ר' יהודה פערפפליכטעט אויך צור אומלעגונג דער בעטטשטעללע; וואָרין יעדאך דיא געלעהרטען איהם ניכט בייפפליכטען: (ח) ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט; עס גאב קיין זא הייטערעס פעסט אין ישראל, וויא דער פונפצעהנטע אב, אונד דער פערזעהנונגסטאג; דען אן דיזען טאגען גינגען דיא טעכטער ירושלים'ס אין ווייסען קליידערן היגויס, — איהנען געליהען, אום דיא ניכט צו בעשעמען דיא ניכטס האטטען, — אויך מוסטען אללע קליידער אונטערגעטויכט זיין; — אונד היער טאנצטען זיא אויף דען וויינבערגען, אונד וואס שפראכען זיא? יינגלינג! בליקקע עמפאר, אונד זיהע וואהל צו, ווען דוא ערוועהלעסט! ווירף ניכט דיין אויגע אויף שעהנהייט, זאנדערן שויא אויף דיא פאמיליע ·

הובקעה: בהיכל · י"א צלם מנשה בבית ראשון וי"א צלם אפוסטמוס בבית שני; נגזר · לאחר ששבו המרגלים כתיב ויבכו בלילה ההוא הייגו ט"ב: וחרב · דבמלכים כתיב בז' לחודש ובירמיהו כתיב בי' לחודש, הא כיצד, בז' נכנסו עכו"ם להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובט' סמוך לערב הציתו בו את האור והיה דולק כל היום: ביתר · היה בה רבבות מישראל והיה להם מלך גדול, ודמו כל ישראל וגדולי חכמים שהוא מלך המשיח ונפל ביד עכו"ם ונהרגו כלם: (ז) שבת · שבוע: אסור · אפילו לכבס ולהניח כדי שילבוש אחר התענית: ובחמישי · כשהיו מקדשין ע"פ הראייה וחל ט"ב בע"ש: ב' תבשילין · דוקא שאינו כאוכל כמות שהוא כי אכל דבר הנאכל כמות שהוא כי אין בו משום ב' תבשילין אע"פ שבשלן: יין · ה"מ לאחר חצי היום ובסעודה המפסקת אבל קודם חצי היום או אפילו אחר חצי היום ובסעודה שאינו מפסקת שרי לאכול ב' תבשילין ובשאר ויין: ישנה · אם היה רגיל בשני תבשילין אוכל תבשיל אחד: (ח) ט"ו באב · שבו כלו מתי מדבר, ונתבטלו השומרים שהושיב ירבעם שלא לעלות לרגל, ונתנו הרוגי ביתר לקבורה, ופסקו לכרות עצים למערכה, שאין עוד כח בחמה ליבש העצים, וחיישינן שיגדלו תולעים בעצים, וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול למערכה, וכיון שנגמרה מלאכת ה' עשאהו י"ט כדרך שעושים לגומרה של תורה: י"הכ · שבו נתנו לוחות אחרונות והוא יום סליחה ומחילה: שאולים · אפילו עשירות שלא לבייש את מי שאין לו: טבילה · קודם שילבשום שמא היתה חברתה נדה · וי"מ כל הכלים אפילו המונחים בקופסא טעונין טבילה כדי שלא ימנעו מלהשאילן: שא עיניך · היפיפות שבהן אמרו כך, שאין האשה אלא ליופי, והמיוחסת שלא

בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים · אָ"ר
יְהוּדָה אֵימָתַי? מָקוֹם שֶׁנִּכְנָסִין בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי ·
אֲבָל מָקוֹם שֶׁאֵין נִכְנָסִין לֹא בַשֵּׁנִי וְלֹא בַחֲמִישִׁי
אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ : (ד) קָרְאוּ אֶת
הַמְּגִלָּה בַּאֲדָר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה,
קוֹרִין אוֹתָהּ בַּאֲדָר הַשֵּׁנִי · אֵין בֵּין אֲדָר הָרִאשׁוֹן
לַאֲדָר הַשֵּׁנִי אֶלָּא קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וּמַתָּנוֹת
לָאֶבְיוֹנִים : (ה) אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת אֶלָּא
אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד · אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים
אֶלָּא שֶׁזֶּה זְדוֹנוֹ בִּידֵי אָדָם וְזֶה זְדוֹנוֹ בְּכָרֵת :
(ו) אֵין בֵּין הַמֻּדָּר הֲנָאָה מֵחֲבֵרוֹ לְמֻדָּר מִמֶּנּוּ
מַאֲכָל, אֶלָּא דְרִיסַת הָרֶגֶל וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין
בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ · אֵין בֵּין נְדָרִים לִנְדָבוֹת אֶלָּא
שֶׁהַנְּדָרִים חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, וּנְדָבוֹת אֵינוֹ חַיָּב
בְּאַחֲרָיוּתָן : (ז) אֵין בֵּין זָב הָרוֹאֶה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת
לְרוֹאֶה שָׁלֹשׁ אֶלָּא קָרְבָּן · אֵין בֵּין מְצֹרָע
מֻסְגָּר לִמְצֹרָע מֻחְלָט אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה ·

איזט דאך ערלויבט אן זאלכען טאגען טרויער אדער פאס-טען צו האלטען, אונד אנדרערזייטס דיא (אן פורים איבליכען) ארמענגעשענקע צו געבען · ר' יהודה זאגט: אין וועלכעם פאללע (גילט דאס פריהערע לעזען)? אן ארטען, וואו מאן זיך אם צווייטען אונד פינפטען פערזאממעלט; אבער וואו דאס ניכט געשיהט, דארף מאן דיא מגלה נור צור רעכטען צייט לעזען · (ד) האט מאן דיא מגלה אים ערשטען אדר געלעזען, אונד דאן ווירד דאס יאהר פיר איין שאלטיאהר ערקלערט, זא מוס מאן זיא נאכמאלס אים צווייטען אדר לעזען · צווישען דעם פורים אים ערשטען אונד דעם אים צווייטען מאנאטע איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דאס לעזען דער מגלה אונד דיא ארמענגעשענקע (דיא אים צווייטען געזעצליך זינד) · (ה) צווישען פייערטאג אונד שבת איזט ווייטער קיין אונטערשיד אלס דיא בערייטונג דער שפייזען · צווישען שבת אונד פערזעהנונגסטאג נור דער, דאס ביא יענעם דיא מוטהוויללינע פערלעטצונג דורך מענשען בעשטראפט ווירד, אויף דיא דעם אנדערן אבער אויסראטטונגסשטראפע שטעהט · (ו) צווישען איינעם דער דורך געליבדע זיך יעדען נוטצען פאן איינעם אנדערן, אונד דעם דער זיך נור אננאהמע פאן דעססען שפייזען פערזאגט, איזט נור דער אונטערשיד, דאס דעם ערשטערן אויך דאס בעטרעטען דעם איגענטהומס אונד דאס ענטלעהנען אללער ניכט צו שפייזען געברויכטען געראטהע דעם אנדערן פערבאטען איזט · — צווישען געליבדען אונד פרייוויללינען אפפערן איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דאס מאן פיר ערשטערע איינשטעהען מוס, פיר דיא לעטצטערן אבער ניכט · (ז) צווישען איינעם פלוסזיכטיגען דער צווייםאל דען פלוס בעמערקט, אונד דעם דער איהן דרייםאל בעמערקט, איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דאס דער לעטצטערע איין אפפער ברינגען מוס · צווישען איינעם בלאס אבגעשפערטען אונד איינעם ערקלערטען אויסזעטציגען איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דאס לעטצטערער איינגעריססענע קליידער אונד וויל-

וט"ו בשבת : עני כהנים · כדמפרש לעיל במסכת תענית : וט"ב · וה"ה שאר תענית אם חל בשבת : חגיגה · אם חל י"ט בשבת : והקהל · שהמלך היה קורא פרשת הקהל ומביאין הטף וא"א בשבת, ואע"ג דיכול אי פטור, מ"מ אסור, ומיהו דהא הוא קטן כ"כ שאינו נוטל א' ומניח א' אפשר שחייב · א"כ משום ביומו של עץ שהיה עושין למלך ומתמזל לא עבדיה מזיה דדחיקה לה עזרה : לאביונים · שאם נתן בי"א בי"ב ובי"ג יצא אבל משלוח מנות אינה אלא בזמן מצותה : (ד) אין בין · י"ד וט"ו שבאדר ראשון לי"ד וט"ו שבאדר שני, אלא קריאת המגילה שאם קראה בראשון ולא יצא אבל לענין הספד ותענית שוין : ומתנות · וה"ה משלוח מנות : (ה) עיין במסכת ביצה פ"ה מ"ב : בידי אדם · מיתת ב"ד : שזה · ובתוי"ט דפ"א מ"ג דב"ק, דלא כהאי תנא דהכא משמע הא לענין תשלומין שוין, ובאוכל בשבת תנן התם דפטור וכ"כ חייב לשלם : בכרת · עקר חומר זדונו בכרת מיהו אם התרו בו ולקה בידי אדם פטור : (ו) מודר הנאה · אסור מיודר מאכל : דריסת הרגל · ולהשאיל כלים שאין עושין מאכל נפש אסור למודר הנאה ובמקום שמשכירין כיוצא בהן אף מודר מאכל אסור : נדר · שאמר הרי עלי, אם נאבדו חייב באחריותן : נדבה · שאמר הרי זו, אינו חייב באחריות אבל לענין בל תאחר שוין : (ז) ב' ראיות · בין ביום אחד בין בב' ימים רצופים : ג' ראיות · בין ביום אחד או בב' או בג' רצופים, אבל לענין משכב ומושב

בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אֶלָּא שֶׁהַכְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה: (ב) כֵּיצַד? חָל לִהְיוֹת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בַּשֵּׁנִי, כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר · חָל לִהְיוֹת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בָרְבִיעִי, כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר · חָל לִהְיוֹת בַּחֲמִישִׁי, כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר · חָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת, כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם · חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, כְּפָרִים וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת מַקְדִּימִין וְקוֹרִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר · חָל לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת, כְּפָרִים מַקְדִּימִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וַעֲיָרוֹת גְּדוֹלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמֻקָּפוֹת חוֹמָה לְמָחָר: (ג) אֵי זוֹ הִיא עִיר גְּדוֹלָה? כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲשָׂרָה בַטְלָנִין · פָּחוֹת מִכָּאן הֲרֵי זֶה כְּפָר · בְּאֵלּוּ אָמְרוּ מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין, אֲבָל זְמַן עֲצֵי כֹהֲנִים, וְתִשְׁעָה בְּאָב, חֲגִיגָה וְהַקְהֵל, מְאַחֲרִין וְלֹא מַקְדִּימִין · אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ מַקְדִּימִין וְלֹא מְאַחֲרִין, מֻתָּרִין

אם פירצעהנטען, יעדאך קעננען דארפבעוואהנער אם פערזאממלונגסטאגע [1]) פאהרער דיזער פפליכט זיך ענטלעדיגען · (ב) וויא דיס? פעללט דער פירצעהנטע אויף דען צווייטען וואכענטאג, זא לעזען דיא בעוואהנער דערפער אונד גרעסערער ארטשאפטען אן דעמזעלבען טאגע; דיא מיט אלטען מויערן אומגעבענען, ערשט טאגס דארויף · פעללט ער אויף דען דריטטען אדער פירטען, זא לעזען דיא דארפבעוואהנער פארויס (אם צווייטען) אם פערזאממלונגסטאגע, דיא גרעסערן ארטשאפטען אם פירצעהנטען, דיא דער מיט אלטען מויערן אומגעבענען, טאגעס דארויף; פעללט ער אויף דען פינפטען, זא לעזען דיא בעוואהנער דער דערפער אונד גרעסערן ארטשאפטען אן דעמזעלבען טאגע, אונד דיא דער מיט אלטען מויערן אומגעבענען שטעדטע, טאגס דארויף · פעללט ער אויף דען טאג פאר שבת, זא לעזען דיא דארפבעוואהנער אם פערזאממלונגסטאגע פאהרער, דיא בעוואהנער דער גרעסערן ארטשאפטען אונד דער מיט אלטען מויערן אומגעבענען, אן דעמזעלבען טאגע · פעללט ער אויף דען שבת, זא לעזען דיא בעוואהנער דער דערפער אונד דער גרעסערן ארטשאפטען אם פערזאממלונגסטאגע פאהרער, אונד דיא דער מיט אלטען מויערן אומגעבענען, טאגס דארויף · פעללט ער אויף דען טאג נאך שבת, זא לעזען דיא דארפבעוואהנער אם פערזאממלונגסטאגע פארהער, דיא דער גרעסערן שטעדטע אן דיזעם טאגע, אונד דיא דער מיט אלטען מויערן אומגעבענען, טאגס דארויף · (ג) וואס הייסט איינע גרעסערע ארטשאפט? יעדע ווארין צעהן געשעפטספרייע מעננער זינד · זאבאלד דערען וועניגער זינד, הייסט עס איין דארף · פאן דיזען אנארדנונגען גילט, דאס זיא פריהער, אבער ניכט שפעטער געשעהען קעננען; אבער דיא צייט דער האלצליפערונגען פיר דיא פריסטער [2]), דיא פייער דעס נייגטען אב, דיא דארברינגונג דעס פעסטאפפערס, אונד דער טאג דער גראסען פאלקספערזאממלונג ווערדען אויף שפעטער פערלעגט, ניכט אבער אויף פארהער · אבגלייך עס פאם לעזען דער מגלה הייסט, מאן דירפע עס פריהער אבער ניכט שפעטער פערריכטען, זא

שמסתפקין סעודת פורים לבני עיירות : (ב) ומוקפות בו ביום · שאין קריאת המגילה בשבת, דהכל חייבין בקריאתה ואין הכל בקיאין גזירה שמא יעבירנה כו' ואעפ"כ קורין ויבא עמלק בשבת ומפטיר פקדתי והא דקורין בס"ת בשבת ולא חיישינן, לפי שהקורא בפרשה צריך לסדר אותה פעמים ושלש א"כ כל הקורין בקיאין הן, ועי"ל דבשבת אין קורין אלא בעשרה ורבים מדכרי אהדדי, אבל מגילה בזמנה דקיי"ל אפילו ביחיד איכא למגזר ודורשי בהלכות פורים כל אותו השבת וסעודת פורים עושין אחר שבת, וה"מ שהקיל לבני הכפרים מזמן שהיה ישראל על אדמתן, אבל עכשיו שהעם מסתכלין בקריאת מגילה ומונים ל' יום ועושין פסח אם יקדימו יאכלו חמץ בח' של פסח, לפיכך אין קורין אלא בזמנה : (ג) בטלנין · שבטלים ממלאכה וזוכים משל צבור, כדי שיהיו מצוים בבה"כ תמיד בשעת התפילה : באלו · בזמנים של מגילה אמרו אם חל י"ד

[1]) נעמליך אם צווייטען אונד פינפטען וואכענטאגע קאממען דיא דארפבעוואהנער נאך דער שטאדט צור זינאגאגע, אויך נוס געריכט.
[2]) ז׳ תענית פ׳ ד׳ מ׳ ה׳.

נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים · קְדֻשַּׁת שִׁילֹה יֵשׁ אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר, וּקְדֻשַּׁת יְרוּשָׁלַיִם אֵין אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר:

טען דורפטען אללערהייליגסטע אפפער נור אינגערהאלב דער אומגעבונג פערצעהרט ווערדען · דיא היילליגקייט שילה׳ס געשטאטטעטע נאכהער נאך איינע ערלויבניס אנדערסווא צו אפפערן; דיא פאן ירושלים געשטאטטעט דערגלייכען ניכט ·

פ ר ק ב

הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ, לֹא יָצָא · קְרָאָהּ עַל פֶּה, קְרָאָהּ תַּרְגּוּם בְּכָל לָשׁוֹן, לֹא יָצָא · אֲבָל קוֹרִין אוֹתָהּ לַלּוֹעֲזוֹת בְּלַעַז, וְהַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע אַשּׁוּרִית יָצָא: (ב) קְרָאָהּ סֵרוּגִין וּמִתְנַמְנֵם יָצָא · הָיָה כוֹתְבָהּ, דּוֹרְשָׁהּ וּמַגִּיהָהּ, אִם כִּוֵּן לִבּוֹ יָצָא, וְאִם לָאו לֹא יָצָא · הָיְתָה כְתוּבָה בְּסַם וּבְסִקְרָא וּבְקוֹמוֹס וּבְקַנְקַנְתּוֹם, עַל הַנְּיָר, וְעַל הַדִּפְתְּרָא, לֹא יָצָא, עַד שֶׁתְּהֵא כְתוּבָה אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבִדְיוֹ: (ג) בֶּן עִיר שֶׁהָלַךְ לִכְרַךְ וּבֶן כְּרַךְ שֶׁהָלַךְ לְעִיר, אִם עָתִיד לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ קוֹרֵא כִמְקוֹמוֹ, וְאִם לָאו קוֹרֵא עִמָּהֶן · וּמֵהֵיכָן קוֹרֵא אָדָם אֶת הַמְּגִלָּה וְיוֹצֵא בָהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ? ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר, כֻּלָּהּ, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵאִישׁ יְהוּדִי, ר׳ יוֹסֵי

ווען איינער דיא מגלה אין אונרעכטער אָרדנונג ליזט, גענוגט ער ניכט דער פפליכט; עבען זא וועניג, ווען מאן זיא מינדליך, אדער אין איינער אנדערן שפראכע, איבערזעטצענד, ליזט · אבער מאן דארף זיא אויסלענדישע שפראכען רעדענדען, אין דערזעלבען שפראכע פארלעזען · איין אויסלענדיש, שפרעכענדער דער זיא אויף אשורית פארטראגען הערטע, האט דער פפליכט גענוגע געלייסטעט · (ב) ווער זיא אבזאטצווייזע ליזט אדער דאצווישען איינשלוממערט, גענוגט דער פפליכט · ווער זיא וועהרענד דעם שרייבענס, ערלויטערנס, אדער בעריכטיגענס ליזט, האט זיינע שולדיגקייט געטהאן, ווען ער זיינען זין אבזיכטליך דארויף געריכטעט, זאנסט ניכט · ווען זיא מיט געמישטען פארבען, אדער מיט רעטהעל, אדער מיט גוממי, אדער מיט פיטריאלשווערצע געשריבען וואר, אדער אויף פאפיר, אדער אויף רויהעם לעדער, זא גענוגט מאן ניכט דער פפליכט דאמיט, זאנדערן זיא מוס מיט אשורית-שריפט אויף גוטעם פערגאמענט אונד מיט טינטע געשריבען זיין · (ג) ווען יעמאנד אוס איינער געוועהנליכען שטאדט נאך איינער אלטען אוממויערטען, אדער אוס דיזער נאך יענער געהט; איזט זיינע אבזיכט (וואן דיא מגלה געלעזען ווירד [ז]) ווידער צוריקצוקעהרען, זא ליזט ער מיט זיינער הייטאטה גלייך, וואניכט, מיט דען בעוואהנערן זיינעס יעטציגען אויפענטהאלטעס · פאן וועלכער שטעללע אן מוס מאן וועניגסטענס דיא מגלה געלעזען האבען, אום זיינע שולדיגקייט צו טהון? ר״מ זאגט: דיא גאנצע; ר׳ יהודה זאגט: פאן איש יהודי אן (אסתר ב׳ ה׳); ר׳ יוסי זאגט; פאן אחר

בחובות שזמנן קבוע כגון תמידין ומוספין, אבל חובות שאינן זמן קבוע, כגון פר העלם דבר של צבור, ושעירי ע״ז, אין קריבין בבמה גדולה, ואף ע״ג דיש הרבה דברים בין במות יחיד לבמות צבור, כדשנינו בזבחים, הכא לא איירי אלא בקרבנות עצמן איזה הן שאינן קריבין אלא בבמות צבור: קרב · בבמה קטנה; (יא) הרואה · משם את שילה: אחריה היתר · בבמות כשחרבה שילה:

פרק ב תרגום בכל לשון. עברי שקראה תרגום ואינו מבין, או בכל לשון שאינו מבין, לא יצא, או ואצ״ל זו קתני: לועזות · כל לשון שאינו לשון הקודש נקרא לעז: בלעז · בלשון שהם מבינים והוא שתהא כתובה באותו לשון, דאל״כ הוי על פה; אשורית · וכ״ש יוונית קודם שנשתכח: (ב) סרוגין · שקרא מעט ושהה וחזר וקרא מעט, אפילו שהה יותר מכדי לגמור את כולו יצא; ומתנמנם · אבל שמע מתנמנם לא יצא כיון שאינו קורא המלות: כותבה · דכתיבה כולה ומנחה קמיה וקרא פסוקא פסוקא וכתב לה: דורשה · או דרשה או מגיה: אם כיון לבו · לצאת בקריאה זו: כייר · עשוי מעשבים; דפתרא · עור שלא נעשה תקונו: הספר · קלף; ובדיו · של דבר שיתקיים, ולא דמי דיו דהכא לדיו דסוטה דתנן במסכה ד׳ פ״ב: (ג) לחזור · אם הוא בן כרך שהלך לעיר ועתיד לחזור בליל י״ד קודם ע״ה לא הוי פרוז בן יומא

[ז]) ז. דיא קאממענטאטארע ·

אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט
אֶלָּא תִגְלַחַת וְצִפּוֹרִים : (ח) אֵין בֵּין סְפָרִים
לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל
לָשׁוֹן וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא
אַשּׁוּרִית • רשב"ג אוֹמֵר, אַף בַּסְּפָרִים לֹא
הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ אֶלָּא יְוָנִית : (ט) אֵין
בֵּין כֹּהֵן מָשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לִמְרֻבֵּה
בְגָדִים אֶלָּא פַר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת • אֵין בֵּין
כֹּהֵן מְשַׁמֵּשׁ לְכֹהֵן שֶׁעָבַר, אֶלָּא פַּר יוֹם
הַכִּפּוּרִים וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה : (י) אֵין בֵּין בָּמָה
גְדוֹלָה לְבָמָה קְטַנָּה אֶלָּא פְּסָחִים • זֶה הַכְּלָל,
כָּל שֶׁהוּא נֶדֶר וְנִדָּב קָרֵב בַּבָּמָה, וְכָל שֶׁאֵינוֹ
לֹא נֶדֶר וְלֹא נִדָּב אֵינוֹ קָרֵב בַּבָּמָה • (יא) אֵין בֵּין
שִׁילֹה לִירוּשָׁלַיִם אֶלָּא שֶׁבְּשִׁילֹה אוֹכְלִים קָדָשִׁים
קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל הָרוֹאֶה, וּבִירוּשָׁלַיִם
לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וְכַאן וְכַאן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים

דען האארוואוכס טרעגט • צווישען דעם ריין געשפראכענען
נאך דער אבשפעררונג, אונד דעם נאך דער ערקלערטען
קראנקהייט איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דאס לעטצ=
טערער זיך שעערען לעסט אונד געפליגעל=אפפער בריגגט •
(ח) צווישען דען הייליגען ביכערן אונד דען תפלין, אדער
מזוזות איזט קיין ווייטערער אונטערשיד, אלס דאס דיא
הייליגען ביכער אין יעדער שפראכע, תפלין אונד מזוזות
אבער נור אין דער אשורית שריפט געשריבען ווערדען דירפ=
פען • ר' שמעון זאהן גמליאל זאגט: אויך דיא הייליגען בי=
כער האט מאן נור ערלויבט גריכיש צו שרייבען • (ט) צווי=
שען איינעם מיט דעם הייליגען זאלב=עהל געזאלבטען
אונד דעם נור דורך דיא קליידונג אויסגעצייכנעטען הא=
הען פריסטער איזט ווייטער קיין אונטערשיד, אלס דער שטיער,
דען ערשטערער אלס אפפער פיר איין דורך אונריכטיגע ענט=
שיידונג איבערטרעטענעס געזעטץ דארברינגען מוסטע • צווישען
איינעם דינסט טהוענדען האהען פריסטער אונד דעם דער
(נאך איינסטווייליגער שטעללפערטרעטונג) ווידער אויסשיד,
איזט קיין ווייטערער אונטערשיד, אלס דער שטיער אם פער=
זעהנונגסטאגע אונד דאס צעהנטעל איפה (וועלכעס נור
דער עכטע האהע פריסטער בריגגט) • (י) צווישען איינער
גראסען אפפער=אנהעהע (פיר דאס פאלק) אונד איינער קליי=
נען (פיר איינצעלנע) וואר (צור צייט, דא מאן זאלכע גע=
שטאטטעטע) קיין ווייטערער אונטערשיד, אויסער, דאס מאן
פסח=אפפער (אונד אנדערע פאן דער צייט אבהעגגיגע) אויף
דען גראסען דארבראכטע • דיא רעגעל וואר: אללעס
וואס מאן פערמעגע איינעס געליבדעס אדער פרייוויליגער
ווייהע אפפערטע, דורפטע אויף איינער (קליינען) אנהעהע
דארגעבראכט ווערדען, ניכט אבער וואס ניכט הירונטער
בעגריפפען איזט • (יא) צווישען דעם הייליגטהום צו שילה
אונד דעם צו ירושלים וואר קיין ווייטערער אונטערשיד,
אלס דאס מאן בייא שילה לייכטערע אפפער אונד דען צווי=
טען צעהנט, זא ווייט מאן שילה זאה, עססען דורפטע; אין
ירושלים אבער נור איננערהאלב דער מויער, אן ביידען אר=

ולספירת ז' שוין : מוסגר • שעדיין לא טמאו הכהן : מוחלט • שטמאו הכהן אבל שלוח מכחה וטומאה שוין ; לצפרים •
אבל לענין טהרה במקוה שוין אע"ג דאיכא נמי אשם ולוג שמן, כאן לא איירי בקרבנות שהן בשמיני : (ח) ספרים • ת"נך ;
לשון • בכתב של כל אומה ובלשון של כל אומה, הא לתופרן בגידין ולטמא את הידים זה וזה שוין : יונית • כתב של בני
יפת, ובזמן הזה נאבד אותו הלשון אין כותבין אלא בלשון הקודש ובכתב הקודש ; אשורית • שהוא המאושר שבכתיבות והוא
הכתב שאנו כותבין ס"ת • וי"מ דאלשון קפיד אפילו כתובה בכתב גיפטית : (ט) בגדים • מיאשיהו ואילך שנגנזה צלוחית
של שמן המשחה בימיו ולא היה כ"ג אלא בלבישת הבגדים בלבד : פר הבא • משוח שהורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה
כהוראתו, מביא פר, דהא כהן המשיח כתיב, הא לענין פר יה"כ ועשירית האיפה זה וזה שוין : משמש • שאירע בו פסול
ומנו אחר תחתיו ועבר פסולו חזר לעבודתו והעבירו הבא תחתיו, הראשון קרוי משמש : יה"כ • דא"א להביא שתים וכן
עשירית האיפה, חביתי כ"ג שבכל יום, שא"א להביא שתים, הא בשאר דברים, זה וזה שוין, אם בא להקטיר או לעבוד שום
עבודה משמש בשמנה בגדים, ושניהם מצווין על הבתולה ומוזהרין על האלמנה ומקריבין אוננין : (י) במה • בשעת היתר
הבמות איירי : גדולה • במות צבור בנוב וגבעון : קטנה • של כל יחיד ויחיד ; פסחים • וכל שהוא כעין פסחים דהיינו

פרק ג

(א) בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָּכְרוּ רְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר, לוֹקְחִין בְּדָמָיו בֵּית הַכְּנֶסֶת · בֵּית הַכְּנֶסֶת, לוֹקְחִין תֵּיבָה · תֵּיבָה, לוֹקְחִין מִטְפָּחוֹת · מִטְפָּחוֹת, לוֹקְחִין סְפָרִים · סְפָרִים, לוֹקְחִין תּוֹרָה · אֲבָל אִם מָכְרוּ תוֹרָה, לֹא יִקְחוּ סְפָרִים · סְפָרִים, לֹא יִקְחוּ מִטְפָּחוֹת · מִטְפָּחוֹת, לֹא יִקְחוּ תֵּיבָה · תֵּיבָה, לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת · בֵּית הַכְּנֶסֶת, לֹא יִקְחוּ אֶת הָרְחוֹב · וְכֵן בְּמוֹתְרֵיהֶן · אֵין מוֹכְרִין שֶׁל רַבִּים לְיָחִיד מִפְּנֵי שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתוֹ מִקְּדֻשָּׁתוֹ, ד"ר יְהוּדָה · (ס"א ר' מֵאִיר) · אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן אַף לֹא מֵעִיר גְּדוֹלָה לְעִיר קְטַנָּה: (ב) אֵין מוֹכְרִין בֵּית הַכְּנֶסֶת אֶלָּא עַל תְּנַאי, שֶׁאִם יִרְצוּ יַחֲזִירוּהוּ, ד"ר מֵאִיר · וַחֲכ"א מוֹכְרִים אוֹתוֹ מִמְכַּר עוֹלָם, חוּץ מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים, לְמֶרְחָץ, וּלְבוּרְסְקִי, וְלִטְבִילָה, וּלְבֵית הַמָּיִם · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְשֵׁם חָצֵר, וְהַלּוֹקֵחַ מַה שֶּׁיִּרְצֶה יַעֲשֶׂה: (ג) וְעוֹד א"ר יְהוּדָה, בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁחָרַב אֵין מַסְפִּידִין בְּתוֹכוֹ, וְאֵין מַפְשִׁילִין בְּתוֹכוֹ

ווען שטאדט-בעוואהנער דען (צור אנדאכט געברויכֿטען) פֿרייען פלאטץ דער שטאדט פֿערקויפֿט האבען, דירפֿען זיא פֿיר דאס געלד איינע זינאגאגע קויפֿען; פֿיר דען ערלעז איינער זינאגאגע איינען שראנק צו געזעטצראללען; פֿיר דען איינעס זאלכֿען שראנקעס אומהיללונגען צו דען געזעטצראללען, פֿיר דען זאלכֿער אומהיללונגען הייליגע ביכֿער; פֿיר דען הייליגער ביכֿער איינע געזעטצ-ראללע; אבער ווען מאן איינע געזעטצראללע פֿערקויפֿט האט, דארף מאן דאפֿיר ניכֿט אנדערע הייליגע ביכֿער איינקויפֿען; פֿיר ביכֿער ניכֿט אומהיללונגען; פֿיר אומהיל-לונגען ניכֿט איינען שראנק; פֿיר איינען שראנק ניכֿט איינע זינאגאגע, פֿיר איינע זינאגאגע ניכֿט איינען פֿרייען פלאטץ · דאסזעלבע גילט פֿאן עטוואניגעם רעסטע*) · — מאן דארף קיין הייליגעס געמיינ-גוט אן איינען איינצעלנען פֿער-קויפֿען, זא לעהרט ר' יהודה (אדער ר' מאיר) · מאן ער-ווידערטע איהם, דאן ווערע עס אויך אונערלויבט אויס איינער גראסען ארטשאפֿט עטוואס אן איינע קליינערע אב-צולאססען · (ב) איינע זינאגאגע דארף מאן, נאך ר"מ, נור אונטער דער בעדינגונג פֿערקויפֿען, דאס מאן זיא צוריקקוי-פֿען קעננע · דיא געלעהרטען זאגען: מאן קאן זיא אויף עוויג פֿערקויפֿען, נור ניכֿט צו פֿאלגענדען פֿיער בעשטימ-מונגען, צום באדעהויזע, צור גערבערייא, צום טויכֿבאד, אונד צום וואש-הויזע · ר' יהודה זאגט: מאן פֿערקויפֿט זיא אונטער דעם בעדינגע, דאס זיא צום האפֿע געמאכֿט ווערדע, אונד דער קייפֿער קאן דאן דארויס מאכֿען, וואס ער וויל · (ג) פֿערנער לעהרט ר' יהודה: ווען איינע זינא-גאגע פֿערפֿאללען איזט, זא העלט מאן דארין קיינע טרויער-רעדע; מאן דארף דארין קיינע שטריקקע דרעהען (ד. ה.

פרק ג בני העיר · איידי דתני קריאת המגילה סידר רבינו הקדוש עמה קריאת ס"ת שגם היא תקנת נביאים, ולפי שקריאתה בבה"כ סידר תחלה קדושת בה"כ, והתחיל ברחוב שגם בה מתפללין, ומלמטה למעלה קחשיב, דמעלין בקודש, רחוב יש בה קדושה שמתפללין בה בתענית, ובגמרא פליגי וס"ל דאין בה קדושה דאין מתפללין בה אלא באקראי: ב"הכ · דכפרים, דמצי מזבני לה, אבל בכרכים דמעלמא אתי להתפלל שמה, ואע"פ שלא נתנו פלוס בבנינה, מ"מ כיון דעל דעת אותן רבים נעשה, חמירה קדושתה, ולא מצי מזבני: תיבה · ארון שמניחין בה ס"ת: ספרים · נביאים וכתובים: לא יקחו · דמעלין בקודש ולא מורידין, אבל בשוים רשאים לקנות ולא נקט ברישא בשוים דשרי, משום דמ"מ עדיף טפי להעלות מלהשוות: אף לא · ונר"ם מעיר גדולה לקטנה, מעקרא קדושה השתא נמי קדושה, אבל מרבים ליחיד אין כאן קדושה, דאין דבר שבקדושה פחות מעשרה, ורבנן ס"ל דה"נ איכא למיחש דברוב עם הדרת מלך ולא משכחת מכירה בבה"כ · ולא אמרו כל זה אלא שלא מכרו ז' טובי עיר במעמד אנשי עיר אבל אם מכרו ז' טובי עיר במעמד אנשי עיר אפילו לשתות שכר מותר, ודוקא בשל כפרים: (ב) על תנאי · ואפילו משל רבים, לרבים דדרך בזיון הוא: יחזירוה · ומיירי שמתנין עם הלוקח כשיחזיר הבה"כ יתן השכירות, דאל"כ איכא משום רבית, שדר בה בשביל המתנת מעות: עולם · ואפילו ליחיד: המים · לכביסה · א"נ למי רגלים: (ג) ועוד · אמר ר"י לסוברא דלעיל מאמיר דאין מוכרים אלא לשם חצר: מספידין · הספד של יחיד אבל ת"ח שמת שרבים מתאספים

*) דעם אללעם ליגט דער זאטץ צום גרונדע: דאס מאן עטוואס וואהל צו איינעם העהערן גראדע דער היילינקייט בעפֿערדערן, ניא אבער צו איינעם נידערן הערונטערזעטצען דירפֿע ·

אוֹמֵר, מֵאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (ד) הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִקְרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן· ר׳ יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן· אֵין קוֹרִין אֶת הַמְּגִלָּה וְלֹא מָלִין, וְלֹא טוֹבְלִין, וְלֹא מַזִּין, וְכֵן שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִטְבּוֹל עַד שֶׁתָּנֵץ הַחַמָּה· וְכֻלָּן שֶׁעָשׂוּ מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כָּשֵׁר: (ה) כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, וְלִקְרִיאַת הַהַלֵּל, וְלִתְקִיעַת שׁוֹפָר, וְלִנְטִילַת לוּלָב, וְלִתְפִלַּת הַמּוּסָפִין, וְלַמּוּסָפִין, וּלְוִדּוּי הַפָּרִים, וּלְוִדּוּי הַמַּעֲשֵׂר, וּלְוִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים, לִסְמִיכָה, לִשְׁחִיטָה, לִתְנוּפָה, לְהַגָּשָׁה, לִקְמִיצָה, וּלְהַקְטָרָה, לִמְלִיקָה, וּלְקַבָּלָה, וּלְהַזָּיָה, וּלְהַשְׁקוֹת סוֹטָה, לַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה, וּלְטָהֳרַת הַמְּצוֹרָע: (ו) כָּל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְצִירַת הָעוֹמֶר, וּלְהֶקְטֵר חֲלָבִים וְאֵבָרִים· זֶה הַכְּלָל, כָּל דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּיּוֹם כָּשֵׁר כָּל הַיּוֹם, דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ בַלַּיְלָה כָּשֵׁר כָּל הַלַּיְלָה:

הדברים האלה אן (ג׳ א׳)· (ד) יעדער איזט גענייגנעט דיא מגלה פֿארצולעזען, אויסגענאממען איין טויבער, איין בלעדזינניגער, אונד איין מינדעריעריגער; ר׳ יהודה ערקלערט אויך לעטצטערן פֿיר גענייגנעט· פֿאר דעם פֿעלליגען זאננענאויפֿגאנג דארף מאן דיא מגלה ניכֿט לעזען; זא אויך ניכֿט בעשניידען, זיך ניכֿט (אם זיבענטען טאגע איינער אונרייניגהייט) אונטערטויכֿען [1]), דיא אונריין געוועזענען ניכֿט צור רייניגונג בעשפרענגען, אונד איינע אויף דען פֿאלגענדען טאג ווארטענדע (אויסער דער צייט אונריינע) פֿרויא, ניכֿט אונטערטויכֿען· ווען איינם פֿאן אללעם דיזעם איינדעם נאך דעם ערשיינען דער מארגענרעטהע געשעהען איזט, זא גילט עס· (ה) דער גאנצע טאג איזט גענייגנעט צום לעזען דער מגלה, צום הלל, צום הארנ־בלאזען, צום נעברוכֿע דעם לולב, צום געבעט ביא דען צוגאבע־אפּפֿערן, צו דען צוגאבע אפּפֿערן, צום זינדענבעקענטניסע בייא דען שטיער־אפּפֿערן [2]), אונד דעם בעקענטניססע [3]) ביים צווייטען צעהנט, צו דעם זינדענבעקענטניסע אם פֿערזעהנונגסטאגע; צור האנדאויפֿלעגונג, צום שלאכֿטען דער אפּפֿער, צור ווענדונג דער אפּפֿערגאבען, צור הערנאנבריננגונג אן דען אלטאר, צור אויפֿפֿאססונג דער האנדפֿאלל פֿאם מעהל־אפּפֿער אונד צום אויפֿדאמפֿען, צום אבקנייפען דער פֿעגעל, צום אויפֿפֿאנגען דעס בלוטעס, אונד צום שפרענגען; צום טרענקען איינער אנגעשולדיגטען עהעברעכֿערין; צום געניק־אבשלאגען דעם קאלבעס; אונד צור ריינמאכֿונג איינעם אויסזעטציגען· (ו) דיא גאנצע נאכֿט אייגנעט זיך: צור שניידונג דער פֿפֿליכֿטגארבע, אונד צור אויפֿראמפֿונג דער פֿעטטשטיקקע אונד גלידער· דיא רעגעל איזט: צו אללעם וואס געזעטצליך אם טאגע געשעהען מוס, אייגנעט זיך דער גאנצע טאג, אונד צו דעם, וואס נאכֿטס געשעהען מוס, דיא גאנצע נאכֿט·

ואיכו קורא עמהם בליל י״ד, ואם איכו אחר קודם ע״ה, דכיון שאם קרא מטעלם ע״ס יצא, הא פרוז בן יומא וקורא עמהם, וכן בן עיר שהלך לכרך ודעתו לחזור בליל ט״ו קודם ע״ה, קורא בי״ד, ואם לאו ממתין וקורא עמהם: (ד) בקטן· שהגיע לחינוך, ואע״ג דקטן בשאר מלות איכו אלא מדרבנן, ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן, ומש״ה הת״ק פוסל בקטן, ור״י מיקל במגילה דכיון שגם הטף היו בכלל הספק להשמיד לסרוג, עשאוהו כגדול: אין קורין· מגילה של יום: טובלין· דוקא אם טבל בו׳ אסור לטבול בתחלת ליל ז׳, עבר יום ז׳ טובל בלילה· וי״מ דאטבילת אזוב קאי: שומרת· בי״א ימים שבין נדה לנדה אם דאתה יום אחד שומרת יום מחרתו וטובלות באותו יום משתנץ החמה: כשר· דמשעלה ע״ס אקרי יום, ולא אמרו עד הנץ החמה אלא כדי לצאת מספק לילה לפי שאין הכל בקיאין בשעלה ע״ס: (ה) ולמוספין· ואע״ג דתמידי השחר קודמין ואין לך מאוחר מתמיד של בין הערבים, אפ״ה כיון שאם הקדימו מקודם לתמיד של שחר או אחרון לתמיד של בין הערבים כשרים, שפיר תני דמצותן כל היום: ולוודוי· פר כהן משיח ופר העלם דבר של צבור: מעשר· בערתי קודש: להגשה· למזבח בקרן מערבית דרומית: ולהקטרה· הקטרת קומץ, דהקטר חלבים כשר כל הלילה: (ו) זה הכלל· לאתויי סדור שני בזיכי לבונה וסדור הלחם, ודלא כת״ק מ״ז פי״א דמנחות, דס״ל טפחו של זה כנגד טפחו של זה: וכל הלילה· לאתויי אכילת פסחים, ולא אמרו עד חצות אלא להרחיק את האדם מן העבירה:

---

[1]) נאך אנדערן: דען איזאס אייגטויכט · [2]) ויקרא ד׳ [3]) מסכת מעשר שני·

בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג, קוֹרִין בְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, וּבִשְׁאָר כָּל יְמוֹת הֶחָג בְּקָרְבְּנוֹת הֶחָג: (ו) בַּחֲנֻכָּה, בַּנְּשִׂיאִים. בַּפּוּרִים, וַיָּבֹא עֲמָלֵק. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם. בַּמַּעֲמָדוֹת, בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. בְּתַעֲנִיּוֹת, בְּרָכוֹת וּקְלָלוֹת. אֵין מַפְסִיקִין בִּקְלָלוֹת, אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אֶת כֻּלָּן. בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בַּמִּנְחָה קוֹרִין כְּסִדְרָן, וְאֵין עוֹלִים לָהֶם מִן הַחֶשְׁבּוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִצְוָתָן שֶׁיְּהוּ קוֹרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּזְמַנּוֹ:

ערשטען טאגע דעס לויבהיטטענפעסטעס ליזט מאן דען אבשניטט איבער דיא פייערטאגע אים פריסטערגעזעטץ, אונד אן דען אנדערן טאגען דיזעס פעסטעס, דיא אפפערגעזעטצע פיר יעדען טאג. (ו) אם וויהפעסטע דען אבשניט (במדבר ז') פאן דען אפפערן דער פירשטען; אן פורים (שמות ט' ח') ויבא עמלק; אן דען נייטאנרען (במדבר כ"ה י"א) ובראשי חדשיכם. אן דען שטאנדטאגען דיא שעפפונגסגעשיכטע; אן דען פאסטטאגען דיא זעגען אונד פליכע (ויקרא כ"ו ג'). דיא פלוכשטעללען דירפען ניכט אונטערבראכען ווערדען, זאנדערן איינער מוס זיא גאנץ דורך לעזען. אן דען צווייטען אונד פינפטען טאגען דער וואכע אונד אם שבת נאכמיטטאג ליזט מאן נאך דער ארדנונג, אבער דיזע לעזונגען ווערדען ניכט אבגערעכנעט [1]. — געמליך עס הייסט: (ויקרא כ"ג מ"ד) משה זאגטע דען קינדערן ישראל דיא פייערטאגע דעס עוויגען; היירויס ערגיבט זיך דאס געזעטץ, פאן יעדעם פעסטע אין זיינער צייט צו לעזען.

פרק ד

הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב, קְרָאָהּ אֶחָד, קְרָאוּהָ שְׁנַיִם, יָצְאוּ. מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ, יְבָרֵךְ, וְשֶׁלֹּא לְבָרֵךְ, לֹא יְבָרֵךְ. בַּשֵּׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בַּמִּנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן.

ווער דיא מגלה פארליזט קאן שטעהען אדער זיטצען עס מאג זיא איינער אדער צווייא צוגלייך געלעזען האבען, זא איזט דיא פפליכט ערפיללט. וואו עס איבליך איזט איינען זעגען דאנאך צו שפרעכען, מוס מאן איהן שפרעכען: וואו עס ניכט איבליך איזט, ברויכט מאן עס ניכט. — אם צווייטען אונד פינפטען וואכענטאגע אונד אם שבת נאכמיטטאג רופט מאן דרייא צום פארלעזען [2], ניכט וועניגער אונד ניכט מעהר; אויך ליזט מאן קיינען שלוס (הפטרה)

ראה אתה אומר, ומפטירין בפסח העצמות היבשות, ובחג ביום בא גוג: (ו) בחנוכה בנשיאים. דהוי נמי חנוכת המזבח, אע"פ שבפסיקתא, שבכ"ה בכסליו נשלם מלאכת המשכן, ובספר מקבי כתוב שכשכבשו החשמונאים ליונים, מצאו המזבח משוקץ, וסתרו אותו ובנאוהו מחדש וחנכו אותו בכ"ה בכסליו: בראשית. כמפורש במסכת תענית: בתעניות. שגוזרין מפני הצרות כגון מפני בצורת ודבר, אבל בשאר תעניות קורין ויחל: אין מפסיקין. ומיירי בתעניות שקורין ברכות וקללות, דהיינו שפותחין בברכות ומסיימין בקללות, קמ"ל דלא יפסיק האחרון באמצע הקללות, ויברך אחריה, דאי בשבת אפילו מפסיק באמצע הא אין מברך אלא הפותח והחותם והקללות הם באמצע. וכמ"ש פי"ב איתא שבשירה ועשרת הדברות וקללות היו מברכין אף בימי חכמי המשנה, וקמ"ל דא' קורא את כולן ומברך לפניהם ולאחריהם, ועי"ל דלאלו שקורין התורה לג' שנים, להכך קאמר שאין מפסיקין שלא יסדרו שיתחלקו הקללות: בקללות. אם בחקותי, דקללות דמשנה תורה מפסיקין בהן להודיע דעל עסקי חטא בא פורענות ויחזרו בתשובה: קורא. ושנים הראשונים קורין פ' ברכות: בב' וה'. תקנו לקרות שלא ילכו ג' ימים בלא תורה, ובמנחה בשבת תקנו משום יושבי חנויות שאין נכנסין לבה"כ בימי החול: כסדרן. בפרשת היום: בחשבון. ביום השבת יחזרו ויקראו מה שקורא בשבת במנחה ובב' וה', של וידבר וגו' ולמה הוצרך למכתב כאן וידבר, והא כל המצות לא אמרן משה, אלא לילף שמצוה לקרות בכל מועד מענין המועד:

פרק ד עומד. רוצה עומד רוצה יושב: שנים. דכיון דחביבה יהבי דעתייהו ושמעי: לברך. אחריה, אבל לפניה חייב לברך בכ"מ ג' ברכות בין ביום ובין בלילה, וא"ד דביום לא יברך שהחיינו: ואין מוסיפין. משום ביטול מלאכה ובמנחה בשבת נמי סמוך לחשיכה הוא ומטעם זה אין מפטירין: הפותח כו'. הראשון והאחרון מברכין ושאר הקורין אין

[1]) ד׳ ה׳ זאלל מאן דעננאך אם שבת איינען גאנצען אבשניטט לעזען. [2]) פילליכט ריכטיגער: לעזען דרייא.

חֲבָלִים, וְאֵין פּוֹרְשִׂין לְתוֹכוֹ מְצוּדוֹת וְאֵין שׁוֹטְחִין עַל גַּגּוֹ פֵּירוֹת, וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ קַפַּנְדַּרְיָא · שֶׁנֶּאֱמַר וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם · קְדֻשָּׁתָן אַף כְּשֶׁהֵן שׁוֹמֵמִין · עָלוּ בוֹ עֲשָׂבִים לֹא יִתְלוֹשׁ, מִפְּנֵי עַגְמַת נֶפֶשׁ : (ד) רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, קוֹרִין בְּפָרָשַׁת שְׁקָלִים · חָל לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת, מַקְדִּימִין לְשֶׁעָבַר, וּמַפְסִיקִין לְשַׁבָּת אַחֶרֶת · בַּשְּׁנִיָּה, זָכוֹר, בַּשְּׁלִישִׁית, פָּרָה אֲדוּמָּה · בָּרְבִיעִית, הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם · בַּחֲמִישִׁית, חוֹזְרִין לִכְסִדְרָן · לַכֹּל מַפְסִיקִין בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, בַּחֲנֻכָּה, וּבְפוּרִים, בְּתַעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים : (ה) בַּפֶּסַח קוֹרִין בְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁל תּוֹרַת כֹּהֲנִים · בָּעֲצֶרֶת, שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת · בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ · בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַחֲרֵי מוֹת,

קיינע ארט ארבייט פֿערריכֿטעו); קיינע נעטצע דארין אויס־שפאננען; קיינע פֿריכֿטע אויף דערען דאך אויסברייטען; אויך זיא ניכֿט אלס דורכֿגאנג געברויכֿען: דען עס הייסט (ויקרא כ"ו ל"א) איך וויל אייערע הייליגטהימער וויסט מאכֿען! עס בלייבט אלזא אויך פֿערוויסטעט דיא הייליגקייט דאראן · וואכסען קרייטער דארין, זא דארף מאן זיא ניכֿט אויסרייסען, צור ערהאלטונג דער טרויער · (ד) ווען דער ניימאנד דעס אדר אויף איינען שבת פֿעללט, ליזט מאן דען אבשניטט איבער דיא שקלים (שמות ל' י"א); פֿעללט ער מיטטען אין דיא וואכֿע, זא ווירד דיזער אבשניטט אם שבת פֿארהער געלעזען, אונד ווירד אם נעכֿסטען שבת ניכֿטס בעזאנ־דערס געלעזען; אם צווייטען אבער דער אבשניטט זכור (דברים כ"ה י"ד); אם דריטטען דער פֿאן דער ראטהען קוה, (במדבר י"ט); אונד אם פֿירטען החדש הזה לכם (שמות י"ז) · אם פֿינפֿטען קאממט מאן ווידער אין דיא געװעהנליכֿע ארדנונג · בייא יעדער פֿייער זעטצט מאן דיא ארדנונג [1]) אויס: אן ניימאנדען, אם וויהפֿעסטע, אן פורים, אן פֿאסטטאגען, אן שטאנדטאגען, אונד אם פֿערזעהנונגס־טאגע · (ה) אם (ערשטען) פסח־פֿעסטע ליזט מאן דען אבשניטט איבער דיא פֿייערטאגע אין דעם פריסטערגעזעטצע [2]); אם וואכֿענפֿעסטע: שבעה שבועות (דברים ט"ז); אם ניי־יאהרספֿעסטע בחדש השביעי באחד לחדש (ויקרא כ"ג); אם פֿערזעהנונגסטאגע אחרי מות (ויקרא ט"ז): אם

שם כ"הכ ראוי לכך : מפשילין · גודלין דצריך מקום רחב ידים, וה"ה לשאר מלאכות : עגמת נפש · שיתנו לב לבנותם אם יוכלו, או יבקשו רחמים עליה שיחזור, ואין אסור אלא ללקט להאכיל לבהמה או לאבדם, אבל להניחם במקומן מותר, דאיכא עגמת נפש : (ד) ר"ח · משום דמילתא במגילה הנקראת באדר שתחיל ג"כ בקריאת התורה דתליא בר"ח אדר : שקלים · להודיע שיביאו שקליהם באדר שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה : בתוך · ואפילו בע"ש : ומפסיקין · כדי שתקרא פ' זכור סמוך לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן : בג' · סמוך לפורים, ואם חל ר"ח ניסן בשבת, הוי ליה שבת ג' שהם הסמוכה לר"ח, כדי לסמוך אזהרות טהרת טמאי מתים לפסח, וכן כשחל ר"ח אדר באחד בשבת, אז פורים בשבת, וכן כשחל ר"ח אדר בשבת ויהיה פורים בערב שבת, שאז יהיה ג"כ ג' שבתות בין פורים לר"ח ניסן, ויהיה במי שלישית הסמוכה לר"ח ניסן :: בד' · קודם ר"ח ניסן או אם חל ר"ח בשבת : לכסדרן · לסדר הפטורת מעין הפרשיות, דעד הנה היו מפטירין מעין ד' פרשיות פ' שקלים בן שבע שנים, זכור פקדתי, פרה וזרקתי עליכם, חודש, בראשון באחד לחודש : מפסיקין · שאין מפטירין מעין הפרשה אלא מעין המאורע · וי"מ דאין קורין בפ' השבוע אלא מעין המועד : וכי"הכ · שחל להיות בשבת שאין קורין במנחה בפ' השבוע אלא בעריות, דאי בי"כ שחרית איירי, א"כ למה נקיט י"כ טפי משאר י"ט : (ה) מועדות · שור או כבש, וביומא קמא איירי, והאידנא נהיג עלמא שקורין ביום א' דפסח, משכו, ומפטירין בפסח גלגל, וביום ב' שור, ומפטירין בפ' דיאשיהו, בג' קדש, בד' אם כסף, בה' פסל, בו' ויעשו, בז' שירת הים, ומפטירין וידבר דוד, בח' שהוא אחרון דגליות כל הבכור, ומפטירין עוד היום : בעצרת · בראשון בחודש השלישי, ומפטירין במרכבה דיחזקאל, בב' כל הבכור, ומפטירין בחבקוק : בר"ה · בא' וה' פקד, ומפטירים בחנה דנפקדה בר"ה, בשני בעקידה, ומפטירין הבן יקיר לי : בי"הכ · אחרי מות, ומפטירין, כה אמר רם ונשא, במנחה בעריות ומפטירין ביונה, בחג שור או כבש, בב' ימים, ומפטירין בראשון הנה יום בא, ובשני ויקהלו אל המלך, ושאר ימות החג בקרבנות החג : בש"ע · כל הבכור, ומפטירין ויהי בכלות, ולמחר קורין וזאת הברכה, ומפטירין ויהי אחרי מות משה, ובשבת דח"ה, בין של פסח ובין של סוכות, קורין

---

[1]) עס איזט סטרייטיג, אב דאס לעזען דער פרשה חדש דער הפטרה נעמליכֿ וויל · — ד' דיא קאממענטאטארע · [2]) זא הייסט דאס דריטטע בוך דעם פענטאטייכֿס ·

בְּשֵׁם פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וּבְקַרְקָעוֹת תִּשְׁעָה וְכֹהֵן, וְאָדָם כַּיּוֹצֵא בָהֶן: (ד) הַקּוֹרֵא בַתּוֹרָה לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה פְסוּקִים. לֹא יִקְרָא לַמְתוּרְגְּמָן יוֹתֵר מִפָּסוּק אֶחָד וּבַנָּבִיא שְׁלֹשָׁה. הָיוּ שְׁלָשְׁתָּן שָׁלֹשׁ פָּרָשִׁיּוֹת, קוֹרִין אֶחָד אֶחָד. מְדַלְּגִין בַּנָּבִיא וְאֵין מְדַלְּגִין בַּתּוֹרָה. וְעַד כַּמָּה הוּא מְדַלֵּג? עַד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְסוֹק הַמְתוּרְגְּמָן: (ה) הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא הוּא פּוֹרֵס עַל שְׁמַע וְהוּא עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְהוּא נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו. וְאִם הָיָה קָטָן אָבִיו אוֹ רַבּוֹ עוֹבְרִין עַל יָדוֹ: (ו) קָטָן קוֹרֵא בַתּוֹרָה וּמְתַרְגֵּם אֲבָל אֵינוֹ פוֹרֵס עַל שְׁמַע, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו. פּוֹחֵחַ פּוֹרֵס אֶת שְׁמַע וּמְתַרְגֵּם, אֲבָל אֵינוֹ קוֹרֵא בַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו, סוּמָא פּוֹרֵס אֶת שְׁמַע וּמְתַרְגֵּם. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאוֹרוֹת מִיָּמָיו אֵינוֹ פוֹרֵס עַל שְׁמַע: (ז) כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בְּיָדָיו מוּמִין לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מִי שֶׁהָיוּ

פערזאנען אונד איין פריסטער נעטהיג, אונד עבען זא בייא אבשעטצונג איינעס מענשען [1]) (ד) ווער אים געזעטצע פֿארליזט מוס מינדעסטענס דרייא פֿערזע לעזען; דעם איבערזעטצער ליזט מאן אוממער נור איינען פֿערז פֿאר, אבער אויס דען פּראָפֿעטען אללענפֿאללס דרייא; דאך ווען יעדער איינען בעזאנדערן אבשניטט בילדעט, יעדען אייגצעלן · בייס לעזען אונס דען פּראָפֿעטען דארף מאן איינצעלנע שטעללען איבערשפּרינגען, ניכט אבער אים געזעטץ · וויא לאנגע דארף מאןווארטען, אום איינע אנדערע שטעללע אויפֿצושלאגען? זא לאנגע דער איבערזעטצער מיט זיינעם פֿארטראגע נאך ניכט פֿערטיג איזט · (ה) דער דען שלוס אויס דען פּראָפֿעטען פֿארלעזען זאלל, טרעגט אויך דאס שמע פֿארבעטעט אויך פֿאר, אונד ערטהיילט (ווען ער פריסטער איזט) דען פּריסטער־זעגען · איזט ער אבער איין מינדעריעריגער, זא טהוט עס זיין פֿאטער אדער לעהרער פֿיר איהן · (ו) איין מינדעריעריגער קאן אים געזעטץ פֿארלעזען, אדער פֿאראיבערזעטצען, אבער ניכט דאס שמע פֿארטראגען, ניכט פֿארבעטען, אונד ניכט אלליין דען פריסטערזעגען שפּרעכען · איין ניכט פֿעללּיג בעקליידעטער (דעססען ארמע אונד ביינע צו זעהען זינד) דארף דאס שמע פֿארטראגען, אויך פֿאראיבערזעטצען, אבער ניכט אוס דעם געזעטץ פֿארלעזען, ניכט פֿארבעטען, אונד ניכט דען פּריסטערזעגען שפּרעכען · — איין בלינדער דארף דאס שמע פֿארטראגען, אויך פֿאראיבערזעטצען · ר' יהודה זאגט: ווער ניא דאס טאגעסליכט זאה, דארף דאס שמע ניכט פֿארטראגען · (ז) איין פּריסטער, אן דעססען הענדען לייבעספֿעהלער זינד, דארף דען פריסטערזעגען ניכט שפּרעכען · ר' יהודה

מי' לאו אורח ארעא להטריח שליח ולקרותן יקרים דא"כ מה הנאת למרובים, וטעם לז"פ כגד ז' הבלים שבתחלת קהלת, א"כ כגד ז' דברים שעניני העולם נפסקים בהם זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה הם ז', דיום ולילה נחשבין אחת ברכת אבלים · ברכה רחבה כגד האבלים וברכה כגד המנחמים: תנחומי · עומדים בשורה כשחוזרים מן הקבר: חתנים ד' ברכות: בשם · כברך לאלהינו; ובקרקעות · הבא לפדותן מן ההקדש: ואדם · שאמר דמי עלי שמין אותו כעבד: כיוצא דומה לקרקע; (ד) למתורגמן · מימות עזרא נהגו לתרגם לעם מה שקורא בתורה, כדי שיבינו; א' · שלא יטעה המתורגמן שמתרגם ע"פ; ובנביא. דלא אכפת לן אם יטעה: מדלגין · מפ' לפ' ואפילו מענין לענין: בתורה. בב' ענינים, אבל בענין א' מדלגין, ועד כמה מדלגין בנביא בב' ענינים ובתורה בענין אחד: יפסיק · שאין כבוד לצבור, לעמוד בשתיקה: (ה) המפטיר · סרגיל ועתיד להפטיר הוא פורס, הואיל שממציא את עצמו להפטיר דבר שאינו כבודו דאיתא אפילו בקטן: והוא עובר · שלא היה דרכן לעבור לפני התיבה עד שמגיעים לתפילה מש"ה נקט להו בתרתי: עובר ופורס · אפילו הוא בשכר ואחר בחנם, הוא קודם המפטיר אפילו קטן; כפיו · מתחיל בראש כולם; עוברין · פורסין את שמע ועוברים לפני התיבה; על ידו . בשבילו; (ו) קטן · י"א דוקא משלישי ואילך; אינו פורס · שאינו מחויב בדבר הלכך אינו מוציא רבים יד"ח; ואינו נושא · אלא עם כהנים אחרים; פוחח · בגדיו קרועים וזרועיו נראים מבחוץ; פורס · שמחויב בדבר ומתרגם לא חשיבי כולי האי, דהקטן נמי מתרגם, אבל אינך גנאי הוא לצבור; סומא · יש לו הנאה מן המאורות שאחרים מגילין אותו מן המכשול: (ז) בידיו · וכן בפניו או ברגליו דאסור לעלות לדוכן בסנדליהן, מטעם, דלמא אפסיק ליה רצועה ואזיל

[1]) דער זיינען ווערטה פֿון געלדע געטהיילט האטטע אונד נור איין שקלאפע געשטעלט ווירד ·

וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא · הַפּוֹתֵחַ וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה, מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ ׃ (ב) בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה · אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא · הַפּוֹתֵחַ וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ · זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּסָף וְאֵינוֹ יוֹם טוֹב, קוֹרִין אַרְבָּעָה · בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה · בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שִׁשָּׁה · בַּשַּׁבָּת, שִׁבְעָה · אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן וּמַפְטִירִין בַּנָּבִיא · הַפּוֹתֵחַ וְהַחוֹתֵם בַּתּוֹרָה מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ ׃ (ג) אֵין פּוֹרְסִין אֶת שְׁמַע וְאֵין עוֹבְרִין לִפְנֵי הַתֵּיבָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם, וְאֵין קוֹרִין בַּתּוֹרָה, וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא, וְאֵין עוֹשִׂין מַעֲמָד וּמוֹשָׁב, וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת אֲבֵלִים, וְתַנְחוּמֵי אֲבֵלִים, וּבִרְכַּת חֲתָנִים, וְאֵין מְזַמְּנִין

אויס דען פראפעטען · דער ערשטע אונד דער לעטצטע פֿארלעזער זאגען איינען זעגענשפרוך, יענער פֿארהער, דיזער נאכהער · (ב) אן נייאמאנדען אונד דען צווישענטאגען דער פעסטע, רופֿט מאן פֿיער אויף, ניכט וועניגער אונד ניכט מעהר; אונד ליזט קיינען שלוס אויס דען פראפֿעטען; דער ערשטע אונד דער לעטצטע שפרעכען, יענער דען פֿאר־דיזער דען נאכזעגען · דיא רעגעל איזט: זא אפֿט איין צוגאבעאפפער שטאטט פֿינדעט אהנע דאס פֿייערטאג איזט, רופֿט מאן פֿיער, אם פֿייערטאגע פֿינף; אם פֿערזעהנונגסטאגע זעכס, אם שבת זיבען, ניא וועניגער; אבער מאן קאן מעהרע לעזען לאססען, אונד מאן ליזט איינען שלוס אויס דען פראפֿעטען · דער ערשטע אונד לעטצטע שפרעכען אימּמער, יענער דען פֿאר־דיזער דען נאכזעגען · (ג) ווען ניכט צעהן מעננער געגענווערטיג זינד, דארף מאן ניכט דאס לעזען דעס שמע פֿייערליך נוידערהאלען [1]; ניכט פֿאר דיא לאדע הינטרעטען אום פֿארצובעטען; ניכט דען פריסטער־זעגען אויסשפרעכען, ניכט אים געזעטץ פֿארלעזען; ניכט איינען שלוס אויס דען פראפֿעטען פֿארטראגען; ביים בעגרעבניססע קיין אויפשטעהען אונד נידערזעטצען [2] פֿעראנשטאלטען; ניכט נאכהער דען זעגען איבער דיא ליידטראגענדען, אונד דיא טרעסטונגספֿארמעלן פֿיר לייטראגענדע שפרעכען; ניכט דיא (זיבען) האכצייט־זעגען שפרעכען; אונד ניכט ביים פֿארבערייטען [3] צום טישזעגען גאטטעס נאמען ערוועהנען ביים איינלעזונג געהייליגטער גרונדשטיקקע זינד מינדעסטענס נין

מברכין, והאידנא נהיגי עלמא דכל הקוראים מברכין משום הנכנסין שלא שמעו שיברך הראשון, והיוצאים לא ישמעו שיברך האחרון, ויאמרו אין ברכה בתורה או לפניה או לאחריה ׃ (ב) ואין מוסיפין · כמי משום ביטול מלאכת דבר האבוד דדרכן הי׳ שלא לעשות מלאכה בר״ח, ומסמיכין הדבר למקרא אשר כתרת שם ביום המעשה דגבי דוד ויונתן וזה היה בר״ח כדכתיב מחר חדש, מכלל דר״ח לאו יום המעשה הוא ׃ חמשה · דכל דטפי ליה מלתא מחבריה טפי ליה גברא, ר״ח ומועד איכא קרבן י״ט, דאיכא ביטול מלאכה, וי״הכ ענוש כרת, שבת סקילה ׃ אבל מוסיפין · אכולהו קאי כיון שאסורין במלאכת מוסיפין עליהם דליכא ביטול מלאכה · וא״ד דמוסיפין אשבת לחוד קאי אבל בשאר לא, כדי שלא לשוותן לשבת שהוא עדיף מנייהו ׃ הפותח והחותם · הדר תני לה משום דס״א דטפי ליה מלתא מברך לפניה ולאחריה, א״כ דס״א דבשבת וי״ט דמרבינן בגברי להוי הפסק ויברך קמ״ל ׃ (ג) פורסין · לשון חתיכה, עשרה שבאו לבה״כ אחר שקראו ק״ש עומד א׳ ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני ק״ש, ועיי׳ תוי״ט שפסק שאם באו לבה״כ אחר גמר התפלה י׳ שלא שמעו קדיש וברכו, אף שהם כבר התפללו כ״א בפ״ע, ואפשר שאפילו שבכור בעיר שהתפללו שיוכלו לומר קדיש וברכו ולירד לפני התיבה ׃ מעמד ומושב · כשנשאו את המת לקברו ישבו ז״פ לכבוד המת ואומרים על כל פרק של הספד, עמדו יקרים עמדו, שבו יקרים שבו, א״כ מעמידי׳ שאר הקרובים ובני משפחה שאינן בני אבל ואומרים לפניהם קינות וכיוצא בהן, ואח״כ אומרים שבו יקרים שבו, ואומר לפניהם דברים אחרים כשהן יושבין, ואח״כ אומרים עמדו יקרים עמדו, וחוזרו אומר עד ז״פ, ובפסות

[1] נעמליך ווען דער גאטטעסדיענסט שאן וויטער געדיהען, אונד שפעטער לאהן פערזאנען איינטרעטען, דירפען דא פיר זיך נאכמאלס פאס קדיש אונד ברכו בעגיננען, אונד איינעז אויס איהרער מיטטע פארבעטען לאססען · רמ״בם ערקלערט דיזע שטעללע איבערהויפט פאן דעס פייערליכען פארטראגען דער פארמעלן פאר דעס שמע · [2] ביים הינטראגען דעם טאדטען נאס גראבע זעטצטע מאן זיך זיבענמאל נידער, אונד שפראך טרויערעדען · [3] ו׳ ברכות פ׳ ס׳ מ׳ ז׳

אֵין מַפְטִירִין בַּמֶּרְכָּבָה · וְר' יְהוּדָה מַתִּיר · ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מַפְטִירִין בְּהוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלָיִם :

ווערער געלעזען נאך איבערזעצט · דיא דארשטעללונג דער ערשיינונגען אין יחזקאל (א) ווירד ניכט אלס שלום (הפטרה) געלעזען · ר' יהודה ערלויבט עס · ר' אליעזר זאגט : אויך ניכט הודע את ירושלים (יחזקאל ט"ז) ·

לישראל : ואמנון · הפסוקים שכתוב באן אמנון בן דוד, לא נקראים בהפטרה, ואותן שכתוב כהן אמנון סתם נקראים ומתרגמין, ואין לפרש מעשה דוד במעשה בת שבע דהא הטעם, שמעשה יהודה. ותמר נקראים ומתרגמין, משום דשכיא דיהודה הוא שהודה, ה"נ דוד הא אודי, א"כ שבחיה הוא : במרכבה · דלמא אתי לשיולי : ור"י מתיר · דהא מעשה בראשית נקרא ומתרגם אע"ג דאיכא נמי האי קשטא דדלמא אתי לשיולי וטעמא דלא חיישינן דמ"מ, אם חכם הוא יודע שדברים אלו לב המשכיל לא ישיגם, ואי לא בר הכי הוא לא ישאל שיודע שאינו כדאי שישיבו לו שום תשובה : בהודע · משום יקרא דירושלים, א"כ משום דכתיב בה אביך האמורי ואמך חתית, וזה גנות, וכדי בזיון וקצף לבזותן מעקר מולדתן :

מַסֶּכֶת מוֹעֵד קָטָן

דיזער טיטעל ענטהעלט דיא פעראררנונגען אין בעטרעף דער אן דען האלב=פעסטטאגען, נאמענטליך צווישענ=טאגען דעס פסח=אונד דעס לויבהיטטענפעסטעס, (וועלכע מועד הייסען), ערלויבטען אדער אונערלויבטען פערריכטונגען ·

פ ר ק א

מַשְׁקִין בֵּית הַשְּׁלָחִין בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית, בֵּין מִמַּעְיָן שֶׁיָּצָא בַּתְּחִלָּה, בֵּין מִמַּעְיָן שֶׁלֹּא יָצָא בַּתְּחִלָּה · אֲבָל אֵין מַשְׁקִין לֹא מִמֵּי הַגְּשָׁמִים וְלֹא מִמֵּי הַקִּילוֹן, וְאֵין עוֹשִׂין עוּגִיּוֹת לַגְּפָנִים : (ב) ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּמּוֹעֵד וּבַשְּׁבִיעִית · וַחֲכָ"א עוֹשִׂין אֶת הָאַמָּה בַּתְּחִלָּה בַּשְּׁבִיעִית · וּמְתַקְּנִין אֶת הַמְקוּלְקָלוֹת בַּמּוֹעֵד · וּמְתַקְּנִין אֶת קִלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְחוֹטְטִין

איינען טראקקענען באָדען דארף מאן אין דען צווי=שענפייערטאגען, וויא אויך אים ערלאסיאהרע, בע=וועססערן, עס זייא אויס איינער עבען ערשט ענטשטאנדענען אדער אויס איינעם ניכט נייא ענטשטאנדענעם קוועללע, ניכט אבער מיט געזאממעלטעם רעגענוואססער, נאך אויס איינעם טיפען ברוננען · מאן דארף אויך ניכט פערטיפונגען (צום וואססער) אום דיא וויינשטעקקע מאכען · (ב) ר' אליעזר זאהן עזריה לעהרט: מאן דארף אן צווישענפייערטאגען, זא אויך אים בראכיאהרע, קיינען נייען קאנאל גראבען · דיא געלעהרטען זאגען: אים בראכיאהרע דארף מאן איינען נייען קאנאל מאכען, אונד אין צווישענטאגען דארף מאן דיא פערדארבענען רייניגען; זא אויך איבערהויפט פערדארבענע טרינקוואססער=בעהעלטער אן עפפענטליכען אָרטען פאן היניינ=

פרק א השלחין · ארץ עיפה וצמאה למים : במועד · דדבר האבוד מותר במועד, ושדה בית השלחין משתקיא להשקותה אם אינס משקה אותה תדיר מיד כאבד, בין שלחין של תבואה בין של אילן : ובשביעית · הספיחים ואפילו שדה בית בעל ובית השלחים משום מועד נקט : בתחילה · חדש ואין חוששין שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד : שלא יצא · שפוא ישן : אבל כו' . אמועד קאי, דבשביעית לא חיישינן לטרחא יתירא : קילון · בור עמוק, ואיכא טרחא יתירא, וגזרו מי גשמים אטו מי קילון : עוגיות · חריצים שיתעכבו שם המים, מלשון הלכן תעגנה, והא נמי אמועד קאי : לגפנים . וה"ה לזיתים, אלא באתרי דתנא דמתניתא היו שכיחי גפנים ולא זיתים : (ב) אמה · חריץ רוחב אמה ברום אמה שבהם המים הולכים להשקות השדות : בתחלה · משום טרחא : ובשביעית · שנראה כעודר, ושכמים ס"ל כיון דמשליך העפר למרחוק לא נראה כעודר דעודר מניח במקומו · וי"א דס"ל אפילו מניח במקומו עושין : שיונאין · לעקור השדות שכורעו כלאים : המקולקלות · שנפלו לתוכו עפר וצרורות ואינן מקלחות : המים · המכונסין לשתות: שבר"הר · אפילו אין רבים

ידיו צבועות אסטיס ופואה, לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלין בו: (ח) האומר איני עובר לפני התיבה בצבעין, אף בלבנין לא יעבור. בסנדל איני עובר, אף יחף לא יעבור. העושה תפלתו עגלה סכנה ואין בה מצוה. נתנה על מצחו או על פס ידו, הרי זו דרך המינות. צפן זהב, ונתנה על בית אונקלי שלו, הרי זו דרך החיצונים: (ט) האומר יברכוך טובים, הרי זו דרך המינות, על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך, מודים, מודים, משתקין אותו. המכנה בעריות משתקין אותו. האומר מזרעך לא תתן להעביר למולך, ומזרעך לא תתן לאעברא בארמיותא, משתקין אותו בנזיפה: (י) מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם, מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, והשני נקרא ולא מתרגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין.

זאגט: אויך דער דעססען הענדע מיט אויזאטיס אדער קראפ געפערבט זינד, דארף דיא הענדע ניכט צום זעגען ערהעבען, וויל דיא לייטע דארויף הינזעהען ווירדען (וואס פערבאטען איזט). (ח) ווער זאגט: איך וויל ניכט אין געפערבטען קליידערן פאר דיא לאדע הינטרעטען, דארף אויך אין ווייסען ניכט פארבעטען; וויל ער ניכט אין זאנדאלע, זא דארף ער אויך ניכט בארפוס [*]). ווער זיינע תפילין (צום קאפף) רונד מאכט, ברינגט זיך אין געפאהר (בייס צופעלליגען שטאסע), אונד ערפיללט דאס געזעטץ ניכט. ווען זיא איינער אויף דיא שטירן בינדעט אדער אויף דיא פלאכע האנד, זא איזט עס דיא וויזע דער קעטצער; ווען זיא איינער מיט גאלד בעלעגט, אדער זיא איבער דען ערמעל בינדעט, זא אהמט ער דען געגנערן דער איבערליפערונג נאך. (ט) זאגט איינער: „דיא גוטען זעגנען דיך, א גאטט!" זא איזט דאס קעצעריי. זאגט איינער: „איבער דיא פאגעלנעסטער דעהנט זיך דיינע בארמהערציגקייט אויס! אדער „דעם גוטען וועגען זאלל דיינעס נאמענס געדאכט ווערדען!" זא הייסט מאן איהן שווייגען. ווער דען אבשניטט איבער דיא פערוואנדשאפטספערמישונג בילדליך אויסלעגט, דען הייסט מאן שווייגען. זאגט איינער (ויקרא י"ח כא) ומזרעך לא תתן להעביר למולך הייסע: דוא דארפסט דיינען זאמען ניכט געבען איינע אראמעריין צו שוואנגערן, זא הייסט מאן איהן שווייגען אונד בעשעמט איהן. (י) דיא געשיכטע ראובן'ס (מיט בלהה) ווירד געלעזען אבער ניכט איבערזעטצט; דיא דער תמר ווירד געלעזען אונד איבערזעטצט. דיא ערשטערע געשיכטע פאם גאלדענען קאלבע ווירד געלעזען אונד איבערזעטצט, דיא צווייטע (שמות ל"ג כ"א כ"ה ביס) ווירד געלעזען אבער ניכט איבערזעטצט. דער פריסטערזעגען [**]), דיא געשיכטע דוד'ס אונד אמנון'ס ווערדען

ליה למקטר ויאמרו דלהכי אזיל משום שהוא בן גרושה או בן חלוצה, ואם יש מומין ברגליו יסתכלו בו, ומתוך כך יבוא להסתכל גם בידיו, והמסתכל בהם עיניו כהות מפני שהשכינה שורה בין ידיהם: צבעין. ואם כולן יודעי' במומין שיש בו, או בצבע שבידו, או שרוב אנשי אותו העיר מלאכתן בכך, רשאי: (ח) בלבנים. דחיישי' שמא מינות נזרקה בו, דעכ"ום מקפידים בכך: בסנדל. אלא במנעל: עגולה. כאגוז: סכנה. פעמים שנופל על פניו ברחוק ונכון. א"נ שיכנס בפתח ויכה ראשו באסקופה שלא יכנסו התפילין שבראשו וירצצו את מוחו: מצוה. דתפילין מרובעות הל"מ: מינות. שהולך אחר משמעות המקרא ואומרים בין עיניך ממש: אונקלי. על בית יד המלבוש מבחוץ: החיצונים. חוץ מדעת חכמים קרוב למין: (ט) המינות. שצריכין ישראל לצרף עמהם פושעי ישראל באגודות תעניותיהן: המכנה. שאומר שלא בעריות ממש דבר הכתוב אלא קלון אביו ואמו לא תגלה ברבים: משתקין. שמגלה פנים בתורה שלא כהלכה: בנזיפה. שנותן כרת לבא על בת העכ"ום ומחייב חטאת על השוגג: (י) ראובן. בראשית ל"ה כ"ב נקרא. בב"הכ: תמר. הת"ט הוכיח דתמר ויהודה קאי: הראשון. ולא חיישי' ליקרא דישראל דניחא להו דהוו להו כפרה: השני. מה שנשנה מענינו והוא מן ויאמר משה אל אהרן, ופסוק ויגוף לא מתרגמינן דחיישינן ליקרא דאהרן: ברכת כהנים. דאית בית ישא ה' פניו, שהקב"ה נושא פנים

[*]) מאן זעטצט היר אירגענד איינע קעטצעריית פאראוס. [**]) מעגען דער לעזארט אונד פערשטעללען ; דיא קאממענטאטארע.

יַסְפִּידֶנּוּ קוֹדֶם לָרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם: (ו) אֵין חוֹפְרִין כּוּכִין וּקְבָרוֹת בַּמּוֹעֵד · אֲבָל מְחַנְּכִים אֶת הַכּוּכִין בַּמּוֹעֵד · וְעוֹשִׂין נִבְרֶכֶת בַּמּוֹעֵד · וְאָרוֹן עִם הַמֵּת בֶּחָצֵר · ר' יְהוּדָה אוֹסֵר אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עִמּוֹ נְסָרִים: (ז) אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד, לֹא בְּתוּלוֹת וְלֹא אַלְמָנוֹת · וְלֹא מְיַבְּמִין מִפְּנֵי שֶׁשִּׂמְחָה הִיא לוֹ · אֲבָל מַחֲזִיר הוּא אֶת גְּרוּשָׁתוֹ · וְעוֹשָׂה אִשָּׁה תַּכְשִׁיטֶיהָ בַּמּוֹעֵד · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא תָסוּד, מִפְּנֵי שֶׁנִּוּוּל הוּא לָהּ: (ח) הַהֶדְיוֹט תּוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ, וְהָאוּמָן מַכְלִיב · וּמְסָרְגִין אֶת הַמִּטּוֹת · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר, (אַף) מְמַתְּחִין: (ט) מַעֲמִידִין תַּנּוּר וְכִירַיִם וְרֵיחַיִם בַּמּוֹעֵד · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אֵין מְכַבְּשִׁין אֶת הָרֵיחַיִם בַּתְּחִלָּה: (י) עוֹשִׂין מַעֲקֶה לְגַג וְלַמִּרְפֶּסֶת מַעֲשֵׂה הֶדְיוֹט, אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂה אוּמָן · שָׁפִין אֶת הַסְּדָקִין וּמַעְגִּילִין אוֹתָן בַּמַּעְגִּילָה בְּיָד וּבָרֶגֶל, אֲבָל לֹא בְּמַחֲלָצַיִם · הַצִּיר וְהַצִּינוֹר וְהַקּוֹרָה וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתֵּחַ

אויך קיינע טרויערריעדע איבערהויפט פֿעראנשטאלטען (ו) מאן דארף אן דען צווישענטאגען קיינע טאדטענהעהלען פֿארטעהיג גמאכען, אונד גראבמאהלע אנלעגען, אבער וואהל פֿאררהאנדענע העהלען איינריכטען, וואשגרובען מאכען, אונד נעבען דעם טאדטען אין דעמזעלבען האפֿע דען זארג בערייטען. ר' יהודה האלט דיס פֿיר אונערלויבט, אויסער ווען דיא ברעטטער שאן פֿאררעטהיג זינד. (ז) מאן דארף אן דען צווישענטאגען וועדער איינע יונגפֿרויא נאך איינע וויטטווע הייראטהען נאך דיא שוואגערעהע פֿאללציהען, וויל דיס אין בעזאנדערעס פֿריידענפעסט איזט; וואהל אבער דארף מאן זיינע געשיעדענע ווידער נעהמען. איינע פֿרויא דארף איהרען קערפער אין דען צווישענטאגען שמיקקען. ר' יהודה זאגט: דאך ניכט מיט קאלק בעלעגען, וויל עס זיא פֿעראונצירט. (ח) יעדער ניכטהאנדווערקער דארף נעהען וויא געוועהנליך, דער האנדווערקער אבער נור הונדעצעהנענארטיגע שטיכע (אונגלייכע) מאכען; אן בעטטשטעללען דארף מאן דיא שטריקקע דורכפֿלעכטען. ר' יוסי זאגט: שטראם אנציהען. (ט) מאן דארף אן דען צווישענטאגען (צום פֿעסטבעדארף) איינען באק- אדער קאכאָפֿען אונד איינע מיהלע אויפשטעללען. ר' יהודה זאגט: יעדאך דארף מאן ניכט נייע שטיינע בעהויען, (ווען זיא צו גלאטט זינד). (י) מאן דארף איין געלענדער אום איין דאך אדער אן איינער גאללעריא מאכען, דאך נור לייענארבייט, ניכט וויא פֿאם אייגענטליכען האנדווערקער געמאכט. מאן דארף שפאלטען[2] צושטרייכען, אונד דאן[3] מיט איינער וואלצע, אדער מיט דער האנד אדער מיט דעם פֿוסע דאריבער פֿאהרען, ניכט אבער מיט דער מויערקעללע. ווען איין אנגעלהאקען אדער איין אנגעללאך, אדער דער אנשלאגבאלקען אדער דאס טהירשלאס

יחליטנו אפילו לר"י, מאחר שיוכל להסגירו עוד, כי פליגי, בהסגר שני, רמ"ס דיכול לשתוק אם ימצאנו טמא, וחכ"ם אינו רשאי לשתוק: להקל · שאם טהור הוא אומר לו הכהן טהור אתה, שמחה הוא לו, ואם הוא טמא ישתוק שלא יצטרך לצאת חוץ למחנה: לא להקל · שאין הכהן רשאי לשתוק: ועוד אר"מ · כלומר ועוד מקיל ר"מ: שמטה · שקוברים אותו בקברת אבותיו: על מתו · שמת ימים רבים והספדן חוזר על קרובי המת, וצועק ואומר, בואו ובכו עמי כל מרי לב: ולא יספדנו · לא ישכור ספדן למת שמת באותה שעה, וטעמים שלא יתן המעות שבכס לצורך הרגל להספדן, וימנע משמחת י"ט, א"כ שאין המת משתכח עד אחר ל' יום: (ו) במועד · לקבור אחר המועד: כוך · המערה שתחת הקרקע: וקברות · בבנין: מחנכין · שאם היה ארוך מקצרו, ואם היה קצר מאריכו: נברכת · לכבס בגדים לפי שיש בהם צורך לאלו שמכבסין במועד: המת · לנסר הנסרים בחצר ששם המת, אבל לא בחצר אחרת ובאדם מפורסם אפילו בשוק עושין, ולדידן שאנו מתי מספר כ"א הוא מפורסם: נסרים · מנוסרות מעי"ט: (ז) שמחה · ואין מערבין שמחה אחרת בשמחת הרגל: תכשיטי · לתת כחול בעיניה ולהשוות שער ראשה, וכל כיוצא בזה: שניוול · נער ניוול: (ח) ההדיוט מקרי כל שאינו יכול לכוון שפה לנגד: תופר · לצורך המועד: מכליב · עושה תפירות כשיני כלב שאינן שוין זה כנגד זה: מסרגין · אורגין שתי וערב לצורך המועד: ממתחין · אם רפו החבלים אבל לא מסרגין בתחילה: (ט) מעמידין · בונין ומושיבין בצריך לו במועד: מכבשין · מכין בפטיש על הרקיים כשהן חלקות יותר מדאי ואין אוחזות יפה: בתחלה · חדשה אבל ישנה מכבשין: (י) הדיוט · אבנים בלא טיט: שפין · בטיט הסדקים שבגגות: מעגילין · מחליקין ביד וברגל כעין מעגילה ולא

[2]) נאך רש"י אם אפען, נאך רמ"בם אם דאכע [3]) נאך דער גמרא: וויא מיט אייבער וואלצע.

אותן · ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים · ועושין כל צרכי הרבים · ומציינין את הקברות · ויוצאין אף על הכלאים :

(ג) ר' אליעזר בן יעקב אומר, מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה · זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד · וחכמים מתירין בזה ובזה :

(ד) צדין את האישות ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן שלא כדרכו במועד ובשביעית · וחכ"א משדה האילן כדרכו, ומשדה הלבן שלא כדרכו · ומקרין את הפרצה במועד · ובשביעית בונה כדרכו :

(ה) ר' מאיר אומר, רואין את הנגעים בתחלה להקל, אבל לא להחמיר · וחכ"א לא להקל ולא להחמיר · ועוד א"ר מאיר מלקט אדם עצמות אביו ואמו, מפני ששמחה היא לו · ר' יוסי אומר אבל הוא לו · לא יעורר אדם על מתו ולא

פאללענען דינגען רייניגען ; מאן דארף דיא שטראסען, דיא שטאדטפלעטצע, אונד טייכע= בעהעלטער אויסבעססערן ; אללעס חאס צום עפפענטליכען בעדארף דינט טהון ; אויך דיא גרעבער (מיט קאלק) בעצייכנען, אונד זאגאר וועגען כלאים = בעאויפזיכטיגונג אויסזענדען · (ג) ר' אליעזר זאהן יעקב'ס זאגט ; מאן דארף וואססער פאן איינעם בוימע צום אנדערן לייטען, נור ניכט דאס גאנצע פעלד דאמיט וועססערן · זאאטען, וועלכע פאר דען צווישענטא= גען ניכט געוועססערט ווארדען, דירפען אויך אן דענזעלבען ניכט בעגאססען ווערדען · דיא געלעהרטען ערלויבען עס איןביידען · (ד) מאן דארף מוילווירפע אונד פעלדמייזע זאוואהל פאם בוימפעלדע אלס פאם געטריידעפעלדע אין דען צווישענטא= גען אונד אים בראכיאהרע, יעדאך נור אויף פערענדערטע וויזע וועגפאנגען · דיא געלעהרטען זאגען : פאם בוימפעלדע וויא געוועהנליך, אונד פאם געטריידעפעלדע אויף פערענדער= טע וויזע · איינע מויערליקקע אם גארטען דארף מאן אן צווישענטאגען מיט לאזען שטיינען פיללען, אים בראכ= יאהרע פעלליג צובויען · (ה) ר' מאיר זאגט : דער פריסטער דארף אן דיזען טאגען שעדען בעזעהען, אום עטווא איינע ערלייכטערונג צו פערשאפפען (נעמליך מעגליכער וויזע ריין צו שפרעכען) אבער ניכט ערשווערען (פיר אונריין ערקלערען) · דיא געלעהרטען זאגען ווערער צו דיזעם נאך צו יענעם פערנער צוועקקע · זאגט ר' מאיר ; מאן דארף דיא געביינע זיינעס פאטערס אדער זיינער מוט= טער צוזאממענלעזען, (אום זיא צו בעגראבען), ווייל דיס איינע בערוהיגונג געוועהרט · ר' יוסי זאגט : דיס ערציגט נור טרויער · — דרייסיג טאגע פאר דעם פעסטע דארף מאן וועגען איינעס פערשטארבענען קיינע טרויער אנרעגען *)

צריכים להם משום דצרכי רבים דמי לקדירה דכי שותפים ואינם נגמרים אלא בשעת הבטלה, ואם לא יעשו עז, לא יעשו לעולם ; וחוטטין · פרושי כמפרש מתקנין היינו חוטטין, ומנקרין העפרורית שנפל בהם, ודוקא מלאכת הדיוט ; הדרכים · הקלקולים מצוים בדרכים אף שכבר תקנום באחד באדר : ומציינין · שירד שטף מים ושטף הציון של אחד באדר : צרכי רבים · לאתויי חפירות בורות שיחין ומערות דאף שהן מלאכת אומן, ודוקא כשרבים צריכים להם במועד : ויוצאים · שלוחי ב"ד כותלים שכר מתרומת הלשכה, ומפני שהם בטלים בימי המועד נשכרים בזול, ולא הוי מעילה, דלב ב"ד מתנה עליהן, ואע"ג דבא' באדר כבר יצאו, התם בבכיר והכא באפל : (ג) שלא ישקה · בבית הבעל איירי דלא פסדי אלא להרווחה : שלא שתו · דלא פסדו ושדה לחה שהקרקע שלה כמו טיט כזרעים ששתו לפני המועד דמי : בזה ובזה · ואפילו לא שתו ואפילו בית הבעל ; (ד) אישות · תנשמת, בריה שאין לה עינים, ומפסידין השדות : האילן · דמפסדי טפי ; כדרכו · שחופר גומא ותולה בה מצודה ; שלא כדרכן · שנועץ שפוד בקרקע בחוזק ומכנעו אילך ואילך ומוציא ונעשה גומא מאליה ; ובשדה לבן . הסמוכה לאילן חופר כדרכו שיוצאים מזה לזה ; מקרין · מסדרין אבנים זה ע"ג זה בלא טיט, ובפרצה של גינה איירי, דבכותל חצר שנפל בונה כדרכו מפני הגנבים ; (ה) בתחלה · אפילו בתחלה שעדיין לא נזקק להסגר · ויש שלא גרסי בתחילה, דבטהור כ"ע ל"פ דאין רואין שאין לו שום שמחה כשיטהרנו דהא עד הכה כמי טהור הי', ובהסגר ראשון כע"ם דרואין שאם יטהרנו שמחה הוא לו, ואם יסגרנו שבית לא יפסיד, שאף אם ימצא פשיון או שער לבן לא

*) מאן ליס רעדנער קאממען, וועלכע דיא פערוואנדטען אפט לאנגע נאך דעם הינשיידען עפטערס צור טרויער איבער דען גע= שטארבענען אנרעגטען ·

אֵין מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאוּמָן · אִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם מְפַנָּן לְחָצֵר אַחֶרֶת: (ה) מְחַפִּין אֶת הַקְּצִיעוֹת בְּקַשׁ · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מְעַבִּין · מוֹכְרֵי פֵּירוֹת כְּסוּת וְכֵלִים מוֹכְרִים בְּצִנְעָה לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד · הַצַּיָּדִין וְהַדְּשׁוֹשׁוֹת וְהַגְּרוֹסוֹת עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד · ר' יוֹסֵי אוֹמֵר הֵם הֶחֱמִירוּ עַל עַצְמָן:

איהם נאהרונג פֿעהלט · מאן דארף ניכֿט פֿאן איינעם הויזע אינס אנדערע אויסריימען, וואהל אבער אין איין הויז אין דעמזעלבען האף · — מאן דארף קיינע זאכֿען פאן דעם האנדווערקער אבהאָלען · האט דער אייגענטהימער בעזארגניס, זא קאן ער זיא נאך איינעם אנדערן האפֿע ברינגען · (ה) געטראקנעטע פֿייגען דארף מאן מיט שטראה בעדעקקען; ר' יהודה זאגט: אויך איבער איינאנ־דער שיכֿטען · — דיא מיט פֿריכֿטען, קליידערן, אדער גע־רעטהען האנדעלן, דירפֿען אים שטיללען צום פֿעסט־געברויכֿע פֿערקויפֿען; פֿישער (אדער יעגער) אונד פֿערפֿער־טיגער פֿאן גרויפען אונד גריס, דירפֿען אים שטיללען צום פֿעסטגעברויכֿע איהרע ארבייט פֿערריכֿטען · ר' יוסי זאגט: לעטצטערע האבען אויס אייגענעם אנטריבע דאס שטרענ־גערע פֿארגעצאגען, (אונד ארבייטען ניכֿט) ·

פרק ג

וְאֵלּוּ מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד · הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַמְנֻדֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁאַל לְחָכָם וְהֻתַּר, וְהַנָּזִיר, וְהַמְּצוֹרָע, (הָעוֹלֶה) מִטֻּמְאָתוֹ לְטָהֳרָתוֹ: (ב) וְאֵלּוּ מְכַבְּסִין בַּמּוֹעֵד, הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַמְנֻדֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים, וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁאַל

פֿאלגענדע דירפֿען זיך אן דען צווישענטאגען שערען · ווער פֿאן איינער זעע־רייזע אנלאנגט, אויס דער געפֿאנ־גענשאפֿט צוריקקעהרט, אויס דעם קערקער ענטלאססען איזט, איין דורך דיא געלעהרטען פֿאם באננע לאָז געשפראכֿענער, אונד זא אויך ווענ איין געזעטצקונדיגער עבען דאס דעס־פֿאלזיגע געליבדע געלעזעט; דער נזיר, דעססען צייט בע־ענדיגט איזט, אונד איין אויס דער אונרייניגהייט אין רייניגהייט צוריקטרעטענדער אויסזעטציגער · (ב) פֿאלגענדע דירפֿען איהרע קליידער וואשען: ווער פֿאן איינער זעע־רייזע אנ־לאנגט, אויס דער געפאנגענשאפֿט צוריקקעהרט, אויס דעם קערקער ענטלאססען איזט, איין דורך דיא געלעהרטען פֿאם באננע לאזגעשפראכֿענער, אונד ווענ איין געזעטצ־

המועד אפילו שאר דברים שאינם פרקמטיא אסור : מה יאכל . ל"ד שאין לו כלל, אלא שאין לו בהרוחה לצורך המועד : מפנין · כלים או תבואה שאינן לצורך המועד משום טרחא ואתי לאמנועי משמחת י"ט : לבית · דרך רה"ר : לחצירו · לבית אחר שבאותו חצר : אין מביאין · שיחשדוהו שנתן לתקן במועד והאומן תקנו במועד וה"מ שאינם לצורך המועד : חושש · שמא יגנבו מבית האומן . א"נ שהאומן צריך לשכרו והבעה"ב ירא שמא יתבע ממנו שכרו פעם ב' : (ה) מחפין · תאנים שטוחין בשדה ליבשן מפני הגשמים : מעבין · עושה כרי מן התאנים והעליונים מגינים על התחתונים : בצנעה · שכל שאומנתו בכך כל השנה צריך צניעה, שאם היתה החנות פתוח לרה"ר פותח חציו ואם פתוח לסטיו פותח כדרכו : הדשושות · כותשין חטים לדייסא : גרוסות · עושה גריסין מפני שהן צריכין לעשות הרבה ביחד : עצמן · ואין עושין אפילו בצנעה :

פרק ג מגלחין · בגלחא : ממדינת הים · ולא בא ליישוב עד ח"המ, א"כ שלא היה לו שהות קודם הרגל והוא שהלך לסחורה, אבל לטייל בעלמא אסור : האסורים · אפילו היה חבוש תחת יד ישראל שהיה מניחים לגלח לפי שהיה בצער : שנשאל . במועד, וקודם המועד לא מצא חכם שיתיר או שהיה בדעתו להשלים נדרו ונמלך ברגל ונתחרט והתירו לו, חשיב כאונס ; והנזיר · שהשלים נזירותיו במועד : והמצורע · שחל ז' שלו במועד וטעמא דאיסור גלוח כל אדם שלא יכנסו לגלח במועד, שאז בטלים ויכנסו לי"ט מנוולים וה"ט דכבוס, דאי משום מלאכה הא צורך מועד הוא · וי"מ דנזיר ומצורע אפילו הי' להם פנאי מותרין שלא ישהו קרבנותיהם ; (ב) והמנודה . דקי"ל דאסור בתכבוסת ותספורת והתירו לו, כדוין במועד, וגלות דהתק לא חשיב שאינו אלא דבר מועט : שנשאל · שנדר שלא לכבס בגדיו ; הידים · שמנגבים בהם הידים בשעת אכילה : הספרים . הבאים לגלח לאלו הנכוים במשנה : ספג · שמנגבים כשיוצאים ממרחץ ; וכל העולים ·

שנשברו, מתקנן במועד · ובלבד שלא יכון מלאכתו במועד · וכל כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן :

אדער דער שליססעל צערבראכען זינד, זא דארף מאן זיא אן דען צווישענטאגען צורעכט מאכען, נור ניכט אבזיכטליך דיא ארבייט אויף דיזע טאגע פערשיבען · אללע איינלעגע שפייזען [1]) דיא מאן נאך אין דען צווישענטאגען זעלבסט גענייסען קעננטע, דארף מאן איינלעגען ·

פרק ב

מי שהפך את זיתיו וארעו אבל או אונס, או שהטעוהו פועלים, טוען קורה ראשונה ומניחה לאחר המועד · ד"ר יהודה, ר' יוסי אומר, זולף וגומר וגף כדרכו : (ב) וכן מי שהיה יינו בתוך הבור וארעו אבל או אונס, או שהטעוהו פועלים, זולף וגומר וגף כדרכו, ד"ר יוסי · ר' יהודה אומר עושה לו למודים בשביל שלא יחמיץ : (ג) מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים, ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד · ובלבד שלא יכוין את מלאכתו במועד · וכלן אם כונו מלאכתן במועד יאבדו : (ד) אין לוקחין בתים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל · אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצרו ·

ווען יעמאנד זיינע אליפען בערייטס אומגעווענדעט האט [2]) אונד עס עראייגנעט זיך איהם איין טרויערפאלל, אדער זאנסט איין הינדערניס, אדער דיא ארבייטער האבען איהן היגנעהאלטען, זא דארף מאן אן דען (אונטערדעס איינגעטרעטענען) צווישענטאגען פארערשט אינען פרעססבאלקען אויפלעגען וועלכער בים צו ענדע דער פייערטאגע ליגען בלייבען מוס · זא לעהרט ר' יהודה · ר' יוסי זאגט: מאן דארף אליפען אין דיא פרעססע שיטטען, אונד גענצליך אויספרעססען אונד דיא פעססער (ווארינן דאס עהל געגאססען ווירד) וויא געוועהנליך פערשפונדען · (ב) עבען זא ווען איינער ויין אין דער פרעססגרובע האט, אונד עס טריטט איין טרויערפאלל אדער זאנסט איין הינדערניס איין אדער מאן ווירד פאן דען ארבייטערן היגנעהאלטען, דארף מאן איהן אן דיזען טאגען אין פעססער שיטטען, אללעס וויא געוועהנליך פערטיג מאכען אונד דיא פעססער פערשפונדען · זיא ר' יוסי · ר' יהודה זאגט מאן זאללע נור ברעטטער דאריבער דעקקען, דאס דער וויין ניכט זויער ווערדע · (ג) מאן דארף דיא פריכטע אויס פורכט פאר דיבען פאם פעלדע איינברינגען, אונד פלאכס אויס דער בייצע נעהמען, דאמיט ער ניכט פערדערבע; נור דארף מאן דיא ארבייט ניכט אבזיכטליך אויף דיא צווישענטאגע פערשיבען; ווען אבער אין אללע! דיזען פעללען יעמאנד דיא ארבייט אבזיכטליך אויף דיא צווישענטאגע פערשיבט, זא ביסט ער דיא זאכען איין [3]) · (ד) מאן דארף אן דען צווישענטאגען ניכט הייזער, שקלאפען, אדער פיה קויפען, אויסער צום פעסט-געברויכע, אדער ווען דער פערקייפער דעס געלדעס בעדארף, וויל

במעגילה ממש : מתלגים · כלי אומניות של ברזל רחבה כמין כף ; שנשברו · אפילו קודם י"ט ; ומתקנין · שיש בזה הפסד גדול אם לא יתקנו יאבד כל מה שבבית, ומתניתין דהכא דלא כיותנן כ"ג שביטל מכה בפטיש בדבר אבוד ; כבשין · כגון דגים וירקות ; לאכול · דאי אין יכול לאכול אסור משום מאבד :

פרק ב שהפך · ואם לא מסיק להו לבית הבד פסדי ; אבל · שאסור במלאכה והגיע המועד : טוען · מכביד הקורה במועד כדי שיזובו קצת, ותו לא פסדי אחר המועד, אבל בימי אבלו היה אסור לטעון בידו אפילו קורה ראשונה, אבל אחרים טוענים לו : זולף · שופך הזיתים ע"ג בית הבד וגומר קטיעתן : וגף · סותם פי החביות : (ב) הבור · תחת הגת מסויידות לקבל היין : זולף · מריק אותו בחבית ; למודים · בקרים לכסות הבור ולא ישלטו מן הבור : (ג) ושולה · מעלה ; יכוין · שיש לו פנאי קודם י"ט והוא משהה עד המועד שאז אין לו מלאכה אחרת : יאבדו · ב"ד מפקירין אותו הממון : (ד) לצורך · בתים ליתב בהם ורבותא קמ"ל דאפילו הני דהוויין בפרהסיא ואוושא מילתא שרי לצורך המועד וכל שאינו לצורך

[1]) פיסע אדער קרויט אין עססיג אונד זאלץ · [2]) נעמליך אין דער קופפע אין וועלכער זיא דאן זאגליך געפרעססט ווערדען מיססען, זאנסט פערדערבען זיא · [3]) פאן רעכטס וועגען נעמליך ווערדען זיא פריי געגעבען ·

שלשה ימים קודם לרגל, בטלה הימנו גזרת שבעה · שמנה, בטלה הימנו גזרת שלשים, מפני שאמרו, שבת עולה ואינה מפסקת, רגלים מפסיקין ואינן עולין: (ו) ר' אליעזר אומר, משחרב בית המקדש עצרת כשבת · ר"ג אומר, ראש השנה ויום הכפורים כרגלים · וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עצרת כרגלים, ראש השנה ויום הכפורים כשבת: (ז) אין קורעין, ולא חולצין, ואין מברין אלא קרוביו של מת · ואין מברין אלא על מטה זקופה · אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא, ולא באסקוטלא, ולא בקנון, אלא בסלים · ואין אומרין ברכת אבלים במועד · אבל עומדין בשורה

טאדטען איננערהאלב דרייא טאגע פֿאר דעם פֿעסטע בעגרעבט, דעם בעענדעט דאס פֿעסט דיא פֿערפֿליכֿטונג צור זיבענטעגיגען טרויער; ווער איננערהאלב אכֿט טאגע פֿארהער זיינען טאדטען בעגרעבט, דעם שליסט דאס פֿעסט דיא דרייסיגטעגיגע · דען עס איזט פֿדראָרדנעט ווארדען, דאס דער שבת מיטגערעכֿנעט ווערדע, אהנע דיא טרויער אויפֿצוהעבען, דיא פֿייערטאגע אבער זיא אויפֿהעבען, דאגעגען צו דען זיבען טאגען (ווען זיא אן דענזעלבען ערשט אנפֿאנגען) ניכֿט מיטגערעכֿנעט ווערדען · (ו) ר' אליעזר זאגט: זייט דער צערשטערונג דעם טעמפעלס ווירד אין דיזער בעציהונג דאס וואָכֿענפֿעסט וויא שבת בעהאנדעלט; ר' גמליאל זאגט; ניי=יאהר אונד פֿערזעהנונגסטאג וויא אנדערע פֿעסטטאגע; דיא געלעהרטען לעהרען וועדער וויא דער איינע נאך וויא דער אנדערע, זאנדערן דאס וואכֿענפֿעסט וויא אנדערע פֿעסטע, אונד ניי=יאהר אונד פֿערזעהנונגסטאג וויא שבת · (ז) אן דען צווישענטאגען דארף קיינער אויסער דען נעכסטען פֿערוואנדטען, דעם פֿערשטארבענען דיא קליידער איינרייסען, נאך דיא שולטערן ענטבלעסען, נאך דאס טרויערמאהל איינגעהמען, אונד דיזעם ווירד אויף איינעם שטעהענדען רוהעבעטטע[1]) גענאססען · — מאן ברינגט דיא שפייזען צו זאלכֿעם מאהלצייט אויף איינער טאפֿעל, אדער אין איינער שאַלע[2]) אדער אין איינער שיסעל, זאנדערן אין קערבען · — אן צווישענטאגען שפריכֿט מאן ניכֿט דען טרויערזעגען, זאנדערן מאן שטעללט זיך נור אין רייהען, שפריכֿט דיא טרעסטונגען

כך הוא עקר אבילו' לבכי ולכמה מילין: ז' · ולא גזירת ל' ומונה אחר הרגל ל' יום עם הג' שעברו קודם הרגל: ח' · הואיל ונכנס יום אחד מימי הגלות קודם הרגל, אתי הרגל ומבטל השאר, והא דגבי ז' בעינן ג' וגבי ל' סגי בחד יומא, משום דדין כל ל' שוה, משא"כ בז': מפני · כלומר וא"ת מ"ט לא אמרו חכמים הקובר מתו קודם שבת בטלה כו', מפני שאמרו כו': עולה · שבת שבימי אבלו עולה למנין, משום דדברים שבצנעה נוהג בה: ואינה מפסקת · ואחר השבת חייב להתאבל דאם היה מפסיק, א"כ לא יהיה לעולם ז', דא"א ז' ימים בלא שבת. וי"מ הטעם משום דבשבת לא כתיב שמחה אלא עונג ומקצת אבילות נוהג בו, כדי שלא תקשה שאם קברו קודם שבת ג"י יבטל השבת, וכשקברו תוך ג"י לא יבטל, וא"כ לא יוכל למנות ז' ימי אבילות: רגלים מפסיקין · אם נהג אבילות קודם הרגל הרגל מבטל, ואין עולין, אם לא נהג אבילות קודם הרגל, ומי שמת לו מת קודם סוכות סוכות מבטל ממנו גזירת ז', וז' ימי החג הרי י"ד, וש"ע רגל בפ"ע ונחשב כז', וכן, שבועות, ור"ה וי"כ נחשבים כז', הרי כ"א מונה עוד ט' ימים עד ל' ודיו: (ו) משחרב · דאין לעצרת תשלומין כל ז': עצרת · וכ"ש ר"ה וי"הכ: ר"ה וי"כ · וכ"ש עצרת וגזירת ז' הוא שאסור כל ז' ברחיצה כחמין אפילו מקצת גופו ובצונן כל גופו ובכבוס בגדיו ובסיכה ובנעלת הסנדל וכו' וחייב בעטיפת הראש ולא יישן על מטה זקופה, ואסור ליטול צפורניו בכלי, ולא שער שפמו, ואפילו מעכב עליו את האכילה, ואסור לקרות בתורה בין שבכתב בין שבע"פ, ולא ישלול הקרע שעליו, וגזירת ל' שאסור ללבוש בגד חדש או בגד לבן מגוהץ, ואסור בתספורת וסעודת רשות, וללכת בסחורה עם חבירו ולישא אשה אם יש לו אשה ובנים, ולא יאחה הקרע שעליו: (ז) אין קורעין · במועד: ולא חולצין · שזרועותיהן מגולים: ואין מברין · סעודה ראשונה שהיו רגילים להברות ברחובה של עיר, ובמועד אין מברין אלא קרוביו ובביתו · קרובים הם ז' מתים אביו ואמו בנו בתו אחיו אחותו אשתו, על אלו חייב לקרוע במועד, וקריעה על אביו ואמו היא בכל בגדיו עד שמגלה לבו וקורע בידו ומבדיל השפת בגד העליונה וקורע מבחוץ ושולל כמו מבליב לאחר שלשים יום ואיחה מאחה תופר ממש לעולם, וכן על רבו שלמדו תורה ואין קריעה אלא מעומד, ועל שאר קרוביו שאינו חייב להתאבל אינו חייב לקרוע במועד אבל שלא במועד

[1]) ניכט וויא זאנסט, אויף איינעם אומגעלעגטען · [2]) אסקירלה לאטיין scutella ·

לְחָכָם וְהִתַּר · מִטְפְּחוֹת הַיָּדַיִם וּמִטְפְּחוֹת הַסְּפָרִים וּמִטְפְּחוֹת הַסְּפָג, הַזָּבִין וְהַזָּבוֹת וְהַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת, וְכָל הָעוֹלִין מִטּוּמְאָה לְטָהֳרָה הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין וּשְׁאָר כָּל אָדָם אֲסוּרִין: (ג) וְאֵלּוּ כּוֹתְבִין בַּמּוֹעֵד, קִדּוּשֵׁי נָשִׁים, וְגִיטִּין וְשׁוֹבָרִין, דְּיַיתִיקֵי, מַתָּנָה וּפְרוֹזְבּוּלִין, אִגְּרוֹת שׁוּם וְאִגְּרוֹת מָזוֹן, שִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמִיאוּנִין, וְשִׁטְרֵי בֵרוּרִין, וּגְזֵירוֹת בֵּית דִּין, וְאִגְּרוֹת שֶׁל רְשׁוּת: (ד) אֵין כּוֹתְבִין שִׁטְרֵי חוֹב בַּמּוֹעֵד · וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל, הֲרֵי זֶה יִכְתּוֹב · אֵין כּוֹתְבִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בַּמּוֹעֵד · וְאֵין מַגִּיהִין אוֹת אַחַת אֲפִילּוּ בְּסֵפֶר עֶזְרָא (ס"א הָעֲזָרָה) · ר' יְהוּדָה אוֹמֵר, כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת לְעַצְמוֹ · וְטוֹוֶה עַל יְרֵיכוֹ תְּכֵלֶת לְצִיצִיתוֹ: (ה) הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ

קונדיגער דאס דעם פֿאלזיג געליבדע געלעזעט האט · יעדער דארף אויך דיא זערוויעטטען טיכֿער דעם בארטשערערס אונד באַדעטיכֿער וואשען · פֿלוס־זיכֿטיגע מעננער אונד פֿרויען אונד אים מאָנאטליכֿען בעפֿינדליכֿע פֿרויענצימער, אונד וועכֿנערינגען, אונד אללע דיא אויס דער אונריינהייט ווידער אין ריינהייט קאממען, דירפֿען איהרע קליידער וואשען; אללען אנדערן איזט עס ניכֿט ערלויבט · (ג) פֿאלגענדע דינגע דארף מאן אן דען צווישענטאגען שרייבען: הייראטהס פאקטע, שיידעבריפֿע, קוויטטונגען, פֿערמעכֿטניססע, שענקונגסבריפֿע, געריכֿטליכֿע פֿארבעהאלטע[1], אבשעטצונגס פֿערצייכֿניסע, ערנעהרונגס־אורקונדען[2] חליצה־בריפֿע; ווייגערונגס־אורקונדען[3], שידסריכֿטערוואַהלען, געריכֿטליכֿע פֿערפֿיגונגען, אונד ריכֿטערליכע־פֿאללמאכֿטען[4] · (ד) הינגעגען דארף מאן אן דען צווישענטאגען קיינע שולדפֿערשרייבונגען אויסשטעללען, ווען מאן אבער דעם שולדנער ניכֿט טרויעט, אדער אויך ווען מאן זיך דאפֿאן ערנעהרט, דאן דארף מאן זיא שרייבען · מאן דארף פֿערנער קיינע געזעטצביכֿער, תפלין אונד מזוזות שרייבען, אונד ניכֿט איינען בוכֿשטאבען, זעלבסט אין דעם געזעטצבוכֿע אים טעמפעל (נאך אנדערן: דעם פֿאן עזרא הער פֿארהאנדנען) קארריגירען · ר' יהודה זאגט: צו אייגענעם געברויכֿע דארף מאן תפלין אונד מזוזות שרייבען, אונד אויף זיינעם שאאסע וואָללע צו אייגענען שויפֿעדען שפיננען · (ה) ווער זיינען

כגון מצורע וטמא מת שצריכין להחליף בגדיהם או לכבסן וכל להביא בעל קרי ובעלת כתם שאירע להם במועד, וכלי פשתן אפילו של כל אדם מותר לכבס, מי שאין לו אלא חלוק א' אפילו אינה של פשתן מותר לכבס, והוא שעומד ערום בשעת הכביסה כ"א אזור במתניו, דזה מוכיח שאין לו אלא חלוק א': (ג) במועד · כשמקדש בשטר שמתיירא שמא יקדמנו אחר; גיטין · שיוצא בשירא ותשאר עגונה: ושוברים · שהמלוה אבד השטר והלוה הולך לדרכו ואינו רוצה לפרע עד שיכתוב לו שובר: דייתיקי · מתנת ש"מ: מתנה · מתנת בריא דשמא יפול אימה הכחשה ביניהם כשלא יכתב, דאי משום שלא יחזור, הא מתנת בריא בלא קנין לא כלום הוא, ובקנין אינו יכול לחזור: פרוזבולין · והוא רוצה לילך ואם לא יכתבנו עכשיו יעבור שביעית ויפסיד חובו; שום · שאמו ב"ד נכסי לוה למלוה, וצריכין לכתוב שטר השום שקרעו הש"ח, ואם העדים רוצין ללכת יהיה המלוה קרח מכאן ומכאן: מזון · שמכרו ב"ד מהקרקע למזון אשה והבנות, א"נ שקבל עליו לזון בת אשתו וקמ"ל דלא הוה שט"ח כמב"ד אלא כמתנה: מיאונין · קטנה שמיאנה ואם לא יכתבו עכשיו שמא תביא ב' שערות אחר המועד ושוב אינה יכולה למאן ותשב עמו שאינה חפצה בו: ברורין · שבררו זה אחד וזה אחד לדיינים ושוב לא יוכלו לחזור ואם לא יכתבו עכשיו שמא ילך לו ויבוטל השלום: גזירות · פסק דין ושמא ישכחו הדבר: רשות · פסקא דרבנותא שהנשיא נותן לו רשות לדין ולהורות ושוב אם יטעה לא ישלם · א"נ אגרת של שאלת שלום, ואין אדם נזהר בתיקונן מאד, וה"ל כמעשה הדיוט · א"כ שמא לא יזדמן לו מוליך הכתב והוי דבר האבוד; (ד) ש"ח · דיכול לכתבו אחר העומד דליכא למיחש שמא יאמר הלוה לא כך היה כמו במתנה, דלא יהיה לוה רשע ולא ישלם; ואם אינו · רוצה להלוותו בלא שטר ולוה צריך למעות; מה יאכל · הסופר; תפילין · להניחן אחר המועד, אבל להניחם במועד כותבים, אפילו לאחרים: עזרה · שכ"ג קורא בי"הכ, אף ע"ג דצריך לרבים, וי"מ ס"ת של עזרא הסופר: לעצמו · לקיים המצוה ולא למכור; ירכו · שלא יעשה כדרך שעושה בחול, אבל בתפילין שצריך כתיבה תמה, א"א ע"י שנוי: (ה) הקובר · ונהג אבילות והתחלת אבילות משעה סתימת הגולל: ג' ימים

---

[1] ז' שביעית פ' י' מ' ב'. [2] געריכטליכע פערפפליכטונגען, איינע שחיפטאכטער צו ערנעהרען, אדער זיכערשטעללונג דער נאהרונג פאן פרויא אונד קינדערן אונם דעם ערלעז פערקויפטער גרונדסטיקקע. [3] פיר איין רייפעגדעם מעדכען דאם איינע איהר פריהער אויפגעדרונגענע פערלאבונג ניכט אנערקעננען וויל. [4] דיא פאללמאכט אלס ריכטער צו בעטראכטען נאך אנדערן: פריינדליבער בריפוועכסעל.

וַעֲבָדִים שֶׁאֵינָם מְשׁוּחְרָרִים, הַחִגֵּר, וְהַסּוּמָא, וְהַחוֹלֶה, וְהַזָּקֵן, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו · אֵיזֶהוּ קָטָן? כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְכּוֹב עַל כְּתֵפָיו שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת · דִּבְרֵי בֵּ"שׁ · וּבֵה"א כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱחוֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר שָׁלֹשׁ רְגָלִים: (ב) בֵּשַׁ"א הָרְאִיָּה שְׁתֵּי כֶסֶף, וְהַחֲגִיגָה מָעָה כֶסֶף · וּבֵה"א הָרְאִיָּה מָעָה כֶסֶף, וַחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶסֶף: (ג) עוֹלוֹת בַּמּוֹעֵד בָּאוֹת מִן הַחוּלִּין, וְהַשְּׁלָמִים מִן הַמַּעֲשֵׂר · יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בֵּשַׁ"א מִן הַחוּלִּין · וּבֵה"א מִן הַמַּעֲשֵׂר: (ד) יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין יְדֵי חוֹבָתָן בִּנְדָרִים, וּבִנְדָבוֹת, וּבְמַעְשַׂר בְּהֵמָה, וְהַכֹּהֲנִים בַּחַטָּאוֹת, וּבָאֲשָׁמוֹת, וּבִבְכוֹר, וּבֶחָזֶה וְשׁוֹק, אֲבָל לֹא בְעוֹפוֹת, וְלֹא בִמְּנָחוֹת: (ה) מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אוֹכְלִים מְרֻבִּים וּנְכָסִים מוּעָטִים, מֵבִיא שְׁלָמִים מְרֻבִּים וְעוֹלוֹת מוּעָטוֹת · נְכָסִים מְרֻבִּים וְאוֹכְלִין מוּעָטִין, מֵבִיא עוֹלוֹת מְרֻבּוֹת וּשְׁלָמִים מוּעָטִין · זֶה וָזֶה מוּעָט, עַל זֶה אָמְרוּ מָעָה כֶסֶף וּשְׁתֵּי

שקלאפֿען, דיא ניכֿט פֿרייגעלאססען זינד, לאהמע, בלינדע קראנקע, אלטערסשוואכֿע, אונד ווער ניכֿט געהען קאן · וואס הייסט היר איין מינדעריעהריגער? דער נאך ניכֿט אויף דעם פֿאטערס שולטער רייטענד פֿאן ירושלים אויף דען טעמפעלבערג קאממען קאן · זא לעהרט ב"ש; ב"ה אבער לעהרט; איין קינד דאס ניכֿט אן דעם פֿאטערס האנד פֿאן ירושלים אויף דען טעטפעלבערג שטייגען קאן, דאהין דייטעט נעמליך דער אויסדרוק; (שמות כ"ג י"ד) שלש רגלים (דרייא פֿוס=וואנדערונגען) (ב) ב"ש זאגט: דאס מיטצובריגענדע ערשיינונגסאפפֿער מיססע מינדעסטענס צווייא מעה זילבער, אונד דאס פֿעסטאפפֿער איין מעה[1]) בע=טראגען; ב"ה זאגט: דאס ערשטערע איין מעה, דאס לעטצטערע צווייא · (ג) דיא בראנדאפפֿער אן צווישענ=טאגען ווערדען נור פֿיר חולין=געלדער הערבייגעשאפֿט; פֿריידענאפפֿער אבער אללענפֿאללס פֿאן צווייטעם צעהנט · דאס פֿעסטאפפֿער אם ערשטען טאגע דעס פסח (אונד אנ=דערער פֿעסטע) דארף, נאך ב"ש, נור פֿאן חולין=געלדע, נאך ב"ה, אויך פֿאן צווייטעם צעהנט דארגעבראכֿט ווער=דען[2]) (ד) איין ישראל קאן דער שולדיגקייט, פֿריידענאפ=פֿער צו בריגגען, דורך געליבדע=אונד פֿרייוויללינע אפפֿער, אונד דורך דען פֿיה צעהנט זיך ענטלעדיגען; אונד דיא פריסטער דורך זינד=אונד שולדאפפֿער, דורך ערשגעבורטען, דורך דיא ברוסט=אונד שולטערשטיקקע (דער אפפֿער אנדערער), אבער ניכֿט דורך געפֿליגעל=אונד שפייזע=אפפֿער · (ה) ווער פֿילע מיט=עססער אונד וועניג פֿערמעגען האט, בריגגט פֿיעל פֿריידענאפפֿער אונד וועניג גאנצאפפֿער; ווער פֿיעל פֿערמעגען אונד וועניג מיטעססער האט, בריגגט פֿיעל גאנצ=אפפֿער אונד וועניג פֿריידענאפפֿער; ווער פֿאןביידעם נור וועניג האט, פֿיר דען גילט דיא בעשטיממונג פֿאן איינעם

בא' מעיניו: ושאינו יכול · שהוא מעונה ביותר: מירושלים · לעזרה דהא היא הראיה שהוא מחנה שכינה, ומתני' דנקט להר הבית ה"ט שכשיכול לעלות להר הבית שהוא בשפוע ההר, ממילא יכול לעלות לעזרה שהם מעלות עשויות · וי"א שאינו יכול להלוך בלא מנעלים ואסור להלוך להר הבית במנעל: (ב) הראיה · גדול הבא לראות צריך להביא עולה לא פחות משתי כסף, ובה"ם דראיה עולה כולו לגבוה, די במעה כסף, וחגיגה איכא לכהנים ולבעלים צריך ב' כסף, ועוד היו צריכין להביא שלמי שמחה שלא נזכרו במשנה, שבעלה משמחה בשלמים שזוכה: (ג) במועד · ח"מ וה"ק עולות נדרים ונדבות במועד באות, וביו"ט אינן באות, ועולות ראי' באות אפילו ביו"ט, אע"ג דיש לה תשלומין כ"ז עקר מצותה ביו"ט ראשון ואינה באה אלא מן החולין, ושלמי שמחה יכול להביא אף מן מעשר שני: פסח · ה"ה שאר יו"ט ראשון, ונקט פסח לאשמעינן דוקא חגיגת י"ט באה מן החולין, אבל חגיגת י"ד רשות היא ולא חובה, שבא כדי שיהא הפסח נאכל על השובע, בא אף מן המעשר: ובה"א · בגמרא פריך אמאי, דבר שבחובה היא וכל דבר שבחובה כו', ומשני אם אין די לו בבהמה אחת טופל ומחבר מעות מעשר עם חולין, ומביא בהמה אחת לחגיגה והשאר מן המעשר, הואיל וכבר יצא בראשון: (ד) יד"ח · של שלמי שמחה, במורמים להן משלמי עולי רגלים: (ה) שלמים מרובים · שלמי חגיגה ובגמ' פריך הא לית ליה, ומשני בטופל

[1]) איין דריטטעל דיכר; 32 גערסטענקערנער אן געוויכט · [2]) אין דער גמרא ווירד דיזע משנה אויספיהרליך ערקלערט ·

וּמְנַחֲמִין וּפוֹטְרִין אֶת הָרַבִּים: (ח) אֵין מַנִּיחִין אֶת הַמִּטָּה בָּרְחוֹב שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אֶת הַהֶסְפֵּד· וְלֹא שֶׁל נָשִׁים לְעוֹלָם מִפְּנֵי הַכָּבוֹד· נָשִׁים בַּמּוֹעֵד מְעַנּוֹת אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת· ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר הַסְּמוּכוֹת לַמִּטָּה מְטַפְּחוֹת: (ט) בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים בַּחֲנֻכָּה וּבְפוּרִים מְעַנּוֹת וּמְטַפְּחוֹת בָּזֶה וּבָזֶה אֲבָל לֹא מְקוֹנְנוֹת· נִקְבַּר הַמֵּת לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְּחוֹת· אֵיזֶהוּ עִנּוּי? שֶׁכֻּלָּן עוֹנוֹת כְּאַחַת· קִינָה? שֶׁאַחַת מְדַבֶּרֶת וְכֻלָּן עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ· שֶׁנֶּאֱמַר וְלַמֵּדְנָה בְנוֹתֵיכֶם נֶהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָהּ קִינָה· אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הוּא אוֹמֵר, בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח וּמָחָה ה׳ אֱלֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְגוֹמֵר:

אונד ענטלעסט דיא מענגע זאגלייך (ח) מאן זעטצט אן צווישענטאגען דיא באהרע ניכט אויף דעם פרייען פלאטצע דער שטאדט נידער, אום ניכט דיא טרויער צו פערברייטען; אונד פרויענ-לייכען נימאלס, אום דעם אנשטאנדעס ווילֿלען· — דיא קלאגעווייבער דירפען אן צווישענטאגען לויט קלאגען, אבער ניכט דיא הענדע צוזאמםענשלאגען· ר׳ ישמעאל זאגט: דיא דער באהרע נאהע זינד, דירפען עס· (ט) אן נייא-מאנדען, אם וויההנאכטספעסטע אונד אן פורים דירפען זיא לויט קלאגען אונד אין דיא הענדע שלאגען, אבער ניכט זינגען· זאבאלד דער טאדטע בעערדיגט איזט, דירפען זיא וועדער דיעס נאך יענעס· וואס איזט קלאגע? ווען אללע צוגלייך לויט וועהקלאגען· קלאגנגעזאנג? ווען איינע פארזינגט אונד דיא איבריגען אנטווארטען; וויא עס הייסט: (ירמיה ט׳ י״ט) לעהרט אייערע טעכטער דיא יאממערקלאגע, אונד איינע פרויא דיא אנדערע דען טרויערגעזאנג· — אין צוקונפט אבער גילט דער פערז! (ישעיה כ״ה ח׳) דער טאד האט נון צום לעטצטען מאל פערשלונגען, אונד גאטט טראקנעט דיא טרענען פאן יעדעם אנגעזיכט, אונד זא ווייטער·

קורע טפח מן הבגד הפליון לבד, וככלי אם ירצה ואין צריך להבדיל השפה ושולל לאחר ז׳ ומאחה לאחר שלשים, כ״א על חכם שמת או אדם כשר ובעל מעשים טובים, שהכל קורעים עליו, או שעומד בשעת יציאת נשמה על כל אדם מישראל חייב לקרוע אפילו במועד: זקופה· אפילו בביתו: מוליכין· הסעודה אפילו בחול ואשמעינן בק״המ דלא תימא בדרך חשיבות עדיף טפי דלא יראה דרך אבילות קמ״ל: באסקוטלא· שלחן של כסף או זכוכית, א״כ קערה של כסף: בסלים· של ערבה שלא לבייש העניים: ופוטרים· כותנים רשות לילך מיד: (ח) המטה· עם המת במועד: לעולם· אפילו בחול: הכבוד· שסופעות זיבה: מטפחות· מספקות כף על כף: (ט) ולמדנה וגו׳ קינה· משמע כדרך הלמוד שאחת אומרת וא׳ עונה: בלע· לסיים בדבר טוב:

מַסֶּכֶת חֲגִיגָה

אונטער דיזעם טיטעל פינדעט מאן נאך מעהרערע פעראָרדנונגען בעטרעפפענד דיא פעסט-פייער, נאמענטליך דעס פעסטאפפערס, וועלכעס חגיגה הייסט· עס ווערדען אבער היר נאך פילע אנדערע געזעטצע איבער לעהרגעגנשטענדע, איבער רייניגונגען אונד הייליגקייטסגראדע פערשידענער געגענשטענדע מיט איינגעשאלטעט·

פרק א

הַכֹּל חַיָּבִין בִּרְאִיָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, וְטֻמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְנָשִׁים,

יעדער איזט פערפפליכטעט אן דען פייערטאגען אים טעמפעל צו ערשיינען, אויסגענאממען טויבע בלעדזינניגע, מינדעריעהריגע, געשלעכטסלאזע, צוויטטער, וייבער,

פרק א הכל. לאתויי מי שחצי עבד וחצי ב״ח: בראייה· מצות יראה כל זכורך, וי״מ בעולת ראיה אבל ראית פנים בעזרה הכל חייבין כמו בהקהל: חרש· אע״פ שהוא מדבר, או מדבר ואינו שומע, ואפילו חרש באוזן אחת: שוטה. אפילו

אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו · כל המסתכל בארבע דברים ראוי (נ״א רתוי) לו כאלו לא בא לעולם, מה למעלה מה למטה, מה לפנים ומה לאחור; וכל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם: (ב) יוסי בן יועזר אומר, שלא לסמוך, יוסי בן יוחנן אומר, לסמוך · יהושע בן פרחיא אומר, שלא לסמוך, נתאי הארבלי אומר, לסמוך · יהודה בן טבאי אומר, שלא לסמוך, שמעון בן שטח אומר, לסמוך · שמעיה אומר, לסמוך, אבטליון אומר שלא לסמוך · הלל ומנחם לא נחלקו · יצא מנחם נכנס שמאי · שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר, לסמוך · הראשונים היו נשיאים ושניים להם אבות בית דין: (ג) בש״א מביאין שלמים ואין סומכין עליהם, אבל לא עולות · ובה״א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהם: (ד) עצרת שחל להיות בערב שבת, בש״א יום טבוח אחר השבת · ובה״א אין לה יום

דאס דיזער בערייטס איין געלעהרטער איזט אונד אויס אייגענער אנזיכט פערשטעהען קאן · ווער איבער פיער דינגע בעטראכטונגען אנשטעללט, ווערע גליקליכער, ניכט געבארען צו זיין; נעמליך ווער אונטערזוכט, וואס איבער דעם פירמאמענט אונד אונטער דער וועלט, וואס פאר דער וועלט, אדער נאך דער וועלט זיין דירפטע · אויך ווערע איין מענש, דעם ניכט דיא עהרפורכט פאר גאטט הייליג איזט, ליבער גאר ניכט געבארען. (ב) יוסי זאהן יועזר זאגט: מאן דירפע ניכט אויף דיא פעסטאפפער דיא הענדע אויפדריקקען; יוסי זאהן יוחנן געשטאטטעט עס · יהושע זאהן פרחיה ענטשיד פערניינענד, נתאי אויס ארבלה בעיאהענד; יהודה זאהן טבאי פערניינענד, שמעון זאהן שטח בעיאהענד; שמעיה בעיאהענד, אבטליון פערניינענד; הלל אונד מנחם ווארען ניכט געטהיילטער מיינונג; אלס מנחם אויסשיד אונד שמאי איינטראט*), ערקלערטע זיך שמאי פערניינענד, הלל בעיאהענד · פאן דיזען מעננערן ווארען אימער דיא ערשטערן פארזיטצער אונד דיא אנדערן געריכטסאבערהייפטער · (ג) ב״ש לעהרט: אם פעסטע קאן מאן פרידענסאפפער ברינגען, אבער מאן דארף דיא הענדע ניכט אויפדריקקען, גאנצאפפער איינצעלנער דארף מאן גאר ניכט דארברינגען; ב״ה לעהרט: מאן דארףביידעס ברינגען, אונד דריקקט דיא הענדע אויף · (ד) ווען דאס וואכענפעסט אויף דען טאג פאר שבת פעללט, זא איזט נאך ב״ש דער טאג פיר דאס שלאכטען דעם ערשיינונגסאפפערס ערשט נאך שבת · ב״ה לעהרט, עס איזט קיין בעזאנדערער טאג דאצו נעטהיג ·

פרק ב בעריות · סתרי עריות הנאים מדרשא כגון בתו מאנוסתו: בג׳ לג׳ שמא בזמן שידבר הרב עם אחד ישאו ויתנו השנים ביניהם, ולא ישמעו הדרש ויבואו להקל בעריות, ע״י שאדם מתאוה להן יותר משאר עבירות: מ״ב · במעשה ששת ימי בראשית: מרכבה · ע״י הזכרות השמות נופין איך המלאכים במעמדן, ואיך היכל לפנים מהיכל, ודעת התי״ט הוא הפעולה ע״י שמות אסור ללמדן: ביחיד · אפילו באדם אחד: מבין · שמכיר בו הרב שהוא חכם שאם ימסור לו ראשי פרקים יבין השאר מדעתו. וי״מ דכל זה בימיהם שהיה לומדים בע״פ, אבל עכשיו שלומדים מן הכתב אין לחוש לזה: ד׳ דברים · דמפרש ואזיל · יפה לו אם לא בא לעולם · וי״ג רתוי לשון רחמנות, כלומר מרוחם ה׳ אלו לא בא לעולם: למעלה · מראשי חיות: למטה · תחת לארץ: לפנים · חוץ למחיצת הרקיע במזרח: לאחור · במערב · א״נ לפנים קודם שנברא העולם: שלא חס · שעובר עבירה בסתר ואומר, מי רואני ומי יודעני שאין השכינה מצוי כאן: (ב) שלא לסמוך · בי״ט שבכל כחו הוא סומך ומשתמש בבע״ח, ותנן אין רוכבין: יצא מנחם · לעבודת המלך ופירש מלהיות חבירו של הלל: ונכנס שמאי · להיות חבר להלל ונעשה אב״ד, ואין לטעות שמאי היה נשיא משום שהקדימו להלל, דהא שמאי נכנס תחת מנחם, ומנחם היה השני שבזוג, ולפי דשמאי אמר שלא לסמוך כמו הראשונים שבשלשה זוגות הקודמים, הקדימו ג״כ ומה״ט נקט בכ״מ שמאי בראשונה הואיל והזכירוהו כאן בראשונה: הראשונים · שנזכרו ראשון בכל זוג: (ג) עיין · במסכת ביצה פ״ב: (ד) יום טבוח · שחיטת עולות ראי׳ אחר השבת שאין קריבין לא בשבת ולא בי״ט אפילו היכא דלא אפשר למעבד למחר כגון שחל עצרת בע״ש, אפ״ה אמר ב״ש דאיכה קריבה דעצרת יש לה תשלומין כל ז׳, וכל שנוכל להקדים מקדימין ולא

*) נעמליך אין סנהדרין; היריבער אין דער אללגעמיינען איינלייטונג ·

חגינה פרק א

כֶּסֶף · זֶה וָזֶה מַרְבֶּה, עַל זֶה נֶאֱמַר אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ : (ו) מִי שֶׁלֹּא חָג בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חָג חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל וְיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג · עָבַר הָרֶגֶל וְלֹא חָג אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ · עַל זֶה נֶאֱמַר, מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן לוֹ יוּכַל לְהִמָּנוֹת : (ז) ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, אֵיזֶהוּ מְעֻוָּת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִתָּקֵן? זֶה הַבָּא עַל הָעֶרְוָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מַמְזֵר · אִם תֹּאמַר בְּגוֹנֵב וְגוֹזֵל, יָכוֹל הוּא לְהַחֲזִיר וִיתַקֵּן · ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר אֵין קוֹרִין מְעֻוָּת, אֶלָּא לְמִי שֶׁהָיָה מְתֻקָּן מִתְּחִלָּה וְנִתְעַוֵּת · וְאֵיזֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה : (ח) הֶתֵּר נְדָרִים פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר וְאֵין לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ · הִלְכוֹת שַׁבָּת חֲגִיגוֹת וְהַמְּעִילוֹת הֲרֵי הֵם כַּהֲרָרִים הַתְּלוּיִן בְּשַׂעֲרָה, שֶׁהֵן מִקְרָא מוּעָט וַהֲלָכוֹת מְרֻבּוֹת · הַדִּינִין וְהָעֲבוֹדוֹת, הַטְּהָרוֹת וְהַטֻּמְאוֹת וַעֲרָיוֹת יֵשׁ לָהֶן עַל מַה שֶּׁיִּסְמֹכוּ, הֵן הֵן גּוּפֵי תוֹרָה :

מעה אונד צווייען, (זיהע אבען); אונד ווער פֿאןביידעס פֿיעל האט, פֿאן דעם הייסט עס: (דברים ט"ז י"ז) יעדער נאך זיינעם פֿערמעגען, נאך פֿערהעלטניס דעס זעגענס דען דער עוויגע דיין גאטט דיר פֿערליהען · (ו) ווער אם ערשטען טאגע דעס פֿעסטעס זיינע שולדיגען אפפֿער ניכֿט געבראכֿט האט, קאן עס וועהרענד דעס גאנצען פֿעסטעס אונד זאגאר נאך אם לעטצטען פֿייערטאגע דעס לויבהיטטענפֿעסטעס נאכֿהאלען · איזט אבער דאס פֿעסט פֿאָראיבער אהנע דאס ער זיין פֿעסטאפפֿער געבראכֿט האט, זא איזט ער קיינען ערזאטץ שולדיג, אונד הייסט עס פֿאן איהם: (תהלת א׳ ט"ו) איין פֿעהלער דער ניכֿט צו פֿערבעססערן, אונד איין מאנגעל דער ניכֿט צו ערזעטצען איזט · (ז) ר׳ שמעון זאהן מנסיא זאגט; וואס הייסט איין פֿעהלער, דער ניכֿט צו פֿערבעססערן איזט? ווער אין בלוטשטאנדע איינען באַסטאַרד געצייגט האט. אויף איינען דיעב אדער רייבער איזט עס וואהל ניכֿט צו בעציהען, דען דער קאן וױדערגעבען אונד דען פֿעהלער גוט מאכֿען · ר׳ שמעון זאהן יוחאי ערקלערט: מאן נעננט איינען פֿעהלער בעגעהענדען נור דען וועלכֿער פֿארהער גוט וואר אונד נון פֿעהלער מאכֿט; אונד ווען מיינט מאן דאמיט? איינען געזעטצקונדיגען דער זיך פֿאם געזעטצע לאזזאגט · (ח) דאס אויפֿלעזען דער געליבדע (דורך געזעטצקונדיגע) איזט איינע טראדיציאן, דיא גלייכֿזאם אין דער לופֿט שוועבט, דען עס פֿינדעט זיך אין דער שריפֿט ניכֿטס, ווארויף עס זיך אונמיטטעלבאר שטיטצען קאן. דיא געזעטצע איבער שבת, פֿעסטאפפֿער אונד פֿעראונטרייאונג (געהייליגטער זאכֿען דורך מיסברויך) גלייכֿען בערגען, דיא אן איינעם האארע הענגען, דען וועניג שריפֿטבעלעגע זינד דא, אונד פֿילע געזעטצע זינד דארויס ענטוויקעלט · דיא רעכֿטע אבער, דיא דינסטגעזעטצע, דיא ריינהייטס־אונריינהייטס־ אונד בלוטשטאנדע־געזעטצע האבען פֿאללקאממענע בעלעגע. אללע דיזע בילדען דען קערן דעס געזעטצעס ·

פרק ב

אֵין דּוֹרְשִׁין בַּעֲרָיוֹת בִּשְׁלֹשָׁה · וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית בִּשְׁנַיִם, וְלֹא בַּמֶּרְכָּבָה בְּיָחִיד,

דיא בלוטשאנדע־געזעטצע דירפֿען ניכֿט פֿאר דרייא פערזאנען צוגלייך ערקלערט ווערדען, דיא שעפֿפֿונגסגעשיכֿטע ניכֿט פֿאָר צווייען, אונד דיא שילדערונג דער ערשיינונגען (אין ישעיה אונד יחזקאל) זעלבסט פֿאר איינעם, עס זייא דען

מעות מ"ש, דלא בעינן אלא שיעור אכילה ראשונה מן החולין : עולות . ראיה ; (ו) שלא חג · שלא הביא שלמי חגיגתו ועולות ראיתו: האחרון · ש"ע, דאע"ג דרגל בפ"ע הוא, תשלומי דראשון הוא, ושבועות נמי יש לו תשלומין כ"ז ; (ז) הערוה · אפילו פנוי דאיה, בא"א אפילו לא הוליד ממזר ה"ה מעות שאסרה על בעלה ; ממזר · שעדיו לפניו והן לו לזכרון לפיכך אין עונו נמחק, אבל שאר עבירות רואה וע"ז שאין עדיו לפניו ; (ח) פורחין . מעט רמז יש במקרא שיוכל החכם להתיר אלא כך מסור לחכמים בתורה שבע"פ ; והעבודות · הלכת עבודות הקרבנות ; כהררים · ויש בהן הלכות שתלוין ברמז כהר התלוי בשערות הראש ; הן הן · ה"ק הן והן, בין אותן שיש לה' על מה שיסמכו בין אותן שהן כהררים, גופי תורה הן :

שֶׁבִּכְהוּנָּה, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ · יוֹחָנָן בֶּן גּוּדְגְּדָא הָיָה אוֹכֵל עַל טָהֳרַת הַקֹּדֶשׁ כָּל יָמָיו, וְהָיְתָה מִטְפַּחְתּוֹ מִדְרָס לַחַטָּאת :

פאַרציגליך פראממער פריסטער, אונד דאך ווארד זיין טאַפעלטוך אלס העכסט אונריין בעטראכטעט געגען הייליגעס. יוחנן זאהן גודגדא אס אללעס אונטער בעאבאכטונג דער ביים אפפערמאהל איבליכען רייניגונגסגעזעטצע, זא לאנג ער לעבטע, אונד דעננאך ווארד זיין טוך אלס אונריין געגען דאס ענטזינדיגונגסוואססער בעטראכטעט ·

פרק ג

חוֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ מִבַּתְּרוּמָה · שֶׁמַּטְבִּילִין כֵּלִים בְּתוֹךְ כֵּלִים לַתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא לַקֹּדֶשׁ · אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ וּבֵית הַצְּבִיטָה (נ"א הַצְּבִיעָה) בַּתְּרוּמָה אֲבָל לֹא בַקֹּדֶשׁ · הַנּוֹשֵׂא אֶת הַמִּדְרָס נוֹשֵׂא אֶת הַתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא אֶת הַקֹּדֶשׁ · בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מִדְרָס לַקֹּדֶשׁ · לֹא כְמִדַּת הַקֹּדֶשׁ מִדַּת הַתְּרוּמָה, שֶׁבַּקֹּדֶשׁ מַתִּיר וּמְנַגֵּב וּמַטְבִּיל וְאַחַר כָּךְ קוֹשֵׁר, וּבַתְּרוּמָה קוֹשֵׁר וְאַחַר כָּךְ מַטְבִּיל : (ב) כֵּלִים הַנִּגְמָרִים בְּטָהֳרָה

ביים הייליגען איזט פאלגענדעס שטרענגער אלס בייא העבע: מאן דארף צו העבע געפעסע אין אנדערע געפעסע געשטעקט אונטערטויכען; ניכט אבער צו הייליגעם; דיא אויססענזייטע, דאס איננערע אונד דער הענקעל איינעס געפעסעס געלטען אלס פערשידען [1]) פיר העבע, ניכט אבער פיר הייליגעס · וועה פאם דרוק פעראונרייניגטעס טרעגט, דארף אין איינעם געפעסע העבע טראגען, אבער ניכט הייליגעס; אונד דיא קליידער דער העבע-עססענדען זינד העכסט אונריין פיר הייליגעס (זיהע אבען) · אויך איזט דאס פערפאהרען אין ביידען פערשידען · דאס צום הייליגען בעשטיממטע גערעטה מוס מאן צום אונטערטויכען ערשט לאָזמאכען, אבטראקנען (פאן פעטט) אונד דאן אונטערטויכען, אונד ווידער צוזאממענבינדען; צו העבע אבער קאן מאן עס צופאר צוזאממענבינדען אונד דאן אונטערטויכען · (ב) גע-

היכו מטמא משקים, ותכן כל הפוסל את התרומה מטמא משקים, ל"ק דדוקא בטבילה בעיכן כווכה למעשר, וכ"ש לתרומה אבל בכ"י כי כטל לחולין שוב איכו פוסל בתרומה, א"כ לאכילה צריך כווכה למעשר ולתרומה, אבל לכגיעה ודאי אף לתרומה א"צ כווכה : (ז) מדרס · אב הטומאה כמדרס הזב לטמא אדם וכלים : לפרושים · לאוכלין חוליהן בטהרה : לאוכל תרומה · וכאן חסר מעלה אחת, והכא אבעי למיתכי בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שכי, ובגדי אוכלי מ"ש מדרס לאוכלי תרומה, וכל מעלות אלו מד"ם שחוששים אלו שאין שמירתן של אלו שמירה, שמא ישבה על בגדיו אשתו כדה : אוכל · חולין ; לחטאת · אבל לא לקדש, דקסבר האי תנא חולין שכעשו על טהרת קדש כקדש דמי ;

פרק ג תוך כלי . כשמכיהם טמאים דמגו דסלקא ליה טבילה סלקא כמי למה שבתוכה ; אבל · דכוכד כלי הפכימי חוצץ ! וי"מ שאין הטעם משום חצילה דא"כ אף בתרומה חוצץ, אלא גזירה שמא לא יהי' פי כלי החיצון רחב כשפופרת הכאד, ולא יהיה חבור למקוה, והוה כטובל הפכימי בכלי אם החיצון טהור, ואם גם החיצון טמא אף אין בפיו כשפופרת הכאד, מיגו דעלתה הטבילה לחיצון עלתה כמי לפכימי : אחוריים ותוך כו' · כלי שראוי לשמש אחוריים ותוך ובית צביטתו כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו, אם כטמא זה בטומאת דרבכן : צביטה . בית אחיזה, ואית דגרסי הצביעה, שעושים לכלי להכניס אצבעו בתוכו כשהוא שותה, כדי שלא יככים ידו לתוך הכלי : לא בקודש · שאם כטמא אחד מהם בטומאה דרבכן כולו טמא : מדרס · מכעל של זב : כושא · אם ירגה בחבית של חרס שאיכו כוגע באוירה וכ"ע בתוספות דשבת דכ"א ע"ב · וי"מ שכושא אפילו חבית של עץ : אבל לא את · משום מעשה שהיה באדם אחד שהיה כושא חבית יין של כסכים ונפסקה לו רצועה של סכדל שהיה מדרס הזב, וכטלה בידו ומתוך כך כפלה לאויר החבית, וכטמא הקודש, באותה שעה אמרו הכושא את המדרס לא ישא את הקודש, ומשום שהמעשה היה בקודש לא גזרו אלא בקודש : כמידת · בהלכת טבילותיו אם יש בבגד טמא קשר, מתיר הקשר אם בא להטביל : ומכגב · אם לא הוא מכגבו תחלה, דשמכוכית שעליו הוי כחוצץ : קושר . אם ירצה : (ב) בטהרה · שגמרן חמר וכזהר בהן לשמרן משהא קרוב לגמרן, אעפ"כ צריכין טבילה לקודש דחיישיכן שמא כתז רוק מפי ע"ה על הכלי, ובשעת גומרן עדיין היה הרוק לח : מגרף · אם כגעו ט"י בהתיכה אוכלים שבכלי כולן

[1]) אין בעטרעף דער אונרייניגקייטען דיא ניכט מן התורה זינד, דאס איין פעראונרייניגטער טהייל נאך ניכט דען אנדערן מיט פעראונרייניגט ·

טְבוֹחַ · וּמוֹדִים שֶׁאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיּוֹם טְבוֹחַ אַחַר שַׁבָּת · וְאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלָיו, וּמֻתָּרִין בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית, שֶׁלֹּא לְקַיֵּם דִּבְרֵי הָאוֹמְרִין, עֲצֶרֶת אַחַר הַשַּׁבָּת: (ה) נוֹטְלִין לַיָּדַיִם לְחוּלִין וּלְמַעֲשֵׂר וְלִתְרוּמָה · וּלְקֹדֶשׁ מַטְבִּילִין, וּלְחַטָּאת אִם נִטְמְאוּ יָדָיו נִטְמָא גוּפוֹ: (ו) הַטּוֹבֵל לְחוּלִין וְהֻחְזַק לְחוּלִין, אָסוּר לְמַעֲשֵׂר · טָבַל לְמַעֲשֵׂר וְהֻחְזַק לְמַעֲשֵׂר, אָסוּר לִתְרוּמָה · טָבַל לִתְרוּמָה וְהֻחְזַק לִתְרוּמָה, אָסוּר לְקוֹדֶשׁ · טָבַל לְקֹדֶשׁ וְהֻחְזַק לְקֹדֶשׁ, אָסוּר לְחַטָּאת · טָבַל לְחָמוּר מוּתָּר לַקַּל, טָבַל וְלֹא הֻחְזַק, כְּאִלּוּ לוֹ טָבָל: (ז) בִּגְדֵי עַם הָאָרֶץ מִדְרָס לִפְרוּשִׁין, בִּגְדֵי פְרוּשִׁין מִדְרָס לְאוֹכְלֵי תְרוּמָה, בִּגְדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה מִדְרָס לְקוֹדֶשׁ, בִּגְדֵי קוֹדֶשׁ מִדְרָס לְחַטָּאת · יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר הָיָה חָסִיד

ביידע שטיממען איבעראיין, דאס, וועןּ עס אויף שבת פֿעללט, דאס שלאַכטען אם פֿאלגענדען טאגע שטאטט פֿינדע, דאך דארף אלסדאן דער האהע פריסטער ניכֿט זיינע אמטסקליי־דער טראגען, אונד דארף מאן אן דיזעם טאגע אויך טרוי־ערערדען האלטען אונד פֿאסטען; אום דענען קיינע שטיטצע צו לאססען, וועלכֿע בעהויפטען *), דאס וואָכֿענפֿעסט מיססע שטעטס אויף דען טאג נאך שבת פֿאללען· (ה) צום גע־נוססע פֿאן חולין, צעהנט אונד העבע מוס מאן דיא הענדע וואשען; אום הייליגעס צו עססען, זיא ערשט אונטערטויכֿען; אונד ביא ענטזינדיגונגס־וואססער צום שפרענגען, איזט איינער, דעססען הענדע פֿעראונרייניגט זינד, אלס גענצליך פֿעראונרייניגט צו בעטראַכֿטען (אונד מוס ער פֿארהער אונטערטויכֿען)· (ו) ווען איינער אום חולין וויללען אונטערגעטויכֿט האט, אונד בעאבזיכֿטיגטע עס נור פֿיר חולין, דארף ער נאך ניכֿט צווייטען צעהנט עססען; האט איינער אום צעהנט וויללען אונטערגעטויכֿט, אונד בעאבזיכֿטיגט עס נור פֿיר צעהנט, זא איזט איהם העבע נאך ניכֿט ערלויבט, האט איינער אום העבע וויללען אונטערגעטויכֿט אונד עס נור פֿיר העבע בעאבזיכֿטיגט, זא איזט איהם הייליגעס נאך ניכֿט געשטאטטעט; האט איינער אום הייליגעס וויל־לען אונטערגעטויכֿט אונד נור דיזעס בעאבזיכֿטיגט, זא איזט איהם דאס ענטזינדיגונגסוואססער צו בערידהרען ניכֿט געשטאטטעט· האט איינער פֿיר דאס וויכֿטיגערע אונטער־געטויכֿט, זא איזט איהם דאס מינדערוויכֿטיגע געשטאטטעט· האט איינער בלאס אונטערגעטויכֿט, אהנע איינע בע־שטיממטע אבזיכֿט צו האבען, זא גילט עס אלס האבע ער גאר ניכֿט אונטערגעטויכֿט· (ז) דיא קליידער איינעס אונקונדיגען געלטען אלס פֿאם דרוקקע [2]) אונריין פֿיר פרושים [3]), דיא דער פרושים (פֿיר פֿעצעהרער דעס צווי־טען צעהנטס אונד דיא דער לעטצטען) פֿיר דיא וועלכֿע העבע עססען; דיא דער לעטצטערן פֿיר דיא וועלכֿע היילי־געס עססען; אונד דיא דער לעטצטערן פֿיר דיא מיט ענט־זינדיגונגסוואססער שפרענגענדען· יוסף זאהן יועזר וואר איין

חיישינן לצדוקים: אין יום טבוח · כלומר אין צריך יום טבוח שקריבה בי"ט: בכליו · בגדי כהונה גדולה שהיה מתלבש בשבתות וי"ט: בכליו · בגדי כהונה גדולה שהיה מתלבש בשבתות וי"ט מפני כבוד היום וביום הטבוח של עצרת שאחר שבת לא היה חש לכבוד היום שלא לקיים: האומרים · הצדוקים: (ה) נוטלין · די להן בנטילה בכלי שמחזיק רביעית לתרומה אם בא ליגע, ולמעשר וחולין אם בא לאכול · א"כ אידי ואידי באכילה בחולין לנטמא ובתרומה לפירי: לקודש · לאכילת קודש מטבילין הידים במ' סאה אע"פ שלא נגע בטומאה המטמאה כל הגוף דאורייתא: לחטאת · להזות מי חטאת על טמאי מתים: ידיו · אפילו ידו אחת בדברים המטמאים את הידים ולא את הגוף: גופו · כל הגוף צריך טבילה, והא דנקט לה הכא גבי הלכות חגיגה, לפי שיש בסופו הלכות רגל שעמי הארץ חשובים טהורים ברגל ולא בשאר ימות השנה: (ו) לחולין · ועוד מעלה זו: טבל · לאכול חולין: והוחזק · נתכוין: ולא הוחזק · שלא נתכוין לשם טבילת טהרה אלא לרחיצה בעלמא: לא טבל · למעשר ולקודש וכ"ש לתרומה ולקודש אבל לחולין הוה טבילה, והא דמשנה ב' פ"ג דברכות ס"ל כ"ש דנטל ידיו

*) צדוקים אונד קראים נעמליך וועלכע אין ויקרא כ"ג. ט"ו דאס ממחרת השבת ווערטליך נעהמען· [2]) ז' טהרות פ' ז' מ' ה'·
[3]) זארגפעלטיג דאס געזעטץ בעאבאכטענדע·

הַמְדֻמָּעוֹת נֶאֱמָנִין עֲלֵיהֶם בִּשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים וְקוֹדֶם לַגִּתּוֹת שִׁבְעִים יוֹם: (ה) מִן הַמּוֹדִיעִית וְלִפְנִים נֶאֱמָנִין עַל כְּלֵי חֶרֶס. מִן הַמּוֹדִיעִית וְלַחוּץ אֵין נֶאֱמָנִין. כֵּיצַד? הַקַּדָּר שֶׁהוּא מוֹכֵר הַקְּדֵרוֹת נִכְנַס לִפְנִים מִן הַמּוֹדִיעִית. הוּא הַקַּדָּר וְהֵן הַקְּדֵרוֹת וְהֵן הַלּוֹקְחִין נֶאֱמָן. יָצָא, אֵינוֹ נֶאֱמָן: (ו) הַגַּבָּאִין שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְכֵן הַגַּנָּבִים שֶׁהֶחֱזִירוּ אֶת הַכֵּלִים, נֶאֱמָנִין לוֹמַר לֹא נָגָעְנוּ. וּבִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִין עַל הַקֹּדֶשׁ. וּבִשְׁעַת הָרֶגֶל אַף עַל הַתְּרוּמָה: (ז) הַפּוֹתֵחַ אֶת חֲבִיתוֹ, וְהַמַּתְחִיל בְּעִסָּתוֹ עַל גַּב הָרֶגֶל, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר יִגְמוֹר, וַחֲכָ"א לֹא יִגְמוֹר. מִשֶּׁעָבַר הָרֶגֶל הָיוּ מַעֲבִירִין עַל טָהֳרַת הָעֲזָרָה, עָבַר הָרֶגֶל בְּיוֹם שִׁשִּׁי לֹא הָיוּ מַעֲבִירִין מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף לֹא בְּיוֹם חֲמִישִׁי, שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים פְּנוּיִן: (ח) כֵּיצַד מַעֲבִירִין

איבער וויין= אונד עהל=קריגע אין געמישטעם צושטאנדע¹) איזט צור צייט דעס קעלטערנס אונד פרעססענס יעדער בעגלויבט, אונד פֿאר דער קעלטערונג זיבענציג טאגע. (ה) פֿאן מודיעית אונד נעהער צו ירושלים זינד דיא טעפּפֿער וועגען איהרעס אירדנען געשיררעס בעגלויבט, פֿאן מורעית ווייטער זינד זיא עס ניכֿט. וויא איזט דיס? ווען דער טעפּפֿער זיינע טעפּפע פֿאן מודעית לאנדאיינווערטס פֿערקויפֿט, זא איזט ער זעלבסט אונד נור פֿיר זיינע אייגענען וואארען, אונד זא אויך דיא זאכֿקונדיגען קייפֿער בעגלויבט; געהט ער נאך יענזייט, זא איזט ער עס ניכֿט. (ו) שטייעראייגנעהמער דיא צום אויספּפֿענדען אין אין הויז געגאנגען, אונד דיבע וועלכֿע גערעטהע צוריקגעבען, זינד בעגלויבט, ווען זיא זאגען: וויר האבען זיא ניכֿט בעריהרט. אין ירושלים איזט יעדער וועגען דעם געברויכֿעס צו הייליגעם בעגלויבט, אונד צור פֿעסטצייט אויך וועגען העבע (ז) ווען איין געזעטצקונדיגער זיין פֿאס, אדער זיינען טייג צום פֿערקויפֿע אם פֿעסטע אנגעבראכֿען, זא זאגט ר' יהודה, ער דירפֿע נאכֿהער דאמיט פֿארטפֿאהרען; דיא געלעהרטען ערקלערען עס פֿיר אונערלויבט. — זאבאלד דאס פֿעסט פֿאראיבער וואר, ריימטע מאן דען טעמפעלפֿארהאף צור רייניגונג. יעדאך ווען אם זעכסטען וואכֿענטאגע דאס פֿעסט בעענדיגט וואר, בראכֿטע מאן ניכֿטס ווע, וועגען דער נעטהיגען זארגע פֿיר שבת; ר' יהודה זאגט: אויך אם פֿינפֿטען ניכֿט, ווייל דא דיא פריסטער ניכֿט פֿריא ווארען²).

דקודש מעורב בו, שאומר רביעית שאני עתיד להפריש יהיה קודש: המדומעות. המטהר טבלו לנסכים כמלא קודש ותרומה וחולין מעורבים, ואומר גם הכדים טהורים, יאמן אף אל הכדים, דגלאי הוא לקודש שיהיו הכדים שעירו מהם בחזקת טומאה והוא קריב, וא"עג דע"ה אינו נאמן על הכדים אפילו בשעת הגתות, האידנא מהמניא ליה במגו דמהימן אקודש, וע' יום דנקט אורחא דמילתא להזמין את הכלים שבעים יום קודם הגתות: (ה) המודיעית. כרך רחוק מירושלים ט"ו מיל ולפנים לצד ירושלים נאמנים הקדרים על כלי חרס הדקים שא"א בלא הם, ובירושלים אין עושין כבשונות מפני העשן, וכולה מתניתן אמומר בתרומה מבקודש קאי: המודיעית. ולא קתני וכמדתה לכל רוח כמו מ"ב בפ"ט דפסחים ומ"ד פ"ז דשקלים י"ל שהקדרים היו חונים במקום מיוחד, שהדרך שממנה לירושלים עובר על מודיעית, שכן מצוי בכרכים גדולים שבעלי מלאכה אחת יש להן מקום מיוחד: ולפנים. הא במודעית עצמה לא מהימן ומוקי בגמרא כשהקדר והחבר שניהם נכנסין וממתין לוקח עד שיהיה במודיעית. א"כ שניהם יוצאים מן המודיעית ולא לקח במודיעית ושוב לא יקח, וכ"ש כשהקדר נכנס וחבר יוצא, באלו הוה מודיעית כלחוץ: ולחוץ. הא במודיעית עצמה מהימן בקדר יוצא ולא יחזור עוד, ואם לא יקנה עכשיו אימתי. הוא הקדר. שהביא הוא בעצמו נאמן אבל אם מכרם לקדר אחר ע"ה היושב במודיעית או לפנים אינו נאמן האחר: והן. על אותן קדרות שם ביה הוא נאמן אבל אם צירף של קדר אחר היושב במודיעית אינו נאמן: הלוקחים. חברים שראו שהביאו אצלם, נאמן הקדר, ולא אבל לוקחים אחרים: יצאו. לאחוריהם: (ו) הגבאים. ישראלים שהיו גבאים למלך עכו"ם לגבות מסים ונכנסו לעבוט עבוטות, והכא מיירי דליכא כותים בהדייהו עי' מ"ו פ"ז דטהרות: הגנבים. שגנבו כלי חרס והחזירים מעצמן מחמת תשובה ולא מחמת היראה: נגענו. לתוכו: ובירושלים נאמנים. ע"ה אפילו גדולים לומר שטהורים לקודש, לפי שאין עושין כבשונות, לפיכך האמינום הרגל. דבשעת אסיפה קראום הכתוב חברים מפני שמטהרים עצמן: (ז) הפותח. חבר שפתח חבית יין למכור בירושלים לא יגמור לאחר הרגל שמשמשו בו ע"ב ואחר הרגל מגען טמא

¹) ז. ד. קאממענטאַרע. ²) זיא האטטען צו טהון אום דיא אשע וועגצוראיימען.

צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה · הַכְּלִי מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה · הָרְבִיעִי בַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל וְהַשְּׁלִישִׁי בַּתְּרוּמָה , וּבַתְּרוּמָה אִם נִטְמֵאת אַחַת מִיָּדָיו, חֲבֶרְתָּהּ טְהוֹרָה · וּבַקֹּדֶשׁ מַטְבִּיל שְׁתֵּיהֶן · שֶׁהַיָּד מְטַמְּאָה אֶת חֲבֶרְתָּהּ בַּקּוֹדֶשׁ אֲבָל לֹא בַתְּרוּמָה : (ג) אוֹכְלִין אוֹכָלִים נְגוּבִין בְּיָדַיִם מְסוֹאָבוֹת בַּתְּרוּמָה, אֲבָל לֹא בַקֹּדֶשׁ · הָאוֹנֵן וּמְחֻסַּר כִּפּוּרִים צְרִיכִין טְבִילָה לַקֹּדֶשׁ אֲבָל לֹא לַתְּרוּמָה : (ד) חוֹמֶר בַּתְּרוּמָה , שֶׁבִּיהוּדָה נֶאֱמָנִין עַל טָהֳרַת יַיִן וָשֶׁמֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה · וּבִשְׁעַת הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים אַף עַל הַתְּרוּמָה · עָבְרוּ הַגִּתּוֹת וְהַבַּדִּים וְהֵבִיאוּ לוֹ חָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה לֹא יְקַבְּלֶנָּה מִמֶּנּוּ · אֲבָל מַנִּיחָהּ לַגַּת הַבָּאָה · וְאִם אָמַר לוֹ הִפְרַשְׁתִּי לְתוֹכָהּ רְבִיעִית קֹדֶשׁ נֶאֱמָן · כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן

רעטהע, דיא אין רייגהייט פֿערטיג געמאכֿט ווארדען, בעריר-פֿען דעם אונטערטויכֿענס צום הייליגען פֿליישע, אבער ניכֿט צור העבע · דאס געפֿעס פֿעראייניגט אללעס הייליגע וואס דארין איזט, (אים פֿאלל דער פֿעראונרייניגונג איינעס טהיי-לעס), אבער ניכֿט ווען נור העבע דארין איזט; דער פֿירטע גראד דער אונרייגהייט בעווירקט אונברויכבארקייט ביים הייליגען, בייא העבע ערשט דער דריטטע · בייא העבע ווען איינע האנד אונריין געווארדען, איזט דיא אנדערע נאך ריין; בייא הייליגעם מוס מאןביידע אונטערטויכֿען, וויל דיא איינע האנד דיא אנדערע אין דיזעם פֿאללע פֿעראונרייניגט, אין יענעם ניכֿט · (ג) מאן דארף מיט אונ-געוואשענען הענדען טראקקענע שפייזען פֿאן חולין צו העבע צוזאממענעססען, אבער ניכֿט מיט הייליגעם · איין ליידטראגענ-דער אונד דער גערייניגטע אבער נאך דעם זיהנאפפֿערס ערמאנ-געלנדע, מיססען אום הייליגעם צו עססען אונטערטויכֿען, אבער ניכֿט אום העבע וויללען · (ד) בייא העבע איזט פֿאלגענדעס שטרענגער; אין יהודה איזט יעדער דאס גאנ-צע יאהר הינדורך איבער דיא רייגהייט דעם ויינס אדער עהלעס (צום אפפֿערגעברויכֿע) בעגלויבט אונד צור צייט דעס קעלטערנס אונד פרעססענס אויך איבער העבע, זא וויא אבער דיזע צייט פֿארבייא איזט, אונד מאן ברינגט איינעם פריסטער איין פֿאס וויין, זא דארף ער עס ניכֿט אנגעהמען, אונד מאן לעסט זאלכֿעס פֿאס ביס צור קינפֿטיגען קעלטער-צייט שטעהען · ווער אבער דער געמיינע מאן זאגט: איך האבע איין פֿירטעל לוג אלס הייליגעס דארין בעשטיממט, זא איזט ער פֿעלליג (אויך וועגען דער העבע) בעגלויבט ;

פסולות ובתרומה אותה התחילה היא פסולה ולא השאר : פסול · ואינו פוסל : אחת מידו · בטומאה דרבנן : שתיהן · והוא שתשאר הגלגלית ביד הטמאה בשעה שנטמאה, אבל אם לא היה לתלותית ביד הטמאה אין היד הב' טמאה עד שתגע בה : (ג) בתרומה· ה"ק אוכלים חולין נגובין בידים מסואבות עם תרומה, כגון שתהב לו חבירו אוכלים ותרומה בידים טהורים, וזה האוכל ידיו מסואבות או שהוא עצמו תחב ע"י כוש או כרכר אוכל שהוא קודש, ובקש לאכול נגון או בגל של חולין עמהן מותר, דוזיר בתרומה, אבל לא בקודש, שמא יגע בידיו המסואבות באוכלים של קודש בפיו · ועוד יש לפרש דלמא נגע ברוק שבפיו דחשב משקה אלא משום דלא פסיקא הוא דרוק לא חשיב משקה אלא כשנתהפך : האונן · אף שלא נטמא במת צריך טבילה לאכול בקודש ואינו פוסל בנגיעה : מחוסר · שטבל ולא הביא קרבנותיו והערב שמשו פוסל בנגיעה בקודש : צריכין · אם רוצים לאכול קודש : (ד) שביהודה · ולא בגליל, שרצועה של ארץ העמים מפסקת בין גליל ליהודה ולא היה אפשר להביא קודש מגליל ליהודה ואפר פרה שא"א לעשות אלא בירושלים האיך היו מביאין לגליל אפר פרה דרך ארץ עמים ושמא שביל קטן היה להביא דרך שם אבל להביא יין ושמן לנסכים בעי שביל גדול; אבל נ"ע האיך עלו לרגל מן הגליל דרך הרצועה, הא בעי הזאה ג' וז', י"ל כיון דטומאת ארץ העמים מדבריהם הקילו דהם אמרו והם אמרו : נאמנים · ע"ה שאמר יין זה נעשה בשעת הבציר בטהרה לנסכים וכן השמן למנחות · א"כ שיחיד בכד זה יין לנסכים ושמן למנחות אם יצטרך וידוע לכו : נאמנים . כל ימות השנה דלא משקרי בקודש אבל לתרומה דקיל בעיניהם חיישינן דלמא משקרי : אף · דאז כל ב"א מטהרים כליהם להפריש בטהרה : והביאו לו · ע"ה שהביא חבית יין או שמן של תרומה לכהן חבר ואומר שהיא טהורה : מניחה · ע"ה שיודע דאינו נאמן אחר הגיתות מניחה לגת הבאה ואז הוא נאמן ואע"פי שהכהן יודע שהיא משל אשתקד : הפרשתי · דמגו דנאמן על הקודש מהמנו נמי אתרומה ואע"ג דבכל ימות השנה נאמן כי אמר הפרשתי, הכא מיירי שיחדו לנסיכה ועדיין לא קדשו, ובשאר ימות השנה מיירי כשכבר הקדישם, ויכול הכהן לשתות היין של תרומה אע"ג

עַל טָהֳרַת הָעֲזָרָה ? מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ , וְאוֹמְרִין לָהֶם, הִזָּהֲרוּ שֶׁלֹּא תִגְּעוּ בַשֻּׁלְחָן וּבַמְּנוֹרָה וּתְטַמְּאוּהוּ · כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ לָהֶם שְׁנִיִּם וּשְׁלִישִׁים שֶׁאִם נִטְמְאוּ הָרִאשׁוֹנִים יָבִיאוּ שְׁנִיִּם תַּחְתֵּיהֶן · כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַמִּקְדָּשׁ טְעוּנִין טְבִילָה · חוּץ מִמִּזְבַּח הַזָּהָב וּמִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת · מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּקַרְקַע דִּבְרֵי ר' אֱלִיעֶזֶר · וַחֲכָ"א מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצֻפִּין :

(ח) וויא ווערדען דיא געפֿעסע צור ריינינגונג דעס טעמ־פעלפֿארהאפֿעס וועגגערייִמט? מאן טויבֿטע דיא געפֿעסע, דיא אים הייליגטהומע ווארען אונטער; מאן ריעף אבער דען גע־מיינען פריסטער אם פֿעסטע צו: נעהמט אייך אין אבֿט, דאס איהר דען טיש אדער ארמלייבֿטער ניבֿט בעריהרט אונד פֿעראונרייניגט! — אללע אים הייליגטהומע נעטהיגען גע־רעטהע ווארען צווייפֿאך אונד דרייפֿאך פֿארהאנדען, דאמיט מאן, ווען דיא ערשטערן פֿעראונרייניגט ווירדען, אנדערע העראייבֿרינגען קאננטע · — אללע גערעטהע אים טעמפעל מוס־טען אונטערגעטויבֿט ווערדען, אויסער דער גאלדנע אלטאר אונד דער קופפֿערנע אלטאר, וויל זיא דעם ערד־באָ־דען גלייך געהאלטען זינד; זא ר' אליעזר · דיא געלעהרטען זאגען: וויל זיא מיט מעטאל בעלעגט ווארען ·

למפרע; יגמור· שאם אתה אומר לא יגמור אף הוא לא יפתח אין המזון מצוי לעולי רגלים, ומש"ה בטהרת העזרה מודה ר"י: מעבירים· ממקומן להטבילן שנגעו בהן ע"ה ברגל: השבת· שהכהנים צריכין להתעסק בצרכי שבת: ביום ה'· אם עבר הרגל ביום ה': פנוין· טרודים להוציא הדשן שעל התפוח ואין מטבילי' עד אחר השבת: (ח) ואומרים· ברגל לכהנים ע"ה: בשולחן· שא"א לסלקו שלחם הפנים עליו תמיד: בשלחן· ול"ג במנורה, דתמיד האמור במנורה לא יומם ולילה משמע אלא מלילה ללילה: טבילה· מפני טומאת הרגל: חוץ שהמזבחות כקרקע שנקראים אדמה, והשלחן הא אמרן דלא נגעו בו, ואע"ג דמזבח הנחושת היה מקשה דאבנים וסיד וזפת ועופרת, והרי הוא כשאר חומות אבנים שאינם טמאים אלא בנגיעה, ואפשר דה"ק אלו הוה מזבח הנחשת כשל משה, א"כ אם לעתיד יעשוהו משל נחושת לא יהיה טעון טבילה: וחכמים· ה"ק וחכ"א צריכין טבילה משום שהם מצופים, דאי לא היו מצופים יש לטהרן בכלי עץ העשוי לנחת· א"כ מטעם אחר אמרו חכמים שאין צריכין טבילה, משום שהם כלי עץ העשוים לנחת, ואי משום צפוין הצפוי בטל לגביהן:

בעריכטיגונגען

סדר זרעים

דף צ"ג ע"ב אם ענדע פֿאן ערלה איזט נאך: וויינבערגע איינצושאלטען: (אים אויסלאנדע) ·

דף צ"ו ע"ב, משנה י', שטאטט פֿעטט ליעז: אונשליטט · אונטען נאך: אבגעשניטטען, ליעז; פֿעראונרייניגענד ·

סדר מועד

דף י"ד ע"ב אָבען, שטאטט: צווייא ליעז: דיא צווייא.

— כ"ו ע"ב ציילע 2 פֿאן אונטען אים כף נחרת, שטאטט מוקן ליעז: מוקף ·

— ע"ד ע"א אבען צייִלע 5 נאך הערויס צו האלטען פֿעהלען דיא ווארטע: ער וואוש זיך הענדע אונד פֿיסע, קאם הערויף אונד טראקקנעטע זיך אב ·

— ע"ז ע"א אבען פֿעהלען פאר: אונגילטיג דיא ווארטע: ווען פֿיער עללען רוים דארונטער איזט ·

NEW CHU[illegible]
SEP 1922
THEOLOGICAL SCHOOL